

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Міністерство освіти та науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ТРЕМБІЦЬКИЙ АНАТОЛІЙ МИХАЙЛОВИЧ

УДК 94[477+43/.44+437.6]“18/20”:929.52(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

Просвітницька, педагогічна та громадська діяльність родини

Січінських-Чехівських-Січинських-Шандорів

(кінець XIX ст. – 2000-і рр.)

Спеціальність 07.00.01 – Історія України

Подається на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ А. М. Трембіцький

Науковий консультант Завальнюк Олександр Михайлович,
доктор історичних наук, професор

Кам'янець-Подільський – 2019

АНОТАЦІЯ

Трембіцький А. М. Просвітницька, педагогічна та громадська діяльність родини Сіцинських–Чехівських–Січинських–Шандорів (кінець XIX ст. – 2000-і рр.). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України. – Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, 2019.

У дисертації здійснено комплексне дослідження просвітницької, педагогічної, громадської, державницької, наукової, музейної, бібліотечної, видавничої, енциклопедичної, бібліографічної та релігійно-богословської діяльності, життєвих шляхів родини Сіцинських-Чехівських-Січинських-Шандорів. Її головним стрижнем став один із найзначніших членів, знаний український історик, краєзнавець, археолог, етнограф, бібліограф, музеєзнавець, мистецтвознавець, перекладач, відомий суспільний, культурно-просвітницький і релігійний діяч, дійсний член НТШ і десятка інших наукових товариств, кандидат у депутати Всеукраїнських установчих зборів від блоку трудовиків і соціалістів-федералістів (1917–1918) та в єпископи УАПЦ на Київщині (1921), протоієрей Євфимій Сіцинський (15.10.1859 – 07.12.1937). Ця спільнота залишила яскравий слід у контексті української історії, культури та мистецтва кінця XIX – 2000-х рр. в Україні, а також в середовищі української діаспори Німеччини, Словаччини, США, Франції і Чехії. Глибоко простежено їхні родинні зв'язки, висвітлено і проаналізовано приватне життя, виявлено найважливіші ментальні риси і розглянуто особистісно-індивідуальний потенціал, процес формування громадянської позиції основних предметів дослідження:

1) Володимира Чехівського (19.07.1876 – 03.11.1937), видатного суспільно-політичного (член Центральної Ради, гласний Одеської міської думи, голова Одеського революційного комітету, політичний комісар Одеси,

член Всеросійських установчих зборів, начальник агітаційно-просвітницького відділу головного крайового комісара Катеринославщини, Таврії і Херсонщини, директор департаменту сповідань у гетьманському уряді, Голова Комітету охорони республіки), державного (прем'єр-міністр і міністр закордонних справ в уряді Директорії УНР) та релігійного діяча новітньої української історії, одного з фундаторів і реформаторів Української національної церкви, богослова, історика церкви (автор близько півсотні наукових праць), педагога (викладач світських і духовних навчальних закладів у Вінниці, Кам'янці-Подільському, Києві, Одесі, Черкасах), голови ради лекторів Кам'янець-Подільського українського народного університету, професора Київського медичного інституту, наукового співробітника історико-філологічного відділення ВУАН, редактора газети «Українське слово» та співредактора – «Вільне життя» тощо;

2) Олени Чехівської (дів. Січинської) (26.02.1882 – 10.11.1969), активної учасниці українського жіночого і національно-церковного руху, делегатки Першого (1921) та Другого (1927) Всеукраїнських православних церковних соборів УАПЦ, співзасновниці і членкині управи Об'єднання українських жінок у Німеччині (1947–1949), СФУЖО (1949–1969), Союзу українок Америки (1949–1969), Товариства подолян при УВАН (США), авторки і співавторки наукових праць і майже ста сімдесяти статей-гасел у енциклопедичних виданнях діаспори;

3) Володимира Січинського (24.06.1894 – 25.06.1962), секретаря і голови Подільського товариства «Просвіта», кур'єра Української республіканської капели, відомого дослідника і творця української архітектури, сакрального та ужиткового мистецтва, графіка, красзнавця, етнографа, мистецтвознавця, історика мистецтва, професора УВПІ та УСПІМ (Прага), УВУ (Прага–Мюнхен), УТГІ (Прага–Регенсбург) та УТІ (Нью-Йорк), одного з фундаторів ГДУМ і АНУМ у Львові, засновника і активного члена МВБУ (Прага), ЛМК (Нью-Йорк), ОМУА (Філадельфія), директора Університету українознавства при НТШ у США, дійсного члена УВАН і

НТШ та десятка інших громадсько-просвітницьких і науково-мистецьких товариств в Італії, Німеччині, США, Україні, Чехословаччині, автора більше 700 праць та майже 70 архітектурних проєктів;

4) Ярослава Січинського (02.08.1924 – 28.08.2015), знаного архітектора, творця і дослідника української сакральної архітектури, одного з засновників, керівників і члена Кабінету дослідження Поділля імені Юхима Січинського, згодом Товариства подолян при УВАН (США), Товариства українських інженерів Америки, автора більше двадцяти архітектурних проєктів в українському стилі тощо;

5) Вікентія Шандора (12.10.1907 – 11.08.2003), доктора права, визначного державно-політичного, суспільно-культурного і громадсько-просвітницького діяча, представника уряду Карпатської України при Чехословацькому уряді в Празі, співзасновника і довголітнього голови Карпатського Союзу, адміністративного директора секретаріату ПАУК, члена публікаційно-інформаційної комісії УККА, заступника голови уряду ДЦ УНР, дійсного члена НТШ і Товариства українських правників у США, професора міжнародного права і політології УТІ (Нью-Йорк), члена секретаріату ООН з питань слов'янських країн, редактора «Правничого вісника», почесного доктора Ужгородського національного університету, автора споминів і більше ста наукових праць тощо;

6) Любиці (Люби) Баботи (04.09.1944), званої дослідниці-карпатознавиці, філологині-україністки, педагога, кандидатки мистецтвознавства, перекладачки, професорки Пряшівського (Словаччина) і Торонтського (Канада) університетів, протодекана із закордонної співпраці філософського факультету та директорки Інституту русистики, українистики і славистики Пряшівського університету, почесного доктора Ужгородського національного університету, авторки низки монографій і більше 300 наукових і науково-популярних статей, розвідок і гасел про культуру та літературу українців-русинів Закарпаття XIX–XX ст., українсько-чесько-словацькі літературні зв'язки, членкині та секретаря (1990–2019) Асоціації

україністів Словаччини, членкині управи Міжнародної асоціації українців (2003–2008).

Розкрито особистісно-індивідуальний потенціал або подано стислі відомості щодо проукраїнської діяльності інших національно свідомих представників родини, зокрема, Маргарети і Миколи Баботи, Галини Верхівської (дів. Чехівська), Софії Живар (дів. Орисик), Зінаїди Курчинської, Зінаїди Овчарук, Марії Орисик, Миколи і Сергія Сіцінських, Андрія, Марії, Михайлини і Ніни Січинських, Анастасії, Андрія, Бориса, Віктора, Миколи, Мойсея та Олекси Чехівських, Богдана, Івана та Оксани Шандорів, яку вони спрямували на створення та розвій багатьох громадсько-просвітницьких і суспільно-культурницьких інституцій українців у Німеччині, Словаччині, США, Україні, Франції, Чехословаччині, а також проведення суспільно-протестних акцій українських емігрантів (Львів, Нью-Йорк, Париж, Подєбради, Прага). Шляхом послідовної історичної реконструкції їхнього життя і багатогранної діяльності створено досить колоритний і цілісний портрет родинного загалу, показано його вплив на процес формування національно свідомих українців і становлення їхньої чіткої громадянської позиції щодо незалежної України.

Проаналізовано стан розробки наукової проблеми і визначено рівень її наукового осмислення, узагальнено надбання української та зарубіжної історіографії, обґрунтовано репрезентативні можливості сформованого джерельного комплексу (цінний матеріал виявлено в 5 центральних державних, 3 обласних, 2 відомчих і 6 родинних архівах (Україна, Словаччина, США), фондах 2 музеїв, 2 українських і 2 закордонних бібліотек, а також в 1 зарубіжному народному архіві (Чехія), низці тогочасних періодичних виданнях, особливо діаспори). Розроблено і реалізовано власну методику і концептуальну стратегію творення колективного портрету родини.

Доведено, що члени цієї спільноти виступали провідними діячами і активними учасниками громадсько-просвітницького руху, суспільно-

державотворчих процесів, культурно-мистецьких інституцій, професійних осередків упродовж кінця XIX – початку XXI ст. в Україні і в середовищі української політичної міжвоєнної і повоєнної еміграції, за що майже всі переслідувалися і неодноразово були репресовані царськими (Володимир Чехівський), радянськими (Євфимій Сіцинський, Володимир і Микола Чехівські), угорськими (Володимир Січинський, Маргарета і Микола Баботи), чехословацькими (Вікентій Шандор) і словацькими (Маргарета і Микола Баботи) режимами. Також встановлено, що вони забезпечували становлення Української автокефальної православної церкви в 1918–1930 рр.

Обґрунтовано вагомий внесок членів родинної спільноти у дослідження української минувшини, зокрема у висвітлення загальних аспектів історії України, починаючи від найдавніших часів і аж до 50-х рр. XX ст.; дослідження проблем регіональної історії 12-ти історико-етнографічних і 7-ми історико-адміністративних теренів України і декількох ареалів поселення української діаспори у Польщі, Словаччині і Чехії; розробку майже 300 життєписів представників української еліти.

Відтворено найважливіші аспекти творення і дослідження членами родини української культури, опрацьовано, проаналізовано й узагальнено напрями вивчення і творення ними пам'яток української архітектури, храмових споруд в українському архітектурному стилі, української графіки, граверства і малярства. Розкрито місце членів цієї спільноти у світовій та українській історії й культурі, а також охарактеризовано внесок Євфимія Сіцинського, Володимира Чехівського, Володимира Січинського, Вікентія Шандора у вивчення традицій, звичаїв, ремесел і промислів українців.

Висвітлено роль членів названої родини як організаторів наукових, навчально-освітніх і культурно-мистецьких інституцій, історико-краєзнавчих і професійних осередків українських емігрантів, розкрито їхню педагогічну діяльність у понад 30 державних, громадських і приватних світських закладах освіти Канади, Німеччини, Словаччини, США, України, Чехословаччини, у майже двох десятках навчально-мистецьких і духовних

(курси, семінарії, школи) навчальних закладах України. Доведено, що їхня інтелектуально-творча й науково-богословська спадщина є складником світової та національної історії й культури. Також розкрито внесок і роль членів родинного загалу у творення й розбудову музейної, бібліотечної, видавничої, енциклопедичної, бібліографічної та пам'яткоохоронної справи в Україні і в середовищі української діаспори.

Зроблено спробу створити колективний (соціальний) портрет родини Сіцинських-Чехівських-Січинських-Шандорів, знакової в державному, суспільно-просвітницькому, науково-освітньому, культурно-мистецькому і церковно-релігійному житті України та української діаспори Німеччини, Словаччини, США, Франції та Чехословаччини.

Ключові слова: історія, культура, українська діаспора, родина, династія, Євфимій Сіцинський, Володимир Чехівський, Володимир і Ярослав Січинські, Вікентій Шандор, Любиця Бабота.

SUMMARY

Trembitsky A. M. Educational, pedagogical and social activity the Sitsinskiy–Chekhovskiyy–Sichinsky–Shandor families (end of the 19th century – the 2000s). – Qualification scientific on the rights of the manuscript.

The thesis for a Doctor of History degree by specialty 07.00.01 – the history of Ukraine. – Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, Kamianets-Podilskyi, 2019.

The dissertation contains a comprehensive study of educational, pedagogical, public, state, scientific, museum, library, publishing, encyclopedic, bibliographic and religious-theological activities, life paths of the Sitsinskiy–Chekhovskiyy–Sichinsky–Shandor family. Its main core was one of the most prominent members, known Ukrainian historian, local historian, archeologist, ethnographer,

bibliographer, museum scientist, art critic, translator, well-known public, cultural, educational and religious figure, a full member of the NTSH and a dozen other scientific societies, candidate for deputy of the All-Ukrainian founding members meetings from the bloc of workers and socialists-federalists (1917–1918) and in bishops of the UAOC in the Kyiv region (1921), Archpriest Evfimy Sitsinskiy (10.15.1859 – 12.07.1937). This community has left a clear mark on the context Ukrainian history, culture and art of the late XIX – 2000s in Ukraine, a also in the Ukrainian diaspora of Germany, Slovakia, USA, France and the Czech Republic.

Deeply traced their family ties, and lit analyzed private life, identified the most important mental traits and considered personal-individual capacity, the process of forming civil positions of main subjects:

1) Vladimir Chekhovsky (19.07.1876 – 03.11.1937), outstanding socio-political (member of the Central Council, the vowel of the Odessa city Duma, the Chairman of the Odessa revolutionary Committee, political Commissar of Odessa, member of the national constituent Assembly, head of the propaganda Department of the main regional Commissioner of Ekaterinoslav, Tavria and Kherson region, the Director of the Department of religions of the Hetman the government, the Chairman of the Committee for the protection of the Republic), government (Prime Minister and the Minister of foreign Affairs in the government of the UNR Directory) and religious leader modern Ukrainian history, one of the founders and reformers of the Ukrainian the national Church, the theologian, the Church historian (author of about fifty scientific papers), teacher (teacher of secular and religious educational institutions in Vinnitsa, Kamenetz-Podolsk, Kiev, Odessa, Cherkassy), Chairman of the of the Board of lectureship of the Kamianets-Podilskyi Ukrainian national University, Professor of Kiev medical Institute, researcher the historical-philological Department of vuan, editor of the newspaper “Ukrainian the word” and co-editor – “Free life”, etc.;

2) Elena Chekhovska (maiden of Sitsinskya) (26.02.1882 – 10.11.1969), active participants of the Ukrainian women’s and national-church movement, delegates The First (1921) and the Second (1927) All-Ukrainian Orthodox Church

UAOC Councils, co-founders and member boards of the Ukrainian Association Women in Germany (1947–1949), SFUZHO (1949–1969), Union of Ukrainian Women Of America (1949–1969), the Society of the Underworld under UVAN (USA), authors and co-author of scientific papers and nearly one hundred and seventy slogan articles encyclopedic publications of the Diaspora;

3) Vladimir Sichinsky (06.24.1894 – 06.25.1962), secretary and the head of Podolsky Society “Prosvita”, the courier of the Ukrainian a republican chapel, a famous explorer and creator of the Ukrainian architecture, sacred and applied arts, graphics, local lore, ethnographer, art historian, art historian, professor at UPI and UPSPM (Prague), UVU (Prague-Munich), UTG (Prague-Regensburg) and UTI (New York), one of the sponsors of DGUM and ANUM in Lviv, founder and active member IMBU (Prague), LMC (New York), OMUA (Philadelphia), Directors University of Ukrainian Studies at NTSH in the USA, a full member of the Ukrainian Academy of Sciences and Arts NTSH and a dozen other public and educational and scientific arts societies in Italy, Germany, USA, Ukraine, Czechoslovakia, author more 700 works and almost 70 architectural projects;

4) Yaroslav Sichinsky (02.08.1924 – 28.08.2015), a famous architect, creator and researcher of Ukrainian sacral architecture, one of the of the founders, executives and member of the Study Department of the Yukhim Podillya Sichinsky, later the Society of the Podolian under UVAN (USA), the Society Ukrainian engineers of America, author of more than twenty architectural designs Ukrainian-style projects, etc.;

5) Vincent Sandor (12.10.1907 – 11.08.2003), Doctor of Laws, prominent state-political, socio-cultural and public-educator, representative of the government of the Carpathian Ukraine at Czechoslovakian government in Prague, co-founder and longtime chairman The Carpathian Union, the administrative director of the PAUC Secretariat, member of the UCCA Public Information Commission, Deputy Prime Minister DC of UNR, a full member of NTSH and the Ukrainian Law Society in the USA, Professor of International Law and Political Science at UTI (New York), Member of the UN Secretariat for Slavic Countries, editor of Legal

Herald, Honorary Doctorate of Uzhgorod National University, the author of memoirs and more than one hundred scientific works, etc.;

6) Lúbia (Love) Babotová (04.09.1944), a famous researcher-ceratosaur, fellahin-Ukrainiski, teacher candidate D., translator, Professor Pryashevsky (Slovakia) and Toronto (Canada) universities, Protodeacon with foreign cooperation of the faculty of philosophy and Director of the Institute of Russian studies, Ukrainian studies, and Pryashevsky Slavic University, honorary doctor of Uzhgorod national University, author of several books and more than 300 scientific and popular scientific articles, studies and slogans about culture and the literature of the Ukrainian-Rusyns of Transcarpathia XIX–XX centuries Ukrainian-Czechoslovak literary relations, member and Secretary (1990–2019) Association Ukrainists Slovakia, members of the Council of the International Association of Ukrainists (2003–2008).

Disclosed personal-individual capacity or brief information about Pro-Ukrainian activities of other national conscious members of the family, in particular, Margareta and Nikolay Baboti, Galina Verhoshka (dev. Chekhovska), Sofia Giver (dev. Orisek), Zinaida Kurchinska, Zinaida Ovcharuk, Maria Orisek, Nikolay and Sergey Sitsinskiy, Andrey, Maria, Mihaiylina and Nina Sichinski, Anastasia, Andrey, Boris, Victor, Nikolay, Moisey and Oleksa Chekhovski, Bogdan, Ivan and Oksana Shandor they directed on creation and development of many public awareness and socio-cultural institutions of Ukrainians in Germany, Slovakia, USA, Ukraine, France, Czechoslovakia, and the implementation of public the protests of Ukrainian immigrants (Lwiv, New York, Paris, Podebrada, Prague). By successive historical reconstruction of their the life and multifaceted activities created quite a colourful and integral portrait of a family circle, shows its influence on process of formation nationally conscious Ukrainians and the development of their civic position regarding independent Ukraine.

The state of development of the scientific problem is analyzed and its level is determined scientific understanding, generalized heritage of Ukrainian and foreign historiography, justified the representative opportunities formed source complex

(valuable material identified in 5 central state, 3 regional, 2 departmental and 6 family archives (Ukraine, Slovakia, USA), holdings of 2 museums, 2 Ukrainian and 2 foreign libraries, as well as in 1 foreign national archives (Czech Republic), a number of periodicals of that time publications, especially the diaspora). Own methodology and developed conceptual strategy of creating a collective family portrait.

It has been proven that members of this community acted as leaders and active participants in the social and educational movement, state-building processes, cultural and artistic institutions, professional ones cells during the late XIX – early XXI centuries. in Ukraine and in the environment Ukrainian political interwar and post-war emigration, for which almost everyone persecuted and repeatedly repressed by the royal (Vladimir Chekhovsky), the Soviet (Evfimy Sitsynsky, Vladimir and Nicholay Chekhovsky), Hungarian (Vladimir Sichinsky, Margareta and Nicholay Baboty), Czechoslovakia (Vincent Sandor) and Slovak (Margareta and Nicholay Baboty) modes. It is also established that they provided the formation of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church in 1918–1930.

Reasonably significant contribution of the members of the family community in the study of the Ukrainian past, particularly in lighting of the common aspects of the history of Ukraine from ancient times up to 50s.; the twentieth century; study of the problems of regional history 12 historical ethnographic and 7 historical and administrative regions of Ukraine and several the areas of settlement of the Ukrainian Diaspora in Poland, Slovakia and the Czech Republic; the development of nearly 300 biographies of the representatives of the Ukrainian elite.

Recreated the most important aspects of the creation and research of members families of Ukrainian culture, processed, analyzed and generalized areas of study and build their monuments of Ukrainian architecture, Church buildings in the Ukrainian architectural style, Ukrainian graphics praverstu and painting. Revealed the positions of the members of this community and in the world Ukrainian history and culture, as well as the contribution Evfimy Setsinskogo, Vladimira

Chekhovskogo, Vladimir Sichinskogo, Vincenta Sandora in the study of the traditions, customs, Handicrafts Ukrainians.

The role of family members named as organizers of research, educational and cultural institutions, local history and professional centers of Ukrainian immigrants, revealed their pedagogical activities in more than 30 state, public and private secular educational institutions in Canada, Germany, Slovakia, USA, Ukraine, Czechoslovakia, almost two dozen educational, creative and spiritual (courses, seminaries, and schools) educational institutions of Ukraine. It is proved that their intellectual, creative and scientific-theological heritage is a component of world and national history and culture. The contribution and role of family members to the creation and development of the museum, library, publishing, encyclopedic, bibliographic, and conservation work in Ukraine and the environment of the Ukrainian diaspora.

An attempt was made to create a collective (social) portrait Sitsinskiy–Chekhovskiy–Sichinsky–Shandors, landmark in the state, social and educational, scientific, educational, cultural and artistic and the religious and religious life of Ukraine and the Ukrainian diaspora of Germany, Slovakia, USA, France and Czechoslovakia.

Key words: history, culture, Ukrainian diaspora, family, dynasty, Evfimiy Sitsinskiy, Vladimir Chekhovsky, Vladimir and Yaroslav Sichinsky, Vincent Shandor, L'ubitsa Babota.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Публікації, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографія

1. Трембіцький А. М. Родинна династія Січінських-Чехівських-Січинських-Шандорів: просопографічний портрет (XVIII–XXI ст.):

монографія / [наук. ред. – проф. О. М. Завальнюк]. Хмельницький: ФОП Стрихар А. М., 2019, 850 с.

Рецензії: Alexander Grigorenko. Review on Anatoly Trembitsky monography: Family dynasty of Sitsinsky-Chekhivski-Sichinski-Shandorov: prospographic portrait (XVIII–XXI century): a monograph. Khmelnytsky: FOP Strihar A. M., 2019. 850 p. *Scientife development, advanced technologies, innovations* [матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції]. Nemoros s.r.o., Prague, 2019. S. 10–16.

Григоренко Олександр. Рецензія на монографію: Родинна династія Січінських-Чехівських-Січинських-Шандорів: просопографічний портрет (XVIII–XXI ст.): монографія / [наук. ред. проф. О. М. Завальнюк]. Хмельницький : ФОП Стрихар А. М., 2019, 850 с. *Гілея: науковий вісник*. Київ: Вид-во «Гілея», 2019. Вип. 144 (№ 5). Ч. 1. Історичні науки. С. 158–161.

Мушинка Микола. Рецензія на монографію: Родинна династія Січінських-Чехівських-Січинських-Шандорів: просопографічний портрет (XVIII–XXI ст.): монографія / наук. ред. – проф. О. М. Завальнюк. Хмельницький: ФОП Стрихар А. М., 2019, 850 с. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / головний редактор Іван Зуляк. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. Вип. 1. С. 223–225.*

Публікації у зарубіжних виданнях і виданнях, уведених до міжнародних наукометричних баз

2. Трємбіцький А. М. Микола Мушинка – дослідник славної родини Січинських. *Дукля: журнал Спілки українських письменників Словаччини (Пряшів), 2003. № 1. С. 42–46.*

3. Трємбіцький А. М. Поділля і Пряшівщина – від Федора Коріатовича до Євфимія Січінського та Володимира Січинського. *Дукля: журнал Спілки українських письменників Словаччини (Пряшів), 2003. № 5. С. 65–76.*

4. Trembitsky Anatolij. Osobní a individuální svět Jaroslava Sičinského. *Modern Science – Moderní věda*. Praha. Česká republika, Nemoros. 2018. № 2. С. 133–139.

5. Trembitsky Anatolij. Osobní a individuální potenciál Margaret Baboty. *Modern Science – Moderní věda*. Praha. Česká republika, Nemoros. 2018. № 3. С. 124–129.

6. Trembitsky Anatolij. Osobní a individuální potenciál Ljubica Bobota. *Modern Science – Moderní věda*. Praha. Česká republika, Nemoros. 2018. № 4. С. 140–145.

7. Trembitsky Anatolij, Volodymyr Kotzук. Osobní a zvláštní svět Vincent Šándora. *Modern Science – Moderní věda*. Praha (Česká republika), Nemoros. 2018. № 5. С. 125–129.

Статті у наукових фахових виданнях

8. Трембіцький А. М. Внесок членів родини Січинських-Чехівських-Січинських-Шандорів у творення українознавчих енциклопедично-довідкових видань. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2017. Т. 24: Присвячено 100-річчю подій Української революції 1917–1921 років. С. 411–435.

9. Трембіцький А. М. Володимир Січинський про переклад Біблії Іваном Огієнком. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник: серія історична та філологічна* [редкол: О. М. Завальнюк (гол. ред.), Є. І. Сохацька (від. ред.)]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. Вип. VII. С. 286–292.

10. Трембіцький А. М. Володимир Чехівський – державний і громадсько-просвітницький діяч (до 130-річчя з дня народження). *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. Т. 8: Матеріали круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі». С. 184–204.

11. Трембіцький А. М. До проблеми створення колективної біографії родини Січінських-Чехівських-Січинських-Шандор. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія: Збірник наукових праць / [за заг. ред. проф. П. С. Григорчука]. Вінниця, 2010. Вип. 18. С. 247–254.
12. Трембіцький А. М. Екслібриси подільської родини Січінських-Січинських. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. Т. 9: Матеріали п'ятого круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі». С. 380–392.
13. Трембіцький А. М. Енциклопедична діяльність Володимира Січинського. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія: Збірник наукових праць / [за заг. ред. проф. П. С. Григорчука]. Вінниця, 2007. Вип. 12. С. 244–248.
14. Трембіцький А. М. Євфимій Січінський і Володимир Січинський – дослідники українського гончарства, кераміки та порцеляни. *Краєзнавство: науковий журнал*. Київ, 2006. № 1–4. С. 45–49.
15. Трембіцький А. М. Євфимій Січінський: життя віддане науці (до 150-річчя від дня народження). *Археологія*. Київ, 2009. № 4. С. 76–78.
16. Трембіцький А. М. Життєві шляхи і педагогічна діяльність Володимира Чехівського. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія: Збірник наукових праць / [за заг. ред. проф. П. С. Григорчука]. Вінниця, 2008. Вип. 13. С. 48–51.
17. Трембіцький А. М. Історик Української автокефальної православної церкви – Олена Чехівська (Січінська). *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2010. Т. 15: Присвячено 65-річчю Великої Перемоги. С. 228–247.
18. Трембіцький А. М. Історія Поділля та музеєзнавство в епістолярній спадщині відомих істориків України Є. Січінського, Д. Яворницького,

М. Рудинського. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2011. Т. 18: Матеріали круглого столу «Освіта, культура і просвітницький рух на Поділлі», 22 жовтня 2011 р. С. 580–587.

19. Трембіцький А. М. Мистецька діяльність Василя Тропініна в дослідженнях Є. Сіцинського та К. Широцького. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. Т. 11: Матеріали сьомого круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі. Присвячено 90-річчю Кам'янець-Подільського національного університету». С. 385–392.

20. Трембіцький А. М. Напрями релігійно-богословської діяльності членів родини Сіцинських-Січинських: проблеми наукової розробки. *Наукові записки*. Збірник праць молодих вчених та аспірантів Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України. Київ-Хмельницький: ХмЦНТЕІ, 2008. Т. 17. С. 244–285.

21. Трембіцький А. М. Науково-богословська діяльність Володимира Чехівського. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. Т. 13: Присвячено 90-річчю Кам'янецької доби УНР. С. 199–213.

22. Трембіцький А. М. Науково-освітня діяльність Володимира Чехівського. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія: Збірник наукових праць / [за заг. ред. проф. П. С. Григорчука]. Вінниця, 2009. Вип. 16. С. 39–49.

23. Трембіцький А. М. Освітньо-педагогічна діяльність Володимира Чехівського. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. Т. 12: Матеріали восьмого круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі. Присвячено 90-річчю Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка». С. 312–333.

24. Трембіцький А. М. Перебіг життя та освітньої діяльності Володимира Чехівського (за матеріалами Державного архіву Вінницької області). *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Історичні науки / [редкол.: В. С. Степанков (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. Вип. 3: До 20-річчя кафедри історії України. С. 348–353.

25. Трембіцький А. М. Подоляни в еміграційному українському мистецькому середовищі (20-ті – 80-ті рр. ХХ століття). *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Історичні науки / [редкол.: В. С. Степанков (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2009. Вип. 2. С. 208–221.

26. Трембіцький А. М. Просопографічний портрет родини Січінських-Січинських за матеріалами родинного архіву Ярослава Січинського. *Наукові записки*. Збірник праць молодих вчених та аспірантів Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України. Київ-Хмельницький, 2006. Т. 14. С. 321–348.

27. Трембіцький А. М. Родина Січінських-Січинських та Українське історико-філологічне товариство в Празі (1923–1945 рр.). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки*. Острого: РВВ Національного університету «Острозька академія», 2008. Вип. 11. С. 301–326.

28. Трембіцький А. М. Родина Чехівських в українському історико-культурному просторі. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2010. Т. 16: Матеріали круглого столу «Освіта, культура і просвітницький рух на Поділлі», 22 жовтня 2010 року. С. 248–263.

29. Трембіцький А. М. Співпраця Михайла Грушевського і членів родини Січінських-Січинських на мистецтвознавчій ниві. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*.

Історичні науки. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2010. Т. 20: на пошану професора І. В. Рибака. С. 120–127.

30. Трембіцький А. М. Часопис «Нотатки з мистецтва» (Філадельфія) Об'єднання мистців українців в Америці про життєві шляхи і творчу діяльність мистців-подолян. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2014. Т. 21: Присвячено 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка. С. 234–256.

31. Трембіцький А. М. Члени відомих українських родин Січінських-Чехівських-Січинських-Шандорів і Солухи-Приходьків-Герасименка-Філя в Українській республіканській капелі (березень 1919 – липень 1920). *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Зб. наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2013. Т. 20: 95-річчю заснування Кам'янець-Подільського державного українського університету присвячується. С. 175–210.

32. Трембіцький А. М., Трембіцький А. А. Діяльність Українського клубу в Кам'янці-Подільському (1919–1920 рр.). *Освіта, наука і культура на Поділлі: збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. Т. 14. С. 122–146.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

33. Трембіцький А. М. Бібліотекознавча діяльність родини Січінських-Січинських. *Бібліотека в контексті світової культури, науки, інформації*. Мат. Всеукр. наук.-прак. конф. / [Вінниц. ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва]. Вінниця, 2007. С. 127–135.

34. Трембіцький А. М. Володимир Чехівський – голова уряду Директорії. *Формування та діяльність українських національних урядів періоду Української революції 1917–1921 рр.* Мат. Всеукраїнської наукової конференції. Кам'янець-Подільський, 6–7 грудня 2007 р. / [ред. кол.: Смолій В. А. (спів гол.), Завальнюк О. М. (спів гол.), Реєнт О. П. та ін.]. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. С. 249–268.

35. Трембіцький А. М. Володимир Чехівський – науковець і богослов. *Духовні витоки Поділля: науковці в історії краю: матеріали V всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 23 квітня 2015 р.). Хмельницький : ХГПА, 2015. С. 364–370.*

36. Трембіцький А. М. Історія Волині в дослідженнях членів родини Січінських-Січинських. *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Олександр Цинкаловський і край*. Наук. зб. Матеріали XXVII Міжнародної наукової історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 1020 річниці від першої писемної згадки про Володимир та 110-річчю від дня народження О. Цинкаловського, м. Володимир-Волинський, 22 лютого 2008 р. Луцьк: Пульс, 2008. Вип. 27. С. 275–281.

37. Трембіцький А. М. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст. у працях Володимира Січинського. *Берестецька битва в історії України*. Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 360-річчю Берестецької битви / [упоряд. Л. Гарбуз, О. Борисюк]. Рівне, 2011. С. 145–152.

38. Трембіцький А. М. Новознайдена рукописна праця Володимира Січинського «Наукові дослідження над українським мистецтвом». *Ukrajinskévýtvarne umění v meziválečném Československu: k 80. výročí založení Ukrajinského studia výtvarných umění v Praze: sborník příspěvků z mezinárodní konference..., pořádané Slovanskou knihovnou, Českou asociací ukrajinistů, Ukrajinskou iniciativou v České republice a Velvyslanectvím Ukrajiny v České republice 12.–14. listopadu 2003 v Praze*. 1 vyd. Praha: Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2005. С. 267–280.

39. Трембіцький А. М. Олена Чехівська (Січінська) і Українська автокефальна православна церква. *Релігійне життя Поділля: минуле і сучасне*. Мат. Всеукраїнської науково-теоретичної конф. До 1020-ліття хрещення Русі та 250-річчя Вінницького кафедрального Спасо-Преображенського собору. Вінниця, 2008. С. 200–213.

40. Трембіцький А. М. Празький період діяльності Володимира Січинського – засновника та активного діяча Музею визвольної боротьби України (1925–1943). *Muzeum osvobozenéckého boje Ukrajiny: k 80. výročí založení : sborník příspěvků z konference* : (Praha, 12.–14. října 2005) / [sestavila Dagmar Petišková. 1. vyd.]. Praha: Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2006. С. 221–236.

41. Трембіцький А. М. Сутковецкая церковь-замок в работах Евфимия Сицинского и Владимира Сичинского. *Замкі, палацы і сядзібы ў кантэксте еўрапейскай культуры, зборнік навуковых артыкулаў* / [Мін-ва к-ры Рэсп. Беларусь, Установа «Музей «Замкавы комплекс «Мір»; рэдкал.: В. М. Папко [і інш.]. Мінск : Медысонт, 2013. С. 213–223.

42. Трембіцький А. М. Ставлення творця нації Тараса Шевченка до Богдана Хмельницького як національного провідника. *VII Міжнародний конгрес українців. Історія. Політологія. Філософія. Збірник наукових статей* / [голов. ред. Г. Скрипник ; НАН України ; МАУ ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського]. Київ, 2017. С. 299–309.

43. Трембіцький А. М. Шевченкознавчі дослідження Євфимія Січинського та Володимира Січинського. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005. Вип. 9: За матеріалами міжнародної конференції, присвяченої 190-й річниці з дня народження Т. Г. Шевченка (17–18 травня 2004 року). С. 289–301.

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації

44. Трембіцький А. М. Володимир Січинський – дослідник і творець української сакральної архітектури. *Історія релігій в Україні*. Науковий щорічник. 2005 рік. Львів: «Логос», 2005. Кн. II. С. 796–804.

45. Трембіцький А. М. Володимир Січинський – дослідник українського граверства. *Бердичів древній і вічно молодий: науковий збірник «Велика*

Волинь»: Праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині / [голов. ред. М. Ю. Костриця]. Житомир: Косенко, 2005. Т. 32. С. 272–277.

46. Трембіцький А. М. Замок і Сутковецька Свято-Покровська церква-фортеця XV ст. у працях Є. Сіцинського та В. Січинського. *Стародавній Меджибіж в історико-культурній спадщині України: науковий вісник з проблем регіональної історії та пам'яткознавства* (Науковий вісник «Межибіж» – 1'2013). Хмельницький : ІРД, 2013. Ч. 2. С. 262–284.

47. Трембіцький А. М. Історія волинської порцеляни кінця XVIII – початку XX ст. у працях Володимира Січинського. *Музейна справа на Житомирщині: історія, досвід, проблеми: науковий збірник «Велика Волинь»: Праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині / [гол. ред. М. Ю. Костриця]. Житомир: Косенко, 2005. Т. 33. С. 225–233.*

48. Трембіцький А. М. Музеєзнавча діяльність членів родини Сіцинських-Січинських. *Літопис Хмельниччини–2007: краєзнавчий зб.* Хмельницький. 2007. С. 40–61.

49. Трембіцький А. М. Науковець і богослов Володимир Чехівський. *Історія релігій в Україні: науковий щорічник / [упор. О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич]. Львів: Львівський музей історії релігії; вид-во «Логос», 2010. Кн. I. С. 803–810.*

50. Трембіцький А. М. Науково-богословська спадщина Володимира Чехівського. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.* Наукова бібліотека: редкол.: О. М. Завальнюк (голова), В. С. Прокопчук (відп. ред.) [та ін.]. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. С. 74–86.

51. Трембіцький А. М. Острозька академія у працях Володимира Січинського. *Острозький краєзнавчий збірник / [Державний історико-культурний заповідник м. Острога; Острозьке науково-краєзнавче товариство «Спадщина» імені князів Острозьких]. Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2012. Вип. 5. С. 475–483.*

52. Трембіцький А. М. Родинний архів – складова ретроспективних матеріалів життєпису родини Сіцинських-Січинських. *Вісник Державного архіву Хмельницької області «Подільська старина»*. Хмельницький : ФОП Стрихар А. М., 2017. № 1 (1). С. 297–303.

53. Трембіцький А. М. Садиба Григорія Галагана у Лебединцях – пам'ятка доби розквіту української архітектури та парко-будівничого мистецтва ХІХ ст. *Маєток: науково-краєзнавчий збірник ДКЗ «Самчики»*. Самчики, 2015. С. 249–269.

54. Трембіцький А. М. Участь членів родини Сіцинських-Чехівських-Січинських-Шандорів у протестних акціях з нагоди річниць голодової облоги України. *Музей пам'яті жертв Голодомору на Хмельниччині 1932–1933 років (до 5-річчя від дня створення) / [упоряд. і передм. А. М. Трембіцький]*. Хмельницький : ІРД, 2013. С. 201–205.

55. Трембіцький А. М. Члени відомих родин Сіцинських-Приходьків в Українській республіканській капелі (березень 1919 – липень 1920 рр.). *Історія, культура та освіта: християнський вимір (до 20-річчя заснування Хмельницького інституту МАУП)*: зб. наук. пр. Хмельницького ін-ту МАУП. Хмельницький : Вид-во ХІ МАУП, 2016. Вип. 6. С. 312–371.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	4
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ, ДЖЕРЕЛА І	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	18
1.1 Наукова розробка проблеми в українській та зарубіжній історіографії	18
1.2 Джерельна база дослідження	35
1.3 Теоретико-методологічні засади дослідження	59
РОЗДІЛ 2. СУСПІЛЬНО-ДЕРЖАВНИЦЬКА І ГРОМАДСЬКО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДИНИ ..	
78	78
2.1 Діячі громадсько-просвітницького руху	78
2.2 Участь членів родини в суспільно-державотворчих процесах	99
2.3 Організатори культурно-мистецьких інституцій та професійних осередків	124
2.4 Внесок представників родини у процес творення й становлення Української автокефальної православної церкви	143
РОЗДІЛ 3. ВНЕСОК ЧЛЕНІВ РОДИНИ СІЧІНСЬКИХ-ЧЕХІВСЬКИХ-СІЧИНСЬКИХ-ШАНДОРІВ У ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ	
165	165
3.1 Висвітлення загальних аспектів історії України	165
3.2 Дослідження проблем історії українських земель	190
3.3 Розробка української історичної біографістики	208
РОЗДІЛ 4. УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА В НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ ПРЕДСТАВНИКІВ РІДНІ	
228	228
4.1 Загальні аспекти творення і дослідження української культури	228
4.2 Основні напрями вивчення і творення української архітектури	244
4.3 Українське малярство та графіка в науковій і творчій спадщині	268

4.4 Проблеми народознавчого вивчення українців, їхніх ремесел і промислів	286
--	-----

**РОЗДІЛ 5. ОСВІТНЬО-ПЕДАГОГІЧНА, НАУКОВА ТА
РЕЛІГІЙНО-БОГОСЛОВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЛЕНІВ**

РОДИНИ	308
---------------------	-----

5.1 Організатори та діячі науково-освітніх інституцій та історико- краєзнавчих осередків	308
---	-----

5.2 Педагогічно-освітня та релігійно-богословська діяльність	329
--	-----

5.3 Наукова та науково-богословська спадщина	352
--	-----

5.4 Загальні аспекти музейної, бібліотечної, видавничої, енциклопедичної, бібліографічної діяльності	373
---	-----

ВИСНОВКИ	396
-----------------------	-----

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	402
---	-----

ДОДАТКИ	743
----------------------	-----

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- АВ НТШ – Американський відділ НТШ у Нью-Йорку
АНУМ – Асоціація незалежних українських мистців
БУД – Братство української державності
ВПЦР – Всеукраїнська православна церковна рада
ВУАН – Всеукраїнська академія наук
ГДА СБУ – Галузевий державний архів Служби безпеки України
ГДУМ – Гурток діячів українського мистецтва
ДПУ – Державне політичне управління
ДЦ УНР – Державний Центр Української Народної Республіки в екзилі
ЗНТШ – Записки НТШ, Записки Наукового товариства ім. Шевченка
ЗУНР – Західноукраїнська Народна Республіка
ЛМК – Літературно-мистецький клуб у Нью-Йорку
ЛУН – Легія українських націоналістів
МВБУ – Музей визвольної боротьби України в Празі
МЖР – Міжнародна жіноча рада
МУР – Мистецький український рух
НАН України – Національна академія наук України
НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ
н.р. – навчальний рік
НРУЖ – Національна рада українських жінок у Празі
НТШ – Наукове товариство ім. Т. Шевченка
ОДПУ – Об'єднане державне політичне управління
ОМУА – Об'єднання мистців українців в Америці
ОУЖ – Об'єднання українських жінок у Німеччині
ОУН – Організація українських націоналістів
ПАУК – Пан-Американська українська конференція
РУП – Революційна українська партія
СВУ – Спілка визволення України

СКВУ – Світовий конгрес вільних українців
СКУ – Світовий конгрес українців
СКУЖ – Світовий конгрес українського жіноцтва
СУА – Союз українок Америки
СУМ – Спілка української молоді
СФУЖО – Світова федерація українських жіночих організацій
ТУІА – Товариство українських інженерів Америки
УАГ – Українська академічна громада
УАК – Український академічний комітет
УАН – Українська академія наук
УАПЦ – Українська автокефальна православна церква
УВАН – Українська вільна академія наук
УВПІ – Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова
в Празі
УВУ – Український вільний університет
УГА – Українська господарська академія в Подєбрадах
УГВФ – Український громадський видавничий фонд
УГК – Український громадський комітет
УДК – Український допомоговий комітет
УЖАС – Український жіночий академічний союз
УІФТ – Українське історико-філологічне товариство
УККА – Український конгресовий комітет Америки
УКЦ – Український центральний комітет у Львові
УНА – Українська наукова асоціація
УНДО – Українське національно-демократичне об'єднання
УНІГУ – Український науковий інститут Гарвардського університету
УНМА – Український національний музей-архів у Празі
УНО – Українське національне об'єднання
УНР – Українська Народна Республіка
УНРада – Українська національна рада

УНУ – Український народний університет
УПСР – Українська партія соціалістів-революціонерів
УРДП – Українська радикально-демократична партія
УРУ – Український робітничий університет
УСДП – Українська соціал-демократична партія
УСДРП – Українська соціал-демократична робітничка партія
УСДС – Український соціал-демократичний союз
УСПМ – Українська студія пластичного мистецтва (Прага)
УТГІ – Український технічний господарський інститут
УТІ – Український технічний інститут
УТПК – Українське товариство прихильників книги
УУ – Університет українознавства при НТШ в Нью-Йорку
ХОЛМ – Хмельницький обласний літературний музей
ЦДАВО України – Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, м. Київ
ЦДАГО України – Центральний державний архів громадських об'єднань, м. Київ
ЦДАЗУ – Центральний державний архів зарубіжної україніки, м. Київ
ЦДАМЛМ України – Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України, м. Київ
ЦДІАК України – Центральний державний історичний архів України, м. Київ
ЦДІАЛ України – Центральний державний історичний архів України, м. Львів
ЦЕСУС – Центральний емігрантський союз українського студентства
ЦПУЕН – Центральне представництво української еміграції в Німеччині
ЧСВВ – Чин святого Василя Великого
ЧСР – Чехо-Словацька Республіка, Чехо-Словаччина, Чехословаччина
ЮКОМА – Ювілейний комітет Мазепи Америки

ВСТУП

Актуальність дослідження. У добу незалежної України постійно зростає інтерес національної еліти, різних груп суспільства до пройденого українським народом історичного шляху, низки важливих його складників, які загалом розкривають об'єктивні процеси, сутність і зміст основних етапів розвитку, висвітлюючи при цьому роль патріотично налаштованої, високопрофесійної і талановитої інтелігенції у вирішенні назрілих суспільно-політичних, культурно-просвітніх, наукових та інших проблем, її конкретний внесок в інтелектуально-культурний ріст своєї національної спільноти.

Важливе місце в багатій історико-культурній спадщині країни посідає плеяда яскравих, відомих особистостей кінця XIX ст. – 2000-х рр., об'єднана родинним походженням та ідеєю самовідданого служіння українській громаді, її кращому майбутньому. Їхня цілеспрямована, багатогранна й ефективна діяльність залишила вагомий слід у різних сферах професійного і громадського життя суспільства, позитивно вплинула на просвітництво українців, відчутно примножила освітні й наукові здобутки, досягнення в культурно-мистецькій сфері.

Зазначений аспект соціальної історії України привернув чималу увагу дослідників, оформився як один із актуальних і пріоритетних напрямів сучасної історичної науки, що забезпечує висвітлення ролі й місця яскравих особистостей в історико-культурному розвитку українського народу. При цьому посилюється значення такої історіографічної тенденції, як глибоке й узагальнене вивчення в широкому просторовому та хронологічному вимірі відомих українських родинних спільнот, які через віки пронесли високу людську гідність, духовність, професійну майстерність, відданість національним інтересам і в складних історичних умовах не зрадили українській ідеї, чим заслужили справедливу вдячність нащадків.

Родина Сіцинських–Чехівських–Січинських–Шандорів, відома в історії України та еміграції більше трьох віків, не просто спостерігала чи фіксувала важливі національні історичні події, а завжди брала в них активну участь. Кожне її покоління перебувало в епіцентрі історичної круговерті кінця ХІХ – початку ХХІ ст., допомагало українцям формувати колективну соціально-культурну ідентичність у контексті складних історичних трансформацій суспільного життя. Набутий досвід представників родни є надзвичайно цінним і затребуваним у сучасних умовах, коли українці рішуче долають наслідки перебування в імперських лещатах, прагнуть збудувати цивілізовану, демократичну країну з європейськими цінностями, розвинутим громадянським суспільством.

Важливим аргументом на користь комплексного дослідження життя та діяльності обраної родини є недостатня вивченість проблеми через її ігнорування в радянську добу, відверту політичну заангажованість тодішньої офіційної історіографії. У той час діяльність патріотичної інтелігенції, яка брала активну участь в українському відродженні початку ХХ ст., а в еміграції захищала національні інтереси та культуру, рішуче протистояла тоталітарному режимові в Україні, не могла бути предметом об'єктивного наукового дослідження й популяризуватися. Ситуація докорінно змінилася в незалежній Україні, коли історики, позбувшись партійно-ідеологічного тиску, узялися за відновлення об'єктивного бачення минулого. Сьогодні вони намагаються створити комплексний достовірний історичний портрет цієї званої української родини, з'ясувати її неординарне місце в нашій соціальній історії, довівши, що щира любов до рідного народу, його історії і культури може стати чинником у формуванні високих моральних і духовних якостей наступних поколінь.

Зв'язок теми з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах наукової теми «Проблеми історії суспільних змін і трансформацій в Україні від найдавніших часів і до сьогодення»

кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (№ держ. реєстрації 0116U008422).

Мета і завдання дослідження. З огляду на актуальність, ступінь наукової розробки теми та на основі узагальнення й аналізу комплексу архівних документів і наративних джерел, висвітлити просвітницьку, педагогічну, громадську, державну, культурну, наукову та релігійну діяльність членів родини Сіцинських–Чехівських–Січинських–Шандорів наприкінці ХІХ ст. – 2000-і рр.

Для досягнення поставленої мети дослідження визначено такі **завдання**:

– проаналізувати стан наукової розробки проблеми в українській і зарубіжній історіографії; зробити огляд й аналіз архівних джерел, опублікованих і неопублікованих документів та матеріалів; визначити рівень, повноту, характер та інформаційну цінність джерельного забезпечення для висвітлення теми дисертації;

– розкрити теоретико-методологічні засади дослідження та простежити родинні зв'язки родини Сіцинських–Чехівських–Січинських–Шандорів, виявивши їхні ментальні риси;

– проаналізувати й з'ясувати внесок членів родини в суспільно-державницьку і громадсько-просвітницьку діяльність, визначити їхню роль у державотворчих процесах, творенні й діяльності суспільно-культурницьких, українознавчо-просвітницьких і мистецьких інституцій та професійних осередків, показати місце представників родини в процесі творення й становлення Української автокефальної православної церкви;

– вивчити значення і внесок у дослідження й висвітлення членами родини минулого України та історії українських земель, розробку української історичної біографістики;

– визначити й обґрунтувати загальні аспекти творення й дослідження членами родини української культури; опрацювати, проаналізувати й узагальнити основні напрями дослідження ними української архітектури,

графіки та малярства в науковій і творчій спадщині; розкрити проблеми народознавчого вивчення ними українців, їхніх ремесел і промислів;

– охарактеризувати роль членів родини як організаторів наукових, навчальних, культурно-мистецьких осередків та історико-краєзнавчих досліджень; висвітлити їхню педагогічну та релігійно-богословську діяльність; розкрити наукову та науково-богословську спадщину; проаналізувати загальні аспекти музейної, бібліотечної, видавничої, енциклопедичної та бібліографічної діяльності;

– визначити місце та узагальнити внесок відомих представників родини як династії у світову та українську історію і культуру.

Об'єктом дослідження є суспільно-політичне, науково-культурне і просвітницьке життя в Україні та українській еміграції (Чехословаччина, Франція, Німеччина, США) наприкінці XIX ст. – 2000-і рр.

Предметом дослідження обрано просвітницьку, громадську, педагогічну, наукову, релігійно-богословську та інші види діяльності відомих представників родини Сіцинських–Чехівських–Січинських–Шандорів, наукову й творчу спадщину як важливий суспільний чинник консолідації українців, формування їхньої національної свідомості.

Хронологічні рамки. У дослідженні проаналізовано діяльність трьох поколінь родини Сіцинських–Чехівських–Січинських–Шандорів від кінця XIX ст., коли розпочалася їхня активна просвітницька, державницька, педагогічна, наукова, релігійно-богословська та інша діяльність. Верхня межа визначається 2000-ми рр. – часом активної наукової і суспільно-просвітницької діяльності Любиці Баботи та смерті онука Євфимія Сіцинського – Ярослава Січинського (серпень 2015 р.).

Територіальними межами дослідження є Україна загалом та окремі її регіони (Волинь, Галичина, Закарпаття, Київщина, Поділля), а також регіони Німеччини, Польщі, Росії, Словаччини, Сполучених Штатів Америки, Чехії, Франції, де мешкали, навчалися і творили представники родини.

Методологія досліджень. Методологічний інструментарій дослідження базується на комплексному застосуванні принципів, методів, засобів, прийомів і способів, характерних для сучасної історичної науки. У дослідженні використано комплекс загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-історичних методів пізнання (біографічний, історико-типологічний, порівняльно-історичний, порівняльно-критичний, проблемно-хронологічний, просопографічний, соціальний), а також особливий метод герменевтики.

Наукова новизна і теоретичне значення отриманих результатів полягає в тому, що:

У дисертації вперше:

– комплексно досліджено просвітницьку, педагогічну, громадську, державну, культурну, наукову та релігійну діяльність і приватне життя відомих членів родини в українській і зарубіжній історіографії;

– введено до наукового обігу документальні матеріали українських центральних та обласних архівів, іноземних архівних установ, приватних архівів, музеїв і бібліотек (загалом 311 позицій), що допомогли виявити невідомі раніше факти про життя та діяльність у контексті української історії та культури впродовж кінця ХІХ – початку ХХІ ст.;

– доведено, що багатоаспектна діяльність і значна науково-творча спадщина відомих представників родини переросла з регіонального рівня на загальнонаціональний і світовий рівень української діаспори та засвідчила утвердження української родини Січінських–Чехівських–Січинських–Шандорів як представників еліти українського суспільства;

– комплексно розкрито наукову, освітню та суспільно-просвітницьку діяльність Володимира Чехівського, Вікентія Шандора, Любиці Баботи;

– розкрито багатоаспектну видавничу, енциклопедичну та бібліографічну діяльність відомих представників родини;

– проаналізовано діяльність Володимира та Ярослава Січинських як архітекторів-теоретиків та архітекторів-практиків;

- висвітлено діяльність членів родини Олени Чехівської, Марії, Михайлини і Ніни Січинських як організаторів та активних учасниць жіночого руху міжвоєнної та післявоєнної доби української еміграції;

- показано безпосередню участь Володимира та Ярослава Січинських в організації та проведенні мистецьких виставок у Чехословаччині, Німеччині та США;

- виявлено та введено до наукового обігу майже п'ятдесят маловідомих і рукописних наукових та науково-богословських праць, рецензій, статей-гасел членів родини та більше тридцяти рецензій на їхні науково-творчі здобутки;

- створено колективний портрет родини, знакової в суспільно-державному, громадсько-просвітницькому, науково-культурному та релігійному житті України та української діаспори Німеччини, Словаччини, США, Франції та Чехії;

- фактично завершено процес наукової реабілітації родини Січинських-Чехівських-Січинських-Шандорів у незалежній Україні.

Уточнено в попередніх напрацюваннях:

- події і факти з процесу діяльності представників родини в українському національно-визвольному русі ХХ ст.;

- причини вимушеної еміграції багатьох представників родини з України в 20–40-х роках ХХ ст.;

- науковий інструментарій компаративного аналізу і творення сучасного соціального портрету родини шляхом застосування методів просопографії, герменевтики, історії повсякдення;

- особливості розробки членами родини української історичної біографістики;

- знання про науковий доробок й творчу спадщину представників родини, проаналізовано їхні погляди на історичне минуле України та її регіонів;

- багатоаспектну музейну та бібліотечну діяльність представників родини в місцях свого осідку.

Отримали подальший розвиток:

- вивчення внеску членів родини у висвітлення загальних аспектів минулого України та проблем регіональної історії;
- знання про їхню педагогічно-освітню, наукову та релігійно-богословську діяльність у країнах проживання;
- погляди і міркування щодо ролі членів родини у створенні, розбудові та діяльності культурно-мистецьких і науково-освітніх інституцій, музейних і архівних закладів, професійних та історико-краєзнавчих осередків у місцях осідку;
- концептуальне переосмислення внеску представників родини в процес творення й становлення Української автокефальної православної церкви;
- визначення ролі та місця членів родини щодо вивчення і творення української архітектури, графіки, малярства впродовж ХХ – початку ХХІ ст.;
- осмислення їхньої наукової та науково-богословської спадщини, розуміння потреби укладення, видання та перевидання ґрунтовних бібліографічних покажчиків їхніх науково-творчих надбань;
- тезу щодо тернистого шляху пам'яті про членів цієї родини до об'єктивного утвердження у свідомості різних поколінь українців.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що:

- нагромаджений у дослідницькій роботі фактичний матеріал, теоретичні положення, висновки та узагальнення суттєво розширюють і поглиблюють спектр наукових знань з історії та культури українського народу;
- отримані наукові результати дослідження родини можуть стати додатковим аргументом і підґрунтям для переосмислення та подальших наукових розробок, пов'язаних із вивченням українських родин учених, які мешкали й працювали в еміграції, та їхнього внеску в історію й культуру України;
- теоретичні положення та результати дисертації можуть бути широко використані для підготовки наукових матеріалів, написання

узагальнювальних праць, навчальних і навчально-методичних посібників з історії та історії культури України, її регіонів, історіографічних, краєзнавчих і науково-популярних видань, у практичній викладацькій роботі;

– матеріали дослідження можуть бути впроваджені в освітні програми навчальних дисциплін «Історія України», «Історіографія історії України», «Історія української культури», «Історія української архітектури», «Історія українського мистецтва», «Історичне краєзнавство», «Історія української церкви» та спецкурсів з історії української діаспори й регіональної історії;

– біобібліографічні дані й фактичний матеріал роботи допоможуть науковим працівникам архівів, музеїв і бібліотек у створенні стаціонарних та пересувних виставок, написанні музейних уроків, лекцій тощо.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та висновки роботи обговорено на засіданнях кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Загальна концепція, основні положення, результати і висновки дослідження доповідалися автором на **26 міжнародних** форумах – Міжнародному науковому симпозиумі «Володимир Січинський – історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України та української діаспори» (Кам'янець-Подільський, 4–6.07.2004); XV Міжнародній науковій конференції «Історія релігії в Україні» (Львів, 16–18.05.2005); V Міжнародних наукових Довнарівських читаннях (Гомель–Речиця, Білорусь, 22–23.09.2005); Міжнародній науковій конференції, присвяченій 80-річчю створення МВБУ (1925–1948) (Прага, Чехія, 12–14.10.2005); Міжнародній науково-практичній конференції «Церква і держава у служінні народові» (Хмельницький, 2–4.11.2005); III Міжнародному науковому конгресі українських істориків «Українська історична наука на шляху творчого поступу» (Луцьк, 17–19.05.2006); Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні моделі розвитку туристичної інфраструктури України. Буковинське і світове старообрядництво: туризм, історія, культура» (Чернівці, 22–25.09.2006); III Міжнародній науково-практичній конференції «Кам'янець-Подільський у

контексті українсько-європейських культурних зв'язків: історія і сучасність» (Кам'янець-Подільський, 5–6.10.2006); Міжнародній науково-краєзнавчій конференції «Проблеми українського державотворення: історія і сучасність», присвяченій 100-річчю від дня народження О. Ольжича та 90-річчю Української Народної Республіки (Житомир, 5–8.06.2007); Міжнародній науково-практичній конференції «Бібліотека вищого навчального закладу – центр науково-інформаційного забезпечення підготовки національних кадрів» (Кам'янець-Подільський, 20.09.2007); XXVII Міжнародній науковій історико-краєзнавчій конференції, присвяченій 1020-й річниці від першої писемної згадки про Володимир та 110-річчю від дня народження О. Цинкаловського (Володимир-Волинський, Волинська обл., 22.02.2008); I Міжнародній історико-краєзнавчій науково-практичній конференції «Бар. Барська земля – кризь призму століть», присвяченій 607 річниці м. Бара (Бар, Вінницька обл., 17.05.2008); II Міжнародній науковій конференції «Проблеми археографії та джерелознавства історії Правобережної України» (Хмельницький, 22–24.05.2008); III Міжнародній науковій конференції «Українська діаспора: проблеми дослідження» (Острог, Рівненська обл., 9–10.09.2008); III Міжнародній науковій конференції «Національна інтелігенція в історії та культурі України» (Вінниця, 23–24.10.2008); Міжнародній науковій конференції «Східноєвропейські старожитності в добу середньовіччя» (Чернівці, 10–11.04.2009); Міжнародній науково-краєзнавчій конференції «Поділля в житті, діяльності і творчості Юхима Січинського і Володимира Січинського», присвяченій 150-річчю від дня народження Юхима Січинського і 115-річчю з дня народження Володимира Січинського (Кам'янець-Подільський, 15.12.2009); XX Міжнародній науковій конференції «Історія релігії в Україні» (Львів, 12–15.05.2010); Міжнародній науково-практичній конференції «Роль і функції бібліотек вищих навчальних закладів у контексті модернізації освіти» (Кам'янець-Подільський, 7–8.10.2010); Міжнародній науковій конференції «Україна і Польща: історичне сусідство» (Вінниця, 17–18.05.2012); Міжнародній науково-практичній конференції

«Замки, дворцы и усадьбы в контексте европейской культуры» (сmt. Мір Гродненської обл., Республіка Білорусь, 25–26.04.2013); Міжнародній науковій історико-краєзнавчій конференції «Сакральна спадщина Дубенщини», присвяченій 1025-річчю хрещення Київської Русі та 521-й річниці Дубенського замку (Дубно, Рівненська обл., 27.09.2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Археологія & Фортифікація Середнього Подністров'я» (Кам'янець-Подільський, 08.10.2014); Міжнародній науковій конференції «Науковий потенціал славістики: історичні здобутки та тенденції розвитку» (Київ, 21.05.2015); Міжнародній науково-практичній конференції «Маєтки України XVIII–XIX ст.» (Самчики, Старкостянтинівський р-н, Хмельницька обл., 25.09.2015); Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми модернізації недержавного сектору освіти в Україні у контексті світових тенденцій і національної практики» (Київ, 11.04.2019); на **33 всеукраїнських** наукових зібраннях (Бердичів, Житомирська обл., 2005; Вінниця, 2007–2008; Дніпропетровськ, 2007, 2009; Житомир, 2005, 2010; Кам'янець-Подільський, 2007, 2009–2012, 2014–2015; Ковель, Волинська обл., 2018; Меджибіж, Хмельницька обл., 2013; Острог, Рівненська обл., 2012; Старокостянтинів, Хмельницька обл., 2009; Хмельницький, 2005, 2007, 2008, 2011, 2013–2015, 2017–2019), а також на **17 регіональних** наукових засіданнях (Вінниця, 2007; Деражня, Хмельницька обл., 2013; Кам'янець-Подільський, 2013, 2015, 2016; Меджибіж, Хмельницька обл., 2012, 2013; Могилів-Подільський, Вінницька обл., 2006; с. Острів, Радивилівський р-н, Рівненська обл., 2011; Острог, Рівненська обл., 2009, 2012; Хмельницький, 2008–2010, 2014, 2019).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Усі результати та положення, що виносяться на захист і складають наукову новизну роботи, отримані здобувачем особисто. Участь членів родини в організації Українського клубу в Кам'янці-Подільському висвітлено в співавторстві з А. А. Трембіцьким у статті «Діяльність Українського клубу в Кам'янці-Подільському (1919–1920 рр.)» (загалом –

1,36 др.арк. і 50%). Окремі факти з життя і діяльності одного з членів родини В. Шандора подано в статті «Osobní a zvláštní svět Vincent Šándora» («Особистісно-індивідуальний світ Вікентія Шандора»), співавтор – В. Коцюк (загалом – 0,38 др.арк. і 50%).

Публікації. Із теми дослідження опубліковано 55 робіт. Серед них – 1 монографія (68.85 др.арк.). 31 статтю вміщено в наукових фахових виданнях, визначених ДАК МОН України, 6 статей – у виданнях іноземних держав, 4 з яких індексуються в міжнародних наукометричних базах.

Структура дисертації зумовлена змістом проблеми, поставленою метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, 5 розділів (19 підрозділів), висновків, списку використаних джерел (3885 найменувань, 341 сторінка). Загальний обсяг рукопису становить 786 сторінок, із них 401 – основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ, ДЖЕРЕЛА І

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Наукова розробка проблеми в українській та зарубіжній історіографії

Створення соціальних портретів видатних українських родин є досить важливим складником відтворення загального процесу формування багатовікової історії та культури України. Серед родової української еліти, чия багатоаспектна державницько-суспільна, культурно-просвітницька, наукова, педагогічно-освітня, релігійно-богословська та інша діяльність і творча спадщина потребує докладного дослідження та встановлення об'єктивної історичної істини в оцінці її місця в українській історії та культурі упродовж кінця XIX – початку XXI ст., чільне місце належить родині Сіцинських–Чехівських–Січинських–Шандорів.

До цієї родини, укоріненої в українське етносоціокультурне середовище, входило багато особистостей. Історія родини, а точніше, її найбільш відомих представників, викликала і викликає значну увагу закордонних та українських дослідників упродовж майже півтора століття. Хоча визнання заслуг більшості членів родини, яка, як писав знаний мистецтвознавець Д. Горняткевич, «доходить у нас уже до династичної гідности так, як заслужені родини Чикаленків, Драгоманових–Косачів, Кричевських, Барвінських та Нижанківських» [678, с. 46], перед українським суспільством відбулося в історіографії ще при житті, проте опісля добра пам'ять про них пройшла тернистий шлях утвердження в прийдешніх поколіннях. Через неординарність і суперечливість відомих і маловідомих постатей цієї родини, що вирізняються «своїми талантами, своїм діяльним патріотизмом» [246], багатогранність їхнього особистісно-індивідуального потенціалу як

науковців, державних, громадсько-просвітницьких, культурно-освітніх і церковно-релігійних діячів, була ускладнена праця історіографів.

Хоча науковий інтерес в українських і зарубіжних дослідників до життя та діяльності найбільш відомого члена родини, Євфимія Сіцінського, проявився ще в 90-х рр. XIX ст. і триває й досі, проте історіографічний аналіз наукової літератури показує, що висвітлення зазначеної теми має фрагментарний характер, а фундаментальні проблеми не знайшли повного відображення. Водночас, численні публікації відобразили концептуальні компоненти теми дослідження, що дало можливість умовно виокремити такі 4 основні періоди розвитку історіографічних досліджень.

Перший період припав на кінець XIX – поч. XX ст. – саме тоді з'явилися праця Л. Похилевича «Сказания о населенных местностях Киевской губернии или статистические, исторические и церковные заметки о всех деревнях, селах, местечках и городах, в пределах губернии находящихся» [3440], де подано відомості про витоки роду Чехівських; публікація Ф. Покровського [3503, с. 9], про науковий доробок Є. Сіцінського; стаття Є. Сіцінського про життя і діяльність свого прадіда Федора, діда Симеона і батька, протоієрея Йосипа Сецинського [2238]. У 1890–1911 рр. були оприлюднені праці тогочасних знаних істориків В. Антоновича, В. Доманицького, М. Грушевського, М. Грушевської, І. Крип'якевича, Н. Молчановського, М. Петрова, І. Шиповича, В. Щербаківського та ін. [2238, с. 10–13], а також статті у тогочасних енциклопедично-довідкових виданнях – «Памятная книжка Киевской губернии» [339, с. 110; 340, с. 106], «Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона» [3794] та «Большая энциклопедия. Под ред. С. Н. Южакова» [3799], у яких розкрито деякі аспекти життя і діяльності окремих членів цієї родини.

Така кількість публікацій, переважна більшість яких звалася лише до схематичного і неповного викладу біографічних відомостей, хоч і принесли публічне визнання членам родини Євфимію Сіцінському та Мойсею Чехівському в Україні, але так і не було створено ґрунтовних, аналітичних і

узагальнювальних праць про життя, діяльність і творчі здобутки окремих членів і родини загалом, хоча для цього й були закладені певні засади.

Другий період охопив 20-ті – 40-ві рр. ХХ ст., пов'язані з утвердженням більшовицького режиму в Україні у які поступово став втрачатися науковий інтерес до діяльності та творчості членів родини Євфимія Сіцинського, Володимира Чехівського і Володимира Січинського. Їхні прізвища тогочасною владою замовчувалися, адже офіційною радянською історичною наукою були зараховані до категорії класово небезпечних учених, тому що Сіцинські та Чехівські походили зі спадкових українських родин священиків. Крім того, їхня значна наукова і творча спадщина була майже вилучена з наукового обігу та загального користування, а члени цієї родини Маргарета і Микола Баботи, Марія Орисик, Євфимій Сіцинський, Володимир Січинський, Володимир і Микола Чехівські, Вікентій Шандор, були репресовані радянськими, угорськими, чеськими і німецькими режимами.

Проте українські дослідники Д. Андрієвський [385], В. Герасименко [3114], В. Отамановський, М. Плевако, Ю. Романів та Ю. Філь [3503, с. 10–13; 3744, с. 15], Д. Щербаківський [3664–3667], автори з криптонімом «Б. А.» [402] і «Г. В.» [635], та ін. продовжували розкривати та по-різному оцінювати внесок Є. Сіцинського, В. Чехівського та В. Січинського в історію та культуру України, а також Є. Сіцинського та В. Чехівського у процес творення і розбудови Української автокефальної православної церкви.

Огляд життя і діяльності українців-емігрантів у ЧСР в 1927–1937 рр. здійснив М. Галаган у розвідці «Десять років української громади в ЧСР. Огляд життя й чинності (1927–1937)» [3109], де частково звернув увагу на діяльність В. Січинського. Історію заснування, організаційні форми і методи діяльності багатьох українських науково-освітніх закладів у Чехословаччині, у створенні і діяльності яких, як викладач і завідувач кафедри, безпосередню участь брав В. Січинський, простежили, С. Наріжний в рукописній праці «Вищі українські школи в Чехії» [1191], УВПІ у Празі – І. Мірний в праці «Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова 1923–1933»

[3284], УІФТ – С. Наріжний у праці «15 літ діяльності Українського історико-філологічного товариства в Празі (1925–1938)» [3320].

Особливості культурно-освітньої та видавничої праці української еміграції у міжвоєнний період детально висвітлив український учений, історик С. Наріжний в унікальній за глибиною охоплення матеріалу праці «Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами» [3322–3324], у якій зібрано величезний фактологічний і біографічний матеріал енциклопедичного характеру про УАК, УВПІ, УВУ, УГА, УІФТ, УСПМ та ін. Хоча тогочасні критики по-різному ставилися до цієї праці. Так, знаний український юрист, соціолог і громадський діяч О. Мицюк, вважав, що вже саме ім'я автора, зважаючи на «відносини в українській еміграції і зокрема в празькій», «підривало надію насамперед на об'єктивність підходу до теми» [1128]. Український громадсько-політичний діяч Б. Мартос писав, що книга «не може не викликати інтересу читача», хоча «наша визвольна боротьба відбивається, як у кривому зеркалі» [1103].

Культурно-освітню працю культурно-освітнього референта В. Січинського у таборах «Ді-Пі» у Німеччині розкрив В. Дорошенко у праці «Культурно-освітня праця в таборах і для таборів (їх плюси і мінуси)» [3142].

У праці «Українська культура» [3599–3602; 1428] у загальних рисах визначено теоретико-методологічні основи українознавчої науки, відтворено значний науково-творчий доробок українських науково-культурних та освітніх осередків української еміграції в ЧСР (УВУ, УГА, УВПІ), окремих науково-педагогічних працівників-українців, зокрема й В. Січинського, праця якого на чужині виявилася не тільки в продовженні та поглибленні своїх студій, але й у пропагуванні української історії та культури серед європейського громадянства.

Важливою частиною історіографії проблеми щодо дослідження участі членів родини в Українській республіканській капелі від початку її заснування аж до її розв'язання в Берліні [3484; 3563], стали спеціальне ґрунтовне дослідження чехословацького історика й музикознавця З. Неєдли

«Ukrajinska republikanska Kapela» («Українська республіканська капела») [3695], праця С. Наріжного «Українська пісня за кордоном. Українська республіканська капела й хори української еміграції 20-х і 30-х рр.» [3325], стаття О. Чехівського «Моє слово (з приводу книжки «Українська пісня за кордоном»)» [2772; 2773], збірка критичних матеріалів із періодичної преси про мистецьку працю капели – «Українська пісня за кордоном, світова концертна подорож Українського національного хору під проводом Олександра А. Кошиця (голос закордонної музичної критики)» [3322, с. 19; 3603], у яких докладно розкрито внесок у процес творення всесвітньовідомої капели та сприяння її успішним виступам під час гастролей в Європі членів родини: кур'єра Володимира Січинського і його дружини сопрано-солістки Михайлини Орисик, брата і сестри колишнього голови уряду УНР В. Чехівського – альт-солістки Зінаїди Чехівської-Курчинської та її чоловіка, господаря капели Олександра Курчинського, бас-соліста, члена «Комітету співаків» та Ради капели Олекси Чуприни-Чехівського, а також подано мистецьку оцінку капели та її учасників і стверджується, що це був «першорядний хор, який своєю артистичною вартістю рівняється найславнішим хорам цілого світу» [3322, с. 18], коротко охарактеризовано їхню діяльність після розпаду капели.

П. Феденко у праці «Масові арешти на Україні. (Як вирішують комуністи національне питання)» [1762], А. Яковлів – «Харківський процес “Спілки визволення України”» [1900–1902], Д. Ігнатюк – «Українська автокефальна церква і Союз визволення України» [3185], у статтях «Ліквідація української автокефальної церкви» [1061] та «Процес “Спілки визволення України”» [1490; 1491], «Москва судить українців» [1133–1137], «Звернення голови та секретаря Об'єднання українських організацій Америки до сенатора Бори» [867], «Харківський процес. Більшовицький акт обвинувачення» [1772–1774], «Розгром української інтелігенції на Україні» [1317] та інших розкрито участь «керманіча автокефалістів» Володимира Чехівського та його брата Миколи в процесі «СВУ». У публікаціях «Протест

письменників і журналістів» [1469] і «Проти червоного терору. Протест Т-ва українських письменників і журналістів у Празі» [1470] висвітлено участь В. Січинського у протестних акціях проти репресій української інтелігенції в Україні, зокрема й В. Чехівського.

Водночас пильно стежили за творчістю В. Січинського мистецтвознавці й історики Західної України та української діаспори в країнах Центральної і Західної Європи. Перша згадка про наукову і творчу діяльність В. Січинського датується 1922 р., коли у часописі «Громадський вісник» з'явилася стаття «Виставка “Гуртка діячів українського мистецтва” у Львові» [2323; 3746, с. 6]. Перші його наукові спроби отримали рецензії і відгуки багатьох авторів [432; 661; 663; 855; 1009; 1020; 1021; 1179; 1347; 3121; 3122; 3145; 3146; 3664–3667]. Однак, це були лише окремі повідомлення і рецензії на творчі й наукові роботи дослідника, щодо різних видів мистецтва та його історії, але не було практично жодної вагомої публікації, яка б всебічно висвітлювала його життя й творчі здобутки [3746, с. 6].

Згодом Л. Бурачинська [466], Я. Заремба [857], О. Кисілевська [945], П. Мегик [1114], М. Міллер [1129], В. Мудрий [1138; 1142], Р. Немир [1938], Ю. Соловій [1592], Б. Цюцюра [1815] та інші статтями, оглядами і рецензіями в українських та іноземних виданнях висвітлили роль В. Січинського в українському історико-культурному просторі міжвоєнного періоду і, високо оцінивши його як архітектора, одностайно визнали, що він є провідним дослідником, захисником і популяризатором української архітектури в цілому світі. Про це свідчить й публікація Д. Мироновича [1117], з нагоди його 50-ліття з дня народження та 26-ліття його науково-мистецької та педагогічної діяльності, а також статті про переїзд родини Січинських до США, у яких зроблено короткий огляд наукового доробку В. Січинського [1477; 1485; 1932; 1936], що засвідчило шанобливе ставлення українського громадянства до творчих здобутків вченого.

Певним історіографічним складником, що частково висвітлює історію життя і діяльності В. Січинського та розкриває особливий інтерес української

діаспори Америки до його подвижництва як, науковця, мистця і мистецтвознавця у зв'язку з його переїздом у 1949 р. з Європи до США стала стаття М. Бутовича «Професор Володимир Січинський (З приводу приїзду до Злучених Держав)» [469], а також стаття самого В. Січинського «З Ашаффенбургу до Нью-Йорку: Враження з подорожі до ЗДА» [2397], у якій він ділиться своїми планами наукової праці в США.

Водночас рецензенти книги В. Січинського «Чужинці про Україну. Вибір описів подорожей по Україні та писань чужинців про Україну за десять століть» [2738], зокрема львівські історики М. Андрусак [392] та І. Крип'якевич [1020], а також український археолог, який перебував в еміграції в Геттінгені (Нижня Саксонія) М. Міллер [1129], ствердили, що якби автор більше нічого не створив, то цією книгою він вже міцно посів своє місце в українській історичній науці.

Численні й різні за вагою і значенням публікації в українських часописах «Діло» [1288; 1289; 1339], «Наш шлях» [1132], «Наша культура» [1392], «Подільський край» [1172], «Слово» [493; 926; 1498], «Український голос» [1520] та україномовних часописах української діаспори «Америка» [1478], «Книголюб» [1601], «Мета» [1253], «Свобода» [560; 581; 591; 601; 606; 829; 841; 987; 1101; 1134; 1240; 1417; 1542; 1683; 1724; 1725; 1728; 1871], «Табір» [1726], «Український тижневик» [828], «Український робітник» [1485], «Шлях» [1247; 1478], висвітлюють життєві шляхи, розкривають діяльність В. Січинського як мистця та архітектора. Серед них варто відмітити статті професора Г. Махулько-Горбацевича [1105] та М. Янковського [1904], які частково характеризують педагогічно-освітню та релігійно-просвітницьку діяльність В. Чехівського.

Водночас науковці української діаспори, урахувуючи наукові й творчі здобутки і суспільно-просвітницьку діяльність знаного історика Євфимія Січинського, відомого мистецтвознавця Володимира Січинського та громадського діяча Володимира Чехівського внесли їхні імена в «Українську

загальну енциклопедію» [3803, с. 104, 1183], що засвідчило їхнє визнання як національно свідомих українських діячів і науковців.

Усі ці публікації, що розкривають лише деякі аспекти державницької, суспільно-просвітницької, науково-педагогічної діяльності членів родини Є. Сіцинського, В. Чехівського та В. Січинського і подають часткові бібліографії їхніх праць, все ж принесли публічне визнання за межами України, сформувавши в сучасників позитивний погляд на їхню творчість. Хоча, на жаль, так і не було створено ґрунтовних й аналітичних праць про роль членів родини в українському історико-культурному просторі кінця ХІХ – середини ХХ ст., однак вони все ж дозволили частково з'ясувати деякі аспекти життя, діяльності та творчості членів родини.

У третій період (50-ті – 80-ті роки ХХ ст.) творчість і діяльність членів родини почали аналізувати та оцінювати в публікаціях критиків і рецензентів. У наукових колах української діаспори Канади та США були зроблені перші спроби цілісного вивчення вченими життєвих і професійних шляхів Є. Сіцинського, В. Січинського та В. Шандора, їхній творчий доробок.

Так, науково-освітню, культурно-просвітницьку діяльність українських емігрантів, серед них Володимира Січинського та Олени Чехівської, як діячки жіночого руху, після завершення Другої світової війни в Німеччині в 1945–1951 рр. висвітлив Володимир Маруняк у двотомній монографії «Українська еміграція в Німеччині і Австрії по Другій світовій війні» [2696].

Історію творення та діяльності Українського вільного університету, який радянський історик К. Дмитрук називав «своєрідним розсадником українського буржуазного націоналізму та реакційної уніатської ідеології» [3062, с. 93], а також участь В. Січинського у його відновленні в повоєнний період у Німеччині, розкрив Р. Голят [870]. Генезу одного з найбільших українознавчих центрів – НТШ, що в 1947 р. зусиллями українських науковців, у т. ч. В. Січинського, відновило діяльність у Німеччині й про яке Я. Галан писав, що це «шпигунське гніздо під вивіскою наукової установи» очолюване «старим гітлерівським шпигуном» і «недолугим «професором»

В. Кубійовичем [3062, с. 134], розкрито у працях В. Лева [3240], В. Кубійовича [3230] та інших [336; 361; 362].

Першою досить значною працею про життєві шляхи, творчі здобутки і діяльність одного із членів родини В. Січинського на благо українського народу стала монографія відомого українського мистецтвознавця І. Кейвана «Володимир Січинський: архітект, митець-графік, мистецтвознавець, дослідник» [3206]. Автор показав В. Січинського як мистця, науковця і мистецтвознавця, як архітектора – творця українського архітектурного стилю. Внесок вченого у дослідження української сакральної архітектури дерев'яних храмів Бойківщини частково розкрив у монографії В. Кармазин-Каковський [3201], визнавши його одним із найкращих дослідників храмової архітектури Карпатського регіону.

«Бурхливе століття» [468] відтворив протоієрей Д. Бурко [3157] у праці «Українська автокефальна православна церква – вічне джерело життя» [3082], яка стала «справжнім скарбом... не дуже багатой церковної історіографії ХХ ст.», оскільки в ній зафіксовано і розкрито життєві шляхи та діяльність діяча українського церковного відродження В. Чехівського, що дає можливість «усвідомити хто ми, чий ми діти, яке славне, хоч часто дуже трагічне, наше минуле, і який величезний у нас потенціал» [468].

Водночас біографічні аспекти і діяльність членів родини Володимира, Миколи та Олени Чехівських, на ниві творення УАПЦ, частково висвітлили І. Власовський [3099–3103], М. Ковалевський [352, с. 8–28], М. Явдась [364], М. Яременко [1906]. Про участь Володимира і Миколи Чехівських у сфабрикованому радянською владою процесі «Спілки визволення України» йдеться у працях С. Білоконя [428; 429], В. Гришка [685], П. Мірчука [3835], В. Плюща [1405–1413], К. Туркало [1645] та ін. [2690].

Перші спроби аналізу життєвого шляху, діяльності й творчих здобутків Володимира та Олени Чехівських, зробив Ф. Бульбенко у працях «Володимир Чехівський» [447; 460–464] і «Олена Володимирівна Чехівська» [448–458], а Є. Січинського, В. і Я. Січинських, Л. Баботи систематизовано у

статтях Д. Горняткевича [670–672; 676], М. Мушинки [1148; 1149], М. Острроверхи [1348], Н. Пазуняк [1170; 1369; 1370], В. Шандора [2204], які першими трактували багатоаспектну працю членів родини як діяльність династії, а не окремих членів родини.

Значну історіографічну, хоча й різну за значенням і метою цінність для з'ясування багатоаспектної діяльності членів родини мають узагальнювальні праці «Книга мистців і діячів української культури» [3212], «Мартирологія українських церков» [333], «Наукове товариство ім. Шевченка в ЗДА» [336]. Різні за обсягом і значенням більше сотні статей і розвідок в україномовних часописах діаспори Великобританії та США [388; 415; 418; 500; 503; 504; 505; 2205; 507–509; 509; 527; 637; 648; 654; 782; 837; 852; 875; 876; 891; 939; 940; 945; 947; 948; 953–956; 959; 1010–1013; 1019; 1035; 1050; 1055; 1086; 1093; 1094; 1097; 1098; 1114; 1139; 1141; 1220; 1234; 1243; 1319; 1338; 1342; 1378–1382; 1431–1433; 1461; 1493; 1528; 1530; 1534; 1537; 1545–1547; 1602; 1613; 1617; 1625; 1626; 1636; 1645; 1813; 1849; 1861; 1865; 1869; 1872; 1872–1877; 1893; 1894; 1897; 1898; 1906; 1908; 2151; 2157; 2229; 2232; 3321; 3129; 3594, с. 42–115] частково розкрили біографії, наукові і мистецькі здобутки, громадську й педагогічно-освітню діяльність Володимира та Олени Чехівських, Володимира та Ярослава Січинських.

Визнанням значного внеску членів родини в історію та культуру України та української діаспори стали проведені зусиллями наукової громадськості української діаспори наукові заходи різного рівня, виставки праць і матеріалів [533; 1373; 1880], присвячені життю, діяльності і творчості членів родини Є. Сіцинського [677; 694; 695; 1458; 1671; 1746; 1747], В. Січинського [996; 1148; 1149; 1214; 1344; 1460; 1475; 1488], В. Чехівського [459; 1589; 1642], О. Чехівської [1370; 1589; 1926], В. Шандора [930; 1366; 1367; 1535]. Учасниками цих форумів були підбиті підсумки вивчення і формування засад нового бачення й оцінок науково-творчої праці, суспільно-державницької, громадсько-просвітницької та церковно-релігійної діяльності

членів родини. Український поет О. Грибінський (псевдонім – Олександрів Борис) присвятив О. Чехівській вірш «Як сказати тобі...» [1332].

Водночас науковці української діаспори, ураховуючи наукові й творчі здобутки членів родини внесли імена Євфимія Січинського, Володимира Січинського, Володимира, Миколи та Олекси Чехівських в «Енциклопедію українознавства» [3749; 3771, с. 2845, 2847–2848; 3772, с. 3332–3333; 3773, с. 3738], «Українську малу енциклопедію» [3807, с. 1751–1752; 3808, с. 2053–2054], в англomовну «Encyclopedia of Ukraine» («Енциклопедія України»), а також у біографічний довідник «Ukrainians in North America» («Українці в Північній Америці») [3814], де коротко висвітлили їхнє життя, подали оцінку деяких аспектів діяльності.

Значну цінність мають матеріали про творчу діяльність і мистецьку спадщину Володимира Січинського [626; 996] та стаття-некролог, присвячена пам'яті померлого мистця [436], опубліковані в мистецькому часописі ОМУА «Нотатки з мистецтва», який впродовж 1963–1990 рр. відготовував явища та події в українському мистецтві й духовній культурі і був значним явищем у мистецькому житті української діаспори в багатьох країнах світу та України [3560].

Офіційні радянські історики того періоду майже не помічали членів родини Є. Січинського і В. Січинського, їхні імена не були включені в «Українську радянську енциклопедію», хоча на замовлення редакції мистецтв УРЕ знаний мистецтвознавець Стефан Таранушенко підготував у червні 1962 р. належні статті-гасла про них [184]. Водночас ім'я В. Січинського було відоме лише вузькому колу спеціалістів, проте не в усій багатогранності його творчості, а лише в окремих ділянках [3190, с. 19, 420, 428; 3191, с. 13, 424–425, 427, 429, 448; 3192, с. 11, 383–386, 394–395, 415; 3193, с. 318–319, 343, 416; 3194, с. 386; 3195, с. 394, 454]. Його велику наукову спадщину, що в ХХ ст. впливала на розвиток української історичної науки, різних видів історії мистецтва, архітектури і малярства, історичної регіоналістики, народознавства і біографістики, радянські історики

ігнорували, замовчували, або ж писали про нього як про «модерніста», псевдонауковця, українського буржуазного націоналіста [1157, с. 20].

Таким чином, науковці 50–80-х рр. ХХ ст., головним чином української діаспори, істотно розширивши джерельну базу своїх досліджень, вдало з'ясували низку аспектів з історії життя і діяльності членів родини Євфимія Сіцинського, Володимира Чехівського, Володимира і Ярослава Січинських, Вікентія Шандора, беззаперечно визнали їхні значні заслуги у багатьох галузях української науки, їхню роль у державному і суспільному житті українського народу, що стало вагомою підставою початку їхнього повернення на Батьківщину і наукової реабілітації в Україні.

У четвертий період (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.) – у часи Української незалежної держави, демократизації й ліквідації цензурних та ідеологічних перешкод відродився справжній науковий і пізнавальний інтерес до Євфимія Сіцинського, Володимира і Олени Чехівських, Володимира і Ярослава Січинських, Вікентія Шандора, Любиці Баботи та інших членів родини учених, державних, суспільно-просвітницьких, культурно-освітніх і релігійно-церковних діячів. Так розпочато їхнє повернення в Україну, чий внесок в історію і культуру України важко переоцінити, а її значення для української нації ще належить визначити.

У 1990-х рр. Інститутом світової історії філософського факультету Карлового університету (Прага) було проведено семінар з історії Східної Європи, а його матеріали опубліковані в 4-х томах під назвою «Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918–1945» («Російська і українська еміграція в ЧСР у 1918–1945 рр.») [3701], де показано місце і роль мистця й історика мистецтва В. Січинського в пропагуванні й творенні української культури в середовищі української міжвоєнної еміграції. На сторінках чеських історичних журналів з'явилися публікації О. Мушинки [3688], С. Тейхманової [3704] про діяльність мистецтвознавця у міжвоєнній Празі.

Велику подвижницьку діяльність щодо дослідження, популяризації творчості, наукової реабілітації та сприяння поверненню імені й наукової

спадщини В. Січинського в Україну здійснив відомий громадський, культурний і науковий діяч, академік НАН України М. Мушинка [3123]. Його монографія «Володимир Січинський і русини-українці Східної Словаччини» [3300], у якій на архівних джерелах, епістолярії та наданих членами родини Січинських матеріалах, детально розглянуто основні віхи життя вченого, проаналізовано його праці в галузі історії, архітектури, мистецтва та внесок у культуру Чехії, Словаччини й інших країн Європи та США. У цій праці про майже забутого українського вченого, уперше гостро поставлено питання про його реабілітацію в Україні, розвідка стала досить помітним явищем у дослідженні його життєдіяльності та отримала позитивні відгуки науковців Сербії [1807], Словаччини [1115; 3682] та ін.

Дотичною до вивчення цієї проблематики стала монографія відомої українсько-чеської мистецтвознавиці О. Пеленської «Український портрет на тлі Праги. Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-Словаччині» [3362], присвячена аналізу українського мистецького середовища на чеських землях у міжвоєнний період, що містить каталог і характеристику творів 68 українських мистців, біобібліографічні довідки про них, зокрема В. Січинського [3362, с. 177–179]. Заслужують на увагу також праці С. Наріжного «Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939. Матеріали, зібрані С. Наріжним до частини другої» [3324], М. Мушинки «Музей визвольної боротьби України в Празі та доля його фондів. Історико-архівні нариси» [3306; 3307; 3690; 3691] та цінне видання «Universitas Libera Ucrainensis: 1921–2011» («Український вільний університет: 1921–2011») [367], у яких фрагментарно розкрито біографічні аспекти і культурно-освітню діяльність В. Січинського у мистецьких і музейних інституціях української еміграції та Українському вільному університеті у міжвоєнний період та у роки Другої світової війни.

Водночас роль В. Чехівського щодо творення та діяльності УАПЦ розкрив О. Воронин [628; 3107] та описали О. Ігнатуша в дисертації «Українська автокефальна православна церква (1917–1930)» [3729],

архієпископ УАПЦ І. Теодорович у праці «Благодатність ієрархії УАПЦ (Української автокефальної православної церкви)» [3468; 3469].

Цінний, хоча й фрагментарний, історіографічний складник щодо висвітлення наукової спадщини, творчих здобутків і діяльності членів родини складають матеріали наукової конференції «Актуальні проблеми дослідження народної культури русинів-українців Пряшівщини», де проголошенням 24 доповідей про життя і творчість В. Січинського [1154; 1166; 3303] було започатковано процес його наукової реабілітації. Важливими для дослідження є доповіді українських (Л. Іваневич, Л. Соколюк, О. Федорук, Р. Шмагало) і зарубіжних (Б. Єржабкова, М. Мушинка, О. Пеленська) науковців на міжнародних наукових конференціях «Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехословаччині» [3712, с. 15–38, 115–154, 267–300] та «Музей визвольної боротьби України (1925–1948)» [3691, с. 25–52, 157–182, 221–236, 251–262] у яких вони розкрили внесок В. Січинського у вивчення і творення українського мистецтва, у процес творення й діяльності мистецьких (УСПМ) і музейних (МВБУ) інституцій української еміграції. У доповіді на міжнародній науково-практичній конференції «Замки, дворцы и усадьбы в контексте европейской культуры» [3555, с. 213–223] розкрито внесок Є. Січинського і В. Січинського у дослідження пам'ятки мурованої архітектури XV ст., церкви в с. Сутківці.

Роль членів родини Володимира Січинського, Володимира Чехівського, Вікентія Шандора, Миколи Баботи в історико-культурному і суспільно-державних аспектах розвитку України в ХХ ст. і їхній внесок у боротьбу за незалежну соборну державу частково висвітлили в своїх публікаціях такі дослідники української діаспори, як-от: Л. Бабота [2037], М. Бабота [2148; 2149], А. Качор [937], М. Мушинка [1079; 1150; 1153; 1155; 1157; 1159–1163; 1165; 3017, с. 92–99; 3296; 3297; 3298; 3304; 3309; 3314; 3315; 3692], С. Новицький [1285], Я. Падох [1365; 1366], О. Пеленська [3360–3362], О. Січинська-Шандор [2247], Ю. Хименець [1775; 1776], Л. Хмельковський

[1777], Ю. Шанта [1850], М. Шпонтак [1863; 1864], автори з криптонімами «Н. Н.» [1169] і «Р. Г.» [1497] та ін. [1115], а також вітчизняні науковці М. Гелитович [3112] та І. Скрипник [3441; 3442],

У незалежній Україні вітчизняні науковці розпочали дослідження життєвих шляхів і діяльності окремих членів родини і уже на початку ХХІ ст. захистили кандидатські дисертації: Р. Шафран [3746; 3747], у якій проаналізовано діяльність видатного українського мистецтвознавця В. Січинського, визначено його місце в історії української культури і мистецтвознавства і з методологічних позицій визначено місце і значення його теоретичних концепцій у процесі розвитку української мистецтвознавчої думки ХХ ст.; А. Трембіцький [3743; 3744] – систематизував та узагальнив життєпис, громадсько-просвітницьку і науково-дослідницьку діяльність історика Є. Січинського; В. Логвіна [3734; 3735] – дослідила життєвий і творчий шлях ученого історика, архітектора, мистецтвознавця, мистця, педагога В. Січинського, визначила місце його творчого доробку у сучасній українській історичній науці.

Частково життєві шляхи В. Чехівського та його місце і роль у процесі творення і діяльності УАПЦ висвітлила в дисертації І. Преловська [3741]. Дотично внесок В. Січинського у становлення і діяльність науково-освітніх інституцій, мистецьких і музейних осередків, дослідження графіки висвітлили у дисертаціях Т. Бровченко [3720], Т. Бублик [3721], О. Вагіна [3722], С. Віднянський [3723], О. Галай [3724], О. Даниленко [3725], Т. Дорохіна [3726], О. Заремба [3727], О. Зубко [3728], О. Ігнатуша [3729], Г. Істоміна [3730], А. Криськов [3732], О. Лагутенко [3733], Т. Лупій [3736], П. Нестеренко [3737], М. Палієнко [3738], Р. Петришин [3739], В. Піскун [3740], Р. Шмагало [3748], які дають можливість об'єктивно оцінити місце і роль мистця в історико-культурному просторі України.

Вагомим внеском в історіографію проблеми стали монографії про окремих членів родини, зокрема, Л. Баженова і В. Задорожнюк [3054; 3055] у яких систематизовано і узагальнено життєві й творчі шляхи мистецтвознавця

В. Січинського, А. Трембіцького [268; 3503] – історика і мистецтвознавця Є. Січинського, визначено їхнє місце у сучасній українській історичній науці. А дотичні до цієї проблеми монографії С. Віднянського [3095], М. Євтуха [3150], Л. Іваневич [3179], О. Лагутенко [3238], П. Нестеренка [3335], П. Федаки [3620], Р. Шмагала [3656] розкривають безпосередню участь В. Січинського у громадських інституціях Петербурга і процесах формування й розвитку культурно-освітньої діяльності української еміграції в міжвоєнний період. У монографії Т. Вінцковського [3096], розкрито участь Володимира Чехівського у національному русі в Одесі у 1917–1920 рр., а в монографіях В. Михальчука [3282] і М. Палієнко [3349], йдеться про участь Олекси Чехівського у діяльності бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі.

Відчутне зменшення публікацій за межами України сталося через послаблення активності діаспорних вчених через поважний вік, втрату здоров'я й природну смерть, а також отримання незалежності й поверненням на Батьківщину доброго імені членів родини, їхнього наукового і творчого доробку. Свідченням цьому стало проведення присвячених членам родини Євфимію Січинському й Володимиру Січинському наукових конференцій різного рівня у Кам'янці-Подільському й Львові [305; 1164; 3105; 3106; 3374; 3672], на яких вітчизняні науковці майже у 130 доповідях і статтях [1068; 1756; 1758; 1911; 3613], засвідчили значний інтерес до історії життя й діяльності членів родини, до їхньої наукової й творчої спадщини.

В Ужгороді відбулася наукова конференція, присвячена 90-річчю Вікентія Шандора (1999), на якій вітчизняні історики Й. Баглай, М. Болдижар, М. Вегеш, Д. Данилюк, О. Довганич, М. Олашин, О. Ситник, П. Федака, С. Федака, В. Фенич, О. Хланта [3329, с. 10–78] і В. Худанич [1806; 3329, с. 27–31] уперше розкрили бачення ювіляра на ідею української державності, входження Закарпаття до складу Чехословаччини у 1919 р., історію краю у міжвоєнний період, діяльність «Карпатської Січі» та ОУН у Карпатській Україні, що стало утвердженням Вікентія Шандора як знаного історика України та дослідника регіональної історії.

Також в Ужгороді відбувся науковий круглий стіл із нагоди 70-річчя від дня народження педагога, літературознавиці, науковця-карпатознавиці Любиці Баботи (2014) [3313; 3830] на якому вітчизняні науковці розкрили її внесок у дослідження закарпатоукраїнської літератури, а в статтях [438; 1167; 1766; 1892; 3312; 3669] висвітлили її життєві шляхи, науково-педагогічну діяльність, внесок в українське літературознавство.

У 90-х рр. ХХ – на початку ХХІ ст. з'явилася низка наукових праць таких українських істориків і краєзнавців, як-от: Б. Андрусишин [3040], Л. Баженов [3051–3053], С. Баженова [407; 3058], Ю. Бача [411], С. Білокінь [427; 430; 3067–3069], І. Бланк [3071], А. Болабольшенко [3074], П. Брицький [3079–3081], І. Бухарєва, В. Даниленко, М. Окіпнюк, І. Преловська [3751], Т. Вінцовський [3097], Н. Владимірова [3098], О. Гаврош [638–640], Т. Геращенко [3115], Л. Головата [3116; 3117], В. Головаченко [3120], С. Гординський [675; 2997], А. Грищенко [686], В. Єленський [772], К. Завальнюк [842; 3155], О. Завальнюк, О. Комарніцький [3164], А. Задорожнюк [847], А. Зінченко [3172], О. Зубко [3175], Л. Іваневич [3180; 3183; 3421], М. Іванченко [901], О. Івасюк [3184], С. Каськун [3203], Г. Касьянов [3204], А. Кліш [3211], О. Коляструк [3220], І. Костякевич [1007], О. Кравчук [3226; 3227], А. Криськов [3228], Ю. Кундрат [3236], Ю. Легун [3241], Р. Липка [3245; 3246], В. Логвіна [3253–3262], М. Маєрчик [1087], С. Макаревич [1092], О. Малюта [3269], В. Мацько [1106–1112], Е. Мельник [3277], П. Михайлюк [1127], Є. Назаренко [1181; 1182; 3317], О. Нечаєв [1235], В. Новиков [1254], В. Овсієнко [1326], М. Остерська [1345], М. Павлюк [1363], Я. Падох [1365; 1366], Є. Паранюк [1375], С. Пахомова [3356], В. Пашенко [3357; 3358], В. Перерва [3364, с. 261–262], А. Пилявець [1399; 1400], В. Подолян і В. Рекрут [3375], Ю. Поп [3379–3381], І. Преловська [1450–1455; 3383–3399], В. Пристайко, Ю. Шаповал [345], В. Рекрут [3407], В. Ричка [3409], В. Романовський [3425], І. Скрипник [1581], В. Слободян [3444], Г. Снегірьов [3446], Є. Сохацька [3452], Я. Тарас [3465], С. Ульяновська і В. Ульяновський [3602; 3864], П. Федака [1756–

1759], С. Федака [1760; 3623; 3625], О. Федорук [3627], В. Худанич [3634], І. Чендей [1819], В. Чепелик [1820; 3637], О. Черкасов [1827], О. Чечина [3639], В. Чоповський [1838], В. Чуприна [1847], Ю. Шаповал [1853; 3643], Р. Шафран [1855; 3646; 3647; 3649; 3650], С. Шевченко [1858], Р. Шмагало [3657], В. Шпак [1862], О. Штефаньо [3883], І. Юричка [1891] та ін. [548; 839; 1593; 1878] які робили спроби відтворити життя й діяльність окремих членів родини, що сприяло більш об'єктивному й повному розумінню основних етапів їхнього творчого шляху і різноманітної діяльності, внеску у розвиток певних галузей (науки, краєзнавства, мистецтва тощо).

Вітчизняні науковці у 90-ті рр. ХХ – на початку ХХІ ст. беззаперечно визнали значні заслуги Євфимія Сіцинського, Володимира Чехівського, Володимира Січинського, Вікентія Шандора і Любиці Баботи у багатьох галузях української науки, державному і суспільному житті українського народу, як окремих особистостей, що представляли родину і мали свій окремий напрям і зміст діяльності, однак все ж залишилася поза увагою цілісність розпорошеної родини.

Отже, аналіз наявних наукових праць свідчить, що не зважаючи на значний історіографічний доробок, українські учені й краєзнавці, а також української діаспори, системного вивчення зазначеної теми не проводилось, хоча окремі члени родини, зокрема Є. Сіцинський і В. Січинський, не були обійдені увагою однак в цілому родина Сіцинських-Чехівських-Січинських-Шандорів не була предметом комплексного дослідження і не було створено узагальнюючих праць про родину загалом.

1.2 Джерельна база дослідження

Джерельну базу всебічного та об'єктивного дослідження життєвих шляхів, наукової, державницько-суспільної, культурно-просвітницької, релігійно-богословської та іншої діяльності, а також значних наукових здобутків членів родини склали різноманітні неопубліковані й опубліковані

документи й матеріали, розпорошені по державних і приватних архівах, бібліотечних закладах і музейних фондах України, Канади, Словаччини, Сполучених Штатів Америки, Федеративної Республіки Німеччини, Чехії, а також науково-літературна, мистецька та епістолярна спадщина, різнопланові творчі доробки і спомини членів родини, мемуари громадсько-політичних, культурно-освітніх і військових діячів – безпосередніх учасників і свідків подій, українські періодичні видання, звіти, збірники матеріалів, документальні публікації, які відповідають вимогам щодо найбільшого рівня інформаційного насичення таких матеріалів і містять важливі дані з усіх аспектів досліджуваної теми.

За походженням і характером інформації вся джерельна база поділяється на такі групи: 1) архівні документи та матеріали; 2) документи та матеріали музейних і бібліотечних фондів; 3) мемуарна література; 4) матеріали періодичних видань кінця XIX – початку XXI ст.; 5) джерела особового походження (особисті спомини та документи, автобіографії, епістолярій, світлини); 6) опубліковані та неопубліковані праці членів родини.

Першу групу джерел становить досить різноманітна документальна спадщина, тобто архівні матеріали державних архівів України і державних й муніципальних архівів Німеччини, Сполучених Штатів Америки, Чехії.

Чільне місце серед архівних джерел життєпису багатьох членів родини належить неопублікованим документам і матеріалам Центрального державного архіву вищих органів державної влади та управління України, які характеризують наукове й громадсько-просвітницьке життя України та української еміграції в Чехії в міжвоєнний період. У контексті досліджуваної теми значний інтерес становлять колекції архівних документів органів державного управління – фондів «Рада народних міністрів Української Народної Республіки» (ф. 1065, спр. 15, 16, 255-а) [1–3] та «Міністерство сповідань Української Народної Республіки» (ф. 1072, спр. 3, 6, 28) [4–6], за якими можна простежити діяльність уряду Директорії на чолі з прем'єр-міністром Володимиром Чехівським, обговорення і ухвалу цілої низки

законів, а також участь у діяльності Ради міністра ісповідань УНР і комісії по перекладу св. Письма Є. Сіцінського та В. Чехівського. Значним джерелом висвітлення діяльності уряду В. Чехівського є збірник «Директорія, Рада народних міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1920 рр.», який вмістив документи і матеріали засідань Директорії УНР, українських урядів та Українського військово-революційного комітету, у якому головував В. Чехівський [321; 322].

Фактичний матеріал значної ваги, що сприяв більш повному та об'єктивному відтворенню історичних подій, а також розкриттю багатьох аспектів життєдіяльності членів родини віднайдено в матеріалах фондів ЦДАВО України. Зокрема у фонді «Подільське українське товариство «Просвіта», м. Кам'янець, Подільської губернії. 1919–1921 рр.» (ф. 2158) [11], опрацьовано рукописи протоколів засідань Ради Товариства «Просвіта» за вересень-листопад 1920 р. (спр. 1), де розкрито участь Є. Сіцінського і В. Січинського, як голови Ради «Просвіти». У фондах «Міністерство юстиції Української Народної Республіки, м. Київ з лютого 1919 р. – м. Вінниця, Подільської губернії, з квітня 1919 р. – м. Рівне, Волинської губернії, з червня 1919 р. – м. Кам'янець, Подільської губернії. 1918–1922 рр.» (ф. 2208) [12] опрацьовано матеріали «Вісників Державних Законів УНР» за січень-лютий 1919 р. (спр. 2) щодо прийнятих урядом В. Чехівського законів, постанов тощо, що сприяло розкриттю суспільно-державної діяльності В. Чехівського на посаді голови уряду; «Українська автокефальна православна церква, м. Київ. 1918–1929» (ф. 3984) – програми та ухвали Першого (14–30.10.1921) і Другого (17–30.10.1927) всеукраїнських православних церковних соборів УАПЦ, протоколи засідань їхніх президій, матеріали канцелярії ВПЦР (спр. 1, 57, 59, 62, [62–78], що дозволило достовірно реконструювати участь членів родини Володимира, Миколи й Олени Чехівських у процесі творення й діяльності УАПЦ, а також скласти покажчик праць В. Чехівського опублікованих у часописі «Церква і життя» у 1927–1928 рр.; «Документи і матеріали українських емігрантських установ,

організацій та різних осіб (колекція)» (ф. 4465) – документи державних установ УНР, пресові бюлетені різних товариств, Союзів і пресового бюро «Офінор» у Женеві [93; 94], які сприяли відображенню діяльності Олекси Чехівського, як працівника пресового бюро «Офінор».

У ЦДАВО України також опрацьовано фонди «Головне управління мистецтва та національної культури Української держави, м. Київ, 1917–1920 рр. (ф. 2457)» [13] – проект реставрації Кам’янець-Подільської фортеці, розроблений В. Січинським (спр. 42); «Український робітничий університет при Українському інституті громадознавства в Празі (Чехословаччина). 1927–1931» (ф. 3794) – звіти про діяльність університету [18–25]; «Українська господарська академія в Чехословаччині, м. Подебради. 1922–1938» (ф. 3795) – протоколи засідань сенату та професорської ради, бібліотечної комісії, загальних зборів викладачів, розпорядженнях та обіжниках ректорату й деканатів [22; 23]; «Спілка професорів Української господарської академії в Подебрадах (Чехословаччина). 1934–1945» (ф. 3797) – протоколи засідань Управи і загальних зборів спілки [24]; «Українські матуральні курси при Українській господарській академії в Подебрадах (Чехословаччина). 1924–1930» (ф. 3799) – протоколи засідань комісії з проведення екзаменів на атестат зрілості [25]; «Український громадський комітет в Празі (Чехословаччина). 1921–1939» (ф. 3801) – протоколи засідань управи та загальних зборів УГК [26]; «Український вільний університет в Празі (Чехословаччина), 1920 р. – Відень, з травня 1921 р. Прага. 1921–1945» (ф. 3859) [32–38] – протоколи засідань різних комісій, факультетів, загальних зборів викладачів; «Український технічно-господарський інститут заочного навчання (УТГІ) в Подебрадах (Чехословаччина). 1932–1945» (ф. 3879) – протоколи засідань професорської ради, розпорядженнях директора, планах навчання та звітах інституту [42–51]; «Українська академічна громада в Чехословаччині, м. Прага. 1921–1944» (ф. 3900) – протоколи загальних зборів членів громади [52]; «Українська реформована реальна гімназія при Українському педагогічному інституті ім. М. Драгоманова в Празі

(Чехословаччина). 1927–1937» (ф. 3939) – протоколи засідань колективу та батьківської ради [53]; «Представництво Українського націоналістичного об'єднання на протекторат Чехія і Моравія, м. Прага (Чехословаччина). 1936–1939» (ф. 3954) – матеріали Головної управи української громади [54]; «Український педагогічний інститут імені М. Драгоманова в Празі (Чехословаччина). 1923–1944» (ф. 3972) – протоколи засідань сенату, професорської ради, відділів, комісій інституту [57–61]; «Союз українських організацій в Чехословаччині, м. Прага. 1926–1937» (ф. 3992) – протоколи установчих зборів, засідань президії [79]; «Товариство охорони українських історичних пам'яток за кордоном, м. Прага (Чехословаччина). 1930–1940 рр.» (ф. 4009) [83–84] – протоколи засідань управи та загальних зборів товариства; «Управа товариства “Музей визвольної боротьби України” в м. Празі (Чехословаччина). 1925–1945» (ф. 4026) – машинопис звіту про загальний стан і ближчі завдання Українського вільного університету на 1923 р. (спр. 7) [85]; «Культурно-наукове видавництво Українського національного об'єднання в м. Празі (Чехословаччина), 1941–1943» (ф. 4036) – матеріали Головної управи українського національного об'єднання в Берліні з питань напрямку діяльності культурно-наукового видавництва, видання наукових праць [86]; «Громадська українська реальна гімназія Ржевниці, Модржани (Чехословаччина). 1925–1939» (ф. 4102) – протоколи засідань педагогічної ради та батьківської ради [87]; «Українське історико-філологічне товариство в м. Празі. 1923–1944» (ф. 4372) – протоколи загальних зборів і засідань, планах роботи і звітах про діяльність, виданнях товариства [88–91], що дозволило достовірно реконструювати життєдіяльність члена родини В. Січинського у 20–40-ві рр. ХХ ст. та його участь у наукових, навчально-освітніх, культурно-просвітницьких і громадсько-професійних інституціях еміграції, багатоаспектну наукову і мистецьку спадщину, а також науково-педагогічну, пам'яткоохоронну, музейну, бібліотечну, видавничу діяльність. У фонді «Український жіночий союз в Чехословаччині, м. Прага. 1923–1937 рр.» (ф. 3993) опрацьовано

протоколи засідань управи Союзу і культурно-освітньої секції, що висвітлюють історію створення й діяльності українських жіночих організацій на еміграції та участь у них Михайлини і Оксани Січинських [80–82]; «Центральний допомоговий комітет української еміграції в м. Празі. 1919–1939» (ф. 4378) – протоколи засідань Комітету, листування з різними українськими установами в Америці та окремими особами [92], які частково розкривають участь В. Січинського у цій допомоговій інституції.

У дослідженні також використано цінний фактичний матеріал зосереджений в особових фондах ЦДАВО України таких відомих українських культурних і політичних діячів, як: Холодний Петро Іванович (1874 – 1930) (ф. 1868) [7–10], Животко Аркадій Петрович (1890 – 1948) (ф. 3560) [14; 15]; Шаповал Микита Юхимович (1882 – 1932) (ф. 3563) [127]; Богацький Павло Олександрович (1883 – 1962) (ф. 3634) [17], Приходько Віктор Кіндратович (1886 – 1982) (ф. 3830) [27–31]; Щербаківський Вадим Михайлович (1876 – 1957) (ф. 3864) [39; 40]; Білецький Леонід Тимофійович (1882 – 1955) (ф. 3876) [41]; Антонович Дмитро Володимирович (1877 – 1945) (ф. 3956) [20; 21], де серед документів про їхню службову і громадську діяльність, участь у роботі різних організацій, листування з науковими і громадськими установами, редакціями газет і журналів виявлено та опрацьовано документи, що характеризують науково-освітню, суспільно-просвітницьку діяльність члена родини В. Січинського як мистця і мистецтвознавця, члена ГДУМ, науковця і викладача мистецько-освітніх закладів УСПМ, УВП, УВУ, його співпраця з Українським соціологічним інститутом щодо надання фінансової допомоги на наукові дослідження тощо.

Значні документальні свідчення про подвижництво членів родини на ниві історії і культури України, працю в наукових товариствах України і Чехії, стосунки з відомим ученим М. Грушевським, що дозволяють глибше з'ясувати аспекти розвитку краєзнавчого і просвітницького руху, регіональних досліджень, опрацьовано в Центральному державному історичному архіві України у м. Києві. Так, у фонді «Київська духовна

консисторія. Клірові відомості. 1847–1911 рр.» (ф. 127) [95–99] виявлено матеріали про життя і діяльність Володимира Чехівського і його батька Мойсея (Мусія) Вікторовича й діда Віктора Івановича Чехівських. В особовому фонді «Грушевські – історики та філологи. 1830–1958» (ф. 1235) [100–103] опрацьовано листування членів родини Є. Сіцинського та В. Січинського з М. Грушевським, рукописи рецензій на його праці та інші матеріали, пов'язані зі співпрацею з ним.

Досить цінним доповненням для дослідження стали матеріали таких фондів Центрального державного архіву громадських об'єднань, як: «Колекція позасудових справ реабілітованих. 1919–1950 рр.» (ф. 263), де опрацьовано справу 52735-фп. «Чехівський Володимир Мусійович» [108] і виявлено копії матеріалів про повторне засудження і розстріл на Соловках, а також документи про його реабілітацію 11 серпня 1989 р.; «Колекція документів “Український музей в Празі”. 1886–1952» (ф. 269) [105] – вивчено статuti, регламенти, програми, протоколи засідань і звіти, тези наукових доповідей і повідомлень, списки, формуляри, анкети і мандати учасників I–II наукових з'їздів, Українського історико-філологічного товариства в Празі (1923–1945), Українського музею в Празі, Української наукової асоціації в Празі (1932–1939), які дали змогу простежити участь В. Січинського у діяльності наукових і музейних закладів, громадських інституцій української еміграції.

Значний масив архівних матеріалів й документів, без яких неможливо науково досліджувати проблему, робити обґрунтовані висновки щодо членів родини Є. Сіцинського і В. Січинського, зосереджено в Центральному державному історичному архіві України у м. Львів. Так, у фондах «Наукове товариство ім. Т. Шевченка, м. Львів. 1757–1946 рр.» (ф. 309) [106; 107] і «Редакція “Української загальної енциклопедії”, м. Львів. 1930–1935» (ф. 328) [110] – опрацьовано біографії дійсних членів НТШ Є. Сіцинського і В. Січинського, а також їхні біографії як гасла для «УЗЕ».

У фондах ЦДАЛ України «Редакція журналу “Нові шляхи”, м. Львів. 1899, 1914–1933» (ф. 311) вивчено наукові статті В. Січинського «Нариси з історії українського граверства» та «Міжнародна виставка новітньої архітектури в Празі» [108]; «Видавничий кооператив “Червона калина”, м. Львів, 1918–1939» (ф. 316) – листи ученого до Й. Скрутенья щодо публікації статей і надсилання різних видань [109]; «Редакція журналу “Літературно-науковий вісник”, м. Львів. 1883–1938» (ф. 401) – рукопис рецензії мистецтвознавця на книгу Г. Лукомського «Красивые города и местности Востока» [117–119]; «Редакція журналу “Стара Україна”, м. Львів. 1926–1929» (ф. 402) [120] – рукописи праць мистця «Нові видання по українському мистецтву (Бібліографічний покажчик)», «Повстання та еволюція форм трьохдільного заложення української церкви XII–XVIII ст.», «Нове видання про українське мистецтво», «Некролог присвячений Широцькому К. з нагоди 6-ої роковини з дня смерти», а також «Наукові дослідження над українським мистецтвом», у якій відображено цінні свідчення про наукову діяльність батька Є. Січинського, діяльність Кам’янець-Подільської художньо-промислової школи і подано відгуки брюссельських і французьких дослідників про стародавню архітектуру церкви-фортеці у Сутківцях; «Український горожанський комітет, м. Львів. 1918–1923 рр.» (ф. 462) [121; 122] – протоколи, звіти, повідомлення, листи та документи про участь В. Січинського у наданні посильної допомоги українським біженцям у Львові; «Протоігуменат монастирів ордену св. Василя Великого, м. Львів. 1575–1945» (ф. 684) – листи ученого до редакції журналу «Записки чину Василя Великого» в Жовкві та до І. Крип’якевича [123], праці мистця «Історія українського граверства XVI–XVII ст.» [124], «Архітектура Лаврова» і список праць з історії української архітектури [125], у яких мова йде про творчу співпрацю, публікацію статей, рецензій, графічних ілюстрацій, реагування на критичні зауваження щодо рукописних творів ученого, котрі дають можливість охарактеризувати мистця як талановитого дослідника українського мистецтва і знаного українського архітектора.

У ЦДІАЛІ України також опрацьовано епістолярну спадщину В. Січинського, що зберігається в особових фондах таких відомих українських науковців і громадсько-політичних діячів, як: Іван Крип'якевич (1886 – 1967) (ф. 357), де, зокрема, вивчено листи В. Січинського до І. Крип'якевича, у яких відображено співпрацю між ученими, редакцією «Записок НТШ», розкрито процес друкування праць «Архітектура міста Потелича» і «Бойківські будови», про запрошення читати лекції на кафедрах історії християнського мистецтва православного факультету Варшавського університету та історії українського мистецтва мистецького інституту в Києві та відмову від цих запрошень [111]; Антін Крушельницький (1878 – 1937) (ф. 361) – листи ученого до І. Крушельницького щодо співпраці з журналом «Нові шляхи» [112; 113]; Кирило Студинський (1868 – 1941) (ф. 362) – лист мистця до К. Студинського [114]; Йосафат Скрутень (1894 – 1951) (ф. 376) – листи В. Січинського до Й. Скрутня [115]; Ярослав Гординський (1882 – 1939) (ф. 384) – листи ученого до С. Гординського [116], які розкривають науково-творчу лабораторію В. Січинського, його погляди та оцінки щодо викладання історії українського мистецтва у Варшавському університеті та Київському мистецькому інституті, а також тих викладачів, які погодилися на працю у цих навчальних закладах.

У фондах Центрального державного архіву зарубіжної україніки зберігаються матеріали про наукову і педагогічну діяльність мистецтвознавця В. Січинського в Українському вільному університеті [3338], серед них значний безперечний інтерес для дослідження становлять документи фонду «Зленко Петро Андрійович (1891 – 1954), український бібліограф та громадський діяч» (ф. 10) [126; 127], де опрацьовано складені В. Січинським списки своїх друкованих праць. У фонді «Колекція друкованих бібліографічних матеріалів, виданих в Україні та за її межами (1907–1970 рр.)» (ф. 14) опрацьовано бібліографію наукових праць друкованих В. Січинським різними мовами впродовж 1920–1940-х рр. [128], де виявлено більше десятка раніше невідомих рецензій на його праці.

У Галузевому державному архіві Служби безпеки України зберігаються архівно-кримінальні справи репресованих, які є унікальним, надзвичайно цінним історичним документальним свідченням епохи більшовицького тоталітаризму, негативні наслідки якого українському суспільству доводиться долати ще й досі. У фондах «Архівні кримінальні справи на осіб, які перебувають на оперативно-довідковому обліку в інформаційних центрах МВС–УВС» (ф. 5) [129] опрацьовано копії протоколів засідань особливої «трійки» УНКВС по Ленінградській області (спр. 897-а); «Архівні кримінальні справи на осіб, яких знято з оперативно-довідкового обліку в інформаційних центрах УВС–МВС» (ф. 6) [130–142] – цінні документи (протоколи допитів, судові вироки, донесення, відгуки, відношення, секретні циркуляри на розшук чи арешт, телеграми оперативно-інформаційного змісту та інші матеріали власноручно складені Володимиром і Миколою Чехівськими, посвідчення, документи щодо від'їзду за кордон із докладними анкетними даними, світлини В. Чехівського, дружини Олени та доньки Любові, а також документи з Ярославського політизолятора, матеріали Соловецької в'язниці, зокрема, акт про розстріл, обліково-статистичні картки Управління Соловецького виправно-трудоного табору ГУДБ НКВС СРСР, копія вироку 45 особам, засудженим на процесі «СВУ» 1930 р., копія характеристики на ув'язненого 8-го Соловецького відділення ББК НКВС від 18 серпня 1936 р., засвідчена копія витягу з протоколу № 83 засідання Особливої трійки УНКВС Ленінградської області про повторне засудження осіб, обвинувачених за поданням Оперативної частини Соловецької тюрми 9 жовтня 1937 р., де під № 119 є вирок щодо В. Чехівського, в окремому конверті оригінал акту про виконання вироку від 3 листопада 1937 р.) 242-томної сфабрикованої справи «Спілка визволення України» (67098-фп, Т. 3, 4, 45, 46, 47, 47-а, 129, 130, 131, 176, 208, 238; спр. 69270-фп, Т. 9), яку радянська влада використала для знищення сил національного відродження, спадкової української інтелігенції, зокрема В. і М. Чехівських; «Колекція друкованих видань КДБ УРСР» (ф. 13) [143] – стенографічний звіт судового

процесу «СВУ» (спр. 114), що дало можливість уточнити багато аспектів родинного життя Володимира, Миколи та Олени Чехівських.

Крім того, в архівному фонді «Припинені. Кримінальні справи» Галузевого архіву Управління Служби безпеки України у Львівській області [144; 230; 248; 249] опрацьовано матеріали архівної кримінальної справи № П-21675 Марії Орисик, які розкривають перебіг репресій радянської влади щодо рідної сестри дружини Володимира Січинського.

Низка матеріалів, що зберігаються у фондах Державного архіву Вінницької області, зокрема у фонді «Забужская церковно-учительская школа 2-го класса, 1915–1918» (ф. Д-190) – протоколи засідань педради в 1915–1916 рр. [145]; «Винницкое уездное отделение Подольского епархиального училищного совета. г. Винница, Подольской губернии, 1885–1918» (ф. Д-283) – відомості про учнів і учителів церковно-парафіяльних шкіл за 1901–1917 рр. [146]; у фонді «Литинское духовное правление. г. Литин, Подольской губ., 1796–1798, 1808–1810, 1812–1860 гг.» (ф. Д-604) – матеріали про священика церкви с. Мазники (нині – Деражнянського р-ну Хмельницької обл.) Федора (Феодора) Січинського (спр. 25) [147]; у фонді «Ольгопольское духовное правление. м. Ольгополь, Ольгопольского у., Подольской губ., 1796–1858» (ф. Д-606) – матеріали про висвячення у сан священика церкви с. Студена (нині – Піщанського р-ну Вінницької обл.) Ф. Січинського (спр. 6) [148] та матеріали про висвячення у сан священика церкви с. СиLINEць Ольгопільського повіту (нині – село не ідентифіковане) Івана Січинського (спр. 82) [149]; у фонді «Метрические книги церквей, костелов, раввинатов Подольской и Киевской губернии. Коллекция, 1844, 1858, 1859, 1861, 1873–1879 гг.» (ф. Д-904) – актові книги реєстрації народжених і померлих, укладення шлюбу в парафіях Брацлавського, Ладиженського, Тульчинського та інших повітів у 1877 р. [150]; у фонді «Вінницький інститут народної освіти (ІНО), м. Вінниця, 1920–1924» (ф. Р-1941) – відомості про викладацький склад інституту у 1920 р. [151; 152]; у фонді (ф. Р-6023) [153] – архівно-слідча справа Миколи Січинського

(спр. 21175), засудженого Вінницьким облвідділом ОДПУ за звинуваченням у антиколгоспній агітації (ст. 54–10 ч. 1 КК УСРР) тощо дозволяють уточнити і конкретизувати біографії членів родини Сіцинських, поглибити уявлення про їхню священницьку діяльність і родинні зв'язки, а також частково розкрити педагогічну діяльність Володимира Чехівського.

У Державному архіві Хмельницької області у фондах «Отдел народного образования Каменецкого уездного исполнительного комитета Совета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов. 1920 – февраль 1923 гг.» (ф. Р-6) [154; 155] опрацьовано документи повітового відділу народної освіти (спр. 1), матеріали Кам'янець-Подільського культосвітнього товариства «Просвіта» (спр. 151); «Кам'янець-Подільський комітет охорони пам'ятників старовини, мистецтва та природи. 1920–1922 рр. (ф. 12) [156] – опрацьовано доповіді і звіти про працю комітету, де відображено діяльність Є. Сіцинського щодо охорони пам'яток історії і культури (спр. 17); «Каменец-Подольский государственный украинский университет» (ф. Р-582), зокрема, матеріали зі справ 7, 10, 17, 23, 128 [156–161], де йдеться про В. Січинського як дійсного студента математичного відділу фізико-математичного факультету КПДУУ, а також справ 1130 і 1131 [162; 163], які дозволяють краще зрозуміти життєвий шлях Анастасії Чехівської, сестри В. Чехівського. Матеріали фонду «Сіцинський Євфим Йосипович (1859–1937) – історик Кам'янця-Подільського і Поділля» (ф. Р-3333) (спр. 2, 6, 7, 13, 33, 35, 37, 39 [164–171], дали можливість охарактеризувати внесок Євфимія Сіцинського в історичну біографістику, а матеріали архівно-слідчої справи Сіцинського Є. Й. (П-15162) фонду «Управління СБУ в Хмельницькій області (ф. Р-6193) [172] допомогли розкрити внесок ученого в українізацію Української церкви та його участь у Кирило-Мефодіївському братстві.

У Державному архіві Одеської області, зокрема у фонді «Канцелярія Одеського градоначальника 1803–1919 рр.» (ф. 2) досліджено матеріали справи «О закрытии Украинского общества “Просвита”» [173] щодо участі

Володимира Чехівського у суспільно-просвітницькій діяльності Товариства «Просвіта» в Одесі на початку ХХ ст.

Чимало цінних документів, які сприяли дослідженню участі члена родини В. Січинського у створених українськими емігрантами інституціях опрацьовано в іноземних архівних установах. Великий масив еміграційної україніки, зокрема матеріали і документи низки українських громадсько-політичних організацій і товариств, що діяли у міжвоєнний період у Західній Україні та Чехословаччині, представлений у фонді «Російські та українські емігрантські товариства та організації в ЧСР (1918–1945)» Народного архіву (Národní archiv) Чехії [313; 3349; 3373]. У фонді «Український музей у Празі» (ф. 1659) [174–177], опрацьовано матеріали еміграції, що безпосередньо стосуються діяльності В. Січинського, зокрема, матеріали і рукописний архів ученого з Музею визвольної боротьби України, документи Товариства МВБУ, Українського високого педагогічного інституту ім. Драгоманова, Українського вільного університету, Українського історико-філологічного товариства, Української гімназії в Ржевниці-Модржанах, Української студії пластичного мистецтва та інших українських установ у Чехії.

У дисертації використано матеріали, отримані з муніципальних архівів м. Регенсбург (Archiv der Stadt Regensburg, ФРН) [250], м. Новий Ульм (Rathaus Neu-Ulm, ФРН) [229], м. Мюнхен (Archiv der Stadt Munchen, ФРН) [233], у яких частково висвітлюється педагогічна та видавнича діяльність В. Січинського під час його перебування в Німеччині в 1945–1949 рр.

Важливу групу джерел становлять документи і матеріали, які доповнюють загальну картину життя і діяльності членів родини Січинських-Чехівських-Січинських-Шандорів і пояснює психологічні мотиви їхніх вчинків, співпрацю з відомими українськими дослідниками і науковцями української діаспори, використано з приватно-родинних архівів Ярослава Січинського [3550], який помер 29 серпня 2015 р. (Атланта, США) (подальша доля родинного архіву в зв'язку з постійними переїздами (Кергонксон, Мілтон, США) досі не відома); Любиці (Люби) Баботи і Миколи Мушинки

(Пряшів, Словаччина); Роксоляни Па́тик (Львів); Віталія Мацька і Анатолія Трембіцького (Хмельницький). Це, зокрема, документи, світлини, листи чи їхні копії, Оксани Шандор [204], Володимира [226] і Ярослава [205; 206] Січинських, Миколи Мушинки [244], Любиці Баботи [242], Олени Чехівської [214; 252; 253], Мирослава Сополіги [231; 232], Дмитра Дяченка [208], Стефана Таранушенка [256]. Серед них посвідка про звільнення Марії Орисик із табору «Дубровлаг» і дозвіл на її подорож до Львова [277], спомини та інтерв'ю Маргарети та Любиці Баботи [241], копії оригінальних матеріалів і рукописів Володимира Січинського з приватного архіву його сина Я. Січинського, список членів Капели, що виїхали з України в 1919 р. та з Чехії до Польщі в 1920 р. [220], копії спогадів «Січинський В. Хронологічна збірка (Машинопис)» [219], автобіографічних спогадів «Володимир Січинський: За українське мистецтво. Спогади 1900–1960» [218], «Реєстр архітектурних проєктів Володимира Січинського» [213], «Оригінали таблиць», «Таблиці М–I до М–XIII до альбому «Українська народна мебля», «Українська дерев'яна архітектура і різьба» (машинопис)», «Хронологічна збірка» (машинопис), епістолярна спадщина Володимира і членів його родини (18 арк.), невідомі фотоматеріали з родинного альбому, загалом 234 аркуші рукописної спадщини ученого [257], родоводи родин Січинських-Січинських і Чехівських, хронологічно зіставлені відомості про Михайлину Січинську [214–216; 221], складені Я. Січинським, світлини з родинного альбому Я. Січинського та інші матеріали, що дали можливість простежити генезу і безперервність наукових досліджень членів родини.

Значним доповненням до першої групи джерел стали матеріали і документи музейних фондів України, Словаччини, США. Так, у фондах Хмельницького обласного краєзнавчого музею опрацьовано праці й мікрофільми праць В. Січинського, у фондах Хмельницького обласного літературного музею – лист В. Січинського до Олександра Флорука-Флоринського [308]. У Музеї української культури у Свиднику (Словаччина) опрацьовано 15 праць В. Січинського, які були передані з МВБУ в Празі

[231; 232]. В Українському музеї-архіві (Клівленд, США) опрацьовано машинописи праць про виставку ручних робіт (1945) [310] і конференцію об'єднаних мистців у Регенсбургу (1948) [309], «Товариство охорони українських пам'яток на чужині при Українській вільній академії наук у Аугсбурзі» (1948) [311], у яких висвітлюється мистецька і мистецтвознавча праця В. Січинського під час його перебування в Німеччині у 1945–1949 рр.

Наступну групу джерел становлять рукописні матеріали, які мають вагу архівних колекцій. Так, у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського НАН України: «Арх. Кримського» (ф. 1 (I)) [178] і «Комплексного фонду “Листування”» (ф. 3 (III)) [179] опрацьовано листи видатних діячів науки, культури і освіти, зокрема К. Широцького. У фонді «Київська духовна академія. Збірник рукописів» (ф. 160) [180] – рукопис дисертації В. Чехівського «Киевский Митрополит Гавриил Банулеско-Бодони (1799–1803 гг.)», що дало можливість розглянувши структуру і зміст праці зробити висновки про її цінність. У фонді «Таранушенко Стефан Андрійович (1889 – 1976) – мистецтвознавець, історик архітектури, музейний діяч» (ф. 278) [181–185] – праці В. Січинського про українське мистецтво, про Г. Нарбута, «Чужинці про Україну», чернетки бібліографічного покажчика його робіт (од. зб. 56), конспект праці про українське дерев'яне будівництво і різьбу (од. зб. 116), рукопис «Die Zeitgenissische ukrainische Buchgraphik» («Сучасна українська книжкова графіка») для німецького щорічника Гутенберга (од. зб. 209), нотатки про В. Січинського (од. зб. 213–214), машинопис рецензії С. Таранушенка на книжку В. Січинського «Архітектура старокнязівської доби» (од. зб. 349) та ін., які дали можливість простежити особисті й творчі взаємовідносини між мистецтвознавцями.

Вагомим додатковим джерелом до вивчення науково-громадського життя членів родини Є. Січинського і В. Січинського стала добірка матеріалів і документів Відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника НАН України. У фонді «Окремі надходження»

(ф. 9) опрацьовано «Особистий листок» – автобіографію В. Січинського (1942 р.) (спр. 4081) [186] та лист ученого до невстановленого автора від 19 вересня 1931 р. (спр. 4650) [187]; у фонді «В. Гнатюк» (ф. 34) – особистий листок мистця від 7.06.1942 р. (спр. 10) [188] та листи мистецтвознавця до В. Гнатюка (спр. 512) [189]; у фонді «Українська загальна енциклопедія» (ф. 252) – рукописи статей-гасел про Є. Сіцинського, В. Чехівського і В. Січинського, листи В. Січинського до редакції УЗЕ [190], які розкривають співпрацю ученого з НТШ і відомими українськими науковцями, працю над гаслами для «Української загальної енциклопедії».

Крім того, у відділі зарубіжної україніки НБУ імені В. І. Вернадського НАН України (Київ), відділі україніки Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України (Львів) та у бібліотеці Інституту досліджень української діаспори при Національному університеті «Острозька академія» (Острог) опрацьовано видання й збірки української і зарубіжної періодики української еміграції й української діаспори Чехословаччини, Німеччини, Франції та США за період ХХ – початку ХХІ ст., що сприяло виявленню майже два десятки раніше не знаних праць В. Січинського та майже десятків рецензій на його творчі здобутки.

У краєзнавчому відділі Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки досліджено оригінали й копії деяких документів і праць з архіву В. Січинського, це оригінали оголошення і програми виставки праць мистця 17–19 грудня 1954 р. у ЛМК у Нью-Йорку, копії статей «Венецький посол про Україну», «Кінофільм про гетьмана І. Мазепу», «Культура на Україні в добу Переяславської угоди», «Московська інформація про Україну з-перед 100 років», «Олександр Тарасевич», «Папірні в Україні» та «Українська фльота» з часопису «Крила» [961; 962], праці («Роксоляна», «Сутківська твердиня», «Український тризуб і прапор») передані Я. Січинським під час приїздів на Поділля, а також які («Пам'ятки української архітектури», «Ротонди на Україні», «Українська культура» тощо) в 1994 р. було повернуто

в Україну із США [3815], які дали можливість охарактеризувати творчі плани й надбання мистця.

В архівному відділі бібліотеки Наукового товариства ім. Т. Шевченка в США опрацьовано важливий рукопис статті С. Трувора (псевдонім Святослава Гординського) «Мистецтво Західної України за 20 літ під Польщею» (1940) [195], де йдеться про участь В. Січинського у творенні та діяльності мистецьких об'єднань Львова, зокрема «Гуртка діячів українського мистецтва» та «Асоціації незалежних українських мистців», його участь у їхніх виставках і творчу співпрацю з мистцями.

В архіві бібліотеки Українського наукового інституту Гарвардського університету (Ukrainian Research Institute, Harvard University) (Кембридж) досліджено подаровані в липні 1980 р. архітектором Я. Січинським понад 300 монографій, серійних публікацій і рукописів, каталоги з книгозбірні й архіву В. Січинського. Зокрема, опрацьовано рукописи, бібліографії і статті на українські теми, мистецькі сюжети, замітки до праці про роксолан, машинопис книги «Світ говорить про Україну», збірку «Мазепіяна» (матеріали, низка світлин різних портретів гетьмана І. Мазепи, які збирав і досліджував учений). Також опрацьовано цінну збірку із 51 книги і 478 серійних періодичних видань, серед яких «Нарис Михайла Грушевського про українську проблему в її історичнім розвитку», видання Союзу визволення України, прашівські видання про місцеву українську народну архітектуру, хрестоматія нової закарпатської української літератури з другої половини ХІХ ст., поодинокі братиславські українські видання, подаровані Вікентієм Шандором та його сином Іваном у 1980 р. [961; 962].

Значний комплекс матеріалів з історії української еміграції опрацьовано у фондах Слов'янської бібліотеки Національної бібліотеки Чеської Республіки, де в архівному відділі бібліотеки опрацьовано рукописні матеріали В. Січинського, його 16 мистецьких творів (2 афіші, 2 грамоти, 2 екслібриси, заставка для книжки, 8 книжкових обкладинок, плакат) з колекції Музею визвольної боротьби України в Празі [3362, с. 117, 177–179],

а також вивчено робочі плани УВУ в Празі, періодичну пресу української еміграції в Чехословаччині, зокрема «Вісті Музею визвольної боротьби України» [577; 578], книжкові й архівні фонди, які потрапили до бібліотеки після війни з колекції МВБУ в Празі.

В архіві бібліотеки Українського вільного університету (Мюнхен) опрацьовано матеріали фонду «Центральне представництво української еміграції в Німеччині (ЦПУЕН) (1945–2004 рр.)», на жаль, досі неупорядкованого і неопрацьованого (відсутні описи, нумерація справ та аркушів у них) архіву бібліотеки УВУ [289]. Зокрема, вивчено матеріали I–II з'їздів української еміграції, що відбулися в Ашаффенбурзі та Регенсбурзі, матеріали Об'єднання українських жінок у Німеччині, Українського технічного господарського інституту, протоколи, різні документи та листування відділу (референтури) культури та освіти ЦПУЕН [191–194] з Богословською академією УАПЦ (Мюнхен), Історико-філологічним товариством, Науковим товариством ім. Шевченка, Українським технічним господарським інститутом, огляди літературно-мистецького життя в еміграції, особисті матеріали й документи обласного референта відділу культури і освіти ЦПУЕН Ашаффенбурзької округи В. Січинського, що сприяло відтворенню життєдіяльності членів родини О. Чехівської і В. Січинського в період їхнього перебування у таборах переміщених осіб у Німеччині після Другої світової війни, копії 7 праць (М. Бутович, Д. Миронович тощо) про В. Січинського [225].

У бібліотеці м. Аугсбург (Федеративна Республіка Німеччина) опрацьовано дев'ять праць В. Січинського, створені ним як співробітником *Gutenberg Jahrbuch* («Щорічник Гутенберга») і опубліковані в збірниках Товариства впродовж 1927–1943 рр. При цьому важливо зауважити, що Я. Січинський із цих матеріалів «створив» збірку німецькомовних праць батька [283].

Крім того, у бібліотеці Торонтського університету (University of Toronto Library, Канада) опрацьовано 8 праць Володимира Січинського, які були

опубліковані ним у виданнях української діаспори Канади, 12 праць про нього й 3 рецензії на його науково-творчий доробок («Микола Бутович – монографія», «Роксоляна», «L'Ucraina e il mondo Mediterraneo» («Україна і світ Медітерранео»)) [255; 3755, с. 62, 67, 69, 72, 75–77, 100–103].

Окремою групою джерел, що має значну актуальність для дослідження, зображення історичної епохи і відтворення духу часу з суб'єктивної точки зору, а також для висвітлення життя і діяльності, подробиць особистого життя, внутрішніх переживань членів родини, є мемуари відомих українських діячів. Зокрема, це спомини безпосередніх членів капели Л. Безручка «Українська республіканська капеля: спогади з концертної подорожі по Європі» [414], О. Кошиця «Спогади» [3006–3011], О. Пеленського «Українська пісня в світі. Світова концертна подорож Української республіканської капелі» [3020], О. Приходька «Пробудилась Русь» [3024], у яких охарактеризовано внесок Володимира і Михайлини Січинських, Зінаїди й Олекси Чехівських у творення всесвітньовідомої капели та її успішні гастролі країнами Європи. У рукописі спогадів Л. Білецького «Мої спомини (1917–1926 рр.)» [2992], спогадів у формі книжок В. Приходька «Під сонцем Поділля» [3022; 3023] і В. Сімянцева «Студентські часи» [3026]; опубліковані у часописах С. Ерастова [3000], І. Шмериківської-Приймової [3036] і В. Щербаківського [3037; 3038], в періодичній пресі О. Вікул [2994], О. Лятуринської [3014; 3015], Т. Омельченко [3019], Н. Павлушкової [1356–1362] і В. Сімянцева [3027–3032] з теплотою й пошаною до членів родини Євфимія Січинського, Віктора і Володимира Чехівських, Володимира Січинського викладено їхні біографії з елементами аналізу творчості, суспільно-державної і громадсько-просвітницької діяльності. Загалом же мемуарна література про членів родини є цінним історичним джерелом, має актуальність і займає «одне з найповажніших місць» у дослідженні їхньої життєдіяльності, оскільки «справжнє життя завжди цікавіше, ніж вигадане» і є, як зауважував український етнограф О. Воропай, щирим «своїм прагненням до точного

зображення дійсності» [629, с. 374]. Проте, на думку О. Колобова, варто враховувати, що спомини – це все таки «тенденційніше джерело порівняно зі щоденником», адже мемуарист «часто намагається прикрасити описувані у спогадах події» [3217, с. 205]. Однак, як писав відомий український діяч В. Приходько, спомини – це «наша боротьба, наша історія, наші змагання і наші глибокі переживання» [3021] і вони, на думку В. Поліщука, «є одним із джерел історії», «встановлення правди» про український народ [1430]. Важливо зауважити, що мемуаристи у споминах ствердили визначний внесок вказаних членів родини в українську історію та культуру, розкривши при цьому їхню діяльність і взаємини з українською творчою інтелігенцією, політичними, культурними й релігійними діячами. Зокрема, В. Приходько згадував, що Є. Сіцинський «свою велику енергію і працьовитість, а також свою глибоку національну свідомість виявив передусім на науковому полі» [3022, с. 115]. В. Щербаківський згадував, що його знайомий Віктор Чехівський належав до «одної таємної організації» і організував «з українців бойову організацію» [3038, с. 60]. О. Лятуринська, яка мала дружні стосунки з сім'єю В. Січинського писала: «Вважаю милим обов'язком і собі скласти Вельмишановному ювілятові найщиріші привітання і найщиріші побажання» за його «високошкільні студії» в УСПМ у Празі [1872]. І. Шмериківська-Приймова дала оцінку В. Січинському як викладачу мистецької студії ОМУА при Літературно-мистецького клубу у Нью-Йорку [3036].

Члени родини Євфимій Сіцинський, Володимир, Олекса і Олена Чехівські, Володимир і Ярослав Січинські, Вікентій Шандор, Любиця і Маргарета Баботи друкували свої праці майже у 50 періодичних і неперіодичних виданнях (газети, журнали, вісники, календарі, альманахи, збірники тощо) України («Бібліологічні вісті», «Богословія», «Верховина», «Діло», «Екзиль», «Життя і знання», «Життя Поділля», «Закарпатська правда», «Записки НТШ», «Карпатський край», «Карпатський світ», «Краянка», «Літературно-науковий вісник», «Літопис Червоної Калини», «Мистецтво», «Митуса», «Назустріч», «Народна воля», «Наш шлях», «Наша

Батьківщина», «Наші дні», «Нова хата», «Новий час», «Новини Закарпаття», «Новини», «Нові шляхи», «Подільнин», «Робітнича газета», «Село», «Слово», «Стара Україна», «Сьогочасне і минуле», «Трудова громада», «Україна», «Українська книга», «Українське мистецтво», «Церква і життя», «Шлях» тощо [478; 492; 493; 561–563; 565; 655; 795–801; 1196; 1712; 1800; 1802; 2240], у більше 130 виданнях Австрії, Аргентини («Наш клич») [767], Бельгії, Бразилії, Великобританії («Визвольний шлях» [1350; 1475], «Українська думка» [381]), Італії, Канади («Голос Канади» [914], «Голос Спасителя» [1808], «Гомін України» [1808; 1506], «Література і мистецтво» [913], «Наша мета» [885], «Український робітник» [1485]), Німеччини («Християнський голос» [1242], «Щоденні вісти» [1185]), Польщі, Словаччини, Словенії, США («Америка» [961; 1477; 1508; 1717], «Вісті Товариства українських інженерів Америки» [1319], «Нове життя» [1438], «Український Прометей» [1510], «Церква і життя» [459], «Шлях» [1187; 1474; 1478]), Франції («Українське слово») [833; 1473; 1668], Чехії Чехословаччини, Швейцарії. Так, лише в україномовному часописі «Свобода» (США) [382; 468; 483; 484; 522; 544; 549; 551; 553; 554; 556; 557; 568; 571; 582–584; 588; 596; 597; 600; 603–605; 617; 633; 657; 708; 712; 724; 725; 725; 733–735; 738; 744; 749; 763; 764; 792; 793; 807; 813; 814; 816; 863; 869; 871; 886; 907; 932; 962; 1286; 1304; 1307–1309; 1312; 1341; 1374; 1440; 1449; 1476; 1507; 1509; 1554; 1557; 1568; 1591; 1639; 1647; 1651; 1652; 1654; 1655; 1662; 1670; 1675; 1698; 1701; 1718; 1723; 1739; 1749–1751; 1825; 1857; 1888; 1890; 1921], що є головним репрезентантом української діаспори у світі, упродовж 1923–2018 рр. подано близько двох тисяч різного роду публікацій, пов'язаних із життям, діяльністю і творчими здобутками членів родини, що дало можливість відтворити майже всі аспекти їхнього повсякденного життя і діяльності. У багатьох із цих видань було видрукувано рецензії на праці членів родини та відгуки про їхню діяльність, подано оцінку наукових здобутків [1921, с. 229; 1634]. Значна частина цих публікацій залучено нами як джерело дослідження.

Важливим складником дослідження щодо творення колективного портрету членів родини, стали: а) автобіографічні матеріали – віднайдені в архівах і надані Я. Січинським, Л. Баботою та М. Мушиною, що містять інформацію про місця народження і походження, родинний статус, освіту, кар'єру об'єктів дослідження й творчі здобутки, а також родоводи Січинських-Січинських і Чехівських, які були складені Я. Січинським [214–216]; б) епістолярна спадщина членів родини – товариське або родинне листування, зокрема нововиявлені листи Володимира і Олени Чехівських, Володимира і Ярослава Січинських, Оксани Шандор, Любиці Баботи та їхніх кореспондентів Івана Крип'якевича, Стефана Таранушенка, Наталії Пазуняк та ін., які містять унікальну інформацію про членів родини, коло знайомих, інтереси, заняття, захоплення, внутрішній світ тощо [226; 242; 252; 253]; в) спогади-мемуари та інтерв'ю членів родини (Євфимія Січинського [170; 306], Олени Чехівської [333, с. 529–534], Маргарети [199; 202; 2990] і Любиці Баботи [198; 203; 2146], Галини Верхівської [2207], Володимира [218], Оксани [2246; 2247] і Ярослава [221; 272; 2757; 2758] Січинських, Вікентія Шандора [3033; 3034]) про себе і своїх сучасників, з детальними характеристиками особистих якостей і словесними портретами, які, на наш погляд, мають важливе значення оскільки дозволяють отримати додаткові, іноді унікальні відомості про діяльність представників рідні, визначити їхню роль і особисту позицію у процесі творення й дослідження української історії і культури. Зокрема, О. Чехівська у «сповіді» розповідає про особисте життя і ті фізичні й душевні муки, що зазнавав в ув'язненні її чоловік, про марні зусилля довідатися його долю, про свій виїзд в еміграцію в надії, що він чудом врятувався й опинився за кордоном [333, с. 532]. Декілька збережених нею листів В. Чехівського [333, с. 520] «з ув'язнення і концтабору», віддзеркалюють «тяжкі умови життя в неволі, а одночасно – його невгасиму любов до життя та широке коло інтелектуальних зацікавлень, яких він не втрачав навіть там» [333, с. 503].

Для повноцінної реконструкції картини минулого життя та діяльності членів родини досить особливим джерелом історії повсякденності стали візуальні документи, надані Я. Січинським і Л. Баботою (майже півсотні світлин членів родини з архівосховищ і музейних зібрань, з буклетів і альбомів тематичного чи хронологічного характеру, зі сторінок часописів і газет, з мемуарів, наукових праць, нарисів, родинні та колективні світлини), які додатково унаочнюють проаналізоване і відтворене на підставі класичних історичних документів [3219, с. 259]. Опрацьовані й критично проаналізовані в дослідженні світлини членів родини [261; 263; 280; 285], як цілком самодостатні візуальні свідчення, які навряд чи могли б бути зафіксовані в іншому виді джерел, дали змогу розкрити і скласти власне бачення історичних подій, фактів, явищ під різними кутами зору, у якій жили і творили члени родини. Про відчуття емоційних спогадів про минуле, знана подолянка, балерина та балетмейстер О. Вікул писала, що «кілька серій фотографій, роблених в Літературно-мистецькому клубі» в 1959 р. живо пригадали «мені роки, коли я регулярно бувала на п'ятничевих вечорах у клубі», і ось на фотографії «наш перший голова і засновник клубу, маестро Сергій Литвиненко; Василь Косаренко-Косаревич – незабутній «сфінкс» ... архітект та історик мистецтва професор Січинський», і всі «оживають в моїй уяві, ясно бачу їхні обличчя, чую їхні голоси» [2994].

Досить важливим джерелом для вивчення творчості членів родини, їхніх державних, суспільно-політичних, громадсько-просвітницьких, науково-освітніх і релігійних позицій у контексті української історії та культури стала опублікована й неопублікована науково-літературна спадщина, яка загалом нараховує майже 1500 позицій. Зокрема, формою самовираження особистості Є. Січинського і його внеску в історію України, краєзнавство, біографістику, мистецтвознавство є більше 300 праць. Непересічні здібності, індивідуальність й оригінальність Володимира Січинського як творчої особи засвідчили майже 600 його праць [3206; 3304, с. 60–66; 3377; 3378; 3401; 3573; 3755]. Науково-богословську спадщину В. Чехівського складають

майже 50 праць [3526], науковий доробок В. Шандора нараховує більше 100 праць, про наукові здібності Л. Баботи свідчать майже 300 її праць [3188, с. 99–128]. Майже півтора тисячний творчий набуток членів родини є велетенським вкладом в українську науку й культуру і сприяв створенню колективного портрету династії науковців.

Додатковим джерелом для створення соціального портрету (колективної біографії) родини стали опрацьовані довідкові видання: «Уряди України в ХХ ст.: науково-документальне видання» [360], яке сприяло розкриттю деяких аспектів діяльності В. Чехівського як прем'єр-міністра уряду Директорії; «Відокремлення церкви від держави й школи від церкви. Збірник декретів, інструкцій та обіжників УСРР та СРСР з поясненнями підвідділу культів при НКВС УСРР» [317], «Другий всеукраїнський православний церковний собор УАПЦ 17–30 жовтня 1927 року» [324], «Матеріали до історії Української автокефальної православної церкви» [318], «Перший Всеукраїнський православний церковний собор УАПЦ 14–30 жовтня 1921 року: документи і матеріали» [341], які надали можливість розкрити участь, внесок і роль членів родини В. і М. Чехівських у процес творення й діяльності Української автокефальної православної церкви; «Винувальний висновок у справі контрреволюційної організації “Спілка визволення України”» [316], «Остання адреса: Розстріли соловецьких в'язнів з України у 1937–1938 роках» [337; 338], «Політичні репресії проти священиків Української автокефальної православної церкви (1919–1938). За документами галузевого Державного архіву Служби безпеки України» [350; 351], «Спілка визволення України. Стенографічний звіт судового процесу» [353, с. 369–403], «Спілка визволення України» [3453], «Репресовані діячі Української автокефальної православної церкви (1921–1939)» [3751], сприяли висвітленню участі членів родини В. і М. Чехівських у сфабрикованому радянською владою політичному процесі; «Двісті наукових засідань Українського історико-філологічного товариства в Празі» [1192], «Річні збори Українського громадського комітету в ЧСР» [376], «Український

вільний університет в Празі» [3606–3608], «15 літ діяльності Українського історико-філологічного товариства в Празі (1923–1938)» [1195, с. 177, 209; 3319; 3320], «Dokumenty k dějinám ruske a ukrajinskě emigrace v Československé republice (1918–1939)» («Документи до історії російської та української еміграції в Чехословаччині (1918–1939)») [366], «Бібліографічний покажчик наукових праць української еміграції 1920–1931» [878; 3780] та інші [358; 3589–3591; 3596–3598], стали додатковим складником висвітлення участі, внеску і ролі В. Січинського в історії та культурі української міжвоєнної еміграції; «Невідомі листи делегації уряду Карпатської України до уряду Угорщини» [1364] дали можливість уточнити деякі складові діяльності В. Шандора як першого посла Карпатської України.

Отже, для комплексного дослідження родини Січинських-Чехівських-Січинських-Шандорів в українському історико-культурному просторі другої половини ХІХ – початку ХХІ ст. наявна значна джерельна база, яка включає в себе цінні архівні комплекси, опубліковані різноманітні документальні збірники, мемуарні видання і багатий матеріал української і зарубіжної періодики. Ці репрезентативні та інформаційно насичені джерела дали можливість провести різнобічний і ґрунтовний аналіз комплексу питань про цілісність розпорошеної родини, що охоплюються темою дослідження.

1.3 Теоретико-методологічні засади дослідження

У контексті виконання дослідження виникла потреба конкретизації змісту термінів «рід», «родина», «родинні зв'язки», «родичівство», «сім'я», «спорідненість», «споріднення». Відповідно до академічного тлумачного словника української мови та енциклопедично-довідкових видань, «рід» – це духовна цілісність поколінь, або ж ряд поколінь, це генетично пов'язані одне з одним покоління, які походять від одного предка» [3795, с. 554; 3796, с. 593; 3847; 3858]. «Рід» – це «категорія за допомогою, якої людина традиційного суспільства розуміє і пояснює світ і своє місце в ньому». Родові

відносини відмежовують групу родичів від всіх інших людей, і при цьому «приналежність до роду накладає на людину норми поведінки». Академічний тлумачний словник визначає, що термін «родина» тотожний терміну «сім'я», тобто «це соціальна група, яка складається з чоловіка та жінки, які перебувають у шлюбі, їхніх дітей та інших осіб, поєднаних родинними зв'язками з подружжям, кровних родичів, і здійснює свою життєдіяльність на основі спільного економічного, побутового, морально-психологічного укладу, взаємної відповідальності, виховання дітей [3796, с. 593; 3853].

Український енциклопедист Є. Онацький у праці «Рід у світогляді і обрядовості українського народу», посилаючись на українського етнографа К. Грушевську, писав, що ідея роду «була могутнім чинником української духовності в побуті від найдавшої давнини аж до передодня сучасности» [1335, с. 12]. Ідея роду не обмежується до «рамки вужчої родини», а часто охоплює ближчих і дальших родичів, навіть поширюючись аж до «меж національного солідаризму», тобто «національної спільноти» [1335, с. 15], що «ховає в собі теж ідею покликання роду» [1335, с. 16]. К. Грушевська зауважувала, що там, де «громадське життя опирається на родову організацію, ідея роду має тенденцію підноситися понад зв'язок крові» і «цей тісний рід приймає до себе чужих і дивиться на них, як на своїх». Однак, на її думку, «в кожному разі єдність такої громадської цілості велика і мусить виростати в свого роду моральний закон» [1335, с. 16; 3126, с. 7].

«Спорідненість, споріднення, родинні зв'язки (родинні стосунки)» – це «стан пов'язаності між родичами, між членами родини», це «відношення між людьми, які засновані на наявності спільних предків, тобто це «стосунки між родичами людей, що взяли шлюб» чи «стосунки подружжя з їх кровними родичами, свояцтво (спорідненість, заснована на шлюбі)», або ж пов'язані іншими взаємостосунками «між людьми, які не обмежуються наявністю спільних предків або шлюбними стосунками» [3796, с. 574; 4071]. Вітчизняні дослідники використовують термін «родичівство», що є розмовним, а не офіційним, тобто це «родинні стосунки, зв'язки з ким-небудь» [3795, с. 596].

Розкриваючи родинні зв'язки, тобто спорідненість головних предметів дослідження – членів родини, за головний стрижень якої взято одного з найзначніших її членів, званого українського історика, краєзнавця, археолога, етнографа, бібліографа, музеєзнавця, мистецтвознавця, перекладача, відомого суспільного, культурно-просвітницького і церковно-релігійного діяча, дійсного члена НТШ і десятка інших наукових товариств, кандидата в депутати Всеукраїнських установчих зборів від блоку трудовиків і соціал-федералістів (1917–1918), кандидата в єпископи УАПЦ на Київщині (1921), протоієрея Є. Сіцинського [3503, с. 58–59]. З урахуванням цього показано власне родинні зв'язки (спорідненість зі спільного походження) і свояцтво (спорідненість, заснована на шлюбі) родини на основі спільного економічного, морально-психологічного і побутового укладу, взаємовідповідальності та виховання дітей.

З огляду на родинні зв'язки роду Сіцинських за ступенем спорідненості до кровних родичів першого ступеня прямої спорідненості належать батько Євфимія Йосиповича, священнослужитель Мазницької парафії, отець Йосиф Семенович Сіцинський (1826 – ?), матір Оксана Федорівна (дів. Чемен) [2238], перша дружина Марія Степанівна (дів. Тлустовська; 30.05.1923) [223, арк. 1], друга дружина Олена Купріянівна (дів. Перцель; ? – 1955), сини Сергій (1887 – ?10.1923) [265] і Володимир (24.06.1894 – 25.06.1962), доньки – Валентина (у заміжжі Трембовецька; 1898 – ?) і Тетяна (у заміжжі Липська; 1907 – ?) [223, арк. 1]. До кровних родичів другого ступеня прямої спорідненості через покоління належать дід, священнослужитель Мазницької парафії, о. Симеон (Семен) Федорович Сіцинський (29.05.1799 – 1840?) [147, арк. 50], а також по низхідній лінії через два покоління – прадід, парафіяльний священник Мазницької парафії, о. Федір (Феодор) Сіцинський (1742? – 29.07.1819) [147, арк. 50; 3154, с. 181; 3156, с. 41]. Серед кровних родичів другого ступеня бічної спорідненості названі рідні сестри – Глафіра (у заміжжі Петрусевич; ? – ?), Єлизавета (у заміжжі Доб'я; ? – ?), Олександра (у заміжжі Жданова; ? – ?), Стефанида (Степанида) (в заміжжі Монастирська;

1853 – 1932), Юлія (у заміжжі Колінська; ? – ?), а також рідний брат, парафіяльний священник о. Володимир Сіцинський (1855? – 30.01.1913) [223, арк. 2]. До кровних родичів третього ступеня бічної спорідненості належать сини й донька рідного брата Володимира, тобто племінники, священник о. Микола Сіцинський (22.05.1880 – 19.12.1941), священник о. В'ячеслав Сіцинський (? – до 1967?) і племінниця Олена (у заміжжі Чехівська; 26.02.1882 – 10.11.1969) [214, арк. 1]. До родичів четвертого ступеня бічної спорідненості зараховано внучату племінницю Є. Сіцинського, двоюрідну сестру (кузину) Володимира Січинського, Зінаїду Овчарук (дів. Бєсядовська), свояка – чоловіка Зінаїди, Михайла Озарука та їхнього сина, двоюрідного племінника В. Січинського, Богдана Озарука (06.09.1953) [259].

Для осмислення феномена особистісно-індивідуального потенціалу предметів дослідження в діалектичній єдності «особистість–суспільство» виникла потреба конкретизації змісту термінів «особистість», «особистість в історії», «особистісний потенціал», «особистісно-індивідуальний потенціал». «Особистість – це відображення соціальної природи людини, розгляд її як суб'єкта соціокультурного життя, визначення її як носія індивідуального початку (інтереси, здібності, прагнення), що саморозкривається в контексті конкретних суспільних, культурних, історичних відносин» [3136, с. 233; 3790, с. 560; 3841]. Під «особистістю» в дослідженні розуміємо стійку систему соціально значущих рис, що характеризують кожного об'єкта дослідження як члена родини загалом [3841; 3842].

«Особистість в історії – це сукупність уявлень про місце людини в плинні історичного часу та простору, зокрема, щодо її колективних, групових і персональних ролей, суспільних, професійних, родинних практик, реальних і можливих життєвих сценаріїв, пов'язаності конкретної особистості з відомими подіями, явищами, процесами, фактами» тощо [3842]. В конкретному дослідженні кожний член родини розглядається нами як особистість в історії, яка є цілісністю родини та розкривається у

відображенні єдності загальної, особливої та одиничної (індивідуальної) діяльності всієї родини загалом.

Розкриваючи поняття терміну «особистісний потенціал» або ж «особистісно-індивідуальний потенціал», І. Мурашко [3295] та ін. [3402] стверджують, що це «комплекс психологічних властивостей, що дає людині можливість приймати рішення і регулювати свою поведінку, враховуючи й оцінюючи ситуацію, але виходячи насамперед зі своїх внутрішніх уявлень і критеріїв». Особистісно-індивідуальний потенціал «фіксує здатність до творчості, прагнення до самовдосконалення, саморозвитку» [3295, с. 201] і охоплює «задатки, схильності, інтереси, прагнення до створення нового, прояв загального інтелекту, наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, працьовитість, здібності до вироблення особистісних стратегій» [3295, с. 203]. Н. Дериглазова, визначаючи міру розвиненості потенціалів особистості та їхнього використання особистістю, стверджує, що «індивідуальні прояви особистості формують її індивідуальність», яка «відображає у людині особливе в конкретному, одиничному» [3136, с. 233–234]. При цьому кожний член родини як особистість є носієм одразу двох потенціалів: по-перше, соціального; по-друге, особистісного потенціалу, які тісно «взаємопов'язані між собою та знаходяться в діалектичній взаємодії один з одним» [3136, с. 235] і тільки в єдності «можливе становлення і гармонійний розвиток особистості, вдосконалення її потенційних можливостей» [3295, с. 203]. У дослідженні життєві шляхи кожного члена родини як особистості характеризуються активністю, від якої залежить не тільки міра реалізації власного особистісно-індивідуальний потенціалу, але й потенціалу всієї родини, здійснюється зміна і розвиток усього українського суспільства, зокрема історії й культури України.

Особистісно-індивідуальні потенціали членів роду Сіцінських, зокрема, Євфимія Сіцінського та членів його сім'ї: прадіда Федора (Феодора), діда Симеона (Семена) та батько Йосифа, а також першої дружини Марії Степанівни (дів. Тлустовська), другої дружини Олени Купріянівни (дів.

Перцель), рідних сестер – Стефаниди Монастирської, Олександри Жданової, Юлії Колінської, Глафіри Петрусевич, Єлизавети Доб’ї та рідного брата Володимира [223] – розкриті в дисертації «Наукова та громадська діяльність Євфимія Йосиповича Сіцинського (70-ті рр. XIX – 30-ті рр. XX ст.)» [3743, с. 184–259] та в монографії «Євфимій Сіцинський (1859–1937): наукова та громадська діяльність» [3503, с. 58–59], тому у цій роботі не розглядаються.

У дослідженні проаналізовані й детально розкриті особистісно-індивідуальні потенціали знаних членів родини: Володимира і Олени Чехівських, Володимира і Ярослава Січинських, Вікентія Шандора, Любиці (Люби) Баботи, які зробили вагомий внесок у розвиток і збереження історії й культури українського народу, виступили генераторами, творцями, захисниками національної ідеї, за що майже всі переслідувалися і неодноразово були репресовані царськими (Володимир Чехівський), радянськими (Євфимій Сіцинський, Володимир і Микола Чехівські), угорсько-фашистськими (Володимир Січинський, Маргарета і Микола Баботи, Михайло Шандор), чехословацькими (Вікентій Шандор) і словацькими (Маргарета і Микола Баботи) режимами. У роботі також частково висвітлені особистісно-індивідуальний світ таких представників родини, як-от: Віктор, Микола і Олекса Чехівські, Михайлина Січинська, що дало змогу створити повний соціальний портрет цієї родини.

Створення соціального (колективного) портрету родини Сіцинських-Чехівських-Січинських-Шандорів сприяє у певному сегменті з’ясуванню перебігу локальних чи загальнонаціональних (у деяких випадках) подій. Обґрунтовуючи теоретико-методологічні підходи до створення соціального (просопографічного) портрету родини [3499; 3543; 3544] і визначення її внеску і місця у розвитку історії й культури України і діаспори, урахуємо те, що в українській історіографії кінця XX – початку XXI ст. намітилася тенденція репрезентувати не тільки конкретну визначну постать, яка, на думку М. Карєєва, є «альфа і омега вивчення суспільства і його історії» [3316, с. 253], але й цілу династію в просторово-часовому вимірі, у сфері

особистісно-індивідуального континууму, тобто їхнього суцільного, безперервного духовного і матеріального життя й діяльності упродовж декількох століть. Створення просопографічного портрету родини, з якою пов'язано життя і діяльність визначних її членів має історичне, суспільне, етнокультурне, соціальне і політико-правове значення.

Історія України є персоніфікованою, оскільки всі об'єктивні процеси суспільно-політичного розвитку проходять через індивідуальний досвід особистості. Тому у вітчизняній історичній науці пріоритетного значення набуває звернення до ролі особового чи родинного аспекту у творенні історії й культури України, оскільки людський вимір є головним критерієм, який визначає духовність і віковий потяг українців або цілих родин до історичної правди. Переважним напрямом сучасної науки є не дослідження української історії «взагалі», як це робилось радянськими істориками, а вивчення історії життя і діяльності конкретних представників родини як окремої особистості, що представляє родину загалом.

Використання в дослідженні методологічного інструментарію у вигляді системи принципів, методів, засобів, прийомів і способів, характерних для сучасної історичної науки [3144; 3215; 3782] значно сприяло реалізації дослідницьких завдань. Методологічну основу дослідження склали принципи всебічності, історизму, наступності, об'єктивності, системності. Важливе значення приділено дотриманню принципу всебічності, поєднаному з принципами системності та об'єктивності, що сприяло всеохопному аналізу багатоаспектної діяльності членів родини шляхом виявлення і залучення максимальної кількості різноманітних джерел, персоніфікації внеску вітчизняних і зарубіжних учених у розвиток досліджуваної проблеми.

Використання принципу історизму сприяло дотриманню конкретно-історичного підходу щодо аналізу діяльності членів родини, дозволило вивчити середовище, культурні й політичні умови, у яких вони жили, працювали й творили, дозволило з'ясувати обставини, які впливали на формування їхнього світогляду, а також охарактеризувати внесок

представників рідні в українську історію і культуру. Відповідно до цього принципу вся багатоаспектна діяльність родини розглядалася і відтворювалася в тому історичному вимірі, у якому відбувалася у дійсності.

Дотримання у дослідженні принципу об'єктивності спонукало до максимальної виваженості і зіставлення різних точок зору в оцінках багатоаспектної діяльності членів родини. Використовуючи зазначений принцип при аналізі діяльності представників рідні упродовж майже двох століть, ми виходили з позицій об'єктивного пізнання історичних явищ і фактів, що сприяло аналізу та інтерпретації джерельно-історіографічної бази дослідження, сприяло уникненню суб'єктивних оцінок у висвітленні стосунків між членами родини і всебічно вивчити предмет дослідження в його суперечності, різноманітності, складності.

Використання в дослідженні принципу системності вплинуло на повноту розкриття теми і сприяло об'єктивному і всебічному вивченню історії життя і діяльності членів родини не лише на історичній батьківщині, але і в місцях їхнього проживання упродовж досліджуваного періоду, з'ясуванню місця і ролі в українській історії і культурі.

Компонентою методологічного інструментарію дослідження став комплекс основних дослідницьких, загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-історичних методів пізнання, які дозволили реалізувати вищезазначені принципи. Зокрема, ми послуговувалися проблемно-хронологічним, історико-типологічним, системно-історичним, порівняльно-критичним, соціальним, біографічним, просопографічним методами і герменевтикою як особливим методом тощо.

Для вивчення основних і другорядних подій у житті й творчості членів родини у взаємозв'язку і часовій послідовності з фіксацією змін, що у них відбувались, застосовувався проблемно-хронологічний метод, що дало можливість виділити окремі і спільні періоди в житті й діяльності представників рідні.

Історично-типологічний метод забезпечив виокремлення в процесі дослідження певних проблем, зокрема, дав змогу простежити різні аспекти еміграційного життя членів родини, їхню участь у творенні наукових, мистецьких, навчально-освітніх, суспільно-просвітницьких та інших інституцій у країнах проживання, діаспорному середовищі.

Системно-історичний метод, який базується на структурно-функціональному аналізі, забезпечив висвітлення сукупності подій і явищ, цілісності і взаємозв'язку, дозволив згрупувати і найповніше розкрити біографії представників рідні, удаючись до подробиць їхніх життєвих шляхів і творчої спадщини.

Для верифікації (перевірки відомостей з джерел на достовірність чи спотворення, встановлення їх походження) історичних джерел і реконструкції історичних фактів використано історико-критичний метод який сприяв аналізу взаємин і лінгвістичних практик членів родини.

Для виявлення і розкриття внеску членів родини у світову, національну і регіональну культурну спадщину використано принцип культурно-історичного (культурологічного) підходу, що дав можливість розглядати всі явища, події і факти щодо участі представників рідні у дослідженні і процесах творення української культури у контексті того історичного періоду, тих конкретних умов (економічних, ідеологічних, морально-психологічних, політичних, соціальних), в яких вони жили і творили.

Теоретичні засади складають набутки вітчизняних і зарубіжних авторів біографічних і біоісторіографічних досліджень Т. Березовської [3719], В. Карцева [3202], О. Колобова [3216], Н. Миронець, І. Старовойтенко [3278; 3279], М. Нечкіної [3337], М. Петрової [3367], А. Санцевича [3430], О. Целуйко [3745], В. Чишка [3640], В. Щербака [3662], які розкрили практику застосування соціального методу створення колективного портрету (колективних біографій) певного соціального прошарку суспільства чи професійної групи, об'єднаних спільними чинниками, шляхом постановки ряду однотипних питань про дати народження і смерті, про шлюб і родину,

соціальне походження, місце проживання, освіти, поле наукової, творчої, громадсько-просвітницької діяльності тощо [3793, с. 267]. Використання зазначеного методу дозволило на основі опрацювання найрізноманітніших (письмових, речових) джерел доби звернути особливу увагу на такі складники життя членів родини, як-от: родовід, родина, дитинство, навчання, наукова і службова кар'єра, приватне життя, внутрішній світ, емоційне життя, родинні, творчі і дружні стосунки тощо [3061, с. 228; 3334, с. 9; 3367] та скласти більш-менш повний соціальний портрет родини як певного соціального прошарку суспільства і професійної групи в динаміці, тобто в аналізі характеристик, що відбивають зміни у просторі і часі, що сприяло пізнанню унікальних особистостей, поверненню із забуття [3671, с. 8].

Біографічний метод [3035] дозволив персоніфікувати і простежити життєвий і творчий шлях відомих представників родини, з'ясувати їх участь у творенні і діяльності різних наукових, мистецьких і навчально-освітніх інституцій, з'ясувати особистий внесок у творення і дослідження української історії і культури.

Просопографічний метод, розкритий І. Божиловим [3072], який, на думку Я. Дашкевича, «відтворює “живі” образи історії на матеріалах конкретних джерел» [3133], визначив підхід автора, за якого вдалося забезпечити застосування певних способів і прийомів, при створенні колективної біографії. Зокрема, використання зазначеного методу при опрацюванні архівних джерел і матеріалів дало змогу належним чином відтворити історію духовного розвитку родини у взаємозв'язку з суспільними умовами їхньої епохи, показати особистості родини у хронологічно-послідовній формі, конкретно-історичному розвитку, виявити причинно-наслідкові зв'язки, історичну, національну і соціальну обумовленість формування династії, яку об'єднує спільна діяльність, інтереси, походження, родинні зв'язки, а також реконструювати багатогранні життєві шляхи і багатоаспектну діяльність відомих представників родини, об'єднаних спільними чинниками, при яких кожний член родини розглядався

як особистість та індивідуальність [3544, с. 16], що забезпечило достовірність отриманих результатів та висновків дослідження.

Створений з використанням просопографічного методу цілісний об'єктивний соціальний портрет династії дав можливість осмислити й визначити саме існування і феномен як кожної індивідуальності – члена родини і цілої родини в потоці історичної доби, у процесі творення історії та культури України. Портрет також дозволив сприйняти і оцінити кожного члена родини, уявити масштабність і значимість династії, досягнути різноманітність у соціально-комунікативній практиці повсякденності, у міжособистісних відносинах, співдіяльність і взаємовідносини у певних галузях, досягнення конкретного індивідуального чи колективного буття у контексті історичного процесу впродовж майже двох століть [3719].

Метод просопографії дозволив на підставі наявних документів і матеріалів, при розпорошеності відомостей про членів родини, приділити особливу увагу реконструкції внутрішнього світу кожного її члена і шляхом історичного занурення та відображення, реконструювати життя і діяльність конкретних членів родини через загальний фактологічний матеріал про родину у часово-просторовому вимірі в їх суспільно-державному, науково-освітньому, громадсько-просвітницькому, релігійно-церковному та приватному житті, створити соціальний портрет родини з урахуванням усіх загальних аспектів життя і діяльності її членів.

Суттєві особливості, що впливають із застосування певних методологічних засад при створенні соціального портрету родини:

а) чітко визначені головні найбільш знані представники родини, які зробили її знаменитою й залишили найбільш помітний слід в історії і культурі українського народу протягом кінця XIX – початку XXI ст. Основна концептуальна лінія дослідження зосереджена саме на:

1) Володимиру Чехівському (19.07.1876 – 03.11.1937) [104, арк. 1; 1146; 3082, с. 333; 3450; 3749; 3822; 3878], відомому суспільно-політичному (депутат 1-ої Державної думи Російської імперії від Київщини, член РУП і

УСДРП, голова Одеського комітету та член ЦК УСДРП, один з організаторів Трудового конгресу в Кам'янці-Подільському, активний учасник Української громади, член Подільської та Одеської «Просвіти», голова Херсонської губернської ради об'єднаних громадських організацій, член Ради старшин Українського клубу в Кам'янці-Подільському й Києві), державному (член Центральної Ради, гласний Одеської міської думи, голова Одеського революційного комітету, політичний комісар Одеси, член Всеросійських установчих зборів, начальник агітаційно-просвітницького відділу головного крайового комісара Катеринославщини, Таврії і Херсонщини, директор департаменту сповідань у гетьманському уряді, Голова Комітету охорони республіки, прем'єр-міністр та міністр закордонних справ в уряді Директорії доби УНР) та релігійному діячу новітньої української історії, одному з фундаторів Української національної церкви (член і голова Кирило-Мефодіївського братства, дорадник митрополита УАПЦ о. Василя Липківського, учасник I-го та голова II-го Всеукраїнських православних церковних соборів УАПЦ), богослову (благовісник і голова ідеологічної комісії УАПЦ, засновник «Братства робітників слова», автор багатьох богословських праць), історичу церкви (автор близько півсотні наукових праць) і педагогу (помічник інспектора Подільської і Київської духовних семінарій, учитель російської мови в Черкаському духовному училищі, учитель історії літератури та теорії словесності в Черкаській чоловічій гімназії, директор Михайло-Семенівського сирітського будинку «Благодійного товариства», учитель літератури електротехнічного училища Гадяцького, політехнічного училища Дойна, приватної гімназії Гінкулової-Гефена та млиново-технічного училища в Одесі, окружний інспектор Одеської шкільної ради, голова Одеської філії Всеукраїнського вчительського союзу, виконувач обов'язків губернського комісара народної освіти Херсонщини, викладач історії українського письменства на короткотермінових курсах для духовенства в Кам'янці-Подільському, Голова ради лекторів Кам'янець-Подільського УНУ, викладач історії української

культури та основ виховання Вінницького учительського інституту, викладач учительських і соціально-економічних курсів у Києві, організатор і викладач пастирських курсів – духовної академії УАПЦ, засновник української вчительської спілки при Святій Софії), професору історії України та української культури Київського медичного та політехнічного інститутів, та науковому співробітнику історико-філологічного відділення ВУАН, автору майже півсотні наукових праць, редактору газети «Українське слово» та співредактору – «Вільне життя».

Висвітлюючи родинні зв'язки В. Чехівського за ступенем спорідненості до кровних родичів першого ступеня прямої спорідненості належить його батько, парафіяльний священник Горохуватської парафії о. Мойсей (Мусій) Вікторович Чехівський (? – ?) [339, с. 110; 340, с. 106]. Кровним родичем другого ступеня прямої спорідненості є настоятель Свято-Димитрівського храму в с. Горохуватка, о. Віктор Іванович Чехівський (? – ?) [95, арк. 35], дід В. Чехівського. До кровних родичів другого ступеня бічної спорідненості належать рідні брати – Андрій (07.12.1879 – 17.12.1941) [1009; 1778; 3038; 3856], Борис (глухонімиий, працював шорником) (1888 – ?), Віктор (1890? – 1915) [3023, с. 25; 3120; 2993], Микола (18.12.1877 – 04.12.1937?) [1853; 3399; 3879; 3826; 3879], Олекса (Олексій) Чуприна-Чехівський (12.02.1889 – 1955) [929; 3020; 3879; 3880], а також рідні сестри – Анастасія (1898 – після 1956?) [161, арк. 62; 162, арк. 1; 163, арк. 1, 10], Валентина (у заміжжі Верхівська; 1875 – ?) [3239; 2993, с. 13], Зінаїда (у заміжжі Курчинська; 05.10.1891 – ?) та свояк – чоловік Зінаїди, Олександр Курчинський (23.08.1894 – ?) [929; 3020; 3751, с. 109; 3855]. Серед кровних родичів третього ступеня бічної спорідненості назовемо племінницю В. Чехівського, Галину Верхівську (? – після 1988?) [2207], доньку В. Верхівської, рідної сестри В. Чехівського;

2) Олені Чехівській (дів. Сіцінська) (26.02.1882 – 10.11.1969) [448–458; 1333], учасниці українського національно-церковного руху, делегату I-го і II-го Всеукраїнських православних церковних соборів УАПЦ (1921, 1927), співзасновнику і члену управи ОУЖ у Німеччині (1947–1949), члену

СФУЖО, «Комісії СФУЖО збирання матеріалу для Енциклопедії українознавства», СУА, Українського православного братства ім. митрополита Василя Липківського (США), Товариства подолян при УВАН (США), історика УАПЦ, авторці майже ста сімдесяти статей і гасел для декількох енциклопедій української діаспори;

3) Володимиру Січинському (24.06.1894 – 25.06.1962) [624–626; 1069; 3235; 3756; 3814; 3854; 3859], відомому досліднику і творцю української архітектури, українського сакрального та ужиткового мистецтва, храмової архітектури та графіки, краєзнавцю, етнографу, мистецтвознавцю, делегату з'їзду діячів пластичного мистецтва в Києві, члену Літературно-художнього товариства (Харків) і Подільського церковного історико-археологічного товариства, дійсному члену Українського товариства архітекторів, секретарю і голові Подільського товариства «Просвіта», редактору просвітянської газети «Життя Поділля», кур'єру Української республіканської капели, професору УСПМ, УВП, УВУ (Прага), УТГІ (Прага-Регенсбург), УТІ (Нью-Йорк), голові Батьківського комітету при гімназії в Ржевницях і Модржанах, одному із фундаторів АНУМ і секретарю ГДУМ у Львові, члену та експерту-мистецтвознавцю Наукової колегії УНМА при Українському інституті громадознавства у Празі, одному із засновників і активному члену МВБУ (Прага), директору УУ (Нью-Йорк), дійсному члену УВАН та НТШ (Львів, Нью-Йорк), члену німецького товариства Й. Гутенберга, ЛМК у Нью-Йорку, ОМУА в Америці, члену Незалежної асоціації дослідників советської теорії і практики в національних проблемах (Мюнхен), десятка інших громадсько-просвітницьких і науково-мистецьких товариств, автору більше 700 праць і майже 70 архітектурних проєктів, сину Євфимія Січинського.

Характеризуючи родинні зв'язки В. Січинського за ступенем спорідненості до кровних родичів першого ступеня прямої спорідненості зараховуємо його батька, протоієрея Євфимія Січинського (15.10.1859 – 07.12.1937) [3288; 3503, с. 58–59; 3794], матір Марію Степанівну (дів. Тлустовську) (30.05.1923 – ?) [223, арк. 1], дружину Михайлину (Михаїлу)

Іванівну (дів. Орисик) (09.10.1895 – 19.06.1989) [221, арк. 1, 6; 266; 437; 1125; 1426; 2247, с. 174; 3788, с. 133; 3811, с. 77; 3840], сина Ярослава (02.08.1924 – 28.08.2015) та доньку Оксану (у заміжжі Шандор; 13.08.1921 – 02.09.2006) [221, арк. 1; 266]. До кровних родичів другого ступеня прямої спорідненості, тобто через покоління, належать правнуки Є. Сіцинського, внуки В. Січинського, Андрій (15.03.1957) [221, арк. 5; 266], син Я. Січинського [292], а також сини доньки Оксани – Іван (26.09.1946 – 30.04.1997) [221, арк. 3; 266; 374; 375] і Богдан (21.05.1952) [221, арк. 3; 275; 293] Шандори. Серед родичів другого ступеня бічної спорідненості названі своячки – рідні сестри дружини, Марія Орисик (1893 – 1956) [230; 2247, с. 174] та Софія Живар (дів. Орисик) (1897 – ?) [144; 249; 1685; 2247, с. 174], невістки – перша дружина (1951–1980) сина Ярослава, Ніна Січинська (дів. Ніжнанська; 31.05.1927 – 14.08.2010) та друга – Марія (дів. Коленська, за першим шлюбом Баранська) (26.05.1922 – ?) [258; 264; 265; 276; 278; 282; 290], а також її племінниця Роксолана Пáтик (дів. Качмар, за першим шлюбом Шафран; 19.05.1971), дідусь якої – Михайло Коленський походив із родини священників і служив ад'ютантом Симона Петлюри [3884];

4) Ярославу Січинському (02.08.1924 – 28.08.2015) [1752; 1907], знаному архітектору, творцю і досліднику української сакральної архітектури, одному з засновників, керівників і члену Кабінету дослідження Поділля імені Юхима Січинського, згодом Товариства подолян при УВАН (США) і Товариства українських інженерів Америки, автору більше двох десятків архітектурних проєктів в українському стилі;

5) Вікентію Шандору (12.10.1907 – 11.08.2003) [776; 779; 709; 1367; 1372, с. 228; 3614; 3615; 3619; 3621; 3783, с. 94–97; 3812; 3881], доктору права, відомому державницько-політичному і суспільно-культурному діячу Закарпаття ХХ ст., представнику уряду Карпатської України при Чехословацькому уряді в Празі, засновнику читальні «Просвіти» в с. Баранинці (1930), співзасновнику і довголітньому голові Карпатського Союзу, адміністративному директору секретаріату ПАУК, заступнику голови

Виконного органу ДЦ УНР, члену публікаційно-інформаційної комісії УККА, дійсному члену НТШ і Товариства українських правників у США, професору міжнародного права і політології УТІ (Нью-Йорк), члену секретаріату ООН з питань слов'янських країн, зокрема СРСР, автору історії Закарпаття, споминів і більше сотні наукових праць, редактору «Правничого вісника», почесному доктору Ужгородського національного університету.

Характеризуючи родинні зв'язки В. Шандора зі стародавнього «слов'янського» роду «Sandor», перша писемна згадка про який датується 1422 р. [3033, с. 11], чоловіка Оксани Січинської, доньки В. Січинського та внучки Є. Січинського, за ступенем спорідненості до кровних родичів першого ступеня прямої спорідненості належать його батько Іван (? – 1945?) та мати Марія (дів. Петрус) (? – ?) [1372, с. 228], дружина Оксана [221, арк. 1], сини Іван (26.09.1946 – 30.04.1997) [221, арк. 3; 374; 375] та Богдан (21.05.1952) [221, арк. 3; 235; 236; 275]. Кровними родичами другого ступеня бічної спорідненості є його рідна сестра Маргарета (у заміжжі Бабота; 31.03.1917 – 24.02.2009) [1156; 1159, с. 1; 2146; 3850] і свояк – чоловік Маргарети Микола Бабота (17.12.1909 – 14.09.1989) [3752, с. 38]. До кровних родичів третього ступеня бічної спорідненості належать племінниця В. Шандора, Любиця (Люба) Бабота (04.09.1944) [240], донька Маргарети та Миколи Баботи;

б) Любиці (Любові) Баботі (04.09.1944) [1073; 3750; 3781; 3816; 3818; 3830], знаному філологу-україністу, педагогу, доктору філософії, кандидату мистецтвознавства, професору Торонтського університету, доценту кафедри української мови і літератури (нині – кафедри україністики), протодекану (заступнику декана – А. Т.) для закордонної співпраці філософського факультету та директору Інституту русистики, україністики і славистики Пряшівського університету (Словаччина), почесному доктору Ужгородського національного університету, лауреату премії «Золота фортуна», знаній дослідниці та авторці монографій і більше трьохсот наукових праць про культуру й літературу Закарпаття XIX–XX ст.,

українсько-чесько-словацькі літературні зв'язки, перекладачці, секретарю Асоціації українців Словаччини;

б) з метою недопущення в дослідженні диспропорції, частковості, необ'єктивності при значному обсязі архівних матеріалів, різних непрямих джерел, які, однак, досить непропорційно висвітлюють різні особистості родини і містять уривчасті відомості про тих членів рідні, які опинилися в еміграції після встановлення в Україні радянської влади в 1920 р., котрі з різних причин (заслання, навчання, одруження, робота) виїхали з України в першій чверті ХХ ст., яких розкидали по світу події Другої світової війни чи змусив виїхати з України радянський режим, у дослідженні подаються лише стислі біографічні відомості і дані про діяльність таких представників родини, як Маргарету і Миколу Баботів, Галину Верхівську, Софію Живар, Зінаїду Курчинську, Зінаїду Овчарук, Марію Орисик, Миколу і Сергія Сіцинських, Андрія, Марію, Михайлину і Ніну Січинських, Анастасію, Андрія, Бориса, Валентину, Віктора і Віктора Івановича, Миколу, Мойсея (Мусія) і Олексу Чехівських, Богдана, Івана, Оксану Шандорів та інших членів родини [3752], які, як скромно зауважувала Маргарета Бабота, «в житті нічого такого не зробили, що могло б нащадків цікавити» [241], однак, це загалом дало можливість створити соціальний портрет династії шляхом послідовної реконструкції життя і діяльності окремих особистостей;

в) використання методології історії повсякдення, яка дала змогу «виявити складну еволюцію і логіку розвитку внутрішнього світу людини – цього вмістилища людської специфіки, активності, індивідуальності і мотивації діяльності» [3218, с. 20], сприяло значному розширенню арсеналу джерел дослідження за рахунок історичних (зображально-візуальних, неофіційних особових письмових і усних свідчень) і неісторичних (культурологічних, лінгвістичних, літературних) документів [3218, с. 11] щодо членів родини, які «мають свої власні почуття, емоції, прагнення та пристрасі» [3588, с. 34];

г) використання герменевтики як особливого методу [3819, с. 36–47] для історико-культурного і контекстуального аналізу наукових праць членів родини і праць про них, дало можливість охарактеризувати загальне історико-культурне середовище у якому жили й творили представники рідні і їхні сучасники, ураховуючи загальні історичні події, культурні особливості, які спричиняли те чи інше значення певним діям членів родини, зверталася увага на духовний і освітньо-професійний рівень їхнього оточення;

г) при розробці структури дослідницької роботи з метою недопущення плутанини і помилок, зміщення акцентів з'ясовано, розкрито і враховано внесок кожного члена родини, виявлено характерні особливості родини загалом, які могли б суттєво вплинути на концептуальні засади створення колективної біографії, це допомогло визначити своєрідність соціального портрету родини, більшість членів якої продовжила родинні традиції.

Більш детально методологію дослідження і характерні особливості членів родини висвітлено у наших статтях [3496; 3499; 3509; 3510; 3532; 3533; 3543; 3544; 3705–3708].

Загалом, комплексне використання наукових принципів, загальнонаукових і спеціально-наукових методів, що застосовуються вітчизняною історичною наукою, дало можливість оптимально використати архівні джерела, опубліковані документи і наукову літературу, а відтак системно і неупереджено проаналізувати життя і діяльність кожного члена родини, як окремої особистості, в контексті цілісної родини.

Висновки до розділу

Аналіз праць вітчизняних і зарубіжних істориків свідчить, що, на сьогодні в українській і зарубіжній історіографії, незважаючи на значну кількість публікацій, які стосуються певних аспектів досліджуваної проблеми, запропонована наукова проблема створення колективного портрету родини Січінських-Чехівських-Січинських-Шандорів, дослідників

історії України, архітектури і графіки упродовж кінця ХІХ – початку ХХІ ст., комплексно і спеціально не вивчалася, а була зосереджена лише на окремих членах родини: Євфимію Сіцінському, Володимирі Чехівському і Володимирі Січинському.

Сукупність актуалізованої та неактуалізованої інформації, тобто джерельно-документальна база центральних, місцевих і приватних архівів України, Чехії, Німеччини, США, документальні збірники, мемуари, спогади, епістолярна спадщина і багатий матеріал періодичних видань, робить джерельну базу репрезентативною, уможливує розв'язання поставлених завдань щодо послідовної реконструкції життя і діяльності членів родини Євфимія Сіцінського, Володимира і Олени Чехівських, Володимира і Ярослава Січинських, Вікентія Шандора і Любиці Баботи з достатнім ступенем достовірності і дає підстави для нових висновків і узагальнень.

Для реалізації мети і завдань дослідження обрано сукупність таких взаємопов'язаних між собою загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-історичних методів пізнання (біографічний, історико-порівняльний, історико-типологічний, проблемно-хронологічний, просопографічний, системно-історичний, соціальний, герменевтика як особливий метод), що дозволяє досягти поставленої мети. З огляду на особливості об'єкта й предмета дослідження поєднання різних методів із застосуванням сукупності принципів історизму, об'єктивності й цілісності дозволило глибше проникнути в сутність предмета дослідження, чіткіше виділити вузлові аспекти проблеми і сформувати стратегію дослідження.

Використаний у дисертації науковий інструментарій зумовив структуру роботи, логіку викладу матеріалу, дозволив зробити відповідні висновки й аргументувати положення, що виносяться на захист.

РОЗДІЛ 2

СУСПІЛЬНО-ДЕРЖАВНИЦЬКА І ГРОМАДСЬКО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДИНИ

2.1 Діячі громадсько-просвітницького руху

На зламі XIX–XX ст., коли в Україні ще тільки формувалися політичні партії, ідеї національного відродження рішуче поширювали національно свідомі [3503, с. 191] видатні громадсько-просвітницькі та суспільно-державницькі діячі Є. Сіцінський та В. Чехівський [3289, с. 60], які в 1901 р. організували в Кам'янці-Подільському невелику Українську громаду, члени якої брали активну участь у місцевому українському житті [2178, с. 157]. Будинок Є. Сіцінського був «одночасно і музеєм, і місцем громадських зборів, і редакцією», його насамперед відвідував кожен учений чи письменник, який приїжджав у Кам'янець [3300, с. 18]. Тут його сини Сергій та Володимир здобували цінний громадський вишкіл і у спілкуванні з найвизначнішими представниками української інтелігенції остаточно сформували національно-політичні погляди [2585, с. 50].

Володимир Чехівський ще під час навчання в Київській духовній академії (1896–1900) брав активну участь у роботі Семінарської громади, засідання якої здебільшого відбувалися у Л. Скочковського, часом – у М. Грушевського [3012, с. 224]. Семінарська громада не стояла осторонь від суто політичних справ, усі політичні моменти «реферувалися і дебетувалися в громаді», а її члени отримували потрібні основи політичної свідомості [28, арк. 78; 3012, с. 233]. Плідну українознавчу діяльність В. Чехівський продовжив у Подільській духовній семінарії [3102, с. 24], де впродовж трьох років організував молодіжні гуртки самоосвіти (1901–1903) [3012, с. 238; 3751, с. 106], захоплюючи українською ідеєю семінаристів [3012, с. 239], які під його керівництвом виявляли зацікавлення українством, відчуваючи, що

лише з падінням царського режиму українці можуть добитись своїх прав [3022, с. 46]. Під впливом В. Чехівського семінаристи намагалися проводити українознавчу працю, писали вірші, оповідання, робили переклади [3022, с. 47]. Спокійна вдача «головного заправила», серйозна і відверта проповідь ним українства зробили його дуже популярним і авторитетним серед семінаристів [3022, с. 57]. Для активізації українського життя в семінарії він досить уміло використовував семінарський хор, один з найкращих в місті, включаючи в програми його виступів українські пісні, які керівництво семінарії часто намагалося заборонити або хоча б замінити російськими чи релігійними [3082, с. 335]. Особливе враження на учнів початкових класів справляли виступи старших семінаристів, які були для них недосяжними авторитетами і великими героями. Семінаристи шостого класу ювілейного сотого випуску 1903–1904 рр. [3022, с. 62] в центрі випускної віньєтки вмістили не єпархіального архієрея, ректора, інспектора і семінарських учителів [3082, с. 337], а світлини М. Костомарова, В. Чехівського і Т. Шевченка [28, арк. 87; 152, арк. 95; 3022, с. 63–64]. Діями вони довели, що дев'яносто дев'ять років втовкмачування в школах і духовних закладах ідеї «самодержавія і російської народності» не витравили в душах українців національно-культурної духовності [3022, с. 64].

В. Чехівському оголосили суворе попередження та негайно звільнили з посади [152, арк. 95; 3022, с. 63–64] і він, прийнявши пропозицію ректора Київської духовної семінарії архімандрита Феодосія (в миру П. Олтаржевський), зайняв посаду вихователя (помічника інспектора) семінарії, де продовжив українську справу. Ректор свідомо не добачав цієї діяльність В. Чехівського оскільки вона принесла добрі наслідки і не допустила виступів семінаристів [3012, с. 239–240], які прокотилися багатьма навчальними закладами Києва. У 1905 р. його за революційну агітацію в семінарії, фельдшерській, художній та інших школах Києва [3751, с. 105] все таки звільнили з семінарії і призначили вчителем Черкаського духовного училища [152, арк. 95; 3082, с. 337]. Наприкінці 1907 р. Володимир

Мойсейович [3082, с. 338; 3751, с. 105] через позбавлення права працювати в духовних навчальних закладах переїхав до Одеси [3773, с. 3738], де в 1908–1917 рр. брав участь у роботі «Української громади» Одеси, читав лекції в робітничих клубах і «Просвіті» [3751, с. 105]. Перебуваючи під гласним наглядом поліції за національні переконання, зазнавав постійних гонінь, але продовжував боротьбу за національну справу. У березні 1917 р. він очолив Херсонську губернську раду об'єднаних громадських організацій [1455, с. 76], а в квітні представляв «Українську громаду» Одеси на Всеукраїнському національному конгресі в Києві [3143, с. 63] і був обраний до Центральної Ради та став її активним діячем [761].

Важливу роль у формуванні активної громадянської позиції і засад участі В. Січинського в суспільному житті зіграли насамперед батьки та навчання в Кам'янець-Подільській середній технічній школі, де мав змогу спілкуватися з визначними представниками української інтелігенції [2585, с. 50]. З молодих років він перебував у вирі громадсько-просвітницького життя на Поділлі, був свідком багатьох засідань членів Старої громади та Подільської «Просвіти», які часто відбувалися в будинку батька. Він часто спостерігав, як батько вечорами працював над перекладом Святого Письма українською мовою, у родині панувала українська розмова і шанобливе ставлення до мови, завдяки чому В. Січинський став її поборником на все життя [2435, с. 49]. Він став свідком революційних подій 1905 р. у рідному місті, де вперше побачив багатолюдні демонстрації, розклеєні листівки, роз'їзди озброєних патрулів. Усе це сприяло тому, що ставши в 1912 р. студентом Інституту цивільних інженерів, він вже був цілком підготовлений до участі в українському русі [3734, с. 66]. Значний вплив на нього під час навчання в 1912–1917 рр. у Петербурзі мав приват-доцент кафедри мистецтва Петербурзького університету К. Широцький [60, арк. 30], який залучив його до праці в «Українській громаді» [3734, с. 40]. В. Січинський брав активну участь у роботі цієї студентської української «Громади» [2585, с. 50; 3734, с. 39], на щотижневі засідання якої приходило до сотні представників

українських студентських гуртків і земляцтв [3000, с. IX]. На відкритих зібраннях Громади відбувалися дискусії, студенти зачитували наукові реферати чи виступали з доповідями на різні теми. В. Січинський прочитав декілька доповідей, зарекомендувавши себе активістом громади не лише серед колег-студентів, але й серед професорсько-викладацького складу [3300, с. 22]. Час від часу громадівці на закритих зібраннях обговорювали поточні політичні події в Росії та Україні, розглядали питання координації роботи з іншими громадами і товариствами, складали вимоги студентства до ректорату чи офіційної влади, зачитували листівки й відозви [3734, с. 67]. Діяльність студентських українських об'єднань координувала та регулювала таємна студентська організація «Інформаційне бюро» (голова Є. Неронович) [3013, с. 475], якого В. Січинський вважав «геніальним організатором», «людиною крайніх поглядів на соціальні питання», «крайнім націоналістом» [2585, с. 50–51; 3056, с. 58]. «Українська громада» була колективним членом «Інформаційного бюро», однак всі зусилля, як писав В. Січинський, щодо створення студентської української «Громади» в Петербурзькій академії мистецтв, завжди розбивалися о байдужість студентів-українців цієї інституції, і лише К. Широцький мав туди доступ і залучав звідти поодиноких студентів до спільної громадської праці [2462, с. 29].

Восени 1914 р. центральна таємна організація петербурзьких студентів «Головна рада» створила нелегальний вільний український університет «Наша школа», де лекції для майже двохсот українців читали переважно молоді вчені [782, с. 151; 3013, с. 475; 3178, с. 74]. В. Січинський був не тільки постійним відвідувачем цих університетських курсів, але й скарбником «Нашої школи» та власноручно допомагав виготовляти діапозитиви для викладів К. Широцького, якого вважав одним із найближчих учителів і наставників у науково-громадській праці. У 1925 р. опублікував про вченого спогади [2178; 2462, с. 29; 3182, с. 48–53], а в промові на своєму ювілеї 19 січня 1954 р. ствердив, що з особливою вдячністю завжди згадує доцента Костя Широцького [2401, с. 50–55; 2585, с. 35–53].

У 1916 р. найбільш активного члена громади В. Січинського обрали головою «Української громади» інституту, яка під його керівництвом виросла в потужну організацію, що ширила вплив й на інші вищі навчальні заклади та установи Петербурга, послідовно боролася за національні права українців. Поза інститутом у справах «Української громади» він зустрічався і співпрацював із відомими діячами українського руху Ф. Вовком, О. Грушевським, О. Лотоцьким та ін. [2585, с. 50; 3056, с. 58; 3300, с. 23].

На початку 1917 р. у столиці царської імперії діяла значна кількість українських громадських організацій, але найбільш активним було «Благотворительное Общество издания дешевых и общепольных книг для малорусского народа» («Благодійне Товариство видання дешевих і корисних книжок для українського народу», голова Ф. Вовк [782, с. 150], секретар і писар – К. Широцький, активний член – В. Чехівський) [179, арк. 1]. Розпорошені сили національно свідомих українських мистців у Петербурзі об'єднало «Українське літературно-художнє товариство» (голова С. Жук) [782, с. 150], одним із фундаторів і першим заступником якого був К. Широцький [782, с. 152]. Це товариство в 1917 р., за допомогою уповноважених українських студентських організацій, зокрема й В. Січинського, влаштувало низку концертів за участю десятків визначних майстрів співу, музики та слова [782, с. 153].

На схилі життя В. Січинський, оцінюючи роль петербурзької «Української громади», писав, що її члени згодом відіграли помітну роль в українському громадському русі [2444, с. 157; 3300, с. 23]. Саме в Петербурзі–Петрограді учений відбувся як діяч українського руху, виявив організаторські здібності в громадській роботі, увійшов до кола української наукової і мистецької еліти тодішньої столиці та завершив своє формування як український патріот, назавжди сприйнявши ідеї боротьби за соборність і незалежність, національне відродження культури та духовності України.

Переїхавши в 1923 р. до Праги, В. Січинський продовжив громадсько-просвітницьку працю, ставши членом громади українських емігрантів,

зібрання якої в «певні години і в певні дні місяця» відбувалися в залі готелю «Граф» у Празі [1049, с. 6]. Українців-емігрантів, які в непростих умовах політичної еміграції потребували різнобічної підтримки і допомоги [3410, с. 3], перед чехословацьким урядом репрезентував Український громадський комітет [3130, с. 213; 3586, с. 6]. Його Управу в 1921–1925 рр. очолював політично-громадський діяч М. Шаповал [3410, с. 4; 3586, с. 6; 3130, с. 215], членами Управи були знані подоляни П. Богацький [3410, с. 43; 3586, с. 9] і С. Риндик [376; 3586, с. 9], а членами УГК – М. Вікул [3586, с. 99] і М. Левицький [3586, с. 98]. УГК як головна загальноукраїнська організація українців у Чехословаччині першої половини 20-х рр. ХХ ст. [3130, с. 216] став організатором національно-культурного життя [94, арк. 1; 3130, с. 217], улаштовував мистецькі виставки (Прага, 1924) [3586, с. 76], заснував науково-освітні інституції: Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова (1923) [376; 3130, с. 218; 3131, с. 291], де кафедру графічного мистецтва очолював В. Січинський [3586, с. 53]; Гурток пластичного мистецтва (1922), згодом Українське товариство пластичного мистецтва (1923), а з листопада 1924 р. – Українську студію пластичного мистецтва [376; 3130, с. 218; 3586, с. 79], де теоретичні виклади з перспективи робив В. Січинський [3586, с. 79]; реальні гімназії у Модржанах [3131, с. 291] та Празі [3586, с. 29]; Український громадський видавничий фонд [3586, с. 82], який видавав підручники і праці В. Січинського [376; 3130, с. 218; 3586, с. 82–83]. У 1924 р. через скорочення фінансування УГК частково змінив характер своєї праці, а 8 вересня 1925 р. загалом припинив діяльність [3130, с. 218].

У міжвоєнний період Франція була другою західноєвропейською країною, де була порівняно велика українська діаспора, яка з метою збереження національно-етнічної та культурної самобутності створила низку громадських організацій: Українську громаду, Союз українських емігрантських організацій тощо [3876]. Андрій та Олекса Чехівські на початку 1928 р. оселилися в Парижі [3880] та взяли активну участь у

діяльності «Української громади». 21 липня 1928 р. О. Чехівський як член Ради, головував на загальних зборах і в промові констатував, що українці-емігранти об'єдналися для культурно-просвітньої діяльності та взаємної допомоги, а не для зайняття політикою [1496]. У жовтні члени Ради, зокрема й О. Чехівський, відкидаючи всі закиди більшовиків, одностайно ствердили, що «Громада непохитно стоятиме й далі на чисто українській національній платформі» та буде виконувати ті завдання, які визначені її Радою [1676, с. 2]. Члени Союзу українських емігрантських організацій Андрій та Олекса Чехівські брали активну участь у культурно-просвітньому житті української еміграції, улаштували благодійні вечірки-концерти [697]; прилюдні свята [572; 697; 912; 1415]; новорічні вечірки-бали [520]; хорові концерти [572; 861, с. 29; 1737], концерти-ярмарки [1101] та інші заходи [1415], на яких зі щирими промовами виступали українські національні діячі М. Капустянський, М. Сціборський, О. Чехівський та ін.

Революційні події 1905 р. дозволили українській інтелігенції об'єднуватися для проведення українознавчої роботи. Є. Сіцинський та інші українські патріоти, скориставшись свободами революційних років, 21 квітня 1906 р. заснували Подільське українське товариство «Просвіта» [110, арк. 20; 328, с. 2], яке будило національну свідомість задля національно-культурного й політичного відродження України та витворило верству місцевої інтелігенції, яка винесла на плечах Українську революцію і будівництво української новітньої держави [347; 3765, с. 444]. Завдяки активній позиції Є. Сіцинського у жовтні 1907 р. Священний синод дозволив, але тільки після лекцій і лише за кошти «Просвіти» викладати в Подільській духовній семінарії українську літературу, історію України і Поділля та українську мову в церковнопарафіяльних школах [2237; 3263, с. 10–11]. Вирішуючи проблему з викладачами, Є. Сіцинський рекомендував на цю посаду В. Чехівського [3290, с. 73–75], але державні мужі Києва неприхильно зустріли ідею запровадження українських дисциплін у духовних закладах, стверджуючи, що це є небезпечним [3114, с. 305].

У 1907 р. В. Чехівський оселився в Одесі, де активністю виділялося товариство «Просвіта» на чолі з М. Комаровим [1905], яке сприяло культурно-просвітньому розвитку українського народу. Одеські просвітяни обіймали високі посади та мали широкі зв'язки, особливо на освітній ниві, і саме вони, на думку Т. Вінцковського, посприяли працевлаштуванню В. Чехівського в 1908 р. інспектором сиротинця та завідувачем і вчителем парафіяльного чоловічого училища [3070, с. 55; 3096, с. 34]. Після закриття 1 листопада 1909 р. центру національного руху «Українського товариства «Просвіта» в Одесі» [173, арк.15], активним членом якого був В. Чехівський [3096, с. 35], українське життя в місті не завершилося, а його члени, запровадивши нові форми роботи, продовжували просвітницьку роботу [3070, с. 56; 3280, с. 96].

Члени Подільської «Просвіти» перебували під постійним наглядом влади [3114, с. 305] і в ніч з 16 на 17 травня 1914 р. в «Просвіті» та у будинках її членів, зокрема й у В. Чехівського в Одесі, на підставі агентурних відомостей про намагання товариства створити соціал-демократичну автономну самостійну Україну на правах республіки, жандарми зробили обшук [3114, с. 307]. Жандарми пильно вивчили всю виявлену нелегальну літературу, яка, на їхню думку, мала протиурядовий характер [3114, с. 308–309], та на цій підставі визнали діяльність «Просвіти» та деяких її членів, серед них і В. Чехівського [3114, с. 310], досить небезпечною [3114, с. 309]. Наприкінці 1914 р. Подільська «Просвіта» в інтересах державної безпеки була закрита, а за В. Чехівським за місцем проживання в Одесі встановлений нагляд терміном на 2 роки [3114, с. 311]. Однак, це не зупинило В. Чехівського, і він продовжував національно свідому працю аж до Української революції 1917 р., яка суттєво вплинула на його життя і діяльність як активного учасника революційних подій в Одесі [3114, с. 35]. Відгукуючись на революційні події В. Чехівський на спільних партійних зборах УСДРП та УПСР, намагаючись залучити політичні організації до просвітницької роботи озвучив тези про потребу нести у народ саму широку

освіту. Після короткої дискусії було вирішено утворити Товариство «Соціалістична Просвіта» на чолі з В. Чехівським [3114, с. 48], але ця пропозиція не була втілена. Наприкінці 1917 р. він переїхав до Києва, де як лектор займався просвітницькою справою [152, арк. 95зв.].

У 1918 р. В. Січинський повернувся до Кам'янця-Подільського, де його обрали секретарем (писарем) Подільського товариства «Просвіта» [3300, с. 25]. Упродовж серпня 1918 р. – квітня 1919 р. [348, с. 105, 108–109, 150, 176] він як секретар готував різні звернення товариства до державних інституцій з приводу отримання фінансової допомоги на культурні справи та позашкільну освіту, утримання дитячого садку та самого товариства. Як секретар «Просвіти» із членами товариства Євфимієм і Марією Січинськими, Михайлиною Орисик та іншими підписав Вітальну адресу товариства «Просвіта» Кам'янець-Подільському державному українському університету з нагоди його відкриття 22 жовтня 1918 р. [157, арк. 1–2]. 17 листопада 1918 р. як делегат від Подільської «Просвіти» він брав участь в Українському національному конгресі в Києві [212; 3300, с. 25; 3734, с. 68].

Активним членом Подільської «Просвіти» була і його майбутня дружина – Михайлина Орисик [3300, с. 25], яка працювала в губернській канцелярії В. Приходька [2247, с. 174] та в 1918–1919 рр. провадила просвітницьку працю на Поділлі, зокрема у Вінниці і Кам'янці-Подільському [2247, с. 175]. Володимир і Михайлина вперше зустрілись у губернській канцелярії, а познайомилися на одних із вечорниць, які улаштувала «Просвіта» [209, арк. 1; 266] і до квітня 1919 р., тобто до виїзду Української республіканської капели за кордон. Вони часто зустрічалися, адже їх об'єднувала спільна праця в «Просвіті» та губернській народній управі.

Незважаючи на успішне концертне турне Української республіканської капели Європою [1611; 3433, с. 349], вона в липні 1920 р. розпалася [1008; 3563], і 18 національно свідомих колишніх капелян, зокрема Михайлина та Володимир Січинські переїхали до Ужгорода [218, с. 10; 888, с. 122; 3020, с. 10; 3322, с. 29;], де налагодили відносини з місцевою «Просвітою» [1527,

с. 3], стали активними просвітянами [3048, с. 7] та зробили вагомий внесок у становлення національної свідомості населення краю [3860]. Співпраця вченого з ужгородською «Просвітою» продовжилася в 1938 р., він у її науковому збірнику опублікував працю про пам'ятку храмової архітектури на Пряшівщині [2366, с. 150–159].

У жовтні 1920 р. подружжя Січинських, ураховуючи різні обставини [669; 2247, с. 174; 3652, с. 47; 3840], повернулося до Кам'янця-Подільського, і В. Січинський активно долучився до роботи Подільської «Просвіти». На загальних зборах 31 жовтня Рада товариства обрала його членом Ради «Просвіти» [348, с. 496–497; 845]. 2 листопада на засіданні товариства під головуванням Є. Січинського були розглянуті загальний план діяльності «Просвіти» та поточні справи, розподілено обов'язки між членами Ради, і В. Січинського вибрали представником у Національній раді для налагодження спільної культурно-просвітньої діяльності та доручили виконувати обов'язки голови «Просвіти» до наступного засідання [11, арк. 22; 348, с. 495; 845]. 7 листопада відбулися організаційні збори Ради «Просвіти» під головуванням В. Січинського, але вибори голови були відкладені до наступного засідання 9 листопада [348, с. 499–501; 926]. На цьому засіданні В. Січинський виступив з планом майбутньої діяльності «Просвіти» і його обрали головою товариства і членом його видавничої комісії [11, арк. 23; 348, с. 499; 3274, с. 34–45; 3576, с. 167].

20 листопада місто окупували більшовики, і наприкінці листопада він полишив головування й з дружиною виїхав до Львова [155, арк. 11], де налаштував контакти з товариством «Просвіта» у Львові та в міжвоєнний період брав участь у різних його заходах. Як чудовий фотограф узяв участь у виставці УФОТО «Львів у світліні» і за мистецькі фотографії отримав 13 листопада 1932 р. премію «за цілість» від товариства «Просвіта» [784].

Вагомий внесок у громадсько-просвітницький рух зробив В. Шандор, який, працюючи в Підкарпатському банку в Ужгороді (1927–1928) [1366; 1759; 1891; 3621], під впливом урядника банку М. Новаківського вчився

політичної грамоти. За його настанов та підтримки В. Шандор у 1929 р. – на початку 1930-х рр. щосуботи і щонеділі зі своїми товаришами-однодумцями на велосипедах об'їздили села, усвідомлювали людей, закладали українські «Просвіти» і читальні, поєднуючи пропаганду ідей товариства з агітацією за Підкарпатський банк [1759; 2247, с. 173; 3621; 3623, с. 113; 3840]. Це була, як згадувала О. Шандор, дуже «тяжка робота, бо запеклі москвофіли і українофоби засновували московські «Просвіти» і читальні», нападали на Вікентія та його однодумців. Однак, їхнє завзяття, відвага і відданість справі мала успішний кінець [1759; 2247, с. 173; 3621; 3840]. У рідному с. Баранинцях (нині – Ужгородського р-ну), одному з найсвідоміших сіл у всій околиці, була читальня «Просвіти», де В. Шандор учив молодих хлопців співати українські патріотичні пісні, які опісля співала молодь із сусідніх сіл [202; 241, арк. 1–10]. У 1930 р., після проходження військової служби в чеському війську (1928–1930) [1366; 1759; 2165; 3621; 3623, с. 113; 3668] повернувся до Підкарпатського банку та продовжив просвітницьку діяльність, протидіючи намаганням русофілів творити осередки в селах Закарпаття, застосовуючи демократичні методи боротьби. Коли в с. Баранинці на противагу читальні «Просвіти» організували русофільську читальню, він із друзями записався туди і, сплативши членські внески на зборах, проголосував за її закриття. На відкритті русофільської читальні у с. Довге Поле (нині – Ужгородський р-н) він переконав селян не робити цього. Лідер русофілів С. Фенцик звинуватив його в антидержавних діях, але після тривалої судової епопеї В. Шандора виправдали. Чеська влада звернула увагу на молодого політика та запропонувала йому стати членом керівної Аграрної партії Чехії, але він не погодився через її протиукраїнську політику, про що йому неодноразово згадували [3623, с. 113].

У 1995 р. В. Шандор у вітанні учасникам Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 75-річчя заснування «Просвіти» на Закарпатті писав: «Сила “Просвіти” в минулому і тепер спочиває в тім, що коло неї об'єднуються всі культурні, творчі сили нашого народу... Відзнаки

«Просвіти», Пласту і синьо-жовті стрічки були для нас, тоді молодій генерації тридцятих років, національними легітимізаціями, що нас об'єднували до спільної праці при зібраннях» [2247, с. 173]. За плідну громадсько-політичну діяльність упродовж 30–90-х рр. ХХ ст. В. Шандора обрали почесним членом Закарпатського крайового культурно-освітнього товариства «Просвіта» (1992), а в 2000 р. присудили обласну просвітянську премію імені А. Волошина [1372, с. 229; 1759; 1878; 1891; 3621; 3668].

Маргарета Бабота, як і її брат В. Шандор, була активною діячкою міжвоєнного просвітянського руху на Закарпатті [203; 2146] та брала участь у праці місцевої «Просвіти», де зустрічалася з відомими культурно-просвітницькими діячами Закарпаття. Вона допомагала організовувати сільські читальні, в яких опісля працювала, готувала лекції для співгромадян, ставила різні вистави, співала у хорі М. Аркаса. У березні 1939 р. збулось велике очікування, у Хусті було проголошено Карпатську Україну, проте це була «велика, але коротка, радість» [202; 241, арк. 1–10]. За активну участь у розбудові Карпатської України в 1938–1939 рр. Маргарета в 1942 р. була репресована угорською владою і, мужньо пройшовши угорську в'язницю Ковнер, у 1943 р. переїхала до Словаччини, однак органи фашистської безпеки, а після війни, спецслужби Чехословаччини, ставилися до неї вороже за українознавчо-просвітницьку діяльність [203; 1165, с. 5–6; 2146].

У 1980 р. Маргарета Бабота переїхала до Пряшева, де з перших днів брала активну участь в українському жіночому русі [1159, с. 10], свідомо стала членом Товариства «Червоного Хреста» та «Союзу словацьких жінок», виступала на конференціях, урочистих вечорах, у пресі. Уважно стежила за подіями в незалежній Україні і в 2006 р., оцінюючи пройдений життєвий шлях, відповідала, що народилася українкою і залишається нею, і їй не байдуже, що діється в Україні, але вона вірить в силу свого народу, в його справжню перемогу [709, с. 157–159; 1159, с. 10; 3348, с. 99; 3850].

Її життя є «прикладом, гідним подиву й захоплення», а її нелегку долю розділили чоловік Микола Бабота та донька Любиця (Люба), якій, як

стверджує М. Мушинка, належить почесне перше місце серед активних сучасних українців Словаччини. Любиця Бабота пройшла непростий шлях життя – «національністю, релігією, зацікавленнями» [203; 2146], але важкі життєві негаразди не зломили її, і вона й досі продовжує українознавчу національно-просвітницьку працю. Від 1991 р. секретар Асоціації українців Словаччини, а впродовж 2002–2008 рр. була членом комітету Міжнародної асоціації українців, найвизначнішої українознавчої організації сучасності [198; 1165, с. 5–6]. Виступала з українознавчими доповідями на багатьох міжнародних симпозіумах, конгресах і конференціях, зокрема на II–IX Міжнародних конгресах українців. Опублікувала статтю про «Асоціацію українців Словаччини» [1955], у якій висвітлила історію створення і діяльності цієї інституції. У 70–80-х рр. XX ст. активно залучилася до українського жіночого руху на Пряшівщині [1165, с. 5–6], член Спілки українських письменників Словаччини та багатьох редколегій україністичних наукових журналів Словаччини та Канади [198].

Члени родини брали участь у діяльності церковно-громадських товариств. 26 листопада 1917 р. В. Чехівський з іншими громадсько-політичними діячами став членом «Тимчасового Одеського комітету українського духовенства та мирян» [3096, с. 51], яке вело боротьбу за українізацію церковного життя.

Українофіл В. Чехівський, відгукуючись на події в Україні, брав активну участь у творенні і діяльності Кирило-Мефодіївського братства в Києві та Кам'янці-Подільському, де поряд із Є. Сіцінським [3040, с. 48] на засіданнях братства визначав завдання українського церковно-визвольного руху [3082, с. 339]. Використовував будь-яку нагоду для висвітлення діяльності братства перед населенням [3525, с. 200], 16 серпня 1919 р. виступив із доповіддю «Послання Кирило-Методієвського брацтва православним християнам на Україні» [3526, с. 80]. Підготував програму дій братства щодо відбудови незалежної української церкви, яку братчики розглянули на своїх загальних зборах 22 серпня, а 26 серпня опублікував їх як «Постанови Кирило-

Мефодієвського братства» [2770], де визначив вісім програмно-методичних принципів діяльності братства з українізації української церкви та закликав усіх священнослужителів в ім'я заповіді перейти до української проповіді й до української вимови слов'янського тексту. Цей програмовий документ В. Чехівського й досі залишається актуальним в Україні. У листопаді 1920 р. у Кам'янець-Подільський прийшла радянська влада, і Кирило-Мефодіївське братство самоліквідувалося [172, арк. 11–12; 306, арк. 1; 3343, с. 258].

Певний внесок у діяльність церковно-громадських товариств зробила Олена Чехівська, яка всі сили в 1919–1929 рр. як старша сестра (голова) Сестрицтва парафії при соборі Святої Софії в Києві віддавала відбудові української церкви [449, с. 19; 1438]. Після суворого присуду В. Чехівському у сфальшованому владою процесі «СВУ» в 1930 р. залишилась сама з малою дитиною на руках, вела понуре життя репресованої, без постійної праці чи мешкання. Жила лише надією на поворот чоловіка, підтримуючи його листами й посилками, але жахливий 1937 р. знищив усяку надію [1437], і в роки Другої світової війни емігрувала до Німеччини. У 1950 р. переїхала до Філадельфії [450, с. 23–26], де брала активну участь у діяльності Православного сестрицтва при парафії святого Андрія Первозваного УАПЦ [449, с. 19; 1170], була чільною представницею української громади. Активно долучалася до роботи Українського православного братства ім. митрополита В. Липківського [3067, с. 10], яке доклало багато зусиль для пошуку та збереження безцінних документів і матеріалів діяльності УАПЦ (1921–1930) [1926; 2235]. Про це вона у своїй відповіді на численні вітання з нагоди її 80-річчя нагадала: «Вороги й на еміграції намагаються знищити нашу УАПЦ, відроджену в 1921 р., різними підступними методами, але велика правда ніколи не вмре» [449, с. 19].

Після закриття 1 листопада 1909 р. Одеської «Просвіти» національно свідомі українська інтелігенція міста на її матеріальній базі (бібліотека, книгарня, історичний музей) [3124, с. 201] 8 лютого (дата затвердження Статуту) 1910 р. спромоглася заснувати «Одеський Український клуб» [327,

с. 3] для «забезпечення розваг і задоволення мешканців міста» [3280, с. 96]. В. Чехівський багато сил і енергії віддавав громадсько-просвітницькій діяльності в новоствореному українському культурно-освітньому товаристві [3096, с. 35] і вже на перших загальних зборах 3 жовтня 1910 р. став членом літературної комісії Клубу, а О. Чехівська – комісії дитячих вечорів [327, с. 4–5]. Щосереди в Клубі відбувалися літературні збори – читання рефератів українською мовою лише для членів клубу, а В. Чехівський навіть пробував себе на письменницькій ниві [326, с. 7; 3846]. 20 листопада 1913 р. за рішенням градоначальника «Український клуб» припинив працю [3846]. У 1910 р. В. Чехівський став членом «Українського клубу» – пізніше «Українського клубу “Родина”» в Києві [1066, с. 18], а згодом членом культурно-просвітньої комісії «Українського робітничого клубу» при Лук'янівському народному домі, читав лекції слухачам вищої початкової школи при клубі, зокрема 16 січня 1919 р. – лекцію «Сучасний мент» [1721].

У січні 1919 р. національно свідомі інтелігенція Кам'янця-Подільського з метою поширення освіти серед населення краю та координації діяльності громадсько-просвітницьких, культурно-освітніх і професійних товариств заснувала «Український клуб» [564]. Упродовж січня 1919 – грудня 1920 р. активну участь у діяльності цього осередку суспільно-просвітницької роботи, який відіграв важливу роль у збереженні і примноженні духовних скарбів українського народу, брали члени знаної родини [3578, с. 125; 3585, с. 322–323]. У середині квітня «Український клуб» був закритий, адже більшовики окупували місто та відкрили робітничо-селянський клуб. 3 червня 1919 р. українські війська звільнили місто [2991, с. 70], і «Український клуб» відновив діяльність. Членами Ради старшин клубу були обрані Віктор і Євген Приходьки, К. Солуха, Є. Сіцінський, В. Чехівський та ін. [3578, с. 126]. Значну увагу Рада старшин приділяла таким важливим для тогочасної спільноти основним напрямам діяльності, як-от:

– організаційна: регулярне проведення засідань з розгляду планів роботи Клубу і нагальних питань його діяльності; організація секційної роботи

(бібліотечна, драматична, лекційно-літературна, музично-вокальна); робота комісій (організації вечірок і розваг, фінансово-господарська); сприяння громадсько-просвітницьким і культурно-професійним інституціям (Кам'янецька філія Всеукраїнської спілки лікарів, Селянська соціалістична спілка, Союз українок, Союз українських жінок, Українське технічне товариство) у проведенні засідань та інших заходів [796; 797; 799; 824; 1171; 1172; 1598; 1619; 1692; 1802; 1826; 3770, с. 2743–2744];

– культурно-масова робота серед населення міста, на той час тимчасової столиці України: організація і проведення спільно з науково-освітньою та культурною громадськістю міста вечорів об'єднання громадянства; улаштування концертів (Українського національного хору, щедрівок і колядок на свято Водохреща), вечорів камерної музики під орудою Гаєвського і Камінека, новорічних свят і святкових жіночих вечірок; організація виступів приїжджих і місцевих артистів (кобзар В. Ємець, скрипач-віртуоз Р. Придаткевич) та акторів, театральних-артистичних труп (Київський молодий театр); проведення урочистих засідань з нагоди різних свят, ювілейних подій та дат (Кость Солуха); регулярне, майже щотижневне, проведення інших розважальних заходів із танцями [501; 519; 721; 795–801; 1171; 1229; 1552; 1665; 3264, с. 28–30];

– лекційно-просвітницька: організація і регулярне відчитання із просвітянами, професорсько-викладацьким складом університету безплатних науково-популярних лекцій [1423] на різні актуальні теми (7 вересня 1919 р. В. Чехівський прочитав лекцію «Робота партій старого порядку в часи революції» [797; 800; 801], а 13 листопада 1920 р. В. Січинський – «Відношення західноєвропейського громадянства до українського руху в зв'язку з подорожжю Української республіканської капелі» [493]); поширення науково-популярних знань серед населення міста, учителів середніх і народних шкіл, урядовців, церковнослужителів, вояків української армії (3 і 7 вересня 1919 р. з лекціями виступив В. Чехівський [1052]);

– освітня: заснування і підтримка науково-популярного закладу – українського народного університету (перший голова Ради лекторів університету В. Чехівський) [1667];

– благодійницька: сприяння організації і проведенню різних благодійних акцій спрямованих на збір коштів для незаможного студентства, хворих і поранених вояків української армії, на боротьбу з пошесними хворобами [795; 798]; пожертвування на Товариство Червоного Хреста та український народний університет; надання приміщень для проведення різними товариствами (Союз українок, Українське технічне товариство) секційних занять [1598; 1693; 3578, с. 126–127].

У 1938 р. родина Січинських у зв'язку з сімейними обставинами переїхала до Праги [209, арк. 1–2], де Михайлина стала членом Українського жіночого союзу [3602, с. 496] та влаштувалась в «Українську їдальню» УЖС [209, арк. 2], яка була важливим осередком культурного життя емігрантів (відбувалися засідання, вечірки, працювала бібліотека, читали реферати тощо) [80, арк. 3; 3359, с. 59–67; 3602, с. 497], приймався одяг, взуття, білизна, що безкоштовно передавалися в гімназію в Ржевницях-Модржанах, дитячий притулок у Подєбрадах [82, арк. 1–1зв.; 707; 3359, с. 59–67].

На кінець березня 1946 р. у репатріаційних таборах у Німеччині, за різними оцінками, налічувалося 177.630 українців та українок [1141, с. 115–136; 3272, с. 174; 3332, с. 23; 3333, с. 172], більшість із них, як і О. Чехівська, не збиралися повертатися в Україну, де їх чекали переслідування тоталітарного режиму [1438]. О. Чехівська, яку «вістка, що Володь опинився по цю сторону залізної заслони», виштовхнула в еміграцію і повела в далеку чужу незнану дорогу [333, с. 533–534], не здалася, не опустила рук. Вона активно долучалася до громадсько-просвітницької діяльності жіночих організацій, ставши головою [1416] створеної в травні 1945 р. у таборі «Ді-Пі» (Аугсбург) жіночої делегатури (з грудня 1945 р. відділ «Об'єднання українських жінок») [3332, с. 25; 3462, с. 47]. Українські жінки-емігрантки впродовж травня-грудня 1945 р. створили 24 жіночі осередки [3332, с. 25;

3462, с. 47], виявивши «повну національно-громадську виробленість та зрілість» [3462, с. 47]. Для «сконсолідування» сил [1663, с. 3] провели 15–16 грудня 1945 р. у гарно зорганізованому таборі УНРРА в Аугсбурзі на базі очолюваної О. Чехівською делегатури установчий з'їзд «Об'єднання українських жінок» в Німеччині [1663, с. 3; 3462, с. 47; 3809, с. 159]. З'їзд 16 грудня затвердив проект своєї найближчої праці [1663, с. 7–8] та обрав О. Чехівську заступником голови [1663, с. 7] і касієркою (бухгалтером – А. Т.) Головної управи ОУЖ [1438].

О. Чехівська брала участь у Другому загальному з'їзді ОУЖ (Ашаффенбург, 29–30 березня 1947 р.) [756; 1230; 3271, с. 300; 3462, с. 50; 3809, с. 159], на якому делегати констатували, що необхідно перейти до національно-виховної праці, бо тільки жінка в родині і громаді може зберегти національно здорову і моральну основу [756; 1230]. За її участі ОУЖ видала в 1947 р. «Заповіді українки на чужині», де наголошувалося на потребі жінки віддати всі сили для добра соборної незалежної Української держави [3333, с. 24; 3437, с. 11–12]. 4–5 вересня 1948 р. в українському таборі у Штутгарт-Цуффенгавзен відбувся 3-й з'їзд ОУЖ [1920], який заслухав ряд рефератів про цінне й цікаве в діяльності ОУЖ [1637] та звернув увагу на те, що відділ ОУЖ в Аугсбурзі (голова О. Чехівська) підготував альбом «Жінка в творах Шевченка (Т. Шевченко – Український національний пророк і поет 19-го ст.)» [1920; 3462, с. 48]. Вибори нової Управи з'їзд не проводив, а одногосно втретє наділив довір'ям свою Головну управу і просив її й далі очолювати організацію [1637]. IV-й з'їзд ОУЖ (Новий Ульм, 18–19 березня 1950 р.) ухвалив резолюцію, що всі члени ОУЖ, які переселяються на нові терени, зобов'язані продовжувати організовану працю, включаючись у місцеві жіночі організації, а де їх нема, творити нові. О. Чехівську знову переобрали заступником голови Головної управи ОУЖ [619].

Громадсько-політичний діяч В. Мудрий писав, що українське жіноцтво, зорганізоване в ОУЖ, розвинуло дуже велику та інтенсивну працю на різних напрямках [1141, с. 124]. Історик В. Маруняк, оцінюючи роль ОУЖ у

Німеччині, стверджував, що вона належала до тих нечисленних громадських організацій, які вписали багату і позитивну сторінку в історію української еміграції 1945–1950 рр. [3271, с. 296]. Видатні діячки ОУЖ О. Чехівська, Д. Ребет та ін. [3271, с. 300] створили єдину організацію охопивши значну частину українського жіноцтва, завдяки якій жінки не ізолювались від загального українського життя, а повністю включались у нього [3271, с. 297]. 28–29 листопада 1970 р. у Мюнхені ОУЖ відзначило двадцятип'ятилітній ювілей [897; 3462, с. 47], в українських церквах відбулися богослужіння за померлу співзасновницю О. Чехівську [897].

Член Головної управи ОУЖ О. Чехівська, виконуючи резолюцію 3-го з'їзду ОУЖ (Штутгарт, 1948) [1920], багато уваги присвятила підготовці Світового конгресу українського жіноцтва [827], який відбувся 12–13 листопада 1948 р. у Філадельфії [3332, с. 25; 3462, с. 47; 3800, с. 6]. Його основним рішенням стало створення міжнародного громадського жіночого об'єднання – Світової федерації українських жіночих організацій [897; 1548; 3332, с. 25; 3462, с. 51; 3851]. О. Чехівська після переїзду в 1950 р. до Філадельфії [450, с. 23–26] стала членом СФУЖО [324, с. 8], багатолітнім членом і касієркою Управи [523–525; 1244; 1245; 1369, с. 3; 1868; 1933, с. 23], членом Номінаційної комісії [523; 524] та Комісії зібрання матеріалів для «Енциклопедії українознавства» [981]. 18 років вона віддала праці в СФУЖО [324, с. 8], яке, як вона згадувала, стало центром жіночої організованої праці, розкиненої по цілому світі поза залізною заслоною [1868]. О. Чехівська дбала про касу та окремі фонди СФУЖО, про зв'язок з її прихильницями, з бюлетенем «Українка в світі», працювала в канцелярії, швидко полагаджуючи всю машинописну роботу, очолювала Пропам'ятний фонд ім. О. Залізник [1170; 1614]. Проводити таку діяльність було нелегко, адже президія СФУЖО була розташована в Канаді, а секретаріат і канцелярія у Філадельфії [524, с. 14]. У 1959 р. О. Чехівська була делегатом Світового конгресу українського жіноцтва [1448; 1933, с. 23], жіночого парламенту, який методами розгляду пекучих проблем, виступами в обороні

покривджених і просуванням своїх членкинь на чільні місця впливав на громадські справи [1037, с. 18]. Н. Пазуняк писала: «Зжилося наше жіноцтво з її світлою постаттю і пройнялося відсвітом її ідеалізму, не лише тут у Філадельфії, а по всьому світу, де живе наше жіноцтво, згуртоване в СФУЖО» [1170].

О. Чехівська, виконуючи резолюцію 4-го з'їзду ОУЖ (1950) [619], продовжила, як і інші новоприбулі жінки в США [1141, с. 134], організовану громадську працю, ставши членом місцевої жіночої організації – 20 відділу СУА ім. Олени Теліги у Філадельфії [333, с. 533–534; 1369], згодом багатолітнім членом Управи, головою контрольної комісії [410] і своїм авторитетом і тактом здобула собі прихильність усього членства, що шанувало її [1438]. Проводила активну діяльність, спрямовану на відродження незалежної демократичної України [3332, с. 24], беручи участь, часто разом із В. Січинським, у різних заходах (виставки, конкурси тощо) 20 відділу СУА та Окружної ради СУА [890; 891; 1074; 1436; 1515, с. 27].

Активну участь у діяльності Союзу українок Америки брала й член СУА Ніна Січинська [700], яка в грудні 1964 р. стала членом 83 відділу СУА [622; 1896] і в 1965–1972 рр. була членом його Управи, референтом виховної, імпрезової та культурно-освітньої комісій, членом контрольної комісії, режисером дитячих сценок [645, с. 30; 1896]; обиралася членом комісії суспільної опіки, референтом виховної комісії [1414, с. 28], членом музейної комісії [1144], членом Управи гуртка книголюбів [1078] та членом Управи Окружної Ради СУА [1329, с. 24]. Вона організовувала, проводила та була членом мистецького журі виставок-конкурсів писанок та ікон [903; 990–993; 1074, с. 3; 1255; 1597]; організовувала мистецькі виставки [700; 903; 917; 1144; 1818]; виступала з доповідями [413, с. 31; 1577; 1896]; влаштовувала щорічні новорічні імпрези [647, с. 16; 1823; 1896], якими з терпеливістю і посвятою навчала дітей української мови та прищеплювання їй любові до українських традицій [646, с. 39; 647, с. 15; 1823, с. 20]; проводила зустрічі членів СУА з українськими письменницями [1818, с. 17; 3535, с. 37] тощо

[1459]. У споминах Н. Січинська писала, що вступила в СУА з надією, адже відчувала потребу перебувати у середовищі жінок і бажала належати до групи тих людей, які мають спільні інтереси і спільні проблеми. Саме СУА допомогла їй та іншим жінкам відірватися від одноманітності щоденного життя, зробила їх певних себе, виховала в них самопошану, допомогла їм розвинути приспані таланти та зробила їх гордими за приналежність і походження з української нації [1578].

Оксана Шандор була членом 70 відділу СУА в Нью-Йорку, а 6 березня 1966 р. її обрали референтом імпрезової комісії Управи СУА [409].

Члени родини зробили певний внесок у діяльність і дослідження Пласту. Так, В. Січинський опублікував статтю «Пластове життя», де подав огляд художніх робіт галицьких пластунів [2224]. Марія Січинська з 1950-х рр. як пластун-сеніор належала до куріння пластунів «Орликівці», була головним промотором щорічних інтелектуальних змагань «Орликіяда», на які з'їжджалося 150–200 пластунів із США та Канади, часом навіть більше. Головою журі змагань, які щорічно в листопаді місяці починаючи з 1951 р. відбувалися в «Українській оселі “Союзівка”» в Кергонксоні, досить часто був Я. Січинський, який розробив програму змагань пластунів під гаслом «Чорне море». З отриманням Україною незалежності М. Січинська передала ідею «Орликіяди» в Україну, де вона з 1993 р. постійно проводиться у Львові [292]. У жовтні 1968 – березні 1969 р. Я. Січинський був членом журі конкурсу «Головна пластова булава» на кращий проект надгробного пам'ятника основоположнику пласту О. Тисовському у Відні [989]. Історію становлення та діяльності молодіжної організації «Пласт» у 1919–1939 рр. розкрила Л. Бабота у праці «Примітки до діяльності скаутської молодіжної організації Пласт на Пряшівщині й Закарпатті у міжвоєнний період (1919–1939)» [2088], де писала, що обнадійливе піднесення національного руху на Закарпатті в 1938–1939 рр. мало чималий вплив на національну свідомість українців, але залишилося нездійсненим через окупацію Карпатської України.

Вагомий внесок у громадсько-просвітницький рух на теренах США зробив В. Шандор, який впродовж 1954–1990 рр. активно співпрацював із багатьма громадськими організаціями українських емігрантів, беручи участь у їхніх заходах (вечори, збори, маніфестація, імпрези, конференція тощо). Виступав із промовами та доповідями перед українськими громадами Брукліна, Гартфорда, Ірвінгтона, Нью Брансвика, Коговза, Лігайтоне, Нью-Йорка, Пасейка, Рочестера, Спрінгфілда, Чикаго, Юніона [379; 487; 499; 541; 548; 557; 568; 687; 724; 730–732; 736; 738; 743; 748; 839; 872; 881; 932; 933; 1057–1060; 1168; 1316; 1321; 1493; 1497; 1553; 1554; 1557; 1559; 1560; 1562; 1651], у яких стверджував, що існування української держави є в інтересах Європи й миру в світі, оскільки вона протягом багатьох століть «кривавилась в обороні Європи», яка однак не виявила розуміння існування незалежної України. Тому мусимо зорганізуватися на одностайний виступ і вибороти волю Україні.

Місце і роль членів родини активних учасників громадсько-просвітницьких процесів кінця XIX – початку XXI ст. більш детально розкрито у наших статтях [3492; 3494; 3496; 3510; 3533; 3579; 3706–3708].

Отже, члени родини, організовуючи і беручи активну участь у громадсько-просвітницьких братствах, громадах, клубах, об'єднаннях, «Просвіті» і жіночих організаціях в Україні та місцях проживання, сприяли справі українського національного відродження, утвердившись як видатні діячі громадсько-просвітницького руху, які визначали феномен українського національного руху впродовж XX ст.

2.2 Участь членів родини в суспільно-державотворчих процесах

В. Чехівський одним із перших з династії розпочав суспільно-державницьку діяльність. Потрібні основи політичної свідомості він отримав як член Семінарської громади Київської духовної семінарії, що дало йому згодом можливість активно залучати її членів до соціал-демократичної партії

[3012, с. 233]. 25 березня 1897 р. став членом партії «Українські соціал-демократи-драгоманівці», організовував її осередки, розповсюджував соціалістичну літературу в селах Київського повіту [3751, с. 104]. У 1902 р. став членом першої активної політичної організації на українських землях – Революційної української партії (РУП) [3751, с. 105; 1043; 1761; 1763; 3848], яка відіграла в боротьбі за національне визволення України від царизму передову й велику роль.

У 1903 р. у складі Української національної партії утворилася суворо законспірована бойова структура «Оборона України», яку очолив випускник Чугуївського військового училища Віктор Чехівський [3038, с. 60; 3587, с. 24; 3829] і яка мала на меті у вирішальний момент стати на чолі всеукраїнського національного повстання. 31 жовтня 1904 р. ця організація прагнула привернути увагу, провела демонстративну акцію, спрямовану безпосередньо проти символів панування Росії, влаштувавши вибух біля бюста О. Пушкіну в Харкові [1065], унаслідок якого на місці вибуху утворилася не досить глибока воронка і від п'єдесталу відколовся лише невеликий шматок граніту, а біля пам'ятника були розкидані відозви із закликом до боротьби за своє національне визволення [3287, с. 9–10; 3587, с. 24]. На початку ХХ ст. УНП розпалася, і в Україні розпочався активний процес творення політичних партій на нових засадах.

У 1903 р. М. Левицький, В. Чехівський та інші стали членами Ради українського громадсько-політичного об'єднання «Загальна українська безпартійна демократична організація» («Загальна українська організація»), яка мала на меті згуртувати всіх українських діячів в одній політичній структурі та вимагала від членів праці для національного відродження української нації [363, с. 257; 1835]. Поступово її діяльність, крім культурницької роботи, почала набувати політичного характеру. У 1904 р. вона перетворилася на Українську демократичну партію [363, с. 263]. Тоді ж В. Чехівський відійшов від «Загальної української організації» і зосередився на участі в діяльності РУП, яка в грудні 1905 р. отримала назву «Українська

соціал-демократична робітничка партія» та визнала марксистську ідеологію і підкреслюючи національні питання, домагалася автономії України [1043; 3866]. У 1905 р. його за революційну агітацію серед молоді навчальних закладів Києва [3751, с. 105] перевели до Черкас [152, арк. 95; 3082, с. 337], де, незважаючи на постійний нагляд поліції [3096, с. 34], продовжив активну політичну діяльність та організував осередок УСДРП [3751, с. 105]. 21 березня 1906 р. В. Чехівського як небезпечного «мазепинця» за участь в українському національному русі заарештували і вислали у Вологодську губернію на рік [655; 686; 3086, с. 8; 3097, с. 34; 3751, с. 105]. 22 березня, через день після арешту, відбулися вибори, на яких надзвичайно популярного молодого педагога обрали кандидатом в депутати Першої Державної думи Російської імперії від Київщини [655; 3082, с. 337–338; 3751, с. 105]. Однак це обрання було скасовано, оскільки наказ Святішого Синоду про переведення з Черкас був оформлений заднім числом – 5 березня 1906 р., хоча фактично перевели у квітні того ж року, через це він втратив виборчий ценз як особа, яка не мешкала в Черкасах упродовж останнього року [3751, с. 105]. Наприкінці 1907 р. завдяки наполегливим клопотанням виборців, Української думської громади та особливої робітничої делегації, яка вступилася за обранця робітників, заслання було відмінено, і В. Чехівський повернувся в Україну [655; 3082, с. 338; 3086, с. 10; 3751, с. 105].

У березні 1907 р. його обрали, а впродовж 1907–1919 рр. переобирали членом Центрального комітету РУП і УСДРП [3751, с. 105; 3120, с. 104; 3848]. УСДРП об'єднала українців, які розвинули активну політичну й культурно-просвітницьку діяльність перед революцією 1917 р., серед них В. Чехівський [1043; 1763; 3770, с. 2641–2642], який у 1918–1919 рр. очолював уряд Директорії УНР [1761; 3866].

В. Чехівський через позбавлення права працювати в духовних навчальних закладах переїхав до Одеси [3773, с. 3738], де впродовж 1908–1917 рр. [152, арк. 95–95зв.; 3751, с. 105] продовжував боротьбу за національну справу і з початком Української революції в березні 1917 р.

очолив Одеський комітет УСДРП [3143, с. 63] й став почесним головою Української військово-морської ради Одеської округи [1398]. На початку квітня в Одесі зорганізувався Український революційний комітет, а всередині квітня відбулося українське віче, на якому вчитель і громадський діяч В. Чехівський аргументовано відповідав на російсько-жидівські напади [3143, с. 61, 63]. Віче ухвалило резолюції, у яких вимагало територіальної автономії для України в межах етнографічної більшості українського населення, стверджуючи, що одвічно українська Херсонщина повинна належати до України [2998, с. 182; 3143, с. 61].

У квітні 1917 р. В. Чехівського обрали членом Української Центральної Ради від соціал-демократичної фракції [3143, с. 63]. На п'ятій сесії УЦР (21 червня 1917 р.) він доповідав про рішення українських соціал-демократів Одеси домагатися від Тимчасового уряду визначитися у ставленні до автономії народів. Невдовзі його обрали гласним Одеської міської думи від українських партій, у жовтні-листопаді очолював Одеський революційний комітет, а в листопаді – призначений політкомісаром Одеси [3751, с. 105]. На початку листопада 1917 р. в Одесі створено Революційний комітет Херсонщини [3097, с. 50], котрий мав консолідувати всі революційні організації української і неукраїнської політичної спрямованості [3128, с. 121], гострота протистояння між якими була дуже помітною. Генеральний Секретаріат на засіданні 8 листопада заслухав Одеську делегацію про можливі шляхи порозуміння між Революційним комітетом і Військовою радою та призначив політичним комісаром Херсонщини В. Чехівського [359, с. 402, 410]. Очоливши в середині листопада Революційний комітет Херсонщини, політик вимагав створення однорідної революційно-демократичної влади як в центрі, так і на місцях. Невдовзі відбулися вибори до Військової ради і український соціал-демократичний осередок на чолі з В. Чехівським посилив у ній вплив, виступаючи за тісніше співробітництво з неукраїнськими організаціями [3097, с. 52].

29 листопада Військова рада ухвалила рішення не виконувати розпорядження Раднаркому Росії щодо відправки українських військових частин на Дон, які підкорялися Центральній Раді і Генеральному Секретаріату. Таке ж рішення було ухвалено того ж дня і на спільному засіданні рад робітничих, матроських і селянських депутатів, участь у якому від УСДРП узяв В. Чехівський. 2 грудня 1917 р. відбулося об'єднане зібрання Військової ради, курінних, сотенних комітетів і українських соціалістичних партій, на якому обговорили питання термінового створення єдиного органу на платформі безумовного визнання всіма військовими організаціями міста Центральної Ради та її Генерального Секретаріату. 3 грудня така тимчасова комісія з охорони міста була створена, до її складу від українських організацій увійшов В. Чехівський [3097, с. 60]. Однак рішення тимчасової комісії не завжди відповідали конкретним подіям в Одесі, що фактично дало можливість більшовикам провести планомірну підготовку збройного повстання [3097, с. 61]. 13 січня відбулося засідання старшин гайдамацьких куренів за присутності представників від українських партій, громадських діячів та голови губерньської ради Херсонщини В. Чехівського, який, як і більшість присутніх, заперечив можливість збройного виступу більшовиків. Однак, у ніч на 14 січня більшовики розпочали збройне повстання, заволоділи найважливішими стратегічними пунктами міста та повідомили населення про перехід влади в місті до рук ради робітничих депутатів [3097, с. 71]. У той же день гайдамацькі загони відбили в більшовиків штаб, але вже 17 січня о 6 год. ранку більшовики розпочали новий наступ і 18 січня в Одесі була встановлена радянська влада [3097, с. 73–74].

В. Чехівський 15 січня переїхав до Києва [3082, с. 338], де брав участь у роботі Української Центральної Ради, яка намагалася провести реорганізацію влади шляхом виборів до виборної законодавчої установи – Українських Установчих Зборів. УЦР оперативно розробила та ухвалила основи законопроекту про вибори 12 жовтня 1917 р., а Мала Рада 29 листопада того ж року остаточно затвердила новий виборчий закон, згідно з яким політичні

партії розпочали створення виборчих блоків, розгорнули агітацію та публікацію програм і списків кандидатів. Вибори до Українських Установчих Зборів мали відбутися 9 січня 1918, а відкриття роботи Зборів – 22 січня [3407, с. 185]. У Подільському виборчому окрузі передвиборча боротьба розгорнулася між основними блоками: УСДРП разом із Селянською спілкою соціалістів-революціонерів, Селянською спілкою разом із українськими вояками-селянами Південно-Західного фронту та Українською трудовою партією разом із партією соціалістів-федералістів [1422, с. 1]. Характерною ознакою списків була наявність у них значної кількості кандидатів із числа кооператорів, літераторів, священників, членів УЦР та інших відомих на Поділлі громадсько-культурницьких діячів [1422, с. 2]. Блок трудовиків і соціал-федералістів опублікував виборчий список із 23 кандидатів, серед них В. Приходько (№ 8), Є. Сіцинський (№ 12), К. Широцький (№ 14) [1422, с. 3]. Аналіз цього виборчого списку засвідчив високий рівень правової освіти кандидатів, наявність досвіду роботи в представницьких органах, професійний рівень придатності для роботи в законодавчих органах влади, що принесло б неабияку користь у державотворчих процесах [3407, с. 187]. Однак, блок трудовиків і соціал-федералістів не ставив конкретної мети про державну незалежність України, а декларував наміри: «Українська Народна Республіка живе нероздільно з Росією (федеративно)» [1422, с. 1; 3407, с. 188]. 9 лютого 1918 р. УЦР підписала Брестський мирний договір, який врятував УНР від поглинення більшовицькою Росією, 1 березня більшовицькі війська були змушені залишити Київ, і через тиждень до міста прибув уряд УЦР. В. Чехівський різко засудив політику Уряду щодо запрошення в Україну австро-німецького війська, через що газета соціалістів-федералістів «Нова Рада» від 3 березня 1918 р. звинуватила політика в зраді національних інтересів, проте все ж його обрали членом ЦК УСДРП [3751, с. 105].

В. Чехівський після повернення влади Центральної Ради переїхав до Одеси і 20 березня 1918 р. приступив до виконання обов'язків голови

комісаріату Одеської шкільної округи. 27 березня за його ініціативи й головування та присутності 65 осіб відбулися загальні збори «Спілки вчителів», на яких велику доповідь виголосив представник Міністерства народної освіти Л. Білецький. Він зазначив, що замість навчальної округи з 1 квітня 1918 р. запроваджується окружний комісаріат із чотирьох учителів Одещини – Б. Комарова, П. Клепацького, В. Лашенка і В. Чехівського, згодом Міністерство призначило ще двох комісарів від російської (І. Малинін) та єврейської (С. Шифрін) громад [3096, с. 48]. Однак, через декілька днів він повернувся у Київ, і вже 13 квітня 1918 р. його призначили директором департаменту сповідань із правами товариша міністра сповідань [3751, с. 105].

9 лютого 1918 р. після підписання Брестського мирного договору було ухвалено рішення про організаційне оформлення військовополонених українців, які перебували в німецькому полоні у таборі Зальцведель, в українську дивізію і відправлення її на Батьківщину. Організатором і командиром роти 2-го полку 1-ї Синьої дивізії став капітан Микола Чехівський [3019, с. 27]. У середині березня два полки дивізії прибули до Києва, але їхнє повернення, ще й зі зброєю в руках, Центральна Рада зустріла непривітно, холодно і майже вороже [3019, с. 32]. Вона вважала їх не оборонцями, а «засіхаками на владу» чи навіть контрреволюціонерами [3019, с. 32–33], і в ніч на 27 квітня, напередодні державного перевороту П. Скоропадського [3019, с. 33–34], за згодою УЦР німці роззброїли і розпустили добре організовані полки 1-ї Синьої дивізії [3214].

За правління гетьмана П. Скоропадського В. Чехівський працював у міністерстві сповідань та церковної політики, водночас співпрацював з органом УСДРП «Робітнича газета», де публікував статті та розвідки з соціально-економічних питань [3751, с. 105], у яких м'яко, але послідовно відстоював ідею створення Української церкви. Не згідні з політикою гетьмана П. Скоропадського соціалістичні партії України 13 листопада в Києві на засіданні утворили Директорію УНР. 14 листопада 1918 р.

В. Чехівський став, разом із М. Андрієнком, Н. Завгороднім, М. Марченком та А. Пісоцьким, засновником та керівником «Українського військового революційного комітету», який розпочав підготовку всенародного повстання, як по Україні, так і в Києві [1697]. У ніч з 13 на 14 грудня 1918 р. УВРК організував у Києві виступ проти гетьманського уряду [3751, с. 106] і того ж дня гетьман оголосив про зречення від влади. УВРК негайно перебрав владу в свої руки і встановив контроль над діяльністю державного апарату, призначив тимчасовий орган влади – Раду комісарів на чолі з В. Чехівським. 14 грудня відбулося перше засідання уряду, на якому було розглянуто 10 поточних питань, а 15 грудня уряд оповістив населення, що волею народу відновляється Українська Народна Республіка [1584, с. 3]. Рада комісарів проіснувала до 24 грудня, за цей час відбула 8 засідань та змогла взяти під контроль урядовців міністерств, забезпечила роботу на найголовніших ділянках, утримала управління країною. 24 грудня Директорія проголосила себе верховною владою в УНР і 26 грудня призначила 44-літнього В. Чехівського головою Ради народних міністрів і одночасно міністром закордонних справ [3751, с.106; 3018, с. 116; 3023, с. 369; 3025, с. 300; 3086, с. 8; 3096, с. 51; 3365, с. 7]. 27 грудня Директорія видала Декларацію, у якій пропонувалося скликати Конгрес трудового народу як найвищий орган влади [1584, с. 3; 3248, с. 292].

З перших тижнів діяльності уряд В. Чехівського надавав величезного значення розбудові Української держави, збереженню й розвитку національної культури. На майже щоденних кількогодінних засіданнях уряд іноді розглядав до 30 питань, часто різних за значенням, однак, усе ж зосереджував увагу на більш важливих справах: підготовка виборів до Конгресу трудового народу (26 грудня 1918 р.); ухвалив законопроект про силу законів, порядок утворення законів та їхнього оголошення [3086, с. 39]; «Закон про державну мову в Українській Народній Республіці» (1 січня 1919 р.), яким проголошував, що державною мовою в УНР вважається українська мова і «вона обов'язкова для вжитку в армії, флоті і всіх

урядових та загальних громадських публічно-правних установах» [12, арк. 2зв.; 3500; 3825]; «Закон про верховне управління Української православної автокефальної синодальної церкви», яким проголосив автокефалію Української церкви (1 січня 1919 р.) [853; 1635; 1821; 3086, с. 355; 3096, с. 51]; «Закон про Державну українську грошову одиницю»; законопроекти про створення національної бібліотеки (8 січня) і Головної книжкової палати (17 січня) [3391, с. 184]; розглянув та затвердив закон про землю (5 січня) [1694] та багато ін. [620, с. 5; 621, с. 14; 3460, с. 136]. Прем'єр-міністр В. Чехівський брав участь у проголошенні 22 січня 1919 р. Універсалу про об'єднання УНР і ЗУНР у Соборну Україну [3025, с. 369].

Уряд В. Чехівського працював у досить складній ситуації, адже наприкінці 1918 р. більшовики та Антанта розпочали підіривні акції проти України [1605; 3086, с. 12]. 17 листопада 1918 р. у Курську було створено Українську революційну військову раду, 20 листопада – Тимчасовий робітничо-селянський уряд України, 17 грудня Антанта почала висадку обмеженого контингенту французьких військ в Одесі, а 13 січня 1919 р. до Одеси прибув штаб французької десантної дивізії генерала д'Ансельмона, який зажадав від українських військ залишити район навколо Одеси [1349, с. 236–237]. 24 грудня 1918 р. наркомат закордонних справ РСФРР повідомив у пресі, що радянська Росія більше не визнає Україну суверенною державою, і на північно-східних кордонах УНР з'явилися більшовицькі війська [3090, с. 72]. Відкрито оголосити про введення військ в Україну більшовики не наважилися [3025, с. 369]. В. Чехівський надіслав три ноти (31 грудня, 3 і 4 січня) до Ради Народних Комісарів Росії з запитанням: «З яких причин російське совітське військо робить наступ на територію УНР?». Однак, більшовики не відповіли на ноти уряду УНР і розпочали окупацію України, зайняли 3 січня 1919 р. Харків і проголосили Українську Радянську Соціалістичну Республіку. 6 січня народний комісар закордонних справ Г. Чичерін у радіотелеграмі демагогічно заявив: «Ніякого війська Радянської Росії на Україні немає. Військова акція на українській території проводиться»

між військами Директорії і військами Українського Совітського Уряду, який є цілком незалежним» (Таку ж відповідь майже через 90 років отримала Україна щодо наявності російських військ на Донбасі – А. Г.). 16 січня уряд В. Чехівського та Директорія УНР офіційно оголосили стан війни з РСФРР [1738, с. 8]. У таборі соціалістів уряду В. Чехівського не було єдиної точки зору, чіткої та ясної політичної цілі щодо майбутнього української державності [3407, с. 216]. В. Чехівський на I з'їзді УСДРП 10–12 січня 1919 р. виявив схильність до влади у формі рад і виступив проти втягування України у війну з Росією [3633, с. 50–54]. Резолюція VI з'їзду засвідчила, що голова Директорії В. Винниченко та голова Уряду В. Чехівський по-різному бачили державотворчу перспективу і «готувалися воювати з цілим світом», з радянською Росією та Антантою [3626, с. 77], що призвело до розколу УСДРП [3086, с. 12] і В. Чехівського обрали лише кандидатом у члени ЦК УСДРП [3626, с. 78–79], він у січні 1919 р. опублікував у «Робітничій газеті» статтю про державний стан в Україні [3564, с. 92], у яких розкрив проблеми взаємовідносин України та Антанти, України та Росії, висвітлив внутрішнє становище в Україні.

23–28 січня в Києві відбувся Конгрес трудового народу, який 28 січня ухвалив «Універсал Трудового конгресу до українського народу», яким виконавча влада доручалася Раді народних міністрів на чолі з В. Чехівським. Однак, уряд заявив про демісію, 31 січня Директорія прийняла відставку і доручила С. Остапенку скласти нову Раду міністрів УНР [575; 3025, с. 182]. Через натиск більшовицьких військ уряд 2 лютого переїхав до Вінниці, де 3 лютого державна нарада ухвалила рішення про переговори з Антантою, яка наполягала на виведенні головних провідників більшовицького курсу з Директорії [3025, с. 309]. 9 лютого В. Чехівський подав у відставку [3025, с. 385], але фактично виконував обов'язки прем'єра до 13 лютого, коли був сформований новий уряд [575; 3025, с. 373].

В. Чехівський перебував на посаді Голови Ради міністрів УНР лише з 26 грудня 1918 р. до 13 лютого 1919 р. [3096, с. 51; 3268, с. 69–70, 74, 98,

100–103, 113], але саме за його прем'єрства відбулися події, які відіграли помітну роль у подальшій розбудові української національної державності. Характеризуючи його як державного діяча, що пройшов шлях від простого вчителя до прем'єр-міністра уряду УНР [3096, с. 52], О. Шульгін писав: на чолі уряду на початку 1919 р. стояла «попросту свята по вдачі людина», «щирий українець і добра людина» [3885]. А. Марголін згадував, що до особи В. Чехівського, при всіх розбіжностях наших політичних поглядів у той час, «я відносився з великою повагою і теплими симпатіями» [3025, с. 375]. Українська преса 1919 р. про статус першого уряду писала, що Рада міністрів була органом «виключно екзекутивним, виконуючим, контролюючим діяльність органів місцевої влади»; політикою вона не керувала, а була, так би мовити, «аполітичним» кабінетом. В. Чехівський у 1921 р. на суді над лідерами УПСР зауважив, що «власне мого кабінету не було, я його не організував і за нього не відповідав», це був «кабінет директоріальний», який «стояв на зовсім іншій позиції, ніж я» [319].

Сергій Сіцінський також брав участь у суспільно-державних процесах і в роки Української революції 1917–1921 рр. був призначений комісаром Сімферопольського повіту, підтримував зв'язки з Генеральним секретаріатом УЦР. У добу гетьманату заарештований, як особа, ворожо налаштована до уряду, і просидів у в'язниці Сімферополя декілька місяців. Німецький військовий суд оправдав його, і він повернувся до Кам'янця-Подільського, де під час протигетьманського повстання був обраний помічником губернського комісара Поділля. Невдовзі став старшиною (підполковником) Армії УНР і займав посади: військового прокурора, Могилів-Подільського повітового комісара, коменданта Подільської губернії, начальника запілля Армії УНР. У листопаді 1920 р. інтернований у табори в Польщі [1603].

Розвиток подій на теренах України змусив В. Чехівського в лютому 1919 р. повернутися до Кам'янця-Подільського [3751, с. 106; 561], де став одним із організаторів проведення 21–22 березня повітового Конгресу трудового народу. 22 березня незадоволені представники УСДРП та УПСР

(центральна течія) незначною більшістю голосів домоглися ухвалення радянської платформи та створили Комітет охорони республіки, який очолив В. Чехівський [3090, с. 288; 3268, с. 141–142; 3455, с. 170; 3751, с. 106]. Комітет проголосив метою охорону порядку і спокою [3086, с. 83], «в ім'я інтересів робочих мас» закликав припинити братовбивчу війну і передати всю владу народові в єднанні з більшовиками, з їх українським урядом у Харкові [3086, с. 84; 3455, с. 169–170]. 28 березня Комітет самоліквідувався, однак нетривалою діяльністю завдав серйозного удару українській державності та засвідчив, що соціалісти, навіть опинившись над прірвою української державності [3268, с. 107, 165], були не спроможні створити державну адміністрацію та утримати державну владу [3086, с. 85]. Перебуваючи в місті, В. Чехівський проводив політичну агітацію, виступивши 7 вересня на мітингу з промовою «Боротьба Українського народу за визволення від денікинсько-московського ярма», а в Українському клубі – «Робота партій старого порядку в часи революції» [1052].

У міжвоєнний період національно свідомі українці, сповідуючи ідею співпраці, позитивізму, реалізму і патріотизму, заснували 12 листопада 1925 р. у Подєбрадах першу націоналістичну організацію – Легію українських націоналістів [901; 3832], яка вбачала «рятунок України в єдиноначалії й диктатурі “сильних людей”» [2234, с. 41; 2636, с. 74]. ЛУН, активним членом якої був О. Чехівський [3824], діяла впродовж 1925–1929 рр. і в 1929 р. стала однією з засновниць Організації українських націоналістів [3832]. Саме в ЛУН були сформовані основні засади українського націоналізму: визнання націй, а не класів творцем історії і ставлення, з уваги на те, інтересів нації вище від інтересів класів, груп і партій. В. Мудрий, характеризуючи українську національну еміграцію в Чехословаччині, писав, що вона без огляду на різниці в її політичних і соціальних поглядах, щиро прагне консолідації всіх національних сил і такої платформи й програми притримувалася відомий український діяч В. Січинський та ін. [1140].

Вагомий внесок у суспільно-державотворчі процеси зробив Іван Шандор, який тривалий час був старостою с. Баранинці (нині – Ужгородський р-н) та делегатом Всенародного конгресу русинів (Хустського з'їзду, 21 січня 1919 р.), де голосував за возз'єднання краю в соборну Україні, оскільки ми один народ, то маємо належати і до одної держави [1759; 1891; 3621; 3623, с. 112; 3668].

Національно-визвольна боротьба на Закарпатті у міжвоєнний період висунула цілу плеяду борців за українське державотворення, серед них чільне місце належало В. Шандору [314, с. 47; 1366; 1759; 1891; 3621; 3634, с. 27; 3668], який у 1938–1939 рр., у період боротьби за незалежність Карпатської України, відіграв помітну роль у її творенні, перебуваючи на різних постах своєї народної держави [1372, с. 228; 3634, с. 27–31]. У жовтні 1938 р. Чехословаччина [3623, с. 114] перетворилася у федеративну республіку чехів, словаків і закарпатських українців. 22 листопада ухвалила окремий закон про Підкарпатську Русь (Карпатську Україну), згідно з яким Закарпаття стало незалежною державою, якою управляв власний національний уряд на чолі з А. Волошиним. Наприкінці листопада уряд Карпатської України призначив 31-річного українського патріота, пройнятого українською національною ідеєю, добре підготовленого спеціаліста з юриспруденції, знавця німецької, російської, української, угорської і чеської мови [3634, с. 27] В. Шандора офіційним першим послом краю в ранзі дипломатичного представника при уряді Чехословаччини в Празі [1366; 1759; 1891; 3621; 3623, с. 114; 3668], хоча він не належав до жодної політичної партії [3033, с. 146].

Молодий дипломат В. Шандор намітив примірний план роботи Представництва в Празі і вважав за потрібне: «1) Зорганізувати групу чеських приятелів, щоб через них мати ліпший доступ до чеських урядових кіл, підготовляти і вводити їхнім посередництвом у життя свої завдання, здобути довіру офіційних діячів до Карпатської України, української державної справи взагалі та до себе особисто. 2) Підібрати до

Представництва кваліфікованих людей, які розумілися на справі. 3) Увійти у ділові й дружні контакти з українською еміграцією в Празі, щоб можна було використати її досвід, поради та іншу допомогу. 4) Централізувати в рамках Представництва карпато-українську справу в Празі» [3033, с. 147]. Він успішно впорався з обов'язками керівника Представництва і налагодив його ефективну працю [3033, с. 167; 3085, с. 65; 3344, с. 112; 2816], користувався авторитетом серед міністрів та в прем'єр-міністра, зустрічався з дипломатами іноземних держав, підтримував тісний зв'язок з центральними міністерствами, брав участь у роботі центрального уряду в Празі, відстоював інтереси молоді держави [3623, с. 114; 3634, с. 28], вирішував питання безробіття в Карпатській Україні, брав участь у міжнародних торговельних переговорах із Німеччиною, Румунією та Угорщиною [3085, с. 65–66], висвітлював питання взаємовідносин Карпатської України з Німеччиною і спростував поширювану «українську легенду», нібито Гітлер підтримує українців та їхні державні змагання [3033, с. 179; 3344, с. 113], сприяв опублікуванню матеріалів про самостійну Україну в провідних празьких газетах, хоча їхній друк «не був бажаним» через ноти Берліна та Москви [3033, с. 180; 2796, с. 120–121], брав участь у підготовці до виборів у Сойм Карпатської України [3623, с. 114]. Учений згодом писав, що коли «вільний світ хоче правильно оцінити силу і значення української державно-визвольної ідеї, то боротьбу українського народу повинен студіювати з українських історичних джерел, а не з чужих, ворожих, і ніколи – з московських» [3033, с. 246–247; 3344, с. 115].

Національно свідомий Микола Бабота активно долучився до розбудови Карпатської України і 1 листопада 1938 р. став господарським секретарем Міністерства господарських справ; 3 листопада – евакуаційним комісаром автономного уряду та забезпечив перевезення важливих урядових документів до м. Хуст; 5 листопада – евакуаційним комісаром Підкарпатського банку та перевіз торговельні документи і банкові книги з Ужгорода до Михайловець; 4 грудня – експертом торговельного ресорту уряду на переговорах з

Угорщиною у справі прикордонного зв'язку та залізничного транспорту [2149, с. 251]; представляв уряд в делімітаційній комісії з визначення кордонів між Карпатською Україною та Угорщиною [2149, с. 252]; брав участь у переговорах з представниками Чехословаччини та Німеччини про інвестиції в Карпатську Україну [1579; 2149, с. 253].

23 грудня 1938 р. при Президії уряду ЧСР в Празі створили Державну господарську раду (голова Ян Батя), яка мала дорадчий характер з господарських, соціальних і фінансових проблем [3033, с. 177; 3344, с. 112–113]. 22 січня 1939 р. М. Бабота і В. Шандор стали членами-кореспондентами Ради [1759; 2149, с. 251; 3621]. В. Шандор, репрезентуючи в Раді прем'єра А. Волошина, вирішував господарсько-фінансові питання, проводив серед чеських урядовців і підприємців освіднюючу і політичну працю на користь Карпатської України [3033, с. 177; 3344, с. 112–113].

Події березня 1939 р. розгорнулися не на користь Карпатській Україні, оскільки 14 березня угорський військовий представник у Празі, барон Вімсперг вручив В. Шандору [3033, с. 339–340; 1364, с. 50–51], а 15 березня міністр закордонних справ Угорщини І. Чакі надіслав прем'єр-міністрові А. Волошину ультиматуми, у яких пропонувалося без жодного опору до 20 год. передати всю повноту влади на території Підкарпатської Русі Угорщині [3403, с. 273]. У той же день в Хусті Сойм проголосив повну державну самостійність Карпатської України, і її президентом обрали А. Волошина [3085, с. 66; 3623, с. 115]. В. Шандор за його доручення повідомив окремою нотифікацією амбасадорам багатьох країн і по телефону колишньому Центральному уряду в Празі, що Карпатська Україна проголосила себе повністю незалежною на основі Мюнхенських рішень, які торкаються права самовизначення карпато-українського народу [3033, с. 363; 3634, с. 28; 2796, с. 248]. 15 березня представники угорського уряду вручили чехословацькому послу в Будапешті Мілошу Кобру ультиматум, у якому вимагали в 24 години вивести урядові війська з території краю та озброїти місцеві загони угорської самооборони [3403, с. 271]. Уряди Чехословаччини і

Карпатської України погодилися виконати ультиматум, за винятком озброєння місцевих угорців [3403, с. 273]. В. Шандор робив спроби влаштувати 15 березня офіційні переговори між представником уряду Ю. Реваєм та угорським керівництвом із приводу державної належності краю [1364, с. 49], але керівні кола Угорщини, натхненні ідеєю відновлення тисячолітньої держави св. Іштвана, ігнорували будь-які прохання та пропозиції [1364, с. 60], гортіївська армія розпочала окупацію і 16 березня ввечері зайняла Карпатську Україну [3623, с. 115].

Політична діяльність В. Шандора з окупацією Закарпаття угорськими військами не припинилася. Він влаштувався в Земський банк у Братиславі та продовжував організовувати допомогу політичній еміграції, контактував з екзильним урядом Карпатської України в Парижі, послами Хустського Сойму [3085, с. 66]. У липні 1939 р. в інтерв'ю німецькій журналістці, яку цікавило ставлення українців до рейху, заявив, що Німеччина продала Карпатську Україну і найближчим часом Гітлер і Сталін підпишуть договір. Підписання 23 серпня 1939 р. пакту Молотова-Ріббентропа викликало подив в антифашистському таборі та стало не меншою несподіванкою для журналістки, яка була вражена пророцтвом В. Шандора [3623, с. 115; 3634, с. 29]. Спомини про роботу на дипломатичній ниві В. Шандор опублікував у часописі «Українське козацтво» [2816]. Великою його заслугою є й те, що він зберіг архів Представництва, не віддав його Угорщині, як того вимагав угорський посол у Празі [3033, с. 353], а згодом на його підставі правдиво висвітлив події на Закарпатті в 1938–1939 рр.

У 1937 р. виникла побудована на ідеологічних засадах українського націоналізму політична організація закарпатських українців [1027, с. 9] – Українське національне об'єднання, контролером його головного проводу став М. Бабота. Упродовж 1941–1944 рр. В. Січинський хоча й не був членом УНО, активно співпрацював з УНО [3652, с. 325], у її часописі «Український вісник» (Берлін) [1027, с. 9–10] опублікував шістнадцять праць [2279; 2358; 2378; 2380; 2418; 2433; 2434; 2461; 2491; 2494; 2498; 2546; 2579; 2661; 2669–

2671] про українське народне мистецтво, дев'ять відомих українських мистців і руйнування українських пам'яток архітектури московсько-більшовицькою владою. Часопис у 1941–1942 рр. на шпальтах активно пропагував та сприяв розповсюдженню праць ученого [475; 511; 543; 1027, с. 10; 1303; 1569; 1660; 2524]. Мистець співпрацював і з Культурно-науковим видавництвом УНО в Празі [1027, с. 10; 3116, с. 60], яке перевидало його працю «Чужинці про Україну» та видало три статті [3116, с. 48–49; 2524; 2737; 3470]. Філія УНО в Празі, посилюючи культурно-освітню діяльність, улаштувала цикл щотижневих суботніх викладів, які 16 січня 1943 р. учений розпочав рефератом «Чужинці про Україну», а 23 січня прочитав другий – «Архітектурні питання України». 8 листопада 1943 р. гестапо за підозрою у співпраці з УНО заарештувало В. Січинського та знищило весь тираж другого видання «Чужинці про Україну», виявлений під час обшуку в його квартирі [3300, с. 50]. Спочатку утримували в Празькій в'язниці, а згодом у концтаборі Заксенхаузен, де його особисто допитував гауптштурмфюрер СС, оперативний співробітник реферату 4-Д-3 Гестапо Вільгельм (Віллі) Вірзінг, який відзначався особливим садизмом і вважався спецом з українських націоналістів [3827].

У квітні 1945 р. В. Шандор, знаючи, що радянські спецслужби ведуть справжнє полювання на діячів Карпатської України, яких планували «використати при підготуванні радянсько-чехословацького договору про Закарпаття», а також про арешт і вивезення в СРСР керівників Карпатської України та її президента А. Волошина [3623, с. 115; 3634, с. 29], пустив поголоску про свою хворобу й лікарню і таємно залишив Братиславу, де його вже шукали агенти державної безпеки [3034, с. 207], перебрався до Праги. 4 травня 1945 р. В. Шандор із родиною В. Січинського покинули Прагу та оселилися в таборі біженців в американській зоні. Упродовж 1946–1949 рр. вони неодноразово переїжджали з одного табору до іншого [209, арк. 2–3; 266, арк. 2–3; 3623, с. 116]. На кінець березня 1946 р. у 46 таборах «Ді-Пі» в Німеччині [3291, с. 9] налічувалося 177.630 українців [1141, с. 117; 1142,

с. 108; 3291, с. 9; 3332, с. 23; 3333, с. 172], серед яких 16% «інтелігентів усяких категорій» [1142, с. 111]. Вони не мали намірів повертатися під радянський режим, а прагнули оселитись у будь-якій вільній, демократичній країні [1141, с. 131]. В. Шандор із однодумцями В. Орелецьким, Ю. Реваєм та С. Решетилом продовжив суспільно-державницьку діяльність [3623, с. 116], налагодив контакти з українською політичною верхівкою, відвідав Головну квартиру американської армії у справі українців із Центральної України та утворення Українського центрального комітету. Невдовзі у таборі в м. Офенбах відбулося засідання, на якому ухвалили рішення, щоб В. Шандор узяв на себе правовий захист еміграції, і він упродовж жовтня 1945 р. брав активну участь у підготовці Першого з'їзду представників місцевих українських емігрантських організацій з усіх окупаційних зон, який відбувся 29 жовтня – 1 листопада 1945 р. у містечку Ашаффенбург (Баварія). 1 листопада з'їзд створив самоуправну і допомогову установу українців – Центральне представництво української еміграції у Німеччині [1141, с. 116; 3034, с. 202; 3291, с. 12], ухвалив його Статут – фактично конституцію громадського правопорядку української еміграції в Німеччині [899; 1080, с. 183; 1142, с. 111]. Головою ЦПУЕН, яке згідно зі ст. 14 Статуту репрезентувало назовні українську еміграцію в Німеччині в усіх ділянках її життя крім політичної, і координувало діяльність усіх українських допомогових та інших громадських неполітичних організацій [3291, с. 10–11], обрали В. Мудрого [1246].

У січні 1946 р. В. Шандор переїхав із дружиною до Франкфурта [209, арк. 3; 266, арк. 3; 3034, с. 205], де уже 12–13 березня узяв участь і вів протокол дводенної наради голови Комітету українців Канади о. В. Кушніра з політично-громадськими представниками української еміграції щодо майбутнього переїзду українців-емігрантів за океан. Підсумком наради стало утворення Координаційного українського комітету, який хоча й постав у дуже відповідний час, на початку еміграції, з відповідальними людьми, для добра загальної справи, як зародок політичної консолідації, однак лише для

задоволення громадян і власної совісті, а далі кожний все робив по-своєму, незважаючи на ухвалені постанови [1142, с. 116; 3034, с. 206]. Значну увагу ЦПУЕН приділяла культурно-освітній та науковій справі і 30 жовтня 1945 р. [1767] створила відділ культури й освіти ЦПУЕН (керівник Л. Білецький) [425; 426; 692; 1142, с. 117–118; 1246; 3291, с. 13], а обласним референтом Ашаффенбурзької округи став В. Січинський [191–193]. В. Дорошенко, розглядаючи плюси і мінуси культурно-освітньої праці в таборах, писав, що відділи культури й освіти ЦПУЕН охоплювали всі наукові, виховні та культурно-наукові установи української еміграції та проводили значну роботу [3142, с. 51–52]. Оцінюючи організаційні досягнення української еміграції В. Мудрий писав, що українську науку під егідою ЦПУЕН репрезентували УВАН (Аугсбург, 1945) [1142, с. 116] та НТШ (Мюнхен, 1947) [1142, с. 117], а діяльність майже 200 науковців, серед яких і В. Січинський, погоджував і координував Координаційний комітет представників НТШ, УВАН і ЦПУЕН. За сприяння ЦПУЕН діяли Український вільний університет (Мюнхен) та Український технічний господарський інститут (Регенсбург), де навчалося майже 2.000 студентів [1141, с. 121–122; 1142, с. 117].

У серпні 1947 р. В. Шандор із сім'єю емігрував до США [3034, с. 220], а 15 квітня 1949 р. відплив до США і В. Січинський з родиною [209, арк. 3; 266, арк. 3], де вони продовжили суспільно-державницьку діяльність. В. Шандор у 1948–1976 рр. був активним діячем УККА [1516; 3634, с. 29], який радянська влада називала «бандерівською “екзекутивною”» [3062, с. 48]; у 1948–1960 рр. займав важливі пости в публікаційно-інформаційній комісії [3634, с. 29]; у 1956–1957 рр. працював у канцелярії УККА [870]; у 1957 р. був членом Підкомісії УККА з перевірки матеріалів у справах дискримінації [642]; у 1968–1975 рр. обирався членом Широкої ради директорів УККА; виступав на засіданнях і зборах УККА [494; 1402; 1429]; виголошував доповіді перед членами УККА та українською громадою Амстердама, Вунсокета, Гартфорда, Лорейна, Нью-Йорка, Пассейка, Пітсбурга, у яких

розкривав діяльність УККА і ПАУК на політичному і культурному терені [380; 494; 870; 919; 2234; 1556]; складав проекти окремих заходів щодо української праці на зовнішньому відтинку [494]; брав участь у спільних з Комітетом українців Канади нарадах щодо тіснішої співпраці і координації діяльності [641; 1445; 3634, с. 29], у важливих міжнародно-політичних форумах «Закордонна політика Америки в міжнароднім політичнім світі», які влаштовував Державний департамент США [3034, с. 98], у засіданнях комісій 6–8-ої Конференцій міжнародної політики, під час яких порушував проблему становища України в Центральній Європі [919; 1466; 1735]; обирався юридичним радником Статутної комісії XII Конгресу українців Америки (1976) [1447, с. 1].

УККА, з якою співпрацював В. Січинський, у 1953 р. видала англійською мовою працю вченого «Ukraine in foreing Comments and Descriptions from the VI-th to XX-th Century» («Україна в коментарях та описах чужинців VI–XX ст.») та вислала її у всі прилюдні бібліотеки і читальні на терені США, а Секретаріат Пан-Американської української конференції надіслав її прем'єру Великобританії В. Черчиллю й міністрові закордонних справ А. Ідену, які 12 серпня 1954 р. у відповідь надіслали лист зі щирою подякою та зауважили, що це видання «є дуже вартісним засобом інформування неукраїнців про минуле України» [915].

Упродовж 1948–1961 рр. В. Шандор був адміністративним директором спільної інституції українців американського континенту – Секретаріату Пан-Американської української конференції [504; 644; 3034, с. 97], яка, займаючись справою політичної консолідації українських емігрантських політичних партій та екзильного Уряду УНР, намагалася створили спільну державно-творчу платформу державної боротьби України [3034, с. 97]. У 1948 р. він започаткував видавання англійського «Українського бюлетеня» ПАУК [2101], брав активну участь у нарадах і сесіях ПАУК [504; 884; 985; 1190; 1377; 1580] та доповідав про справи загальнополітичні і питання майбутньої діяльності ПАУК, її роботу на терені Об'єднаних Націй, потребу

повної консолідації українських визвольних сил; з серпня 1949 р. справно стимулював генеральну тактику ЦЕСУС'у на зовнішньому відтинку і сприяв успіхам ЦЕСУС у міжнародному студентському русі [528]; брав участь в урочистостях з нагоди роковин самостійності та соборності Української держави в багатьох містах і гарною українською мовою виступав перед їхніми учасниками [1085]; брав участь у роботі Підготовчих комітетів щодо скликання і проведення I–III Світових конгресів вільних українців [1377; 2782, с. 2–3] та писав, що українці конче потребують політичного об'єднання, одного державно-визвольного центру, через представників якого можна було б активно допомагати Україні. У 1991 р. проблема України сама прийшла до емігрантських організацій, і вони, на його думку, до неї не були підготовлені [3034, с. 97]. Слова В. Шандора щодо ролі і можливостей СКВУ очолити українську еміграційну громаду виявилися пророчими, що засвідчив XI Світовий конгрес українців (Київ, 24–26 листопада 2018 р.), який накреслив основні шляхи діяльності щодо захисту інтересів світового українства та незалежної України.

У 1954–1959 рр. В. Шандор як член неурядового дорадчого органу Економічної та Соціальної ради ООН «Non-Governmental Organizations» проводив значну роботу в секретаріаті ООН з питань слов'янських країн, зокрема України та СРСР [2808, с. 2; 3634, с. 29], під час відвідувань сесій ООН мав довші і коротші розмови з амбасадорами і членами місій [643]. Багатогранні аспекти роботи в дорадчих органах ООН та історію України він розкрив у працях [2808; 2839–2841]. Український суспільний діяч М. Чировський писав, що В. Шандор, розкриваючи принцип суверенної рівності всіх членів ООН, не цілком правильно його інтерпретує, оскільки ніколи і ніхто в ООН не вважав УРСР дійсною державою, територія і майно якої були власністю СРСР, а влада не була суверенною владою, адже всі міжнародні договори щодо України, її території чи населення, СРСР укладав, не питаючи згоди провінційного уряду [1837, с. 2].

В. Січинський та В. Шандор як члени Українського народного союзу [868; 869], брали посильну участь у його діяльності [3869] та докладали багато зусиль для державно-визвольної справи України, вважаючи, що вона є основною політичною проблемою українців у вільному світі [2835, с. 16]: робили внески на Народний фонд УНС [1174], видання суспільного україномовного тижневика «Свобода» [1231], під егідою чи за фінансування УНС публікували свої праці [950; 960; 1231; 1736]. Народний фонд УНС фінансував більше сорока різних створених УНС інституцій (НТШ, Незалежна асоціація дослідників советської теорії і практики, УВАН, УККА, УТІ та ін.) [1742]; видання часопису «Свобода», у якому публікував праці В. Січинський [1471]; чотиритижневі курси українознавства для української молоді на культурно-відпочинковій оселі «Союзівка» [1419], де лекції декілька років читав В. Січинський [1925]; проведення Конвенції УНСоюзу, зокрема, на XVIII Конвенції (1974) виступив В. Шандор з промовою «Сучасний стан нашої державно-визвольної справи», у якій закликав українську політичну еміграцію робити все те, що в сучасних умовах можливо зробити, бо інакше історія «цілком справедливо осудить нас як генерацію, що не зрозуміла добу, в якій вона жила, та її вимоги» [2835, с. 21]. Член УНС та архітектор Я. Січинський розробив проект помешкання для працівників оселі «Союзівка», про що звітував на річній нараді Головного Уряду УНС 8–10 червня 1988 р. у Кергонксоні [657], проект згодом був успішно реалізований.

Програш Визвольних змагань українського народу 1917–1921 рр. призвів до втрати державності, а тисячі її творців і борців за неї опинилися за межами України, де витворили Державний Центр Української Народної Республіки в екзилі, який протягом 1921–1976 рр. розташовувався в Європі, а в 1976–1992 рр. – у Філадельфії. Вагомий внесок у діяльність політичного центру українців у вільному світі, символу боротьби українського народу за незалежність ДЦ УНР, який відстоював інтереси українського народу, зробив В. Шандор. У 1966 р. він став членом Об'єднання прихильників УНР, у

1967–1985 рр. був членом Представництва ДЦ УНР у Нью-Йорку [746], а в 1985–1989 рр. – заступником голови Виконного органу ДЦ УНР [1366; 1372, с. 228; 1759; 1891; 3621; 3634, с. 29; 3668; 3881]. Упродовж співпраці та перебування на посаді віце-прем'єра уряду ДЦ УНР політик проводив значну діяльність з обговорення актуальних питань зовнішньої політики й узгодження політичної лінії у світлі сучасних політичних вимог: виголошував доповіді про події державного самовизначення України [688]; публікував праці з цієї проблематики [2784; 2785; 2831]; брав участь у зібраннях Уряду ДЦ УНР за присутності Президента УНР М. Ливицького та голови УНРади П. Лимаренка [551; 554; 749; 1750]; був заступником голови Ділового комітету ДЦ УНР з урочистого відзначення 65-річчя екзильного Уряду УНР [483; 556; 749] і вступним словом 16 листопада 1985 р. відкрив урочистості з цієї нагоди [1534]; звітував про діяльність на посаді віце-прем'єра на засіданнях Уряду УНР за участю Президента УНР щодо зовнішньої і внутрішньої політики в діаспорі [551; 553; 1749]; обирався членом головної Виборчої комісії від ДЦ УНР для проведення під час X сесії Української Національної Ради виборів кандидатів у члени УНРади від громадського сектора (1988) [546]; підписав спільну заяву Президента УНР, Уряду УНР та УНРади щодо повної солідарності та підтримки братнього грузинського народу, який вимагав відокремлення від СРСР і повної самостійності грузинської держави (1989) [863].

У 1949 р. Вікентій Шандор із колишнім Головою Сойму Карпатської України А. Штефаном і колишнім прем'єр-міністром Карпатської України Ю. Реваєм, заснували суспільно-державницьке об'єднання закарпатських українців – «Карпатський Союз в США» (Нью-Йорк). Головою Управи новоствореної інституції обрали В. Шандора [1610], який очолював її упродовж десяти років [745], а в 1964 р. обирався головою його Контрольної комісії [498], у 1973–1985 рр. – референтом суспільної опіки Головної управи [369; 931]. У 1981–1997 рр. його син, Іван Шандор, був головою відділу Карпатського Союзу у Вашингтоні [979].

В. Шандор проводив значну суспільно-державницьку роботу в Карпатському Союзі: у 1949–1989 рр. брав участь у майже всіх засіданнях; організовував і проводив щорічні святкові заходи, маніфестації українського громадянства Балтімора, Брукліна, Вашингтона, Лігайтона, Нью-Йорка, Пассейка, Чикаго, Юніона з відзначення річниць проголошення суверенності Карпатської України та її федеративної державності, на яких виголосив чимало дуже цікавих промов, де подав багато маловідомих фактів із днів боротьби і слави своєї малої батьківщини [369; 484; 487; 488; 499; 557; 568; 656; 729; 730; 736; 762; 872; 886; 893; 920; 927; 928; 933; 1113; 1168; 1316; 1321; 1554; 1555; 1557–1560; 1562; 1563; 1566; 1628; 1918; 1921; 2206], про історичний розвиток Карпатської України, її державні стремління та роль у міжнародно-політичній розгрі, її правно-політичну оборону приналежності до Української держави, про відірвання підступним способом міністром Е. Бенешем в 1919 р. Пряшівщини від Карпатської України тощо. 13 березня 1984 р. в УВУ прочитав доповідь, у якій наголосив, що державна територія України була довгими віками розділена поміж сусідніми державами й народами, які сьогодні наголошують свої територіальні претензії до неї, переконливо довів безпідставність угорських і чехословацьких претензій і ствердив, що Закарпаття є невід’ємною частиною України [1457]. 10 травня 1990 р. В. Шандор і М. Шпонтас опублікували «Заяву Карпатського Союзу в США у справі Карпатської України», у якій засудили як ворожу національним та державним інтересам діяльність певних осіб на Закарпатті, що ініціювали поновне приєднання краю до Чехословаччини та ствердили: «Йдімо всі об’єднано й не даймо себе розкладати чужим ворожим силам» [2853, с. 3].

Упродовж майже 40 років праці на політичних постах в українських емігрантських інституціях і міжнародних організаціях учений і політик В. Шандор збирав матеріали, документи, пресу, що торкалися України, і, бажаючи залишити певний слід в історії України, став на шлях наукового дослідження, дотримуючись свого кредо – правильно ці матеріали

використати, не заполітизувати їх, опублікував у 1962–1989 рр. більше 20 праць [1035; 2786; 2797; 2801; 2806; 2807; 2812; 2814; 2824; 2825; 2829; 2830; 2833; 2834; 2842; 2854; 2855; 2858], де розкрив зазіхання польської та угорської влади впродовж багатьох століть на землі Карпатської України, прагнення карпатських українців до незалежності від добрих сусідів і наголосив, що карпатські українці завжди прагнули об'єднатися з Києвом – і з Соборною Україною, бути єдиними з Україною, незалежно від того, де б вони не проживали. Праці В. Шандора, зважаючи на сьогоднішні події на Закарпатті й досі є актуальними. Заглибившись у минуле, В. Шандор із боєм говорив про те, що заважає сучасній Україні стати однією з передових країн світу, і в листі до В. Худанича від 30 грудня 1996 р. писав: «Наших політиків і в тім числі багато науковців тільки могила сконсолідує». «Щось є в нашій природі не звикле, що не можемо спільно робити велике діло, а завжди ділимося і програємо» [222, арк. 2]. Тому, як наголошував В. Худанич, «дай нам Боже розуму сконсолідуватися, врахувавши гірку правду старшого товариша» Вікентія Шандора [3634, с. 30].

Важливим аспектом суспільної діяльності членів династії була їхня участь у суспільно-протестних акціях проти свавілля окупантів на українських землях. В. Січинський разом із 17 членами ГДУМ оприлюднили 22 листопада 1922 р. звернення до артистів культурного світу з закликом виступити в обороні невинно ув'язненого польською поліцією відомого арт-маляра П. Холодного, що вважали насильством не тільки над українським народом, але і над його мистецькою культурою [717]. У лютому 1930 р. 34 українські письменники й журналісти в еміграції, серед них і В. Січинський, усвідомивши жахливий стан терору, переслідування і смерті, що «кровавим маревом» закриває всі найкращі здобутки української революції 1917–1918 рр., виступили проти безглузлого терору і піднесли перед цілим культурним світом найрішучіший протест проти того насильства, яке панує над українським народом у «країні завойованій і окупованій, в країні неволі і рабства» [1469; 1470].

Члени родини з іншими українцями-емігрантами брали участь у протестних акціях проти Голодомору 1932–1933 рр. [3558]. 4 травня 1934 р. Андрій та Олекса Чехівські взяли участь у маніфестації в Парижі на користь голодної України, яку організував Комітет «Франс-Оріян» під протекторатом МЗС Франції [1101; 1376]. 20 вересня 1953 р. всі українські організації з усім своїм членством та все українське громадянство Нью-Йорка великою маніфестацією висловили протест проти московсько-більшовицького народовбивства та вшанували пам'ять 7 млн. українців, які загинули голодною смертю [983; 1325]. Усі дійсні члени Літературно-мистецького клубу, серед них заступник голови В. Січинський, взяли участь у цій маніфестації під власним транспарантом [1743]. 30 листопада 1958 р. член Управи УККА В. Шандор у вступному слові на жалібній академії в Балтіморі з приводу 25-річчя організованого червоною Москвою репресивного голоду на Україні в 1933 р., чітко підкреслив історичну правду, що Москва, біла чи червона, хоче в Україні бачити колонію чи губернію єдиної, неділимої, закликав американських українців національними датками допомогти скинути московське ярмо, збудувати свою українську державу [1113].

Участь членів родини у суспільно-політичних процесах більш детально розкрито у наших статтях [3492; 3494; 3533; 3558; 3564; 3706–3708].

Отже, громадянська позиція членів родини упродовж ХХ – початку ХХІ ст., їхня активна діяльність у декількох українських партіях і майже 30 різних суспільно-державних інституціях, участь у державотворчих і суспільних процесах, суспільно-протестних акціях в Україні і місцях осідку визначило їх як відомих українських державно-політичних діячів ХХ ст.

2.3 Організатори культурно-мистецьких інституцій та професійних осередків

Члени родини завжди турбувалися про збереження культурно-мистецької та політичної ідентичності нації. З цією метою вони ініціювали

або виступали співзасновниками, організаторами та були активними членами багатьох культурно-мистецьких і професійних осередків у країнах проживання. Першим таким осередком для В. Січинського стала Петербурзька громада ентузіастів українського архітектурного стилю [3877], офіційно зареєстрована у квітні 1909 р. в ректораті Інституту цивільних інженерів як гурток української архітектури «Громада» [1615]. Члени «Громади», зокрема В. Січинський, покладаючись «на власний ентузіазм та молодечий запал», за підтримки мистецтвознавця К. Широцького щорічно проводили натурне вивчення творів української архітектури в різних регіонах України; улаштовували зібрання з залученням знаних мистецтвознавців; виступали з повідомленнями та доповідями про український архітектурний стиль [1044]; проводили виставки та конкурси архітектурних проєктів. Порізному склалися долі членів «Громади», зокрема й В. Січинського, але вона назавжди залишила слід в їхній подальшій творчості [3877].

9 лютого 1912 р. з ініціативи мистців і науковців виник український архітектурно-мистецький відділ Харківського літературно-художнього гуртка, який об'єднував фахівців з вивчення і популяризації пам'яток історії та культури Слобожанщини [1434; 3425, с. 3]. УАМВ, популяризуючи старожитності і модерну українську архітектуру, у 1913–1917 рр. проводив виставки [3425, с. 6], у яких брав участь член УАМВ В. Січинський [256; 3425, с. 8]. УАМВ існував недовго, однак його діяльність вплинула на подальшу творчість В. Січинського [3425, с. 12].

З початком Української революції 1917–1921 р. В. Січинський переїхав до Києва, де навесні 1918 р. став членом Українського товариства архітекторів та одним із ініціаторів заснування восени того ж року Київського архітектурного інституту [2186]. 9–16 червня в Києві відбувся з'їзд діячів українського пластичного мистецтва [3038, с. 267], делегатом якого був В. Січинський [3135, с. 149].

Наприкінці 1920 р. В. Січинський переїхав до Львова, який два десятиліття був фактичним «епіцентром українського мистецького руху», де

активно співпрацював з мистцями [3459, с. 546]. 28 грудня 1921 р. з ініціативи львівського мистецтвознавця М. Голубця був утворений Гурток діячів українського мистецтва. Співзасновниками ГДУМ стали «велети» українського образотворчого мистецтва і серед них В. Січинський [3322, с. 309; 3459, с. 548], його незмінним головою став П. Холодний-старший. ГДУМ намагався об'єднати українських мистців і діячів мистецтва під гаслом національного мистецтва [3459, с. 548]. Члени ГДУМ відбували академічні засідання з викладами на мистецькі теми [3322, с. 309], організували чотири виставки українського мистецтва (1922, 1923, 1924, 1926) [532; 664; 1284; 3322, с. 309]. Планували провести виставку українського мистецтва в Празі, навіть 28 серпня 1923 р. доручили В. Січинському з'ясувати питання: «Чи мала б виставка успіх, як місцеве і українське населення поставиться до цього». У 1923 р. вчений переїхав до Праги, однак продовжував членство в ГДУМ, 28 грудня брав участь у його загальних річних зборах, на яких С. Тимошенко у звіті про діяльність ГДУМ наголосив, що після об'єднання мистців «відразу стала помітною мистецька праця такої сили мистців як Холодний, Тимошенко, Лісовський, Ковжун, Січинський». П. Холодний запропонував, а присутні підтримали уповноважити В. Січинського, який переїхав до Праги із С. Тимошенком організувати за кордоном філію Гуртка, притягти українських мистців до організації [1351]. Гдумівці брали участь в Українському науковому з'їзді в Празі (3–7 жовтня 1926), на якому В. Січинський виступив із доповіддю [1838, с. 15]. У 1926 р. ГДУМ видав три числа фахового журналу «Українське мистецтво», у якому друкував праці В. Січинський, а четвертого видавець не зміг викупити у друкарні [2996, с. 47; 3459, с. 548]. З кінця 1926 р. через відсутність коштів для видавничої справи, виїзд відомих діячів ГДУМ В. Січинського, С. Тимошенка за кордон, розпочався поступовий занепад ГДУМ, який не встиг виконати максимум своєї програми, хоча формально, проіснував ще цілих вісім років [1838, с. 15; 2996, с. 47].

Розділені кордонами українські мистці тривалий час намагалися згуртуватися, не зважаючи на окремі мистецькі й ідейні уподобання [3125, с. 45], на національному ґрунті для інтеграції в європейський культурний простір. 25 жовтня 1931 р. вони створили Асоціацію незалежних українських митців (АНУМ), головою якої обрали Я. Музику. Фундаторами АНУМ, яка виникла «на румовищах» ГДУМ, виступили літератори і знані українські мистці [3459, с. 550], зокрема й В. Січинський [3602, с. 575]. Утворення живої мистецької організації стало однією з важливих подій українського мистецтва першої половини ХХ ст. [2995, с. 37]. Члени АНУМ в жовтні 1931 р. влаштували Першу виставку за участю 43 митців [1838, с. 15], зокрема запрошених із Бельгії, Італії та Франції [3411, с. 244], яка зрушила з місця своєю новиною та свіжістю байдужість української публіки до мистецьких справ [751]. У червні 1932 р. другу виставку сучасної української графіки за участю 120 митців із країн Європи, Галичини і радянської України [752; 3406, с. 90]. Цілеспрямована реалізація програми поступово перетворила Асоціацію на визнаний центр українського мистецького руху поза радянською Україною, що об'єднав митців різних напрямів і шкіл [442, с. 48–49]. Праця членів АНУМ мала не мале культурне значення [3322, с. 310] і рішуче вплинула на наступне покоління українців [3456, с. 275], хоча зазнавала гострих нападів з боку прокомуністичних сил [3411, с. 247] і навіть українських митців [542; 766]. Мистецько-професійні прагнення АНУМ гармонійно поєднував фактично єдиний на етнічних землях під Польщею український часопис «Мистецтво – L'Art», членом редакційної колегії якого був В. Січинський [2996, с. 47; 3406, с. 93]. С. Гординський писав, що зі Львовом були пов'язані «два стовпи Асоціації» – М. Драган та «історик мистецтва з великим знанням і досвідом» В. Січинський, який був постійним мистецьким дорадником, чудовим співробітником «Мистецтва» і «завжди вмів подати авторитетний, базований на історичному досвіді погляд на всі прояви мистецької творчості старої чи нової» [2996, с. 59].

Зі смертю 15 травня 1939 р. незмінного очільника П. Ковжуна, який не витримав виснажливої праці та постійної боротьби зі злиднями [1523, с. 7], АНУМ фактично припинила діяльність. «Таким був Львів, “малий Париж”, – писав С. Гординський, – такими були його мистці, місцеві й закордонні, які в одну щасливу годину зійшлися поглядами і зформували гурт однодумців» – АНУМ, який, незважаючи на винятково невідрадні умови, виконав історичну роль, згуртувавши навколо ідеї найвидатніші мистецькі імена своєї доби [2996, с. 65]. Анумівців торували шлях українському мистецтву, не очікуючи визнання чи винагороди з боку української суспільності, що часто байдуже ставилася і не розуміла їх щоденного творчого подвигу [3406, с. 93–94].

Міжвоєнна Прага стала для багатьох українських мистців [3538; 3540; 3602, с. 477; 3656, с. 238] першим мистецьким центром, «місцем зродження» їх творчості, формування їх мистецьких смаків, становлення особистих і творчих контактів [3362, с. 10], які працею зуміли примножити славу свою і свого народу [3657, с. 126–127]. 24 грудня 1923 р. Українське товариство пластичного мистецтва (голова Д. Антонович) заснувало Українську студію пластичного мистецтва [1908, с. 169; 2152, с. 3; 3322, с. 190; 3360, с. 1; 3362, с. 17; 3380, с. 353; 3657, с. 126–127].

Нова мистецька інституція значно підсилила діяльність українського культурного осередку в Чехії [3041, с. 10]. Виклади у Вищій українській мистецькій школі, як її називали мистці, почалися 15 січня 1924 р. [2152, с. 3]. Незважаючи на важкі емігрантські умови, Д. Антонович зумів згуртувати громаду ідейних і працьовитих людей [3322, с. 190], надзвичайно різнобічних і яскравих творчих особистостей, серед них В. Січинський, який упродовж двадцяти років сприяв перетворенню УСПМ у найбільший осередок української мистецької діяльності закордоном [774, с. 867; 1122; 1779; 2152; 3300, с. 31; 3324, с. 190; 3360, с. 2; 3360, с. 30; 3434, с. 526–527; 3602, с. 488; 3629, с. 387]. Навесні 1946 р. УСПМ була перейменована новою владою в Народну академію, а 10 травня 1950 р. комуністична влада Чехословаччини ліквідувала її взагалі [3380, с. 353].

У Львові зусиллями українських мистців та УНО при відділі культурної праці УКЦ був організований Інститут української народної творчості, який у серпні 1941 р. – квітні 1943 р. проводив однорічні заочні курси для починаючих мистців-малярів та amatorів [1047; 1121]. Інститут вів листовну переписку зі своїми курсантами, розсилав їм завдання і друковані на циклостилі лекції, зокрема авторства В. Січинського з історії всесвітнього мистецтва, українського народного мистецтва, з програмного і систематично-навчального характеру [1121; 2459; 2672]. У грудні 1942 – квітні 1943 р. інститут видрукував і розіслав п'ять «Збірників лекцій по образотворчому і прикладному мистецтву», у яких була фрагментарно заступлена історія мистецтва («Історія всесвітнього мистецтва» В. Січинського) та подано загальний огляд мистця про українське народне мистецтво, що робило ці «видання цікавим, поучаючим і живим» [1121]. При Інституті в 1942 р. були організовані однорічні щоденні вечірні курси та трирічна «Вільна образотворча студія» («Вища образотворча студія» [857]), у яких відомі мистці та досвідчені педагоги, серед них В. Січинський, давали учням загальний погляд на образотворче мистецтво та його історію, належні технологічні знання з кожної галузі мистецтва та мистецького промислу, сприяли розвитку їхнього таланту [1047].

Перед радянською інвазією 1945 р. значна частина українських мистців, серед яких й В. Січинський, опинилися в Баварії [675, с. 51; 3271, с. 194–195], де у Мюнхені, який мав свою давню традицію, свою Академію мистецтв, витворили центр українського мистецького руху [675, с. 51]. Мистці-емігранти, дбаючи про вишкіл молодого покоління, створили в таборі «La Carde» (Ашаффенбург) Образотворчу студію, яку в 1946–1948 рр. очолювала М. Гарасовська-Дачишин [3656, с. 258] і де впродовж трьох років викладав В. Січинський [3656, с. 225, 258].

28–29 січня 1947 р. у Мюнхені відбувся перший з'їзд Українських образотворчих мистців, на якому створено Українську спілку образотворчих мистців (голова Е. Козак), члени якої, зокрема й В. Січинський, намагалися

зберегти і продовжувати ті форми українського національного мистецтва, що не можуть вільно розвиватися на українських землях в умовах ворожої окупації та репрезентувати українську культуру перед чужинцями [675, с. 52; 3271, с. 194–195]. Значну увагу мистці-емігранти, зокрема й В. Січинський, приділяли розбудові мистецьких інституцій [1937], намагаючись скоординувати працю різних ділянок мистецтва. 12–13 липня 1947 р. майже сотня мистців із 14 осередків МУР, ОМУС, ОУМ, УСОМ та усіх інших провели в Берхтесгадені конгрес українських мистців, на якому створили надспількову інституцію «Об'єднані мистецтва» [373; 426; 692; 987; 1142, с. 117–118; 1937; 3291, с. 13], яка згуртувала майже триста українських мистців, створивши сильний однотайний фронт у боротьбі за високу якість українського мистецтва в усіх його ділянках і виявах [1937].

Післявоєнні суспільно-політичні катаклізми спричинилися до еміграції більшості українських мистців у 1947–1950 рр. до США, де вони, намагаючись зберегти свою національну ідентичність, формували мистецькі осередки. Центром українського культурно-мистецького життя став Нью-Йорк, де була скупчена в поважній кількості українська людність [1572], яка в листопаді 1949 р. заснувала одну з перших інституцій новоприбулих українських мистців і любителів мистецтва – Літературно-мистецький клуб [3868] з літературною, музично-вокальною, образотворчою і театральною секціями [1572]. Головою управи клубу обрали С. Литвиненка, а членом Управи і заступником голови – В. Січинського [1532; 1533; 1571], який переобирався на цю посаду аж до 1959 р. [404; 624; 1594].

Відкриття та активна праця ЛМК стала можливою з приїздом українських мистців і появою публікацій В. Січинського, що дали «стилеву і повноцілу поживу» для усвідомлення українцями свого місця. Уже на першій виставці ЛМК (1950) експонувалися твори більше десятка мистців, а графіку у видах з Кам'янця-Подільського та в других працях репрезентував В. Січинський, у яких архітектор і науковець-мистецтвознавець переважали мистця, і це було тим, що в його працях шукали і цінити [1097].

Літературно-мистецький клуб став центром культурно-мистецького життя української громади Нью-Йорку [1572], адже його члени, зокрема В. Січинський, «заманіфестувавши живучість культурницької станиці», велику увагу приділяли організації та регулярному, майже щоп'ятниці впродовж вересня-червня, проведенню для широкого загалу «недостріляних» українців [1396, с. 92–96] на відповідному мистецькому рівні за окремими програмами різні літературно-мистецькі імпрези [387; 683; 807; 808; 887; 1710], на яких мистець упродовж 1952–1960 рр. блискуче відчитав більше двох десятків доповідей на різні теми [381; 382; 476; 539; 737; 885; 1005; 1033; 1042; 1126; 1320; 1396; 1671; 1702; 1702; 1706; 1708; 1709], зокрема присвячені 15-й річниці з дня смерті Є. Січинського (1953) та 20-літтю з дня смерті М. Грушевського (1955), творчості українських мистців О. Архипенка (1953), О. Лятуринської (1953, 1955) та померлих чи пропавших мистців першої половини ХХ ст. (1955), 700-літтю Львова та 35-літтю Листопадового зриву (1953), 40-літтю відбудови Української держави й проголошення УНР (1958) тощо. Також учений в 1950 р. прочитав у ЛМК у Філадельфії доповідь «Чужинці про Україну» [1624].

Справу В. Січинського в ЛМК продовжив В. Шандор, який у 1965–1985 рр. виголосив для української публіки майже двадцять доповідей [368; 724; 726; 727; 1566; 1651; 1652] про правно-політичний розвиток Карпатської України в 1919–1939 р., звертаючи увагу на її геополітичне положення як входу до Центральної Європи [688]. Також виступив із доповіддю в ЛМК у Філадельфії (1985) [744].

17 березня 1961 р. у Літературно-мистецькому клубі в Нью-Йорку відбулося обговорення книжки І. Кейвана «Володимир Січинський: архітект, митець-графік, мистецтвознавець, дослідник» [3206], де з промовами про творчість В. Січинського виступили А. Малюца, Б. Ржепецький, Б. Стебельський і Л. Чикаленко [1711], де наголосили, що мистець своїми мистецтвознавчими і науково-дослідницькими працями широко відчинив

«брами святині української культури» і показав світові велич української духовності – культури й мистецтва [1711; 3206, с. 9].

Літературно-мистецький клуб не залишав поза увагою й наукової праці, влаштувавши 8 березня 1952 р., спільно з УВАН Шевченківську конференцію, у якій взяв участь В. Січинський [1224], а 30 січня 1959 р. – конференцію з нагоди 250-річчя з дня смерті гетьмана Івана Мазепи, де учений відчитав доповідь [1064]. ЛМК сприяв діяльності українських емігрантських інституцій, надаючи їм приміщення для проведення різних організаційних і культурно-масових заходів, у яких брав участь В. Січинський [530; 1224; 1551; 1859].

В. Січинський брав активну участь у засіданнях ЛМК, на яких обговорювалися виставки мистецьких творів Людмили Морозової та Сергія Литвиненка (1953, 1956) [1699; 1707], збірна мистецька виставка (1954) [1969] та виставка української книжної графіки ОМУА (1958) [477]. ЛМК не тільки організував роботу різних секцій, але й з ініціативи музичної секції Клубу заснував Музичний інститут (1951) [2652] та курси образотворчого мистецтва для молоді і старших (1952), на яких лекції з історії мистецтва читав В. Січинський [3036, с. 4].

Відомий суспільний діяч В. Мудрий писав, що Літературно-мистецький клуб у Нью-Йорку відіграв велику роль як культурно-мистецький осередок американських українців [1141, с. 134]. Скульптор С. Литвиненко писав, що саме завдяки Клубу в мистців-емігрантів на чужій землі, далеко від рідного краю, з'явилася можливість для розвивання українського мистецтва й мистецької думки [3868]. Поступ ЛМК, який плекав, зберігав і поширював цінності української культури доповідями, відчитами, різнорідно-мистецькими показами, зупиняли нестача коштів [403] та постійні нападки «сірих, безбарвних, ординарних» радянських мистців [440, с. 134]. У промові на IV з'їзді письменників радянської України (1959) письменник Л. Дмитерко заявив, що є «таке націоналістичне зборище, як Літературно-мистецький клуб у Нью-Йорку», до якого належать «зубри запроданства», а діяльність

цих «відступників базується на платформі лютої ненависті до свого народу, людиноненависництва» [365, с. 178; 3247, с. 95–96]. Однак, історія засвідчила, що радянської України вже давно немає, а ЛМК [227; 228] й досі продовжує культурно-просвітницьку традицію основоположників клубу в середовищі української діаспори.

Однією з перших мистецьких інституцій новоприбулих мистців-емігрантів на теренах США стала заснована на початку 1950 р. дев'ятьма мистцями-українцями в Нью-Йорку «Спілка мистецької праці» (голова С. Литвиненко), проектодавчу частину діяльності якої забезпечував член Спілки В. Січинський [675, с. 52; 3656, с. 116]. Другою установою, яка опікувалася українським мистецьким рухом у США, була Мистецька кураторія УВАН, з якою співпрацював В. Січинський [675, с. 55], беручи участь у її засіданнях та різних мистецьких заходах.

Мистецьке життя українців-емігрантів у США почало набувати певних організованих форм, хоча дуже розпорошені групи мистців не давали себе об'єднати, усе ж 25 мистців, які гуртувалися навколо ЛМК у Нью-Йорку, 10 травня 1952 р., зокрема й В. Січинський, заснували Об'єднання мистців українців в Америці [390, с. 17; 1378; 1396, с. 93], започаткувавши новий етап в історії образотворчого мистецтва діаспори. Перший голова Управи ОМУА С. Литвиненко та його заступники С. Гординський і В. Січинський мали надважке організаційне завдання – згуртувати мистців усіх генерацій для мистецької та культурно-просвітницької праці [390, с. 17; 675, с. 53; 1378]. В. Січинського впродовж десяти років (1952–1962) переобирали заступником голови Управи [503; 1379; 1532; 1533; 1571], окрім 1959 р., коли обрали членом Управи та членом журі мистецької виставки [658], а в 1956 р. ще й членом товариського суду Об'єднання [1533]. 15 квітня 1962 р. на загальних зборах ОМУА мистця переобрали заступником голови Управи [503], однак, він захворів і 25 червня 1962 р. помер [624; 625; 1382; 1476].

ОМУА як найбільша мистецька організація українців, до якої тяжіли українські мистці з цілого світу [390, с. 17], щорічно в 1952–1962 рр.

організовувала 3–5 різноаспектних мистецьких виставок (збірні, індивідуальні, загальні, колективні, пропам'ятні, ювілейні), репрезентуючи на них твори українських мистців із США, Австралії, Аргентини, Венесуели, Іспанії, Канади, Німеччини та Франції [555; 675, с. 53; 1378–1382; 1396, с. 92–96; 1621]. Експозиції відвідував не тільки малий гурток колекціонерів, а й широкий загал, деколи навіть приходило 400–500 глядачів [666]. В. Січинський не тільки організовував такі заходи [538; 1381], але й під час виставки «Іван Мазепа і його доба» давав відвідувачам пояснення 115 експонатів, усесторонньо змальовуючи життя і діяльність гетьмана (1959) [1882; 1888], експонував творчі набутки з книжкової графіки (1956, 1958) [536; 977; 1381]. Я. Січинський продовжив співпрацю з ОМУА та експонував одну фігуральну композицію на XIV виставці (1967) [1869].

В. Січинський часто виступав із промовами на відкритті виставок ОМУА, був головою журі Третьої збірної виставки українського мистецтва (1955), про перебіг якої писав, що виставка українських мистців із Німеччини, Південної Америки, США і Франції становить собою значний поступ і засвідчила: українське товариство не «застрягло в матеріалістичному світогляді та ще остаточно не потонуло, в матеріальних вигодах і “чревоугодіях”» [1732; 2629].

17–19 грудня 1954 р. з нагоди 35-річчя літературно-наукової і мистецької діяльності В. Січинського ОМУА та ЛМКК влаштували ювілейну виставку праць мистця (архітектура, графіка, публікації). С. Литвиненко у вступному слові, В. Приходько у доповіді «Діяльність В. Січинського» та Д. Горняткевич – «Літературно-наукові праці В. Січинського» розкрили його багатогранну науково-мистецьку і громадську діяльність [533; 1880]. Ювіляр через часопис «Свобода» склав найбільшу, сердечну подяку для всіх тих інституцій, товариств та окремих осіб, які прислали майже вісімдесят привітань і відвідали виставку праць [3093].

За ініціативи П. Мегика вісім членів ОМУА з метою просвітницької справи започаткували щорічний добре ілюстрований престижний і єдиний

мистецький журнал поза межами України «Нотатки з мистецтва» [934, с. 2; 940, с. 61; 1067; 3560; 3561], який подав цінні відомості про виставку творчих здобутків В. Січинського; оприлюднив чорно-білі та кольорові репродукції декількох його мистецьких праць; опублікував статтю-некролог пам'яті «послідовного дослідника багатьох ділянок української мистецької культури» [3560], а в 1966 р. після смерті мистця видрукував його працю «Сучасна українська книжна графіка», яка була написана автором ще в 1946 р. у Німеччині [2626, с. 37].

Уже з перших днів діяльності члени Управи ОМУА звернули увагу на залучення української молоді, що студіювала мистецтво в американських мистецьких інституціях, до українського мистецького процесу [1531; 2652] і в січні 1953 р. [1096] створили мистецьку інституцію [2157; 1698], яка в різних документах, публікаціях і споминах її учнів і викладачів, зокрема й В. Січинського, мала назви: «Мистецька студія», «Українська мистецька студія», «Інститут пластичного мистецтва» та «Український інститут пластичного мистецтва» [1081; 1531; 2652].

Українські мистці одночасно із заснуванням 10 травня 1952 р. ОМУА у Нью-Йорку створили її філію у Філадельфії (голова П. Мегик) [675, с. 53; 940, с. 61–63], яка відіграла важливу роль у розвитку й утвердженні українського мистецтва [706; 3234, с. 50]. Історію її творення та розвою В. Січинський розкрив у праці [2651], де зауважив: сам факт існування школи показує, що може дати наполеглива і послідовна праця ентузіастів українського мистецтва для розвитку і пропагування мистецтва [1678; 2651, с. 267]. 20 червня 1959 р. мистець узяв участь у відкритті Сьомої виставки праць учнів Студії і в промові відмітив, що це єдине місто, яке має справжню мистецьку школу [1084].

Підсумовуючи десять років праці ОМУА, тобто період участі в ньому В. Січинського, Р. Пачовський писав, що вона при всіх своїх недоліках і слабостях є єдиною організацією українських мистців у США, яка пережила важкі випробування. Але через нехіть з боку багатьох мистців, ту вічну

нез'ясованість їх відношення до товариства [1382, с. 2] не вдалося зрушити з місця її видавничі справи. Лише В. Січинський видав «Історію українського мистецтва», зібрав багатий матеріал для словника українських мистців і бажав доповнити його інформаціями сучасних мистців, однак навіть чільні мистці відмовлялися надати будь-які інформації про себе до архіву ОМУА. Тому й не дивно, що, коли мистець помирав, не було звідки взяти хоч декілька рядків до посмертної згадки [1381]. Д. Горняткевич, характеризуючи діяльність ОМУА, писав, що загалом українські мистці не піддалися впливам американського мистецтва, яке має більш ужитковий характер, а внеском у скарбницю української культури здобули велику прихильність української громади та американців [675, с. 57–58].

Вагомий внесок у творення мистецьких інституцій зробив О. Чехівський, який став одним з ініціаторів створення 20 лютого 1929 р. у Парижі Товариства аматорів українського мистецтва («Союз українських мистців») для пропагування українського національного мистецтва [1599]. Союз у квітні 1935 р. організував Шевченківський концерт для українського громадянства, під час якого відбулася інсценізація «Посвячення ножів» з історично-героїчної поеми «Гайдамаки» Т. Шевченка в інтерпретації та в головній ролі «благочинного» О. Чехівського [912].

Члени родини робили вагомий внесок в організацію, розбудову та діяльність професійних осередків у країнах поселення. В. Чехівський у 1907–1918 рр. [3096, с. 31] брав участь у діяльності українських громадсько-професійних товариств Одеси [3096, с. 35]. 30 травня 1917 р. узяв участь в організаційних зборах українських учителів регіону, на яких виголосив доповідь «Про завдання українського шкільництва й учительства» та став ініціатором консолідації зусиль учителів шляхом створення Одеської української вчительської спілки та головою її Ради [3096, с. 45–46]. У другій половині 30 травня на Одеському обласному вчительському з'їзді виступив від імені новоствореної Спілки з доповіддю про загальнополітичну ситуацію [3096, с. 46–47]. У липні того ж року Рада спілки на чолі з В. Чехівським

звернулася до Української Центральної Ради та Генерального секретаріату освіти з домаганням призначити попечителем шкільної округи в Одесі людину зі знанням української мови та асигнувати кошти на курси українознавства для 140 учителів Одещини. На цих курсах В. Чехівський читав лекції з історії політичної боротьби в Україні, історії України, з програм політичних партій та української літератури [3096, с. 47]. Однак, процес українізації шкіл був перерваний збройним повстанням у січні 1918 р. і продовжився в середині березня, коли Одесу звільнили від більшовиків. 27 березня з його ініціативи й головування були проведені загальні збори Одеської української вчительської спілки з метою активізування її діяльності щодо українізації шкіл. Проти виступила Російська вчительська спілка, яка закликала до боротьби з українізацією, адже українці пригнічують російську культуру [3096, с. 48–49].

З метою українізації всієї освіти в Києві було проведено 5–6 квітня – Перший, а 10–12 серпня 1917 р. – Другий всеукраїнські учительські з'їзди, делегатом яких був голова Одеської української вчительської спілки В. Чехівський [2992, с. 34]. 6 квітня він виступив на з'їзді [2992, с. 35] і під впливом проникливих слів делегати зі сповненими великих національних ідей і тривожних думок створили Центральне бюро Всеукраїнської учительської спілки (голова Софія Русова) [2992, с. 36].

Вагомий внесок у творення професійних осередків зробив і В. Січинський, який 5 січня 1927 р. став співзасновником культурно-професійної української організації бібліографів, бібліотекарів, видавців і любителів книги – Українського товариства прихильників книги в Празі [90, арк. 2; 1511; 1695; 3169, с. 34–37; 3322, с. 230–232; 3641, с. 173; 3867], ідею створення якого висунули делегати IV Міжнародного з'їзду бібліотекарів та прихильників книги (Прага, 1926) [1633; 3322, с. 230]. Збори прийняли статут Товариства та обрали його виконавчий орган – Управу (голова в 1927–1934 рр. С. Сірополко, у 1934–1942 рр. – В. Січинський) [3454, с. 118–124; 3641, с. 173–180; 3867]. 5 лютого Управа УТПК [3322, с. 230] намітила план

прочитання доповідей, зокрема В. Січинський мав виступити з доповіддю «Видання з українського мистецтва за 10 років (1917–1927)» [788]. 10 лютого видавничо-редакційна комісія УТПК [90, арк. 6] обрала редакційний комітет часопису «Книголюб», до якого увійшов В. Січинський [1793, с. 68]. 17 лютого зорганізувалася бібліотечно-бібліографічна комісія [90, арк. 5; 1793, с. 68; 3148, с. 5], яку очолив В. Січинський, а її секретарем став П. Зленко [3322, с. 230; 1793, с. 69], основним завданням була організація бібліографічного опрацювання стародруків, українських видань та україніки в чужих мовах [1793, с. 68–69].

Товариство започаткувало періодичний щоквартальний орган «Книголюб», який вивчав долю української книги від найдавніших часів [545, с. 1] для збагачення української культури [545, с. 3]. У 1927–1932 рр. вийшло 15 номерів часопису [963–971; 3077, с. 149], у яких опубліковано матеріали про діяльність УТПК, повідомлення про прочитані реферати, списки членів УТПК і 76 статей 25 авторів [1045, с. 23–24; 3249, с. 21–26; 3322, с. 231; 3341, с. 890–900; 3641, с. 173–180; 3757], зокрема В. Січинський опублікував працю «Література з українського пластичного мистецтва за 1926 рік» [2472; 2473], а В. Біднов – «Бібліографічна діяльність о. Євфимія Січинського» [3066], які й досі не втратили свого наукового значення. У 1932 р. Товариство припинило видання часопису, а в 1934 р. поновило друкування щорічних звітів УТПК, де подавалися резюме прочитаних доповідей [329, с. 5; 3322, с. 232].

УТПК влаштовувало засідання та наукові сесії, виставки українських видань (газет, екслібрисів, книжок, мап, часописів) та української графіки XIX–XX ст. (1932, 1933) [1792, с. 63; 3641, с. 175], видало бібліографічний покажчик наукових видань української еміграції [1791, с. 47], проводило, починаючи з 1934 р., щорічні конкурси з відзначення п'яти найкраще виданих українських книг [3867], наукові засідання, чайні вечори-бесіди, дискусії, обмін виданнями, екслібрисами. Основним видом діяльності УТПК були засідання, на яких його члени виступали з доповідями [3322, с. 230–

232], серед них і В. Січинський у 1927–1932 рр. відчитав дев'ять доповідей [1272; 1787, с. 68; 1788, с. 78; 1789, с. 50; 1790, с. 104; 1791, с. 47; 1792, с. 63; 1934, с. 59; 1935, с. 47] про видання з українського мистецтва.

8 лютого 1934 р. відбулися загальні збори УТПК, на яких, як пишуть вітчизняні дослідники з посиланням на С. Наріжного, здійснено переворот і С. Сірополка усунуто з посади голови УТПК, що начебто привело до розколу Товариства та відмови частини його членів від співпраці [3168, с. 93–95; 3322, с. 232; 3454, с. 123]. Однак, це не відповідає дійсному перебігу подій. По-перше, після звіту С. Сірополка про діяльність УТПК за 1933 р. член Управи П. Зленко поставив під сумнів поданий фінансовий звіт й висунув на посаду нового голови кандидатуру В. Січинського [3168, с. 93–95]. По-друге, О. Мицюк, характеризуючи непрості відносини С. Наріжного з В. Січинським, через відмову останнього підтримати надання приватному доценту С. Наріжному вченого звання надзвичайного професора, стверджував, що С. Наріжний у праці «Українська еміграція» керувався «не об'єктивною передачею факту», а розраховувався з «немилим» В. Січинським, звалявши вину за припинення УТПК із-за матеріальної скрути на нову Управу [1128, с. 247]. По-третє, кількість членів УПТК не зменшилася, а, навпаки, значно збільшилася. Станом на 5 лютого 1927 р. Товариство нараховувало 25 членів [964, с. 94; 788], на 1 січня 1934 р. – 84, а на 1 січня 1935 р. – 96 [329, с. 5, 27]. Однак, вітчизняні дослідники не зважають на думку О. Мицюка, а підтримують лише думку С. Наріжного і продовжують звинувачувати В. Січинського в розвалі УПТК.

Новообрана Управа УТПУ проводила різні засідання та влаштовувала заходи з нагоди загальноукраїнських свят, відбувалися бібліофільські конкурси, були відчитані 10 наукових рефератів [329, с. 3], зокрема В. Січинський – три з проблем книгознавства [329, с. 17–18, 20–21, 24]. Одночасно влаштовувалися виставки українських видань на теми, пов'язані зі змістом рефератів [329, с. 3–4]. Управа відбула 5 засідань організаційного характеру, на яких заслухала звіти про діяльність, які згодом опублікувала в

часописах «Український тиждень» (Прага), «Діло», «Назустріч», «Новий час» (Львів). В. Січинський з доповіддю про діяльність Товариства виступив у жовтні 1934 р. на засіданні Бібліографічної комісії НТШ у Львові [329, с. 5].

З метою плекання естетичної культури української книги та пожвавлення видавничого руху Управа Товариства 8 березня 1934 р. zorganizувала проведення бібліофільських анкет-конкурс «20 найгарніших українських книжок за останніх 5 років (1928–1932)» та «5 найгарніших українських книжок за останній 1933 р.» серед видавців та авторів української книжки, опублікувавши в українській періодичній пресі Львова та Праги оголошення з проханням надсилати видання на конкурс до 1 травня 1934 р. [329, с. 5, 10; 397; 1694; 2526]. В. Січинський з метою піднесення значення анкети опублікував спеціальну статтю у часописі «Діло» та «Назустріч» [329, с. 10; 2398]. Для визначення найгарнішої книжки Управа створила журі, до якого увійшов і В. Січинський [1694]. На думку членів журі, найгарніша книжка мала відповідати вимогам новітнього розуміння мистецтва, тобто мати витончену простоту, доцільність, практичність, функціональність [398; 1694]. 3 травня 1934 р. відбулося засідання журі [329, с. 10; 1694], яке серед 20 найгарніших українських книжок за 1928–1932 рр. поставило на 6-е місце книгу Є. Січинського «Кам'янецький державний історико-культурний заповідник. Кам'янецька фортеця» [329, с. 12; 2241], а на 18-е – монографії В. Січинського з серії «Українська архітектура» про Бардіїв, Гуцульський оседок, Потелич і Сутківці [329, с. 11–12; 2526]. Перебіг і результати конкурсу В. Січинський розкрив у праці «Найгарніші українські видання. Висліди конкурсу-анкети» (Львів, 1934), де зауважив, що найкраще видані книги походять переважно з невеликих видавництв [2526]. Конкурс на найгарнішу українську книжку викликав велике зацікавлення [1923, с. 3] і проводився в 1934–1935 рр. [329, с. 12], а підсумки були підведені на зборах Товариства 9 квітня 1936 р. [1923, с. 4].

У 1934 р. відбулися святкові збори УТПК із нагоди Шевченкових роковин і жалібна академія з нагоди смерті академіка М. Грушевського [329,

с. 3]. З метою поживлення товариських відносин серед своїх членів Управа організувала два чайних вечори за участю гостей, на яких В. Січинський прочитав реферат з історії українського екслібрису (9 квітня 1934 р.) та виступив у дискусії «Як не треба видавати книги» (17 січня 1935 р.) [329, с. 4]. З початком Другої світової війни активність УТПК істотно зменшилася, і в 1942 р. воно припинило свою діяльність [3168, с. 93–95; 3454].

В. Січинський у міжвоєнний період співпрацював з відділенням «Союзу організацій інженерів українців на еміграції» в Подєбрадах [3228] і в його часописі «Український інженер» публікував статті та рецензії [2168; 2169; 1576, с. 2; 2745; 2969]. У той же період В. Шандор співпрацював із «Товариством українських інженерів» у Братиславі, сприяв співпраці з представниками українського націоналістичного кола його голові С. Зеркалю, який у 1939–1943 рр. допомагав з працевлаштуванням випускникам УГА, збирав кошти на допомогу матеріально незабезпечених студентів [3034, с. 26], пізніше обидва викладали в УТІ у Нью-Йорку.

19 вересня 1948 р. новоприбулі в США українські інженери організували «Товариство українських інженерів Америки» [1141, с. 133], яке з 1950 р., видавало щоквартальник «Вісті Товариства українських інженерів Америки» [3862], у якому В. Січинський опублікував рецензію на «Енциклопедію українознавства» [2249] та автор під криптонімом «О. Т.» – рецензію [1319] на монографію ученого [2554]. У 1957 р. членом відділу ТУІА в Нью-Йорку став Я. Січинський, якого 20 грудня 1958 р. на загальних зборах ТУІА обрали членом Головної Управи [910], 12 грудня 1959 р. – скарбником Головної Управи [911], 29 січня 1960 р. – членом Товариського суду нью-йоркського відділу [846]. 7–8 жовтня 1978 р. у Чикаго з нагоди 30-річного ювілею ТУІА відбулась добре підготовлена виставка видань, на якій експонувалися світлини Я. Січинського [1879]. 17 травня 1980 р. голова Управи М. Гончаренко висловила вдячність Я. Січинському за його довголітню працю, котрого обрали членом Управи [689]. 6 травня 1981 р. на річних загальних зборах Я. Січинського переобрали членом Управи [1771].

Внесок у діяльність нью-йоркського відділу ТУІА зробив і В. Шандор, виступивши 6 квітня 1968 р. перед його членами з доповіддю [999].

Вікентій Шандор із 1950-х рр. та згодом його сини Іван і Богдан були активними членами громадсько-професійної організації – Товариства українських правників Америки [3863]. У 1955–1973 рр. В. Шандор редагував неперіодичний «Правничий вісник». Товариство спільно з НТШ та її Правничою комісією влаштовувало для українського громадянства різні заходи: наукову конференцію (1964), яку вступним словом відкрив В. Шандор, вказавши на активність наших науковців у студіях українського та міжнародного права [1208; 1391]; відчит циклів з 5 правничих доповідей [733; 1814; 1872], зокрема В. Шандор прочитав доповіді «Карпатська Україна й Конституція ЧСР», «Карпатська Україна і Мадярщина», «Господарські й фінансові проблеми Карпатської України»; наукові вечори у Пластовому домі Нью-Йорку, на яких прочитав доповіді «Правне положення Пряшівщини з історичної перспективи» [372; 734] та «Господарські й фінансові проблеми Карпатської України» [1912]. Член Товариства Богдан Шандор уміло та професійно представляв 7 травня українську громаду Нью-Йорка на зустрічі з Президентом України Леонідом Кравчуком під час його офіційних відвідин США 5–7 травня 1992 р. [1025, с. 1].

Члени родини активно співпрацювали з тимчасовими громадськими інституціями. 18 грудня 1926 р. В. Січинський став членом Комітету вшанування пам'яті передчасно померлого відомого українського маляра Василя Крижанівського (Львів) [1274], а О. Чехівська зробила, хоча й не надовго, останню послугу українському організованому жіноцтву, очолила в липні 1969 р. Комітет пропам'ятного фонду ім. Олени Залізняка, української громадської діячки, журналістки і голови СФУЖО, яка померла 12 червня 1969 р. [1437].

Відомий український громадський діяч В. Шандор значну увагу приділяв співпраці з українськими громадсько-політичними інституціями різного спрямування, виступаючи з промовами чи доповідями перед їхніми

членами і представниками українських громад містечка Коговза (1961) [379], міст Нью-Йорк (1961) [541] і Ньюарк-Ірвінгтон (1978) [738; 748], висвітлюючи значення проголошення української державної незалежності та соборності.

Більш детально внесок представників родини щодо організації культурно-мистецьких інституцій і професійних осередків розкрито у статтях [3491; 3492; 3494; 3496; 3509; 3533; 3538; 3542; 3547; 3560; 3561; 3564; 3707].

Отже, участь членів родини Євфимія Сіцинського, Володимира і Ярослава Січинських, Богдана, Вікентія та Івана Шандорів як організаторів та активних діячів майже 20 культурно-мистецьких інституцій і близько десяти професійних осередків, а також співпраця з багатьма іншими мистецько-професійними товариствами у країнах проживання дали вагомі підстави вважати їх одними з найбільш визначних діячів української діаспори ХХ ст.

2.4 Внесок представників родини у процес творення й становлення Української автокефальної православної церкви

Сьогодні православна церква в Україні переживає складні часи, обумовлені історичними й сучасними політично-соціальними реаліями, надзвичайно важливим є неупереджене вивчення досвіду утворення Української автокефальної православної церкви в 1920-х рр. [877, с. 91–97] Розглядаючи історичні передумови утворення УАПЦ, О. Воронин [1285, с. 2; 3107, с. 7] писав, що боротьба за автокефалію української церкви почалася майже одночасно з революцією 1917 р. в Україні, коли з проголошенням незалежності, гостро постало питання про скасування неканонічної підпорядкованості Української церкви Російській [944, с. 7].

В. Чехівський з 13 квітня 1918 р і до гетьманського перевороту як директор департаменту сповідань УНР з правами міністра [324, с. 272; 510; 875], спільно з В. Липківським та іншими членами Всеукраїнської православної церковної ради [3237, с. 103], брав активну участь у підготовці

та проведенні Всеукраїнського церковного собору (7 січня 1918 р.) [875], на якому було поставлено питання про автокефалію, однак промосковська більшість заблокувала його розв'язання [342; 944, с. 7]. Через складне воєнно-політичне становище наступ більшовиків на Київ Собор вимушено призупинив засідання, і заходи щодо створення незалежної УАПЦ не увінчалися успіхом. З метою активізації цієї справи на початку лютого 1918 р. стараннями В. Чехівського і національно свідомої інтелігенції в Києві було засноване Кирило-Мефодіївське братство [306, арк. 1]. Відгукуючись на події, він писав, що відбудову незалежної Української церкви необхідно робити тільки на національному ґрунті, керуючись заповітом Христа: «Віддайте кесарева – кесареві, а Боже – Богові» [3082, с. 339].

На відновленому Всеукраїнському соборі 9 липня було проголошено автономію Української православної церкви, але в канонічному зв'язку з Російською, визначивши, що вище церковне правління в Україні мало право вирішувати лише питання місцевого характеру, дотримуючись ухвал Всеросійських церковних соборів і патріархії [877, с. 91]. Міністр сповідань А. Лотоцький, виступаючи 12 листопада на третій сесії Собору, наголосив, що в самостійній державі має бути і самостійна автокефальна церква, адже це національна потреба [3343, с. 256].

Як уже зазначалося, з приходом до влади Директорії чільного діяча національно-визвольного руху В. Чехівського 26 грудня 1918 р. призначено прем'єр-міністром уряду [3082, с. 339]. 1 січня 1919 р. сталась нова подія епохального характеру для народу [1635], уряд прийняв, а міністр віросповідань І. Липа підписав [1821] «Закон про верховне управління Української православної автокефальної синодальної церкви» [3082, с. 333; 3096, с. 51; 3773, с. 3738]. Згідно з п. 6 цього Закону «Українська автокефальна церква з її Синодом і духовною ієрархією ні в якій залежності від Всеросійського патріарха не стоїть», а вища церковно-законодавча, судова та адміністративна влада належить Всеукраїнському церковному собору [3445, с. 135–136; 3096, с. 51]. Саме уряд В. Чехівського розпочав

процес творення Української православної церкви, кожному громадянину УНР незалежно від походження і національності гарантувалася свобода віросповідання [1854]. Водночас, 22 січня більшовицький уряд у Харкові видав закон про відокремлення церкви від держави, згідно з яким у школах припинялося вивчення Закону Божого, церковні будинки з майном ставали власністю держави та передавалися в користування тим релігійним громадам, які зареєстрували статут [3082, с. 339].

До того ж, через військово-політичні обставини, державна церковна політика в Україні не могла бути стійкою і ефективною, адже на початку лютого 1919 р. її терени окупували більшовицькі війська [3817]. Директорія поспіхом у лютому-червні 1919 р. переїжджала з міста в місто і після кількомісячного поневір'яння в червні зупинилася в Кам'янці-Подільському. Туди ж переїхали члени Київського Кирило-Мефодіївського братства, зокрема й В. Чехівський, який докладав значних зусиль щодо відродження, українізації та автокефалії Української церкви. Але цю справу не вдалося довести до успішного завершення. Ієрархія й частина духовенства РПЦ не бажали відмовитися від традиційної взаємозаміни понять «православний» і «росіянин» й усіма силами намагалась зупинити українізацію церковного життя [3082, с. 339]. РПЦ стала в рішучу опозицію щодо повернення свободи Українській православній церкві. Це видно на прикладі єпископа Пимена, який в 1918 р. посівши Подільську кафедру, намагався зруйнувати паростки церковно-національної ідеї, яку плекала молода держава [3423, с. 47]. На противагу українофобству єпископа, в червні 1919 р. було засноване Подільське Кирило-Мефодіївське братство («Українське православне братство святих Кирила та Мефодія»), яке об'єднало церковних діячів Є. Сіцінського, В. Чехівського, викладачів, співробітників, студентів, мирян та ін. Створенням братства свідомі українці засвідчили рішучість боронити соборність України та автокефалії її церкви [306, арк. 1; 3507].

22 липня 1919 р. під головуванням В. Чехівського відбулися загальні збори Міністерства культів і Кирило-Мефодіївського братства, на яких

розглянули план дій української влади щодо українізації церкви [3040, с. 48]. 22 серпня братство розглянуло підготовлену В. Чехівським програму дій з цього питання [2770]. 24 серпня він виступив із промовою на повітовому селянському з'їзді в Кам'янці-Подільському, у якій розкрив реакційну роль російського духовенства і закликав до визволення рідної церкви [925, с. 4]. Братство намагалося [864; 865], як згадував Є. Сіцінський, зробити богослужіння Боже зрозумілим народові, вести в церкві проповідь українською мовою, робити богослужіння по церковнослов'янських книгах з українською вимовою [167; 306, арк. 1зв.].

У серпні 1919 р. єпископ Пимен заявив, що оскільки братство виникло й діє без його благословення та схвалення, то воно є самовільним зібранням «імущих ревності не по розуму» людей, що беруться не за свою справу [3040, с. 115]. Втім, братство, незважаючи на Пимена, проводило прилюдні зібрання та заснувало першу українську парафію [3040, с. 114] з центром в університетській Свято-Миколаївській церкві [306, арк. 1зв.; 3040, с. 116–117; 3161; 3173, с. 28–29]. Кирило-Мефодіївське братство мало значний вплив на українське громадянство і на уряд УНР, який за його рекомендацією призначив міністром ісповідань ректора університету І. Огієнка. Приступивши до керівництва справами, він створив дорадчий орган – Раду міністра ісповідань, членами якої 17 вересня 1919 р. стали знані прибічники українізації духовно-релігійного життя [1443] Є. Сіцінський і В. Чехівський. Рада працювала дуже інтенсивно й продуктивно, засідала майже кожного дня і загалом відбула двадцять засідань [3266, с. 162–163; 3445, с. 134; 3503, с. 226]. Члени Ради розуміли значення формування національної ідеї щодо Церкви, і 21 вересня 1919 р. за участю Є. Сіцінського ухвалили рішення створити друкований щотижневик «Українська церква». Часопис за редакцією Є. Сіцінського і тиражем 5.000 примірників друкував державні закони і накази центральних органів, що стосувалися церкви, повідомлення, переклади з праць святих отців, статті на церковно-громадські теми, публікації догматичного і богословського змісту, матеріали церковно-

історичного змісту, бібліографії та оголошення. Щомісяця часопис виходив із додатком проповідей українською мовою для їх безпосереднього використання духовенством [4, арк. 12; 3503, с. 224].

7 жовтня 1919 р. Директорія ухвалила декрет про відновлення центральної влади в Українській православній церкві, підтвердивши положення від 1 січня 1919 р. про те, що вона є незалежною від московської та будь-яких інших церковних влад, вищою православною церковною владою є Священний собор УПЦ, членом якого став протоієрей Є. Сіцинський, а членами Ради синоду – В. Біднов, В. Липківський, М. Крамаренко, Є. Сіцинський і В. Чехівський. Крім того, Є. Сіцинський очолив тимчасову Подільську єпархіальну раду. 14 жовтня Священний синод, за участю Головного Отамана С. Петлюри, розпочав роботу, але без єпископа Пимена, який відмовився від співпраці з ним, хоча Синод направив до нього депутацію в складі В. Біднова, М. Крамаренка і Є. Сіцинського [3040, с. 150–153]. 18 жовтня Рада міністра ісповідань ухвалила зачитаний В. Чехівським законопроект про церковні (парафіяльні, повітові, єпархіальні, всеукраїнські) братства, згідно з яким основним завданням було піднесення життя УАПЦ [306; 3040, с. 116–117].

Незважаючи на складну військово-політичну ситуацію, восени 1919 р. подільське духовенство скликало єпархіальний з'їзд. Протоієреї В. Липківський, П. Неселовський та Є. Сіцинський стали членами комісії з підготовки закону про з'їзди духовенства, однак, у рішучу опозицію проти повернення свободи Українській православній церкві знову став єпископ Пимен, який дотримувався догматів РПЦ. 29 жовтня того ж року Рада міністра визнала діяльність єпископа шкідливою для Української держави, а протоієрей Є. Сіцинський навіть запропонував вислати його до Денікіна чи більшовиків. Однак, зважаючи на те, що Пимен мав досить сильну підтримку національно несвідомих місцевих священиків і мирян й брак постійного кордону, від цієї пропозиції відмовилися [3040, с. 142–143].

Тим часом єпископ Пимен, котрий, зневажаючи релігійні й національні почуття парафіян, 16 листопада 1919 р. через самовільне запровадження в богослужіння української вимови, визнання української автокефалії, членство в братстві, участь у роботі Українського синоду, заборонив правити Службу Божу протоієрею Є. Сіцінському [306; 2277, с. 116–117; 3401, с. 511]. Маючи підтримку російського патріарха Тихона, він не припиняв боротьби проти УАПЦ і заборонив священникам підкорятися розпорядженням Українського синоду, погрожуючи їм церковним судом російського патріарха. У відповідь на це Кирило-Мефодіївське братство в березні 1920 р. розповсюдило відозву «До українського громадянства», у якій підкреслювало, що народ не може визнавати за архієрея ту особу, що йде проти волі українського народу, зневажає його культурні та національні ідеали, політиканством викликає зневагу до високого архієрейського сану [3343, с. 258]. Але 12 липня більшовицькі війська в черговий раз увійшли до Кам'янця-Подільського і Пимен з прихильниками розпочали боротьбу з братством, подаючи більшовицькій владі різні доноси на членів братства, називаючи їх «петлюрівцями» та ворогами більшовизму.

Спочатку більшовицька влада не повірила безпідставним твердженням і стала на захист братчиків, передавши в серпні українській православній парафії кафедральний собор, який пименці підпалили, позбавивши українську парафію храму для богослужіння [3040, с. 148]. Така терпимість більшовицької влади до відокремлення та українізації церкви пояснюється тим, що вона вважала більш небезпечним релігійним супротивником РПЦ на чолі з патріархом Тихоном, і не перешкоджала виникненню самостійної української церкви [312, с. 181].

Катастрофічний кінець для Кирило-Мефодіївського братства прийшов у листопаді 1920 р., коли в Кам'янці-Подільському постала радянська влада. Воно ще деякий час працювало і відстоювало право на існування незалежної Української православної церкви. Однак, зважаючи на те, що більшовики розпочали політичні репресії, братство самоліквідувалося [172, арк. 11–12;

3343, с. 258] наприкінці 1920 р. [306, арк. 1]. ДПУ на початку 1921 р. звинуватило колишніх членів братства [306, арк. 2] Є. Сіцінського і В. Чехівського в контрреволюції, адже вони виступали за українізацію церкви [172, арк. 14; 1643, с. 10] і підтримували близькі зв'язки з його діячами [306, арк. 2]. Є. Сіцінського заарештували та утримували в ДОПРі, але через місяць звільнили з-під арешту, оскільки на допитах він зумів довести, що братство «було організацією не політичною, а церковною й у його діяльності не було нічого контрреволюційного» [306, арк. 2; 760]. Щоправда, йому згадали про це в 1929 р.

17 січня 1921 р. ДПУ заарештувало члена братства В. Чехівського [3394, с. 40], якого 22 березня під відповідальність ЦК УКП звільнили з в'язниці, справу закрили [3751, с. 106; 3082, с. 340; 3394, с. 40], змусивши «добровільно» зректись від політичного життя. Це увільнило його від участі у першому прилюдному судовому процесі в «Справі членів ЦК УПСР» (1921) [1643, с. 10]. Наприкінці 1921 р. він був реабілітований [686], але «петлюрівщину» йому пригадали в 1929 р. [3205, с. 35].

Втім Українська революція 1917–1921 рр. принесла українцям і певні здобутки, за ці чотири роки процес відродження Української церкви зробив величезний крок уперед, саме в цьому розумінні тогочасні революційні події ще й були проявом національного відродження [3461, с. 466]. Вийшовши з в'язниці, В. Чехівський зосередився на українському церковному рухові й із протоієреєм В. Липківським у досить важких умовах проводив копітку підготовку до скликання Всеукраїнського церковного собору влітку-восени 1920 р. [3082, с. 341; 3461, с. 27], головним питанням якого було «набуття власної ієрархії, що дало б можливість говорити про Церкву в повному розумінні» [3461, с. 26]. Незважаючи на їхні великі зусилля, Всеукраїнський собор не було скликано, а 22–26 травня 1921 р. відбувся церковний Собор Київщини, який заочно обрав Київським митрополитом архієпископа Парфенія (Левицький), а десятиох осіб, зокрема Є. Сіцінського, обрав кандидатами на висвячення в єпископи. Він так і не був висвячений на

єпископа [341, с. 474], адже перебував під посиленним наглядом ДПУ, хоча був звільнений з-під арешту, справа на нього не була закрита [876, с. 2].

28 травня 1921 р. Політбюро ЦК КП(б)У затвердило резолюцію «Про автокефальну церкву на Україні», в якій визначала автокефальний рух як націоналістично-контрреволюційний. Влада розпочала небачений за масштабами і жорстокістю антирелігійний терор [1646, с. 166–167; 3445, с. 144] і В. Чехівський був змушений декілька днів нелегально проживати у Вінниці в письменника Д. Марковича, де проводив таємні зустрічі з представниками українського духовенства у справах створення УАПЦ та обговорював питання подальшої боротьби за вільну Україну [3492, с. 194]. Улітку 1921 р. ВПЦР перетворилася на осередок українізованих парафій і під назвою «Всеукраїнська спілка православних парафій», отримавши дозвіл на користування Святою Софією та ще декількома церквами, опинилася в повній залежності від влади [324, с. 21]. Їй не вистачало ієрархії для утворення церковної структури [1450]. Творці УАПЦ, незважаючи на спротив влади, на Передсоборній нараді 25 серпня затвердили Програму наступного Собору та розподілили між членами ВПЦР доповіді. В. Чехівському було доручено зробити доповіді про устрій Української церкви, з історії християнства і канонічність ієрархії [3468, с. 27]. 14–30 жовтня 1921 р. у великому кафедральному Свято-Софіївському соборі відбувся Перший всеукраїнський православний церковний собор УАПЦ – «Собор відродження» [324, с. 17; 335; 876, с. 2; 1455, с. 78; 2207, с. 2; 3137; 3138], на якому 472 делегати сформувавши національну за змістом і формою [876, с. 2] соборноправну УАПЦ, затвердили її канони та устрій [1645, с. 33; 3137; 3138]. В. Чехівський відмовився від обрання його головою Собору [341, с. 23], хоча за наполяганням делегатів був обраний заступником голови [63, арк. 10]. З причин індивідуального та особистого характеру не дав згоди на обрання його всеукраїнським архієпископом [341, с. 267]. Коли В. Чехівському, який брав діяльну участь в організації УАПЦ, запропонували

єпископську катедру у Києві, він заявив: «У моїй душі борються святий і гайдамака, гайдамака переміг і тому не можу бути єпископом» [352, с. 9].

Головним автором обґрунтування благодатності єпископату УАПЦ формації 1921 р. був В. Чехівський, який подав чітке тлумачення пресвітерської хіротонії як єдино можливого виходу з безвихідного становища, у якому опинився Собор після категоричної заяви патріаршого екзарха Михаїла (Єрмакова): «Я гадюк в єпископи не висвячую» [3107, с. 82], провести висвяту українського єпископату, обраного на Соборі Київщини (1921) [1455, с. 78; 3468, с. 36]. 19 жовтня 1921 р. В. Чехівський у доповіді на підставі церковно-історичних учень виклав достатні аргументи на користь єпископської висвяти й ствердив, що Собор, керуючись практикою перших часів християнства, має повне догматичне і канонічне право висвятити обраного кандидата на єпископа [1455, с. 79; 3082, с. 340; 3468, с. 30]. Учасники Собору усвідомлюючи, що майбутнє УАПЦ залежить від способу набуття українського єпископату – основної проблеми автокефального руху з самого початку [3468, с. 26], розділилися думками, що призвело до розколу [3468, с. 30].

Утворення єпископату УАПЦ шляхом пресвітерської хіротонії Василя Липківського на митрополита Київського і всієї України стало головною подією Собору [1455, с. 79; 3082, с. 340; 3468, с. 29–30] і відбулося в соборі Святої Софії 23 жовтня 1921 р. [333, с. 116]. Перед мирянами виступив В. Чехівський, який проголосив, що «Господь прийде до нас, браття, в момент таїнства єпископської висвяти» [772]. Це стало початком канонічної війни між РПЦ і УАПЦ [3404], прихильників якої називали «липківцями», «самосвятами», «петлюрівцями» [1004; 1455, с. 79; 3107, с. 77; 3138, с. 7].

На засіданні Собору 22 жовтня В. Чехівський значну увагу звернув на питання відношення святої церкви до держави [341, с. 280], зазначивши, що «ми, церква, не хочемо мати в собі бази насильства, бази матеріальної, а ми йдемо шляхом апостольського навчання» [341, с. 289]. На засіданні 23 жовтня він наполягав, щоб пекучі питання з єпископатом, тобто

висвячення в єпископський сан десятиох кандидатів, обраних Собором Київщини (1921) [341, с. 474–475] розглядати лише після визначення кількості архієпископів, «щоб життя було повне, щоб єпископ навчав вірних і пресвітерів ученню Христа» [341, с. 295].

І. Теодорович у 1922 р., підсумовуючи значення Першого собору УАПЦ (1921), писав, що він рятував життя і діло Української православної церкви так, як на це йому дозволяли тодішні обставини, адже вона «не мала рідної державної влади», а московські більшовики лише ув'язнювали, засиляли чи розстрілювали діячів УАПЦ. Тому, відкладати на далі справу відродження і націоналізації Церкви, на його думку, значило її провалити [3469, с. 98–99]. Степан Біляк писав, що це була повна посвята і діяльність УАПЦ у напрямку піднесення релігійного почуття і моральних основ націй і ця діяльність сприяла ще більшому національному усвідомленню українського народу [433, с. 2].

В. Чехівський як благовісник УАПЦ, обраний Собором (1921), і, маючи надзвичайний дар проповідництва слова Божого, упродовж 1921–1924 рр. проводив активну церковно-просвітницьку діяльність, викладав на Пастирських курсах УАПЦ з підготовки священників-благовісників, працював в ідеологічній комісії УАПЦ, виступав з проповідями поширюючи слово Боже. «Це, – як стверджує дослідниця історії УАПЦ І. Преловська, – вимагало, по-перше, змін ідеологічних орієнтирів у пропаганді християнських ідей, ширення інформації про благовістя УАПЦ, по-друге – перехід від типових у синодальних виданнях посилянь на видання дореволюційних російських богословів до апеляції до Нового Завіту, по-третє – широке вживання зворотів, притаманних революційній лексиці». Бачення майбутнього УАПЦ В. Чехівський подав у ґрунтовній богословській праці «За Церкву, христову громаду, проти Царства Тьми» [1455, с. 78–79].

У березні 1923 р. М. Чехівський став дияконом Софійського собору, який добре відомий своїми художніми відправами, адже був хористом хору Софійської парафії під орудою композитора П. Гончарова [427, с. 69].

Незважаючи на важкі умови буття Української церкви, В. Чехівський авторитетом досить значно впливав на розв'язання складних питань церковного життя, спричинених безбожною більшовицькою владою. У грудні 1924 р. він у складі делегації ВПЦР під головуванням митрополита В. Липківського брав участь у переговорах з урядом УРСР в Харкові щодо з'ясування правового статусу УАПЦ. Пізніше він писав, що ці переговори були викликані необхідністю розкрити перед урядом політичні наклепи на УАПЦ [78, арк. 2зв.; 3207, с. 319] та запевнити владу, що УАПЦ ні в яку політичну діяльність не втручається, а проводить лише суто церковно-християнську працю [66, арк. 4зв.; 3207, с. 319]. Однак, ці запевнення керівництва УАПЦ не влаштовували радянську владу, і у квітні 1925 р. пленум Всеукраїнської антирелігійної комісії ухвалою доручив ДПУ зібрати матеріали про антирадянську поведінку ВПЦР з метою їх публікації у пресі та посилити репресії по відношенню до автокефальної церкви та її вірних [3207, с. 322]. Зважаючи на те, що взаємовідносини з державою погіршувалися, В. Чехівський у складі делегації ВПЦР 12 жовтня 1925 р. узяв участь у перемовинах з наркомом внутрішніх справ В. Балицьким [77, арк. 68–68зв.; 3207, с. 323], де порушувалися питання щодо відмови влади в реєстрації Статуту УАПЦ та заборону церковних з'їздів і соборів [77, арк. 70–70зв.; 3207, с. 323].

1–3 вересня 1926 р. у Києві відбулася нарада єпископів і представників УАПЦ, на якій ухвалено пропозицію визнати достойними осуду В. Липківського та всього складу Президії ВПЦР за нібито політичні і антирадянські виступи. М. Чехівський став членом новоствореної тимчасової Всеукраїнської комісії з унормування церковного життя УАПЦ, яка перейняла всі обов'язки Президії ВПЦР і фактично діяла до 1 листопада [324, с. 20; 3468, с. 54]. 10 грудня більшовики зареєстрували статут УАПЦ, яка на середину 1926 р. налічувала близько півтори тисячі священників і 3500 парафій [3189, с. 506; 3370, с. 698], і ВПЦР розпочала легальну діяльність [324, с. 19–20; 1704].

На Предсоборній нараді УАПЦ 26–30 липня 1927 р. [324, с. 21; 3102, с. 176], яка проекти ухвал погоджувала з ОДПУ [324, с. 22; 3281, с. 148], В. Чехівський зачитав тези майбутньої доповіді «Про внутрішній стан життя УАПЦ та працю ВПЦРади» [324, с. 64], де зазначив, що Собор мусить дати відповіді на всі ідеологічні і практичні питання, що виникають [324, с. 65].

Софійський собор як церковна святиня став осередком значної частини української інтелігенції, даючи їй можливість вільного спілкування в неофіційному середовищі, не затисненого у лабеті більшовицької ідеології. Тут майже всі проповіді вів благовісник В. Чехівський, який 7 серпня 1927 р. виголосив знамениту промову на захист митрополита В. Липківського, заснував «Братство робітників слова» [427, с. 68]. І. Корчинський писав, що проповіді В. Чехівського дійсно патріотичні, народ слухає його з захопленням. Однак радянська влада дивиться на це «дуже зизом» [1004]. Знаний поет М. Драй-Хмара писав, що, стоячи в темному закутку, він як і всі присутні слухав, як В. Чехівський виголошував своє довжелезне казання про князів церкви (улюблена його тема) [3147, с. 340].

Другий всеукраїнський православний церковний собор УАПЦ (17–30 жовтня 1927 р.) – «Собор самопізнання» [324, с. 17] – проходив під пильним наглядом ОДПУ. Головою собору було обрано В. Чехівського, на якого покладалася малоприємна місія, входити в стосунки з представниками влади і, зрештою, оголосити про усунення митрополита В. Липківського від церковного служіння [324, с. 26]. Як член делегації від Собору до уряду для з'ясування ставлення уряду до УАПЦ [324, с. 165, 182] та до питань, що розглядалися на Соборі [324, с. 27, 164], мав надважкі завдання, оскільки більшовики поставили вимогу усунути митрополита В. Липківського від керівництва УАПЦ. Тиск на Собор з боку влади був незвичайно великий. В. Чехівського неодноразово викликали в ОДПУ, погрожуючи закриттям Собору, засланням митрополита В. Липківського і В. Чехівського у Сибір, що викликало серед членів Собору велике пригнічення [510, с. 1020]. Головуючи на Соборі [324, с. 140], він все ж сміливо і гідно обстоював честь

Української церкви та її митрополита В. Липківського [3082, с. 341–342]. Проте ОДПУ все ж змусило голову Собору В. Чехівського негайно проголосувати питання звільнення митрополита В. Липківського, пригрозивши, що в іншому випадку Собор буде розігнаний, а потім В. Чехівський і В. Липківський підуть на заслання [433, с. 2]. 20 жовтня він після гарячих дебатів оголосив, що приймаючи до уваги об'єктивну неможливість продовження митрополичого керівництва всією УАПЦ найпочеснішим митрополитом Василем Липківським, Собор визволив його «від тягара митрополітанського керівництва» [324, с. 235; 427, с. 68; 433, с. 5] і визнав за потрібне визначити день вибору нового митрополита на вільну митрополичу катедру [324, с. 29; 1645, с. 33]. На вечірньому засіданні 21 жовтня митрополит В. Липківський склав доповідь-звіт про своє 6-літнє служіння рідній церкві [324, с. 30] і під тиском влади уступив зі свого становища [879].

22 жовтня 1927 р. Президія Собору й ВПЦР приступили до організації виборів нового митрополита УАПЦ, які проходили в непростій ситуації, адже о. К. Малюшкевич, за якого проголосувало 97 із 226 присутніх членів Собору, категорично відмовився дати згоду бути вищим духовним керівником УАПЦ. Негативну відповідь дав і архієпископ Й. Оксіюк, який набрав 90 голосів. 24 жовтня відбулося нове голосування, і єпископ М. Борецький, який отримав 188 голосів, дав згоду виконувати це велике служіння [324, с. 31–32; 1450], адже це «воля Божа, воля церкви, воля любого мені українського народу» [76, арк. 118зв.; 324, с. 33; 1450].

На вечірньому засіданні 24 жовтня В. Чехівський відмовився від обрання Головою Президії ВПЦР [324, с. 326], посилаючись на те, що, по-перше він «вибрав собі роботу, яку другий не зможе робити, і другої роботи вже не можу взяти»; по-друге, його ім'я зв'язують з «петлюрівщиною й гетьманством», з політикою, що може негативно відбиватися на життю Церкви; по-третє, він просто не бажав бути очільником УАПЦ [324, с. 327]. За наполяганням членів Собору він 25 жовтня був обраний членом Президії

ВПЦР, де керував видавничою справою [324, с. 33, 330], завідував освітнім відділом [324, с. 345–346], був членом Вищого церковного суду УАПЦ [324, с. 331] та Комісій: теоретико-ідеологічної, церковно-організаційної, з огляду церковного життя УАПЦ [324, с. 518].

Внутрішнє життя УАПЦ після обрання нового митрополита М. Борецького значно змінилося, поволі згасав реформаційний запал [1704]. Натомість почався внутрішньо-конфесійний розбрат, якому сприяла й безпосередня присутність на Соборі трьох представників ОДПУ [324, с. 32; 3002, с. 536–537], що свідчило про відверте і цинічне втручання влади в справу обрання митрополита УАПЦ. Радянська влада, намагаючись одірвати В. Чехівського від проповідницької роботи та зменшити його вплив на внутрішньо-церковне життя УАПЦ, запропонувала йому кафедру в Київському університеті. Для більшовиків він – «це сіль в оці радвлади», яка усунула б його, та по-перше не мала підстав, а по-друге боялася його арештувати [1004]. Проте вже невдовзі влада, вбачаючи в діяльності УАПЦ особливо небезпечне значення для радянської влади [3207, с. 321], усе-таки заборонила В. Чехівському виголошувати проповіді [879].

Однак це була лише прелюдія до справжньої трагедії УАПЦ, а ключові події відбулися в 1929–1930 рр., коли вона зазнала значних правових та адміністративних обмежень [1777, с. 110; 3394, с. 30]. Радянський уряд та його приспівники в Україні різними способами намагалися дискредитувати український визвольний рух за автокефалію. «Правда» (25.11.1925) [501], червоний професор І. Сухоплюєв [505], Ю. Самойлович [3429, с. 198–302], Г. Максимович в один голос стверджували, що ця контрреволюційна, ворожа інтересам народу організація [3062, с. 96], на чолі якої стоїть колишній прем'єр-міністр уряду С. Петлюри В. Чехівський, і яка, прикриваючись іменем Христа, веде антирадянську, контрреволюційну пропаганду [501], є найголовнішим і найбільш небезпечним ворогом радянської влади [505], психологічно підготовляли український народ і теоретично обґрунтовували спланований Москвою розгром УАПЦ, який логічне завершення отримав у

1929 р. [1848, с. 275]. Жертвами більшовицького терору, що з серпня 1929 р. прокотився «страшним гураганом по всій Україні», першими впали найвидатніші представники старої, більш-менш спадкової української інтелігенції, серед них найсвідоміші члени родини, діячі УАПЦ – Є. Сіцінський, В. Чехівський, М. Чехівський [428; 637; 1853, с. 13–15], яких московський окупант посадив на лави підсудних у сфабрикованій ОДПУ справі «Спілка визволення України». М. Чехівського [1894; 2207, с. 2] Київський губернський відділ ОДПУ УРСР заарештував 15 липня 1929 р. [3751, с. 110], а В. Чехівського [2207, с. 3] – 17 липня [430, 459; 1643]. До членів СВУ була долучена група з 9 автокефальних попів Кам'янець-Подільської округи, колишніх членів «Кирило-Мефодіївського братства, зокрема й Є. Сіцінського [141, арк. 27], через родинне споріднення з В. Чехівським та як науково-професійний колега В. Отамановського [685, с. 82]. Є. Сіцінський, якого Кам'янець-Подільський окружний відділ ОДПУ заарештував 25 серпня [1181], на допиті 29 серпня категорично відкинув всі звинувачення [172, арк. 11–12] і ОДПУ, не маючи підстав притягти його до відповідальності, навесні 1930 р. звільнило з в'язниці і справу закрили.

Володимир і Микола Чехівські все ж узяти участь у режисованому ОДПУ процесі «Спілки визволення України», поставленому в Харківському оперному театрі (9 березня – 19 квітня 1930 р.) [143, арк. 77; 323, с. 373–396; 1644, с. 7; 1645, с. 34; 1649; 1777, с. 109; 3074; 3233, с. 193–198; 3394, с. 29; 3396, с. 703;]. В. Гришко [685], розкриваючи участь національно-релігійного діяча В. Чехівського у сфабрикованій справі «СВУ», писав, що ОДПУ обіцянками чи погрозами з учених (хоч і не зі всіх) витиснули зізнання і перевели відкритий, показовий процес над керівниками неіснуючої СВУ [685, с. 80; 3673, с. 102–103]. Під час цієї вистави Москва з допомогою українських комуністів-яничарів [1894], зробила В. Чехівського головним обвинуваченим від УАПЦ, нібито він як член Президії «СВУ» намагався зробити з УАПЦ терористичний осередок, який нібито готував націоналістично налаштовані кадри для майбутнього повстання проти

радянської влади [3394, с. 29; 3397, с. 111; 3398, с. 258]. В обвинувальному акті зроблено висновок, що з перших днів свого виникнення УАПЦ була розгалуженням активних контрреволюційних організацій і готувала збройне повстання [316, с. 113; 874, с. 218]. В. Чехівський на ці звинувачення спокійно, мудро, із збереженням своєї гідності відповів [791, с. 8], що «Церква ніякої ролі в підготовці повстання» не приймала і ніколи не була штабом повстання проти радянської влади [353, с. 380; 874, с. 221]. Між тим, «Известия» від 22 квітня 1930 р. писали, що церковна п'ятірка СВУ на чолі з В. Чехівським, використовуючи служителів церкви й контрреволюційний склад активу п'ятірок, перетворила УАПЦ на збірні пункти командного складу майбутнього повстання [874, с. 36].

За задумом організаторів відкритого політичного процесу «СВУ» родинні зв'язки Володимира та Миколи Чехівських мали стати реальним комплексом неспростовних свідчень щодо тісного зв'язку між українською армією часів С. Петлюри та УАПЦ [350, с. 296–342]. Однак із числа заарештованих у справі СВУ його спільників у національно-релігійній праці УАПЦ на судовому процесі поруч із ним було виставлено лише його брата – М. Чехівського [685, с. 82]. Збережені матеріали з підготовки і проведення процесу «СВУ» та їхнє розташування у справі щодо В. Чехівського [351, с. 13–110] показують усю масштабність задуму «драматургів» ОДПУ щодо УАПЦ і свідчать, що за братами Чехівськими пильно стежили, а відтак з ними працювали, прагнучи досягти основної мети – всіляко дискредитувати УАПЦ і підготувати ґрунт для її знищення [1853, с. 17]. Архівні матеріали засвідчують велику роботу, проведenu ОДПУ щодо всебічного доведення участі В. Чехівського в організації терористичної діяльності у складі керівного органу «СВУ». В. Чехівського засудили до 10 років позбавлення волі з суворою ізоляцією і з поразкою у правах на 5 років, а М. Чехівського на 3 роки позбавлення волі з суворою ізоляцією і позбавленням прав на 2 роки. Вирок означав повне фізичне знищення і зарахування назавжди у розряд осіб, небезпечних для «гуманної» радянської влади [301; 860; 1490;

1491; 1901, с. 21]. Хоча процес і закінчився засудженням 45 членів «СВУ» [1894], однак він не міг зломити спротиву українського народу, не міг поконати прагнення українського народу до волі і самостійного державного існування [851].

Перебіг Харківського процесу в справі «СВУ», яка була спровокована владою з метою винищення української інтелігенції [3107, с. 83], активно висвітлювали часописи «Тризуб» (Париж) [1491; 1762, с. 15; 1900, с. 7; 1902, с. 5], «Діло» (Львів) [1772–1774], «Сила» (Львів) [1490], «Свобода» (Джерсі Сіті) [474; 867; 1133–1137], приділивши значну увагу діяльному члену УСДП, керівнику автокефалістів, видатному українському науково-культурному діячеві В. Чехівському та українському національному діячу М. Чехівському. Часописи також опублікували звернення від сотні тисяч американських громадян українського походження до сенатора Бори з проханням «заінтерпелювати світський уряд в справі арештованих українських учених і єпископів», серед яких організатор УАПЦ, людина євангельських чеснот, відомий проповідник В. Чехівський [867]; висвітлили спільне віче членів Академічної громади та студентської громади УГА у Подєбрадах 12 грудня 1929 р., на якому присутні висловили протест проти наступу на українську національну ідею, проти арештів В. Чехівського та ін. [1822]; надрукували протест 33 членів Товариства українських письменників і журналістів у Празі, серед яких В. Січинський, де висловили найрішучіший протест проти насильства над українським народом, його найсвідомішою частиною – інтелігенцією, серед якої був В. Чехівський [1469].

На Першому надзвичайному Соборі 28–29 січня 1930 р. влада руками діячів УАПЦ, зокрема митрополита М. Борецького, примусила УАПЦ до самоліквідації [324, с. 33; 1450; 3412]. На Собор, що був реалізацією суто політичних намірів більшовиків щодо поневолення українського народу, прикриті псевдорелігійними мотивами, відгукнулися часописи «Тризуб» (Париж), «Газета Польська» (Варшава), «Послѣднія новости» (Кишинів) та ін., зауваживши, що Собор оголосив В. Чехівського контрреволюціонером

[1061, с. 28]. Дослідниця історії УАПЦ І. Преловська стверджує, що цей І «надзвичайний» Собор, процес «СВУ» та «екстрений» Собор 8–12 грудня 1930 р. відновленої під назвою «УПЦ» колишньої УАПЦ органічно пов'язані між собою та були грандіозним політичним спектаклем і найбільш небезпечними символами щойно знищеної української державності [3396, с. 705]. З цього часу почалася повільна агонія Української православної церкви [3372, с. 26], у 1933 р. влада розпустила Софійську парафію, а 15 лютого 1934 р. закрила Софійський собор, перетворивши його на заповідник [3372, с. 177]. Весь єпископат УАПЦ, близько трьох тисяч священників, тисячі вірних заплатили життям і довгими роками ув'язнення за вірність Церкві, ні один митрополит чи єпископ не пережив більшовицького лихоліття [876].

У знищенні УАПЦ в 1930 р. як релігійної інституції [3208, с. 147; 3396, с. 705; 3397], митрополит Харківський І. Павловський звинуватив В. Чехівського та інших діячів УАПЦ. В листі від 5 серпня 1931 р. до митрополита І. Теодоровича він писав, що УАПЦ не була ліквідована комуністичною владою, а самоліквідувалась [3468, с. 62] через нецерковну діяльність і використання її керівних органів у політичних цілях, про що посвідчили на процесі «СВУ» В. Чехівський та ін. [333, с. 159–161]. Цим звинуваченням архієпископ І. Теодорович не повірив і ствердив, що саме В. Чехівський був головним автором обґрунтування благодатності єпископату УАПЦ формації 1921 р. напередодні та під час Собору (1921) [3468, с. 96]. Основою написання І. Теодоровичем книги стали праці В. Чехівського [3468, с. 95], тому І. Преловська справедливо вважає В. Чехівського якщо не співавтором, то головним ідейним натхненником книги І. Теодоровича [3468, с. 97]. Звинуваченням проти В. Чехівського в розвалі УАПЦ [1455, с. 78] не повірив й історик Ю. Мулик-Луцик, який, обґрунтовуючи виняткову роль великого персонажа у драмі церковно-релігійних рухів і «тихого мислителя» в утворенні єпископату в 1921 р. писав, що діячі УАПЦ намагались прищепити інтелігенції той ідеал Царства

Божого на землі, що був в основі ідеології т. зв. «християнського соціалізму», головним речником якого був В. Чехівський. Без знання його церковно-релігійної ідеології неможливо пізнати істоту вчення архієпископа І. Теодоровича про мету Церкви Христової [3294, с. 338].

Церковно-визвольний рух за автокефалію Української церкви 1917–1921 рр. став для В. Чехівського частиною життя та надав можливість зайняти одне з чільних місць у справі створення УАПЦ, хоча це й мало фатальні наслідки [1455, с. 78]. Г. Махулько-Горбацевич [1105] писав, що саме невтомній праці В. Чехівського мусимо завдячувати, що церква відіграла на Україні величезну роль у справі поширення національної свідомості широких народних мас, у справі піднесення національно-визвольної боротьби за власну соборну державу.

Деякі дослідники церковно-релігійної діяльності В. Чехівського, який в своєму житті завжди керувався велінням своєї совісті [324, с. 221], недостатньо обізнані з історією українського церковно-визвольного руху 1917–1930 рр., вважають його церковним реформатором. Однак, ні В. Чехівський, ні його однодумці і сподвижники по автокефальному руху не були реформаторами, адже УПЦ реформація була не потрібна, їй була необхідна тільки воля, автокефалія, незалежність від чужого церковного управління, щоб вільно жити й діяти, керуючись заповідями Христа. Саме ці постулати й відстоював В. Чехівський, але це не реформація. Д. Бурко згадував, що в 1926 р. В. Чехівський, аналізуючи працю В. Агієнка «Революція духу» [3039], стверджував, що автор, відкидаючи багатовікову історію Української церкви, прийняв російське формальне православ'я за істотне для всіх православних церков» не знаючи, що між київським православ'ям і московським глибока різниця. Саме тому, В. Чехівський наголошував на необхідності відродити цей предківський образ нашої Церкви, а не реформувати її [3082, с. 342–343].

Безпідставними є припущення М. Ковалевського та деяких радянських дослідників про те, що церковна діяльність В. Чехівського мала політичний

характер, а сама УАПЦ – політична організація і за це її було знищено владою. Проте В. Чехівський дотримувався лише вимог духовного єства самої Церкви, бо ж всі Православні Церкви є національні [3082, с. 343]. О. Воронин [628, с. 8] писав, що саме УАПЦ за короткий час свого відродження дала українському народу великого проповідника В. Чехівського [3102, с. 223], проповіді якого були «могутнім чинником піднесення духовного і морального життя, зміцнення віри та відданості Церкві» [628, с. 8].

Певний внесок у розбудову УАПЦ зробила О. Чехівська та її брат священик Микола Сіцінський, які були делегатами і брали участь у роботі Другого собору УАПЦ (1927) [324, с. 580]. Перебуваючи в еміграції, О. Чехівська як почесний член узяла участь у роботі Другого еміграційного собору УАПЦ (собороправної), що відбувся 15–17 жовтня 1954 р. у Чикаго [693], значну частину часу віддавала праці в Українському православному братстві ім. митрополита В. Липківського (США) [324, с. 8]. Свідченням її праці в УАПЦ стало урочисте відзначення її 80-річчя філадельфійською парафією святого Андрія Первозванного, під час якого священик о. Петро Сагайдачний та парафіяни зауважили непростий тернистий шлях життя Володимира та Олени Чехівських [449, с. 19], як активних учасників процесу творення Української автокефальної православної церкви.

Внесок Євфимія Сіцінського, Володимира, Миколи та Олени Чехівських у процес творення й становлення УАПЦ більш розширено розкрито у статтях [3491; 3493; 3514; 3521; 3524–3526; 3530; 3532; 3533; 3545].

Отже, активна участь членів родини Євфимія Сіцінського, Володимира, Миколи та Олени Чехівських у церковно-визвольному русі за Українську автокефальну православну церкву в 20–30-х рр. ХХ ст. стала важливим складником щодо надання автокефалії Українській православній церкві та визнання її рівною серед інших помісних православних церков світу.

Висновки до розділу

У тривалому і досить насиченому драматичними подіями житті членів родини як відданих синів і доньок українського народу були перемоги і поразки, піднесення та зриви, проте вони самовіддано творили громадсько-просвітницькі товариства й працювали на користь України, не зважаючи на те, що доля розкидала їх по світу. Усім членам цієї родини як активним діячам громадсько-просвітницького руху належить велика подяка за те, що своєю працею поклали основу до створення незалежної Української держави.

Є. Сіцинський, В. Чехівський, В. Січинський, В. Шандор та інші приймаючи активну участь у політичній діяльності, державотворчих і суспільних процесах як члени більше 30 партійних і суспільно-державних інституцій у країнах осідку, вважали, що поразка Української революції 1917–1921 рр. водночас стала перемогою українського руху, оскільки породила ідею існування самостійної України, яка стала провідною ідеєю для них як національно свідомих українців упродовж усього ХХ ст.

Організуючи українські культурно-мистецькі інституції та професійні осередки члени родини Володимир і Ярослав Січинські, Вікентій Шандор сприяли функціонуванню численних навчальних, наукових і культурних закладів різного профілю, створених за їхньою участю українцями-емігрантами у Чехословаччині, Німеччині та США. Вони, налагоджуючи міжрегіональні і міжнародні зв'язки, улаштовуючи з'їзди, конференції і виставки українських мистців, впливали на самопізнання і водночас самовизначення не лише окремих українських мистців, інженерів, правників та ін., але й цілих верств української еміграції, пропагуючи перед широким світом українську національну і духовну культуру, традиції народного і професійного мистецтва, що зумовило їхній вихід на рівень загальносвітових завдань розвитку української культури ХХ ст.

Велика заслуга членів родини священнослужителів, зокрема Євфимія Сіцинського, Володимира і Миколи Чехівських у тому, що за короткий період

існування Українська автокефальна православна церква (1918–1930), біля витоків якої стояло Кирило-Мефодіївське братство, закономірно стала Церквою Христовою, що високо тримала мораль і, незважаючи на репресії радянської влади щодо УАПЦ, оберігала паству від гріха безбожництва, виступала проти фальсифікації вірувань.

РОЗДІЛ 3

ВНЕСОК ЧЛЕНІВ РОДИНИ СІЦІНСЬКИХ-ЧЕХІВСЬКИХ-СІЧИНСЬКИХ-ШАНДОРІВ У ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ

3.1 Висвітлення загальних аспектів історії України

У світовій історії часто зустрічаємося з явищем, коли один талант йде в парі з другим, і часто в цих випадках один талант домінує над іншими, але часом бувають такі таланти, що «годі дати примат одного таланту над другим» [3206, с. 8]. До таких урівноважених талантів можемо зарахувати членів родини Сіцинських-Чехівських-Січинських-Шандорів, які, незважаючи на несприятливі умови еміграції, страхіття двох світових війн, міжвоєнних і повоєнних репресій з боку «гуманної» радянської та «демократичної» угорської, німецької і чехословацької влади, «цивілізованої» повоєнної репатріації українців із Європи, науковими працями з української історії, культури та мистецтва, намагалися показати всю велич історії українського народу. Завдяки таланту, працьовитості, витривалості і скромності, переживаючи страхіття війни та живучи у важких моральних і матеріальних еміграційних умовах, відчуваючи відповідальність перед українським народом, вони досліджували, висвітлювали та творили історію, культуру та мистецтво, переконуючи світ у повноцінності нації, доводячи, що українці є окремим самостійним народом, який нічим не поступається іншим народам світу [3206, с. 25].

Понад 70 років радянська влада намагалася вилучити з пам'яті українського народу відомості про багатоаспектну творчу діяльність членів родини, стерти всі свідоцтва славного минулого кращих представників українського народу, виховати покоління, не свідомі своєї історії, своєї ваги [1099]. Пам'ятки минулого українського народу, що вже самою своєю

наявністю свідчили проти офіційної, перекрученої «старшим братом» версії української історії, були знищені, покинуті на руйнування чи розграбування.

Члени родини в усі періоди багатогранної діяльності намагалися пробудити в українців у країнах їхнього поселення стремління до утвердження правдивої, досить часто трагічної, багатовікової не спотвореної «старшим братом» української історії та культури. Є. Сіцинський надавав великого значення дослідженню основних аспектів історії багатьох регіонів України, зокрема Волині, Галичини, Київщини, Поділля, Прикарпаття і Закарпаття [3503, с. 88–103], Великий внесок Є. Сіцинський, а згодом і В. Січинський, зробили у вивчення трипільської культури [2630; 2631], зокрема, й на території Поділля [3574]. Початок таких досліджень на Поділлі належить В. Антоновичу та Є. Сіцинському [3503, с. 125–131].

В. Січинський, який належить до найвизначніших сучасних українських учених і діячів, залишив по собі багату спадщину – численні науково-творчі доробки [1475, с. 816; 2631], серед них цінна праця «Трипільська мальована кераміка» [2630; 2631]. У ній учений, подаючи історичний огляд теренів України, починаючи від 2.5–2.0 тис. р. до н. е. [3490, с. 185], писав, що автохтонне населення плекало ріллю з найдавніших часів, саме трипільська або передмікенська культура з чудовою мальованою керамікою, що існувала в Україні під кінець неоліту і на початку енеоліту (мідної доби) займала великий простір від Чорного моря до Чернігова і від Кубані до басейну Дністра. Однак, найбільше цінних знахідок віднайдено на берегах середнього Дніпра, на Західному, Східному і Центральному Поділлі та Галичині поміж Збручем і Серетом. Учений стверджував, що високо розвинена трипільська культура займає в історії людства таке поважне місце, що деякі вчені її назвали «передмікенською», вважаючи її основою мікенської (чи егейської) культури, з якої розвинулося грецьке античне мистецтво [2630, с. 12–13].

До проблеми розвитку трипільської культури в Україні В. Січинський звертався неодноразово. На Третій конференції українських археологів (Ашаффенбург, 1946) подав письмову пропозицію щодо присвоєння

останньому етапові трипільської культури (т. зв. білогрудівської культури) нову назву – передегейської культури, що викликало зацікавлення і схвалення учасників наукового форуму [219, с. 61; 3647, с. 922–923]. На підтвердження своєї думки учений писав, що «антична доба має своє коріння головно в т. зв. трипільській культурі кінця неоліту, культурі остільки високій, що здобула в науці назви передмікенської чи передегейської культури та була підставою для цілого дальшого розвитку української культури [2646, с. 3]. 27 грудня 1954 р., беручи участь у засіданні секції археології і мистецтва Першого наукового з'їзду в Нью-Йорку, він після доповіді Я. Пастернака «Етногенеза слов'ян в новій археологічній літературі», долучився до дискусії і зазначив, що «проблема трипільської культури, як проукраїнської, дуже приваблива, але часово вона так далеко від старокняжої доби, що годі встановити етнічний зв'язок цих культур» [816].

В. Січинський приділяв увагу різним аспектам історії України від найдавніших часів до ХХ ст. і присвятив цій проблематиці близько 120 праць, загалом згадавши Україну в 193 працях. Так, до стародавньої історії України, зокрема, до окремих питань проблеми роксолан, він торкався ще в студентські роки. Згодом окремі аспекти цієї проблеми подав у підручнику «Вступ до українського краєзнавства» [2339], а головну її концепцію скорочено виклав у невеличкій праці «Назва України» [2523; 2525], де посилаючись на грецькі джерела про Роксоланію, на мапи Птолемея II ст. н. е., Беатуса X–XI ст., Мінстера 1552 р., Ортеліуса 1590 р. та інші відомості про роксолан в історичній літературі, на документи, матеріали і народні перекази, стверджував, що найстаршою назвою української землі була «Роксоляна», яку вживав Птоломей у II ст. н. е. [2523, с. 6]. Назви «Роксоляна» й «Роксолянція» вживали на старих європейських мапах, в історичних документах, літературі, народних переказах і навіть у козацькі часи XVII–XVIII ст., коли потрібно було «підкреслити окремішність, давність, автохтонність українського народу» [2523, с. 8].

Після переїзду до США учений продовжив працювати над монографією, одночасно частинами апробуючи її в науковому середовищі. Так, першу розвідку з цієї проблеми автор опублікував під назвою «Роксоляна» в часописі «Овид» (1950) [2599], а наукова доповідь «Джерела про роксолян» була зачитана й обговорена 8 грудня 1951 р. [1220] та 3 травня 1953 р. [2632, с. 1415] на засіданні НТШ, у якій учений доказував, що найдавніша назва території України була «Роксоланія» [708]. 27 грудня 1953 р. він на засіданні секції археології і мистецтва Першого наукового з'їзду (Нью-Йорк) виступив із доповіддю «Знакове письмо Роксолян IV стол. по Хр.» [2632, с. 1415], у якій звернув увагу на знакове письмо на кам'яних плитах та ін., знайдених у 70-х рр. XIX ст. в Ольвії, Євпаторії і Керчі, котре він приписав роксоланам і датував IV ст., стверджуючи, що роксоланське письмо схоже на болгарську, македонську і хорватську глаголицю IX–X ст. і було «первісним письмом русичів» IX–X ст. [816]. У статті «Нова теорія про “Русь”» учений писав, що І. Пашкевич проповідуючи стару норманську теорію А. Шлецера, не зважав на те, що Б. Хмельницький, з'ясовуючи прадавню українську державницьку і культурну традицію, покликався саме на Роксоланію, порівнюючи її з назвою «Русь» [2532].

Цю тему він продовжив в історичному нарисі «Крим» [2466, с. 12–16] та у монографії «Роксоляна: Джерела. Назва. Історія. Територія. Народ. Археологічні знахідки. Культура. Знакове письмо», яку почав друкувати в 1956 р. у часописі «Визвольний Шлях» [2632, с. 1416; 2611], а згодом видав окремою книгою [1521; 2600]. Її унікальність у тому, що в ній учений уперше, опрацювавши широкий спектр історико-археологічних джерел і простеживши історію, територію заселення, антропологічний склад, матеріальну і духовну культуру й соціальну організацію маловідомого етносу роксолан, який жив на території широких степів України від II ст. до н. е. аж до поразки від гунів у 375 р. н. е. [3056, с. 91; 3734, с. 103], зауважував, що їхня проблема дуже важлива в хронологічному та територіальному плані, адже з'ясовує витоки постання етнічної праукраїнської групи на українських

землях, питання культурних праджерел, основ української державності і багато інших питань праісторії та історії українського народу.

Теорія В. Січинського щодо роксолан отримала широку підтримку та схвалення в середовищі істориків і культурних діячів української еміграції, про що свідчать статті М. Міллера, О. Оглобина, Б. Стебельського [1350], В. Шандора [2796, с. 28] і О. Яворського [1898], рецензія І. Кейвана [1506] і доповідь Ю. Перхоровича [837], у яких вони зауважили, що насичена великою кількістю джерел монографія відіграє дуже поважну роль для визначення українського національного світогляду. «Роксоляна» опрацьована надзвичайно солідно і кожна теза безсумнівна, це «велетенський вклад у нашу праісторію», оскільки «ставить на інші основи нашу старокняжну державу і збиває московські байки – часто безосновні» [1350]. Однак Богдан-Юрій Кравців виступив із критикою цієї праці [1012, с. 3], і зауважив, що висновки автора досить проблематичні, оскільки він, посилаючись на буржуазно-націоналістичного історика М. Грушевського, не врахував у дослідженні праць російсько-радянських істориків В. Городцова, С. Жебелева, Ю. Кухаренка, К. Смірнова та інших [1012, с. 4], а також гасла про роксолан у «Большой советской энциклопедии» [1012, с. 3]. Тому, на думку Б.-Ю. Кравціва, твердження автора про те, що «саме роксолан мусимо вважати за тих автохтонів української землі, що стали пігментом, основою і джерелом для створення українського народу, його державності і культури Х–ХІІ ст. із центром у Києві» не є вірними [1012, с. 4; 2600, с. 60].

Більш аргументовано, на думку В. Логвіної та Л. Баженова, заперечив цю теорію [3056, с. 92; 3734, с. 104], а точніше намагався заперечити, знаний історик та археолог Іон Винокур у статті «“Країна Роксоляна” Володимира Січинського: міфи та реальність», де на основі сучасних даних археології, лінгвістики та вивчення джерел, однак не вказував яких саме, з'ясував реальні і намагався спростувати міфи щодо існування праукраїнської землі на межі 1 тис. до н. е. Роксоланії [3056, с. 48] і стверджував, що «В. Січинський перебільшує роль роксолан у історії Русі» [3056, с. 50], оскільки

«причорноморські степи були заселені на той час переважно іраномовними племенами, які не брали участі в слов'янському етногенезі» [3056, с. 49]. Водночас, вітчизняні історики В. Михайловський, О. Симоненко та ін., відзначаючи позитивні сторони дослідження вченого з виявлення початків і регіону формування праукраїнців та їхнього органічного зв'язку з слов'янами-антами, Київською державою, подали в сучасних енциклопедично-довідкових виданнях гасла про роксолан [3849]. Монографія «Роксоляна» й досі є цінним складником історії постання українського народу і української державності.

В. Січинському ще у 1920-х рр., як писав А. Краєвий, «прийшла щаслива думка: використовуючи європейські бібліотеки, відшукати в чужинній літературі ті всі відомості, які є в ній про Україну». Унаслідок притаманної вченому «пильності й працьовитості», ця ідея дала несподівано добрі наслідки [1019]. Видана дослідником унікальна для української історичної науки праця «Чужинці про Україну. Вибір описів подорожей по Україні та писань чужинців про Україну за десять століть» стала великим внеском ученого в історичну науку та важливою подією в науковому житті української діаспори. Сам учений писав, що «знайомство з такими авторами мимоволі збуджує і зміцнює нашу національну свідомість, нищить зневір'я і шкідливе почуття меншевартості (порівнюючи з іншими народами) та закріплює й загартовує нашу національну гідність» [2738, с. 4], а їхні описи, це дорогоцінний матеріал про географічні, економічні і побутові особливості країни. У праці дослідник на підставі глибокого вивчення різних за вартістю історичних документів, мемуарів, описів подорожей, переказів, реляцій [2738, с. 3], повідомлень і щоденників майже сотні представників дев'ятнадцяти націй [1019, с. 2; 3734, с. 100–101], подав маловідомі факти з історії Брацлавщини, Волині, Київщини, Поділля, Наддніпрянщини та інших регіонів, описи території, лісів, рік, рослинного і тваринного світу, комунікацій; про національно-визвольні змагання, козацьке військо, фортифікаційні споруди; духовну і матеріальну культуру; етнографічні

особливості; господарські і соціальні відносини [2738, с. 4–6; 3734, с. 100]. Особливої уваги заслуговують описи мандрівників про український феномен – Запорозьку Січ [3485; 3486; 3513; 3566], її демократичний устрій, «оригінальність лицарського побуту та беззастережну відданість народнім ідеалам», яка привертала увагу Європи, якій імпонували новітні проголошенні козаками гасла: рівність людини перед законом, свобода і справедливість [2735, с. 14]. І. Кейван писав, що вчений зумів із великим хистом зібрати враження чужинців з України та їхні погляди на український народ, побут і культуру впродовж десяти сторіч [2153, с. 9; 3206, с. 18; 3734, с. 100] і заслуговував би на признання як визначний науковець – дослідник і популяризатор українського імені хоч би написав тільки цей один твір [3206, с. 22]. Праця, яка принесла авторові широку популярність серед української спільноти у світі як професійного археографа, знавця стародруків, ученого-історика, й досі є не тільки важливим джерелом висвітлення історії українського народу, але й цінним з методологічного і науково-історичного погляду складником осмислення буденного рівня життя українського суспільства упродовж VI–XX ст., з'ясування його чинності й впливовості у загальній історії України.

Над першим виданням книги В. Січинський працював понад десять років і видав її літографічним способом як другий розділ навчального посібника «Вступ до українського краєзнавства» (1937) [2339] для старших класів української гімназії. Після виходу книги, якій судилася щаслива (11 разів перевидана: 5 українською [660; 1019; 1845; 2339; 2733, с. 9; 2737], 2 німецькою [1570; 1845; 2732], а також англійською [2984] і французькою [1845; 3685] мовами) і трагічна доля (польська цензура в 1938 р. усунула або замазала деякі місця тексту і вирізала мапу України голландського походження кін. XVII ст. із надписом «Utemie» («Рутенія») і «Okraina» («Окраїна») [2733, с. 9], а в березні 1944 р. гестапо заборонило розповсюдження 4-го видання книжки), автор продовжував доповнювати всі наступні видання новим фактичним матеріалом [3734, с. 14, 99].

Вчений, працюючи над книгою публікував її частини або ж нововіднайдені матеріали, які згодом включав до книги, у більше десяти статтях [2153; 2154; 2281; 2319; 2362; 2363; 2374; 2467; 2562; 2574; 2628–2631; 2727–2730] і доповідях у Міттенвальді (1946) [219, с. 62; 819; 3647, с. 921], Нью-Йорку (1953, 1954) [381; 382; 497; 1897] зауважував, що іноземці підкреслювали велику географічну, господарську і культурну «відрубність України від Московщини», відмічали високий рівень української культури і писали, що «московські хворі голови» складали «народовбивчі пляни примусового переселення народів і помішання їх з росіянами», зокрема плани переселення фінів в Україну у 1791 р. [382].

Книга викликала хвилю відгуків і здобула визнання в науковому світі, оскільки, «це незвичайно цінний скарб для пізнання минувшини і сучасності українського народу в усіх проявах його життя і творчості» [2738, с. 3]. Високу професійну майстерність написання і важливість книги для української історичної науки відзначили такі особистості [3206, с. 18], як-от: М. Андрусак [391; 3042], Є. Грицак [684], І. Крип'якевич [1020], М. Міллер [1129], Р. Немир [1938] та інші [894; 1028; 1623; 1846; 1931; 2216]. Зокрема, Д. Дорошенко зауважував, що описи чужинців дають цінні причинки до пізнання минулого України [742]; автор під криптонімом «Д. М.» писав, що книга подає дуже цікавий матеріал з описів подорожей, мемуарів, історичних творів» [691]; автор під криптонімом «К. В.» стверджував, що «українці відрізняються від росіян маркантно і гостро зазначеними рисами лиця, чистотою, скромним і невибагливим одягом, здібністю до науки і мистецтва, поетичним почуванням» [809; 2213; 2214]. Часопис УНО в Берліні «Український вісник» відзначав [803; 822; 973; 1027], що праця розкрила давнє минуле України, так як його бачили чужинці [1846], і стала складником поширення певних історичних знань серед українців які з різних причин перебували у Німеччині у роки Другої світової війни [475; 543; 1217].

З переїздом до США дослідник продовжив працю і в американських бібліотеках віднайшов багатий матеріал, цілком невідомий у Європі. Так

постала англomовна книга «Ukraine in foreing Comments and Descriptions from the VI-th to XX-th Century» («Україна в чужинецьких коментарях і описах VI–XX століть») [2984]. Праця набрала великого розголосу й зацікавлення серед іноземних науковців [915; 1019, с. 2; 3206, с. 18–20], отримала прихильні рецензії у 19 україномовних виданнях Іспанії, Італії, Німеччини [1314; 1668], США [1510; 1865], Канади [885] і Нідерландів [1019, с. 3], які писали, що книга є солідним, авторитетним джерелом об'єктивної інформації з історії України [3206, с. 21–22] і переконує світову спільноту про «відрубність» українців від росіян [1668]. А. Краєвий [1019], І. Світ [1546], П. Штепа [1865], автор під криптонімом «О.–кча» [1216] та ін. [1509; 1510], писали, що праця є переконливим свідомством правди про Україну та її волелюбний народ. П. Галлет (1954) відзначав, що книга показує примітивний стан «найбільш високопоставлених московітів» і незмінно вищий культурний рівень України [1668; 3206, с. 21].

В Україну книга «Чужинці про Україну», яка стверджує, що український народ з сивої давнини мав свою державність і високу культуру, прийшла лише в 1990 р. і була опублікована повністю чи уривками у 4 часописах [2734; 2736; 2739; 2741], а також чотири рази перевидана [2731; 2735; 2740], однак, й досі є бібліографічним раритетом. У зв'язку з декількома перевиданнями цієї основної історичної праці В. Січинського, про автора заговорили у позитивному значенні [3300, с. 14].

Українські науковці Л. Баженов, В. Логвіна [3056, с. 90; 3734, с. 102], П. Брицький [3079; 3081], О. Галенко [3110, с. 205], Я. Дашкевич [3823], М. Мушинка [1157, с. 20], В. Логвіна [3257; 3258], І. Скрипник [3442], Д. Степовик [3458, с. 47], А. Шулик [3660], краєзнавець Є. Назаренко [3317] та інші дали належну оцінку праці. Зокрема, В. Ричка пише, що «подібної антології – різноманітної за змістом, значної за обсягом» – ще не було в українській історіографії [3409]; Д. Чепурний підкреслив, що праця «Чужинці про Україну» не має аналогів у вітчизняній історіографії [2740, с. 7] і досі є унікальним джерелом для вітчизняної історичної науки, оскільки

висловлювання чужинців про український народ, його побут і культуру мають велике значення щодо переборення комплексу «меншого брата», утвердження української нації, а не малоросійського народу.

У рукописі залишилася монументальна, на думку І. Кейвана, праця В. Січинського «Бритійці про Україну», у якій він використав матеріали 25 авторів-англійців XVI–XIX ст. які або самі були в Україні, або подавали відомості про неї з першого джерела [3206, с. 24; 2757, с. 176]. Частково зміст книги учений розкрив у доповіді «Англійські автори XVI–XVIII ст. про Україну» (1954) відмітивши вісім авторів (Д. Белл, П. Вітворт, П. Гордон, В. Коннор, П. Мондей, К. Рондо, А. Свінсон, Д. Флетгер) які підкреслювали, що українці і росіяни є два різні народи зі своєю історією і культурою [381; 382]. Деякі оригінальні тексти англійських авторів учений подав у праці «Ukraine in foreign Comments and Descriptions» («Україна в іноземних коментарях і описах») [382; 2984]. На жаль, після смерті його сина Я. Січинського доля цієї рукописної праці не відома.

До проблеми поінформованості світу про Україну та боротьбу українського народу В. Січинський звертався і в праці «Московська інформація про Україну з-перед 100 років», у якій, писав, що російський дипломат П. Свіньїн у дусі офіційної російської «єдинонеділимської» політики, вживаючи методи замовчування, викривлення [2520, с. 19] стверджував, що історія України начебто починається з моменту, коли «Малоросія прийшла в підданство Росії», адже «сама її назва вказує, що була вона “віддавна невідлучною від російської землі... тісно з’єднана з нею в одне родинне державне коло”» [2520, с. 20].

Члени родини у своїх дослідженнях історичного спрямування певну увагу приділяли історико-картографічним дослідженням України. Важливий внесок у цей напрям наукової праці зробив, як стверджував знаний історик О. Прицак, відомий український історик Є. Сіцинський, який наприкінці XIX – початку XX ст. брав участь у складанні географічного словника України [1463]. Його справу продовжив В. Січинський, який, розробляючи різні

аспекти минулого України, надавав важливе науково-джерелознавче значення картографії. Зокрема, він на замовлення Української господарської академії (Подебради) і «Виставової корпорації» (Чикаго) склав і виконав мапу архітектурних пам'яток України для експозиції «Мапи України» на світовій виставці у Чикаго (1933) [1354].

В. Січинський у рефераті «Нові знахідки мап України XVII–XVIII ст.», який прочитав 21 червня 1935 р. на зборах Української наукової асоціації в Празі [1288; 1289] та в однойменній праці [1295; 2534] на підставі віднайдених у різних стародруках, збірках музеїв і бібліотек Варшави, Кракова, Львова і Праги п'яти старих мап України XVII–XVIII ст., раніше зовсім не знаних, стверджував, що найстаршою є мапа у виконанні українського гравера А. Тарасевича (1683) з фронтиспису книги М. Оборського «Philosophia Rationalis» («Філософія раціоналізму»). Також історик відзначав, що голландська мапа кінця XVII ст. із колишньої бібліотеки Баворовських у Львові, на якій поруч із назвою «Ukraine» («Україна»), що займає Правобережжя і Лівобережжя, є окремий напис «Okraïne» («Окраїна»), що займає частину територій Воронежчини, Курщини і Харківщини, перекреслює відому теорію деяких російських і польських дослідників, які виводили назву «Україна» від слова «у краю», «з краю», тобто з території, що «була на “окраїнах”» московської чи то польської держави». До історії картографування України вчений звертався і у праці «Вступ до українського краєзнавства», де подав мапу Клавдія Птолемея [2740, с. 6].

У частині праці «Ukraine in foreing Comments and Descriptions from the VI-th to XX-th Century» («Україна в чужинецьких коментарях і описах VI–XX століть») [2984, с. 67–88], статтях «Україна на європейських мапах» [3116, с. 56; 2640; 3470] і «Боплян: (З нагоди 350 і 300-ліття ювілею) [2303; 3823], у доповіді «Поступ картографії України XVI–XVIII сторіч» (1956) [935; 1201], подав власне розуміння «Опису України» Гійома Левассера де Боплана як першої української географії, його значення для джерелознавства

[2339, с. 57–119; 2737, с. 63–70] і відомості про мапи, починаючи від мапи Птоломея (II ст. н. е.), аж до мап XIV–XVI ст., які охоплюють територію України [1201], ствердивши, що саме Боплан був першим ученим, який «глянув на Україну як на самостійну географічну та політичну цілість», стверджуючи, що мапа була моделлю для картографії до початку XVIII ст. [2737, с. 67–88].

Варто зауважити, що усі видання «Чужинці про Україну» вчений ілюстрував унікальними старовинними мапами, іконографією «Опису України», титульними сторінками стародруків із спадщини Боплана, оскільки вважав працю французького інженера і військового картографа цінним історичним джерелом вивчення історії і культури українського народу.

Значне місце в історичних дослідженнях В. Січинського займає з'ясування походження назви «Україна», її історичних коренів, значення для українського народу, оскільки йому належать майже два десятки праць присвячених цій проблемі. Ніхто з істориків України та української діаспори XX ст. за кількістю і якістю праць не зробив стільки для дослідження та популяризації історії назви України, як В. Січинський. Зокрема у невеличкій праці «Назва України» [2524], статтях [393, с. 178; 769; 1840; 2382; 2525; 2582; 3764, с. 11; 3775, с. 13–16] та інших публікаціях у часописах Бразилії, Канади, Чехії [3056, с. 95], учений полемізував з непевними, скороспілими, часом зовсім хибними поглядами на питання українського національного імені і спростовував твердження, які заперечували тисячолітнє буття українського народу [2740, с. 6]. У рефераті прочитаному у таборі «Ді-Пі» (Міттенвальд, 1946) [1185], трьох доповідях на наукових зібраннях НТШ і секції мовознавства УВАН (Нью-Йорк, 1950) [710; 1198; 1817; 1908, с. 3; 2523] і дискусії на засіданні НТШ (1950) [602], посилаючись на європейські джерела і середньовічні карти, спростовував поширене твердження, що назва «Україна» означає «окраїну Русі (Росії)», і доводив походження назви «Україна», починаючи з X–XII ст. При цьому зауважував, що європейські учені завжди вважали Україну інтегральною частиною Європи,

підкреслюючи окремішність й автохтонність українського народу для «відрізнення Руси-України від Руси-Московії» [769]. В. Січинський писав, що «давня назва отчої землі – Україна» – часто зустрічається у думках та історичних піснях як окрема земля, територія, з якою органічно зв'язане життя народу і заперечив назву «Малоросія» як чужу і штучну, адже вона ніколи не згадувалася у фольклорних творах [2641; 3661, с. 16], а назва «Україна» широко сприймалася українцями та європейцями всупереч тенденційній термінології, запроваджуваній російським і польським урядами.

В. Січинський у розвідці «Нові знаходи старих мап України XVII–XVIII ст.» [2534] уперше спростував російсько-польський погляд на те, що нібито назва «Україна» походить від слова «Окраїна». Із ним не погодився «новий польський “учений”» Г. Керський, який писав, що назва «Україна» походить саме від слова «Окраїна», «себто земель, що лежали з краю (на периферії) московської чи то польської держави». У відповідь на його шовіністичні атаки проти назв «Україна» й «український», часописи «Діло» і «Свобода» в 1937 р. подали витяги з праць ученого, у яких він на підставі мап голландського походження кінця XVII ст. і І. Масси 1633 р. стверджував, що «Okraina» («Окраїна») – це земля яка «лежала, поміж московщиною, татарськими землями й Україною» («Ukraine») («Україна») [1183; 1184]. На значенні назви «Україна» як національного імені учений у посібнику «Вступ до українського краєзнавства» наголосив, що лише «одна спільна назва сприяє об'єднанню народу, витворює в ньому спільність устремлінь, світогляду, почувань, приводить до кращого розуміння колективної праці в усіх ділянках життя» [2339, с. 12].

Однак, найбільш значною працею В. Січинського щодо назви «Україна» є невеличка монографія «Назва України» [2523] із 38 мапами в тексті, яка торкається дуже важливого питання, розвитку і значення назв території, що заселена українським народом. Дослідник на історичних прикладах і аналізі текстів арабських, візантійських та інших письменників, археологічних, мистецьких течій і процесу розвитку культури Причорномор'я, піддав

гострій критиці і відкинув норманську теорію походження «Руси», що нібито «Україна» походить від слова «Окраїна», і зробив висновок, що у літописах з XII ст., європейських мапах, хроніках і грамотах XVII–XVIII ст., постійно вживалася назва «Україна» поряд із Московщиною («Москію», «Московія», «Московіт») [1240; 2523, с. 31–32]. М. Андрусак [393, с. 178; 396] і М. Чубатий [1840, с. 2] писали, що учений говорив про походження і вживання обох історичних назв українського народу «Русь» та «Україна», що дають вияснення первісного значення назви «України», як країни [490]. Важливо зауважити, що праці В. Січинського з історії походження назви «Україна» у яких уперше правильно вивів її назву і досі є цінним джерелом і постійно використовуються у дискусіях українських політиків і науковців з цієї проблеми, передруковуються у різних виданнях, Інтернет-сайтах.

Характерною ознакою переломних етапів у житті українського суспільства є завжди підвищена увага до власної історії, до символів державної влади, гостра й владна потреба звіряти свій поступ з уроками минулого. Тривалий час російсько-радянська історіографія обмежувала і заперечувала значення тризуба як знаку державного чи національного [2688, с. 9], хоча існувало близько сорока версій походження тризуба і його смислового значення: написання імені князя Володимира, княжий державний герб Київської Русі, зображення голуба, шолома, трисвічника, святої Трійці, символ влади над трьома світами, уособлення трьох стихій тощо [1618].

Питанню українських національних символів В. Січинський присвятив значну увагу і в 40–50-ті рр. ХХ ст. опублікував майже десяток праць з історії походження тризуба [1302; 1328; 1840; 2270; 2339, с. 22–24; 2579; 2684–2690; 2740, с. 6; 2975; 3803, с. 322], у яких стверджував, що тризуб як український державний герб із давніх часів вживався як «державна інсигнія» на всіх родах і типах державних знаків, зокрема на печатках, якими скріплювали внутрішньодержавні документи і міжнародні договори, на знаменах, зброї, монетах князя, цеглинах княжих будівель, мініатюрах, керамічних і ювелірних виробів на усьому просторі України, від часів

Володимира Великого до упадку Київської і Галицько-Волинської держави, засвідчуючи, що український народ живе на своїй землі понад тисячу років на тих самих українських теренах і їхні кордони «зовсім виразні й певні» [2688, с. 50; 3803, с. 322]. Учений виголосив декілька доповідей і лекцій майже в усіх українських осередках американської зони Німеччини [219, с. 66; 329, с. 5; 830; 3300, с. 50; 3647, с. 921], у яких зауважував, що «національний герб і прапор витворювалися протягом віків і входили у свідомість народу як певна традиція, що мала зв'язок з державним і національним життям, формувала почуття єдності цілого народу» [2740, с. 6]. Однак погляд В. Січинського, який з'ясуванню історії походження тризуба і синьо-жовтого прапору як символів національної держави за кількістю і якістю праць зробив найбільше з українських істориків, стверджуючи, що «тризуб прийшов в Україну з середземно-чорноморської грецької культури» [1036], був сприйнятий у науковому середовищі лише в другій половині ХХ ст.

Загалом же праця над дослідженням проблеми походження тризуба зазнавала неймовірних перешкод, а «вже виготовлені до друку статті і розвідки гинули, заборонялися цензурою або були змарновані видавцями» [1475, с. 817]. Так, гасло «Тризуб» підготовлене для УЗЕ (1930) було використано редакцією лише в малій частині; велика розвідка «Походження тризуба» для «Наукового збірника» УВУ загинула, як і багато інших джерельних матеріалів і власних рисунків про тризуб, у роки Другої світової війни в Лейпцигу, разом із матеріалами збірника [2688, с. 5; 2689, с. 3–4]. Друкувати брошуру «Україна – назва, герб, прапор» надіслану до «Українського видавництва», заборонила німецька цензура. Перший том «Енциклопедії українознавства» з гаслом ученого «Знак і національний прапор України» окупанти заборонили розповсюджувати [1840; 3764, с. 9–11]. Розвідку «Український національний знак і прапор», видрукувану у збірнику «Територія України» [2687], не встигли розповсюдити, а в 1945 р. видання конфіскували радянські спецслужби [2688, с. 5; 2689, с. 4].

Найбільш ґрунтовне дослідження історії генези та історичного розвитку тризуба, прапора і його кольорів подав В. Січинський у монографії «Український тризуб і прапор», яка стала підсумком майже двадцятилітньої праці автора над питанням національних символів. Мистець, стверджуючи, що тризуб – це символ сучасного українця, що легітимує його в світі та свідчить про цілий його світогляд [1302; 2688, с. 5; 2689, с. 4], розкрив історію походження тризуба і українського прапора, традицію національних кольорів, яка «сягає» ще XIII ст. Він писав, що важливу роль відігравали знаки, герби, а не кольори самого знаку і прапора, форму якого «почали робити в вигляді двох, однакової ширини стрічок (полотнищ) блакитного і жовтого кольору» [2688, с. 53–55], де верхня частина «блакитна», а «долішня» жовта [2688, с. 57–60]. Дослідники Р. Климкевич [959], А. Кущинський [1036] і Ю. Рудич [1522] позитивно відгукнулися на цю працю, ствердивши, що це «блискучий вислід 30-річної геральдично-наукової праці», найглибше вичерпний твір про тризуб, що перевищує дотеперішнє знання про тризуб і робить великий крок уперед у цій ділянці [959]. Однак, геральдист М. Битинський розкритикував працю, зазначивши, що з прикрістю спостерігав «критику законів геральдики» [332, с. 62].

Праці В. Січинського з історії національної державної символіки підтримували віру української еміграції у відродження Української держави, у протиставленні її радянському режиму [3056, с. 96; 3734, с. 109]. Передбачення мистця здійснилися і синьо-жовтий прапор у 1991 р. став прапором незалежної України [1618]. Свідком дебатів у Верховній Раді України щодо питання про герб і прапор України, був Богдан Шандор, який в жовтні 1990 р. разом із приятелем відвідав Київ і зайшовши до парламенту у вестибюлі отримали матеріали, у яких на підставі праці В. Січинського «Український тризуб і прапор» було описано який має бути герб і прапор України. Б. Шандор звернув увагу приятеля на цю книжку й сказав, що її автором є його дід і дуже шкода, що він не дожив, оскільки його праця стала в потребі для визначення та закону, який має бути герб і прапор України. Це

було б надзвичайно приємно В. Січинському, «що його праця мала до діла – затвердження символіки України» [287]. Верховна Рада України затвердила тризуб як малий герб України, вважаючи його головним елементом великого герба України. Національні символи, які вивчав учений, стали державними символами незалежної України, хоча й досі відсутній Закон України про Великий Державний герб України.

В. Січинський, враховуючи вороже ставлення радянської історіографії до особи гетьмана Івана Мазепи, важливим напрямком своїх історичних досліджень, обрав створення праць про непересічного українського гетьмана з метою його наукової реабілітації у світі. Учений оприлюднив у різних емігрантських виданнях Західної Європи та США більше 20 праць про гетьмана І. Мазепу [3056, с. 93]. Уперше він звернувся до постаті гетьмана у 1926 р., коли на прохання історика літератури Б. Лепкого, оформив обкладинку його повісті «Мазепа з-під Полтави до Бендер» [3242], хоча ця 346-сторінкова праця вийшла друком лише в 1955 р. [1088].

Учений, творячи «Мазепіану», намагався висвітлювати і пропагувати в позитивному плані життя, політичну, військову і культурно-духовну діяльність гетьмана, а також осмислити його роль і місце в історії та культурі України, його внесок у розвиток української архітектури і промислів. Зробив у працях [2444; 2445; 2733; 2737; 2738; 2984] огляд 20 пам'яток архітектури козацького бароко, збудованих гетьманом І. Мазепою упродовж 1687–1706 рр. у Батурині, Бережанах, Києві, Полтаві і Чернігові [1053], подав історію паперового виробництва [2931; 2932], починаючи з XVI ст. і до 1914 р., зокрема й про папірню, засновану гетьманом біля 1680 р. у с. Білиці поблизу Ніжина, яка до кінця XVIII ст. була однією з кращих [2557, с. 17].

Значним внеском В. Січинського в українську історію стала монографія «Іван Мазепа – людина і меценат» [2425–2428], у якій відтворив цілісний образ постаті гетьмана і показав розвиток культури в добу Мазепи, подав аналіз меценатської діяльності гетьмана в галузі архітектури і будівництва, книгодрукування, літератури, мистецтва, музики, науки, освіти, театру,

різних промислів [2413; 2425, с. 14; 2426, с. 27; 2428, с. 5; 3056, с. 94; 3457, с. 51] і аргументовано довів хибність погляду на високоосвіченого і доброго знавця декількох іноземних мов гетьмана як «немилосердного, егоїстичного володаря, зненавидженого народом», який, навпаки, обмежував свавілля старшин, піклувався про інтереси народу, а його меценатство – це «не примха магната, не бажання здобути собі славу і популярність», це «засіб підвищити єдність і відпорність нації супроти своїх сусідів, котрі мають “очі завидющі і руки загребущі”» [2425, с. 14–16; 3056, с. 94].

До проблеми багатоаспектної діяльності гетьмана І. Мазепи звертався В. Січинський упродовж 1936–1961 рр. у майже 15 статтях [1620; 1686; 1720; 1890; 2333; 2340; 2349; 2363; 2364; 2378; 2396; 2420; 2426; 2427; 2431; 2557; 2587; 2590; 2611; 2612; 2952; 2953; 3785], у яких порівнював побут і культуру України доби Мазепи з життям у Росії та у Західній Європі, зробив огляд розвитку українського мистецтва, подав обширну бібліографію, реєстр і детальну характеристику творів, присвячених гетьману, його портретів, біографічні довідки про мистців-портретистів, охарактеризував діяльність гетьмана пов'язану з будівництвом церков (Братської (Академічної) на Подолі, Всіх Святих Києво-Печерської Лаври, Миколаївської), показав благородність, шляхетність, безкорисливість гетьмана у всіх ділянках української духовної і матеріальної культури [2426, с. 30], що, на думку дослідника, було внутрішньою потребою культурної людини, а не спробою вислужитися перед кимось [2396, с. 22].

Учений упродовж 1939–1960 рр. опублікував майже 15 статей у часописах Варшави, Джерсі Сіті, Нью-Йорка, Парижа, Філадельфії [2177; 2278; 2335; 2429; 2430; 2453; 2479; 2593; 2611; 2615; 2728; 3785], у яких з'ясував питання значимості західноєвропейських джерел для вивчення діяльності гетьмана І. Мазепи, якому не вдалося створити незалежну Українську державу, розкрив його політичні погляди і стосунки з Московією, Польщею і Швецією [2430], причини його переорієнтації з Росії на Швецію [2335; 2429; 2611; 2615], його військово мистецтво [2335].

В. Січинський у лекціях в Університеті українознавства [2190], чисельних доповідях на наукових зібраннях [754; 998; 1090; 1091; 1389; 1886; 1887], виступах перед українським громадянством [526; 1086; 1703; 1887] та інших заходах [509; 651; 939; 1537; 1561; 1564; 1675] розкрив багатоаспектну діяльність гетьмана, як одного з найбільших державних мужів і великого українського патріота, мецената української архітектури, друкарства, культури, літератури, науки, освіти тощо, подав цінні матеріали про мазепинську еміграцію і Бендерську конституцію, про значення гетьмана в українській історії як «людини великого дипломатичного хисту, державного мужа» [1086], символу «беззастережної відданості своєму народові» [2593, с. 2]. Учений стверджував, що ім'я Мазепи ніколи не зможе стерти з сердець українців «ніяка зла сила, ніякий наклеп» [2492, с. 3].

Більшість праць ученого, присвячених гетьману, отримали схвальні відгуки українських і польських науковців і були опубліковані у часописах Буенос-Айреса [1126], Нью-Йорка [852; 1013], Праги [395], Філадельфії [1508] та ін. У вітчизняній історичній науці позиції й оцінки постаті І. Мазепи, його ролі і місця в українській історії й культурі, викладені В. Січинським, знайшли підтримку й цілковите розуміння у монографії Т. Мацьківа «Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687–1709» [3273], у науковому збірнику НТШ «Іван Мазепа і мазепинці» [3177] та інших виданнях [3224].

Члени родини намагалися пробудити українців у країнах поселення до утвердження правди про Т. Шевченка, великого українського поета, живописця і гравера, творячи свою Шевченкіану [1526, с. 212; 3276, с. 29; 3503, с. 234; 3565, с. 289]. Володимир Січинський видав монографію «Тарас Шевченко. 1814–1861» [2627] і майже півтора десятки праць про національного героя і символу нескореної України [1420; 2310; 2377; 2572; 2607; 2643; 2644; 2742–2747; 2750; 3765, с. 425–426; 3777, с. 833–839; 3803, с. 456–460], які радянським режимом були викреслені з української історіографії, хоча й досі є цінним джерелом знань про справжнього

Шевченка [3565, с. 290]. У них учений розкрив погляди Т. Шевченка на граверство, вказав що він був основоположником новітньої української гравюри і саме від мистця новітня графіка, зокрема офорт, веде свій початок [3765, с. 425], що з його мистецької спадщини збереглося в оригіналах і частково в гравюрах і копіях 835 творів живопису та графіки, а ще понад 270 творів втрачені і досі не віднайдені [3773, с. 3816].

Дослідник у праці «Шевченко – творець нації» [2749], розкрив ставлення Т. Шевченка до національних провідників [3489; 3554], де писав, що хоча «нація – себто Вища і завершена стадія розвитку етнічної маси», твориться численними поколіннями протягом багатьох віків, однак не можна «відкидати значення поодиноких визначних індивідуальностей – творців та організаторів суспільного життя, громади, що становить субстрат нації». В. Січинський стверджував, що у процесі розвитку української нації, саме Т. Шевченка «треба вважати одним із тих геркулесів, на котрих спочиває українська земля», оскільки він є ідеалом української духовності, культурної і політичної незалежності. Найважливішим для поета-пророка, – вказував учений, – було пробудити інтерес до проблем культурного, політичного та економічного життя, «наповнити душі ентузіазмом для самопосвятної і жертвенної боротьби». Т. Шевченко маючи за мету активізувати народ на боротьбу за національне і соціальне визволення, «головним інспіруючим чинником» своєї творчості вважав українську минувшину, як рушійну силу пробудження приспаної національної свідомості та незломності. В. Січинський писав, що історична концепція Тараса Шевченка найбільше відбилася у головних історичних постатях. Маючи «великий пієтизм до Гетьманщини, як своєї демократичної форми української державності» [2749, с. 2], поет як реаліст не надто ідеалізував козаччину й гайдамаччину і гостро картая її провідників «за гультайство і анархізм» [2749, с. 3]. Учений зауважував, що поет-пророк визнаючи непересічні заслуги гетьмана Богдана Хмельницького у соціальному визволенні України від польської шляхти, досить критично ставився до його хибних політичних кроків і рішуче

осуджував за Переяславську угоду. Через цю «неприродну спілку» «необачного Богдана, нерозумного сина», на думку Т. Шевченка, й почалось усе лихо України [2749, с. 2]. В. Січинський у своїх працях ствердив, що Т. Шевченко всією діяльністю вчить, що лише через власне усвідомлення, досконалість, власні цінності і культуру, можна досягнути соборної незалежної України – як найвище завершення нації [2749, с. 3]. На жаль, ці твердження поета-пророка ще й досі не увійшли у повну свідомість сучасних українців, які недооцінюють історизму, тобто власних національних цінностей, а ганяються за модними гаслами та «актуальною» тематикою.

У рукописній праці «Наукові дослідження над українським мистецтвом» В. Січинський охарактеризував розвідки М. Біляшівського, О. Новицького та В. Щавинського про Т. Шевченка [120, арк. 257], а в праці «Розвідки Михайла Грушевського з українського мистецтва» (1936, 1997) [2596; 2597] подав короткий аналіз мистецтвознавчої спадщини ученого, розкрив принципи відомого історика у підході до вивчення історії мистецтва України, ствердивши, що його творчі набутки є надзвичайно важливим джерелом пізнання українського мистецтва, без яких не можуть обійтися історики мистецтва, мистецтвознавці і мистці-практики. В. Січинський характеризує творчі надбання вченого писав, що «знаменитий синтетик та ерудит, М. Грушевський розумів історію як усестороннє, основне знання рішуче всіх форм, галузей і відтінків людської творчості». Його «Історія України-Руси», це перша справжня енциклопедія українського народу, де відображено не тільки найдокладніші відомості про зовнішні, чисто-формальні історичні події, але й майже про усі види образотворчого мистецтва. Мистець зауважував, що мистецтвознавчі дослідження відомого історика були не випадковими чи односторонніми, а постійними і різноманітними, оскільки він добре розумів роль мистецтва у житті українського народу [2596, с. 53]. Особливе значення, на думку ученого, мають праці «Ілюстрована історія України» (1912), яка «є цілим скарбом» ілюстрованого матеріалу до історії українського мистецтва, і «Культурно-

національний рух на Україні в XVI–XVII віці» (1912), у якій М. Грушевський відкрив все багатство і красу старої української графіки і граверства [2596, с. 54]. Праця В. Січинського й досі має значну цінність оскільки розкриває перед вітчизняними дослідниками зміст і обсяг науково-мистецтвознавчої спадщини М. Грушевського з історії мистецтва і є першорядним джерелом пізнання творчості українського народу.

Вартісним внеском В. Січинського у Шевченкіану стала участь мистця у виставці української архітектури, графіки, малярства і різьби ГДУМ у Львові (1923) [120, арк. 250; 3529], на якій у відділі «Нова українська книжка» експонував виконану ним обкладинку «Гайдамаків» Т. Шевченка [3651]. У своїй праці, подаючи мистецтвознавчу характеристику виставки 259 портретів XVII–XX ст. українських арт-малярів зі всіх теренів України і поза її межами у Державному історичному музеї ім. Шевченка (Київ) писав, що особливу увагу відвідувачів привертала колекція 24 портретів роботи самого Т. Шевченка [120, арк. 253]. В. Січинський виступаючи у 1930–1957 рр. із лекціями і доповідями на наукових заходах, присвячених пам'яті Тараса Шевченка у Празі, Ашаффенбурзі, Нью-Йорку [219, с. 67; 415; 594; 609; 957; 1514; 1551; 2607; 3565, с. 289] висвітлював мистецтвознавчі здобутки Михайла Сергійовича, який переконливо доводив, що українське мистецтво упродовж століть зберігало свою самобутність і ніколи не було складовою частиною сусідніх культур, а мало свою генезу, тяглість і безперервність розвитку у контексті світового мистецького процесу.

В. Шандор як заступник голови НТШ, разом з членами Управи, 1 січня 1961 р. підписав «Відозву Наукового товариства ім. Шевченка в ЗДА з приводу сотих роковин його патрона, Тараса Шевченка в 1961 році» [571], у якій закликали усю українську спільноту у вільному світі як культурну політично свідому державницьку націю вшанувати його невмирущі ідеї, щоб не дати радянській владі фальшувати ідеологію Кобзаря і втілювати його постать і творчість у московську культуру. У відозві наголошувалося, що невмирущі ідеї великого борця за свободу всіх націй Т. Шевченка: «де нема

святої волі – не буде там добра ніколи» мають бути провідною темою Світового конгресу української вільної науки, перша сесія якої запланована на 17–19 березня 1961 р. у Нью-Йорку [1857].

Значний внесок у вивчення життєвих і творчих шляхів Т. Шевченка зробила у 1991–2017 рр. Л. Бабота [1165] яка у десятку праць [2019; 2069; 2121; 2122] розкрила роль і значення творчості українського поета-пророка для закарпатських українців в добу Австро-Угорської імперії, зокрема у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст., а у статті «Тарас Шевченко і світова україністика» у співавторстві з М. Чижмаровою [1948] ствердила, що творчість Великого Кобзаря засвідчує велич українського генія і досі є потужним стимулом і наймасштабнішим науковим об'єктом українознавчих гуманітарних досліджень, що засвідчує непроминальний вплив життя і творчості Т. Шевченка на розвиток української мови, літератури, культури й української державності.

Як історик В. Січинський чимало праць присвятив різним аспектам історичного минулого України [2580; 2752], поєднуючи «оригінальність та глибину думки й наświetлення з цікавістю і стислістю викладу», висвітлив трьохсотріччя Хмельниччини [1609]. Зокрема у праці «Б. Хмельницький і Москва. Відношення гетьмана до Москви по Переяславській угоді» [2296–2298] розкрив ставлення гетьмана до наслідків цієї умови, коли практично переконався, що Москва підступно використовувала умову на свою користь і що Україна не дістала від Москви достатньої допомоги у боротьбі з Польщею. У праці «Культура на Україні в добу Переяславської угоди» [2467, с. 4–5; 3584] показав справжній високий рівень культури в цю добу і «благодатний» вплив російської культури після возз'єднання. Учений стверджував, що не зважаючи на те, що в добу Хмельницького країна була у постійних війнах, її культурний стан був на значно вищому рівні, ніж в інших частинах Східної Європи. Особливий подив у чужоземних мандрівників і послів при гетьманському уряді викликав стан виховання, освіти і науки в Україні, оскільки майже усі, за невеликими винятками, вміли читати й

писати, а священники учили сиріт і не дозволяли, щоб вони «тинялися неуками по вулицях». Чужинці писали, що «найвищі царські достойники та міністри не тільки не знали чужоземних мов, але більшість з них не вміли навіть ні читати, ні писати», а в Україні не лише українська старшина, але й ченці Київської Лаври прекрасно володіли латинською, єврейською, італійською, німецькою, польською і французькою мовами, мали «нахил і хист до мистецтва і всякого ремесла» [2467, с. 4]. Царський уряд обманним способом скористався Переяславським договором, втручався в українські справи, обмежував компетенції українського гетьманського уряду, спроваджував до Москви українські культурні сили і промислові виробни, щоб піднести добробут своїх підданих, обмежував і переслідував культурну працю, що призвело, як стверджував В. Січинський, до помітного раптового підупаду культурного і господарського розвитку [2467, с. 5].

У розвідці «Московська поразка над Прутом (з нагоди 240 річниці)» [2521] В. Січинський, досліджуючи загалом невдалий для російської армії військовий похід московського війська на Південь України та в Молдавію під час російсько-турецької війни 1711–1713 рр. [3567; 3570–3572], розкрив роль українських козаків під керівництвом П. Орлика та інших військових частин у звільненні України від москалів у 1711 р., показав спосіб уникнення московським військом на чолі з Петром I турецького полону шляхом підкупу турецького візира [2521, с. 2], висвітлив укладення Прутського миру і його порушення московитами через що Туреччина вдруге оголосила війну з вимогою, щоби московські війська забралися з України. Однак нових 100.000 талярів знову зробили своє і царські війська залишилися в Україні на довгі роки [2521, с. 3]. В. Січинський у праці не тільки розкрив намагання українців мати свою соборну державу, але й ті методи які використовували москалі для загарбання чужих земель.

В. Січинський у своїх дослідження звертався й до інших аспектів української історії. Зокрема вивчаючи історію південних українських теренів учений писав, що Україна враховувала своє геополітичне положення як

найбільша країна в області Чорного моря і постійно спрямовувала свої господарські, культурні і політичні інтереси у бік Середземномор'я, починаючи з V ст. до н. е. [2635–2639; 3805]. До цієї проблеми учений звертався неодноразово і в працях [2365; 2662; 2726] писав, що у березні-листопаді 1917 р. половина кораблів Чорноморського флоту плавала під українським жовто-блакитним прапором із тризубом, а його урочисте підняття 29 квітня 1918 р. у Севастополі стало для українців невмирущим символом їх відвічних прагнень.

Такої ж думки притримувався й В. Шандор у праці «Дунай – Волга», де зауважував, що у «просторі між Дунаєм і Волгою оновила» у 1991 р. українська держава, яка «пробиває собі дорогу до сім'ї вільних народів» світу, яка через своє центральне стратегічне положення в Європі часто падала жертвою недоброзичливих агресивних сусідів і великою мірою цьому сприяли внутрішні міжусобиці [2792]. «Держави будуються століттями в тяжкій боротьбі, – стверджував учений, – а незгоди чи міжусобиці їх програють за один день». Він застерігав українських політиків: «Не борімся між собою за межу, бо можемо програти поле» [2793], однак його слова не дійшли до вітчизняних державотворців.

Більш детально внесок членів родини у вивчення історії України розкрито у наших статтях [3490; 3495; 3518; 3528; 3554; 3565; 3566; 3572].

Отже, члени родини Євфимій Сіцинський, Володимир Січинський, Вікентій Шандор і Любиця Бабота своїми науковими надбаннями намагалися розкрити різні аспекти історії України починаючи від найдавніших часів аж до 90-х рр. XX ст., акцентуючи кожний із них свою увагу на певних періодах і напрямках досліджень, на окремих відомих історичних особистостях, а в загальному вивчали і пропагували історію українського народу у середовищі української і світової громадськості.

3.2 Дослідження проблем історії українських земель

Члени родини Є. Сіцинський і В. Січинський, розробляючи методичні засади і досліджуючи історію регіонів України, а також В. Січинський і В. Шандор – регіонів поселення українців у Польщі, Словаччині і Чехії, на підставі архівних, документальних матеріалів, давньої літератури і власних експедицій підготували більше сотні праць історико-культурного характеру, які сьогодні активно використовуються українською історичною наукою та краєзнавцями. Вагомий внесок у дослідження регіональної історії Поділля зробив Є. Сіцинський, який ґрунтовно висвітлив усі основні періоди історії подільського регіону від найдавнішого часу до початку ХХ ст. [3187; 3354; 3503, с. 104–138]. Його майже дві сотні праць про церкви, парафії і поселення, культові споруди, храмову і замкову архітектуру, оборонні споруди краю відзначаються систематизацією фактичного матеріалу, новизною викладу, серйозністю дослідження і глибиною пізнань. Зокрема у видрукуваній у 1901 р. за редакцією ученого ґрунтовній праці «Приходы и церкви Подольской епархии» подано стислий статистично-довідковий опис парафій і церков 62 благочинних округів 12 повітів єпархії з досить повними географічними, історичними і етнографічними відомостями про кожне поселення краю. Праця залишається актуальною і в ХХІ ст., і на далеку перспективу. Є. Сіцинський по праву вважається фундатором поділлязнавства, батьком історії Подільського краю [3503, с. 104–138].

Справу батька Є. Сіцинського продовжив В. Січинський, основними напрямками діяльності якого стали систематичні й планомірні дослідження багатьох аспектів минулого українських земель, історії і культури поселень, замкової архітектури, оборонних споруд 12 таких окремих історико-етнографічних регіонів, як-от: Бойківщина, Буковина, Волинь, Галичина, Гуцульщина, Закарпаття, Карпати, Крим, Лемківщина, Поділля, Причорномор'я, Слобожанщина, 7 історико-адміністративних регіонів (Дніпропетровщина, Івано-Франківщина, Київщина, Львівщина,

Полтавщина, Черкащина, Чернігівщина) та 5 окремих українських міст (Білгород, Волокітіно, Одеса, Очаків, Харків) [3503, с. 89–94; 3755].

Аналіз творчої спадщини В. Січинського свідчить, що різні аспекти минулого українських земель учений розглядав у майже трьох десятках праць [2295; 2304; 2339; 2342; 2390–2393; 2449; 2574; 2583; 2584; 2697; 2712; 2738; 3470; 2962], де розкрив історію і культуру майже сотні українських поселень. Зокрема у праці «Українська культура» зауважував, що традиційна культура українців тісно пов'язана з природними умовами, історичним буттям, способом життя автохтонного народу і відображає його «відчуття і своєрідну любов до природи, замилювання і хист до всіх родів мистецтва, умілості і промислу», були однією з причин зазіхань найближчих сусідів, що намагалися стерти навіть саму назву народу та його землі [2646, с. 3].

Світоглядні позиції, програмові засади і методичні засоби щодо історико-регіональних досліджень учений обґрунтував і виклав у праці «Програма викладів історії всесвітнього мистецтва» [2583; 2584], статті «Подорожна книжка 1687 р. про Україну» [2574], навчальному посібнику «Вступ до українського краєзнавства» [2339], а також у статтях опублікованих у колективному виданні «Територія України» [3470], яке, як зауважує Л. Головата, було розраховано на широку читацьку аудиторію. В. Січинський вважав, що усестороннє, глибше пізнання своєї Батьківщини є елементарною підставою національної свідомості і націоналістичного світогляду веде до господарського і культурного розквіту народу, його добробуту і сили [3116, с. 52]. Ці видання були альтернативними за своїми методологічними і фаховими засадами тодішнім подібним посібникам у радянській Україні [3056, с. 100; 3734, с. 113–114], оскільки учений, сповідуючи концепцію викладу історії України М. Грушевського, виокремлював українську регіональну історію, починаючи з I тис. до н. е. і завершуючи першою половиною XX ст., відшукував у цьому часі зародження і розвиток національних рис, традицій, формування й поширення державної символіки.

Дослідник не поділяв радянської історичної концепції про виникнення українського народу лише у XIV ст. і, розглядаючи історію українських земель, особливо тих, що підпали під владу Польщі, Румунії, Угорщини або регіонів компактного проживання українців (Словаччина, Чехія), насамперед шукав історичні коріння їхньої культурної ідентичності і єднання з Великою Україною і, висвітлюючи особливості формування українського етносу починаючи від II ст. до н. е., стверджував про наявність у їхній архітектурі і культурі українських національних рис і мистецьких стилів, традицій і обрядів. Коли радянська влада масово нищила в Україні культові споруди, історичні пам'ятки, фальсифікувала історію багатьох міст і сіл, мистець робив усе можливе, щоб показати в іншому, об'єктивному висвітленні правдиву історію та культуру України, залишити в пам'яті її народу відомості про зруйновані храми (Михайлівський Золотоверхий монастир у Києві [2414, с. 115; 2417], Собор братського монастиря на Подолі [2414, с. 111]), монастирі, громадські будівлі [2415; 2418] і замки в Україні [2403]. Зокрема у праці «*Monumenta architecturae Ucrainae*» («Пам'ятки архітектури України») [2962] дослідник із мистецької точки зору подав відомості про Батурин, Володимир-Волинський, Галич, Дрогобич, Київ, Ляличі, Львів, Матків, Потилич, Прилуки, Самару (Новоселиця), Ужгород, Херсонес, Чернігів, Ярослав, про замково-оборонне будівництво на Волині, Галичині (Львів) і Поділлі (Кам'янець-Подільський), які й досі використовують вітчизняні науковці у своїх дослідженнях.

В. Січинський досліджуючи регіональну історію і пам'ятки мистецтва й архітектури Поділля [226; 2729; 2730] зробив вагомий внесок у розвиток вітчизняного краєзнавства [3657, с. 320]. Загалом же малій батьківщині він присвятив п'ятнадцять праць, де, зокрема, йдеться про 4 поселення (Адамівка, Кам'янець-Подільський, Орлівка, Сутківці). Так, його першою працею в галузі вітчизняної регіональної історії стала публікація «Нариси з історії Кам'янця» [2198–2200]. У ній автор на підставі власних суджень про події минулого, викладені в монографії батька Є. Січинського «Город

Каменець-Подольський» [2236], розкрив різні етапи забудови, які дозволяють простежити еволюцію міських і замкових укріплень, розвиток міста у литовську, польську, османську і російську добу (до кінця XIX ст.), стверджуючи, що місто було засноване в XIV ст. [3259, с. 426]. Згодом учений опублікував низку наукових і науково-популярних праць з історії та архітектури міста. Так, у науково-популярному нарисі «Кам'янець-Подільський» [2176] на підставі матеріалів і праць батька висвітлив коротку історію міста, звернув увагу на його оборонні споруди й пам'ятки архітектури, здійснив аналіз і порівняння місцевих архітектурних стилів громадських будівель і церков із візантійськими, давньоруськими, європейськими та українськими. У виданнях української діаспори вчений опублікував науково-пізнавальні статті «Кам'янецький замок» [2446] і «Замки на Україні» [2403, с. 151–164], у яких під мистецько-архітектурним поглядом подав історію найкраще мурованої недоступної твердині [2403, с. 156–157]. Певні аспекти регіональної історії краю, зокрема міста Кам'янця-Подільського, його фортеці, міських укріплень і побуту міщан [3259, с. 426; 2245; 3834], В. Січинський систематизував у праці «Чужинці про Поділля» [2729; 2730]. Праці ученого є важливим історичним джерелом досліджень міста XV–XVIII ст., яке й досі є осередком культурних надбань України європейського рівня, одним із центрів міжнародного туризму.

В. Січинський використовуючи зібрані батьком Є. Січинським матеріали, видрукував цінну працю «Сутківська твердиня» [2620–2622] і статті «Сутківці» [2623; 2624], де подав детальний порівняльний опис надзвичайно цінної оборонно-храмової пам'ятки, відобразив історичні події періоду побудови і перебудови, вказав на готичні риси, зробив наукові висновки щодо зовнішнього вигляду і форми, хронологічно і стилістично показав її місце в історії сакральної архітектури [2620, с. 7]. Бельгійський професор Клокнет (Cloqnet) у листі до В. Січинського в 1925 р. писав, що для нього справжнім відкриттям стала архітектура відомої чотириконхової церкви-фортеці в Сутківцях, яка належить до витворів західноєвропейського

архітектурного стилю будівництва [3777, с. 805] і, разом з оборонними замками в Кам'янці (XIV ст.), Смотричі (XIV ст.), Меджибожі (XV ст.) та Ярмолинцях (середина XV ст.) становила заздалегідь сплановану оборонну лінію Середнього Поділля [2624]. Клокнет зауважував: «Яка інтенсивна цивілізація і який постійний обмін думок з Заходом і вами (українцями) мав місце в XIII–XIX століттях! Се неймовірно (незвичайно)! І яку естетичну катастрофу спричинили Рококо і німецьке бароко!» [120, арк. 254зв.]. Храм-фортеця й досі викликає подив і захоплення [3108, с. 209; 2624] і служить «класичним зразком церковного поєднання вимог культу та інкастеляції», а його «ідеальна доосередність послідовно проведена як у поземому плані, так і в елевації» [3852], за час свого існування будівля храму-фортеці не зазнала великих змін, але й не зберегла первісного вигляду, через неодноразове реконструювання [3252, с. 5; 3845].

Учений у рецензії [2276] на книгу краєзнавця, подолянина Аполлона Трембовецького (псевдонім Петро Павлович) «Поділля: історичні пам'ятки» [3346] подав певні концентровані судження з історії міст Кам'янця-Подільського (Клепідава, Ляпідава, Петрідава, Camencia, Camenesum, Kamieniec) і Вінниці, їхніх величних замків.

Вітчизняні історики М. Петров та А. Філінюк стверджують, що вчений працями про Кам'янець-Подільський, у яких насамперед досліджував українські впливи, традиції на формування міста та його архітектури, визначився як провідний дослідник історії та культури міста [3366, с. 43].

Мистецтвознавець В. Січинський продовжив справу батька Є. Січинського і щодо дослідження минулого Волині [3515, с. 275–276], присвятивши 23 праці історії 9 міст Волинського краю (Баранівка, Володимир-Волинський, Городниця, Зимно (нині – с. Зимне), Кам'яний Брід, Корець, Луцьк, Острог, Радомишль, Чуднів). Зокрема, у цінних для вітчизняних дослідників історії українських земель працях «Архітектура старокнязівської доби: (X–XIII ст.)» [2295], відобразив зв'язки українського мистецтва цієї доби з черняхівською культурою, вплив і трансформацію

мистецтва сусідніх народів у процесі розвитку української культури, зробив описи багатьох мурованих церковних споруд Володимира-Волинського; «Брама в Мілеті і фасад катедри у Володимирі Волинському» [2304], подав коротку історію кафедрального собору міста і на підставі архітектурної оцінки храмової споруди і матеріалів німецького дослідника Л. Адлера, дійшов висновку про подібність катедри кафедрального собору з ринковою брамою містечка Мілеті (Німеччина); «Monumenta architecturae Ucrainae» («Пам'ятки архітектури України») [2962], де висвітлив історію української архітектури від старокняжої доби до часів ренесансу, звернув увагу на замки Волині XV–XVII ст. і архітектуру Володимира-Волинського XII–XIII ст.; «Катедра у Володимирі» [2449] у якій охарактеризував одну з найвизначніших пам'яток української архітектури міста, а в праці «Пам'ятки української архітектури» [2554] розглянув генезу, розвиток, мистецькі і технічні особливості катедри у Володимирі-Волинському. До цієї проблеми учений звертався і в інших працях [2738–2740], де висвітлив деякі аспекти давньої історії Волині, зокрема найвизначніших пам'яток української архітектури XII–XVII ст.

В. Січинський опублікував серію праць, присвячених етнічному регіону – Гуцульщині [3541]. Зокрема у праці «Хатнє будівництво» зробив огляд деяких типів будівель краю [2712]; «Гончарство в околиці Карпат» подав характеристику керамічних виробів гуцулів [2966]; «Українські надгробні пам'ятники» – нагробних пам'ятників і хрестів Гуцульщини і Поділля, звернув увагу на потребу зберігання цвинтарів [2697]; «Гуцульщина: історія, назва, етнографія, архітектура, мистецтво» [3765, с. 469–470] – історію архітектури і мистецтва верховинців. Найбільш цінною працею про цей український етнокультурний регіон є «Етрусський дім і гуцульський оседок» [2390–2393], де основну увагу автор зосередив на невідповідній подібності етрусського дому з VIII ст. до н. е. та спеціального типу гуцульської хати (хати-фортеці) – гуцульського оседку. Про унікальний центр українських верховинців-гуцулів – карпатське місто Косів мистець писав, що воно,

переживши напади татар і опришків, польське та австро-угорське панування, дві світові війни, румунську і радянську окупації, все ж зберегло найкращі зразки маломістечкової архітектури, будівлі справжнього гуцульського стилю і його середмістя й досі має виразні ознаки доби ренесансу [3836].

Уперше познайомившись із деякими аспектами історії Закарпаття у 1920 р. [218, арк. 10; 3322, с. 29; 636, с. 474; 888, с. 122; 3020, с. 10] В. Січинський прагнув на основі власних спостережень пізнати народну культуру і зібрати матеріал про будівництво у краї. Перші відомості про українців Карпатського регіону вчений одержав від батька Є. Січинського, який дотримувався поширеної тоді теорії, що перших руських поселенців на Закарпаття привів у XIV ст. князь Федір Коріатович із Поділля [3503, с. 95–96]. Удруге В. Січинський звернувся до цієї проблеми, уже проживаючи у Львові, де опублікував першу рецензію на ілюстрації закарпатського художника Й. Бокшая [2437]. Згодом подав похвальні рецензії на альбом гравюр дерев'яних церков Закарпаття чеського графіка Рудольфа Гулки («Podkarpatská Ruś. Serie 1: Dřevěné kostelíky a zvonice») («Підкарпатська Русь. Частина 1: Дерев'яні костели і дзвіниці») [2252; 2968; 3718] і на праці Ф. Заплетала [2968; 3714], А. Кожмінової [2968; 3684], А. Свободи [2968; 3703], А. Странського [2968; 3702] про стародавні муровані і дерев'яні храмові споруди Закарпаття.

Переїхавши до Праги в 1923 р., дослідник публікував рецензії майже на всі поважні публікації про історію і народне мистецтво Закарпаття. Починаючи з 1924 р., майже всі відпустки проводив на Карпатській Україні, Пряшівщині і Лемківщині. Їздив здебільшого на власні кошти, рідше – на кошти офіційних установ, а від 1928 р. – на стипендію Інституту інтелектуальної співпраці при Лізі націй у Женеві [1157; 3302, с. 30; 2246]. С. Наріжний, характеризуючи культурну працю емігрантів, писав, що В. Січинський декілька разів приїздив на Бойківщину для дослідження дерев'яного будівництва, зокрема дерев'яних церков [3322, с. 335], та інших будівель, які детально описав у праці «Хатне будівництво» [2712].

Загалом до історії Закарпаття учений звертався у 13 працях [2933; 2967]. Зокрема у 9 – розкрив історію 3 міст (Горяни, Мукачів, Ужгород), охарактеризував гуцульську дерев'яну архітектуру [2934], подав опис ротонди у Горянах [2345] тощо. Крім того, у 1929 р. підготував і подав до друку монографічно опрацьовані праці про: Мукачів, Ужгород, Хуст і Ясиння [1297; 2299]. Однак, через розпад Чехословаччини і фінансові негаразди, ці праці не були опубліковані, а їхні рукописи втрачені у роки Другої світової війни [3299, с. 40].

Найбільш вагомий внесок В. Січинський зробив у східно-галицьку регіоналістику своїми 52 працями про Львівщину, де подав цінні відомості про історію 43 поселень краю, зокрема в 32 – згадав про Львів. Декільком українським містам і містечкам краю присвятив окремі науково-історичні книги, нариси, статті чи розвідки [3299, с. 100–101; 3734, с. 114]: «Будівництво міста Потилича» [2307], «Потилич» [2578], «Вежа і дім Корнякта у Львові» [2316–2318], «Крехів» [2463; 2464], «Крехівський монастир» [2288; 2289; 2465], «Христинопіль» (нині – Червоноград) [2716], «Архітектура Лаврова» [2290; 2291], «Лаврів» [2468] та ін., де подав детальну історію і висвітлив економічне й політичне життя міст і містечок, дослідив архітектурні пам'ятки мурованого й дерев'яного будівництва, подав їхні рисунки, списки використаної літератури та архівних матеріалів. Автор під криптонімом «Г. В.» у рецензії на працю «Архітектура Лаврова» [805], про Лаврів зауважував, що про «глухий підгірський кут західної Бойківщини», написано багато [634, с. 605]. Однак, «приємно вражає прецизно-скрупулятне» використання архівних матеріалів у 30-сторінковій «опертій на використаній існуючій літературі та власних дослідках і помірах» праці вченого, і варто було «побажати б тільки кожному нашому мистецьки-вартісному храмові такого солідного опрацьовання» [634, с. 606].

Поважним внеском В. Січинського в історію Львова стала праця «Архітектура і мистецтво Львова», у якій дослідник висвітлив діяльність Ставропігійського братства [384; 2286, с. 63], ГДУМ і АНУМ, котрі

об'єднавши визначні мистецькі сили, «залишили по собі великі твори і дії в самому Львові» [2286, с. 72–73], охарактеризував міську і храмову архітектуру, а також подав власні мистецької вартості рисунки таких пам'яток як: «Замкова Церква св. Миколая XIII–XIV ст.», «Собор св. Юра, 1764 р.», «Трьохсвятительська каплиця, 1578 р.», «Успенська церква з вежею Корнякта», що є досить цінним для сучасних дослідників, оскільки дають можливість побачити тогочасну архітектуру пам'яток. У праці «Чужинці про Львів» розкрив історію міста та його пам'яток архітектури і мистецтва, охарактеризував вигляд і вдачу львів'ян і загалом стиль життя західної столиці [384; 2727, с. 184]. Праці «Архітектура і мистецтво Львова» і «Чужинці про Львів» отримали схвальні рецензії. Зокрема, К. Кисілевський [946], Л. Луців [1071] та Б. Ром [1519] писали, що мистецьки виконана автором обкладинка та багато гарних ілюстрацій «додають принади й унаочнення», а його статті про пам'ятки старовини є дуже важливими з ділянки «львовознавства» [946; 1071] оскільки кидають певне світло на історію і життя Львова [1519, с. 263], у якому не раз кувалася доля всієї України [1519, с. 264]. У 1957 р. В. Січинський [1764] на прохання редакційної колегії англomовного збірника «Lviv. A Symposium on Its 700th Anniversary» («Львів. Ювілейний збірник з нагоди 700-річчя»), яку очолював громадсько-політичний діяч В. Мудрий, підготував статтю про архітектуру і мистецтво Львова [789; 791]. На жаль, збірник зі статтями мистця «Архітектура і мистецтво міста Львова» і «Чужинці про Львів» [1232] вийшов лише в другій половині 1962 р. [383; 384] і вони досі не були включені ні в один покажчик праць дослідника. До історії Львова учений звертався і в працях «Das künstlerische Schaffen in Lemberg» («Архітектура і мистецтво Львова») [2943], «Львівський ренесанс» [2476], «Святоюрські ярмарки у Львові» [2608] та ін.

Значну цінність для дослідників історії українських земель становить історичний нарис В. Січинського «Крим», у якому висвітлено історію півострова як українського регіону, його зв'язки з Єгиптом і Малою Азією,

особливо з «гетитами (II тис. до н. е.) і фенікійцями», охарактеризовано торговельні і комунікаційні пристані Криму – Балаклаву, Євпаторію, Судак, Феодосію, Ялту, що сполучали Україну з багатьма країнами Чорного моря й цілим світом [2466, с. 3]. У праці «Херсонес – Корсунь» [2713] учений писав, що старогрецьке місто-держава Херсонес у південно-західній частині Криму мав виключне, ключове положення не тільки для Криму, але і цілого Чорного моря. Також автор розкрив історичні відомості про козацький флот, починаючи з 1492 р. [2466, с. 16], звернув увагу на перебіг боїв і військових походів на теренах Криму упродовж 1492–1796 рр. [2466, с. 16–20], на духовне дикунство російської адміністрації, яка у 1833 р. за наказом Таврійського губернатора відібрала і спалила всі старовинні рукописи, записи і рукописні книги татарського населення півострова. Творячи нечуване варварство, російський уряд, винищував татарське населення і заселяв Крим різними народами – болгарами, вірменами, італійцями, македонцями, німцями та ін. [2466, с. 21]. Друга світова війна принесла Криму страшну руїну, Москва майже зовсім знищила і виселила татар із Криму, ніби за їх прихильність до німців [2466, с. 31]. Прихильну рецензію на цю працю опублікував часопис «Український Прометей» [1507].

Певну увагу вчений приділяв історії міст інших теренів України. Так, у праці «Хотин» [2714] зробив огляд історичних подій від XIII ст. до 1919 р., подав опис фортеці і охарактеризував соціально-економічний стан міста Хотин на Буковині. У статті «Новоселиця над Самарою – Запорізьке місто» [2537] висвітлив деякі аспекти історії міста Новоселиця (нині – Новомосковськ) на Дніпропетровщині, його фортеці і церкви. У розвідці «Рогатин» подав історію міста Рогатин на Івано-Франківщині, охарактеризував його культурно-освітню діяльність у XVI–XVIII ст., дослідив пам'ятки архітектури (церкви, костел, руїни домініканського монастиря) [2594]. До проблем регіоналістики учений звертався у працях «Заснування Одеси» [2408], «Полтава» [2575], «Чернігів» [2723], у рецензії [2260] і доповіді (табір «Лагарт», 1948) [219, с. 71; 3647, с. 923], де висвітлив

стислу історію українських міст і їхніх пам'яток храмової архітектури від найдавніших часів до початку ХХ ст.

Праці В. Січинського з історії українських земель є цінним надбанням і активно використовуються вітчизняною історичною наукою і краєзнавцями, зокрема й при створенні туристичних путівників, оскільки у них дослідник подав методологію і методику краєзнавства України, висвітлив історію 94 поселень і певних теренів, охарактеризував майже три сотні історико-культурних пам'яток.

Історію деяких регіонів і міст Польщі, Словаччини і Чехії, у яких компактно проживали українці В. Січинський висвітлив у понад десятку праць. Зокрема у працях про 2 міста Польщі (Перемишль [2561], Холм [2514; 2928]) і 4 міста Словаччини (Бардіїв [2170; 2299], Біла Маковиця [2171; 2300], Зборів [2410], Пряшів [2586]) учений висвітлив історії цих поселень від найдавніших часів до 1939 р., охарактеризував архітектурні, оборонні і храмові споруди [122, с. 19; 804; 3056, с. 101–102; 3059; 3127, с. 19; 2514; 3734, с. 116]. Важливо зауважити, що монографія «Місто Холм» про історично головне місто Холмщини, колишнє столичне місто короля Данила і столицю удільних князів Галицько-Волинського князівства, була видрукувана під час боротьби між польською та українською громадами міста за володіння Холмським кафедральним собором й іншими церковними спорудами, оскільки учений як щирий українець не міг залишатися осторонь від цього протистояння [3300, с. 50]. Учений писав, що у 1919–1929 рр. Холм був політичним осередком української Холмщини оскільки національний рух так тісно був зв'язаний з цілим населенням, що польська адміністрація не могла опанувати ситуації [2514, с. 15]. Однак у 1930 р. польська влада почала переслідувати кожний прояв української праці, закривалися «Просвіти», «Рідна хата», школи, освітні гуртки, кооперативні крамниці. Згодом «настала дика конфіскація й замикання, а то й висаджування в повітря і палення православних церков». Знищення майже сотні церков, «безмірно цінних архітектурних пам'яток, мистецьки мальованих і різьблених виробів

релігійного культу», призвело до ще більшого міжнаціонального напруження і в ніякій мірі не зліквідувала українського руху, але вже у 1939 р. на Холмщині не було ні одної офіційно дозволеної української культурно-освітньої інституції [2514, с. 16].

У житті і творчій спадщині В. Січинського Чехія займає особливе місце, однак не присвятив її містам чи містечкам жодної окремої праці. Перші відомості про Чехію дослідник здобув від свого батька Євфимія Січинського, який з великими симпатіями ставився до чехів [3302, с. 26]. Проживаючи в Чехії у 1923–1945 рр. [266, арк. 2; 3302, с. 27] В. Січинський створив і видав майже 290 наукових праць, серед них понад 50 праць із регіоналістики, зав'язав тісні стосунки з чеськими дослідниками народної архітектури: Йозефом Видрою, Рудольфом Гулкою, Флоріяном Заплеталом, Йозефом Ржержігою, Карлом Хотеком та ін. Чимало часу провів у празьких архівах і бібліотеках, де зібрав значний обсяг першоджерельних матеріалів з яких черпав протягом наукового життя [3299, с. 41].

В. Січинський уперше побував на Пряшівщині в 1924 р. і згодом декілька разів повторив подорожі у цю українську етнічну територію у північно-східній Словаччині, 24 містам і містечкам якої він присвятив 28 праць із регіональної історії. Найбільше вчений цікавився історією та архітектурою давньої історичної області Маковиця в межах Свидницького та Бардіївського округів Словаччини, яку в 1927–1931 рр. відвідав п'ять разів і ґрунтовно дослідив 39 дерев'яних церков та низку інших пам'яток архітектури [3302, с. 31]. Так, увагу дослідника привернув архітектурний шедевр – придорожній пам'ятник-капличка біля Маковиці XVI ст. при повороті з головної дороги до Бардіївських Купелів, який він приписав Іванові Острозькому і якому присвятив декілька праць [2181; 3299, с. 40; 2556; 2558; 2966]. В одному з маковицьких сіл він знайшов рукописне Євангеліє XVI ст. із дуже цікавою передмовою, писаною народно-розмовною мовою, якій присвятив розвідку «Передмова до рукописного Євангелія кінця XVI стол. з Маковиці на Закарпатті» [2558]. На початку 30 рр. XX ст.

В. Січинський нав'язав інтенсивні стосунки з товариством «Просвіта» в Пряшеві і в його друкованому органі «Слово народа» опублікував декілька статей з історії Пряшівщини, зокрема, «Білий Маковицький замок» [2171], «Старі надписи в церквах Маковиці» [2184], а пізніше – статтю «Біла Маковиця» [2300] та ін. [3299, с. 40]. Результатом кількарічних досліджень над дерев'яним будівництвом колишнього Маковицького папства стала ґрунтовна чеськомовна праця В. Січинського «Дерев'яне будівництво на Маковиці» [2941; 2942], ілюстрована 44 авторськими малюнками, світлинами і планами. У ній автор висвітлив історію більше двох десятків дерев'яних, більшість з яких лемківського типу, церков у Бодружалі, Варадці, Гунківцях, Доброславі, Кореївцях, Крайній Бистрій, Кружльовій, Ладомировій, Малій Полянці, Мергешці, Миролі, Нижньому Мирошові, Нижньому Орлику, Никльовій, Ондавці, Потоках, Прикрій, Регетівці, Рівному, Шеметківцях, Ялинці та інших селах [3299, с. 40]. Це й досі цінна праця про сакральну дерев'яну архітектуру регіону, оскільки значна частина дерев'яних церков у міжвоєнний період була замінена на муровані. В. Січинський приклав чимало зусиль для збереження багатьох шедеврів народної архітектури переконуючи селян, щоб вони свої дерев'яні святині не нищили, а там, де заміна була необхідна, «підтримав ідею їх перевезення на інше місце» [3299, с. 41]. Таким чином церква з Глинянця потрапила до Кунчиць на Мораві, з Кожуховець – у Кошиці, з Медведівців – до Праги, з Никльової – у Бардіївські Купелі, з Обави – до Нової Паки. Перед перевезенням пам'яток сакральної архітектури регіону на інші місця він докладно їх документував.

Окремі праці дослідник присвятив центру Маковицького панства – містечку Зборів [2410; 2411], де висвітлив історію виникнення і розвитку поселення, яке вперше згадується у 1355 р., замку, палацу Ракочі, римокатолицькому костелу кінця XIV ст. та інших архітектурних пам'яток XVII–XVIII ст. При цьому автор наголошував на приналежності містечка українським власникам, звернув увагу на події «Весни націй» 1848 р., оскільки через Зборів пролягав маршрут російських військ для придушення

угорської революції у 1849 р., про його руйнування у роки Першої світової війни. Найбільше уваги учений присвятив Зборівському (Маковицькому) замку заснованому, на його думку, князем Федором Коріатовичем у XIV ст., який у 1566–1601 рр. був власністю волинського князя Івана Острозького, а згодом проданий угорському князю Ракочі [3299, с. 40].

Ученого з усіх східнославацьких міст найбільше зацікавила історія міста Бардіїв у XIII–XIX ст., якому він присвятив декілька праць [2170; 2292–2294; 2299], ілюстрованих власними 26 малюнками костелу, оборонних споруд, ратуші, порталів окремих будинків. При цьому автор на підставі рідкісної опублікованої літератури, архівних джерел і музейних документів зробив висновок, що українське населення Бардієва було тут автохтонним, а словаки і поляки прибули сюди лише у XVI ст., німці – ще пізніше [3299, с. 39–40]. Крім того, учений приголомшив громадськість міста повідомленням, що воно вперше згадується 1241 р. в «Початковому руському літописі» в зв'язку з перебуванням у ньому галицького князя Данила Галицького, який йшов «із угрів в ляхи на Бардуїв», а не в 1247 р., як вважалося до того часу [1152, с. 6; 3299, с. 39]. Скорочені версії праць «Архітектура міста Бардієва» [2299] та «Зборів» [2411] В. Січинський опублікував окремими брошурами у серії «Пізнай свій край» [3299, с. 40], які, як писав часопис «Діло», стали цінним вкладом «у нашу історико-описову літературу» [1297]. Окрему працю учений присвятив історії найдавнішої дерев'яної будівлі Східної Європи, дерев'яній церкві св. Луки кінця XV – початку XVI ст. у Трочанах Бардіївського округу [2366]. Цю церкву він уважав найстаршою у Карпатському регіоні і датував її до XV ст., стверджуючи, що хоча ця церква в Трочанах побудована 1739 р. [2444, с. 102], однак раніше вона стояла на іншому місці, правдоподібно у недалекому селі Ряшів [3299, с. 40].

Також окрему розвідку «Пряшів» [2586] дослідник присвятив історії міста та архітектурних пам'яток: храму святого Миколи (XVI–XVII ст.), «Дому Карафи» (колишня в'язниця), Францисканського костелу (1709), «Жупного дому» (XVIII ст.). Учений в 1939 р. мав намір видати у серії

«Пізнай свій край» монографічно опрацьовану працю «Пряшів», але розпад Чехословаччини не сприяв здійсненню його наукових планів [1297]. До проблеми дослідження краю історик звертався і в доповіді «Архітектура Карпатської України на Пряшівщині», яку прочитав 20 березня 1948 р. у таборі «Ді-Пі» «Лагпарт» (Німеччина) [219, с. 70; 3647, с. 923].

Проте найбільш повним підсумком двадцятирічного дослідження В. Січинського історії Карпатського регіону стала монографія «*Dřevěné stavby v Karpatské oblasti*» («Дерев'яні будівлі Карпатського регіону») [2934] про дерев'яні церкви Закарпатської України, Східної Словаччини (Пряшівщина) та галицької Лемківщини. Учений у загальнослов'янському контексті уперше подав всебічний аналіз народної архітектури церков, житлових будинків, господарських споруд, громадських будівель трьох етнографічних груп регіону: бойків, гуцулів і лемків. Показав їхню генезу та еволюцію, вказав на оригінальні явища і чужі впливи західної культури, розглянув типологію, особливості конструкції, подав вичерпну історію досліджуваного предмета, зробив класифікацію будівель тощо [3299, с. 41].

Справу В. Січинського щодо дослідження історії українських земель продовжив його зять В. Шандор, який свідомий своєї відповідальності щодо вивчення проблем минулого Закарпаття, зокрема, його боротьби за незалежність [1372, с. 229], видав монографію «Закарпаття, історико-правний нарис від IX ст. до 1920 р.» [2796] і англomовну працю «*Carpatho-Ukraine Twentieth Century*» («Карпатська Україна у XX столітті») [1372, с. 229; 1864; 2927]. Учений у монографії на основі численних документів і опублікованих різними мовами праць переконливо довів, що, незважаючи на багатовікове чужоземне поневолення українців Закарпаття, почуття єдності закарпатських русинів-українців з українцями інших регіонів України не згасало ніколи, а в переломні періоди історії краю виявлялося з особливою силою [3615, с. 13]. В. Шандор на тлі історії і засад міжнародного права писав, що багатовікова окупація Закарпаття не змогла перешкодити національним і культурним взаєминам краю з українськими теренами, починаючи від IX ст., тобто з

періоду належності їх до Київської держави. Дослідник зауважував, що введення християнства належить до переломних історичних, культурних і релігійних подій [2796, с. 20], оскільки це сприяло спорідненню київських князів з угорськими правителями. Однак ця спорідненість в історичному аспекті не отримала розвитку у дальших століттях у добросусідську чи навіть родинну дружбу і Закарпаття знаходилося під окупацією угорських правителів до кінця Першої світової війни [2796, с. 245–246]. Учений писав, що Угорщина зважаючи на географічне положення Закарпаття на мапі Європи намагалася після розпаду Австро-Угорської імперії у 1918 р. втримати цю «стратегічну перлину» [2796, с. 246]. Однак за Сен-Жерменським мирним договором 1919 р. Закарпаття все ж підпало на два десятиліття під владу Чехословаччини [2796, с. 218] і закарпатські русини-українці, як стверджував автор, були змушені вести боротьбу за своє національно-державне єднання з українцями, яке проявилось у творенні Карпатської України. В. Шандор зауважував, що лише правильне розуміння історичної минувшини Закарпаття, його національних і політичних прагнень допоможе успішно обороняти державну незалежність соборної незалежної України [2796, с. 111].

Праця В. Шандора отримала схвальні відгуки таких вітчизняних дослідників, як-от: Й. Баглай [3049, с. 68–70], М. Болдижар [3075, с. 59–63], М. Вегеш [3329, с. 64–67], Д. Данилюк [3132, с. 22–26], О. Довганич [3140, с. 75–78], М. Олашин [3329, с. 41–43], А. Пекар [2796, с. IV–VI], О. Ситник [3439, с. 71–74], П. Федака [3329, с. 10–15], С. Федака [3624, с. 37–40], В. Фенич [3329, с. 44–48], О. Хланта [3329, с. 32–36], В. Худанич [3329, с. 27–31], а також діаспорних істориків [993; 998], які засвідчили її важливе місце в українській історіографії [3632, с. 33] оскільки розкриває історію державно-визвольної справи краю який протягом 30 генерацій був відокремлений від матірнього кореня Києва [718, с. 2] і його населення плекало соборно-державну ідею [718, с. 4]. В. Жила відзначаючи особливе значення праці писав, що «докладне вивчення історії своєї батьківщини

допомагає людині глибше й краще пізнати життя, проїнятися любов'ю до свого народу, до його минулого, до його державних і культурних надбань», і саме цю прогалину в українській історії заповнює ця книга, яка актуально розкриває наболілі питання історичної долі русинів-українців і має особливе значення як «першопублікація» з історії українського народу [780].

Монографія В. Шандора й досі має велику цінність оскільки висвітлила історію державницьких устремлінь карпатських русинів-українців упродовж IX – 20-х рр. XX ст. і заклала основу для розуміння прологу їхньої боротьби у 20–30-і рр. XX ст. за Карпатську Україну, яка була зародком творення сучасної соборної незалежної Української держави. Зважаючи на значення праці, характер і зміст якої відповідає соборно-державній ідеї, що Закарпаття – це історична частина державної території України і народ може вчитись історично думати тільки з об'єктивної своєї історії, педагогічна конференція учителів (1995) затвердила її як підручник для шкіл Закарпатської області [1864, с. 2].

В англomовній праці «Carpatho-Ukraine Twentieth Century» («Карпатська Україна у XX столітті») [2927] як одному з цінних джерел історії Закарпаття періоду 1930-х рр., висвітлено доволі складне і мало вивчене питання неоднозначної ролі ОУН [3033, с. 75–79; 3329, с. 71–72] і «Карпатської Січі» та їхніх провідників у період розбудови Карпатської України і її оборони від угорських окупантів [958; 1806, с. 2; 3329, с. 75], які занадто переоцінили себе, наголошуючи на своїй винятковості, та не були спроможні реально зрозуміти свою роль у наявному державно-творчому процесі [3033, с. 322].

Серед досліджень історії Карпатської України міжвоєнного періоду особливе місце посідають майже три десятки праць В. Шандора [3033; 3034; 3613; 2777; 2779; 2780; 2786; 2790; 2791; 2799; 2800; 2804; 2810; 2811; 2813; 2817–2820; 2823; 2826–2828; 2832; 2837; 2838; 2844–2850; 2852] опубліковані у 1954–1997 рр. У них учений висвітлив різні аспекти історії Карпатської України, починаючи від Київської Русі й до кінця XX ст., з'ясував давні і сучасні маріння угорців про відбудову «тисячолітньої корони св. Стефана» у

давніх кордонах [1372, с. 229]. Автор дослідивши історію боротьби українців з угорською і чехословацькою владою у 20–50-х рр. ХХ ст. за національно-культурні і політичні права [688] стверджував, що відчайдушна спроба встановлення державності на маленькому клаптику української землі в історично короткому часі 1919–1939 рр. засвідчила, що українці-русини вирости у національну й політичну силу [1806, с. 2].

З-поміж наукових надбань В. Шандора варто виділити цінну працю «Карпатська Україна – зфедерована держава» [2801; 2802] оскільки у ній автор одним із перших дослідив історію довгого шляху Закарпаття до статусу члена Чехословацької федерації і з'ясував великий занепад почуття національної окремішності не лише між селянами, але й священством, яке під угорським тиском не втратило «золотий ріг» своєї окремішності й національної гідності. До цієї проблеми учений звернувся і в праці «Карпатська Україна і Угорщина» [2803], де висвітлив історію окупації Угорщиною й зокрема негативні наслідки т. зв. Авсгляйху 1867 р., за яким українське населення краю опинилося під абсолютною й по-монгольськи жорстокою угорською владою. У статті «Едвард Єган і його “Верховинська акція”» [1250; 2794] автор висвітлив історію адміністративно-поліцейного тиску, скасування українських шкіл і «страшенне, ймовірно планове, виголодження населення». У праці «Die Ukraine und Ihre Statllischen Territorien» («Україна та її державні території») учений дослідив історико-правничий трактат про віковичне змагання Німеччини «Drang nach Osten» («Натиск на Схід») і Росії «Drang nach Westen» («Натиск на Захід»), на перехресті яких вирішувалася історична доля України, без урахування її значення як політичного чинника в Центрально-Східній Європі [1372, с. 229]. Маловідомі й невідомі факти героїчної історії Закарпаття, яке у 1918–1919 рр. прагнуло об'єднатися з Києвом – із Соборною Україною, висвітлив В. Шандор у передмові до праці закарпатського громадсько-політичного діяча, президента Гуцульської республіки (Рахівщина, Закарпаття) Степана Клочурака «До Волі» [3005, с. 5–10].

Праці В. Шандора з історії Закарпаття не втратили свого значення й актуальності досі оскільки дають розуміння сучасних непростих процесів на теренах краю, водночас застерігають українських політиків від поспішних висновків і дій. На жаль, сьогодні все частіше публікуються матеріали про т. зв. «русинський сепаратизм», проти якого різко виступав В. Шандор у своїх працях, зокрема у статті «Не повторймо старих блудів» [2812].

Більш детально внесок членів родини Є. Сіцинського, В. Січинського і В. Шандора у дослідження проблем історії українських земель розкрито у наших статтях [3512; 3515; 3517; 3541; 3555; 3556].

Отже, аналіз творчої спадщини Євфимія Сіцинського, Володимира Січинського і Вікентія Шандора щодо систематичного й планомірного дослідження історії майже сотні поселень, замкової архітектури й оборонних споруд багатьох регіонів України, декількох теренів поселення українців у Польщі, Словаччині і Чехії, засвідчив їхній вагомий внесок у регіоналістику і підтвердив статус відомих дослідників історії українських земель ХХ ст.

3.3 Розробка української історичної біографістики

Окремим напрямом наукових пошуків членів родини була біографістика, яка досліджує людину в історії, еволюцію біографічної творчості як явищ історії, культури та суспільного життя, теоретико-методологічні та методичні засади, джерелознавчі та прикладні проблеми біографічних досліджень. При цьому її предметною галуззю є біографічне знання як історично сформований феномен, вивчення біографій діячів історії і культури з метою збереження і обізнаності наступних поколінь з історичною пам'яттю про співвітчизників та через біографії осіб, – історією країни [3267, с. 27–28; 3368, с. 94, 99].

Члени родини зібрали значний матеріал до біографій більше трьох сотень відомих українських архітекторів, істориків, мистців, письменників, поетів, політиків, священиків, скульпторів, художників та інших релігійних,

суспільно-державницьких та культурно-просвітницьких діячів різних історичних періодів і створили майже дві сотні книг, нарисів, есе, статей, гасел, некрологів про них. Вони намагалися творити історико-мистецтвознавчі словники біографій українських мистців або ж брали участь у їхньому створенні. Основу «ретроспективного пошуку» джерел біографістики становлять генеалогічні та літописні джерела XVII–XVIII ст., документи особового походження, некрологи та інші історичні джерела, адже, як зауважує історик С. Ляшко, біографія історичної особи не має обмежень у джерелознавчій базі [3267, с. 28].

Євфимій Сіцинський, не будучи професійним істориком, надавав великого значення дослідженням життєвих і творчих шляхів таких відомих українських діячів, як-от: В. Антонович, П. Батюшков, І. Горленко, К. Кржемінський, В. Лотоцький, А. Мартиновський, Н. Молчановський, Ю. Ролле, Й. Сіцинський, О. Тарнавський, С. Чалий, Л. Юркевич тощо. Залишив рукописні «Автобіографічні записи» й авторські передсмертні записки «Життєві жалі» [164–166; 168; 170; 171; 234; 243; 304; 3503, с. 97].

Першою біографічною працею В. Січинського став нарис про арт-маляра Миколу Ярошенка [2155], у якому висвітлено життя і творчість мистця, його активну участь у «Товаристві передвижних виставок». Згодом учений ґрунтовно розробив і висвітлив у семи книгах (монографіях) біографії і різнопланову діяльність таких визначних, забутих, маловідомих або невідомих видатних українців, як-от: найоригінальніший майстер книжкової графіки, викладач УСПМ Роберт Лісовський [2457]; офортист, живописець і театральний художник Михайло Андрієнко-Нечитайло [2282]; гравер Олександр Тарасевич [2544]; художник, гравер і портретист Григорій Левицький [2354]; художник-графік, автор перших українських державних знаків Юрій Нарбут [2754]; живописець, графік, письменник-мемуарист Микола Бутович [2489]; поет і художник Тарас Шевченко [2627; 3565]. В. Січинський у співавторстві з М. Гоцієм, М. Островерхом і С. Гординським видав книгу про українського скульптора Сергія Литвиненка [3436]. У цих

працях учений показав внесок мистців в українську культуру, охарактеризував їхні творчі надбання, подав біографічні відомості, репродукції і реєстр їхніх праць тощо. Позитивну рецензію на книгу про найвидатнішого графіка «новішої доби», мистця, що «з'являється раз на століття, індивідуальність світової міри», творця модерного українського мистецтва і своєрідного українського стилю Юрія Нарбута [2754, с. 7] подав О. Оглоблин [1330], який зауважував, що творчість Ю. Нарбута, який створив цілу епоху в розвитку українського мистецтва [2754, с. 59], завжди відповідала національним прагненням народу [2754, с. 60]. Схвальні відгуки на книгу про М. Бутовича подали В. Кивелюк [943], М. Островецька [1346] та автор під криптонімом «Б. С.» [405], а на книгу про С. Литвиненка – В. Дорошенко [740], С. Крук [1023] і А. Малюца [1095], який, зокрема, писав, що хоча С. Литвиненко на своїй виставці 8 січня 1956 р. не зміг показати мистецький доробок львівських часів, а обмежився лише американським, однак цей брак був вирівняний в якійсь мірі появою монографії В. Січинського про мистця.

Значним внеском В. Січинського в історичну біографістику є майже сотня праць про життя і творчість майже сімдесяти визначних діячів української науки і культури [2155; 2180; 2183; 2189; 2195; 1290; 1299; 2259; 2279; 2283; 2284; 2303; 2312–2315; 2338; 2347; 2355–2360; 2371; 2372; 2379; 2380; 2420–2424; 2432–2434; 2436; 2438; 2456; 2457; 2461; 2462; 2470; 2475; 2482; 2487; 2488; 2490; 2491; 2494; 2504–2507; 2507; 2510; 2542–2547; 2552; 2553; 2568; 2569; 2576; 2711; 2753–2756; 2936; 2937; 2945; 2947; 2950; 2959–2961; 2965; 2971; 2972; 2989; 3764, с. 69, 161–162, 215–216; 3765, с. 473, 447] та інших відомих і малознаних представників української інтелігенції.

Про визначного українського книжкового і станкового графіка і маляра Мирона Левицького, який будучи художнім редактором сатиричного журналу «Комар», згодом видавництва Івана Тиктора, у нових жанрах, манерах, напрямках, стилях, тематиці і техніках виконання оформив упродовж десятиріч безліч українських книжок і журналів, В. Січинський писав, що

мистцю належить провідне місце серед українських книжкових графіків, особливо вдалими були обкладинки книжок із «пласким, двомірним трактуванням рисунку» [941]. Учений частково висвітлив життєві шляхи визначної української іконописиці, художниці Зої Лісовської-Нижанківської та показав її надзвичайну здібність і мистецький хист як ілюстратора книжок, зокрема, «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського, драми-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки, книжки Віри Вовк [1236, с. 9]. У працях про відому українську мисткиню, письменницю, поетесу і громадську діячку Оксану Лятуринську [1700; 1704; 2538–2540], з якою родина вченого була добре знайома, висвітлив її біографію, наголосивши, що вона походить із визначного українського культурно-мистецького осередку з Острога, столиці заслужених культурних діячів князів Острозьких [2538, с. 519]. У 1923 р. майбутня мисткиня приїхала до Праги, де попала у мистецьке середовище і створила захопившись героїчною старокняжою добою [2538, с. 526] прекрасні різноманітні твори щодо матеріалу, техніки і форми, які своєю високою мистецькою вартістю звертали увагу відомих мистців [942; 1063; 2538, с. 520]. Іманентна риса всіх її творчих робіт [3225] – це відсутність зайвих подробиць і натуралістичних обрисів, чіткість і ясний ритм [2538, с. 523]. Дослідник також подав біографію одного з перших творців, теоретиків і популяризаторів імпресіонізму на українських теренах Івана Труша (1941) [2434], який помер, як багато інших українських інтелігентів, не подужавши усього «гуманізму» радянського раю [2159].

В. Січинський, незважаючи на всі перипетії у відносинах із визначним українським істориком Михайлом Грушевським, у працях про нього [2477; 2478; 2508] підкреслював «особливе замилювання професора до мистецтва», а в доповіді «Михайло Грушевський, як історик українського мистецтва» спеціально спинився над синтетичними оглядами українського мистецтва в його «Історії України-Руси» і закликав присутніх вшанувати його пам'ять «однохвилиною мовчанкою і повстанням з місць» [633; 1705].

Цінним внеском В. Січинського в історичну біографістику стала його праця «Під сонцем Поділля», написана з нагоди 50-річного ювілею літературно-публіцистичної і громадської діяльності відомого українського громадсько-політичного і державний діяча, подолянина Віктора Приходька, у якій вчений енциклопедично об'єктивно, доступно і системно окреслив біографію і діяльність ювіляра, яка принесла йому «незвичайну і заслужену популярність між широкими колами українського громадянства» [2570].

Важливими для сучасних біографістів є праці В. Січинського про українського оперного і камерного співака-тенора, педагога та громадського діяча Міро (Мирослава) Скала-Старицького [2513; 2527; 2707], у яких висвітлено біографічні відомості і подано думку мистецтвознавців про співака, який посідав одне з перших місць серед діячів українського музичного мистецтва, оскільки його спів і театральна гра була дуже висока і точна, що взагалі рідко зустрічається у надто вибагливій і перебірливій музичній критиці «пересиченої» Європи [2606].

Висвітлюючи біографію визначного представника українського історичного малярства Миколи Івасюка, В. Січинський зауважував, що життєвий шлях жертви великого сталінського терору є досить типовим для українського мистця першої половини ХХ ст. [2492].

Розкриваючи особисте життя і творчу спадщину молодого адепта українського мистецтва Оксани Мошинської [2541; 2595], мистець писав, що вона вихована у родині творця монументального малярства, краєвиду і портрету Володимира Мошинського і її характеризують непідроблена любов до мистецтва, незвичайна пильність, рідкісна старанність у праці [3104]. Насамперед дивує її «прецизна техніка рисунку» [2541, с. 8], а мистецькі твори «виблискують оригінальним замислом і своєрідними мотивами, не затрачуючи виразного українського стилю» [2541, с. 9].

Важливим складником біографістики є праця дослідника про талановитого українського маляра і графіка Віктора Цимбала [2336], у якій він пише, що кожна «рекламова графіка» мистця – це «мистецький твір, який

дивує досконалістю технічного виконання», це «не звичайний техніцизм, над усім панує вищий патос духовости, геній творчости», що утверджує вічну ідею української духовності [1632, с. 106]. Ю. Тис у рецензії на цю працю [1632], С. Гординський в монографії «Віктор Цимбал. Маляр і графік» [3636] і в праці «Пам'яті Віктора Цимбала (1902–1968)» [667], писали, що дослідник справедливо вважав В. Цимбала гордістю українського графічного мистецтва [1632, с. 104], найкращим графіком Східної Європи [3636, с. 9]. Зокрема В. Січинський наголошував, що В. Цимбал ще будучи студентом чеської державної Вищої мистецько-промислової школи в Празі, здобув велику славу, оскільки виконаний ним портрет історика та ідеолога самостійності Чехословаччини Ф. Паляцького був поза всякою конкуренцією за своїм технічним рівнем і отримав на конкурсі перше місце, що стало великою несподіванкою для чеських фахівців і патріотів [2336, с. 1].

Праця В. Січинського «Микола Калинець» [2493] стала цінним складником біографістики. У ній учений подав біографічні відомості і висвітлив освітню й громадську діяльність знаного вихователя інтернату Української гімназії в Ржевницях і Модржанах у 1927–1945 рр., професора і секретаря Української гімназії в Аугсбургу і Ляйнгаймі (Німеччина), учасника Першого зимового рейду, ад'ютанта отамана Ананія Волинця, «Лицаря ордену Залізного хреста» [1116; 3575; 3577; 3580; 3582].

Крім того, В. Січинський опублікував близько десятка узагальнюючих праць, серед них: «Жінка й українське народне мистецтво» [2395], де охарактеризував творчість 12 мисткинь, зокрема подолянки С. Левицької; «Історія українського граверства XVI–XVIII ст.» [2442], у якій подав реєстр тогочасних українських граверів; «Українські митці у московських шатах» [2696], де розкритикував редакцію часопису «Малярство і скульптура» за недостатнє висвітлення творчості українських художників і подання обмежених відомостей про них; «Das künstlerische Schaffen in Lemberg» («Архітектурне мистецтво Львова») [2943], «Молоді українські митці» [2518] та «Українські митці у вільному світі» [2695], де подав фрагментарні

біографічні відомості і висвітлив творчі доробки півсотні відомих і початкуючих українських мистців, серед яких подоляни Василь Дядинок, Софія Левицька та Олекса Новаківський.

У праці «Сучасна українська книжна графіка», опублікованій уже після смерті В. Січинського, подав біографічні відомості та охарактеризував творчість 44 українських мистців-графіків першої половини ХХ ст., які належали до різноманітних мистецьких шкіл і мали свій індивідуальний неповторний мистецький стиль, але їхньою спільною рисою у манері рисунку і формальному сприйманні зовнішнього світу була національна приналежність [2626, с. 18]. Нам «не бракує талантів і першорядних сил, – писав автор, – тільки вони хронічно не знаходять відповідних умов для своєї праці та не мають змоги вповні розвернути своєї діяльності» [2626, с. 37]. При цьому мистець особливу увагу звернув на Володимира Гагенмейстера, одного з небагатьох графіків, що «дав цінні тонові і кольорові автолітографії з краєвидами і архітектурними пам'ятниками Кам'янця» [2626, с. 25] і неабияк прислужився до культури української книги своїми бібліофільськими виданнями з народного мистецтва.

Багатоаспектна розробка персоналій сформувала В. Січинського як непересічного біографа, який прагнув об'єктивно відтворити біографії та діяльність досліджуваних особистостей, часто піднімаючи їх із забуття та вперше визначаючи їхню роль і місце в українській історії та культурі. Його ґрунтовно-джерельні біографічні праці прислужилися для створення багатьох енциклопедично-довідкових видань і нині активно використовуються вітчизняними науковцями.

Я. Січинський продовжив справу батька В. Січинського і зробив вагомий внесок в історичну біографістику, зібравши цінні відомості та світлини про повсякденність, діяльність і творчу спадщину батьків Володимира і Михайлини Січинських [200; 209; 217; 221; 266, арк. 1; 275; 288; 291; 294; 3023, с. 200], але, на превеликий жаль, усі творчі надбання у цій сфері так і залишилися у рукописах, а після його смерті 28 серпня 2015 р.

їхня подальша доля не відома. Зазначені матеріали присвячені його батькам висвітлюють обставини їхнього сімейного життя і працю в Українській республіканській капелі [269; 291]. Він залишив деякі відомості про батькового брата Сергія [269], першу дружину Ніну Січинську [290; 295] та другу – Марію Січинську [292; 298], її сестру Дарію Коленську, батько яких був ад'ютантом С. Петлюри [290; 298; 299], про свого сина Андрія та його сім'ю [292], про родину своєї матері, її сестер Марію Орисик [277; 2247, с. 174] і Софію Живар [277], про родину Вікентія й Оксани Шандорів [266; 271; 273; 275], їхніх синів Івана [1891] і Богдана [260; 287], про Олену Чехівську [263] та інших членів родини [259; 263; 294]. Також на підставі наявних у нього відомостей склав генеалогічні древа роду Січинських-Січинських та Чехівських [214–216; 286].

Я. Січинський також зібрав цінні відомості про життя й діяльність багатьох суспільно-просвітницьких діячів, зокрема, про знаного математика Надію Іщук-Шульгину та її доньку, літературознавицю Надію Пазуняк [281]; про чільного суспільно-просвітницького і кооперативного діяча української діаспори Аргентини та Канади, подолянина Леоніда Філя [291]; про відомого українського громадсько-політичного і державного діяча, подолянина Віктора Приходька [261], про дружину його брата Євгена – Тетяну Приходько (дів. Солуха) та її доньку Маріянну (Мурочку) Задоянну [267]; про визначного українського фізика і громадського діяча Івана Пулюя, його сина і невістку Азю, племінницю генерала Омеляновича-Павленка, з якою Я. Січинський був особисто знайомий [259; 279; 300].

Свій внесок в українську історичну біографістику зробили й інші члени родини. Зокрема вагомим внеском відомого діяча української історії В. Чехівського стала його монографія «Київський митрополит Гавриїл Бануленко-Бодоні (1799–1803)» [3082, с. 334; 2774; 2775], у якій він подав досить ґрунтовну біографію, висвітлив архіпастирську і церковно-адміністративну діяльність митрополита Київського і Галицького Гавриїла Банулеско-Бодоні [180; 3387, с. 296–297].

Дружина В. Чехівського О. Чехівська також зробила посильний внесок у скарбницю української історичної біографістики [3460]. Вона зібрала та опублікувала під криптонімом «О. Ч.» відомості про останні роки життя митрополита В. Липківського [2235]. Крім того, 4 квітня 1965 р. О. Чехівська, немовби передчуваючи близьку смерть, залишила рукописну «інтимну “сповідь”», у якій подала цікаві біографічні факти з особистого життя, про фізичні й душевні муки, що їх зазнавав в ув’язненні її чоловік, про причини виїзду в еміграцію [333, с. 532]. Зберегла декілька листів [333, с. 503–520] написаних В. Чехівським із концтабору, які віддзеркалюють «тяжкі умови життя в неволі» та «його негасиму любов до життя та широке коло інтелектуальних зацікавлень, яких він не втрачав навіть там» [333, с. 503]. Складником біографістики є стаття О. Чехівської «Велика мати» [2759], де звернувши увагу на непрості родинні обставини висвітлила діяльність яскравої, незабутньої постаті, української громадської і культурної діячки, знаного педагога, Любові Шульгиної (дів. Устимович), дружини відомого історика і педагога Якова Шульгина.

Певний внесок в біографістику зробила й Галина Верхівська, яка в статті «Українська автокефальна православна церква – УАПЦ – її відновлення і знищення», подала фрагментарні біографічні відомості про Володимира і Миколу Чехівських, рідних братів матері, розкрила умови життя і діяльності, частково охарактеризувала пастирську діяльність митрополита Василя Липківського, архієпископа Нестора Шараївського [2207, с. 2], митрополита Миколи Борецького [2207, с. 8].

Вагомим складником української біографістики є майже півтора десятка праць В. Шандора. Спробував свої сили в біографістиці 1965 року статтею «Юрій Гуца-Венелін і його доба» [2856], де висвітлив діяльність одного з основоположників слов’янознавства в Україні, українського історика, етнографа, філолога, фольклориста і медика Ю. Гуци-Венеліна, наукові погляди і життєві спостереження якого йшли у розріз з офіційною політикою царської Росії [2856, с. 34].

Згодом у статті «Нова професійна сила – архітект Ярослав Січинський» В. Шандор подав біографічні відомості про Я. Січинського і висловив сподівання, що Ярослав здобувши диплом архітектора піде слідами батька щодо закріплення й розбудови національних архітектурних стилів у місцях поселення українських емігрантів [2204]. Сподівання В. Шандора справдилися, і Я. Січинський, як і його батько, став відомим архітектором.

Дослідник у статті «Замість квітів на могилу сл. п. Яна Баті» [2798] подав біографію і висвітлив суспільно-державницьку діяльність голови Державної господарської ради Чехії Яна Баті доби другої республіки Чехословаччини 1938–1939 рр., директора відомої фабрики взуття у Зліні, де станом на 1938 р. у її магазинах і підрозділах у 38 країнах працювало майже 65.000 осіб. Саме під керівництвом Яна Баті ця дорадча інституція мала для Карпатської України особливе значення, оскільки налагоджувала співпрацю Центрального уряду Чехословаччини з новим автономним утворенням, намагалася усунути труднощі у взаєминах чехів і русинів-українців, сприяла створенню фінансової і податкової системи молодого суб'єкта федерації.

Складником української історичної біографістики є праці В. Шандора про відомого українського диригента, драматурга і актора, члена Української республіканської капели, подолянина Олексу Приходька [2815; 2822], де дослідник висвітлив особливості життя «батька хорового мистецтва» Карпатської України, з іменем і працею якого пов'язане її національно-культурне відродження [2815, с. 663], людини «виїмкової точности, дієвості, чесноти та скромности, – педагога з ласки Божої» [2815, с. 664].

Значну увагу в біографістичних працях В. Шандор приділяв висвітленню різнобічної суспільно-просвітницької та релігійної діяльності і прихильників [1003; 1003; 1755; 2787–2789; 2794] і недругів [1250; 2779; 2817] України. Зокрема подав біографію та охарактеризував священицьку і педагогічну діяльність, творчий шлях борця за церковні і національні права українців, одного з провідних священиків, громадсько-культурного діяча Карпатської України, директора чоловічої та жіночої учительських семінарій

у Севлюші, митрата Василя Лара [1003]; у статті «Д-р В. Орелецький і Карпатська Україна» [1003; 2787] висвітлив стосунки і співпрацю з професором і ректором Українського вільного університету в Мюнхені Василем Орелецьким, а також його діяльність як референта зовнішніх справ Представництва уряду Карпатської України в Празі (1938–1939 рр.); у статті «Думки в 40-ліття смерті о. д-ра А. Волошина» [2788; 2789], подав відомості про провідного українського державно-політичного і культурно-релігійного діяча, греко-католицького священника, прем'єр-міністра автономного уряду (1938) і першого президента Карпатської України (1939) Августина Волошина [1755]. Крім того, дослідник у статті «Один з десяти мільйонів мадярів...» звернув увагу на душпастирську працю державно-політичного провідника угорців кардинала Йосифа Міндсенті, прибічника відновлення Свято-Стефанської монархії з Карпатською Україною включно [2817, с. 2], діяльність якого була спрямована на порушення природного права українського народу мати свою соборну державу; у публікації «Едвард Еган і його Верховинська акція» частково висвітлив церковно-релігійну діяльність кардинала Едварда Егана [2794], який активно виступав проти національного й культурного знищення русинів-українців Закарпаття і їхньої насильницької мадяризації; у біографічній розвідці «Бенеш в екзилі і карпатські українці» [2779] проаналізував діяльність другого президента Чехословаччини Едварда Бенеша, який беззастережно вірив Сталіну і сподівався при його підтримці за всяку ціну прилучити Карпатську Україну до повоєнної Чехословаччини.

В. Шандор також опублікував праці про багатьох знаних закарпатських учених, зокрема, піонерів українського національного відродження Закарпаття, професорів Івана Лукачева [2821] та Августина Штефана [632; 1468]; професора права і декана юридичного факультету в Пешті, першого ректора Петербурзького університету (з 1817 р.) Михайла Балудянського; професора Петербурзького університету, директора гімназії князя Безбородька в Ніжині Василя Кукольника; незвичайно здібну людину, доктора філософії і доктора медицини й хірургії, члена Медико-хірургічної

академії, засновника часопису «Всеобщий журнал медицинской науки», директора гімназії в Ніжині та Ришеліївського ліцею в Одесі Івана Орлая; професора Великоварадинського, Львівського і Петербурзького університетів Петра Лодія. Усі вони своїми науковими викладами та публікаціями створили нову правничу та філософську схему понять [2795].

Маргарета Бабота також зробила внесок в історичну біографістику, зокрема, у праці «Микола Бабота (1909–1989)» [331, с. 251–256; 2149] охарактеризувала суспільно-державницьку і громадсько-просвітницьку діяльність господарського секретаря міністерства господарських справ Карпатської України, члена-кореспондента Державної господарської ради Чехословаччини Миколи Баботи [2148]. Крім того, подала біографічні відомості про тих діячів Закарпаття з якими була добре знайома і разом з якими брала участь у суспільно-просвітницькій праці у міжвоєнний період на теренах Карпатської України, як-от: Василь Гренджа-Донський, Августин Волошин, Ярослав Неврлий, Іван Ольбрахт, Володимир Бірчак, Михайло і Юлій Брацайки, Андрій Бабота, Зореслав та ін. [241].

Складником української історичної біографістики стали майже дев'яносто науково-біографічних і науково-популярних праць, об'єктивно-систематизованих статей і гасел про українських суспільно-державних, культурно-освітніх і релігійних діячів, дослідників, літературознавців і мистців XIX – початку XXI ст. [1165; 3312], філолога-україніста, педагога і перекладачки Л. Баботи, які вона впродовж 1985–2018 рр. опублікувала на шпальтах різних видань Канади, Словаччини, Словенії, України та Чехії [3830]. Зокрема про чеських популяризаторів української культури, які не є українцями, але причетні до української справи: Властимілу Абданк-Абжолтовську [1964; 1965]; Антоніна Гартла [1953; 2063; 2064]; Гвоздену Захову [1971]; Франтішека Тішого; а також про відомих українців: Богдана-Ігоря Антонича [1945; 1946]; Миколаю Божук [1991; 2033; 2083; 2051; 2060; 2065; 3073, с. 17–30]; Володимира Бірчака; фольклориста Михайла Врабеля [2056; 2057; 2131]; Зузану Ганудель [1960]; Василя Гренджі-Донського [2132];

2920]; Адольф Добрянського [1984]; Василя Довговича (Довганича); Олександра Духновича [1993; 1996; 1997; 2070]; Юрія (Георгія) Жатковича [3833]; Саву Зеркаль [2922]; о. Севастіяна Сабола-Зореслава [1947; 2022; 2023; 2024; 3837]; Діонізія Зубрицького [1981]; Юрія Ігнаткова [2145]; Віктора Кимака [1961]; Анатолія Кралицького [1952; 2905]; Емілія Кубека [2860]; Федора Лазорика [2130]; Петра Лодія [2030]; Олександра Митрака [2071]; Олексу Мишанича [1147]; Миколу Мушинку [1998; 1999; 2039; 2124; 2137; 2143; 2865; 3871]; Ірину Невицьку [2032; 2129; 2890]; Марусю Няхай [2054]; Аду Остапчук-Науменко [2921]; Олександра Павловича [2072]; Федора Потушняка [1989]; Івана Раковського [2028]; Михайла Романа [2140]; Олену Рудловчак [2141; 2886]; Юлія Ставровського-Попрадова [2906]; Михайла Старицького [2058]; Яромира Томечека [2084]; Марію Чижмарову (дів. Дзінкона) [2066] та ще майже три десятки малознаних українців-русинів і українців-лемків [1959; 1962; 1986; 1990; 2001; 2004; 2012; 2013; 2018; 2021; 2042; 2052; 2053; 2067; 2068; 2076; 2079; 2081; 2082; 2111; 2115; 2117; 2133; 2136; 2138; 3830], науково-творча спадщина і суспільно-просвітницька праця яких є вагомим складником історії і культури українського народу.

Академік НАН України М. Мушинка [2076; 2079; 2081], рецензуючи кандидатську дисертацію Л. Баботи та її монографію «Закарпатоукраїнська проза другої половини ХІХ століття» [2008], пише, що науковець «піддала детальному аналізу» життєві шляхи і т. зв. «дрібну прозу» 17 відомих або забутих письменників-українців [1165]. Дослідниця у дисертації і монографії висвітлила життя, подала оцінку діяльності й творчої спадщини Онуфрія Богатовича, Георгія Боднара, Олександра Гомічкова, Олександра Духновича, Феодосія Злоцького, Анатолія Кралицького, Віктора Легези, Олександра Митрака, Івана Сильвая, Юлія Ставровського-Попрадова, Гіадора Стрипського, Євгена Фенцика, Юлія Чучки, Петра Яновича, письменників під псевдонімами «Гавриїл Турянин», «Угрин», «Де Хвастаєв», які займають гідне місце в українській історії і культурі. В антології «Закарпатська поезія ХХ століття» [3166] подала упорядковані, об'єктивні та систематизовані

біографічні відомості й оцінила діяльність й творчу спадщину поетеси Закарпаття Миколаї Божук, українського письменника і вченого-теолога Карпатської України та Пряшівщини Зореслава (у миру Степан Сабол) та української поетеси Марії Підгірянки.

Літературознавиця Л. Бабота в 1988–2006 рр. опублікувала майже 70 статей-гасел в енциклопедично-довідкових виданнях Словаччини («Словник культури українців Чехословаччини», «Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина») та України («Українська літературна енциклопедія», «Енциклопедії сучасної України») [1165, с. 7; 3830] про життя, діяльність і творчість більше 40 таких знаних особистостей, як-от: Михайло Бонько, Маріан Гевеші, Зіна Генік-Березовська, Микола Гомічков, Рудольф Гулка, Августин Єнковський, Іван Жидовський, Вацлав Жідліцький, Йонаш Заборський, Корнило Заклинський, Флоріан Заплетал, Ярослав Затлоукал, Іреней Кондратович, Мечислав Кргоун, Ервін Лазар, Іреней Легеза, Марта Лесна, Марія Марчанова, Анна Мнягончак, Ада Остапчук-Науменко, Василь Пачовський, Андрій Пестременко, Антон Прідавок, Іван Раковський, Андрій Ріпай, Кирило Сабов, Степан Сабол, Михайло Стренк, Гіядор Стрипський, Андрій Шлепецький [1950; 1951; 1954; 1956; 1956; 1963; 1966–1970; 1972–1976; 1978; 1979; 1983; 1992; 1994; 1995; 2000; 2006; 2014–2017; 2025; 2026; 2029; 2035; 2038; 2040; 2041; 2041–2046; 2055; 2057; 2059; 2073; 2075; 2080; 2090; 2096; 2109; 2112; 2131; 2147; 3166, с. 10; 3761, с. 367–368; 3762, с. 279–280, 465; 3763, с. 378, 409, 431; 3787, с. 23, 33, 50, 76, 82–84, 90, 98, 133, 135, 138–139, 144–145, 152, 175, 185, 188, 195, 198–199, 212–213, 222, 252, 260, 263, 282, 288, 290–291, 303; 3804, с. 10, 393, 402, 517; 3805, с. 247–248, 251, 283; 3806, с. 52, 168], у яких із науковою достовірністю, ґрунтовністю, вивіреністю і певною мірою «бездискусійністю», систематизувала відомості про їхнє життя, діяльність і творчу спадщину.

Досліджуючи життєписи, діяльність і творчі надбання окремих українських мистців, мистецтвознавців і видатних особистостей українського національного життя, члени родини робили внесок в історичну біографістику

не лише публікаціями різної наповненості праць чи статей-гасел, але й прикладали значні зусилля для створення узагальнювальних ґрунтовних видань. Зокрема, Є. Січинський працював в авторському колективі, що мав завдання підготувати біографічний словник-довідник визначних діячів краю [3158; 3503, с. 135]. У рамках цієї праці уклав біо-бібліографічні картки за 1888–1928 рр. [166] та біографічні гасла про такі відомі особистості, як-от: А. Анципо-Чикунський, С. Венгрженевський, В. Гречулевич, А. Гриневич, М. Грушевський, М. Сімашкевич, К. Солуха, К. Стиранкевич, К. Широцький [168, арк. 1–97; 3057, с. 12–13].

Упродовж усього життя В. Січинський розглядаючи проблему створення ґрунтового історично-мистецтвознавчого словника біографій українських мистців – граверів, графіків і малярів, вивчав та опрацьовував матеріали, присвячені українському образотворчому мистецтву – граверству, графіці, малярству, орнаментам, різьбі, ужитковому мистецтву та стилям у мистецтві. Зокрема у рецензії на працю П. Попова «Матеріали до словника українських граверів» [2272] він звернув увагу на потребу створення ґрунтового словника-довідника про українських мистців. Ідею дослідника підтримав часопис «Українське мистецтво» [1261], який подав пребагато мистецької хроніки та бібліографії, імена українських мистців, на твори яких звернули увагу чужинці, про тих мистців, що творили за межами України, а також тих, що недавно померли, невідомі чи малознані, які залишили цінну мистецьку спадщину, якою «завтра кожний з нас буде гордитись». Так зачиналося творення енциклопедичного видання про українських мистців, однак, тогочасні умовини життя і фінансові кризи на тривалий час відсунули вирішення проекту. Перебуваючи в еміграції, В. Січинський у праці «Українські мистці у вільному світі» писав, що мистці пластичного мистецтва за межами України – «це тема надто широка і в часовому розсягу і в територіальному розподіленні» [2695, с. 196], тому потрібна дуже інтенсивна праця для ознайомлення іноземців з українським мистецтвом і культурою шляхом систематичних виставок, лекцій, виступів на

міжнародних конгресах, у часописах, пресі країн поселення. Вчений слідкуючи за творчістю визначних українських мистців на еміграції, констатував великий розвиток українського мистецтва, оскільки, на його думку, обставини вільної праці сприяли творчому піднесенню і розквітові мистецьких сил. Однак мистецтвознавець зауважував, що будь-які публікації про поодиноких мистців, зокрема й визначних, не можуть бути ні вичерпними, ні енциклопедичними, а є лише фрагментарними. Тому В. Січинський був упевнений, що варто створити таку працю, щоб вона містила всі відомі, забуті або й раніше невідомі імена мистців [2695, с. 198].

Наукова громадськість української діаспори 19 грудня 1954 р. підвела підсумки багатогранної діяльності В. Січинського [533; 1460; 1880]. Зокрема, мистець і мистецтвознавець, секретар ОМУА Антін Малюца [1094] зауважив, що учений працюючи над «Словником українських мистців» довгі роки активно цікавився і пильно студіював усе, що відносилось до українського мистецтва, намагався власним коштом зібрати всі публікації, що появлялися у пресі про мистців, афіші, запрошення, повідомлення про індивідуальні й колективні виставки, каталоги виставок та інші мистецькі видання. Зібрані матеріали про усіх знаних і незнаних, колишніх і майбутніх мистців мистецтвознавець творчо опрацьовував як статті-гасла до «Словника українських мистців» [2585, с. 50; 3300, с. 56]. Рукопис словника містив майже 4.000 статей і бібліографічних довідок про мистців і будівничих-майстрів, малярські школи, стилі, окремі роботи починаючи від княжої доби [3792, с. 342–343], і мав стати логічним продовженням «Історії українського мистецтва» [3300, с. 57; 3746, с. 11–12; 3746, с. 140]. Приємним дарунком для вченого [3746, с. 6] стала праця «Книга мистців і діячів української культури» [3212], де подано короткі відомості про життя, діяльність і творчі доробки майже 300 українських мистців, творців і діячів української культури. Однак лише 32 матеріали про мистців-графіків і скульпторів із цієї праці В. Січинський використав для підготовки статей-гасел для «Словника

українських мистців», оскільки в інших йшлося про письменників та акторів, зокрема й про подолянку Оксану Вікул.

В. Січинський наполегливо працював над «Словником українських мистців», про що свідчить його стаття «Ukrainian Artistic Register» («Реєстр українських мистців») [2982]. Але, на жаль, він помер 25 червня 1962 р. і його «Словник українських мистців», про який мистець Д. Горняткевич писав, що неначе завершенням науково-дослідницької діяльності ученого, його «незнищеним пам'ятником», який «автор поставив не лише нашому рідному мистецтву, але й собі самому» [672, с. 4], так і залишився незавершеним рукописом, досі не виданим [996; 1067]. Бібліотеку й рукописну спадщину В. Січинського (за винятком приватних документів, а також рукописів неопублікованих праць «Українська архітектура і різьба», «Словник українських мистців» та ін.) В. Шандор у 1980 р. передав Інститутові українознавчих студій Гарвардського університету, де вони й досі зберігаються [961; 962; 3300, с. 58]. Інша частина його творчої спадщини, матеріали і документи зберігалися в архіві Я. Січинського [3747, с. 140], але після його смерті 28 серпня 2015 р. їхня доля не відома.

У радянській Україні в 1973 р. було видано «Словник художників України» [3305, с. 42; 3797], де подано відомості про майже дві з половиною тисячі мистців від найдавніших часів до 70-х рр. ХХ ст. [1383, с. 12]. При цьому частково було використано праці В. Січинського «Історія українського граверства XVII–XVIII століття» [2443] та П. Жолтовського «Словник-довідник художників, що працювали на Україні в XVI–XVIII ст.» [3779, с. 109–178]. Однак, незважаючи на те, що радянський «Словник художників України» творила ціла редакційна колегія, він так і не зміг перевершити за обсягом і якістю зібраних та представлених довідок, включенням численних нарисів про мистців, «Словник українських мистців» В. Січинського з 4.000 гасел [672; 3792, с. 342–343], оскільки містить відомості лише про майже дві з половиною тисячі діячів українського образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтва та архітектури від найдавніших часів до 70-х рр.

XX ст. з урахування класової і партійної оцінки їхньої творчості та лояльності до радянської влади.

У 1981 р. Об'єднання мистців українців Америки (ОМУА) за редакцією П. Мегики і П. Андрусєва видало «Книгу творчості українських мистців поза Батьківщиною» [938; 3213], у якій подано хоча й неповний, проте об'єктивний погляд на творчість 126 відомих мистців української діаспори майже усіх існуючих мистецьких напрямів, різної техніки і стилів.

Свій внесок у підготовку довідкових видань про українських мистців зробила і Л. Бабота. Зокрема в енциклопедичному довіднику «Rukovat literatury» («Підручник літератури») дослідниця опублікувала окремий 20 сторінковий розділ «Literatúra Rusínov-Ukrajincov na Slovensku» («Література русинів-українців Словаччини») [2896], де подала короткі біографічно-творчі портрети 70 письменників, починаючи від Олександра Духновича до Богдана Копчака, та 15 літературознавців – від Євгена Недзельського (початок XVIII ст.) до Йосифа Шелепця (початок XXI ст.) [1165]. У праці «Закарпатоукраїнська проза II пол. XIX ст.» дослідниця за першоджерелами проаналізувала життєписи О. Духновича, О. Гомічкова, А. Кралицького, О. Митрака, І. Сильвая, Ю. Ставровського-Попрадова, Є. Фенцика, П. Яновича та інших мистців прози, охарактеризувала їхні найвагомші праці з української літератури [2008].

Крім того, літературознавиця у 2010 р. підготувала рукопис автобіографічного життєпису, де подала основні віхи нелегких життєвих шляхів, педагогічно-освітньої і науково-літературознавчої діяльності та частково висвітлила свої наукові здобутки [240].

Більш розширено внесок членів родини в українську біографістику розкрито у наших статтях [3523; 3560; 3561].

Отже, члени родини вважаючи, що добру біографію характеризують не лише мистецька вартість і науково-історична цінність, але й вміння створити образ величі, праці, таланту, духовної сили людини, у більше сотні праць

подали науково-об'єктивні біографічно-творчі життєписи майже 300 відомих і малознаних представників національної еліти.

Висновки до розділу

Грунтовні знання членів родини Євфимія Сіцинського, Володимира Чехівського, Володимира Січинського і Вікентія Шандора з історії та культури України, більше двохсот публікацій від найдавніших часів до початку ХХІ ст. засвідчують, що Є. Сіцинський, В. Січинський і В. Шандор утвердилися як династія непересічних учених-істориків, збагатили українську історичну науку оригінальними працями з історії та культури України наприкінці ХІХ – на початку ХХІ ст. Оцінюючи діяльність членів родини істориків з вивчення української історії загалом, сприймаємо їхню українознавчу працю, їхні спогади та упорядкування ними джерел усної історії, як підґрунтя творення історії й культури українського народу.

Члени родини Євфимій Сіцинський, Володимир Січинський і Вікентій Шандор, будучи невтомними, продуктивними істориками та краєзнавцями, ґрунтовно розробляли і досліджували майже всі основні періоди історії багатьох регіонів поселення українців, від найдавнішого часу до початку ХХІ ст. Праці членів династії істориків і краєзнавців кінця ХІХ – початку ХХІ ст. із регіональної історії є результатом їхніх довголітніх досліджень, друкувалися у багатьох часописах, виходили окремими виданнями, відзначаються систематизацією фактичного матеріалу, новизною свого викладу, серйозністю дослідження, глибиною пізнання.

Творчий доробок Є. Сіцинського, В. Січинського, В. Шандора і Л. Баботи, а це майже 300 біографічно-творчих життєписів свідчить, що вони приділяли значну увагу дослідженню української історії в особах і проаналізувавши досвід українських і зарубіжних учених витворили свій родинно-авторський стиль у цьому жанрі. Вони не лише опублікували більше сотні праць про представників української інтелігенції, а намагалися творити

або ж брали участь у створенні енциклопедично-довідкових видань про українських мистців і вчених, державно-політичних, громадсько-просвітніх, культурно-освітніх і релігійних діячів. У їхніх працях з біографістики, деякі з них написані у формі спогадів чи некрологів, присутні усі варіанти творів біографічного жанру: енциклопедична, історична, літературно-мистецька та портретна біографії. Науково-дослідницька праця членів родини зі становлення науково-об'єктивної української біографістики нерозривно пов'язана з плеканням українського історичного й культурного надбання, без якого вони не мислили майбутнього українського народу, дає можливість ознайомитись із життям і науково-творчою спадщиною відомих історичних постатей, особливу цінність мають біографії тих діячів, яких члени родини знали особисто чи з ними співпрацювали.

РОЗДІЛ 4

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА

В НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ ПРЕДСТАВНИКІВ РІДНІ

4.1 Загальні аспекти творення і дослідження української культури

Досвід у контексті творення і дослідження української культури свідчить, що необхідною передумовою суспільного прогресу нації є національна ідентифікація людей, яка неможлива без врахування і використання історико-культурної спадщини та усіх надбань культури українського народу, створених в Україні і в діаспорі [3876]. Культурний діяч Б. Стебельський, визначаючи роль національної культури в збереженні української спільноти [1608] писав, що перед українцями діаспори стояло «важливе завдання – усвідомити потребу пізнання, засвоєння, зберігання, вживання та розвивання української культури в найчистіших її висліді, бо вона є основою національної самобутности» [1607].

Члени родини усвідомлювали, що процес культуротворення у середовищі української діаспори є вагомим складником українського культурного простору. Життям, діяльністю і творчими здобутками вони утверджували духовну консолідацію українців в інтересах відродження, збереження та примноження національно-культурних традицій українського народу. В. Січинський боровся проти фальсифікації та перекручень української культури радянськими ученими [3050], за що радянське КДБ внесло ученого до списку українських буржуазних націоналістів [3519, с. 43], які начебто пропагували серед емігрантів ненависть до СРСР [1343].

У 20-і – першій половині 40-х рр. ХХ ст. українська культура зазнала жахливих втрат, значна частина її діячів була репресована, а частина вимушено емігрувала, зокрема до Львова перебрався архітектор і мистецтвознавець В. Січинський з родиною. Перебуваючи в еміграції, він з

іншими діячами культури завдяки українським культурно-освітнім інституціям, створеним колишніми активними творцями і керівниками УНР, збагачували і залучали вітчизняну культуру до світової. Члени родини своїми дослідженнями малярства і графіки як складників української культури відіграли особливо важливу роль у розвитку Української держави, виконали надзвичайно важливу місію в перспективному творенні незалежної країни та української нації в сьогоденному житті [3480; 3523; 3629, с. 383].

У незалежній Україні дослідження В. Січинського і Р. П'ятік проблеми національного стилю та національної форми не тільки не втратили актуальності, а, навпаки, набувають все більшої актуальності, оскільки все починає диктувати ринок, мода, наступає масова культура. За таких умов високі духовні цінності, що зберігаються у вікових традиціях національної культури, відкидаються, а бездуховність веде до деградації українського суспільства. Саме тому, як писав В. Січинський, визнання української культури у світі – це «вияв творчого духу, умілості й ментальності українського народу», що «займає особне місце в культурі Європи та своєю оригінальністю народного стилю вносить особливі цінності у вселюдську культурну скарбницю» [2646, с. 3].

Українській культурі, що формувалася століттями й досі зберігає «дух народу», В. Січинський присвятив значну увагу і переконливо доводив, що українське мистецтво у всіх проявах упродовж століть зберігало свою самобутність і ніколи не було складовою частиною культур сусідніх народів. Учений, простежуючи генезу, тяглість і, що особливо важливо, безперервність розвитку українського мистецтва у контексті світового мистецького процесу [3746, с. 1], залишив майже два десятки комплексних досліджень з історії української та світової культури, методики мистецького виховання та навчання, ґрунтовні студії і розвідки з графіки, граверства, малярства, ужиткового мистецтва тощо. Мистець глибоко дослідив українську культуру від давньоруських часів до кінця XVIII ст. і довів, що вона посідає особливе і вагомe місце з-поміж культур народів Західної і

Східної Європи, а духовність народу та його культуру, яка об'єднує націю вважав оплотом боротьби за незалежність України.

Важливим складником дослідження української культури в міжвоєнний і післявоєнний період став виданий професорсько-викладацьким складом Українського технічного господарського інституту збірник лекцій «Українська культура» [1428; 1570; 3599–3602]. Автори збірника Д. Антонович, В. Біднов, Д. Дорошенко, О. Лотоцький, С. Наріжний, С. Сірополко, В. Січинський, Д. Чижевський, А. Яковлів [3602, с. 5], охарактеризували пам'ятки української культури починаючи від VIII–VII ст. до н. е. і до початку XX ст. Зокрема В. Січинський подав огляд історії української гравюри та архітектури, де ствердив, що усвідомлення відрубності та відмінності рідної культури від інших не може прийти тоді, коли людина не знає витоків і надбань культури свого народу.

Внеском В. Січинського в окремі сегменти історії української культури стала праця «Українська культура» [2646], де автор подав короткий схематичний огляд української культури, висвітлив найважливіші, найбільш суттєві її складники від античної доби (VIII ст. до н. е. – II ст. н. е.) до сучасної йому доби, яка була тісно пов'язана з попередніми культурними здобутками, шукала власного вислову і стилю, що відповідав би українським інтенціям. Мистець справедливо доводив [219, с. 113; 3647, с. 924], що основоположним базисом національної культури є самобуття народна культура яка своєю оригінальністю і своєрідністю народного стилю піднесла українську культуру до рівня світового явища. Учений підготував значно більшу працю з цієї тематики, яку планував видати як «докладний супровід цього альбому» [2646, с. 5], однак вона так і залишилася у рукопису.

Праця «Українська культура» отримала схвальні відгуки-рецензії мистців і науковців [3647, с. 924]. Зокрема Д. Горняткевич, П. Мегик [680; 1114], О. Кисілевська [945], В. Мудрий [1138], Ю. Тис-Крохмалюк [1875] писали, що дослідник української пластичної культури та автор багатьох праць із цієї ділянки належав до тих науковців, що не полишали своєї

наукової і мистецької праці навіть у найнесприятливіших еміграційних умовах. У цій своєрідній енциклопедії українського мистецтва [219, с. 54; 680; 1114; 3647, с. 925] автор наочно у 35 таблицях із 360 рисунками представив творчість українського народу у різних ділянках духовної та матеріальної культури. Митрополит Іларіон (І. Огієнко) особисто прохав ученого надіслати йому цю працю-альбом, і 27 вересня 1950 р. мистець відправив його Високопреосвященству цю працю [332, с. 467].

Цінним внеском в українську культуру стала 2-томна праця В. Січинського «Історія українського мистецтва» [2444; 2445], де у першому томі показав історико-суспільні умови її розвитку, подав детальний опис мистецьких стилів і глибоко аналітичні зауваги про архітектурні пам'ятки, вичерпно розкрив життєписи її творців, а другий – це фактично перевиданий альбом «*Monumenta architecturae Ucrainae*» («Пам'ятки архітектури України»). Д. Горняткевич у схвальних рецензіях писав, що довголітня праця автора «дала йому змогу відкрити правильний шлях для зрозуміння української архітектури» та звернути увагу на діячів української культури, для яких патріотичні почування були стимулом їхньої творчості [671; 676]. Проте О. Повстенко писав, що це «невдалий твір» про українське мистецтво [1421].

Важливим складником дослідження і збереження української культури став альбом «Мистецтво Карпатської України» зі вступним словом англійською мовою В. Січинського та мистецьким оформленням М. Дмитренка, у якому подано 100 великих ілюстрацій та 10 кольорових таблиць творів народного мистецтва (вишивка, кераміка, народна ноша, писанки, різьба, тканини) [1118; 2967].

В. Січинський в праці «Культура на Україні в добу Переяславської угоди» розкрив брехливу радянську політичну пропаганду, яка намагалася переконати світ, що саме завдяки так званій Переяславській угоді 1654 р. на «культурному полі в Україні виявився “благодатний” вплив російської культури». Автор ствердив, що культурні досягнення в Україні за часів Б. Хмельницького були на значно вищому, ніж в інших частинах Східної

Європи, рівні про що свідчили чужоземні мандрівники, які відвідували країну [2467, с. 4]. Російський дослідник П. Пекарський писав, що «кияни були в ділянці народньої освіти в Росії головнішими діячами» та усі поважніші переклади, знамениті трактати, проповіді, більша частина поетичних і театральних творів писали українці або «під їх безпосереднім доглядом» [2467, с. 6].

Варто зауважити, що в своїх дослідженнях В. Січинський зустрічав чимало різних перешкод і перепон, але не зупинявся, долав їх і вкладав в українську культурну й наукову скарбницю свої знання й працю навіть в останні роки життя, не зважаючи на поганий стан здоров'я, наполегливо працював, і за декілька місяців до смерті закінчив останні чотири томи «Історії української культури», які й досі не опубліковані, не завершеною залишилися англійська – «Мистецтво України» [1475, с. 817] та дві плановані монографії про українське мистецтво [218; 219].

У незалежній Україні активно проходить переорієнтація суспільства на відновлення цілісної картини української культури і набуття нею національної ідентичності. Однак у цьому процесі є й негативні прояви, оскільки з метою замінити мистця все більше використовується комп'ютер, що призводить до втрати національної неповторності у мистецтві [3134]. Питання національного стилю, у якому проявляються дух того чи іншого народу і «панівний смак того чи іншого часу» [1384–1386; 3798], завжди турбували українських мистців. Зокрема В. Січинський приділяючи значну увагу проблемі індивідуального українського національного стилю в мистецтві та певних стильових спільностей, стильових течій і шкіл опублікував упродовж 1918–1956 рр. майже два десятки праць [2161; 2292; 2361; 2400; 2444; 2617–2619; 2670, с. 8; 2711; 2751; 2752; 3602, с. 572; 3798]. Він з'ясував стилістичні особливості українського мистецтва, розкрив історію азійського, візантійського, грецького, єгипетського і римського мистецьких стилів, наголосивши, що під «стилем» треба розуміти всі «твори людських рук і людського розуму», тобто «стиль – це збірні, загальні ознаки

та особливости, прикмети, риси мистецтва, що витворюються протягом якоїсь доби» і «нові стилі поширювалися часто незалежно від державних і національних кордонів» [2752]; звернув увагу на проблеми народного стилю в українському малярстві і обґрунтував доцільність використання і пристосування старих форм архітектури до нових вимог.

В. Січинський не тільки досліджував різні аспекти історію української культури, а й приділяв увагу вивченню та висвітленню творчих здобутків низки українських мистців–сучасників (20–60-ті рр. ХХ ст.) і в понад десятка опублікованих праць [2352; 2394; 2598; 2626; 2643; 2644; 2661; 2973; 2983] і рукописі [120, арк. 216–224] проаналізував та висвітлив творчі досягнення і глибокі культурні переживання українських графіків. Культурний діяч Остап Тарнавський, висвітлюючи діяльність мистців у вільному світі, писав, що в той час, коли на рідних землях українська культура майже знищена, а значна частина культурних діячів переслідується або ж фізично зліквідована [3466, с. 182], мистецтвознавець, незважаючи на несприятливі обставини еміграції, служив «своїй рідній вільній культурі» [3466, с. 191].

Творча співпраця В. Січинського з відомими українськими мистцями була дуже багатоаспектною: це творення різних творчих спілок, участь у важливих наукових форумах, співпраця з редакціями енциклопедій, оформлення його книг, спільне видання праць та інші напрями. Восени 1921 р. В. Січинський з відомими мистцями М. Голубцем, П. Ковжуном, Р. Лісовським, П. Холодним-старшим та іншими виступив ініціатором створення Гуртка діячів українського мистецтва у Львові, у 1922 р. став його секретарем [3300, с. 29–30; 3602, с. 572].

Перебуваючи в Празі, В. Січинський не переривав зв'язків з творчими працівниками Львова, які у 1930 р. в «одну щасливу годину зійшлися поглядами і сформували гурт однодумців», створивши Асоціацію незалежних українських митців [2996, с. 60; 3602, с. 575], яка зіграла важливу роль у мистецькому житті Західної України [3300, с. 47]. В. Січинський як член АНУМ і її редакційної колегії [1867, с. 83] брав участь у виданні

журналу «Мистецтво – L'Art», присвяченого важливим мистецьким проблемам [2996, с. 54]. На українця звернули увагу польські мистці та вмістили в журналі «Grafika» («Графіка») його статтю «Ukrainscy artysci-graficy we Lowowie» («Українські мистці-графіки у Львові») про українську графіку. АНУМ видавала упродовж 1934–1938 рр. літературно-мистецький часопис «Назустріч», де статті на мистецькі теми розміщував В. Січинський [2996, с. 49], а в серії «Майстри українського мистецтва» побачили світ двомовна монографія про «світової слави» мистця Михайла Андрієнка-Нечитайла та студія про українську архітектуру [1867, с. 83; 1870; 2996, с. 48]

Дуже тісно В. Січинський співпрацював з Українським історико-філологічним товариством у Празі, на засіданнях якого читав доповіді: «Гравер Леон Тарасевич», «Методична схема до пластичного мистецтва», «Початки українського граверства», «Українська порцеляна (Волинь XVIII–XIX ст.)», «Українське шкло XVI–XIX ст.» [3076, с. 242], а в 1936 р. апробував працю «Історія українського граверства» [2996, с. 48], яку згодом видав окремою книгою [2443]. Учений як член і один із засновників, а з 8 лютого 1934 р. – голова Українського товариства прихильників книги в Празі виступав на його засіданнях із мистецтвознавчими доповідями: «Нові видання з українського народнього граверства», «Гравюри “Civitas Chelmensis in Russia”» («Гравюри “Місто Холм у Русі”») [1791; 1934], де наголосив, що на гравюрі Теодора Раковецького відображено Хелмський собор та інші історичні пам'ятки міста 1765 р. Діяльність цих об'єднань, а також Товариства українського пластичного мистецтва та Українського громадсько-видавничого фонду вчений розкрив у праці «З українського мистецького життя в Празі» [2859]

У 1920-х рр. В. Січинський співпрацював із відомим українським істориком М. Грушевським, проблемі взаємостосунків та дослідженню історії українського мистецтва присвятив спомини «Зустріч з М. Грушевським» [218, арк. 3; 257], біля десятка праць [2508; 2596; 2642] і доповідь [2478], де подав аналіз мистецтвознавчої спадщини вченого,

відзначив його великий внесок у розвиток історії українського мистецтва, звернув увагу на принципи, які визначили його новий підхід до її вивчення. За підтримки М. Грушевського вчений в 1926–1930 рр. опублікував сім статей у «Бібліологічних вістях» [2996, с. 50], чотири статті [422; 2304; 2565; 2674; 2675] та рецензію [2367] в журналі «Україна». Окрім того, на засіданнях історичної секції Української академії наук без присутності В. Січинського були зачитані його реферати «Вишгородські ротонди» і «Ротонди на Україні» [330, с. 480; 2603; 2996, с. 575].

Як один із найактивніших членів пражської української громади, В. Січинський не поривав зв'язків зі Львовом і підтримував тісні стосунки з мистецтвознавцями М. Голубцем і М. Терлецьким, відвідував майстерню О. Новаківського [2218; 2259; 3300, с. 47], брав участь у майже тридцяти мистецьких виставках в Аугсбурзі [370], Брюсселі [385; 386; 1262; 1795, с. 84; 2954], Детройті [537; 1188; 1234], Лос-Анджелесі [1264], Львові [120, арк. 250; 535; 1077; 1284; 2323; 3300, с. 29–30; 3339; 3602, с. 572], Міннеаполісі [1074], Нью-Йорку [371; 481; 533; 537; 700; 996; 1097; 1648; 1657; 1880; 1888; 2323; 2327; 2560; 3168, с. 43], Празі [529, с. 3; 531; 535; 538; 1157; 1261; 1339; 1574; 1574; 1674; 2152; 2219; 3168, с. 87; 2512; 3322, с. 258–259; 3454, с. 122; 3586, с. 87–94; 3742, с. 9; 3755, с. 5; 3786], Римі [1082; 2964; 3322, с. 260], Торонто [2559], Філадельфії [534] та ін. Багато разів був членом і головою журі виставок у Детройті [537; 1188], Львові [532], Міннеаполісі [1074; 1515], Нью-Йорку [1024; 1234], членом підготовчих комітетів виставок у Детройті [1188] та Празі [3322, с. 258–259; 3755, с. 5], на яких своїми творами пропагував українську культуру і демонстрував досягнення українських мистців. Зокрема для виставок у Львові [1462], Нью-Йорку [1888], Празі [3786] В. Січинський підготував каталоги; у співпраці з мистцями Д. Антоновичем та І. Мозалевським – «пам'ятну книжку-каталог графічного відділу» виставки українських друків і книжної графіки в Празі [1462]. Для мистецьких виставок у Римі [1082; 2964; 3322, с. 260; 3697], Нью-Йорку [2560] і Торонто [2559] написав передмови до каталогів, де висвітлив

місце українських мистців у світовій культурі. Разом з іншими мистцями, підготував для Жіночої міжнародної виставки 48 сторінковий журнал-програму української секції [2964], у якому опублікував статтю «Українська культура в часах Княгині Ольги (X–XII вв.)». Виступав із вступним словом на відкритті виставок у Львові (1935) [559; 1145], Філадельфії (1959) [534], читав доповіді під час виставок у Львові [892; 1145] та Аугсбурзі [370], у яких характеризував роль і місце української культури в світі.

Беручи безпосередню участь чи відвідуючи мистецькі виставки, В. Січинський написав біля півсотні статей про виставки в Ашаффенбурзі [2499], Берліні [2197; 2498], Варшаві [2217], Львові [2183; 2193; 2208; 2219; 2223; 2323; 2324; 2649], Новому Ульмі [2160], Нью-Йорку [2173; 1435; 2179; 2315; 2328; 2329; 2481; 2501; 2629; 2647; 2648], Празі [2156; 2158; 2209; 2163; 2221; 2330; 2502; 2511], Регенсбурзі [2479], Торонто [2325], Ужгороді [2222; 2500], Філадельфії [2326], у яких висвітлив внесок українських малярів і графіків у культуру країн свого проживання. У рукопису «Наукові дослідження над українським мистецтвом» відтворив масштаби виставкової діяльності українських мистців у Москві (1923), Києві (1924) та Празі (1925) і показав їхню стильову відмінність від російських художників [120, арк. 251 зв.–253].

Внесок у виставкову діяльність зробив і Я. Січинський, який експонував на XIV-й виставці Об'єднання образотворчих мистців українців в Америці [1869] одну малярську роботу, а на виставці Товариства українських інженерів Америки виставляв свої світлини архітектурних пам'яток [1879]. Ніна Січинська була членом мистецького журі конкурсу ікони Святої Ольги [917; 990–992; 1255; 1597] і співорганізатором виставки українських ікон [903], а Марія Січинська – членом організаційного комітету виставки творчості Петра Холодного-молодшого [652].

Члени родини В. Січинський, В. Шандор і Л. Бабота, вивчаючи різні аспекти української культури, звертали увагу й на українське кіно. У праці «Звуковий кінофільм» [2412] В. Січинський висвітлив розвиток звукового кіно в Україні; у статті-відгуку «Французький Тарас Бульба» [2710]

охарактеризував кінофільм за мотивами повісті М. Гоголя; у статті «Кінофільм про гетьмана І. Мазепу» розкрив підготовчі заходи режисера Є. Деслава і показав «перешкоди та інтриги різних проросійських кіл» щодо створення фільму [2177, с. 19]. В. Шандор у праці «Фільм “Корятович”» писав, що для «національного та історичного освідомлення закарпатських русинів-українців» постало питання щодо відтворення кінофільму «Корятович», прем'єра якого відбулася в кінотеатрі «Гвізда» в Празі 9 листопада 1922 р. [2843, с. 154–155]. Невеликий внесок у дослідження українського кіно зробила й Любиця Бабота, яка в статті «З історії фільму про Срібну землю» [2003] розкрила історію творення фільму та його значення для сучасного Закарпаття.

Багато членів родини значну увагу приділяли пісні, як складової культури українського народу, оскільки розуміли, що це історія народу-трудівника й народу-воїна, який віками не шкодував життя на боротьбу за свободу [3562; 3563; 3581; 3583]. Родина, як писав О. Кошиць, дала Україні не тільки «борців, які ніколи не схиляли голови перед ворогом», але й добрих знавців української пісні, яка «відіграла рішучу роль в світогляді й долі всіх Чехівських». Саме вона робила їхній дім «радісним, світлим українським куточком на мовчазній, суворій і сумній, тодішній Україні» [1009]. В. Щербаківський [3037; 3038] згадував, що на відкритті пам'ятника І. Котляревському в Полтаві в 1903 р. співав київський хор під проводом Лисенка, хористом якого був Микола Чехівський [3038, с. 50].

24 січня 1919 р. Директорія УНР видала Закон «Про Українську республіканську капелу» [3322, с. 20; 3865] яка мала піднести на належну висоту українську пісню під час концертної подорожі до Західної Європи [1684]. Однак, уже 1 лютого хористи евакуювалися з Києва [3011, с. 16; 3200, с. 37] і, «промаявшись у холодних вагонах майже два тижні» [3322, с. 21], увечері 14 лютого прибули до Кам'янця-Подільського, де розпочалося фактичне формування капели [3300, с. 25; 3734, с. 42].

Більшість вітчизняних дослідників [668; 1291; 1844; 3118; 3119; 3433; 3731] ідеалізують О. Кошиця як «чародія української музики» [668], «вісника світової слави української пісні» [3118]. О. Чехівський писав, що найбільша заслуга в успіху капели належить диригенту О. Кошицеві, «бо хоч вартість української пісні незмірна, але щоб здобути признання цілого світу, треба було, щоб її заспівав Кошиць» [3322, с. 30]. Проте славу капели, яка знайомила чужинців з українською культурою – піснею і музикою та пропагувала нову державу в світі [1194; 2658–2660], творив не один О. Кошиць, а всі учасники колективу, без яких не настала б «зоряна година маестро» [1844]. Значний внесок у діяльність всесвітньовідомої капели, виступи якої «тріумфальним походом української пісні» відкривали перед Європою «незнаний досі український народ і мову українську, державу українську» [224, арк. 13], зробили члени родини [220, арк. 1; 929; 1728; 3020; 3879]: кур'єр В. Січинський, який підтримував зв'язки капели з дипломатичними місіями УНР, отримував візи і налагоджував контакти з впливовими особами; сопрано-солістка М. Січинська (дів. Орисик); альт-солістка З. Чехівська; її чоловік, завідувач господарством капели О. Курчинський; бас-соліст, член Комітету співаків і Ради капели О. Чуприна-Чехівський [218; 2247; 2435; 2658; 3300, с. 25; 3325; 3734, с. 43].

24 березня 1919 р. капела [3433, с. 349], пробувши майже два місяці в Кам'янці-Подільському і ні разу не виступивши перед містянами [3011, с. 25], виїхала до Станіслава (нині – Івано-Франківськ), де 11 і 20 квітня відбулися її концерти. 20 квітня відспівала Великодню службу Божу в Стрию. 24 квітня виїхала на Закарпаття і 25 квітня прибула в Ужгород і, не давши жодного запланованого концерту, 30 квітня вирушила до Чехії [3007; 3020, с. 6–10; 3322, с. 22; 3325, с. 29], де 11 травня – 18 липня мала 18 концертів у 9-ти містах [3007, с. 16; 3322, с. 23–24]. Згодом виїхала в турне за маршрутом Австрія–Швейцарія–Франція–Бельгія–Голландія–Англія–Бельгія–Німеччина, під час якого дала понад 80 концертів [3007, с. 17]. У західноєвропейській музичній столиці – Відні відбулося сім

концертів та чотири у містах Австрії; 7 жовтня переїхала до Швейцарії, де в 6 містах мала 10 концертів; 3 листопада виїхала до Франції, де в 5 містах дала 25 концертів; 3–14 січня 1920 р. влаштувала шість концертів у Льежі та Брюсселі (Бельгія); 19–24 січня відбулося п'ять концертів у 3 містах Голландії; 31 січня – 24 лютого мала 10 платних та декілька безплатних концертів в Англії; після цього капела, не маючи коштів, повернулася «просто на голодову смерть» до Брюсселя, де в березні дала 9 платних і три спеціальних концерти [2660; 3009; 3020, с. 24–26; 3322, с. 14–19].

Наприкінці квітня капела переїхала в Берлін [3010, с. 15], де в квітні-травні дала 22 концерти, з них 7 безкоштовних [2660; 3020, с. 9; 3322, с. 27–28]. Матеріальне становище капели, яка в концертному турне країнами Європи здобула славу для українського хорового мистецтва [60, арк. 30; 218; 1006; 1194; 3011; 2435], ставало все гіршим, коштів фактично не було [3322, с. 28], почалися конфлікти серед капелян [1008; 3010, с. 15; 3200, с. 34–35], оскільки їхали на декілька місяців у концертну подорож і мріяли про самореалізацію, кар'єрне зростання та матеріальне забезпечення. Поїздка затягнулася на все життя, усі співаки опинились у вигнанні [1611; 2773; 2772, с. 5] та стали вимушеними політичними емігрантами [3118, с. 84].

Розглядаючи заслуги окремих членів капели, зауважимо, що «шалений успіх» мала пісня «Ой, у полі вітер віє» у виконанні бас-соліста О. Чехівського [3003, с. 72]. Немалі заслуги належали В. Січинському, який успішно виконував місію, укладав контракти на концерти, організовував рекламу, забезпечував умови для роботи і проживання [60, арк. 30; 61, арк. 42зв.]. Вільний час використовував для «пізнання Європи», вивчаючи пам'ятки архітектури і мистецтва країн перебування [218, арк. 2; 2435; 2658], що дало підстави і «широкий кругозір» для подальшого дослідження української архітектури Прикарпаття [60, арк. 30; 61, арк. 42зв.].

У липні 1920 р. капела припинила діяльність і розпалась на дві групи [3010, с. 15; 3200, с. 34–35]. «Противриходьківська», до якої увійшли О. Курчинський, З. Чехівська, О. Чехівський [220, арк. 1; 3856], виїхала

7 серпня 1920 р. до Турнова (Чехія) [1527, с. 3] та у восьми містах Чехії дала вісім концертів [3008, с. 20], а через декілька місяців, перебравшись до Варшави [220, арк. 1; 3856], створила Український національний хор, який влаштував 10 концертів, а пісні у сольному виконанні О. Чехівського виконувалися на «біс» [3003, с. 72]. Узимку 1921 р. трупа розпалася на дві частини: одна під проводом О. Кошиця поїхала здобувати славу українській пісні до Бельгії, Іспанії, Німеччини та Франції [1006; 3200]; друга – з 35 співаків, зокрема альт-солістка Зінаїда, бас-соліст Олекса та Андрій Чехівські, на початку 1921 р., створили хор «Прометей» (директор О. Курчинський, диригент Ю. Кириченко, пізніше А. Чехівський, а з кінця 1924 р. О. Чехівський) [1728; 3856; 3880], який провів концертне турне по країнах Західної Європи [1728]. «Приходьківська» (прихильники Олекси Приходька) трупа з 18 національно свідомих колишніх капелян, серед них Михайлина і Володимир Січинські [224, арк. 14; 3010], переїхала наприкінці липня 1920 р. абсолютно без грошей до Ужгорода, щоб працювати серед свого народу, де в той час значного поширення набув український культурно-просвітній рух [218, арк. 10; 888, с. 122; 1527; 3020, с. 10; 3322, с. 29; 3652, с. 376]. 11 серпня хор, основу якого склали солістки капели: альт (Ніна Машкевич), сопрано (Марія Терпило, Ольга Приходько, Михайлина Січинська) – дав перший концерт в Ужгороді, де з «величезним успіхом» репрезентував творчість українських композиторів й здобув «симпатії публіки» [1527, с. 2; 3020, с. 10; 3652, с. 48]. Невдовзі вони заснували Українське музично-драматичне товариство «Кобзар» (керівник Р. Кирчів, диригент М. Роццахівський) [218, арк. 10; 888, с. 122; 3020, с. 10; 3322, с. 29; 3652, с. 376] і протягом двох місяців дали 35 концертів у Закарпатті, де мали захоплення місцевих мешканців [218, арк. 10; 1006; 1527, с. 2; 1611; 3322, с. 29; 3652, с. 376]. Під час цих мандрівок вчений виступав із лекціями перед населенням, збирав матеріал про матеріальну культуру та будівництво в регіоні [3300, с. 28]. 14 вересня члени «Кобзаря» грали у виставі «Просвіти» «Ой не ходи Грицю» [1527, с. 2; 3652, с. 52], що викликало захоплення у

населення [3860, с. 147]. У жовтні подружжя Січинських повернулося до Кам'янця-Подільського [1527, с. 3]. Олекса Приходько писав, що в історію Закарпаття записано «імена тих ідейних людей», і серед них Володимир Михайлина Січинські, які «піснею і словом – театром спричинилися» до відродження Закарпатського краю [3020, с. 23].

Українська республіканська капела, членами якої були відомі особистості цієї родини, не тільки виконала завдання, але й перевищила всі покладені на них надії [3322, с. 30]: стала «живим свідченням окремішности українського народу, його мови, історії й культури» [3865]. У своїх працях [1527; 2658–2660] та доповіді [652; 2334] В. Січинський стверджував, що завдяки «прекрасному» хору, його «незвичайного диригента», «величезній організаційній праці адміністрації хору, про яку мало хто знав» [2660] цілий світ звернув увагу на оригінальність і високий мистецький рівень української культури [2658] та наочно познайомився з блискучим і першорядним українським хоровим мистецтвом [218, арк. 10; 3433, с. 349; 2435; 2660]. Це був «найбільший успіх української пісні» [2659]. Навіть бельгійська королева Єлизавета і високі особи королівського двору «вислухали стоячи і нагородили рясними оплесками» хористів при виконанні українського гімну «Ще не вмерла Україна» на концерті в міській думі 2 березня 1920 р. [1305, с. 81–82; 2658].

Члени родини Андрій і Олекса Чехівські не розвіяли з вітром «зерно високого мистецтва» Української республіканської капели [716], а зорганізували декілька українських хорів і продовжували концертну діяльність у Чехії та Франції [861, с. 28; 3325, с. 12–13]. Створений при УГК у Празі в червні 1922 р. Український академічний хор [357], який у 1924–1928 рр. під диригуванням А. Чехівського [3589, с. 132] своїми виступами затьмарив «всі місцеві чеські хори» [3001, с. 11]. Організований у Празі в 1932 р. П. Щуровською новий академічний хор [399], у якому М. Січинська була хористкою-сопрано [266, арк. 1–2], за нетривалий час здобув загальне признание й, даючи щороку з надзвичайним успіхом упродовж більше десяти

років десятки концертів у столиці та інших містах Чехословаччини, підтримував у славу української пісні [399; 1131].

Досить інтенсивною була діяльність українських хорів у Франції. Лише в самому Парижі в 1923 р. їх було три [3325, с. 15], серед них «Український національний хор «Прометей»», у якому співала З. Чехівська, а диригентом був О. Чехівський. 16 жовтня 1924 р. директор хору О. Курчинський підписав «контракт на п'ятимісячне турне по Франції» [1728], однак О. Чехівський невдовзі залишив хор і в 1925 р. концертував у трупі К. Миколайчука по 18 провінціях Франції [3325, с. 15]. 25 грудня 1927 р. хор братів Чехівських і «дует Гаямаля та О. Чехівського» співали на благодійному концерті в Парижі на користь жертв повені в Східній Галичині [697]. На початку 1928 р. Андрій та Олекса Чехівські переїхали до Парижа [3880], де мішаний український хор братів Чехівських, соло-баритон Олекса Чехівський, дует Жило-Чехівського та квартет Видра, Матієнко, брати Чехівські, з «великим тріумфом» упродовж 1928–1949 рр. влаштовували святкові та благодійні концерти [520; 572; 697; 861, с. 29; 912; 1536; 1679; 1737; 1874] з «дуже багатим і добірним репертуаром», до якого входили «Шевченкові твори, церковні співи, народні мелодії», аранжовані українськими композиторами [1000]. Олекса та Андрій Чехівські в березні-квітні 1936 р. взяли участь у створенні в Парижі української опери, у якій Олекса став артистом чоловічої трупи, а Андрій – хормейстером. Обидва брали участь у постановці української опери «Запорожець за Дунаєм» у хореографії А. Чехівського [1682; 1683]. О. Чехівський як диригент співпрацював із Театральним ансамблем (колишня трупа театру Полтави) і брав участь в академіях, театральних виставах і концертних програмах, був музичним критиком і музикознавцем [3751, с. 109]. Мистецький критик під криптонімом «С. Л.» [1536] писав, що на концерті українського мішаного хору під проводом А. Чехівського особливо здивував «хист і енергія відомого у музичних кругах капельника (диригента – А. Т.)». Невідомий критик про інсценізації «Посвячення ножів» із «Гайдамаків» Т. Шевченка

писав, що артистичне виконання О. Чехівським головної ролі «благочинного» та хор справили на присутніх глибоке враження [912].

Внесок в український спів зробив і член президії Першого собору УАПЦ В. Чехівський, який під час обговорення доповіді П. Козицького про церковні співи (25 жовтня 1921 р.) [341, с. 315], звернув увагу на те, що не можна давати директиви композитору, як творити церковні співи, оскільки він «мусить пережити не тільки етнографічний матеріал, а користуватись всесвітньою піснею» [341, с. 320–321]. Він також наголошував, що співанки повинні бути засобами до піднесення релігійності в парафії, а священник має використовувати церковний хор для духовного впливу і для розвитку церковної освіти [341, с. 462]. О. Кошиць писав, що суворий присуд долі, який тяжить над українським народом тяжким тягарем, упав і на славу родину Чехівських: Андрій, тенор і диригент, помер у страшних злиднях і повній самотності; Олекса і Зіна тиняються на вигнанні. Доля тяжко відплатила лицарям України, які ні разу не зганьбили українського прапора і не запрудили українського імені [1009].

Досліджуючи і творячи українську культуру, В. Січинський акцентував увагу і на українському театрі, де у своїх статтях висловлював критичні зауваження на художнє оформлення театральних постановок трупи М. Садовського, особливо щодо декорацій до п'єси «Страшна пімста» [2364]; на невідповідність декорацій до постановок «Руської бесіди» у Львові [2201]. Вітчизняна дослідниця Н. Владимірова [3098] пише, що критичні матеріали «непересічної персоналії української культури» В. Січинського «несли у собі проєкцію подальшого розвитку національного мистецтва» [3098, с. 4]. У монографії «Михайло Андрієнко-Нечитайло» [2282], учений подав сценографічні роботи мистця і довів, що в галузі театральної декорації його праці займають одне з перших місць у сучасному європейському мистецтві, оскільки він своєю винахідливістю вніс нову думку, нове розуміння декорацій [2282, с. 10; 3098, с. 10].

У 1940 р. відомий театральний діяч Юрій Шерегії зорганізував Українську драматичну студію «Нова сцена» при УНО в Празі [3652, с. 11–15] і на початку весни 1941 р. залучив до співпраці В. Січинського як мистця-декоратора [3362, с. 177; 3746, с. 9] та Оксану Січинську як хористку (альт), танцюристку і помічну акторку [3033, с. 67; 3652, с. 326], яка в 1941 р. грала в історичній побутовій драмі «Маруся Богуславка» (28 травня, 15 і 22 червня), опереті-казці «Місяць і зорі» (14 червня), народній драмі «Ой, не ходи, Грицю» (21 квітня, 4 і 11 травня), комедії «Суєта» (17 травня) та ін. [3652, с. 326–327, 350].

Праця багатьох членів родини як дослідників і творців української культури заслуговує на особливу повагу українського громадянства, особливо «тих українських людей, які розуміють вагу культури, гордяться творчістю свого народу» [219, с. 55], такий запис залишив В. Січинський у рукописах, доля яких після смерті Я. Січинського невідома.

Більш детально творення і дослідження членами родини української культури розкрито у наших статтях [3484; 3495; 3538; 3540; 3547; 3562].

Отже, члени родини творили, досліджували і пропагували українську культуру, співпрацювали з багатьма відомими представниками української творчої інтелігенції, організовували й проводили різноформатні мистецькі виставки у країнах свого проживання, брали участь в успішних гастролях Української республіканської капели під керівництвом О. Кошиця у 1919–1920 рр., у діяльності народних театрів Закарпаття і «Української драматичної студії» у Празі, зробили вагомий внесок у розвиток українського хорового мистецтва Франції і Чехословаччини, що утвердило їх як відомих діячів української музично-театральної культури 20–40-х рр. ХХ ст.

4.2 Основні напрями вивчення і творення української архітектури

Члени української родини в усі періоди багатогранної діяльності досліджували, вивчали і творили українську архітектуру, аналізували та

шукали той шлях, який пройшли народні майстри-будівничі у своїй творчій роботі, ті загальні традиції, котрі синтезують типові риси українського архітектурного стилю. Виразом глибокої християнської віри та гордості за старослов'янські традиції стали дослідження Є. Сіцинським сакральної архітектури [3503, с. 143]. Вчений дослідив і видрукував серію статей про архітектуру культових споруд Бакоти, Меджибожа, Могилева, Ярмолинець та інших міст і містечок Поділля. Своєю багатоплановістю виділяються праці про муровані церкви XIV–XVII ст. у Зінькові, Кам'янці-Подільському і Сутківцях [3503, с. 108], де автор подав плани й інші фахові деталі цих будівель, які відображали важливі складники історії української сакральної архітектури, вказували на давньоруські традиції побудови храмових споруд. Є. Сіцинський одним із перших серед науковців дослідив окремі історичні пам'ятки української дерев'яної архітектури та опублікував праці «Исчезающий тип деревянных церквей Подолии», «Характерные особенности древних церквей Подолии», «Храмы города Бара Могилевского уезда», «Южнорусское церковное зодчество» [3503, с. 148].

Справу батька щодо вивчення української архітектури продовжив В. Січинський, котрий ще змалку твердо вирішив стати архітектором, мріяв будувати в українському стилі храми та громадські будинки. Після закінчення середнього технічного училища в 1912 р. із золотою медаллю вступив до Інституту цивільних інженерів [2435, с. 50; 3300, с. 38–39; 3602, с. 571; 3629] і, зарекомендувавши себе працелюбним і здібним студентом, набував фаху архітектора [3602, с. 571].

Розглядаючи витoki вивчення і творення української архітектури В. Січинським, вітчизняні дослідники В. Чепелик [1820; 3629; 3877], Л. Іваневич [3181], а згодом В. Логвіна та Л. Баженов [3056] висвітлили його діяльність як члена (з 1913) та голови (з 1916) легальної неформальної організації студентів «Українська громада» в Петрограді, метою якої було глибоке «опанування народною спадщиною для створення самобутньої галузі сучасної архітектури» [2585, с. 50]. На зібраннях цієї організації

В. Січинський виступив із декількома доповідями та брав участь у дискусії щодо впровадження українських архітектурних стилів у студентські проекти [3300, с. 22]. Оцінюючи роль «Української громади» в історії української архітектури, учений писав, що вона «мала таку популярність і авторитет, що до неї звертались українські інституції, товариства, приватні особи» та земські управи щодо проектування виконання споруд в українському стилі [3056, с. 157; 3300, с. 58]. З початком Першої світової війни царат заборонив діяльність «Української громади», але студенти О. Галієвський, Д. Дяченко, П. Крижановський, В. Січинський та С. Сулін упродовж 1914–1916 рр. нелегально зафіксували у світлинах, малюнках та обмірах понад сто пам'яток архітектури України, створивши при допомозі К. Широцького два альбоми [3178, с. 74; 3299, с. 35; 3552].

В. Січинський ще студентом у грудні 1912 р. брав участь у влаштуванні виставки української архітектури, створив архітектурні проекти в українському стилі [213, арк. 1; 3877]: «Малий родинний дім» [60, арк. 30; 3300, с. 22]; «Шкільні та інші будови Кам'янецького повітового земства», який дістав схвальну оцінку Кам'янець-Подільської міської думи [3602, с. 572]; «Перебудова касарень Кінногвардійського полку в Петербурзі (поблизу Ісакієвського собору)»; надгробних пам'ятників, три проекти будівель 6–8 класних шкіл для Вовчанського повіту (Харківщина) [60, арк. 31; 61, арк. 42зв.; 1434]. Щорічно виїжджаючи на літні канікули до Кам'янця-Подільського, він повертався через Варшаву, Вільно, Київ, Москву, Харків чи Одесу і, зупиняючись у цих містах, ретельно вивчав архітектурні стилі міської забудови, робив ескізи найважливіших пам'яток, що «істотно збагачувало його фахову майстерність» [2435, с. 51]. У 1913 р. як практикант брав участь у будівництві залізниці Проскурів-Кам'янець-Подільський [3602, с. 572].

Інститут цивільних інженерів, який В. Січинський закінчив у 1917 р. із золотою медаллю [3300, с. 23] витворив із нього популяризатора і творця української культури, українських архітектурних ордерів і стилів, що

визначило його подальше життя [3734, с. 41]. Він мав змогу залишитися в інституті асистентом, однак прибув до Києва, щоб «віддати свої знання на службу рідному народові» [3300, с. 24], спрямувати увагу на охорону пам'яток української архітектури [1152, с. 6] і стати членом Українського товариства архітекторів [110, арк. 21]. Через наближення більшовицьких військ до столиці переїхав до рідного міста, де 11 травня 1918 р. ставши архітектором шкільного будівельного відділу Подільської земської управи [196; 3602, с. 572] займався проектуванням і спорудження шкіл і будинків культури в українському стилі [1152, с. 6]. За дорученням Подільської земської управи виготовив два проекти «Типи народніх шкіл для Поділля» (1918) [270, арк. 1], які не було втілено. У 1918 р. у тижневику «Село» (Кам'янець-Подільський) вийшла його перша стаття «Громадські будинки» [2361; 3602, с. 572], у якій звернув увагу на потребу і доцільність будувати громадські та житлові будівлі в українському архітектурному стилі. Улітку того ж року за дорученням Ради товариства «Просвіта», обстежив і зробив точні обміри Кам'янець-Подільської фортеці та виготовив проект її реставрації [13, арк. 1–4; 3755, с. 4].

Перші подорожі щодо пізнання європейської архітектури В. Січинський здійснив у квітні 1919 – липні 1920 р., як кур'єр Української республіканської капели під час турне країнами Європи [1152, с. 6]. Переїхавши наприкінці 1920 р. до Львова, здійснив декілька поїздок із вивчення народної архітектури. У 1922 р. він дослідив, обміряв, замалював і сфотографував найстаріші пам'ятки української дерев'яної архітектури в околицях міста [649, с. 51], а опрацьовані матеріали передав до Національного музею у Львові, де вивчив та описав чимале зібрання хрестів музею. Підготував цікаві архітектурні проекти, які експонував на виставці ГДУМ (1922) [3300, с. 29–30], ескізи надмогильних пам'ятників і хрестів, малюнки церков і дзвіниць, які виставив на Другій мистецькій виставці ГДУМ (1924) [3602, с. 572]. На замовлення Львівської «Просвіти» виготовив

проект взірцевого сільського будинку культури, за яким побудовано декілька читалень просвітян.

Львівський період життєдіяльності В. Січинського засвідчує, що основною ділянкою його наукових зацікавлень стала українська архітектура та її регіональні особливості, які він вивчав як теоретик і практик. У 1923 р. він переїхав до Праги [1152, с. 6], куди, як стверджує М. Мушинка, прибув з теоретичними відомостями про народну архітектуру Карпатського регіону та багатими матеріалами власних досліджень [3309, с. 368] і майже всі наукові здобутки мистець, інтелектуал і патріот надбав, проживаючи в Чехословаччині, Німеччині та США.

Справу діда Є. Січинського і батька В. Січинського щодо вивчення і творення архітектури продовжив Я. Січинський [2204], який в «Автобіографічному нарисі» [272] писав, що «любов до архітектури була постійною в моєму житті», батько був «архітектор, професор і вчений», а дід історик архітектури та археолог. Після закінчення факультету архітектури Колумбійського університету став архітектором-практиком штатів Нью-Йорк і Нью-Джерсі, проектував банки, державні школи, будинки, лікарні, торговельні центри тощо. Проте завжди поділяв інтерес батька до храмів, їхнього дизайну, створивши майже десяток спільних з батьком і десятки власних проектів храмових споруд і їхніми інтер'єрів в українському архітектурному стилі [272; 3300, с. 20].

Володимир і Ярослав Січинські першочерговим завданням вважали уникнення від асиміляції та повернення «втрачених українських душ» [1608], зосереджували увагу на матері всіх мистецтв – архітектурі, адже без її дослідження неможливо зрозуміти розвиток людської цивілізації, не можна осягнути історію та культуру українського народу [441, с. 10; 770].

Вони спрямовували зусилля на таких основних напрямках діяльності:

По-перше, вивчення та популяризація української архітектури шляхом видання праць (монографії, альбоми, статті), навчальних підручників і посібників, виголошення доповідей і рефератів на наукових форумах і

зібраннях про українську архітектуру та архітектурний стиль. Найбільшим досягненням В. Січинського в галузі дослідження та пропагування національної архітектури стали перші два, із шести запланованих, томи «Історії українського мистецтва» [2444; 2445], які, як писав Д. Горняткевич [671; 676; 2618, с. 182], входять «до золотого фонду українського мистецтвознавства» і досі є енциклопедією української архітектури та підручником з історії української культури для вітчизняних істориків і мистецтвознавців [3301, с. 7]. Мистець у цій праці докладно розглянув історію української архітектури від найдавніших часів до середини ХХ ст., детально охарактеризував архітектурні стилі, подав вичерпні життєписи виконавців і власні рисунки історико-культурних пам'яток.

У фундаментальних мистецьких альбомах «Стилі» [2617; 2618] із 283 авторськими рисунками визначних пам'яток світової архітектури [3301, с. 6], «*Monumenta architecturae Ucrainae*» («Пам'ятки архітектури України») [2962], з 300 рисунками пам'яток української архітектури від витоків до доби конструктивізму, та «Історія архітектури» [2440], як писали М. Драган [750], автор з криптонімом «бк» [435], часописи «Український вісник» (Берлін) [511; 1660] і «Голос» (Берлін) [820], засвідчено високий світовий рівень і творчу оригінальність української культури та мистецтва. Витяг з «*Monumenta architecturae Ucrainae*» («Пам'ятки архітектури України») з 12 рисунками мистця надрукував часопис «Forum» (Скрентон) [3678].

Вагомим внеском В. Січинського в дослідження давньої української архітектури став курс лекцій «Архітектура старокнязівської доби (Х–ХІІІ ст.)» [2295] для студентів Українського високого педагогічного інституту імені М. Драгоманова про генезу зв'язків мистецтва давньоруської держави (VIII–IX ст.) з черняхівською культурою (II–V ст.), про вплив і трансформацію мистецтва сусідніх народів у процесі розвитку української культури. Дослідники Л. Адлер, М. Андрєєв, А. Андрієвський, М. Голубець, В. Залозецький, І. Крип'якевич, С. Таранушенко [3121; 3609, с. 22; 3679; 3717], рецензенти під криптонімами «Е» [3680] і «Мh» [3687], берлінські,

львівські і празькі часописи [127, арк. 11, 14; 3799] писали, що історичне мистецтвознавство збагатилось «цінною розвідкою», у якій автору вдалося «дорогою реконструкції» дослідити частини знищені, перебудовані або «зіпсовані» архітектурні пам'ятки X–XIII ст. [3609, с. 22]. Певним підсумком майже 20-річних творчих досліджень стала ґрунтовна праця «Українська архітектура» [1337; 3599, с. 159–182; 3602, с. 241–273], яка, як пише М. Мушинка, й досі не втратила значення для дослідників [1149, с. 2]. У чотирьох її розділах мистець розкрив історичний шлях розвитку мурованої архітектури на українських землях починаючи від VIII–VII ст. до н. е. і до 1920-х рр. [3602, с. 251–256] та історичний розвиток українського храмового дерев'яного будівництва від архаїчних первісних будов XVI–XVII ст. до початку XIX ст. [3602, с. 256–262], подав типологічну класифікацію пам'яток дерев'яної архітектури, які мають велику кількість типів і відмін [3602, с. 262–272; 3717, с. 127], зауваживши, що у роки російської експансії з кінця XVIII ст. багатовікова українська мистецька культура була засуджена на нидіння й знищення [3602, с. 272]. Український архітектор Л. Прибега [3400] пише, що учений одним із перших науково осмислив і подав класифікацію традиційних дерев'яних храмових споруд за планувальними та архітектурно-стилістичними ознаками [2367].

У 20–40-х рр. XX ст. В. Січинський видав декілька навчальних підручників і посібників для вищих шкіл про українську архітектуру та український архітектурний стиль: «Дерев'яне будівництво» [2367]; «Конспекти історії всесвітнього мистецтва» [2459; 2460]; «Метода історико-мистецьких дослідів» [2486]; «Стилі» [2472, с. 29; 2617]; підручник для 8-го класу гімназії та самоосвіти «Вступ до українського краєзнавства» [2339], у яких показав розвиток і взаємозв'язок європейської та української архітектури, взаємовпливи на архітектурні стилі.

Результати своїх досліджень української архітектури В. Січинський репрезентував у четвертому випуску «Umění Slovanů» (Брно), де на майже 30 «розкішних» світлинах і рисунках пояснив, що таке українська

архітектура, які її «праджерела та еволюційні етапи» [1076; 2981; 3697]. Часописи «Діло» та «Narodni Listy» («Народний листок», Прага), українські дослідники Д. Андрієвський та М. Голубець, чеський науковець Ф. Заплеталь [127, арк. 15] і брюсельський архітектор Днегне писали, що подані мистецтвознавцем дерев'яні конструкції «з високими дахами мають справді великий “алюр”» [120, арк. 254зв.].

Мистець у наукових працях «Архітектура в стародруках» [1152, с. 6; 2907], яка отримала схвальні відгуки польського дослідника А. Лаутербаха, автора під криптонімом «Ю. О.», українських мистців М. Голубця, Ю. Пеленського [127, арк. 13], Д. Щербаківського [3667], розкрив історію замкової, цивільної та храмової української архітектури; у «Пам'ятках української архітектури», присвяченій світлій пам'яті батька Є. Січинського в «15-ту річницю його відходу у вічність», та інших [2306; 2345; 2346; 2373; 2406; 2448; 2449; 2554; 2602; 2612; 2614; 2664; 2720; 2721; 2724; 2725], розглянув найважливіші проблеми української архітектури княжої доби, подав характеристику, генезу, розвиток, мистецькі та технічні особливості найвизначніших пам'яток, розкрив «еволюцію розвитку української архітектури, її тяглість, значення і впливи в історії культури й мистецтва» цілої Європи [2554, с. 2]. Дослідник планував видати ще дві частини цієї праці про «цілість української архітектури всіх часів і всіх українських земель» [2554, с. 8], однак, через матеріальні проблеми та хвороби цього не сталося. Автор під криптонімом «О. Т.» [1319] писав: В. Січинський довів, що «первовзори українських мурованих церков мали форму рівнораменного хреста з головною банею на перехресті»; К. Кисілевський [952] зауважував, що подані ним 12 найкращих зразків мурованої архітектури від 600 р. до 30-х рр. ХХ ст. викликають «глибокий пієтизм до нашої старовини».

Історію української архітектури вчений упродовж 1921–1955 рр. відтворив у численних наукових статтях, публікованих у Берліні [2929], Відні [2208], Львові [2185; 2512], Нью-Йорку [2454; 2588; 2638; 2938; 2987], Парижі [2948], Празі [2324], Римі [2589], Філадельфії [2704; 2705],

Франкфурті [2963]; статтях-гаслах [3764, с. 71–72, 94–95; 3777, с. 801–839]; доповідях і рефератах на наукових зібраннях у Вінніпезі [817], Кракові [2390], Мюнхені [1669], Парижі [1149, с. 2; 2565; 2955], Празі [120, арк. 246зв.; 1149, с. 2; 1315; 2665], висвітлив проблеми християнських впливів «грецьких причорноморських і надозовських колоній» на ранньохристиянську церковну архітектуру [540, с. 3], зробив огляд пам'яток архітектури козацького бароко, звернув увагу на недостатнє висвітлення історії української архітектури в іноземних енциклопедичних виданнях. Позитивні рецензії на більшість цих праць подав М. Андрусак [394].

По-друге, значну увагу вчений приділяв дослідженням української дерев'яної та мурованої архітектури, яку Г. Павлуцький вважав автохтонним мистецтвом, що зберегло свій національний характер [3347; 3465, с. 278]. Д. Антонович писав, що всі стилі «модифікувалися в ньому відповідно до місцевого українського смаку» [3044; 3045], а чеський мистець Ф. Заплеталь зазначав, що дерев'яні храми є «славою, гордістю й радістю» українського народу та складають «неоцінений скарб світової культури» [2444, с. 86].

У наукових працях В. Січинський стверджував, що основою дерев'яного сакрального будівництва було муроване, яке з'явилося в Україні у різні часи, а «тридільна, триверха дерев'яна церква походить від мурованої романської з княжих часів» [2577; 3465, с. 278], «"бойківський" тип церков є якимсь первісним типом церковних будов, що повстав на Україні» у «віддалену добу» [2302, с. 165]. У ґрунтовній чеськомовній монографії «Drevene stavby v Karpatske oblasti» («Дерев'яні будівлі Карпатського регіону») яка не має аналогів в історіографії [806; 1152, с. 7; 2934], подав карту регіону із зазначенням типу церкви кожного села, 16 дереворитів Й. Ржержіха, 140 малюнків і 40 світлин, іменний та географічний реєстри, бібліографію з 135 праць [806; 1152, с. 7], уперше в карпатознавстві дослідив генезу, класифікацію, техніку будівництва та географічне поширення церковної та народної (житлові будинки, господарські споруди, громадські та міські будівлі) дерев'яної архітектури трьох етнографічних груп: бойків, гуцулів,

лемків [1149, с. 2]. Словацькі дослідники Ян Орміс (Турчянське Теплице) [2159] і Микола Мушинка [1149, с. 2], чех Ян Мислівець (Прага) [3694] у прихильних рецензіях підкреслили оригінальність і наукову вагу праці, у якій вперше у загальноукраїнському і загальнослов'янському контексті вчений подав ґрунтовний аналіз української дерев'яної народної та сакральної архітектури [3300, с. 84].

До проблеми розвитку та занепаду українського дерев'яного будівництва, у зовнішніх формах якого «заховалися риси народної, оригінальної творчості», В. Січинський звертався у працях: «Українське дерев'яне будівництво і різьба» [2666], «Srubová sténa a srubové budovy» («Зрубіві стіни і зрубіві будинки») (у співавторстві з Дж. Фідлером) [2949]; у багатьох статтях [2368; 2515; 2616; 2964, с. 443–449; 2974], де дослідивши будівництво, розкрив вплив української архітектури XVIII ст. на розвиток будівництва сусідніх народів. Завдяки зусиллям ученого збережено в малюнках і світлинах цінні зразки дерев'яного будівництва з цікавими деталями, витвореними народними майстрами [2516]. Праці отримали схвальні рецензії М. Островерхи [1347] та В. Яніва [1903], оскільки автор показав цілій Європі, що найбільша кількість найцінніших зразків дерев'яного будівництва збереглася саме в Україні і вже в давні часи української історії українці відзначалися великою майстерністю й виробили оригінальні мистецькі форми й технічні засоби.

Досліджуючи українську муровану архітектуру В. Січинський у праці «Пам'ятки української архітектури» [2554] та гаслах [3776, с. 435–443; 3777, с. 801–815] писав, що найстарші пам'ятки української мурованої архітектури походять із Херсонесу з кінця IV ст., коли почала «творитися українська етнічна група та осередки національного життя» значно скоріше, ніж у Європі. Хоча архітектор Ю. Корбин зауважив, що початок української мурованої архітектури варто «рахувати від кінця десятого століття, тобто від часу побудови церкви Св. Богородиці в Києві (989–996)» [3222, с. 35].

Серед зразків мурованої архітектури вчений звернув особливу увагу на цінну пам'ятку української архітектури XV ст. [1812; 3546] – церкву-фортецю в Сутківцях у праці «Сутківська твердиня» [2620], статтях [2621–2624], лекції [1689] та ін. [2444; 3777, с. 805]. Вона становить виняткове явище в «загальній, світовій еволюції будівельних форм» і творить з урахуванням вимог «релігійного культу й безпеченства рівночасно» «переломову добу» в українській архітектурі XV–XVI ст., є типовим зразком оборонних храмових споруд. Учений хронологічно і стилістично показав її місце в історії української сакральної архітектури, зробив детальний архітектонічний опис пам'ятки, відобразив історичні події періоду її побудови та перебудови, зробив наукові висновки щодо зовнішнього вигляду та форми [1371; 2444, с. 64; 2620, с. 7; 2624; 3108, с. 208; 3252] цієї оригінальної церкви-фортеці, яка разом із замками в Кам'янці і Смотричі (XIV ст.), Меджибожі (XV ст.) та Ярмолинцях (середина XV ст.) входила в «заздалегідь сплановану оборонну лінію» Середнього Поділля [2624]. Вона є «яскравим зразком живої народньої творчості» [2444, с. 63] та має «чудесне почуття монументальності» [120, арк. 254–254зв.]. Більше десятка праць мистець присвятив історії будівництва та архітектурі майже двадцяти фортець та храмових споруд (дзвіниць, костелів, синагог, церков), пристосованих для оборонних цілей [2444, с. 64].

Вартісними для вітчизняних дослідників є праці В. Січинського, у яких він, як писали автор під криптонімом «Г. В.» [634] та ін. [419], «прецизно-скрупулятно» опрацював архівні матеріали та «з пієтизмом», як стверджував І. Крип'якевич, описав [1022] архітектурні цінності українських міст Бардієва [2292–2294], Зборова [2410; 2411], Корсуня [32713], Лаврова [2277; 2290; 2291; 2468; 2469; 3083, с. 275], Львова [1041; 2286], Полтави [2575], Христинополя [2716; 3083, с. 274], містечка Потелича (нині – с. Жовківського р-ну Львівської обл.) [419; 1152, с. 6; 2307; 2308; 2578], а також Перемишля [2561] і Холма [2928] (нині – міста сучасної Польщі), їхні окремі архітектурні пам'ятки (брами, вежі, дзвіниці, костели, монастирі, надмогильні хрести,

придорожні стовпи-фігури, ратуші, собори, укріплення, церкви) [2304; 2316–2318; 2340; 2416; 2444; 2554, с. 31–34], архітектуру, поземні плани та інтер'єр житлових і громадських будинків [2361; 2390–2393; 2663; 2712; 2717; 3309, с. 368]. Зокрема й поміщицького будинку Галаганів у Лебединцях (нині – Срібнянського р-ну Чернігівської обл.), його господарських приміщень, огорожі та в'їзної брами з хвірткою як своєрідну композицію українського дерев'яного будівництва [2306, с. 4]. У своїх відгуках М. Голубець [663], Ф. Заплеталь [3713], С. Каськун [3203], Д. Щербаківський [3665] та інші [1241] зауважили, що вчений створив «оду сільській хаті», яка стала «загально цінним надбанням цілого культурного світу» [2663, с. 6] та нагадує своєрідний музей народного мистецтва [574].

Вивчаючи історію українського житлового будівництва, дослідник у праці «Урядження хати» [2706] та ін. [1241; 2306; 2663] розкрив внутрішнє розпланування хати, де всі речі повсякденного вжитку прикрашені різноманітними візерунками, різьбою, вишивками, художнім розписом [574], наголосивши, що кожна архітектурна форма і деталь інтер'єру української хати «в стилізованому оформленні, з кахлями, меблею, різьбою в дереві, деталями вікон, дверей» – це «невичерпане джерело ідей, мотивів і декоративних засобів» її мистецької культури [2306, с. 4]. Мистець уважно стежив за дослідженнями з цієї тематики і рецензуючи розвідку С. Таранушенка «Хата по Єлисаветинському пр. під ч. 35 в Харкові» [2254] писав, що автор «має неабиякий науковий досвід, підходить до сеї теми з цілком науковою метою» і ця праця «може стати взірцевою для подібних дослідів над українським будівництвом» [431, с. 53].

По-третє, світової слави архітектор і мистець В. Січинський, досліджуючи таємниці пам'яток храмової архітектури (дзвіниці, каплиці, костели, монастирі, церкви) та їхній архітектурний стиль у праці «Історія українського мистецтва» стверджував: точні обміри храмів засвідчили, що вони приховують багато особливостей і «тайн» будівельного мистецтва, які мають статичне і естетично-оптичне значення, надають культовій споруді

«більшу стабільність і враження вищости будови» [1237; 2444, с. 103]. Розглядаючи проблеми тридільності українських дерев'яних храмів, які складаються з функціонально об'єднаних методом «золотої пропорції» [1001, с. 541] в одну композицію притвору, нави і святилища [3222, с. 14], вчений у праці «Повстання та еволюція форм трьохдільного заложення української церкви XII–XVIII ст.» [2577] та ін. [2370; 2704; 2705], порівняв різні стилі та форми українського церковного будівництва на основі поземних планів і подав майже два десятка власних рисунків.

В. Січинський досліджував архітектуру окремих храмових споруд у контексті історії та культури українського народу і в вагомій науковій праці «Дзвіниці і церкви Галицької України XVI–XIX ст.» [2375] охарактеризував поземні плани, фасади та перерізи 15 церков краю. Часопис «Діло», українські дослідники М. Голубець і Ю. Пеленський [127, арк. 13], Є. Нагірний [1179], Д. Щербаківський, позитивно відгукнулися на цю працю підкресливши її «наукову й мистецьку вагу» [3663, с. 510].

Проблему побудови, типології та особливостей конструкції, генези та еволюції дерев'яних храмів учений розглянув у монографії «Drevene stavby v Karpatске oblasti» («Дерев'яні будівлі Карпатського регіону») [2934], працях [2301; 2942; 2951], рефераті та статтях [1391, с. 6; 2302; 2670, с. 8], де порівняв «своєрідні зразки» сакральної дерев'яної архітектури з перед християнських часів, яка найбільш виявилася в храмах «дахового, або хатнього типу», тридільних тризрубних і п'ятизрубних хрещатих церквах [3113, с. 162], що створило в храмовому будівництві «незвичайну цілість і з'єдиненість форм», де зовнішній вигляд будови завжди відповідав внутрішньому розподілу [2670, с. 8]. В. Кармазин-Каковський писав, що саме В. Січинський [3201, с. 13] ствердив відсутність у дерев'яній бойківській церкві «фальшивих і дутих форм, утворених для певного враження лише назовні, а є повна погодженість і гармонія між внутрішнім змістом і зовнішніми формами» [2444, с. 103–104], чим підтвердив важливу роль

давньої культури українців у контексті творення високомистецьких бойківських церков світового значення.

На значну увагу дослідників заслуговує, видана на замовлення ректора Греко-католицької богословської академії у Львові Йосифа Сліпого [1152, с. 7; 3300, с. 45], монографія В. Січинського «Архітектура катедри св. Юра у Львові» [2287] та невеличка праця «Св. Юр» [2605] про бароково-рококовий монументальний архітектурний ансамбль з виразними національними рисами, де подав мистецький опис від найдавніших часів, «глибоко відчувши красу українського стилю» [972]. М. Драган [3145], Т. Маньковський [3686] та українські часописи «Діло» [1293] і «Свобода» [972] подали схвальні відгуки, а парох храму о. Леонтій Куницький, навіть скликав 7 вересня 1933 р. прес-конференцію, на якій В. Січинський подав короткий історичний огляд будівництва святого Юра [569; 937; 2286, с. 68–69].

Історію архітектури церкви Успіння Пресвятої Богородиці на Старокиївській горі (989–996 рр.), найстаршого мурованого християнського храму Київської держави «Десятинної церкви», яка за величиною та технічними досягненнями перевищувала «храми північної, східної і середньої Європи», і в суміжних країнах «не було ніякої будови, яка хоч здалеку дорівнювала б Десятинній церкві», адже «в Польщі і московських землях ще не вміли будувати мурованих храмів» [2554, с. 15] висвітлив у працях [2175, с. 42; 2373; 2554, с. 15–21; 3765, с. 504–505]. Він обґрунтував, що «найбільшу шкоду заподіяли Десятинній церкві не татари, не війни, а «опіка» російського уряду, який в 1828–1842 рр. «відбудовував» храм за проектом московського архітектора В. Стасова [2554, с. 17–18], що фактично призвело до його втрати, оскільки «дорогоцінні рештки стін зовсім розібрали і побудували нову церкву в чудернацькому московсько-візантійському стилі» [705], а «найцінніші речі з золота й срібла та дорогу емаль» вивезли до культурно-історичного музею «Ермітаж». У 1928 р. «московську церкву» більшовики розібрали [2554, с. 18] залишивши лише фрагменти її фундаментів [705; 1002].

Важливе значення для дослідження історії української храмової архітектури мають більше 30 праць В. Січинського про храмові споруди, архітектурні форми та особливості сакральних пам'яток у Володимирі-Волинському [1022; 2304; 2554, с. 53–56], Галичі [2554, с. 59–62; 2721], Керчі [2554, с. 11–14; 2720], Києві [2431; 2448; 2554, с. 21–31, 38–43; 2612; 2614; 3222, с. 36], Крехові [2463; 2464], Лаврові [2290; 2291], Львові [2305; 2404–2406; 2718], Новоселиці [2407; 2537], Перемишлі [2561], Потеличі [2308; 2578], Пряшеві [2586], Рогатині [2594], Трочанах (Пряшівщина) [2366; 3300, с. 89], Херсонесі [3229, с. 47], Христинополі [2716], Чернігові [2554, с. 34–38; 2723–2725]. Праці вченого «Ротонди на Україні» [2603], статті [2174; 2345; 2554, с. 7–12, 57–59; 2602], лекція [1689] та доповіді [330, с. 480] про архітектуру незвичайно цінних круглих у плані окремих храмових споруд (романського стилю, епохи Відродження, класицизму) – церков-ротонд у Вишгороді, Галичі, Горянах, Кам'янці-Подільському, Лаврові, Мукачеві та Херсонесі, є першорядними показниками «певних культурних течій і побутових особливостей», що «впливали на сусідні краї та народи». В. Залозецький та Д. Антонович [2603, с. 3–4] заперечували існування ротонд в Україні. Між тим М. Андреева та часопис «Prager Presse» (Прага) [127, арк. 14] у схвальних відгуках зауважили, що завдяки вченому збережені «особливо цінні» зразки «мистецько-будівничої умілості» [2603, с. 32].

В. Січинський досліджуючи архітектуру дерев'яних греко-католицьких костелів Словаччини [2183], римо-католицьких – у Зборові [2410], Кам'янці-Подільському [3602, с. 246], Перемишлі [2561; 3602, с. 246], Пряшеві [2586], Рогатині [2594] зробив висновок, що їхні архітектурні «форми нічим не різняться від мурованих західноєвропейських храмів пізньоготичного стилю» [3602, с. 267].

Мистецтвознавець продовживши справу свого батька Є. Січинського щодо дослідження монастирів, який в праці «Материалы для истории монастырей Подольской епархии» проаналізував та систематизував матеріали про 56 монастирів подільського краю [3503, с. 114], звертав увагу і

на архітектуру Василянських монастирів [2962; 3083, с. 271] Києва [2322; 2417; 2554, с. 43–53], Крехова [2288; 2289; 2463–2465; 2611; 3083, с. 274], Рогатина [2594], Холма [2514], Христинополя [2716]. Вчений зробив детальний архітектурний аналіз будівель монастирських комплексів. М. Голубець [127, арк. 13], Ф. Заплеталь [3716], С. Каськун [3203] та Д. Щербаківський [3663, с. 508; 3664] відзначили внесок ученого в дослідження особливостей архітектури монастирів, який засвідчив її поширення і розквіт «на цілому просторі українських земель» [2288, с. 21].

Великий інтерес у В. Січинського викликали «єврейські синагоги чи божниці», у яких, на його думку, затрималися «риси колишнього міського будівництва в дереві». В плані вони мали головний квадратний зал, до якого прилягали одне-два «вузьких приміщення для жінок», «сіни, зал зібрань кагальних провідників», інколи школа релігійної громади («хедери»). З головного фасаду мали «опасання й галережки на різьблених колонках», як у міських будинках із «підсіннями» [3602, с. 267–268].

Вивчаючи під час подорожей Пряшівщиною архітектуру храмових споруд, вчений неподалік с. Зборів відкрив цінну храмову споруду – ренесансну каплицю-пам'ятник 1590 р. [2181; 2556], про яку до того часу, як зауважує М. Мушинка, «публікувалися лише принагідні, часто неточні згадки в угорській та польській літературі». Учений довів, що її побудував власник Маковицького замку Іван Острозький, син Костянтина Острозького [1152, с. 6], а це підтверджує зв'язки Пряшівщини з Волинню і Галичиною.

Досліджуючи історію окремих веж (дзвіниць) при храмових спорудах В. Січинський у працях «Дзвіниці і церкви Галицької України XVI–XIX ст.» [2375] та «Дзвіниці» [2376], розкрив історію 12 дзвіниць, подав їхні плани, показав зв'язок із замково-оборонним будівництвом на теренах краю і наголошував, що їхня архітектура «zasлугує на особливу увагу своїм архаїзмом та самобутнім і своєрідним характером архітектурних форм» [3201, с. 36].

По-четверте, В. Січинський розглядав і пам'ятки сакрального мистецтва (іконостаси, внутрішнє убранство храму, надмогильні пам'ятники, хрести та ін.). Так, у праці «Дзвіниці і церкви Галицької України XVI–XIX ст.» [1152, с. 6; 2375] подав детальні характеристики внутрішнього убранства 15 храмів, а в майже десятку статей [2369; 2666; 2670; 2697; 2715; 2722] подав огляд церковних вівтарів, описав «барокові іконостаси козацької доби XVII–XVIII ст.» із своєрідними рослинними орнаментами, «прекрасно різьблені церковні іконостаси, кивоти, рами образів, свічники» XVI–XVIII ст. та інші церковні предмети, які «здобули собі загальне признання», охарактеризував малі архітектурні споруди (брами, каплички, окремі їхні деталі). Наслідуючи свого вчителя, відомого мистецтвознавця К. Широцького, який одним із перших розпочав вивчення народного сакрального мистецтва [3180, с. 281], учений досліджуючи «малу сакральну архітектуру» українського народного стилю, відобразив основні характеристики українських христів і надгробних пам'ятників, ілюструючи статті власними проектами надгробків, та доводив, що українці Галичини, Гуцульщини та Поділля в знак пошани «до своїх предків» витворили культуру цвинтарів і створили незвичайне «багатство форм дерев'яних нагробних христів» з різноманітними прикрасами й орнаментами. Він встановив, що мистецтво дерев'яних ручних христів «сягає дуже давніх часів», а дещо «скромнішої форми» придорожні хрести з геометричною орнаментикою та мальованим «яскравими фарбами по блясі» Розп'яттям «ставилися по селах з нагоди різних незвичайних подій» [2670, с. 8]. Крім того, в праці «Старі надписи в церквах Маковиці: (Свідки нашої народної мови з XVII–XVIII ст.)» учений дослідив і відтворив точні написи в дев'яти церквах Пряшівщини [2184].

По-п'яте, українські дослідники пам'яток храмової архітектури Є. Січинський та В. Січинський значну увагу приділяли пам'яткоохоронній справі, усебічно вивчаючи, досліджуючи і популяризуючи пам'ятки історії та культури українського народу, які царське самодержавство і більшовики бездушно нищили [678, с. 39; 3336, с. 104; 3503, с. 198]. Ще студентом,

В. Січинський як член архітектурно-мистецького відділу Харківського літературно-художнього гуртка [1434; 3425] активно підтримував ініціативи щодо вивчення і популяризації пам'яток української історії, що сприяло піднесенню культурного рівня, пробудженню національної самосвідомості та стало передумовою відродження української архітектури.

19 березня 1931 р. у Празі заснували науково-дослідне «Товариство охорони українських історичних пам'яток за кордоном» («Spolek ochrany ukrajinských historických památek za hranicemi») [3349, с. 198], яке мало збирати, реєструвати, охороняти та зберігати українські пам'ятки за межами України. Членом Товариства був В. Січинський [3353, с. 84], однак, через розкол української політичної еміграції його діяльність була малоефективною та нетривалою [3353, с. 85–86], дослідник залишив Товариство і проводив пам'яткоохоронну діяльність при сприянні та матеріальній допомозі Митрополита Андрея Шептицького [678, с. 39].

Дослідник, на думку М. Мушинки [1157, с. 21], дотримуючись твердження Й. Гете про те, що «стародавні твори мистецтва належать усьому освіченому людству» [1336], виступав проти фальсифікації української історії та безглузлого комуністичного вандалізму [1634]. Висвітлюючи діяльність комуністичної влади в Україні, В. Січинський [649, с. 54] писав, що на «очах мирного і безборонного українського населення» систематично і планово нищилися дорогоцінні пам'ятки української архітектурної спадщини, зокрема сліди «про світле минуле українського народу, часи його державності та могутніх суверенних провідників». Культурні багатства України завжди «викликали заздрість та інтрузію сусідніх народів» [2414, с. 109] і більшовики, маючи «повне ненависти» ставлення до української історії та культурних надбань українців [873, с. 5], намагалися викоринити сформовані віками на етнічних українських територіях моральні цінності та національні святині [3408, с. 32–35], кричали про «небувалий розвиток української культури у братній сім'ї радянських народів» [1157, с. 21] та «безоглядно нищили все, що цінять освічені нації» [2414, с. 109]. Учений

дуже рішуче виступав «проти безглузлого руйнування» цінних пам'яток української культури і мистецтва [1149, с. 2] у майже півтора десятка ґрунтовних статей [2220; 2377; 2385; 2415; 2418; 2444, с. 86; 2495; 2519; 2522; 2604; 2641; 2645], визначив і розкрив шість етапів нищення пам'яток архітектури та мистецтва в Україні: 1) «входження», або ж «інкорпорація», а вірніше «тиха окупація України Московщиною та Російською імперією; 2) Перша світова війна (1914–1917) [649, с. 54]; 3) доба «воєнного комунізму» (1918–1922); 4) доба «нової економічної політики» (1923–1929) [2414, с. 110–111]; 5) доба «мірного строїтельства» (1928–1939) [2175, с. 42; 2414, с. 113]; 6) Друга світова війна (1939–1945) [1054].

Праці мистця привернули увагу широкої світової громадськості до вандалізму російського і комуністичного режимів у ставленні до пам'яток всесвітньої культурної спадщини [1388, с. 2]. Зокрема на замовлення УККА вчений видав для «інформаційної праці» В. Шандора серед амбасадорів і членів місій ООН [643, с. 4] працю «Destruction of Ukrainian Monuments of Art and Culture under the Soviet Russian Administration between 1917–1957» («Нищення українських пам'яток мистецтва і культури за російсько-советської адміністрації 1917–1957 рр.») [2944].

У пам'яткоохоронній справі вченого було два випадки, коли його безпідставні хвилювання щодо зруйнування пам'яток української архітектури та монументального мистецтва: одного з найстарших видатних храмів галицької школи – дерев'яної церкви Святого Духа (перша пол. XVI ст.) в Потеличі [2415] та неоціненної храмової споруди старокняжої доби XII–XIII ст. – Кирилівської церкви в Києві [2445, с. 9] були спростовані. Обидві історико-культурні пам'ятки збереглися й досі, хоча була наявна реальна загроза знищення у 1930-х рр. церкви в Потеличі польською [739] та церкви у Києві комуністичною [1588] владою.

Підсумовуючи справу нищення української архітектури, В. Січинський писав, що тоді як більшовики руйнували пам'ятки княжих часів XII–XIII ст. і доби козацької державності, в Ленінграді і Москві «преспокійно стояли

церкви та дворянські палати», «пам'ятники царських тиранів – Петра I і найбільшого протектора «дворянства» і розпусти – Катерини II», «ніхто їх не нищив з релігійних чи інших причин» [2414, с. 115].

По-шосте, Володимир та Ярослав Січинські впродовж всього життя як професійні архітектори-практики виконали та реалізували майже сотню різних архітектурних проєктів в українському стилі (банки, вілли, державні школи, житлові будинки, лікарні, музеї, торговельні центри, універмаги, храми, каплиці), малі сакральні архітектурні форми та пам'ятки сакрального мистецтва (внутрішнє убранство храмів, іконостаси, кивоти, надгробні хрести, надмогильні пам'ятники, престоли) у десяти країнах світу: Аргентині, Бразилії, Великобританії, Канаді, Німеччині, Словаччині, США, Україні, Чехії та Югославії (нині – Сербія) [3521, с. 273]. За нашими підрахунками, В. Січинський у 1912–1958 рр. створив 67 архітектурних проєктів, серед них півтора десятка проєктів церков, не враховуючи близько десятка «моделей дерев'яних споруд для виставок» [245; 3302]. Проте архітектор Р. Липка [3244, с. 60–61; 3246] та академік М. Мушинка [3300, с. 11] нарахували 62 проекти, С. Костюк – 16 [3755, с. 84–90], а Я. Січинський уклав реєстр 63 архітектурних проєктів [213; 270].

На думку П. Богацького, В. Січинський уперше довів і переконав українців-емігрантів, що в США можна «працювати по фаху» [219, с. 138], багато й успішно працював у ділянці церковної архітектури [675, с. 57], і за його проєктами впродовж 1925–1962 рр. збудовані дві дерев'яні та вісім мурованих церков [219, с. 191; 1152; 1157, с. 21; 1242; 1243; 1567, с. 96; 1630; 1653; 1809; 2719; 3300, с. 50, 53], перебудовано одну церкву [219, с. 127; 675; 1238; 1247; 3645, с. 305] та виготовлено проекти головного portalу, оформлення каплиць і внутрішнього інтер'єру римо-католицького костелу [219, с. 154; 270; 1152, с. 7; 1473; 1474; 3755, с. 87–90]. Архітектурним шедевром мистця стала збудована за його проєктом у 1933–1935 рр. на замовлення отців Редemptористів східного обряду в давньоукраїнському стилі (XI–XIII ст.) із застосуванням модерних залізобетонних конструкцій,

монастирська п'ятибанна церква Зіслання Святого Духа на 2000 місць у містечку Михайлівці (Пряшівщина) [1152, с. 7; 1157, с. 21; 3299, с. 43; 3300, с. 9–10], проєкт іконостасу якої виконав українських художник із Закарпаття Й. Бокшай [1152, с. 7], з яким архітектор підтримував тісні зв'язки. На побудову та посвячення цього храму, модерні конструкції якого мають «легкі форми, багато світла і повітря» і водночас «не має зайвих додатків і перевантажених прикрас» [836], дуже прихильно відгукнулися часописи Йорктона [1808], Львова [836; 848; 1253; 1392], Праги [3322, с. 335], Філадельфії [1187]. Іншою вершиною архітектонічної творчості мистця, стала збудована «без єдиного цвяха» [1148] місцевими майстрами – «свідомими лемками» [3874] в 1938 р. за його проєктом у бойківському стилі трьохбанна дерев'яна трьохзрубна греко-католицька церква Покрови Пресвятої Богородиці в с. Нижній Комарник (Словаччина), «архітектура якої є зразком пошуків українського національного стилю в сакральній архітектурі» [1282; 3299, с. 44; 3300, с. 10–11]. Уряд Чехословаччини в 1968 р. визнав цю «найвиразнішу будівлю українського мистецтва ХХ ст.» національним пам'ятником архітектури [1157, с. 21]. Праця автора проєкту отримала схвальний відгук В. Слободяна [3444], а М. Мушинка [3300, с. 11] вважає, що коли б В. Січинський «не створив нічого іншого», а лише церкви в Нижнім Комарнику і Михайлівцях, він вже б заслуговував на те, щоб його ім'я увійшло в історію української архітектури [1157, с. 21; 3300, с. 11].

Архітектор В. Січинський досяг великих успіхів, розробляючи проєкти внутрішнього інтер'єру пам'яток сакрального мистецтва в українському архітектурному стилі за зразками української орнаментики, символів і хрестів для українських храмів в Аргентині, Бразилії, Великобританії, Німеччині, США, Україні [213; 219, с. 127; 1238; 3656, с. 116].

Мистець виготовив і реалізував 5 проєктів вілл у Коломиї, Натлі, Празі, Хусті, проєкт в'їзної брами, кіоску і сторожової вежі для українського табору переміщених осіб «Згода» у містечку Гіссен (Німеччина) [213, арк. 1–3; 1152, с. 7; 3206, с. 67, 69].

В останні роки архітектурної практики В. Січинський найважливіші проекти та здійснення нагляду за їхньою реалізацією виконував при фаховій співпраці та підтримці свого сина Ярослава [3645, с. 306]. За спільними проектами були збудовані мурована українська греко-католицька церква на 350 осіб у Гартфорді (США, 1951–1952) та п'ятибанна дерев'яна церква на 304 місць у Принц-Альберті (Канада, 1956); реалізовано проєкт інтер'єру та престолу римо-католицького собору Священного Серця в стилі французької готики (Ньюарк, 1954) [272; 675; 2204; 3645, с. 306]. У 1962 р. завершено будівництво архітектурного комплексу, до якого увійшли українська православна соборна церква Святої Софії, парафіяльний дім (резиденція) і Народний дім, які творять одну цілість під оглядом свого призначення і стилістичними особливостями архітектури у мікрорайоні Роземонт Монреаля (Канада) [1157, с. 18–21; 2232; 3222, с. 104]. Проєкт архітектурної частини комплексу, який є зразком надзвичайно вмілого поєднання історичних українських архітектурних традицій з вимогами нового часу виконали Володимир і Ярослав Січинські, а проєкт головної деталі комплексу і Народного дому – Я. Січинський [2232; 3645, с. 306]. В. Січинський впливав і на процеси модернізації української церковної архітектури й сакрального мистецтва в діаспорі [3111, с. 331], беручи участь у посвяченні церкви Різдва Пресвятої Богородиці в Миклашові під Львовом (1935) [898], церкви св. Духа при монастирі оо. Редemptористів у Михайлівцях на Закарпатті (1935) [848], дерев'яної церкви в с. Нижні Комарники на Пряшівщині (1939) [1282], церкви Святого Іоанна у Виппені (1950) [1238]. Був членом журі архітектурного конкурсу на найкращий проєкт церкви Святого Духа при Греко-католицькій духовній семінарії (Львів, 1942) [3111, с. 331].

Унаслідок безперервного злиденного еміграційного життя та підірваного здоров'я В. Січинський в останні роки не мав змоги повноцінно займатись здійсненням задумів, тому залишились нереалізованими архітектурні проєкти [3645, с. 306]: греко-католицької п'ятибанної церкви у Вінніпегу (1948) та Гантері (1957), католицької церкви в Римі [270; 3755, с. 87–90],

церкви-пам'ятника (1958) [1158, с. 18–21] та іконостасу для греко-католицької церкви (1950) [3755, с. 90].

Я. Січинський працював у багатьох архітектурних бюро над різними проектами [272], реалізувавши такі проекти-задуми: авторемонтного центру (Гамільтон-Сіті, 1969) [272; 296], оздоблення частини фасаду житлового будинку (Кліфтон, 1970) [272], будинку працівників відпочинково-культурного комплексу «Союзівка» УНС (Кергонксон, 1988–1989) [657; 1472] та ін. Найбільший інтерес він виявляв до проєктів храмів [272]: дизайн-макет «Intereaith chapel» («Міжконфесійна часовня») (1956) [272; 296]; декілька проєктів церков і інтер'єрів [1112]; великого українського Свято-Вознесенського храму [296]; української православної церкви Святого Вознесіння (Кліфтон) [272; 296; 3222, с. 90], а, ставши головним архітектором проєкту, взяв участь у його втіленні в життя та в урочистому посвяченні 7 червня 1970 р. [1650].

Січинські створили та реалізували майже два десятки проєктів малих архітектурних форм високої художньої вартості [895; 3521]. Упродовж 1916–1962 рр. В. Січинський створив майже двадцять проєктів сакральних пам'яток – надмогильників [60, арк. 31; 213, арк. 1], які були встановлені в Канаді, Німеччині, США та Україні [213; 219, с. 77; 3300, с. 52; 3482; 3521, с. 274; 3647, с. 925; 3755, с. 87–90]. Останнім проєктом важко хворого мистця [1180] став надмогильний пам'ятник видатному музикантові Роману Савицькому, але його посвячення відбулося 6 травня 1962 р. на українському католицькому цвинтарі у Філадельфії без архітектора [1659].

Справу батька продовжив Я. Січинський, за проєктом якого на міському цвинтарі в Баунд-Брук (1972) встановлено надмогильний пам'ятник Олені Чехівській, а на могилі його батьків у 1989 р. збудовано прекрасний пам'ятник у формі стилізованого купола церкви, усередині якої світить «Сонце Поділля», викуте з бронзи [1112; 1152; 1158; 3838]. Визнанням його професіоналізму та мистецьких здобутків як архітектора була участь в журі

конкурсу «Головна пластова булава» на проєкт надгробного пам'ятника основоположнику Пласту Олександрю Тисовському у Відні (1969) [989].

По-сьоме, архітектор-теоретик та архітектор-дослідник В. Січинський дуже уважно відслідковував праці й публікації про пам'ятки української архітектури та стиль, опублікував майже чотири десятки рецензії на праці польських, російських, словацьких, українських, чеських дослідників [120, арк. 255; 256; 2164–2169; 2228; 2248–2276; 2925; 2968; 2969], де дав загалом позитивні відгуки щодо публікацій про українську архітектуру.

Праці вченого про українську архітектуру отримали досить високу безсторонню оцінку [120, арк. 255]: бельгійського професора Ecole du Genie Civil («Інститут цивільних інженерів») Клокнета (Cloqnet) (Рента, 1956), який писав, що для нього справжнім відкриттям є українська архітектура XIII–XIX ст. [120, арк. 254зв.; 2444, с. 86]; українського художника П. Андрусіва, який заповідав зберігати спадщину найвизначнішого члена української еміграційної громади [388], значна мистецько-архітектурна спадщина якого «заслуговує на велику повагу співвітчизників та на подальше докладне її вивчення» [3645, с. 306]. Творчими здобутками мистець спростував твердження радянського історика Л. Шкаренкова про те, що науковими роботами українських учених-емігрантів були лише праці з богослов'я і буржуазного права [3655, с. 97].

Внесок членів родини у вивчення української дерев'яної і мурованої архітектури більш детально розкрито у наших статтях [3482; 3488; 3512; 3521; 3523; 3547; 3547; 3555].

Отже, члени родини Євфимій Січинський, Володимир і Ярослав Січинські вивчали і досліджували пам'ятки української дерев'яної і мурованої архітектури та сакрального мистецтва як важливі свідчення самостійного шляху розвитку і своєрідності культури українського народу, що дало вагомі підстави вважати їх династією дослідників української храмової архітектури XIX–XX ст. Володимир і Ярослав Січинські творили проєкти храмів, вілл, будинків, офісів, торгових центрів та інших будівель,

внутрішнього убранства храмів, іконостаси, надмогильні пам'ятники, що дало підстави вважати їх династією відомих українських архітекторів.

4.3 Українське малярство та графіка в науковій і творчій спадщині

Оцінюючи діяльність членів родини Євфимія Січинського, Володимира і Ярослава Січинських, варто варто використати твердження всесвітньо відомого українського мистця П. Андрусіва, про те, що будь-яка «культурно-творча робота завсіди була горном, в якому перетоплюються і формуються нові, великі рухові сили, що потраплять наснажити людські збірноти енергією до поступу, до змагань за удосконалення вартостей і до усвідомлювання сенсу власної волі і гідности» [389]. В історії національного мистецтва важко віднайти родину мистців, спроможну конкурувати з династичною різнобічністю мистецької діяльності членів цієї родини Володимира і Ярослава Січинських, які вивчаючи та досліджуючи багатоаспектну історію українського граверства, малярства та графіки від витоків й до початку ХХІ ст., добре усвідомлювали, що для пізнання свого народу потрібно вивчати його історію та культуру, яка тісно пов'язана зі способом життя, діяльністю, характером і боротьбою, виражена в матеріальній та духовній формах (звичаї, знання, мистецтво, цінності тощо). Тому їхні різнобічні дослідження, численні публікації про українське малярство та графіку і багатюща творча спадщина досі мають цінність для вітчизняного і світового мистецтва [3480; 3503, с. 139; 3523].

Графік та історик мистецтва В. Січинський ще з дитинства мав, як і його дід та батько, нахил до малювання, який значно розширив спочатку на уроках малювання в Кам'янецькому середньому технічному училищі, а згодом удосконалював техніку рисунку та знання з мистецтвознавства в Кам'янець-Подільській художній школі [2435, с. 50], у зовсім непростих умовах, досліджував, творив і пропагував українське мистецтво та зробив неоціненний внесок у дослідження й творення малярства та графіки, що

привело до становлення його як визнаного в усьому світі мистця та мистецтвознавця.

В. Січинський в роки війни, революції і еміграції виявляв свій непересічний талант, досліджував різні питання українського малярства та графіки, в котрій, як зауважує вітчизняний мистецтвознавець С. Каськун, не залишилося б сліду творчої праці вченого, дослідника, архітектора, художника, де б не виявилися його блискучі обдарування, що принесло йому заслужене міжнародне визнання [3203, с. 202].

У 1923 р. на перехресті західноєвропейських культур у міжвоєнній Празі завдяки талановитому організаторові культурного життя Д. Антоновичу постала Українська студія пластичного мистецтва. Він покликав В. Січинського на посаду викладача історії всесвітнього та українського образотворчого мистецтва, народної архітектури, графіки, перспективного рисунку та інших дисциплін [2459; 2460]. Дослідник охоче прийняв запрошення і з родиною переїхав до Праги [3451, с. 67–68], одночасно влаштувався художником у Національний музей у Львові [3016, с. 37].

Вітчизняна дослідниця М. Гелитович зазначає, що В. Січинський одним із перших українських мистецтвознавців критично переосмислив надбання своїх попередників і на цій основі реконструював цілісність художнього процесу. Зокрема, у своїх підручниках для студентів УСПМ виклав концепцію потреби розглядати українське мистецтво в контексті світового, охарактеризував його становлення на тлі розвитку європейського мистецтва, охоплюючи художній процес у межах окремих епох, напрямів, стилів, шкіл [3112, с. 411; 3540]. Важливо зауважити, що саме празький період став для нього початком перших спроб науково-мистецьких досліджень: з'являються мистецтвознавчі праці, статті-огляди мистецьких виставок, численні рецензії на праці відомих мистців і мистецтвознавців. Він намагався опрацювати значний матеріал, який зберігся в українських стародруках і старих гравюрах [3746, с. 9], хоча, як зазначав учений, саме «з причин матеріальних, не маючи змоги присвятити весь свій час науковій праці – мусив займатися малярством

і графікою», співпрацював із багатьма мистецькими і позамистецькими часописами України, Австрії, Бельгії, Італії, Німеччини, Польщі та Чехословаччини [3602, с. 573].

Вимушене перебування в еміграції, за його свідченням, не сприяли «науковій роботі, присвяченій українському мистецтву, а ті праці, що вже готові або готуються мною, не могли знайти відповідного видавця, зважаючи на особливі труднощі, зв'язані з дорогим мистецьким виданням, де мало б бути багато коштовних клішів» [3602, с. 573]. Усе ж В. Січинський залишив багату теоретичну й творчу спадщину, десятки комплексних досліджень з історії українського та світового мистецтва, методики мистецького виховання та навчання, чимало ґрунтовних наукових і мистецьких праць, цінних студій і розвідок, серед них «Чорноморський комплекс в українському мистецтві» [2726], «Українське мистецтво в світі» [2668], «Українське народне мистецтво, його розуміння, проблеми й завдання» [2673], у яких висвітлив історію образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, малярства, графіки, становлення і розвиток національного стилю в мистецтві.

Плідно працюючи на користь мистецтвознавчої науки, мистець створив надзвичайно потрібний для розвитку національного мистецтвознавства альбом «Українська культура» [2646], у якому розкрив історію українського граверства та пластичного мистецтва від найдавніших часів [3746, с. 10–11].

В. Січинський поступово, як писав французький академік Готьє, здобув європейське визнання [1040]. Особливо мистецька критика відзначила цінне, «велике фундаментальне мистецьке видання» [435; 1660], один з найкращих німецько-українськомовних друків з історії українського мистецтва, «розкішний альбом в гарному, бібліофільському оформленні», «в оправі з тисненням золотом» [511] «*Monumenta architecturae Ucrainae*» («Пам'ятки української архітектури») [2962], де вперше в 300, переважно власних ілюстраціях подав «загальний і суцільний» огляд українського мистецтва від

найдавніших часів, засвідчивши високий рівень та творчу оригінальність українського мистецтва і культури [1660; 3602, с. 574].

В. Січинський також вивчав і розкрив історію творення українських мистецтвознавчих шкіл і осередків у Кам'янці-Подільському [3432, с. 30–34; 2321], Харкові [2332], Філадельфії [2651] тощо [2694]. Зокрема, у праці «Українська академія мистецтв» висвітлив історію найвищої мистецької школи, яка намагалася «зблизити і пристосувати мистецтво до реальних життєвих потреб», оскільки виховання нового мистця мало йти «по лінії «функціонального визначення мистецьких фактів і аналітичного вивчення процесів, техніки мистецького майстерства і мистецької техніки по різних їх видах» [2642, с. 51].

Досліджуючи українську графіку, яка, як писав Д. Антонович, «виникла разом із мистецтвом книгодрукування у другій половині XVI ст.», коли перші друковані в Україні книжки «вміщували ілюстрації та оздоблення» [3677, с. 7], В. Січинський продовжував пошуки виразності лінії і штриха в графічних техніках, розкрив роль і значення графіки, опублікував майже два десятки праць, серед них підручник з історії всесвітнього мистецтва [2459; 2460], де подав історію мистецтва від палеоліту до ренесансу.

Працюючи над загальною характеристикою окремих напрямів української графіки, мистецтвознавець опублікував серію статей з цієї тематики, однією з перших стала розвідка «На мистецькі теми», у якій висвітлив занепад мистецького життя в Галичині [2223]; у спеціальному випуску часопису «Umění Slovanů» («Мистецтво слов'ян», Брно, 1925) подав велику статтю «Současná ukrajinská grafika» («Сучасна українська графіка») [2973]; у публікації «Жінка й українське народне мистецтво» [2395] звернув увагу на роль жінки-мисткині в українському малярстві та графіці; «Українська графіка за кордоном» [2643; 2644], «Українське мистецтво» [2669] та «Українське народне мистецтво» [2670; 2671] – подав детальний огляд розвитку української графіки починаючи з XVI–XVII ст. і ствердивши її самобутність, зауваживши, що основоположником «новішої графіки» є

відомий мистецький критик і головний редактор часопису «Голляр» Артур Новак, який дослідив українське графічне мистецтво [2233, с. 5; 3696, с. 77].

Мистецтвознавець у інформаційних статтях про художні виставки, розміщених у щорічнику «Київ» (Філадельфія) висвітлив успіх української графіки на міжнародному конгресі 1928 р. в Парижі [1849; 2955; 2956], на виставці 1938 р. у Римі [2964] та ін. Опублікував рецензії на праці з мистецтва, видані в Європі та СРСР. При цьому, як пише М. Мушинка, ці «його суто наукові праці писані дуже легким стилем, наслідком чого вони читаються як високоякісна художня література» [1157, с. 19].

Упродовж 1920–1930-х рр. українські мистці, що жили і працювали в Європі мали, хоч і не великі, але все таки зв'язки з мистецькими колами Східної України, мистецькі видання з УРСР доходили до Львова, а галицькі до Харкова і Києва». В. Січинський у часопису Українського наукового інституту книгознавства «Бібліологічні вісті» (Київ), опублікував статті про українську графіку [2172; 2352; 2394; 2457; 2458; 2996, с. 50].

Значну увагу вчений звертав на історію виникнення і розвитку українського граверства від витоків і аж до 20-х рр. ХХ ст. У своїх майже трьох десятках праць він писав, що гравіювання – це спосіб зображення предметів на дереві, камені, металах, уживаний майже винятково з метою відтворення зображень на папері однією або декількома фарбами, це одна з тих галузей мистецтва, що служила засобом поширення копій з творів мистецтва, і не можна власне друкування відокремити від гравіювання. Досліджуючи граверство, він стверджував, що мистецтво деревориту поширилося в Європі шляхом торгівельних зносин [3483]. Воно почало використовуватися у друці в другій половині ХІV – на початку ХV ст.

Вивчаючи українські стародруки із унікальними гравюрами, вчений у працях «Гравюри українського перводруку» [2350; 2351], «До питання про автора гравюр українського перводруку» [2381], відзначав не тільки їх чорноштрихову техніку, але й центральність композиції, монументальність, духовність, заперечив, що зображення євангеліста Луки у львівському

«Апостоли» 1574 р. відбито з дошки московського «Апостола» 1564 р. і зробив припущення, що авторами були львівські художники Василь зі Стрия або Лаврентій Пилипович. У праці «L'Art de la gravure et du Livre en Ukraine» («Мистецтво ліногравюри в Україні») [2954] пояснив еволюцію української гравюри від найдавніших часів і дав «підставу чужинцям говорити про українську винятково цікаву школу «штихарства»» [386; 1795]. У працях «Ukrainische Veroffentlichungen über plastische Kunst in den letzten zehn Jahren (1917–1927)» («Українська література з пластичного мистецтва за роки (1917–1927)») [2986] і «Початки українського ритівництва» [2528] подав коротку історію розвитку та становлення мистецтва гравюри, зробив огляд літератури з граверства за 1917–1927 рр.; «Ukrainscy artysci-graficy we Lowowie» («Українські мистці-графіки у Львові») [2983] з більш ніж 40 кольоровими репродукціями охарактеризував художнє оформлення книг у Львові [2996, с. 49–50]; «Шевченко – гравер» [1576, с. 2] – обґрунтував, що граверство Т. Шевченка «було наслідком глибокої й всебічної освічености мистця та його постійної, впертої праці, а не було виявом інтуїції» [1576, с. 3]; «Подорожна книжка 1687 р. про Україну» [2574] – подав цінні узагальнення про гравюри українських міст і фортець (Аккерман, Кам'янець-Подільський, Київ, Кодак, Очаків, Перекоп, Трахтемирів, Черкаси); «Architektura miasta Chelma w rycinach z 1780 roku» («Архітектура міста Холма в гравюрах 1780 року» [2928], а також проаналізував і дав наукову характеристику восьми гравюр видатного гравера Теодора Раковецького другої половини XVIII ст. із майстерні монастиря босих кармелітів у Бердичеві [3770, с. 2464]; «Гравюри Мазепи: Гравюри на честь Мазепи і гравіровані портрети гетьмана» [2349] – зробив огляд розвитку українського мистецтва в добу І. Мазепи, детально охарактеризував мистецькі твори, присвячені гетьману і його гравірованим портретам, уклав реєстр портретів і подав біографічні довідки про виконавців; в узагальнювальних спеціальних працях з історії становлення українського мистецтва [283]: «Гравюри видань Фіоля» [2348], «Початки українського граверства і друкарства» [2580],

«Початки українського друкарства» [2581], «Український дереворит XVI–XVII ст.» [2679], «Die Anfänge der ukrainischen gravierkunst in XV. und XVI. Jahrhundert» («Початок українського гравіювання в XV і XVI століттях») [2939], «Die Zeitgenoessische ukrainische Buchgraphik» («Сучасна українська книжкова графіка») [183; 2940], «Die Anfänge der Buchdruckerkunst in der Ukraine» («Початки книгодрукарства в Україні») [2946], «Ukrainische graveure in Moskau in 17. und 18. Jahrhundert» («Українські гравери в Москві в XVII і XVIII століттях») [2978], «Ukrainische volkskunst» («Українське народне мистецтво») [2980] та статтях-гаслах «Графіка» [3765, с. 425–426], «Графіка-граверство» [3766, с. 833–839; 3803, с. 456–460] і «Малярство» [3803, с. 452–456] – на тлі історії граверства в Європі розкрив історію української гравюри від княжої до новітньої доби, історію друкарства XV–XVI ст., охарактеризував творчість 15 українських граверів, зокрема найвизначнішого гравера і першого офортиста Східної Європи О. Тарасевича [1780; 3755, с. 4].

Найбільш вагомим внеском В. Січинського в дослідження історії українського граверства стали його монографії «Історія українського граверства XVI–XVII ст.» [2443], у якій на 44 листах подав 71 гравюру та реєстр визначних тогочасних українських граверів; «Іван Мазепа – людина і меценат» [2425; 2428], де відобразив репродукції декількох гравюр найвизначніших граверів доби гетьмана І. Мазепи та представив українського гетьмана як тонкого знавця й творця українського мистецтва.

До історії українського друкарства та граверства вчений звертався і в доповіді «Початки українського граверства і друкарства» на науковій конференції секції книгознавства УВАН у США 15 листопада 1952 р., у якій з «притаманною йому науковою солідністю» вказав на «тенденційність та застарілість московсько-совєтської наукової думки щодо початків граверства і кириличного друкарства на теренах Московщини, України, Білорусії й Польщі» [1568]. У статті-рецензії «Цінний дар для Наукового товариства ім. Шевченка» [2191] дав високу оцінку альбому оригінальних дереворитів

Ю. Реріха «Dřevene kostely v oblesti Karpat: Soubr 24 dřevorytou» («Дерев'яні костели Карпатського регіону: огляд 24 дереворитів»).

Більшість праць В. Січинського з історії українського граверства були належно оцінені мистецькими критиками, зокрема його «Історія українського граверства XVI–XVIII ст.» [2441–2443] отримала позитивний відгук українського історика І. Крип'якевича [1021]; а праця «Гравюри видань Фіоля» [2348] – схвальні відгуки рецензентів під криптонімами «В. Б.» [495] і «К.» [922], які писали, що автор подав «серйозні уточнення» щодо першої української друкарні в Кракові та розкрив діяльність гравера Фіоля і зарахував його гравюри до «нюрнберзької школи» граверів.

Володимир і Ярослав Січинські в малярстві й графіці працювали небагато, однак кожний мистецький доробок містить частку їхнього таланту і організаторської праці. Зокрема, творчі пошуки В. Січинського як книжкового графіка завжди відзначалися новизною, відчуттям історичної значимості часу і були спрямовані на творення такого образу видань, у якому постають реалії та скарби рідної мови, української писемності. Він опублікував понад півсотні праць із різних аспектів українського мистецтва, окресливши в них структуру мистецької та графічної творчості: афіші, видавничі знаки (марки), віньєтки, грамоти, екслібриси, ескізи (малюнки, проекти) малих архітектурних форм сакральних пам'яток (надгробних пам'ятників, хрестів, іконостасів тощо), заставки, ілюстрації та книжкові обкладинки (обгортки) до власних і чужих книг, періодичних видань, плакати, листівки, театральні декорації, проекти української символіки тощо. Через постійні переїзди і важкі еміграційні умови життя, події Другої світової війни, збереглося близько півтори сотні його мистецьких творів, більшість із них у різних архівах, музейних фондах, бібліотечних зібраннях і приватних збірках Німеччини, Словаччини, США, України і Чехії [3362, с. 177]. Так, у фондах Центрального державного архіву-музею літератури й мистецтва України зберігається два екслібриси його роботи «І. К.» (1924), «Українська випожичальна школа» (1924); у фондах Слов'янської бібліотеки

Національної бібліотеки Чеської Республіки в Празі [3362, с. 4] – 16 графічних праць [3362, с. 177–179], які, за оцінкою мистецтвознавиці О. Пеленської, є найбільшою збереженою збіркою його мистецьких творів поза Україною [3360, с. 10–11] і має відбиток естетичної та мистецької традиції УСПМ, є унікальним джерелом для пізнання творчої та педагогічної концепції автора [3360, с. 1].

Талант В. Січинського як графіка проявився в численних малярських і графічних творах, в оригінальних проектах створених ним афіш українських мистецьких виставок: «Афіша до виставки діячів українського мистецтва у Львові» [2649; 2203; 1077; 3362, с. 117], «Афіша до мистецької виставки Гуртка діячів українського мистецтва у Львові» [1284; 3362, с. 178], що привертали увагу «своїм новочасним стилем і вигадливістю підходу до зображуваних тем» [665].

В. Січинський славився дослідженням і виготовленням низки друкарських та фірмових знаків (марок), знаків і монограм видавництв, організацій і товариств [3305, с. 42]. Особливо помітною була роль мистця як члена підготовчого комітету, під час проведення IV Міжнародного з'їзду бібліотекарів і приятелів книги (Прага, 28 червня – 3 липня 1926 р.) [3055, с. 9; 3322, с. 258–259]. Значний інтерес викликала його доповідь «Знаки українських видавництв XVI–XX ст.», ілюстрована окремою виставкою «Українські видавничі знаки» [1157, с. 19; 3299, с. 38], де експонувалися його цінна особиста колекція. Для цієї виставки «книжної культури» мистець упорядкував «Каталог виставки знаків українських видавництв» [417, с. 65–66; 3322, с. 258–259; 3786], де подав 127 видавничих знаків, зокрема XVI–XVII ст. – 34, сучасних – 56, невідомих авторів – 28 та 9 – особисто виконаних мистцем у 1922–1926 рр. У передмові до «Каталогу...» мистець писав, що видавничі знаки «з'явилися рівночасно з друкарством, як охороняючий засіб від підроблювань і наслідувань», подібну роль відіграють і «сучасні фірмові знаки приватних, громадських та державних видавництв», знаки «котрих виконували кращі українські графіки» [3786, с. 9–11]. Мистець

свою збірку з 75 знаками українських друкарень і видавництв від найдавніших часів до наших днів, яка засвідчила давню культуру книги та доробок українців у цій царині, також експонував у 1927 р. на інших виставках українського мистецтва в Брюсселі та Празі [386; 417, с. 65–66; 1795]. Український бібліограф П. Зленко 6 листопада 1930 р. на засідання УТПК у рефераті «Друки української еміграції в ЧСР» відзначив «дбайливо по-мистецьки» виконані мистцем видавничі знаки Товариства «Сіяч», часопису «Нова Україна» і видавництва «Українська архітектура» [878, с. 239].

Теоретичні складові проблеми друкарських і видавничих знаків вчений розглянув у працях «Український відділ на виставці книжкової культури при Міжнародному з'їзді бібліотекарів та приятелів книги в Празі» [2163], «Друкарські і видавничі знаки XVI–XX ст.» [2387], «Українські видавничі знаки» [2692]. Він охарактеризував відмінності українських видавничих знаків у XVI–XX ст., указав на потребу їхнього виявлення і дослідження, подав реєстр знаків датованих XVI–XVII ст.

Працюючи в галузі графіки, В. Січинський створював і віньєтки – невеликі орнаментальні і сюжетні композиції, які прикрашають тексти книжок, зокрема чотирма десятками віньєток оформив роман відомого британського письменника Артура Конан Дойля «Пропавший світ» у перекладі Софії Вольської [1283], а також прикрасив книгу німецького письменника Ганса Гейнца Еверса «Індія і я» в перекладі Володимира Мурського [423, с. 7].

Виявляли зацікавленість Січинські й до виготовлення різних грамот. Так, В. Січинський оформив кольоровою тушшю ескізи «Грамоти др. медицини Михайла Гончаренка» та «Грамоти др. медицини Степана Загребельного» [3362, с. 178–179], однак, вони не отримали схвальної оцінки. Я. Січинський для відзначення «найліпшого змагуна чи змагунки» XX Орликіяди пластунів виконав грамоти «Кращий ГЕТЬМАНИЧ» і «Краща

ГЕТЬМАНІВНА», а також програму цих змагань під гаслом «Чорне море» (1982) [292].

Вагомий внесок зробив В. Січинський у дослідження і збереження українського екслібриса, який творив з огляду на українські національні традиції [3300, с. 56; 3501]. Одним із перших став екслібрис «Українська випожичалня книжок» (1921, 1924) [3362, с. 177], а згодом неординарні книжкові знаки «Екслібрис І. Крип'якевича» (1922) та «І. К.» [Івана Крип'якевича] (1923) [978, с. 9; 3362, с. 177], які відзначаються високим художнім рівнем виконання і свідчать про професіоналізм мистця, його композиційну винахідливість й безпосередність штриха. Але із майже сотні екслібрисів виконаних ним збереглись лише одиниці [1157, с. 21].

Особистий книжковий знак «Екслібрис Володимира Січинського» і членів його родини «Екслібрис О. Січинської» (1934) та «Екслібрис Я. Січинського» (1934) створив відомий український графік Микола Бутович [3362, с. 4, 129–130].

Мистець зібрав досить велику й цінну колекцію екслібрисів, яку вперше показав на виставці «Український екслібрис» на IV Міжнародному з'їзді бібліотекарів і приятелів книги [1157, с. 19; 3055, с. 9]. На Першій виставці слов'янського екслібриса в Празі (11 вересня – 2 жовтня 1932 р.), де було виставлено більше 1500 екслібрисів 23 мистців-графіків, В. Січинський експонували 96 книжкових знаків, які відзначалися своєрідним характером і високим мистецьким рівнем [1574]. З іншими 12 українськими графіками мистець експонував роботи і на Дев'ятій міжнародній виставці екслібрисів (Лос-Анджелес, травень 1933 р.) [1271].

Мистець у статтях про успіхи українського екслібриса на весняній виставці малярства в Національному музеї (Львів, 1921) [2217], виставці Олекси Новаківського (Львів, 1921) [2218], виставці студентів-архітекторів у Львівській політехніці (1921) [2208], на міжнародному конгресі (Париж, 1928) [2955; 2956], Першому міжнародному конгресі народного мистецтва

(Прага, 1929) [2565], мистецькій виставці (Рим, 1938) [2964] висвітлив здобутки відомих творців і позитивно оцінив українські книжкові знаки.

Цінність для вітчизняних дослідників українських екслібрисів мають праці мистецтвознавця: «Книжна графіка Роберта Лісовського» [2457; 2458], «Книжна графіка Павла Ковжуна» [2456], «Сучасна українська книжна графіка» [2626], «Die Zeitgenoesische ukrainische Buchgraphik» («Сучасна українська книжкова графіка») [2940], «Exlibris міста Бардієва з XVI ст.» [2394] та інших [2195; 2756]. Він висвітлив життя і діяльність творців, знавців і збирачів українського екслібриса та охарактеризував їхні роботи, наполягаючи, що традиції книжкових знаків сягають 1460 р. [1305]. Однак українсько-американський мистецтвознавець Яків Гніздовський наполягав, що перший український екслібрис 1610 р. «належить майстрові Самборському з Кам'янця Подільського» [653, с. 58].

Першим творцем сучасного українського екслібриса, як стверджував В. Січинський, був відомий український графік Юрій Нарбут, якому мистецтвознавець присвятив декілька своїх праць [2753–2755]. Сам Ю. Нарбут вважав, що дослідження В.Січинського з українського екслібрису є надзвичайно корисними для дослідників історії культури і всіх, хто цікавиться цією проблемою [978, с. 8; 3239].

Цій проблемі вчений присвятив свої міркування, вміщені, зокрема, у його рецензії на збірник АНУМ «Екслібрис-Exlibris», де були опубліковано 75 репродукцій великої групи українських мистців [662; 1123; 2474, с. 286]. Цінне гасло «Екслібрис» подав мистець для «Енциклопедії українознавства» [3765, с. 624].

Звертався він до різних складових піднятої проблеми в своїх доповідях, що звучали на зібраннях УТПК в Празі: «Екслібрис міста Бардієва з XVI ст.» (8 травня 1930 р.) [1271]; «Український екслібрис» (9 березня і 9 квітня 1934) [518; 2680]; «Найгарніша українська книжка за останніх 5 років (1928–1932)» (3 травня 1934 р.) [2398; 2419; 2526], після якої члени журі П. Богацький, М. Бутович, П. Зленко, Р. Лісовський та В. Січинський визначили двадцять

найгарніших книжок за 1928–1932 рр. і друге місце віддали збірнику АНУМ «Екслібріс-Exlibris» [329, с. 11; 2526].

Певний внесок у розвиток та збереження українського екслібриса, на думку В. Січинського, внесли створене в 1948 р. «Товариство українського екслібрису» (Нью-Йорк) та засноване в 1949 р. «Товариство любителів і збирачів екслібрису» (Регенсбург) [653, с. 59], яке після переїзду його членів до США відновило діяльність у 1952 р. як «Товариство плекання українського книжкового знаку». Головною метою було згуртувати «розсипаних по всіх країнах поселення» українських бібліофілів і створити «репрезентативну централь», яка сприяла б творцям і збирачам «тонкого й інтимного роду графічного мистецтва» [1627].

Володимир і Ярослав Січинські впродовж життя створили майже сотню різних ескізів (малюнки, проекти, шкіци) малих сакральних архітектурних форм і пам'яток сакрального мистецтва великої художньої вартості, у яких прагнули втілити українську духовну і внутрішню гармонію сакральної традиції [3521, с. 273]. Проекти В. Січинського з елементами українського мистецького стилю «Малий родинний дім» (1913) [60, арк. 30; 270, арк. 1; 3300, с. 22; 3602, с. 571], внутрішнього урядження катедральної церкви Св. Юра (Львів, 1938) та мурованої п'ятибанної катедральної української православної церкви (Вінніпег, 1948) [270, арк. 1] неодноразово перемагали на різних конкурсах. Більшість із збережених проектів експонувалися на ювілейній виставці в Українському літературно-мистецькому клубі (1954) [533; 1880]. Так, архітектурні проекти були репрезентовані малюнками і акварелями пам'яток української архітектури, зокрема проектами надгробних пам'ятників, альбомами з рисунками проектів і фотографії побудованих споруд та їх деталей, а графіка була представлена друкарськими і фірмовими знаками, заголовками, книжковою графікою, мапами України, марками, обкладинками збірників, книжок і часописів, плакатами тощо [533]. Архітектурні проекти української православної церкви Святого Вознесіння в м. Кліфтон (1970) [272; 3222, с. 90] та великого українського Свято-

Вознесенського храму [296] Я. Січинського перемагали в різних архітектурних конкурсах.

Талант В. Січинського як новатора у справі оформлення книжкової продукції, проявив себе в книжковій графіці, яка, опираючись на українські стародруки з дуже гарними зразками шрифтів, мала ознаки оригінальності, досконалої техніки та втіленої української національної ідеї [3602, с. 574]. Так, використовуючи акварель, перо і туш, він створив заставку для приватного видання «Українська архітектура», що засвідчило високий ступінь культури тогочасної української книжки [3362, с. 179].

Крім того, вчений досліджував і творив змістовні книжкові ілюстрації. Більшість його праць вийшли з власними малюнками. Так, в альбомі «*Monumenta architecturae Ucrainae*» («Пам'ятки архітектури України») подав 300 власних рисунків [2962], а в альбомі «Українське ужиткове мистецтво» – 500 [2676], завдяки цим та майже півтори тисячі інших його малюнків вітчизняні дослідники мають можливість бачити, як виглядали безцінні пам'ятки української архітектури зокрема в Києві [2396; 2428, с. 23, 33, 35, 37, 39; 2554, с. 46; 3656, с. 145], Кам'янці-Подільському [3656, с. 132], Львові [3331; 3875], Новоселиці [856; 3167], різних теренах України.

Досліджував учений й ілюстрації інших мистців-графіків. У праці «Сучасна українська книжна графіка» охарактеризував ілюстрації С. Гординського [2626, с. 32–33] та Е. Козака [2626, с. 28, 29, 36].

У 1920-ті рр. коли почався процес впровадження графічно виконаних обкладинок, як реакція проти «мистецького нігілізму в українській книзі» [3602, с. 111–118], книжкові обкладинки, які, як писав мистець у статті «Культурна хроніка» [2159], відгукувалися «на всі прояви українського життя й видавничого руху» і стали важливою частиною його мистецького таланту та організаторської праці, адже більшість українських видавництв почали звертати належну увагу на зовнішній вигляд своїх видань. Першу книжкову обкладинку в стилі тиснення на полотні він створив для люксового видання поеми Т. Шевченка «Гайдамаки» [2037; 3651].

Присвятивши мистецтву книжкової обкладинки (обгортки) більше тридцяти років, мистець поєднав й творчо переосмислив українську орнаментику і традиції мистецтва українських стародруків XVI–XVIII ст., виробив власний стиль, упродовж 1922–1959 рр. «дуже гарно й артистично» [1260] оформив близько вісімдесяти обкладинок книг [1088; 1539; 1595; 3060; 3300, с. 56; 3362, с. 177, 179; 3376; 3755, с. 89–90], справжніх бібліофільських раритетів.

Упродовж 1929–1958 рр. мистець прекрасно оформив обкладинки п'яти своїх монографій («Андрієнко», «Олександр Антоній Тарасевич, 1672–1720», «Григорій Левицький, 1697–1769», «Тарас Шевченко. 1814–1861», «Юрій Нарбут. 1886–1920» і майже півсотні власних книг та альбомів, де мотиви ренесансного орнаменту мистецьки поєднав із національними елементами, доповнивши їх художньо опрацьованим старослов'янським шрифтом. Крім того, він оформив обкладинки часописів «Вістник», «Волинь», «Крила» (Нью-Йорк), «Нова Україна» (Прага) [3602, с. 575]; каталогів виставок «Українська мистецька виставка» (Львів, 1922), «Знаки українських видавництв» (Прага, 1926); календарів: «Календар на 1923 рік. Приятель українського жовніра» (Львів, 1922) [3198] і «Календар «Просвіти» на звичайний рік 1935» (Львів, 1934) [1292; 3199] та ін., які є практичним утіленням синтетичного методу мистця вибудованого через поєднання українських національних мистецьких витоків, спадщини світової художньої культури та найновіших тогочасних шукань свого стилю. Останньою його роботою в книжковій графіці стала обкладинка «Наш Львів: Ювілейний збірник, 1252–1952» [3331], виданого з нагоди 700-ліття княжого міста [812; 1233]. У 1951–1970 рр. редакція часопису «Наше життя» використовувала для оформлення обкладинки його рисунки з праці «Пам'ятки української архітектури» [444; 856; 936; 1810; 1811].

Справі оформлення книжки В. Січинський присвятив праці: «За мистецьку культуру української книги: З приводу анкети “20 найгарніших українських книг”» [2398], «Книжкові дивогляди» [2455], «Репродукція в мистецтві» [2592], «Shevchenko as an etcher and painter» («Шевченко як

гравер і художник») [2970], «Ukrainscy artysci-graficy we Lowowie» («Українські мистці-графіки у Львові») [2983], у яких подав історію розвитку художнього оформлення книжок, охарактеризував творчу діяльність більше десятка українських графіків. Однак його ґрунтовне дослідження «Сучасна українська книжна графіка» [2626] було опубліковано лише через двадцять років після написання та через чотири роки після смерті автора, у якій розкрив основні етапи становлення книжкової графіки, охарактеризував діяльність більше сорока графіків і висвітлив їхній вплив на винятково великий розквіт графіки, подав десяток репродукції обкладинок українських мистців.

Про визнання вагомого внеску В. Січинського в українське мистецтво свідчить те, що художнє оформлення обкладинок більше десятка його праць виконали знані українські графіки М. Бутович [3362, с. 129–130; 2301], С. Гладкий, С. Гординський, М. Кричевський [2392], П. Ковжун [2663], Р. Лісовський [3362, с. 157; 2288], П. Холодний-мол. [3362, с. 183; 2307; 2444] та інші.

До проблеми творення мистецької вартості вітальних та святкових листівок майстер звертався в праці «Великодні листівки» [2196] та «Сучасній українській книжній графіці» проаналізував серію листівок «різдвяного і великоднього циклу» української художниці Галини Мазеви, зауваживши, що вони виконані «ґротесково» і «більше наближаються до стилістичного розв'язання в дусі української школи» [2626, с. 33].

С. Гординський [665] стверджував, що В. Січинський робив скромні спроби в «мистецтві вулиці» і своїми плакатами на виставки ГДУМ у 1922–1924 рр. із власною індивідуальністю сильно позначив національний характер мистецького твору. Українські плакати роботи багатьох львівських художників міжвоєнного двадцятиліття, зокрема В. Січинського, внесли у львівське мистецьке життя масштабність проблематики, нову естетичну мотивацію [3293, с. 92; 3872] і стали «цікавим явищем в історії українського мистецтва, справжньою історико-культурною цінністю» [3435, с. 224].

Плакат роботи мистця «Виставка української книжкової графіки в Празі. Плакат. 1924 р.» (63x78,3 см) зберігається в Слов'янській бібліотеці [578, с. 3–4; 3362, с. 177; 3586, с. 91].

Певну увагу у творчій діяльності В. Січинський звертав на оформлення декорацій українських театрів. Театральний діяч Ю. Шерегій організував Українську драматичну студію [3652, с. 11–15] і на весні 1941 р. запросив мистця художником студії [3362, с. 177; 3652, с. 325, 356; 3746, с. 9], після чого він створив декорації до драми «Бояриня» Лесі Українки [3652, с. 327].

Щирий український патріот В. Січинський у статті «Дрібні записки...» [703] звернув увагу на атрибути канцелярії уряду УНР та охарактеризував подані на Міжнародний мистецький конкурс проекти відзнаки і прапора для Союзу народів, а також власноручно виконав «12 великих плакатів-гербів Українських земель» та «мапи України» [533; 1880; 3602, с. 574].

Належну оцінку мистецьким здобуткам і мистецтвознавчим концепціям В. Січинського дали українські науковці, зокрема, М. Андреев, Д. Андрієвський, Д. Антонович, М. Бутович, М. Голубець, Д. Горняткевич, В. Залозецький, І. Кейван, І. Крип'якевич, П. Мегик, Д. Миронович, С. Наріжний, С. Таранушенко, Д. Щербаківський [385; 466; 469; 672; 1021; 1117; 3300, с. 46; 3324, с. 72; 3602, с. 576], автор під криптонімом «Ното» [3339], а також зарубіжні дослідники Л. Адлер, Ф. Заплеталь, А. Новак [3300, с. 46; 3696, с. 83]. Вони виділили його значний творчий потенціал і наголосили на сильних сторонах індивідуальності в ряді українських діячів культури, поряд з В. Кричевським і П. Холодним. Йому відводили чільне місце [672, с. 2; 3324, с. 72] серед «унікальної палітри особистостей українських графіків» міжвоєнної Праги [3696, с. 83]. Талант В. Січинського дозрівав у добі «упадку української державности» [3206, с. 13], постать якого є унікальним явищем української культури ХХ ст., адже він фундаментальними працями показав народам світу високий рівень розвитку українського народу та «велич української духовости – культури й

мистецтва», яку вони зараховували «ворожим нам народам – особливо полякам і москалям» [3602, с. 576].

Прихильну оцінку творчим набуткам мистця дали часописи «Діло» (Львів) [810], «Україна» (Київ), «Червоний шлях» (Харків) [3300, с. 46], «Київ» і «Шлях» (Філадельфія) [1238; 1478], «Український робітник» (Торонто) [1485], «Народна воля (Скрентон) [1932], назвавши його діячем «глибокого зміслу для графіки» [2233].

Висока оцінка мистецького доробку не сподобалась радянським науковцям, і в середині 30-х рр. ХХ ст. проти В. Січинського розпочалася велика «травля». Зокрема, три автори радянського збірника «Иван Федоров, первопечатник» гостро напали на мистця за те, що він у працях з історії українського граверства переконливо довів, що мистецтво в Україні завжди було на значно вищому рівні, ніж у «московитів», що значна частина граверів, які працювали в Росії, були українцями [3300, с. 46].

На особливу важливість праць В. Січинського для історії і практики національного мистецтва звернули увагу і сучасні мистецтвознавці. Так, Р. Пáтика вважає, що непересічний мистець-графік не обмежувався застосуванням у композиціях винятково українських атрибутів, мотивів та орнаментів, а прагнув підпорядкувати свій стиль вищій синтетичній формі української графіки, яка займає гідне місце у світовій культурі [3746, с. 9, 14–16]; Р. Шмагало наголошує, що мистцю поряд із такими особистостям, як В. Кричевський та Г. Нарбут, «належить заслуга організаційного прориву щодо кількісного та якісного розвитку української графіки, у якому вирішальну роль відіграла» його мистецько-педагогічна діяльність [3882]; О. Пеленська пише, що для мистця міжвоєнна Прага була початком «творчої дороги, періодом проб, свідомо поставлених формальних чи колористичних експериментів, пошуків своєї мови і теми в мистецтві» [3361, с. 18], а твори служать ключем до пізнання подальшої творчої еволюції мистця як члена «Української празької школи» [3362, с. 114], яка була драмою «творчого пошуку із запасами іноді лише національної свідомості» і доказом живучості

українського мистецтва, його ідей і сили [3657, с. 145–146]; Д. Степовик стверджує, що мистецтвознавець, дослідивши вершинні здобутки граверства в Україні XVI–XVIII ст., «фактично повернув на український терен майстрів книжкової ілюстрації і станкової гравюри», яких, без огляду на совість, привласнили литовці, поляки і росіяни [3458, с. 40–50]; П. Брицький [608; 3080], Л. Баженов, В. Логвіна [3056, с. 123–124; 3734, с. 143–144] та ін. [3480; 3523] стверджують, що мистецькі здобутки талановитого мистецтвознавця й досі зберігають актуальність і збагачують культуру незалежної України.

Більш детально проблему українського малярства та графіки в науковій і творчій спадщині В. Січинського розкрито у наших статтях [3480; 3483; 3491; 3523; 3538; 3540; 3560; 3561].

Отже, Володимир Січинський досліджував історію українського граверства, малярства й графіки від витоків до 50-х рр. XX ст., а також зробив вагомий внесок в українську мистецько-культурну спадщину створивши більше сотні графічних і малярських творів, що дало підстави вважати його одним із визначних українських графіків XX ст.

4.4 Проблеми народознавчого вивчення українців, їхніх ремесел і промислів

Визначальною особливістю народознавчого вивчення українців була і є його спрямованість на пізнання власного етносу, його традиційно-побутової культури, народних знань, побуту, народного мистецтва. У складних умовах багатовікового етнічного розчленування і поневолення українці витворили особливу систему народних знань, вірувань, обрядів і звичаїв, які склалися віками впродовж історичного розвитку людської спільноти на шляхах до формування української нації та національної культури. Значну цінність для народознавчого вивчення українців мають публікації членів родини, усе життя яких супроводжувалось яскравими символічними, умовними та образними обрядами, призначеними для відображення важливих подій

суспільного й особистого життя. Наукова діяльність членів родини засвідчує щире, безкорисне служіння справі збирання, вивчення та систематизації етнографічних матеріалів багатьох теренів України, адже розуміли, що для справжнього пізнання народу потрібно вивчати його культуру, яка плекалася й передавалася від покоління до покоління, яка тісно пов'язана з природним історичним буттям українського народу в місцях його осідку [3503, с. 154; 3604, с. 5, 12].

Так, значну увагу вивченню народних і церковних звичаїв приділяв В. Чехівський, який ставши у вересні 1919 р. разом з Є. Сіцінським членом Ради при міністрові сповідань, продовжував справу поширення знання з історії і культури українського народу [3445, с. 134] і на засіданнях Ради закликав «зберігати у чистоті наші стародавні українські звичаї та обряди» [3266, с. 162].

25 жовтня 1921 р. під час обговорення доповіді С. Рклицького «Старовинний релігійний побутовий предмет православної Церкви на Україні» [341, с. 322] В. Чехівський зауважив, що доклад С. Рклицького «змальовує цілий ряд [звичаїв], обговорювати тут немає чого», тому всі «ці справи звичайно передать в редакційну комісію», і звернувся до членів Собору з побажанням, щоб «старовинні звичаї збирати по всіх краях» [341, с. 324]. Уважно прослухавши доповідь В. Щербаківського про «творчість українського народу в сфері пластичного містецтва, того містецтва, яке постигається оком, про церковну архітектуру, про фрески, про інші побутові речі і утварі» [341, с. 338], В. Чехівський підтримав його пропозиції «1. Берегти предковічні старовини церковної української утварі. 2. Ні одну церкву українську без дозволу академії не повинно руйнувати або перероблювати. 3. Аби церкви на Україні будувались в предковічному українському стилі» [341, с. 341] та сприяв тому, щоб Собор підтримав і проголосував за них [3521, с. 260].

Члени родини майже весь вільний час присвячували етнографічним експедиціям, збирали матеріали, «поки село, – як писав Д. Горняткевич – ще

не зіпсоване міськими й фабричними впливами, хоча псування народної творчості вже почалося» [681, с. 72]. Вони виявляли надзвичайну працелюбність, наполегливість у збиранні, вивченні та дослідженні ужиткового мистецтва українського народу, хоча часто мали конфлікти з блюстителами порядку, які вважали науковців шпигунами, що фотографують стратегічні об'єкти [3300, с. 19; 3503, с. 155], або ж занадто підозрілими громадянами, як це було з В. Січинським у Володимирі-Волинському, куди він 28 вересня 1933 р. приїхав з метою оглянути княжі пам'ятки та «вийшов на катедральну дзвіницю, його там замкнули й перетримали якийсь час нібито з наказу поліції» [1089].

Справу Є. Січинського щодо народознавчого вивчення українців продовжив В. Січинський, який, досліджуючи народне будівництво, шукав, як писав Д. Горняткевич, «той загальний шлях, яким пройшли народні майстри-будівничі в своїй творчій роботі», щоби «зглибити загальні традиції, якими вони керувалися». Дослідник намагався «з'ясувати, що в сільських будівлях є типове й характеристичне, а що випадкове й чуже, що можна використати, будуючи з каменя, а що годиться лише для дерев'яних будівель» [681, с. 72].

В. Січинський у статті «Чужинці про українську вдачу» писав, що українці – «славетна раса, від якої тремтіли мури Царгорода, що видала такого генія, як Хмельницький», що в них, крім одягу, не можна помітити «нічого грубого», зовнішнім виглядом і манерами «видаються простими», однак завжди «обмірковують справи, підтримують свої погляди без чванливости» і мають «на меті спричинитися до загального добра», українці «народ (козаки) сильний і перевищує москалів і військовим умінням і хоробрістю», «моральний і добре вихований народ», це «велика культурна нація» в «найпростіших хатах» якої «значно краще, ніж у найбагатших дворах у росіян», за «столом українського селянина більша чистота, ніж за столом у московського князя», українцям притаманні «побожність, палка любов до батьківщини» [2213].

Про українську галицьку хату В. Січинський прочитав реферат у грудні 1923 р. на засіданні Українського історико-філологічного товариства [2152, с. 2], а згодом видав працю «Українська хата в околицях Львова» [1062; 2663], у якій подав характеристику класичної української хати в с. Гряди (нині – Жовківського р-ну Львівської обл.), подав вісім таблиць власних ілюстрацій і проєктів її зовнішнього вигляду, поземний план та інтер'єр [3602, с. 573]. Д. Щербаківський у рецензії [3663, с. 508–509; 3665] подав міркування й поради щодо напрямків більш комплексного дослідження українського сільського будівництва з його особливим характером. Вітчизняна дослідниця Софія Каськун зауважує, що взірцем для дослідження сільської хати на Розточчю послужила побудована в 70-і рр. ХІХ ст. і «грунтовно не перебудована» хата Івана Мигули з с. Гряди, що «поблизу шляху зі Львова до Жовкви», «тільки господарські будівлі визирають задніми стінами на дорогу» [3203, с. 205]. Дослідник звернув увагу на найменші деталі, починаючи від матеріалу, конструкції, способу будівництва та закінчуючи інтер'єром [3203, с. 203], зауважив, що таємниця краси цієї хати полягає «в мальовничості, “яка часами зовсім не визнає всіх тих заучених пропорцій і канонів”» [2663, с. 19], адже це не «розмальовка», а розподіл архітектурних мас, «підпорядкований одному закону – ритму» [2663, с. 20].

Вітчизняний історик та етнограф П. Федака, характеризуючи традиційне житло і господарське будівництво гуцулів у контексті досліджень В. Січинського, долучає ученого «до найвизначніших дослідників народного будівництва України, зокрема регіону Українських Карпат, зокрема гуцульського» [1127; 3622, с. 59]. Він пише, що традиційне народне дерев'яне будівництво етнографічних груп бойків, гуцулів і лемків учений розглянув у ґрунтовній праці «*Dřevěně stavby v Karpatské oblasti*» («Дерев'яні будівлі в Карпатській області») [2934, с. 50–65], у якій досить повно описав тимчасові (зимівка, колиба, стая) та постійні типи житла, їхню будівельну техніку та конструктивні особливості, подав термінологію окремих частин і деталей, розглянув методи складання зрубу й різні системи замків, даху,

галереї, фронтонів, внутрішнє опорядження та інтер'єр, художні особливості гуцульських хат та ін. В. Січинський вважав колибу найпримітивнішим і найархаїчнішим типом тимчасового житла гуцулів округлої форми у вигляді 6-, 8-, 12-кутників, яка має подібність із житловими і релігійними будівлями стародавніх арійців, етрусців, єгиптян, литовців, римлян, слов'ян та інших народів світу [2934, с. 50–52]. Назва «колиба», як писав учений, щодо житла слов'ян вживалася вже з VI ст. н. е. і збереглася майже в усіх слов'янських народів [3622, с. 60]. Досліджуючи тимчасовий тип житла гуцулів – стаю, учений описав її планування, зокрема, ватарник (жила частина), комору та інтер'єр, вказав на її поширення в інших народів світу [2934, с. 53]. Певне місце дослідник присвятив вивченню зимівок (зимарок), тимчасовому типу житла, яке фактично повторювало стаю і складалося з кімнати і стайні для худоби, тобто його виникнення і будування пов'язане саме з господарськими потребами: зимовим триманням худоби, обробкою сіна, садінням і збиранням картоплі та ін. Водночас, В. Січинський відзначав: «коли в селі (матірному ядрі) не вистачало землі й батьки заповідали дітям землю із зимарками, тоді зимівки ставали постійними оселями, і в такий спосіб відбувалося подальше розширення гуцульських поселень» [2934, с. 61–62].

В. Січинський, досліджуючи один із найстарших і первісних типів житла, замкнутий по периметру і відкритий зверху сільський двір (хата з господарськими будівлями), гуцульський «оседок» – гуцульську гражду (хату-фортецю) як цілісний комплекс будівель обведених плотом («граждою») [2670], у праці «Етрусський дім і гуцульський оседок» [2390–2393] звернув увагу на не випадкову дивовижну подібність гуцульської хати-гражди з етруським домом (VIII ст. до н. е.) [2390, с. 210–212; 2934, с. 62], зокрема, у характері планування, загальній концепції всієї будівлі, взаємовідношенні та пристосуванні окремих її частин, способі використання господарських приміщень тощо [3622, с. 61]. П. Федака вважає, що праця вченого «про генетичне значення гуцульських хат з граждами», що «стояли особно і нагадували своєрідні дерев'яні фортеці», спростовує твердження

радянського дослідника І. Симоненка, який пов'язував виникнення гуцульського осідку з опришківським рухом [3616–3618; 3622, с. 63].

Проблемі дотримання та використання давніх українських традицій у плануванні, будівництві та оформленні сільських і міських будівель, їхніх архітектурних деталей і прикрас учений присвятив праці: «Міське (міщанське) будівництво» [2515], «Українське дерев'яне будівництво і різьба» [2666], «Українське народне мистецтво» [2670; 2671], «Хатне будівництво» [2712] та «Архітектура дерев'яна» [3777, с. 815–820], у яких писав, що культура дерев'яного будівництва в Україні веде початок ще з передхристиянських часів. Українці «відзначалися великою майстерністю в обробленні дерева» і в будівництві виробили «оригінальні мистецькі форми й технічні засоби» [3777, с. 815], переймаючи з доби Ренесансу плани й архітектурні форми мурованих будинків, але зі своєрідними рисами народного будівництва: «з підсіннями, ганками, рундуками, галерійками, дахами в кількох кондигнаціях, різьбленими сохами» [3777, с. 820], майстерно виробленими фронтонами, балконами, підстрішками, сходами та іншими оригінальними деталями в різних частинах України, де можна знайти «велику гаму одної спільної, закінченої архітектурної музики», що звучить самобутньо і неповторно у світовому архітектурному оркестрі [2663, с. 21].

Досліджуючи пам'ятку доби розквіту української архітектури та паркобудівничого мистецтва XIX ст. [3552] «славний своєю стилевістю» поміщицький будинок Григорія Галагана в с. Лебединці (нині – Срібнянського р-ну Чернігівської обл.), збудований українським архітектором Євгеном Червінським у 1854–1856 рр. [3777, с. 820], дослідник у праці «Будинок Галагана в Лебединцях» зауважив, що ця «особливо цінна пам'ятка» за «своїм внутрішнім урядженням» є яскравим прикладом «більшої української хати козацької старшини в стильовому оформленні, з кахлями, меблями, різьбою в дереві, деталями вікон, дверей», а для українського ужиткового мистецтва це «невичерпане джерело ідей, мотивів і декоративних засобів» [2306, с. 3]. Т. Шевченко, особисто знайомий з

Григорієм Галаганом, виступив критиком архітектурного проєкту і писав, що це «барська, але добра і гідна наслідування затія (переклад – наш)» [1401, с. 5]. Поет отримав від поміщика замовлення на декорації будинку в «українському стилі», але воно не було виконане і збереглись лише ескізи [3653, с. 97]. «Дорогоцінна пам'ятка звичайно не заховалася б у пам'яті нащадків», коли б не український архітектор В. Кричевський, який на початку ХХ ст. провів «досліди, обміри і докладні зарисовки будинку». На жаль, лише частину рисунків в оригіналах зберіг або сфотографував архітектор В. Пещанський, який в 1922 р. вивіз їх до Львова і передав В. Січинському для опрацювання, що дало можливість донести малюнки «до наших днів» [2306, с. 3–4].

Значну увагу В. Січинський приділяв мистецтву внутрішньому розплануванню, інтер'єру та умеблюванню [3203, с. 205], внутрішньому та зовнішньому вигляду, що є «не менше усталений і цілковито однаковий на цілій Україні» [2670, с. 8]. Так, він у працях «Мистецьке малювання народного дому» [2215], «Українське народне мистецтво» [2670, с. 8], «Урядження хати» [2706] та ін. [2306, с. 4] писав, що хата селянина середньої заможності зазвичай складається з сіней і двох житлових приміщень з обох боків сіней, а «урядження і розміщення меблі в кожній хаті цілком однакові», при вході з сіней в одному куті є велика, оформлена дуже часто «в цілу архітектурну композицію, з нишами, запічками, припічками, заглибинами, полицями, кольонками і гзимсами», піч, яка «служить рівночасно для варення страви, випікання хліба і ogrівання». В іншому куті «полиця на начиння», у протилежному куті з боку печі стоїть ліжка, у четвертому – стіл із лавками. Стіни всередині хати, як правило, «чисто білять з додатком синки», але велике значення має «додаткова поліхромія певних частин будови і цілі орнаментальні розписи», зокрема, печі, одвірок, рідше стелі, вільні місця стін і навіть глиняної підлоги. Про зовнішнє оформлення хати, дослідник писав, що розпис хат був найбільш поширений в Галичині, Запоріжжі, Київщині, Поділлі, Полтавщині, господарські забудови розмальовували «виключно

назовні та в скромніших розмірах» досить різноманітним, але завжди «стилізованим, схематизованим» переважно рослинним чи геометризованим, рідше абстрактним орнаментом, птахами, звір'ями і «дуже рідко людськими фігурами» [2670, с. 8]. Особливе враження робила колористика «розкішної» української орнаментики в «пастельових, притемнених, ярих і пестрих» тонах, що відбивала український народній стиль [2215].

Незважаючи на важкі воєнні та післявоєнні умови, учений продовжував плідно працювати на користь української мистецтвознавчої науки, поступово здобуваючи численними науковими працями з історії українського мистецтва та мистецькими творами європейське визнання. Зокрема, він опублікував статті «Ukrainische Volkskunst» («Українське народне мистецтво») [2980] із 28 ілюстраціями та «Українське народне мистецтво» [2670; 2671], видав мистецькі альбоми «Орнаменти в історичних стилях» [2548; 2549], «Українські орнаменти історичні» [2698; 2699], «Українські орнаменти народні» [2700], «Орнаменти народні» [3171], де подав «взірці орнаменту княжої доби, Ренесансу, бароко, класицизму і ампіру», а також видрукував українською [2676] та німецькою [3852] мовами альбом «Українське ужиткове мистецтво» («Ukrainische Angewandte Kunst»), у якому подав 500 рисунків виробів із кераміки, металу, паперу, писанок, порцеляни та зразків вишивки і ткацтва. На ці мистецькі альбоми про орнаменти Л. Бурачинська опублікувала позитивну рецензію [466], зауваживши, що видання В. Січинського розкривають «розвій орнаменту в Україні, починаючи з найдавніших часів», висвітлюють шлях «народного мистецтва та тонкі різниці його техніки», мають повчальну цінність, корисні для мистців і мистецтвознавців, допомагають пізнати українську «окремішність» [219, с. 89].

Досліджуючи народне («людове», селянське) мистецтво, В. Січинський писав, що воно «найкраще відбиває характер і стиль народного побуту, яскраво характеризує національну вдачу, психіку та цілу ментальність народу» [2673, с. 6], адже «генетично зв'язане з цілим історичним розвитком

пластичного мистецтва» від найдавніших часів і найбільше пов'язане з мистецьким промислом, який в певні часи досягав високого технічного і мистецького розвитку [2670, с. 8]. Пізнати й зрозуміти українське народне мистецтво – це пізнати душу народу, пізнати сам народ, оскільки воно найбільше відповідає практичним потребам життя, має ужитковий характер і виробляє передусім ужиткові речі, що власне є промислом, прикладним ужитковим мистецтвом, у якому «заховалася краса, свіжість і самобутність народного стилю» [2670, с. 6].

Учений, вивчаючи прикладне мистецтво Гуцульщини, звертав увагу на «викладанки на дереві з пацьорками», з інкрустаціями «різнокольоровим деревом, кістю, перламутром, металом», на багату орнаментику керамічних виробів із «геометричними, сильно стилізованими рослинами і птахами», на «архаїчні» форми мосяжних виробів із карбуванням, на вироби зі «шкіри й кости», на мальовничий гуцульський одяг, ткацькі вироби з вовни, вишивки низьку, на незвичайно тонко виконані геометричним орнаментом або ж «мотивами риб, коней», писанки [3765, с. 469–470]. Він першим застосував термін «ужиткове мистецтво», однак серед українських науковців цей термін не знайшов широкого застосування, а був замінений невдалими термінами – «прикладне мистецтво», «декоративне мистецтво» [1157, с. 20].

У рецензіях на працю Б. Галіта «Домашній промисел» [2192] та статтю-гасло «Народне господарство. Промисловість» з «Енциклопедії українознавства» [2249; 2275] звернув увагу на неправильне вживання авторами термінів «ремісничча та доморобна (кустарна) промисловість», адже, на його думку, варто вживати термін «українське ужиткове мистецтво».

У праці «Побутовщина чи малоросіяństwo?» [2571] учений негативно висловився про тих мистців, які зневажають українське народне мистецтво і намагаються нав'язати українцям думку про його побутове значення.

В. Шандор справі народознавчих досліджень присвятив працю «Русини-українці і словаки» [2826–2828], у якій звернув увагу на особливості національного характеру, світогляду, історико-культурного досвіду

співіснування двох народів русинів-українців та словаків як безпосередніх сусідів [3308, с. 160], які в історичному розвитку часто «шукали спільних доріг і їх знаходили, часто подавали собі братню руку допомоги, що їм виходило на користь» [2827, с. 107]. Однак, чехословацька комуністична влада після 8 жовтня 1968 р., розглядаючи пропозиції до конституційного закону про національні меншини, висловила проти надання русинам-українцям права «вчитися своєю мовою та користуватися нею в зносинах з урядами» [2827, с. 108], розвивати традиційне народне мистецтво, а словацька шкільна влада навіть звільнила всіх учителів русинів-українців, які відмовилися скласти «присягу словацького вчителя», яка межувала зі «зрадою власних національних почувань та совісти» [2827, с. 117]. Від написання В. Шандором цих слів минуло майже півстоліття, але вони не втратили своєї актуальності оскільки й досі не полагоджена проблема русинів-українців у Словаччині [3308, с. 160].

Предметом особливої уваги Є. Сіцінського, а згодом і В. Січинського було вивчення традиційної культури українців, вираженої в народних ремеслах і промислах [3504; 3505, с. 64]. Так, В. Січинський у працях з історії українського гончарства, яке після виробів із дерева займало друге місце в ужитковому мистецтві українців [2630, с. 12; 2631, с. 3; 3490]: «Гончарство в околиці Карпат» [2342], «Гончарство Лівобережжя» [2343], «Гончарство на Чернігівщині» [2344], «Подільське гончарство» [2573], «Українська культура» [2646], «Наукові дослідження над українським мистецтвом» [120, арк. 247зв.] та в альбомі «Folk Art of Carpatho-Ukraine» («Мистецтво Карпатської України» (у перекладі Ольги Приходько)) [1118; 2967] – подав характеристики гончарних виробів різних регіонів України, показав спільність і відмінність їхніх форм, прикрас і застосування, зауваживши, що оригінальні суто народні форми гончарства, яке охоплювало різноманітні промисли ужитково-декоративного характеру: домашній посуд, кахлі, ліплені прикраси, забавки, статуетки, цілі побутові сцени, речі церковного вжитку, технічна кераміка, що відзначалися лагідністю і

гармонією ліній, форм і барв [2646, с. 5]. Учений також виявив зацікавлення багатою термінологією різноманітних форм посуду відповідно до його призначення і форми, адже лише миски і полумиски мали понад 15 термінів [2670, с. 8], охарактеризував центри народного гончарства (Буковина, Волинь, Галичина, Гуцульщина, Закарпаття, Запоріжжя, Київщина, Підляшшя, Поділля, Полісся, Полтавщина, Слобожанщина, Сокальщина, Харківщина, Чернігівщина) [2573; 2670, с. 8; 3505, с. 68; 3775, с. 303–305].

Характеристику розвитку кераміки від трипільської культури і до початку ХХ ст., історію розвитку керамічних центрів, окремих майстерень і шкіл, технічних досягнень та організації керамічного виробництва, художнього оформлення і використання кераміки, її зв'язок із Візантією і Заходом розкрив В. Січинський у працях «Грецька і римська кераміка на Україні» [2353], «Кераміка княжих часів» [2450], «Кераміка козацьких часів» [1300; 2451], «Кераміка» [2452; 3775; с. 301–302; 3775, с. 473–476], «Ренесанс української кераміки» [2591], «Сучасна керамічна промисловість» [2625], «Трипільська мальована кераміка» [2630; 2631], «Українська народна кераміка» [2653], «Українське народне мистецтво» [2670; 2671], «Українське ужиткове мистецтво: Кераміка...» [2676], «Ukrainische Angewandte Kunst: Keramik...» («Українське ужиткове мистецтво: Кераміка») [2977], де писав, що широкий розвиток керамічного промислу спричинили великі поклади високоякісних звичайних і каолінових глин, з яких виходять найкращі гатунки порцеляни, фаянсу і «кам'яного посуду» [2657, с. 4; 3730, с. 9]. Дослідник стверджував, що вже в IV–III тис. до н. е. автохтонне населення прикрашало глиняний посуд «тонким колірованим (кольоровим – А. Т.) рисунком» у білій, гнідй, жовтій, фіолетовій, червоній, чорній барвах, з дуже різноманітним і живим візерунком у формі геометричних мотивів, або орнаментальної в'язі, рослинної орнаментики, образів птахів, схематичних зображень фігур барана, вола, оленя, пса, рідше коня, свині або людиноподібні постаті [2630, с. 12–13]. У формі посуду та його орнаментиці, на думку вченого, виявлялися традиції старокняжої доби, був помітний вплив

народного мистецтва вишивки, писанки і ткання, а в зовнішньому вигляді найтипівішими були форми подібні до грецької античної кераміки [2573; 2671, с. 8; 3505, с. 68].

В. Січинський, дослідивши збірки кахлів XVI–XVII ст. у музеях Запоріжжя, Києва, Львова і Чернігова, які своєю декоративністю й насиченістю кольорів з оригінальними орнаментальними мотивами «відзначалися великою тривалістю, добрим випалом і міцною рівною поливою», писав, що «на розмальованих полив'яних пічних і стінних кахлях, відображалися цілі рослинні й тваринні композиції; побутові й історичні сцени: запорозьких куренів, забави в корчмі, бій з татарами; окремі стрільці, козаки, бандуристи, кораблі, гетьмани» [3505, с. 69–70; 3775; с. 301–302]. Однак, досить поширеними були однобарвні (білі, блакитні, брунатні, зелені, темно-жовті, червоні, чорні) кахлі з «заглибленими пластичними візерунками» [2671, с. 8; 3775; с. 301–302], які «в кожній печі складають немов би ілюстраційну читанку для дітей» [2671, с. 8]. Найбільш знаними осередками кахельного виробництва були Волинь, Галичина, Поділля, Полтавщина, Чернігівщина, а українських майстрів запрошували до інших країн, де це виробництво лише народжувалося.

Вивчаючи українську порцеляну, В. Січинський у монографії «Українська порцеляна» [2657], працях «Волинська порцеляна» [2337], «Межигірська порцеляна» [2485], «Українська порцеляна» [1294; 2655; 2656], «Фабрична порцеляна II пол. XIX ст.» [2708], «Українське ужиткове мистецтво: ... Порцеляна...» [2676], «Ukrainische Angewandte Kunst: Porzellan...» («Українське ужиткове мистецтво: ... Порцеляна...») [2977], у доповіді «Українська порцеляна» (Львів, 26 жовтня 1936 р.) [1256] розкрив історію її виробництва, починаючи з античних часів і до початку XX ст., висвітлив історію постання в другій половині XVIII – на початку XIX ст. фабрик у Баранівці, Волокитно, Глухові, Городниці, Корці, Межигір'ї, Потеличі, Томашові, де залягали великі поклади одного з кращих сортів білої каолінової глини [2657, с. 6], показав високий технічно-мистецький рівень

виробів і взаємозв'язок із народною керамікою, подав цінні відомості про власників фабрик і майстрів-мистців. Мистець наголошував, що прекрасні вироби старої української порцеляни становлять величезні мистецькі та культурні цінності, є «дороговказом для майбутнього розвитку цієї дуже цінної галузі української промисловості» [2657, с. 18]. Недаремно, незважаючи на всі найновіші матеріали, ніщо не може замінити високоякісний порцеляновий столовий посуд, а відомі світові виробники порцеляни й досі оберігають секрети мистецтва виконання та декорації порцеляни [2657, с. 3]. Монографію «Українська порцеляна» автор експонував на виставці «Українська артистична кераміка» (Женева, 1955) та «відіслав для перекладу французькою мовою», однак через брак коштів вона не була перекладена [1677].

Мистецтву деревообробного промислу учений присвятив праці: «Дерев'яні прикраси» [2369], «Дереворит» [3765, с. 497–498], «Різьба» [3777, с. 821–824], «Селянське виробництво в дереві» [2609], «Твори з дерева» [2628], «Українське дерев'яне будівництво і різьба» [2666], «Українське народне мистецтво», у яких зробив огляд розвитку промислу (різьблення архітектурних деталей і прикрас будівель і храмів, меблів, інших предметів, бондарства, ложкарства, стельмаства, токарства), яке на початку ХХ ст. «задовольняло конечні потреби» майже 83% населення [2670, с. 8].

Досліджуючи зв'язок меблів з архітектурою приміщень, В. Січинський у працях «Меблі народного виробу» [2483], «Модерні меблі» [2517], «Українське народне мистецтво» [2670], «Українська народна мебля» [2654] провів думку про те, що архітектурний стиль будівлі впливає на меблі, які водночас тісно пов'язані з самою будівлею, адже кожний вид українських народних досить простих, доцільних і пропорційних меблів у селянській хаті мав «своє постійне місце і практичне призначення».

В. Січинський активно вивчав українське металеве виробництво: зброярство, ковальство, людвисарство (відливання з металу), мосяжництво, ювелірство та інші види домашнього промислу, дуже розвиненого в старі

часи та козацьку добу [2671, с. 9; 3647, с. 923]. Цій проблемі присвятив праці: «Ужиткове (виробниче) мистецтво (мист. промисловість). Металеві вироби» [3803, с. 460–463], «Нариси з історії української промисловості» [2529], «Українське народне мистецтво» [2670; 2671], «Металеві вироби» [3775, с. 308–310], де писав, що найбільшу своєрідність мали вироби ковалів, пов'язані з дерев'яним будівництвом, залізні хрести церков у різних формах, предмети домашнього вжитку, відлиті з кручених дротиків і бляхи, нерідко карбовані орнаментом, за «свобідно і своєрідно» трактованими та перетвореними мотивами візантійських і ренесансових «ремінісценцій», з іншими відмінними від «сусідних москалів» формами [2671, с. 9]. У праці «Історичний скарб України в Нью-Йорку» [2439] писав, що українське виробництво «відливаних, кручених з дротиків, карбованих і гравірованих» золотих і срібних ювелірних виробів у XI–XII ст. досягало значно вищого від усіх сусідніх народів і навіть Західної Європи технічно-мистецького рівня. У статті «Важлива українська епіграфічна пам'ятка» [2311] мистець охарактеризував хрест-елколпін княжих часів (XII–XIII ст.), знайдений у 1892–1897 рр. у Києві, незвичайно тонкого виконання з інкрустацією золотом і емаллю, виконаний київськими ювелірами.

Відливання дзвонів в Україні як окрема галузь людвисарства було дуже поширене з давніх часів і стояло на високому технічно-мистецькому рівні [702]. Учений у статті «Дзвони» [3765, с. 508] зауважив, що перші літописні згадки про дзвони, які відливалися «на місцях їх призначення», датуються 1146 р. (Новгород-Сіверський). Великого розвитку людвисарство досягло в XVII–XVIII ст. на Придніпров'ї, перша дзвоноливарня Дублянського виникла у м. Броди в 1747 р. У XIX ст. людвисарство як промисел занепало, адже дзвони відливали на заводах, а на весні 1930 р. більшовики, знявши дзвони з церков, знищили багато історичних зразків. Традиції українського людвисарства було втрачено, лише в незалежній Україні поступово відроджується давній народний промисел – людвисарство.

Коротку історію виробів зі скла від найдавніших часів до початку XIX ст., розвиток українського народного гутництва у XVI–XIX ст., розкрив В. Січинський у працях «Українське скло» [2678] та «Шкляні вироби» [3803, с. 479–480], зауваживши, що перші писемні згадки про гуту в Белащині, Городенщині, Калуші та Потеличі, датуються 1584 р. У XIX ст. гутний промисел був поширений на Волині (11 гут), Київщині (8), Поділлі (4), Чернігівщині (11), а про його великий розвиток свідчить великий асортимент, багата термінологія, форма, колористика, цікава орнаментика та мистецьке оформлення виробів тощо.

Значну увагу В. Січинський, як і його батько Є. Січинський, який наприкінці XIX – на початку XX ст. створив велику систематизовану, дбайливо зведену на картонних аркушах, колекцію з трьох із половиною тисяч зразків подільської вишивки [3503, с. 163–164], приділяв вивченню та дослідженню мистецтва української народної вишивки та ткацтва, витоки яких сягають сивої давнини, він присвятив такі праці: «Виставка збірок В. Пещанського у Львові» [2324], «Тулчинщина, село Орлівка. Вишивки низю» [2165], «Українська народна вишивка» [2271], «Українське народне мистецтво» [2671], «Українські вишивки» [2225], «Ukrainische Stickerei» («Українські вишивки») [2979], а також «Вишивки» [3764, с. 263], «Ткацтво» [3803, с. 463–466] та «Ткацтво і вишинкарство» [3775, с. 301–302], у яких писав, що «селянський домашній ткацький промисел і вишивальництво» були поширені буквально на всій території України, особливо на Полтавщині та Поділлі, де до Першої світової війни в селах було понад 40.000 ткачів, які щорічно виробляли понад 17 млн. м різних ткацьких виробів та 4 млн. м сукна. Проте більшовики під час колективізації знищили ці домашні промисли [2671, с. 8]. Добре орієнтуючись у витоках української вишивки, дослідник у публікації «Культурна хроніка» [2159] заперечив твердження московського дослідника С. Савінова, який з «неприхованим нахабством» писав, що в «українських вишивках Карпат були мотиви старомосковські», хоча найстарші згадки про Москву датуються XV–XVI ст.

Народознавчому вивченню ремесла вишивки В. Січинський присвятив альбоми «Альбом вишивок» [2280], «Українські вишивки» [2693], німецькомовний «Ukrainische Stickerei» [2979], франкомовний «La Broderie Ukrainienne» («Українські вишивки») [2957] та англomовний «Ukrainian Embroidery» («Українські вишивки») [2988], про які Л. Бурачинська (Нью-Йорк, 1948) писала, що українці-емігранти «радо привітали» «давно бажане й дуже потрібне» видання, де автор «з'ясував розвій» українського орнаменту та упорядкував «взори з різних українських земель» [467].

Характеризуючи український килим, учений в одній із промов «Народне мистецтво й модерна мистецька творчість» [559; 1266; 1390], яка згодом була опублікована [2530; 2531], на відкритті виставки народних тканин і вишивок у Музеї НТШ (Львів, 15 вересня 1935 р.) [559; 1145; 1266; 1390], де експонувалися вартісні старі «рідкої краси, багаті на коліри і взори», українські килими з Волині, Галичини, Київщини, Поділля, Полтавщини і Харківщини, вказав, що український килим має своєрідний стиль. Висока техніка та мистецький рівень килимарського промислу здобули килимам особливу популярність [2671, с. 8], які «без остраху» можна «повісити: і в хаті селянина і в салоні, при вибагливих і простих меблях» [1145]. Також наголосив на потребі «відродження і плекання» народного мистецтва [2530], яке стає джерелом модерного мистецтва лише тоді, коли «мистець не порабьски наслідуює», а перетворює народні елементи мистецькою свідомістю [2531]. Під час виставки вчений 21 вересня 1935 р. виступив із доповіддю «Український килим» [892; 1145], у якій подав історію українського килима з прадавніх часів, вказав на різномірні впливи, вияви мистецького смаку майстрів-килимарів, зазначивши, що український килим відповідає новітнім напрямам і вимогам моди.

У кінці XIX – на початку XX ст. Є. Січинський збирав та вивчав традиційну писанку, про що залишив, присвячену цьому українському народному мистецтву працю «Пасхальные писанки», у якій наполягав, що у дні світлого свята Воскресіння Христа Великодні яйця вживаються як символ

воскресіння Христа, засіб взаємних привітань і предмет святкових подарунків. Великодні яйця представляють цікаве в побутовому, етнографічному та історичному відношенні явище, що мало важливе релігійно-побутове і символічне значення, як символ воскресіння Христа і нашого загального воскресіння після смерті [3503, с. 165]. Наслідуючи свого батька В. Січинський народному мистецтву писанкарства присвятив праці: «Символіка українських писанок» [2610], «Українське народне мистецтво» [2671], «Українські писанки» [2701–2703], у яких писав, що найбільшої уваги заслуговують писанки як «улюблений святочний предмет Великоднього культу», хоча писанки «генетично сягають передхристиянських часів» і в їхніх орнаментах «зустрічаємо незвичайне багатство композиційних і чисто малярських засобів та окремих мотивів, з великою різноманітністю місцевих особливостей» [2671, с. 8]. Як дослідник писанкарства був головою журі конкурсу писанок 12 квітня 1952 р. [993] і в березні 1953 р. [1074], виступав перед учасниками і відвідувачами конкурсу-виставки з оглядом історії мистецтва української писанки. Внесок у збереження мистецтва писанки зробили Марія (березень 1953) [1074, с. 3; 1515] та Ніна (березень 1966) [1144] Січинські, які брали активну участь в організації і проведенні виставок-конкурсів писанок під егідою СУА в Нью-Йорку.

Предметом особливої уваги членів родини, зокрема Є. Січинського були українські промисли як одні з найдавніших традиційних галузей українського ужиткового мистецтва [3503, с. 168–177]. Вчений в праці «Материалы для истории цехов в Подолии» висвітлив історію розвитку цехів, що в XVI ст. поширилися на Поділлі, їх організацію, структуру, вказав на позитивні та негативні сторони цехових товариств [3503, с. 168–169]. Його справу продовжив В. Січинського, який у досить вартісних фундаментальних працях: «Нариси з історії української промисловості» [1257; 1298; 2529], німецько-україномовній «Ukrainische Angewandte Kunst: Keramic. Porzellan. Metallerzeugnisse. Weberei. Aushobereinen. Papirerzeugnisse. Bemalte Eier» («Українське ужиткове мистецтво: Кераміка. Порцеляна. Металеві вироби.

Ткацтво. Вишивки. Вироби з паперу. Писанки») [2676; 2977] та доповіді «Зв'язок поміж промисловим і народнім мистецтвом» (Львів, 1935) [1273] – зробив огляд гутних промислів, керамічної, порцелянової, фаянсової, текстильної і ткацької промисловості, килимарства, металевого виробництва та ливарництва, обробки деревини та папірень, подав реєстр майстрів і перелік окремих галузей виробництва, зауваживши, що незвичайний розвиток промисловості в Україні XVII–XVIII ст. російський уряд використовував повністю для своїх потреб у «спільних» війнах проти Туреччини і татарського Криму. Полотно і сукно для одягу московського війська, полотно на шатра і корабельні вітрила постачали майже винятково українські фабричні підприємства. Для фабрик, які на початку XVIII ст. почали закладати в Московії, «головна маса майстрів привозилася з України»; у праці «Вистава Марії Дольницької в Празі» (Львів, 1937) [2156] та альбомах «Українське ужиткове мистецтво» і «Українська культура» В. Січинський розкрив історію українського мистецтва емалі, та опублікував кольорові репродукції з емалі старокняжої доби, зокрема, нагрудного хреста XI–XII ст. [2439, с. 41]. Вчений у статті «Історичний скарб України в Нью Йорку» [2439] та у спільній з Я. Пастернаком статті «Емаль» [3765, с. 628] розкрив історію «емалієрства» в старокняжу добу, які відзначалися «такою високою умілістю», що їх прирівнювали до кращих виробів «візантійської столиці» [2439, с. 39–40] і писали, що французькі та іспанські значно грубішої форми і техніки виробу з емалі XII–XV ст. не мали «тої делікатности, тонкої фінезії і досконалости», як українські [2439, с. 42].

У своїх дослідженнях В. Січинський звертав увагу й на історію українського виробництва паперу. Зокрема у працях: «Папірні в Україні» [2557], «*Papierfabriken in der Ukraine im XVI–XVIII Jahrhundert*» («Фабрики паперу в Україні в XVI–XVIII ст.») [805; 2931; 2932], «*The Paper industry in Ukraine*» («Індустрія паперу в Україні») [2976] та «Вироби з паперу» [3803, с. 480–482] висвітлив витоки паперового виробництва, починаючи з XVI ст., стверджував, що саме «розмір паперового виробництва» в XVI–XVIII ст.

засвідчив «культурний рівень» українців, адже «папір уживано майже виключно до писання та друкування книжок». Хоча папір в Україні вперше з'явився в XIV ст., однак перша паперова фабрика (папірня) постала в містечку Янів (нині – с. Іванів Старосамбірського р-ну Львівської обл.) лише біля 1522 р., тобто на 64 роки раніше, ніж у Голландії, і на 168 років скоріше, ніж у США, а в Московщині вперше виробили папір, придатний для вжитку лише на початку XVIII ст., «себто на два століття пізніше як в Україні. На московському папері не було водяних знаків, тому московити вже у 1744 р. почали підробляти водяні знаки голландських та інших фабрик. У другій половині XIX ст. «централістична система Москви» захопила українські фабрики, що призвело до занепаду українських фабрик. У 1930 р. виробництво паперу в Україні досягало лише 10% продукції СРСР, хоча Україна для розвитку фабрик паперу мала найкращі природні багатства [2557, с. 17–18].

Члени родини в своїх дослідженнях звертали увагу на історію розвитку українського друкарства. Зокрема Є. Сіцинський у працях «Історичний нарис друкарства та видавництва на Поділлі», «Подольские типографии и издания» та рукописі «Друкарні та видання на Поділлі» [3503, с. 173–175], висвітлив історію становлення й розвитку друкарень у XVI–XIX ст., охарактеризував їхні видання і подав перелік видань [3503, с. 173–178]. В. Січинський, розглядаючи історію розвитку українського друкарства XV–XVI ст. і вплив на нього німецького й італійського, у працях «Гравюри українського перводруку: (До ювілею українського друкарства)» [2350; 2351] та «Die Anfänge der Buchdruckerkunst in der Ukraine» («Початки книгодрукування в Україні») [2946] вказав, усупереч твердженням радянських дослідників, на незалежність початків і розвитку українського друкарства від московського [1499; 2581]. М. Ваврик у рецензії [3083, с. 284] стверджував, що праця ученого «Друкарня св. Юра у Львові» [2386] про святоюрську монастирську друкарню 1686–1708 рр. цінна «докладним

описом з автопсії кожного друку, що з неї вийшов», а головною заслугою дослідника є «опис відомого Ірмологіона» («Ірмолой», 1700 р.) [3083, с. 283].

Низка публікацій члена родини Є. Січінського, зокрема «Древнее рукописное Евангелие, найденное в м. Сатанове Проскуровского уезда Подольской губернии», «Опись старопечатных книг музея Подольского церковного историко-археологического общества», «Стародруки Кам'янецького історично-археологічного музею» та інші присвячі вивченню історії рукописного Євангелія XVI ст. та палеографічному опису стародруків і рукописів XV–XIX ст. [3503, с. 176]. В. Січинський продовжуючи справу батька присвятив історії українських стародруків праці «В справі новішого перекладу Євангелії українською мовою» [2309; 3487], де висвітлив історію перекладу І. Огієнком Біблії на українську мову; «Передмова рукописного Євангелія кінця XVI ст. на Маковиці на Закарпатті» [2558], охарактеризував Євангелія та репродукції першої і третьої сторінок передмови; «Перша друкована українська книга Євангелія Тяпинського 1562 р.» [2563; 3537] охарактеризував видання Василем Тяпинським Євангелія церковнослов'янською та руською мовами.

Бажаючи всесторонньо пізнати історію українського народу, В. Січинський вивчав історію розвитку промисловості. Так, у працях «Перший пароплав “Українець”» [2567] та «Перший український пароплав» [2566] розкрив історію розвитку машинобудівної фабрики в м. Городище (нині – центр Городищенського р-ну Черкаської обл.), виготовлення і спуск у Дніпро в 1853 р. першого українського залізного пароплава «Українець». У своїх працях [2567; 2677] подав коротку історію українського цукроварного промислу та заперечив твердження московських дослідників про вплив «старшого брата» на його розвиток в Україні, а, навпаки, показав, що в Московії цукроварство розвивали саме українці. У розвідці «Медицина на Україні XVII–XVIII ст.» [2484] висвітлив розвиток і значення медицини в Україні, зауваживши, що ряд українців, отримавши світську освіту в Києво-Могилянській академії, закінчили медичний факультет університету в

Страсбурзі, серед них учений вважав найяскравішою особистістю Данила Самойловича, одного з основоположників української епідеміології.

Значний внесок у дослідження усної народної творчості зробила Л. Бабота, адже усвідомлювала, що український фольклор – це історична основа, джерело і виразник народної свідомості та ідентичності. У працях «Будь гордий за край, де прожив наш народ...» [1958], «З життя наших предків у минулому столітті» [1949], «Знахідки і втрати» [2020], «Пісні зелених Карпат» [2081], у спіавторстві з М. Мушинкою – «Kultúrne aktivity Rusínov-Ukrajincov po roku 1989» («Культурна діяльність русинів-українців в 1989 р.») [2864] висвітлила творчість письменників і поетів-русинів, яких вважає частиною загальноукраїнського літературного процесу, щодо їхнього внеску у збереження знання про життя і природу, давні культури і вірування, культуру українців-русинів.

Народознавче вивчення українців членами родини більш детально розкрито у наших статтях [3490; 3504; 3505; 3516; 3529; 3551].

Отже, науково-творча спадщина членів родини щодо проблем народознавчого вивчення українців, їхніх ремесел і промислів є вагомим внеском в українську культуру.

Висновки до розділу

Члени української родини розробили власні підходи до теорії та історії української культури і мистецтва, які збагатили досвідом практичної роботи в мистецьких організаціях України, Чехословаччини, Німеччини та США. Вони у числі перших окреслили і проаналізували багатовіковий розвиток української культури і мистецтва, запропонували їхню періодизацію, продемонстрували самобутність і оригінальність у контексті українського, загальноєвропейського і світового виміру. Їхні культурно-мистецькі пошуки знайшли відображення в численних працях про українське і європейське мистецтво, українську архітектуру, сакральне і народне малярство, про

виставково-мистецьке життя українських мистців на теренах України, Європи і США. Більшість із творчих здобутків члени династії українських культурних діячів апробували на різних наукових і мистецьких засіданнях і прилюдних зібраннях, опублікували в українських та іноземних часописах.

Зібрані та опубліковані членами династії матеріали з історії української архітектури є інформативно складними історичними джерелами і містять багатопланові відомості щодо різних аспектів минулого України. У їхніх публікаціях в опосередкованій формі втілено ідеали того часу, важливі суспільні ідеї та естетичні вподобання українців, найвизначніші з яких концентрують культурні досягнення певної доби і вирішують важливі мистецькі проблеми української архітектури в усіх проявах.

Багатогранна творчо-мистецька спадщина Володимира Січинського має промовисте «українське обличчя» і незмінно втілює високі досягнення народного мистецтва і культури українського народу. Його відданість українським традиціям і «захищеність» від невмотивованих зовнішніх естетичних впливів упродовж тривалого еміграційного життєвого шляху доводить унікальність і непересічність мистецького таланту, його творчість можна вважати визначним явищем в історії українського мистецтва і графіки.

Члени родини в своїх дослідженнях намагаючись узагальнити традиційно-побутову культуру українців, зокрема українців-русинів, як систему духовної і матеріальної культури українського народу, сформувалися як відомі етнографи ХХ ст. Їхні народознавчі дослідження є важливим історичним джерелом для історичної науки й народознавства загалом і дозволяє значно розширити наші знання про український народ, багатство і розмаїття його культури, повніше усвідомити й збагнути, що в дуже складних і несприятливих умовах історичного буття українці завжди зберігали самобутність і невичерпну творчу силу, без чого неможливе усвідомлення національної гідності і приналежності до українського народу.

РОЗДІЛ 5

ОСВІТНЬО-ПЕДАГОГІЧНА, НАУКОВА ТА РЕЛІГІЙНО- БОГОСЛОВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЛЕНІВ РОДИНИ

5.1 Організатори та діячі науково-освітніх інституцій та історико-краєзнавчих осередків

Творчо натхненні члени родини Сіцинських-Чехівських-Січинських-Шандорів організовували, творили та розвивали осередки української вільної науки та освіти в місцях поселення [527, с. 2]. За намагання розкрити внесок українців у світову історію та культуру, надати українцям у світі знання про Україну, її народ, власну багатовікову історію та культуру, «старший брат» називав їх українськими націоналістами, «бандерівцями» [3050, с. 98–99].

В. Січинський протягом життя зберігав повагу до батька Є. Сіцинського, який брав активну участь у створенні та діяльності Кам'янець-Подільського державного українського університету (1918–1921 рр.) [3158; 3160; 3163; 3165], і майже в усьому наслідував його [3300, с. 20], брав дієву участь в організації та діяльності наукових та навчально-освітніх інституцій. Після успішного закінчення в 1917 р. Інституту цивільних інженерів [3300, с. 23] він повернувся в Україну [110, арк. 21; 3300, с. 23] та зі знаними діячами культурно-національного відродження Д. Дяченком, К. Широцьким узяв участь у створенні Київського архітектурного інституту [61, арк. 45; 1475, с. 816; 3300, с. 23]. Через наближення більшовицьких військ до Києва він переїхав до Кам'янця-Подільського [1117], наприкінці 1920 р. – до Львова, а в 1923 р. – до Праги, яка в 1920-х рр. була центром «інтелектуальної і політичної верхівки українського народу» [56, арк. 1; 3594, с. 22; 3226, с. 214; 3602, с. 479; 3644, с. 143], де емігранти створили освітні інституції [30, арк. 7; 3443, с. 25]: Український вільний університет, Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова, Українська студія пластичного

мистецтва, Українська гімназія в Ржевниці-Модржанах [1909, с. 167; 3380, с. 349], у розбудові яких учений брав участь.

В Українському вільному університеті [32, арк. 3, 9; 3772, с. 3418], що складався з двох факультетів: філософського та права і суспільних наук [33, арк. 143; 1815; 3095, с. 35; 3226, с. 214] і «служив справі виборення Української держави» [773; 1070], В. Січинський в 1927 р. став доктором філософії [3322, с. 131; 3602, с. 484]. Основною запорукою плідної діяльності УВУ, який за тривалістю «свого існування серед усіх діаспорних навчальних закладів» не має аналогів [1070], був високий фаховий рівень професорсько-викладацького складу, до якого в 1939–1949 рр. входив В. Січинський [367, с. 265–333; 654, с. 86, 90; 3084, с. 12; 3094, с. 47–48; 3322, с. 124; 3380, с. 350; 3864]. Про науковий авторитет професорів УВУ свідчить обрання більшості з них, зокрема В. Січинського дійсними членами НТШ та УВАН. Впродовж 1927–1942 рр. учений був членом Міжнародного наукового товариства ім. Йоганна Гутенберга «Gutenberg-Gesellschaft» (Майнц, Німеччина) [283; 3094, с. 51; 3681] та постійним співробітником щорічника «Gutenberg-Jahrbuch», де опублікував близько десятка праць з історії українського граверства і графіки, розкривши історію виробництва паперу на українських теренах з XVI ст. [283; 805; 1930]. Я. Січинський зібрав праці батька з «Gutenberg-Gesellschaft» та «створив цілу “книжку”» німецькою мовою [283].

У критичний період окупації Чехословаччини німецькими військами УВУ, в якому тоді навчалося більше 700 студентів [3380, с. 350], спромігся зберегти незалежність [654, с. 90] і навіть дещо поживити діяльність, адже не підпадав під закон про заборону чеської вищої школи [3380, с. 351]. Незадовго до закінчення Другої світової війни професорська колегія УВУ налічувала лише 20 професорів, серед них В. Січинський, 10 доцентів і 3 лектори [367, с. 29]. У травні 1945 р. частина викладачів і студентів у зв'язку з наступом більшовицьких військ переїхала до Мюнхена (Німеччина) [367, с. 30; 1538, с. 697; 3089, с. 62], де в червні відбулися наради щодо відновлення діяльності УВУ [1487; 3089, с. 65]. В. Січинський з

українськими науковцями «намагався заснувати (відновити)» в Аугсбурзі Карловий університет, але ідея не знайшла підтримки серед українських емігрантів [229]. Головними чинниками відновлення діяльності УВУ в листопаді 1945 р. стали наявність в середовищі української повоєнної еміграції значного числа професорсько-викладацького персоналу і студентів, які бажали закінчити перервані війною студії, та наполеглива праця професорів І. Мірчука, В. Січинського та ін. [367, с. 31; 1080, с. 179; 1327; 1342; 1909, с. 170; 3089, с. 66; 3300, с. 52; 3647, с. 925]. У лютому 1946 р. УВУ, укомплектований висококваліфікованими професорськими силами [1352], серед яких В. Січинський [654, с. 95], маючи підтримку з боку американських установ, баварського Міністерства освіти [654, с. 93; 3089, с. 66] і фінансову підтримку Голови опікунської ради університету архієпископа Івана Бучка [367, с. 31], розпочав навчальний процес [1341; 3089, с. 66], який у 1946–1951 рр. змінювався «настільки, наскільки нерівномірно плило й життя втікачів» [3271, с. 167]. Станом на січень 1949 р. в УВУ студіювало лише 56 осіб та було стільки ж викладачів [1815], оскільки значна частина студентів і викладачів, зокрема й В. Січинський [3656, с. 261], виїхала до США. Через це поступово знижувалася діяльність УВУ, який радянський історик К. Дмитрук називав «своєрідним розсадником українського буржуазного націоналізму та реакційної уніатської ідеології», а його викладачів – «купкою людців» [3062, с. 92–93]. Історія розставила все на свої місця, радянських істориків уже немає, а УВУ й досі є унікальною національною інституцією [1524], яка активно діє поза межами України, об'єднує кращі інтелектуальні сили діаспори [3093, с. 68].

У 1931 р. чеський уряд за настирливим наполяганням радянського уряду припинити підтримку «контрреволюції» [1461, с. 2] різко зменшив фінансування Української господарської академії в Подєбрадах [1723; 1908, с. 167; 3380, с. 351; 3759, с. 912; 3864] і розпочав її ліквідацію. Але «залишався майже увесь професорський склад, адміністрація, видавничий апарат, здобутий досвід», і, як писав В. Приходько, «було б самогубством усе

це ліквідувати» [1461, с. 2]. Тому в 1932 р. УГА було реформовано «в першу в світі школу політехнічного типу кореспонденційного навчання» [1908, с. 168] – Український технічний господарський інститут в Подєбрадах [1726; 1908, с. 168; 3380; с. 352], який лише 6 липня 1935 р. отримав дозвіл на освітню діяльність [1723]. Навчання в УТГІ відбувалося впродовж восьми семестрів [1726], його проводили понад 70 викладачів, зокрема В. Січинський [3864]. УТГІ 28 червня 1945 р. отримав декрет Military Government – дозвіл на відновлення діяльності [1723; 3089, с. 64] і 11 липня переїхав до Регенсбургу, де 27 серпня розпочалися науково-популярні виклади, у вересні – друк навчально-методичної літератури [3594, с. 61], а 26 листопада [1461, с. 2; 3675, с. 27] – виклади на високошкільному секторі УТГІ [508; 1139; 1725; 1908, с. 168; 3594, с. 61; 3864]. Відновлюючи чинність УТГІ, його професорсько-викладацький склад, серед якого був В. Січинський [841], ставив завдання сприяти розвитку української освіти [1725] серед української «молоді-збігців». Навчання відбувалося на п'яти факультетах [1327; 1461, с. 2; 1724; 1908, с. 168–169], однак масова еміграція студентів і значної частини викладачів у 1949 р., призвела до припинення навчання.

Професорсько-викладацький склад УТГІ, що переїхав до США, зокрема й В. Січинський, уже 10 грудня 1950 р. створив Управу Представництва УТГІ в Нью-Йорку (голова Я. Моралевич), яка оголосила запис студентів «по секторах аудиторного позаочного навчання», організувала прийняття іспитів від студентів, захист дисертацій на звання доктора технічних наук, доктора ветеринарії, магістра фармації та магістра державних наук [544; 1723; 1915]. У 1951 р. колишні науково-педагогічні працівники УТГІ, серед них В. Січинський, розпочали заснування Українського технічного інституту в Нью-Йорку [3089, с. 67]. 11 серпня 1954 р. Департамент освіти штату видав дозвіл на відкриття УТІ і призначив його Кураторію (голова Я. Моралевич) [701; 1989; 1877], яка запросила до праці 70 викладачів, зокрема В. Січинського та В. Шандора. Офіційне відкриття УТІ відбулося 20 листопада 1954 р. [515; 558; 701; 1877] і стало «визначним актом

культурного і політичного значення» для української спільноти в США [515]. 1 жовтня 1955 р. в УТІ, який мав чотири факультети: агрономічно-лісовий, економічний, інженерний і політичних наук – відбулися вибори академічних органів на 1955/1956 н.р. Президентом УТІ обрали О. Архимовича, секретарем УТІ та секретарем економічного факультету – В. Шандора, деканом інженерного факультету – В. Січинського, його заступником – Є. Приходька [1286], а В. Приходько викладав теорію і практику місцевого самоврядування [1748]. Проте діяльність УТІ була не всім до вподоби, невідомі злочинці, яких поліція так і не знайшла, 17, 20 та 21 березня 1964 р. зробили напади на приміщення УТІ, розбили друкарські машинки, столи, креслярське приладдя та лампи, порвали та порозкидали «урядові папери», цінні наукові праці, рідкісні книжки, архів, картотеки [1893].

У міжвоєнній Празі 7 липня 1923 р. був відкритий Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова як дворічна, згодом, три- та чотирирічна вища педагогічна школа [1323; 1908, с. 169; 3322, с. 172; 3380, с. 353; 3864] (директор Л. Білецький) [3322, с. 172]. УВПІ у різні періоди мав 23–39 кафедр на факультетах [3322, с. 173; 3371]: літературно-історичний; природничо-географічний і фізико-математичний (з 1926 р. математично-природничий); музично-педагогічний [57, арк. 4–7]. У 1923–1933 рр. у УВПІ працювали 92 викладачі, з них – 80 українців, зокрема В. Січинський [3226, с. 218; 3322, с. 176; 3602, с. 571–576], який у 1923–1929 рр. завідував кафедрою історії мистецтва [2447; 2194], котра представляла науково-теоретичні інтереси українського мистецтва і разом з УСПМ була «найпотужнішим центром, що акумулював багатий історичний досвід мистецьких шкіл України і тогочасних новітніх тенденцій європейської мистецької педагогіки» [2447, с. 3]. 9 липня 1925 р. Професорська рада («Рада штатних професорів») УВПІ, керуючись новим високошкільним статутом, прийняла рішення, що до її складу мають входити «особи, що керують катедрами» [3284, с. 19]. 14 липня того ж року було обрано новий склад Професорської ради, до якої увійшов В. Січинський [3284, с. 49]. У

1925–1929 рр. він був секретарем історико-літературного факультету [3284, с. 56], брав участь у наукових форумах у Празі [120, арк. 246зв.; 416, с. 53; 1355; 3078], Львові (1935) [1387] та ін. [811]. У 1930 р. почалося скорочення діяльності УВП, спроба його перетворення на науково-дослідний заклад не вдалася [1908, с. 169; 3864] і на початку 1933 р. через припинення чеським урядом фінансування УВП було закрито [1908, с. 169; 3380, с. 353].

Більшість дітей українських емігрантів були «позбавлені можливості вчитися в рідній школі», адже таких у Празі та її околицях не було [3595, с. 8], тому в березні 1924 р. УВП виступив з ініціативою заснувати українську гімназію як «взірцеву школу для практичних вправ своїх студентів» [3594, с. 11]. 1925 р. УВП в «порозумінні» з МЗС Чехословаччини відкрив українську гімназію, а 29 травня 1925 р. Міністерство шкільництва затвердило її як приватну Українську реформовану реальну гімназію при УВП. Через швидке зростання гімназистів та неможливість «знайти недороге» помешкання в Празі гімназія в листопаді 1927 р. переїхала до м. Ржевниці, за 25 км від Праги, де місцева шкільна рада та Громадський уряд «дозволили» використовувати приміщення «місцевої горожанської школи» [3322, с. 183; 3595, с. 8–10]. В. Січинський займав активну позицію у житті гімназії в Ржевницях [3594, с. 8], у якій у 1930 р. за його ініціативою і під його керівництвом було створено Батьківський комітет [3228, с. 503; 3322, с. 187], який з Українським жіночим союзом у Празі [707] та іншими інституціями надавав допомогу гімназистам-сиротам [707; 3322, с. 186]. У 1931 р. Комітет врятував гімназію від ліквідації, хоча вже було видано розпорядження Міносвіти про її закриття [3322, с. 187]. У 1934 р. Міносвіти на прохання Батьківського комітету та педради перетворило Українську реформовану реальну гімназію в «звичайну реальну гімназію» [3322, с. 184]. 13 жовтня 1937 р. гімназія переїхала до Модржан, поблизу Праги, де облаштувалася в «одному трьохповерховому будинкові» [3322, с. 186]. Окупація Чехії 15 березня 1939 р. принесла зміни в життя гімназії [3322, с. 209], але вона все ж давала можливість виховувати

українських дітей так, як того «вимагала українська національна гордість та національний інтерес» [3595, с. 3]. Діяльність гімназії була важливим складником «важного культурно-національного діла», оскільки дозволили вчитися дітям «убогої, по цілій Європі розпорошеної української» еміграції, рятуючи українську молодь від «культурного й соціального загину» [3594, с. 215; 3595, с. 3].

Українська політична еміграція, опинившись на початку 1920-х рр. у Чехословаччині створювала наукові осередки, які ставили завдання зберігати і продовжувати традиції української наукової праці [3330, с. 108; 3548; 3549].

30 травня 1923 р. професори філософського факультету УВУ заснували Українське історико-філологічне товариство в Празі [56, арк. 4; 89, арк. 2; 3076, с. 237; 3151, с. 257; 3319, с. 3; 3322, с. 196–197; 3602, с. 489] (голова Д. Антонович) [3319, с. 2; 3381, с. 354]. Перше засідання відбулося 7 червня 1923 р. за присутності 60 осіб [3322, с. 196–197; 3602, с. 489], зокрема й В. Січинського, який став членом УІФТ [3602, с. 489] і першим розкрив діяльність і значення цієї наукової інституції [2859; 2667; 3109, с. 7]. Поступово УІФТ об'єднав українських філологів та істориків [3151, с. 257] майже з усіх вищих навчальних закладів, науково-освітніх товариств та установ з теренів Європи [88, арк. 7; 3319, с. 3–4; 3322, с. 198; 3659], став єдиним центром українських науковців-емігрантів. Його членами станом на травень 1944 р. були 73 відомі українські історики та філологи, з них 62 – дійсні члени, а 11 – члени-співробітники [3602, с. 490; 3642, с. 94–95], але в травні 1945 р. УІФТ, після приходу радянської армії, припинило діяльність [3380, с. 355].

Члени УІФТ вважали основною формою науково-дослідної та просвітницької діяльності регулярні прилюдні наукові засідання, виголошення наукових доповідей і рефератів із широкими дискусіями чи обміном думками [56, арк. 4–5; 1193; 3076, с. 237; 3382, с. 2; 3602, с. 490], обґрунтування наукових концепцій [56, арк. 4–5; 1690], видання «Праць УІФТ» та різних доповідей своїх членів [3380, с. 354–355]. У 1923–1945 рр.

УІФТ провело 531 засідання, на яких обговорено майже 750 рефератів високого наукового рівня з проблем українознавства [354–356; 3319, с. 5; 3412–3422; 3642, с. 94–95], зокрема спеціальні засідання, присвячені ювілеям культурно-історичних подій (10-ліття заснування українського університету в Кам'янці-Подільському) [570, с. 109–110; 3319, с. 6; 3602, с. 490]. 25 травня 1931 р. відбулося прилюдне ювілейне засідання, присвячене 50-річчю наукової праці видатного українського діяча Є. Сіцинського, на якому Д. Антонович виступив із доповідю «Досліди Є. Сіцинського над пам'ятками мистецтва на Поділлі», В. Біднов – «Життя й 50 років наукової праці протоієрея Є. Сіцинського», П. Богацький – «Вплив Є. Сіцинського на молодь у Кам'янці», В. Щербаківський – «Праці Є. Сіцинського в археології Поділля», у яких розкрили життєві шляхи і науково-громадську діяльність ученого та підкреслили її значення для української історії та культури [1176; 3066, с. 53–54; 3319, с. 11]. Активною позицією виділявся В. Січинський, який у 1923–1938 рр. прочитав 23 доповіді [91, арк. 8; 490; 491; 1267–1270; 3319, с. 13–14], зокрема пройшли апробацію 6 тез його майбутніх виступів на міжнародних наукових форумах, а 8 тез опубліковані окремими виданнями [39, арк. 134; 91, арк. 6зв.; 802; 1355; 2152; 2390; 2603; 2620; 2633; 2663; 2665; 2955; 3319, с. 13], які засвідчили місце і роль ученого в українській історичній та мистецтвознавчій науці [3322, с. 209].

Наприкінці 1924 р. з метою об'єднання українських науковців та координації їхньої участі в міжнародній інтелектуальній співпраці було засновано Український академічний комітет. У 1926 р. Міжнародний комітет з інтелектуальної співпраці Ліги Націй (Женева) визнав УАК офіційною українською національною установою з інтелектуального співробітництва при Лізі Націй [3323, с. 193; 3380, с. 354; 3864]. УАК організував два Українські наукові з'їзди (Прага, 1926, 1932) [3323, с. 195], у яких брав участь В. Січинський. Учений у 1926 р. прийняв участь у конкурсі молодих дослідників Міжнародного інституту інтелектуальної співпраці, а наприкінці літа 1927 р. 5 осіб з-поміж 42 кандидатів одержали поважні стипендії для

подальшої наукової праці, серед них і В. Січинський, наукові надбання якого «в ділянці історії українського мистецтва стали позитивним здобутком тої молоді ще дисципліни». Дослідник використав отримані кошти для наукових досліджень пам'яток архітектури Галичини, Закарпаття, Пряшівщини [1263; 1265; 2246, с. 23–24; 3228], Венеції, Кракова та Львова [1263]. Як згадувала О. Шандор, він «сильно поширив свою дослідчу працю, не тільки по своїм фаху, але і в загальній історії України. Таким чином появилися його монографії про Мазепу, про Крим, назву України, краєві герби українських земель та ін.» [2246, с. 23–24], більшість яких побачили світ уже після виїзду В. Січинського з Праги [3226, с. 218]. Починаючи з 1938 р., діяльність УАК поступово спадала, а на початку 1940 р. він припинив свою діяльність [3380, с. 354; 3864]. Стипендія від Міжнародного інституту інтелектуальної співпраці швидко закінчилася, і вчений для продовження польових експедицій на Закарпатті та в Словаччині наприкінці 1920-х рр. звернувся до Корпусу по дослідженню (Комісія дослідів) Словаччини і Підкарпатської Русі при Слов'янському інституті в Празі [2935; 3300, с. 38], отримав невеличку, непомірно меншу, ніж видавали емігрантам-росіянам [3322, с. 256], студійну фінансову допомогу, яка не могла покрити експедиційні витрати, і навіть бували випадки, що вчений не мав за що повернутися з експедиції [34, арк. 13; 3300, с. 38].

Професорсько-викладацький персонал УГА в Подєбрадах з метою захистити академію від закриття та організувати співпрацю з Лігою Націй 27 грудня 1929 р. створив Українське академічне товариство (голова С. Бородаєвський) [29, арк. 3; 866]. Однак, нова інституція так і не приступила до праці, адже невдовзі розпочався процес ліквідації УГА та створення УТГІ. 7 грудня 1932 р. викладачі УГА та УВПІ, намагаючись спільно знайти вихід із кризового стану та продовжити наукову діяльність, створили з метою об'єднання та координування сил Українську наукову асоціацію (УНА) (голова Б. Іваницький, з 1936 р. – К. Мацієвич) [1681; 3864]. УНА нараховувала лише 48 членів, серед них і В. Січинський [1680], через

відсутність фінансів лише організовувала наукові засідання з доповідями, розробила спеціальну анкету і видрукувала відозву щодо збирання біо-бібліографічних матеріалів для словника українських учених, але ідея не мала підтримки [3864], хоча й сприяла В. Січинському в зборі матеріалів для «Словника українських мистців, архітектів, будівничих-майстрів», який і досі не видрукуваний. У 1933–1935 рр. члени УНА виголосили 47 наукових рефератів і доповідей [1680; 1681], зокрема В. Січинський на зібранні УНА 21 червня 1935 р. прочитав реферат про знахідки п'яти старих мап України з XVII–XVIII ст. [1288] та був обраний членом ревізійної комісії УНА [1680]. З початком Другої світової війни УНА припинила існування [3864].

Упродовж тривалого господарювання на Закарпатті чехословацька влада так і не створила в краї вищого навчального закладу, хоча думка про перенесення на Підкарпатську Русь УВУ з Праги та УГА з Подєбрад «нуртувала серед українських наукових і політичних діячів» ще з 1927 р. [654, с. 89; 1775]. 25 травня 1938 р. голова уряду Августин Волошин писав, що найближчим часом в Ужгороді почнеться заснування приватного українського університету, який згодом буде перетворений на державний університет [654, с. 90; 1341; 3094, с. 46], а 27 жовтня Управа Українського академічного комітету в Празі затвердила «Проект організації українського університету на Підкарпатській Україні» [36, арк. 14–20; 37, арк. 8–14]. В. Січинський, заохочений А. Волошином [1341], напрацював проекти будинку університету, гуртожитку і квартир для викладачів. Усі старання уряду Карпатської України виявилися «безуспішними», адже угорська окупація 14 березня 1939 р. унеможливила реалізацію цього освітнього проекту і архітектурного проекту В. Січинського. Закарпаття так і «не дочекалося своєї високої школи» [1775; 3226, с. 223; 3302, с. 31; 3380, с. 351]. У 1942 р. була здійснена ще одна спроба перенести УВУ до Ужгорода [38, арк. 1–12; 3602, с. 485], але і ця мрія залишилася нездійсненою.

У повоєнний час у середовищі українських науковців, які опинилися в Баварії (Німеччина), виникла думка закласти Українську вільну академію

наук [502, с. 96; 3089, с. 62], і вже в червні 1945 р. вони розглянули декілька проєктів організації наукової праці [674; 3089, с. 61–62; 3231; 3326]. 13 листопада в Аугсбурзі відбулася нарада 12 науковців різних галузей знань, які, обміркувавши різні можливі форми наукових об'єднань, зупинились на формі Вільної академії наук [502, с. 96], а 16 листопада за ініціативи Д. Дорошенка, П. Курінного, В. Міяковського, В. Січинського, В. Щербаківського та ін. створили Українську вільну академію наук в Аугсбурзі [473, с. 1–3; 502, с. 97; 1142, с. 117; 1189; 1631; 1836, с. 3; 1909, с. 170; 3046, с. 10; 3089, с. 64; 3593, с. 9]. Очільник відділу культури і освіти ЦПУЕН Д. Дорошенко став першим президентом «першої української центральної установи депівського періоду» – УВАН. 5 грудня 1945 р. було створено перший осередок УВАН «Група передісторії та ранньої історії України з допоміжними науками» [401; 470, с. 7; 502, с. 97; 1340; 1836, с. 3; 3046, с. 9–19; 3047, с. 188; 3271, с. 178; 3592], яка 25–28 січня 1946 р. влаштувала наукову конференцію, де В. Січинський виступив із доповіддю «До проблеми походження “Руси”» [473, с. 1; 502, с. 98; 3047, с. 190], присвяченою трипільській культурі, 24–25 квітня – на Шевченківській конференції УВАН із доповіддю «Шевченко – офортист» [472, с. 3, 7; 502, с. 98; 2748, с. 18–19]. 3 квітня 1946 р. в Новому Ульмі за ініціативи 9 українських мистців і мистецтвознавців створено мистецтвознавчу групу УВАН, очільником якої став В. Січинський [219, с. 61; 471, с. 8; 472, с. 3; 473, с. 2; 502, с. 97; 1753; 3647, с. 922], а 3–4 квітня відбулася Перша наукова конференція на якій мистець прочитав доповідь «Головніші українські терміни мистецтвознавства» [472, с. 3; 997; 1199; 1731], а 9–11 липня відкрив Другу наукову конференцію мистецтвознавчої групи УВАН (Берхтесгаден) [219, с. 79; 753; 994; 1200]. 17–19 квітня 1948 р. у Регенсбурзі відбулися щорічні загальні збори УВАН і одночасно Шевченківська конференція, де взяли участь понад 80 «носіїв вільної наукової думки», зокрема й В. Січинський [1039; 3271, с. 179]. Усього за два роки науково-дослідницької праці УВАН як «центру наукової роботи» [502, с. 98; 3046, с. 10–11]

відбулося 45 наукових форумів, на яких виголошено 239 доповідей, що «притягали до себе увагу культурних шарів громадянства» та «викликали живі відгуки в емігрантській пресі» [502, с. 98; 3271, с. 179]. УВАН для інформування членів із січня 1946 р. видавала «Бюлетень Української вільної академії наук», у якому відзначалося, що з доповіддю про античну культуру виступав В. Січинський [259, с. 190; 502, с. 98; 2383; 3047, с. 194]. З липня 1946 р. до 1948 р. виходив «Літопис Української вільної академії наук» [259, с. 188; 3047, с. 194], котрий містив інформацію про діяльність УВАН, де відзначено, що мистець за дорученням УВАН читав в осередках українського життя «доповіді про українську архітектуру, живопис, графіку», якими «намагався утримувати у своїх співвітчизників» «патріотичний дух та віру в краще майбутнє» [3300, с. 52].

Через переселення значної частини українських науковців за океан УВАН почала втрачати значення наукового осередку української еміграції [1039; 3593, с. 10], однак її багатовимірною діяльністю у «короткий, але переломний час в українському науковому житті» повоєнної Німеччини мала вплив на подальший розвиток наукового життя українських учених у США [1080, с. 173–186; 3089, с. 60]. 15 квітня 1950 р. у Нью-Йорку відбулися організаційні збори членів і співробітників УВАН, на яких обрали тимчасову Управу (голова М. Ветухів). 12 травня відбулася Перша пленарна наукова конференція, а 15 грудня затвердили статут УВАН як американської інституції з правом діяльності на всьому терені США [517; 1141, с. 134; 3593, с. 11], яка об'єднала 65 науковців [1662; 3271, с. 178; 3593, с. 13;]. В. Січинський брав участь у наукових зібраннях УВАН; виступав із доповідями [814; 837; 1251; 1568; 1781; 1856], зокрема про батька Є. Січинського на вечорі з нагоди 15-річчя його смерті (1953) [1119]. 28 червня 1962 р. Управа УВАН у некролозі висловила родині мистця глибоке співчуття з приводу смерті «заслуженого працівника на ниві українського мистецтва» [624; 625], а 30 червня вшанувала його пам'ять науковою конференцією [1783]. В обох випадках не згадується про його

членство у ВУАН, що дотично підтверджує конфлікт між УВАН та НТШ, який розпочався ще в 1947 р. і, незважаючи на всі зусилля з «консолідації й росту української вільної науки» [765], очільники УВАН та НТШ через «бажання бути головними» провідниками української науки на еміграції, дуже шкодили її розвитку [741; 986; 1142, с. 117; 3047, с. 194; 3089, с. 66].

В. Шандор у 1958–1968 рр. співпрацював з УВАН, яку радянський критик Є. Кирилюк називав «антинауковою установою» [1590; 3210], спорадично брав участь у її конференціях, засіданнях правничо-економічної секції, виступав із доповідями [858; 1744; 1784; 1784]. О. Чехівська з квітня 1963 р. була членом Комітету увічнення пам'яті українського письменника Тодося Осьмачки при УВАН (голова Г. Костюк) [1465] та з 1967 р. членом Товариства подолян при УВАН (голова М. Кравчук) [254]

Найбільш активно члени родини співпрацювали з НТШ у Львові як його дійсні члени, Є. Січинський з 1899 р. і В. Січинський з 1930 р. [1157, с. 18–19; 3602, с. 575; 3755, с. 5]: брали участь у засіданнях історико-філософської [1841; 3503, с. 78] та історико-мистецької секцій [1798], публікували праці в «Записках НТШ» [107, арк. 1–27; 1798; 2191; 2239; 2293; 2558] і «Працях Географічної комісії НТШ» [2534], у друкарні НТШ видавали книги [2243; 2288; 2292; 2294; 2301; 2307; 2354; 2627; 2663].

Наприкінці Другої світової війни переважна більшість дійсних членів НТШ у Львові, урахувавши досвід більшовицьких репресій 30–40-х рр. ХХ ст. супроти національно орієнтованої інтелігенції, опинилася в еміграції в Баварії (Німеччина) [336, с. 3]. Унаслідок наполегливої праці 30 березня 1947 р. у м. Берхтесгадені (Баварія) відбулися загальні збори членів НТШ в еміграції, за рішенням яких Товариство відновило діяльність (голова І. Раковський) [765; 1080, с. 178; 1141, с. 117; 1613, с. 51; 3089, с. 63, 65] з осідком у Мюнхені (Баварія) [765; 1080, с. 179]. 15–17 вересня 1947 р. у таборі Міттенвальд (Баварія) відбувся перший з'їзд НТШ, участь у якому взяли 31 дійсний член, зокрема й В. Січинський, 43 наукові співробітники та чимало гостей [765; 3271, с. 178]. З'їзд ухвалив низку постанов щодо

фінансово-організаційного зміцнення Товариства, відновлення видання «Записок НТШ» і щоквартальника «Сьогочасне й минуле», започаткував видання «Хроніки НТШ» [765; 3271, с. 178], а також постановив вважати найважливішим проектом видання «Енциклопедії українознавства» [765; 1840, с. 2], про що українсько-радянський історик Р. Симоненко писав, що «так зване НТШ» «під вівіскою наукової установи» заохочує «підступну діяльність буржуазно-націоналістичних злочинців» щодо націоналістичних наклепів «на історію і культуру українського народу», на «розквіт УРСР у братній сім'ї народів Радянського Союзу» [3062, с. 135]. «Інститут енциклопедії українознавства» при НТШ започаткував [3089, с. 66], а провідні українські вчені, зокрема й редактор відділу «Просторове мистецтво» В. Січинський [3777, с. 1196], у 1949–1952 рр. видали 3-томний фундаментальний «підручник з українознавства» – «Енциклопедія українознавства. Загальна частина» [465, с. 9; 765; 3271, с. 178; 3765, с. 639].

Розкриваючи культурну роль нової еміграції, В. Мудрий писав, що до США в 1947–1950 рр. приїхало понад 80 тис. українців, серед них майже 1 тис. науковців [336, с. 19; 1141, с. 131], ініціативна група яких 29 жовтня 1947 р. створила Американський відділ НТШ (голова М. Чубатий) [1368], а 4 березня 1948 р. «зачартеровала» (зареєструвала – А. Т.) його як «Non-profit Organization» («Громадська організація») [361, с. 17]. Великий перелом у діяльності АВ НТШ настав у другій половині 1949 р. зі збільшенням прибулих «здебільшого наукових членів, дійсних і кореспондентів» НТШ. Уже 23 червня 1949 р. у засіданні АВ НТШ взяв участь новоприбулий дійсний член НТШ В. Січинський [608; 1368], а 22 жовтня – у першій пресовій конференції АВ НТШ, присвяченій проблемам Товариства та української науки, учасники погодилися з тим, що в США «мусить повстати культурний центр, при якому існували б центральна українська бібліотека, музей й наукова робітня» [581]. 26 листопада 1949 р. АВ НТШ започаткував кожної другої суботи цикл наукових засідань – «Академічні вечори» з науковими та науково-популярними доповідями визначних учених-

українознавців і членів АВ НТШ, зокрема В. Січинського, дискусіями для українського та американського громадянства. Організацію «Академічних вечорів» доручили секретарю АВ НТШ В. Січинському [581; 590; 591; 600; 605; 1368]. Періодично звітуючи про роботу, В. Січинський 1 липня 1950 р. на зібранні АВ НТШ «подав підсумки успішної наукової праці» за сім місяців і зауважив, що за цей час відбулися 2 прилюдні академії, 23 наукові засідання, 8 «Академічних вечорів», на яких прочитано 5 доповідей з мовознавства, 1 – бібліографії, 9 – історії, зокрема В. Січинський відчитав доповідь «Рання християнська архітектура на Кримі» [591]. За «чіткий провід та працю в наукових засіданнях» голова АВ НТШ М. Чубатий висловив ученому подяку [591; 604]. 7 жовтня 1950 р. на зібранні АВ НТШ з розгляду плану наукової праці в 1950–1951 рр. [600; 953] було «уложено чергу й тематику наукових доповідей» на 1950 р., які майже кожної другої суботи відбувалися під проводом В. Січинського [600], який прочитав наукову доповідь «Зв'язок архітектури наших церков з Причорномор'ям у IV–X ст.» [1669]. На засіданні АВ НТШ 11 березня 1951 р. [599; 1841] В. Січинський, якого переобрали заступником голови Управи [763; 1287; 1841], у доповіді про наукову діяльність за 1950–1951 рр. [588; 1841] відзначив, що за цей час відбулися 23 наукові засідання [600], зокрема він зreferував «Словник мистців України» та «Євангеліє В. Тяпинського 1562 р.» [1841]. Упродовж 1952 р. В. Січинський як член Управи брав участь у засіданнях багатьох секцій і комісій, виступав з доповідями [1209], дискутував [583; 584; 1483], що сприяло значному пошвавленню праці АВ НТШ. 4 жовтня його переобрали членом Управи АВ НТШ [1483].

В. Січинський значну роботу проводив щодо організації 26–28 грудня 1953 р., спільного з УВАН Українського наукового конгресу з нагоди 80-ліття заснування НТШ у Львові та 35-річчя створення Української академії наук в Києві [516; 816; 1716–1718]. 26 грудня він як голова організаційної комісії відкрив науковий форум і в короткій промові підкреслив, що це перша маніфестація «українських наукових сил у вільному світі, під час

безпощадного гноблення і нищення української науки та української думки в окупованій московськими більшовиками Україні» [547]. 27 грудня на засіданні Секції археології і мистецтва він прочитав доповідь й взяв участь у дискусії за доповіддю Я. Пастернака [816].

29 січня 1955 р. на Других звичайних загальних зборах АВ НТШ, котрі проводила Президія, до якої входив В. Шандор, В. Січинського переобрали членом Управи [1484]. Того ж року схвалили новий статут, норми якого стали основою перетворення АВ НТШ на повноцінне Наукове товариство ім. Шевченка [336, с. 11–12], яке в 1955–1984 рр. за активної участі 120 учених, зокрема В. Січинського та О. Чехівської [3765, с. 639], видало словникову частину «Енциклопедії українознавства» [1141, с. 128].

Упродовж майже 1949–1962 рр. В. Січинський як дійсний член НТШ з 1930 р., член її Управи (1955–1962), делегат до Головної Ради НТШ (1957–1961), голова Ювілейного комітету Мазепи (ЮКОМА) (1958–1960) та майже півстоліття (1953–2003) В. Шандор як дійсний член, а з 1970-х рр. член-кореспондент НТШ, член її Управи (1955–1988) і Контрольної комісії Управи (1959), другий заступник голови (1960–1964) і юридичний радник Управи (1964–1971) [361, с. 17; 362, с. 48; 611; 615; 747; 1212; 1225; 1479, с. 1; 1480, с. 4; 1481, с. 4; 1482, с. 4; 1612; 1647] проводили активну організаційно-наукову роботу і брали участь у засіданнях та щорічних звичайних зборах НТШ [336, с. 15; 790], дискусіях над звітами Управи і щодо участі членів НТШ у діяльності ООН, «притягання до НТШ молодого українського наукового нарибку» [711; 1306; 1480]; звернулися з відозвою НТШ з нагоди 100-річчя смерті Тараса Шевченка до всього українського громадянства, щоби показати світові «великого борця за волю й правду» (1961) [571]; взяли участь в організації та проведенні Світового конгресу української вільної науки (1961) [336, с. 21; 988; 1655; 1857], на відкритті якого 17 березня В. Січинський виступив із доповіддю та 18 березня головував на засіданні комісії конгресу [988], а В. Шандор виголосив 10 вересня заключне слово на закритті конгресу [1655, с. 4]; член Ділового комітету В. Шандор

організовував Світовий конгрес української вільної науки (14–15 листопада 1967) [988] і на засіданні правничої комісії виголосив промову [1582]; на Ювілейному науковому конгресі НТШ (1978) виступив із доповіддю [1884].

Науково-дослідницька праця дійсних членів НТШ В. Січинського та В. Шандора проходила в історико-філософській секції [336, с. 19], при якій діяли наукові комісії НТШ [336, с. 16–17; 617]: мистецтвознавчу очолював В. Січинський [613; 614; 617]; комісію українсько-жидівських взаємин, яка вивчала матеріали з історії цих стосунків від початку поселення жидів в Україні до 1914 р., – В. Шандор, котрий одночасно був секретарем історичної комісії, що вивчала історію взаємин УНР із Заходом у 1917–1920 рр. [336, с. 20; 361, с. 21; 362, с. 27; 613].

У другій половині 1946 р. В. Січинський став членом Українського Чорноморського інституту (Майнц Кастель, Німеччина) та зробив певний внесок у діяльність цієї інституції [418, с. 1256; 3063, с. 22; 3089, с. 64], опублікувавши у «Чорноморському збірнику» [3243, с. 162–165] працю «Чорноморський комплекс в українському мистецтві» [418, с. 1259; 3064, с. 160], а М. Міллер – рецензію на його працю «Чужинці про Україну» [3064, с. 164]. У 1949 р. Інститут припинив діяльність [3064, с. 165–168].

В 1950-х рр. українське еміграційне життя «було обтяжене великою небезпекою політичного характеру з боку» радянської кліки, і 8 липня 1950 р. у Мюнхені було засновано науково-дослідний «Інститут вивчення СРСР» («Інститут вивчення історії і культури народів СРСР») (голова Б. Мартос). Його діяльність під гаслом «Наука – це не політика» фінансував «Американський комітет визволення від більшовизму», який переманив для співпраці відомих учених, зокрема й В. Січинського, запропонувавши їм добру платню. Однак його засновники «відкрито проводили антиукраїнську діяльність», «розглядаючи радянську державу як культурно-історичну і державотворчу цілісність з єдиною нацією – росіянами в СРСР» [3471, с. 304; 3861], тому В. Січинський залишив Інститут, досить різко виступивши проти безоглядної ідеалізації Московського університету президентом АКВБ

Г. Сарджентом, який стверджував, що нібито «Росія перша піднесла на Європейський Схід світло науки», створивши «найстаршу, найвизначнішу в Східній Європі інституцію» [3861]. Учений у статті «Острозька академія» [2551] ствердив, що це цілковита брехня, оскільки українці з давніх-давен були складовою частиною європейської культури та спільноти й мали університети, а не були наслідком російської окупації, та рекомендував «американському напівученому» поцікавитися історією Острозької академії чи Харківського університету.

На протипагу «діячам» «Інституту вивчення СРСР», відомі українські вчені-радянологи 19 серпня 1954 р. створили в Мюнхені «Асоціацію дослідників советської теорії і практики в національних проблемах» («Асоціація советознавців», голова Юрій Бойко-Блохін). Вона мала на меті «глибоко і всебічно» подавати аналіз радянської політики з «погляду національної проблематики» [439; 1606; 3472, с. 24; 3861]. 25 березня 1958 р. Ю. Бойко-Блохін прибув у США [1486] для ознайомлення українського громадянства з «завданнями, діяльністю й планами незалежної спілки українських науковців-спеціалістів» [1664]. 3 травня він відвідав НТШ, де В. Січинський представив його присутнім, і гість відчитав доповідь «Російське народництво як джерело лєнінізму-сталінізму» [2230]. Упродовж чотирьох місяців Ю. Бойко-Блохін відвідав 30 регіонів США і Канади [3861], де здобув «широку і майже одностайну підтримку» в середовищі української спільноти, а знані особистості українського наукового світу Н. Пазуняк, В. Січинський та інші стали членами незалежної корпорації радянологів [1404]. Ідеї «Асоціації...» активно пропагував часопис «Українське слово» (Париж), у якому вчений опублікував близько 20 значних праць [1634].

Робота членів династії Вікентія Шандора, Марії, Ярослава [3241, с. 386–387] і Ніни [1661] Січинських й Олени Чехівської [254; 3241, с. 386–387] мала не лише індивідуальний характер, вони не полишали ідеї творити науково-красназавчі інституції з вивчення малої батьківщини. 28 травня 1966 р. кам'янчани і подоляни, члени історичної секції УВАН, створили

Організаційний ювілейний комітет та розробили «Програму відзначення 900-річчя м. Кам'янця-Подільського 7–8-го грудня 1968 року» [482; 984; 1927–1929], яка передбачала проведення низки заходів. 8 грудня Я. Січинський зробив наукову доповідь «Спогад про дослідника Поділля протопр. Ю. Січинського» [482; 1458; 1746; 1747], у якій «на підставі відомостей одержаних від своїх батьків, поділився цікавими спогадами про великого патріота-подолянина свого діда» [1458]. Президія УВАН 4 вересня 1969 р. реорганізувала Оргкомітет в Управу Товариства подолян при УВАН, а 8 листопада конференція УВАН затвердила його головою М. Кравчука, створила Кабінет дослідження Поділля ім. проф. о. Ю. Січинського при історичній секції УВАН [1014–1017] і обрала його керівником Я. Січинського [1015; 1016; 3241, с. 386–387]. Основними напрямками досліджень Кабінету були багатівікове Поділля, національні риси духовності краю та його природні багатства [1014], збирання в друкованому та рукописному вигляді всього, що «стосується Поділля» [1015; 1016]. У 1968–1974 рр. члени Кабінету, яких на кінець 1969 р. було 110 членів [3241, с. 386–387], зокрема Я. Січинський та О. Чехівська [254], більш-менш регулярно проводили засідання [982; 1015–1017; 1518; 1641; 1672; 1673; 1768–1770; 1922] та виступали з доповідями [1529]. Однак, еміграційне життя вимагало значних зусиль для власного облаштування та забезпечення добробуту родин, і вони поступово, в зокрема і Я. Січинський, відійшли від Товариства, тому збірник «Поділля» так і не з'явився друком, а зібрані матеріали й досі зберігаються в архіві УВАН [3241, с. 386–387], лише спомини Тетяни Приходько опубліковані в 2011 і 2017 рр. [307; 3553; 3557].

Визнанням наукових здобутків В. Січинського стала його діяльність позаштатним співробітником історичної секції Всеукраїнської академії наук у Києві, на засіданнях якої в 1929 р. були прочитані наукові реферати «Вишгородські ротонди» і «Ротонди на Україні» [330, с. 480]. За сприяння М. Грушевського вчений у 1928–1929 рр. у друкованому органі історичної секції – журналі «Україна» опублікував 4 праці [2565; 2674; 2675] та

6 рецензій на праці М. Драгана, В. Пещанського, І. Свенціцького [2269], Д. Щербаківського [2268] та ін. [2267], а Д. Щербаківський у 1925–1927 рр. – 4 рецензії на праці В. Січинського [3664–3667].

Член родини Л. Бабота у 1993–1995 рр. співпрацювала з Українсько-Канадським дослідницько-документаційним центром (Торонто) над реалізацією під керівництвом Іроїди Винницької та Надії Скоп проекту щодо збирання рукописів і машинописів недрукованих споминів свідків (Юрій Бадзьо, Дмитро Білий-Лис, Орест Корчак-Городиський та ін.) історичних подій й зрушень, що відбувалися в Україні протягом ХХ ст., зокрема, у Карпатській Україні [1985].

Значну увагу В. Січинський приділяв організації історико-краєзнавчих досліджень, влаштовував й виступав із доповідями на багатьох наукових форумах [3602, с. 575; 1157, с. 18–19] у Берхтесгадені [219, с. 79; 473, с. 11; 753; 994], Кракові, Львові [512; 1387; 1719; 3755, с. 5], Новому Ульмі [472, с. 5; 997; 1731; 3647, с. 921], Нью-Йорку [530; 547; 816; 871; 1467; 1830; 1831], Празі [840; 882; 889; 1177; 1500; 1501; 3228, с. 503; 3305, с. 31; 3322, с. 247; 3380, с. 355; 3426, с. 324; 2564; 2565; 2665; 3610, с. 5; 3755, с. 5; 3786; 3813, с. 7–9; 3864]. Організовувати і проводити такі заходи доводилось у складних обставинах, адже вчені з Радянської України, навіть особисто М. Грушевський, з недовірою ставилися до організаторів Першого українського наукового з'їзду (Прага, 1926) та відкрито виступили проти нього [3610, с. 3]. Радянські науковці Ольга Багалій, Віктор Барвінський, Антон Козаченко, О. Назарець і Наталія Мірза-Авак'янц [3228, с. 503; 3322, с. 247; 3813, с. 7–9] опублікували відкритого листа, назвавши організаторів і учасників Другого українського наукового з'їзду (Прага, 1932) «недобитками петлюрівщини», з якими радянські вчені «не мають нічого спільного» [618].

В. Січинський свої доповіді виголошені на наукових форумах згодом публікував [3426, с. 324; 2633; 2634], а також популяризуючи ці зібрання, видрукував десятки статей про їхній перебіг у часописах України [2564; 2565], Аргентини, Бразилії, Франції, Канади [2681–2683; 2709].

Найбільше розкрилися організаторські здібності В. Січинського під час підготовки та відзначення в 1959 р. 250-річчя з дня смерті одного з найбільших державних мужів і великого українського патріота гетьмана Івана Мазепи. У жовтні 1957 р. він у статті «Річниця смерті Мазепи» (Нью-Йорк) виступив з ініціативою відзначення у вересні-жовтні 1959 р. «з належною пошаною і подивом для світлої діяльності Великого Гетьмана цієї великої ювілейної дати» [2593]. Його ініціативу підтримали В. Доманицький [723] та Р. Смаль-Стоцький, який вважав за потрібне передбачити в плані відзначення річниці «дарування всім українським школам в США книжки В. Січинського про Україну» [1586]. 14 травня 1958 р. УККА створив Ювілейний комітет Мазепи (ЮКОМА) [486] та обрав його головою «знавця Мазепинської доби» В. Січинського [849]. ЮКОМА маючи завдання «відзначити та поширити у цілому світі правду про великого гетьмана України, Івана Мазепу, як символ боротьби України за незалежність під Московії» [486] в 1958–1960 рр., влаштував публічні культурно-мистецькі імпрези, чотири мистецькі виставки, організував «маніфестаційні здвиги української молоді» та оригінальну святкову Мазепинську академію в Нью-Йорку «з концертом і театральною виставою», видав науковий збірник та опублікував окремі праці про гетьмана, провів чотири наукові конференції, його члени відчитали більше двох десятків доповідей на «мазепинські теми», зокрема більше десяти особисто В. Січинський [485; 509; 514; 651; 754; 843; 844; 849; 916; 998; 1046; 1086; 1090; 1091; 1389; 1397; 1504; 1561; 1564; 1675; 1703; 1881; 1883; 1886; 1887; 1889], в Університеті українознавства при НТШ у першому семестрі 1959–1960 н.р. учений відчитав дев'ять лекцій про «Мазепинську добу» [2190]. Український письменник І. Керницький писав, що варто «в якийсь спосіб відзначити невтомного голову ЮКОМА» і «ревного сподвижника і пропагатора» гетьмана Івана Мазепи – В. Січинського [904].

Внесок і роль членів родини як невтомних організаторів та активних діячів науково-освітніх і дослідницьких інституцій та історико-краєзнавчих осередків розкрито у наших статтях [3534; 3538; 3548; 3549].

Отже, члени родини узяли активну участь у творенні і розвитку більше десятка осередків української вільної науки та майже десятка закладів освіти в місцях свого проживання з метою переконати світову спільноту про повновартість української нації та її відрубність від сусідів.

5.2 Педагогічно-освітня та релігійно-богословська діяльність

Члени відомої української родини значну увагу впродовж ХХ – початку ХХІ ст. приділяли багатоаспектній викладацько-освітній праці в світських державних, громадських і приватних закладах освіти Канади, Німеччини, Словаччини, США, України, Чехословаччини; мистецтвознавчо-педагогічній діяльності в навчально-мистецьких закладах Німеччини, США, України і Чехословаччини; релігійно-освітній, релігійно-проповідницькій та релігійно-просвітницькій праці в Україні.

В. Чехівський у 1908–1913 рр. працював учителем української літератури в електротехнічному училищі Гадяцького, політехнічному училищі Дойна [3114, с. 309], приватній гімназії Гінкулової-Гефена, млиново-технічному училищі (комерційній школі) [152, арк. 95; 3114, с. 305], у 1913–1914 рр. викладав історію в 1-й і 3-й міських гімназіях [152, арк. 95], читав публічні лекції на курсах агітаторів у робітничих клубах Одеси [655]. Саме його національно-освітня робота в робітничому середовищі сприяла тому, що тисячі робітників міста в 1917 р. вийшли на демонстрації під українським прапором [686; 3082, с. 338]. Гуманним поведженням із вихованцями та розумінням їхньої психіки він швидко завойовував довіру і виховував щирий патріотизм [3114, с. 305]. У травні 1917 р. педагог очолив Одеську філію Всеукраїнської учительської спілки, а в листопаді виконував обов'язки губернського комісара освіти Херсонщини [3753, с. 181]. У 1917–

1920 рр. як «лектор позашкільної роботи» приділяв увагу громадсько-просвітницькій роботі, у 1918 р. закінчив короткотермінові педагогічні курси з методики викладання історії [152, арк. 95зв.].

Євфимій Йосипович, будучи визнаним законовчителем, здібним викладачем, був одним із активних організаторів і доклав немало зусиль щодо збудування на Поділлі державного українського університету [3159; 3160; 3162–3164; 3221; 3427; 3503, с. 228]. В. Січинський продовжив справу батьки і ще під час навчання в інституті викладачі розглядали у нього талант науковця і педагога та запропонували залишитися викладачем, але він мріяв стати архітектором, мистецтвознавцем, графіком чи інженером [3300, с. 24] і думки не мав, що працюватиме на освітянській ниві у закладах освіти, де сформувався як високопрофесійний педагог і став автором багатьох науково-методичних праць, збагативши педагогічну науку теорією і практикою навчання та виховання [3052, с. 234–235]. Закінчивши інститут, на запрошення ректора Київського інституту образотворчого мистецтва В. Кричевського, з 5 листопада 1917 і до весни 1918 р. працював асистентом інституту [3300, с. 24; 3746, с. 9], короткий час читав лекції і проводив семінарські заняття в Київському архітектурному інституті [3300, с. 24–25; 3734, с. 68–72]. З кінця жовтня 1918 і до середини березня 1919 р. був учителем малювання Української гімназії для дорослих при Кам'янець-Подільському державному українському університеті [1117; 3602, с. 572], здобуваючи досвід викладацької праці [3734, с. 68–72].

У січні 1919 р. національно свідомі інтелігенція Кам'янця-Подільського з метою поширення освіти серед населення краю та координації освітньої діяльності всіх громадсько-просвітницьких, культурно-освітніх і професійних товариств заснувала Український клуб, який значні зусилля приділяв освітній діяльності. Рада старшин клубу, членами якої були Є. Січинський та В. Чехівський [27, арк. 7; 796], 18 вересня 1919 р. ініціювала заснування українського народного університету [1802] для поширення науково-популярних знань [1667] «в доступній формі українською мовою

знання з усіх галузей науки». Рада старшин за сприяння Департаменту позашкільної освіти та дошкільного виховання [492; 3369, с. 8], восени 1919 р. провели заходи щодо відкриття Кам'янець-Подільського українського народного університету, де на двох факультетах – природничому (декан С. Бачинський) і гуманітарному (декан П. Клепатський) [565; 798; 3277] – могли навчатися всі, «хто бажав» [567]. 1 листопада 1919 р., за участю Голови ради лекторів В. Чехівського, міністра народної освіти П. Холодного і декана С. Бачинського, відбулося урочисте відкриття УНУ [561]. Ректор В. Чехівський оголосив український народний університет відкритим [562], привітав студентів і присутніх [563] та виступив із промовою [1464], у якій закликав студентів до боротьби «за самостійне державне існування нашої республіки» [562; 563]. В. Чехівський викладав в УНУ історію української літератури та основи виховання [1196] і в одній з лекцій відзначив, що «наукові знання – історія, філософія, література й такі інші, а також найкраща політика, духовного вдосконалення людині не дадуть, потрібна передусім релігія, віра в Бога» [3082, с. 339]. Наприкінці листопада 1919 р. із приходом на Поділля польських військ В. Чехівський залишив посаду керівника університету і переїхав до Вінниці [1712]. 20 листопада 1920 р. у Кам'янці-Подільському встановилася радянська влада [154, арк. 81], і більшовики наприкінці лютого 1921 р. закрили УНУ, намагаючись створити «рухомий» народний, або робітничий, університет, який би провадив їхню ідеологію [1172; 1712; 3578, с. 140]. Заснування УНУ (1919) стало вершиною суспільно-просвітницької діяльності членів Клубу, зокрема й Є. Сіцінського і В. Чехівського, які, маючи незаперечний авторитет на теренах Поділля, довели українському загалу потребу постійної праці на культурно-освітній ниві [3578, с. 141].

У червні-вересні 1919 р. у Кам'янці-Подільському «Комісія для технічного проведення реформ школи в Україні» за активної участі члена Ради міністра освіти В. Чехівського уклала першу частину «Проекту Єдиної школи на Вкраїні» [346; 377; 1186; 3467, с. 352], який висвітлював «загальні

засади реформи української загальноосвітньої школи», розкривав «суть і шляхи організації єдиної школи», подавав «зразки навчальних планів і програм для шкіл» [1604; 3447, с. 145]. За цим «документом здійснювалося навчання в школах Поділля» до кінця існування УНР, а її програми з окремих предметів використовувала радянська влада [1616, с. 45].

У червні-жовтні 1919 р. В. Чехівський брав участь в освітній пропаганді серед вояків і робітників [1666; 1797; 1799; 1801] і 8–18 липня [576, с. 2; 1030; 1424] відчитав 7 лекцій про національне питання і міжнародне становище України на курсах волосних інструкторів-інформаторів [1029; 3129, с. 56, 58].

Переїхавши до Вінниці, В. Чехівський на початку 1920 р. розпочав читання лекції з історії української культури та основ виховання у Вінницькому учительському інституті, з 21 серпня 1920 р. – Вінницькому інституті народної освіти (нині – Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського) [151, арк. 4–4зв.; 152, арк. 95зв.; 1712; 3531]. 26 серпня Рада ІНО ухвалила відкрити в 1920–1921 н. р. шкільний відділ [151, арк. 2–3] та запросила до викладацької роботи «відомого знавця історії та літератури України» В. Чехівського [151, арк. 4–4зв.]. 3 вересня Подільський губернський відділ народної освіти призначив членів Вченої ради ВІНО, до якої увійшов і В. Чехівський [151, арк. 5]. 17 вересня було проведено розподіл навантаження між викладачами [151, арк. 19–19зв.] і йому як одному з «найкращих лекторів» встановили оплату праці за найвищим 35-м розрядом [151, арк. 19зв.–20]. Однак, педагог розпочав читання лекції з українознавства лише 21 грудня [151, арк. 29зв.], а 6 січня 1921 р. його заарештували, через п'ять місяців звільнили [3082, с. 339–340], і він переїхав у Київ, де став професором кафедри українознавства медичного інституту і читав лекції з історії України та української культури, одночасно в Київському технікумі зв'язку (нині – коледж зв'язку) та вчительських курсах [3082, с. 338], працював науковим співробітником Сільськогосподарського наукового комітету. Один із його учнів, доктор

медичних наук Г. Махулько-Горбацевич писав, що «київське студентство одразу оцінило свого нового професора», його лекції «здобули колосальної популярности» [3155, с. 181], їх послухати приходили навіть «студенти-природники, філологи, політехніки, комерсанти». Він умів подати багато цікавого матеріалу та «запалити в їх душах національне почуття та гарячу любов до своєї скривдженої та поневоленої батьківщини». Активна діяльність була «не до вподоби» більшовицькій владі, яка звинуватила його в «антирадянській діяльності». 17 серпня 1922 р. В. Чехівського заарештували та усунули від науково-педагогічної праці [172, арк. 11–12; 3751, с. 106–108]. «Заслання тривало недовго», і в грудні він повернувся до Києва, відновився на посаді наукового співробітника Сільськогосподарського наукового комітету, одночасно став науковим співробітником історико-філологічного відділу Всеукраїнської академії наук, читав лекції на соціально-економічних курсах [252; 3753, с. 182]. У другій половині 1920-х рр. В. Чехівського як активного діяча УНР і «служителя культу» [3082, с. 343] усунули від викладацької та дослідницької праці, для утримання родини [253] в 1924–1929 рр. займався перекладами з російської мови на українську [172, арк. 11–12].

1 жовтня 1922 р. кураторія Львівської шкільної округи після довгих клопотів призначила В. Січинського вчителем історії та мистецтва філії Української академічної гімназії з українською викладавкою мовою [1475, с. 816; 3084, с. 12; 3602, с. 572]. Дирекція гімназії та гімназисти були задоволені його роботою, оскільки він професійно викладав свої дисципліни та проводив широку позашкільну діяльність, залучаючи здібних учнів до польових досліджень [60, арк. 31]. Постійно пропагував українську культуру, вселяв гімназістам віру в майбутню державну незалежність України. Це не подобалось польській адміністрації Львова. Тому за її вимогою та через відмову В. Січинського прийняти польське підданство, дирекція гімназії 2 вересня 1923 р. звільнила його [3084, с. 12; 3300, с. 30–31].

Намагаючись реалізувати плани, учений восени 1923 р. переїхав до Праги, оскільки його ще 10 червня 1923 р. обрали лектором УВПІ [3186; 3792, с. 330], 1 жовтня В. Січинський став в. о. завідувача, а в жовтні 1927 р. – завідувачем кафедри історії мистецтва УВПІ [3284, с. 141], яку очолював упродовж 1923–1929 рр. [3792, с. 330], готуючи вчителів для української середньої школи та «організаторів шкільництва й народної освіти» [1324; 2087, с. 70; 3175, с. 516; 3186; 3322, с. 172; 3602, с. 487; 3772, с. 3418]. Професорська рада УВПІ, керуючись § 9 нового статуту, 9 липня 1925 р. прийняла рішення, що «доцентами можуть стати тільки ті лектори, які мають закінчену вищу освіту, 3–4 семестри педагогічної праці в інституті й писані або друковані наукові праці» [3284, с. 19]. З метою підвищення рівня педагогічної кваліфікації та здобуття наукового ступеня і звання педагог у 1923–1926 рр. студіював мистецтвознавство в Карловому університеті та УВУ [3058, с. 295; 3226, с. 216, 3300, с. 32; 3602, с. 571–576]. Навесні 1926 р. склав іспити, а 26 травня 1927 р. успішно захистив дисертаційну роботу «Архітектура Крехівського монастиря по деревориту 1699 року» і був промотований доктором філософії за спеціальністю «Історія мистецтва та загальна історія» [58, арк. 20–25; 110, арк. 21; 197; 367, с. 361, 404; 1727; 3174, с. 72; 3226, с. 216; 3228, с. 502; 3300, с. 32; 3351, с. 93; 3602, с. 573; 3734, с. 47, 68–72]. У липні 1927 р. він представив до габілітації працю «Архітектура старокнязівської доби» [3322, с. 178] і за підсумками габілітаційного викладу 5 жовтня 1927 р. «Грецька різьба геленістичної доби» отримав звання доцента мистецтвознавства УВПІ, де впродовж 1924–1933 р. читав лекції з історії всесвітнього та українського мистецтва, української палеографії, історії штихарства й друкарства, вів семінарські заняття з історії мистецтва [57, арк. 5; 58, арк. 20–25; 110, арк. 21; 3174, с. 72; 3228, с. 502; 3284, с. 70, 80; 3322, с. 172, 176, 178; 3602, с. 573; 3734, с. 68–72] відповідно до навчальних планів історико-літературного [3284, с. 79–84], математично-природничого та музично-педагогічного факультетів [3284, с. 85–90]. Проводив графічні справи (креслення, малювання, методика

малювання) для майбутніх і практикуючих педагогів з композиції (орнамент), проблем лінії (графіка), простору (лінійна перспектива) та форми (рисунок з мертвої натури) [2447, с. 3; 3284, с. 89; 3656, с. 246].

В. Січинський проводив інтенсивну видавничо-наукову діяльність, зокрема в «Програмі викладів історії всесвітнього мистецтва» [2583; 2584], посібнику «Конспект історії всесвітнього мистецтва» [420; 2459; 2460] та альбомі «Стилі» [421; 2617] з 363 рисунками розкрив погляди на місце і роль мистецтва, його обміну і взаємовпливів у культурному житті народів світу та України, на різних етапах історичного розвитку. Активно займаючись науковою діяльністю опублікував працю «Кафедра історії мистецтва в Українському педагогічному інституті ім. М. Драгоманова в Празі, її організація та діяльність (звіт за 1923–1927)», у якій висловив щире подяку десяти відомим дослідникам українського мистецтва, зокрема й батькові Є. Січинському, які допомогли йому сформувати бібліографічну та ілюстративну базу [2447], сприяли організації і діяльності кафедри [3656, с. 247]. Згодом діяльність кафедри учений розкрив у декількох статтях [2193; 2194]. Він брав участь у всіх важливих подіях в українському культурному житті, в інститутських й публічних святах, різних наукових форумах [811; 1322; 1355; 1387; 2633; 2634; 3602, с. 488].

Численними науковими здобутками В. Січинський поступово здобув європейське визнання та виявив себе талановитим педагогом і методистом. У 1926 р. уряд радянської України запропонував йому посаду керівника кафедри історії українського мистецтва «для всіх факультетів інституту та спеціального курсу аналізу архітектурних форм для архітектурного відділу» Київського художнього інституту [111, арк. 3; 400; 3300, с. 36]. А також місце аспіранта в одній з майстерень архітектурного факультету, обіцяючи «квартиру і високу платню» [223, арк. 2]. В інституті, як писала О. Чехівська, «по дисциплінам – укр[аїнське] мистецтво і укр[аїнська] архітектура» не було «відповідного знавця», і студенти, яких «готують сурогатом» [252], з нетерпінням чекають «відповідного знавця по тих дисциплінах», що їх мав

викладати В. Січинський [253]. Однак, учений, маючи «інстинктивне недовір'я» до радянської влади, не пристав на її пропозицію і залишився в еміграції, де вільно творив і збагачував українську культуру [3300, с. 35–36]. Інакше Україна втратила б ще одного визначного вченого, його б чекала доля батька, неодноразово репресованого за сфабрикованими справами.

У 1927 р. він одержав запрошення очолити кафедру історії християнського мистецтва православного богословського факультету Варшавського університету, який готував священиків переважно для українських сіл Польщі. Йому пропонували високу платню та прекрасні умови для науково-педагогічної праці, але з вимогою читати лекції лише польською мовою [3300, с. 36–37]. 2 січня 1928 р. він писав І. Крип'якевичу, що «погодитися на “варшавські умови”» є проти його переконань [111, арк. 5], а про погодження В. Біднова та О. Лотоцького з цими умовами [3300, с. 37] з гірким болем писав: «Так кінчається “боротьба” за українську школу!» [111, арк. 5].

Після закриття в 1933 р. УВП В. Січинський з 1934 р. став викладати в УТГІ [3300, с. 33; 3602, с. 571–576; 3772, с. 3439–3940] українську архітектуру, культуру, мистецтво та українознавство [3300, с. 32–33; 3602, с. 575]. Для студентів-заочників УТГІ, яких у 1932–1941 рр. було 1783 особи з 19 країн світу [46–48], мистець уклав збірник лекцій «Українська архітектура» [3602, с. 159–182; 1117; 1428; 1570; 3300, с. 28]. У 1940 р. дев'ять викладачів УТГІ, серед них і В. Січинський [1428; 1570], видали для студентів-заочників курс лекцій «Українська культура» [3599], який містив усі його тематичні лекції, опубліковані в 1934 р. [272, арк. 1–2]. Це був фактично перевиданий, лише з невеликими правками, посібник «Курси українознавства при Українській господарській академії в ЧСР. Випуск IV», і вчений у «Заключенні» до курсу лекцій [272, арк. 3] писав, що він «призначений для вжитку студентів» УТГІ та охоплює майже всі питання української культури [1428; 1570]. Посібник відіграв величезну роль у розвитку освіти та поширенні гуманітарних знань, оскільки існували лише

декілька коротких нарисів загальної історії української культури, зокрема «Конспект історії всесвітнього мистецтва» В. Січинського [2459; 2460; 3602, с. 5].

На початку 1945 р. УТГІ був переведений до Регенсбурга [3186; 3431, с. 30], де вже 28 червня відновив діяльність [1617]. Згодом вийшло друге видання посібника «Українська культура» [3600], який склав основу заочного курсу «Історії української культури» для студентів-заочників і всіх, хто бажав студіювати «історію та зміст рідної культури» [1428]. «Об'ємистий збірний твір» з історії української культури перевидали в 1988 р. у Мюнхені [1337], але «майже без ілюстраційного матеріалу» [272, арк. 3]. У Радянській Україні ця розвідка була заборонена і недоступна. В незалежній Україні це унікальне цілісне дослідження «феномена української культури з найдавніших до новітніх часів» видали в 1993 р. [3602], що стало, як писав Я. Січинський, «великим, хоча і посмертним, тріумфом усіх авторів» [272, арк. 4; 1337; 3602, с. 215–272], використовується у навчальному процесі.

У 1947–1949 рр. для заочників УТГІ в Регенсбурзі В. Січинський викладав образотворче мистецтво [3647, с. 922; 3657, с. 139–140], у 1949 р. видав для майже 2.000 студентів [1327; 1461; 1724; 1908, с. 169] підручник-альбом «Українська культура» [3300, с. 52; 2646], у якому розкрив історію українського пластичного мистецтва та архітектури від найдавніших часів, подав багато ілюстрацій та їхній реєстр. Добрим словом про працю відгукнулися Д. Горняткевич [670], О. Кисілевська [945], В. Мудрий [1138], Ю. Тис-Крохмалюк [1875]. Знаний мистецтвознавець П. Мегик [1114] писав, що «ентузіаст дослідів української пластичної культури» в 35 таблицях альбому розкрив культурні надбання, витворені народом «на протязі довгої своєї історії». Дослідник виявив «аккумуляційні» можливості здобутих довоєнних знань, виступив як педагог-практик і педагог-методист [3656, с. 261], опублікував енциклопедичну за характером «Історію архітектури» [302] та прикладну за навчально-методичною сутністю працю «Методична схема мистецтвознавства» [3647, с. 922].

Упродовж 1940–1945 рр. основним місцем педагогічної діяльності В. Січинського був УВУ [33, арк. 143; 367, с. 2; 2092, с. 35; 3094, с. 50; 3226, с. 214; 3315, с. 203–205; 3657, с. 125–128; 3734, с. 77], який після німецько-польської війни 1939 р., незважаючи на окупацію Чехословаччини німецькими військами, спромігся зберегти незалежність [654, с. 89–90; 1342] і навіть поповнився новими силами [3186]. 25 січня 1940 р. комісія УВУ, високо оцінивши працю «Архітектура катедри св. Юра у Львові», надала йому звання доцента [188, арк. 68–82; 367, с. 404; 654, с. 91; 3300, с. 33; 3734, с. 48]. Він як представник української наукової еліти [1375, с. 144] читав лекції, проводив практичні заняття, екскурсії, колоквиуми та іспити з історії українського та всесвітнього мистецтва, спецкурс з української архітектури [3094, с. 51]. За розвідку з теорії мистецтва «Завдання мистецького виховання в українській школі» 2 березня 1942 р. йому надали звання екстраординарного професора кафедри історії мистецтва філософічного факультету [33, арк. 68–82; 188, арк. 82; 367, с. 292; 654, с. 91; 3228, с. 503; 3300, с. 33; 3734, с. 48; 3755, с. 5]. У травні 1945 р. більшість студентства та професури УВУ, зокрема й В. Січинський, виїхали до Баварії [654, с. 92], де, маючи цілковите бажання служити українській ідеї [367, с. 30], у листопаді 1945 р. читали лише деякі лекції [1431, с. 2], а в лютому 1946 р. [367, с. 292; 654, с. 95; 1815; 3271, с. 170] розпочали повноцінне читання лекцій майже з усіх дисциплін, серед них і професор з історії мистецтва України В. Січинський [654, с. 93, 96; 3089, с. 66].

У 1949 р. Університетський сенат УВУ, зважаючи на масовий виїзд викладачів і студентів за океан [367, с. 31], створив делегатуру в Нью-Йорку [367, с. 32], де В. Січинський у 1949–1951 рр. читав історію мистецтва [367, с. 292], був членом секретаріату Високошкільного з'їзду УВУ (1951) та брав участь у різних заходах делегатури УВУ [31, арк. 77; 530]. У 1983 р. УВУ (Мюнхен) видав збірник «Українські історики мистецтва про Юрія Нарбута і його школу», у якому подав статтю вченого «Національне значення Нарбута» [367, с. 637; 3611]. В. Шандор також співпрацював з УВУ, друкував праці в

наукових виданнях [367, с. 340; 2787, с. 32–38] і в 1988–1991 рр. читав лекції з міжнародного права на факультеті права та суспільно-економічних наук УВУ в Мюнхені [367, с. 340].

Значне місце в житті В. Січинського займала Українська реальна гімназія в Ржевниці-Модржанах [3322, с. 186; 3594, с. 7], яку успішно закінчили Оксана та Ярослав Січинські [3594, с. 242, 246, 268]. Упродовж 1 вересня 1936 р. – 31 грудня 1943 р. [3594, с. 209] він викладав географію, історію, креслення, малювання, українознавство та українське краєзнавство [210; 3226, с. 220; 3300, с. 30–33; 3594, с. 238] і, як згадував І. Жигуц, не прощав «легковажності» гімназистів до малювання [3594, с. 197]. У 1937 р. вчений, якого справедливо можна вважати будівничим середньої освіти української діаспори, створив для гімназії навчальні програми з історії, краєзнавства і мистецтвознавства, видав підручник «Вступ до українського краєзнавства» [2339] та інші методичні праці [2633; 2634], «поширені та впроваджені в інші гімназії й школи української еміграції в Європі» [3226, с. 220; 3305, с. 30]. Видавництво «Бистриця» в Кракові в 1941 р. підготувало до друку підручник В. Січинського «Українське мистецтво», але німецька цензура не дозволила його видання [3363, с. 44].

Для українців-емігрантів, які опинилися поза Чехословаччиною, у 1927 р. у Празі створили Український робітничий університет [19, арк. 1; 720; 825; 835, с. 119; 3464, с. 321] з універсальною заочно-дистанційною (кореспонденційною) формою освіти. Професорсько-інструкторський персонал УРУ, який діяв упродовж 1927–1931 рр. [3464, с. 320; 3870], склали 45 «ліпших» фахівців, зокрема В. Січинський [20, арк. 5–6, 11зв., 12; 835, с. 117; 1489; 3464, с. 323], котрий на відділі українознавства викладав 5-лекційний курс «Українське мистецтво» [1852, с. 59–60]. Ні одна партійна інституція не підтримала університету [1629], і він через відсутність коштів 9 квітня 1931 р. був закритий [3322, с. 26; 3464, с. 330]. Про значення цієї інституції свідчить те, що більшовики хоча й виступали проти УРУ з різкими звинуваченнями [408; 434; 627; 1796; 3464, с. 331], усе ж використали його

досвід при створенні робітничих університетів та організації заочної освіти [826; 909; 3870]. О. Сухобокова стверджує, що культурно-освітня діяльність української еміграції змушувала комуністичний режим йти «на незначні поступки у національній культурно-освітній сфері» [3464, с. 331].

У 1945 р. В. Січинський із родиною емігрував до Німеччини, де впродовж 1945–1949 рр. продовжив педагогічно-просвітницьку діяльність і як інспектор українських фахових шкіл ЦПУЕН в Ашаффенбурзі сприяв діяльності українських шкіл [219, с. 66]. У 1946–1948 рр. учений особливу увагу приділяв розвиткові фахового шкільництва, викладав у таборівій українській гімназії [3647, с. 922; 3657, с. 139–140]; з 1 жовтня 1945 р. по 13 серпня 1947 р. читав лекції з історії українського мистецтва на Курсах українознавства, які діяли під протекторатом УТГІ (керівник А. Животко) [775, с. 18], за що вдячні слухачі писали: «Просимо вірити, що ті знання, що Ви нам дали, будуть служити для нас основою у визвольних змаганнях та освітлювати шлях у боротьбі за наш ідеал – Українську самостійну соборну Державу» [219, с. 65]; у 1946–1947 рр. на зібраннях Наукової колегії курсів відчитав сім лекцій, брав участь в організації та проведенні урочистих академій [775, с. 18–19]; виступав з лекціями про українську архітектуру, графіку, живопис і мистецтво, майже в усіх школах американської зони [219, с. 62; 3647, с. 922]. М. Мушинка, характеризуючи вченого як лектора в час перебування в Німеччині [3300, с. 52], пише, що це визначило його як «одну із найяскравіших постатей в організації освітянського і культурно-мистецького життя українців» у таборах «Ді-Пі» [3734, с. 68–72].

Члени родини В. Шандор і В. Січинський переїхали в 1949 р. до США [700; 1877] і стали ініціаторами та співзасновниками Українського технічного інституту в Нью-Йорку [682; 1600], який 20 листопада 1954 р. розпочав навчально-освітню діяльність [515; 682; 701; 1723; 1877]. В. Шандор, маючи три вищі фахові освіти (правознавство, економіка, політологія), отримав у 1955 р. звання доцента, у 1957 р. – асистент-професора і впродовж 1953–1957 рр. викладав міжнародне право і

політологію [1366; 1372, с. 228; 1748; 1759], брав участь у засіданнях викладачів та наукової спільноти Нью-Йорку [1748], читав доповіді на наукових конференціях [1202; 1203; 1745]. Професор В. Січинський з 1 жовтня 1955 р. як декан інженерного факультету [1187] значну увагу приділяв організації наукової праці, у січні 1952 р. виступив на засіданні викладачів УТІ з докладом «Роксоляни» [1223].

Перебравшись до США, В. Січинський приділяв постійну турботу проблемам українознавства, став ініціатором і засновником українського шкільництва [951; 1910, с. 106] і лекціями будив високе «зацікавлення до українського мистецтва», сприяв тому, щоб діти українських емігрантів «почували себе справжніми українцями», бачили «цінності» мистецтва України [262; 951]. Починаючи з 1949 р., в усіх українських «скупченнях», були організовані курси та школи українознавства [947] з обов'язковим вивченням історії українського мистецтва [675]. Вчений видав для навчально-освітніх закладів підручник «Пам'ятки української архітектури» [951; 952], який став важливим джерелом для середніх і вищих шкіл українознавства.

У 1949–1959 рр. В. Січинський викладав історію української культури та мистецтва в Школі українознавства в Нью-Йорку, де навчалося більше 200 дітей віком 7–17 років, був членом-екзаменатором на «кінцевому іспиті (матурі)» її випускників [690; 921; 1916]. Свідченням високого авторитету стало вручення випускникам 1958 р. школи українознавства в Нью-Гейвен (шт. Коннектикут) матуральних свідоцтв та «Історії українського мистецтва» В. Січинського, як нагороди Шкільної ради за успіхи в навчанні [1104]. Учений писав, що вчительство шкіл українознавства «принесло з собою жертвенність і любов до України, посвятило всі свої сили, вільний час і знання для виховання нового покоління», намагаючись дати йому «українське серце» [1503; 2377], оскільки кожний українець-емігрант вважав «преважливим національним обов'язком навчити дитину української молитви та грамоти» [496].

В. Січинський періодично читав лекції з історії українського та всесвітнього мистецтва на курсах українознавства: у 1951–1959 рр. на чотиритижневих курсах УНС на оселі «Союзівка» [949; 1031; 1419]; у 1950 р. на вечірніх курсах Української громади Нью-Йорка для шести різних груп дітей [1754]; з жовтня 1952 р. на 3-місячних Вищих курсах «Учительської громади» Нью-Йорка для американсько-української групи від 16 років, слухачі яких отримували свідоцтво, котре давало право вступу до Інституту заочного навчання при УВУ [1919].

Для утвердження українознавства в середовищі українських емігрантів НТШ зорганізувало «Університет українознавства при НТШ в Нью-Йорку» [336, с. 24; 955; 956; 1530], інавгурація якого відбулася 25 листопада 1954 р. [906–908]. Рада професорів, членом якої був В. Січинський [954, с. 2; 956], упродовж 1954–1963 рр. влаштовувала щорічні за циклами (щомісяця, в п'ятницю, суботу й неділю у вечірні години) та семестрами, публічні лекції з українознавства [336, с. 24–25; 2190; 1050; 1051; 1530] для студентів-українців американських коледжів та університетів, Інституту заочного навчання при УВУ, вищих курсів, шкіл та всіх охочих вивчити та пізнати Україну [336, с. 24; 1740]. Студенти університету отримували дипломи УВУ, які давали право «навчати в школах і курсах українознавства» [1050]. В. Січинський у 1957–1958 рр. був директором університету, упродовж 1954–1960 рр. на високому рівні прочитав десятки аудиторних лекцій, проводив семінарські заняття з історії українського мистецтва XII–XVIII ст. [336, с. 24; 630; 698; 699; 704; 757–759; 907; 908; 954; 956; 1051; 1215; 1216; 1393–1395; 1494; 1495; 1573; 1622; 1639; 1640; 1739; 1741; 1829; 1832; 1860; 1913; 1924]. Характеризуючи діяльність цієї навчальної інституції, В. Січинський писав, що вона намагалася «дати українській молоді» «відповідне для її віку знання», заохотити до «служіння українській справі» [2190] та засвідчила «перед своїм і чужинецьким світом», що юнь є «живою майбутністю нашої спільноти в США» [336, с. 25].

У 1951 р. українська еміграція після тривалих дискусій про потребу відповідної української високої школи [1636] створила в Джерсі Сіті під егідою УККА «Український народний університет», який «інтелектуально і фахово» готував кадри до праці в різних секторах життя. Слухачам УНУ висококваліфіковані фахівці, зокрема й В. Січинський, упродовж двох років аудиторно, заочно або консультативно читали лекції [1540; 1541; 1714]. ООЧСУ і СУМА створили УНУ в Ньюарку [1813], де 30 жовтня 1954 р. розпочав виклади В. Січинський, який у 1954–1956 рр. відчитав майже два десятки лекцій з історії українського мистецтва та брав участь у різних заходах [526; 566; 696; 1713; 1715].

В. Січинський та однодумці твердо вірили, що освітні заклади є доказом пробудження та розвитку життєвих сил українського народу [506; 1910] і в 1958 р. розглядали можливість утворення кафедри української мови і літератури в Колумбійському університеті, або ж окремого українського університету ім. Т. Шевченка. Проти цієї ідеї виступив Р. Смаль-Стоцький, який стверджував, що НТШ, УВАН, Український інститут Америки, забезпечують відповідний рівень наукової праці з українознавства, і не варто створювати нову установу [1587].

Справу педагогічної діяльності продовжила Маргарета Бабота, яка після закінчення Ужгородської руської греко-католицької дівочої горожанської школи та руської греко-католицької дівочої вчительської семінарії в 1939–1940 рр. учительувала в школі на присілку Кіреш, а згодом у школах у Хусті-Бороняві, Салдобоші, Сокирниці. У 1942 р. угорська влада направила 10 закарпатських учителів, зокрема й Маргарету, на курси підвищення кваліфікації в господарську школу в м. Кечкемейт [202; 241; 1159, с. 9; 1163; 1658; 3708; 3850]. Однак, невдовзі за активну участь у розбудові Карпатської України в 1938–1939 рр. вона була ув'язнена в катівні «Ковнер» у Мукачеві [203; 1165, с. 5–6; 2146; 2990], і лише 19 грудня 1942 р. її звільнили. У 1948–1950 рр. р. навчалася в П'єштянській дворічній Вищій готельній школі [1159, с. 9]. Родина в лютому 1951 р. переїхала до Братислави [202; 241; 1159, с. 9],

а в 1952 р. комуністична влада переселила «ненадійну» сім'ю в «глухе» прикордонне угорське село Дрня (округ Римаєвська Сobotа), заборонивши Маргареті працювати на ниві освіти [1159, с. 9; 1165, с. 5–6; 1658; 3708; 2146; 3850]. Навесні 1954 р. родина переселилася в с. Єсенське, лише в 1960 р. їй дозволили працювати у місцевій словацькій школі [1159, с. 10; 1658; 1866; 3850]. У 1969 р. родина переїхала до м. Римаєвська Сobotа, де педагог упродовж року вчителювала у спеціальній школі для важких дітей, згодом в угорській школі с. Гостіце викладала англійську, російську та словацьку мови й образотворче виховання [202; 241; 1159, с. 9–10]. Переїхавши в 1980 р. до Пряшева, вона аж до пенсії вчителювала в Українській основній школі та гімназії ім. Тараса Шевченка [1159, с. 9].

Л. Бабота, пройшовши через переслідування чехословацьких силових органів, за рішенням яких її, відмінницю школи, «викидали із навчальних закладів», не давали «спокійно навчатися і закінчити медичний факультет», була змушена за сприяння «добрих і мудрих людей» опанувати хімію і біологію на педагогічному факультеті, а згодом українську і англійську філологію на філософському факультеті Пряшівського університету [709; 1165, с. 7; 2150; 3265; 3348; 3828; 3850]. Після закінчення два роки працювала вчителем школи, публікувала статті та рецензії в часописах освітнього спрямування [2031; 2097]. Здобувши в 1981 р. титул доктора філософії (PhD) та захистивши в 1987 р. у Братиславі дисертацію «Розвиток закарпатоукраїнської літератури другої половини ХІХ ст.», Л. Бабота стала кандидатом мистецтвознавства [1165, с. 5–6; 3300] і впродовж 1995–2004 рр. була викладачем кафедри української мови і літератури філософського факультету Пряшівського університету, де в той час працювали знані українознавці: Ю. Бача, О. Рудловчак, М. Мушинка [1165; 3312; 3828]. У 1999 р., після захисту наукової роботи «Kontext a kontakty ukrajinsko-slovenských literárnych vzťahov na Slovensku v 19. storočí» («Українсько-словацькі контакти у контексті літературних відносин у Словаччині у ХІХ столітті»), габілітована на доцента словацької літератури [240; 1165; 3312;

3706]. Знання англійської, російської, словацької, угорської, української та чеської мов дозволило їй зав'язати творчі контакти з закордонними вченими [1165, с. 6], побувати на стажуваннях у Чехії, Угорщині, канадському «Багатокультурному історичному інституті штату Онтаріо» («Multicultural History Society of Ontario»). У 1993–1995 рр. як професор кафедри слов'янських мов і літератур Торонтського університету (University of Toronto, Канада) викладала українську мову, літературу та історію культури. З 1996 р. на кафедрі україністики філософського факультету Пряшівського університету читала лекції і вела семінари з української та закарпатоукраїнської літератури, фольклору, народознавства та діалектології, позаштатно викладала англійську мову на православному богословському факультеті Пряшівського університету [240; 411; 1079; 1165, с. 6; 3312]. Упродовж вересня 2001–2008 рр. (крім 2003–2004 рр.) була завідувачем кафедри, а в 2004–2008 рр. виконувала обов'язки заступника декана з міжнародних зв'язків філософського факультету [3816; 3828; 3831]. Значну увагу приділяла виданню підручників, хрестоматій, розділів до підручників для вчителів карпатоукраїнської літератури, гімназистів, учнів середніх фахових шкіл і професійно-технічних училищ [1939; 1939; 1942; 2863; 2896; 3709–3711] у яких представила творчість маловідомих і відомих українських письменників Закарпаття та русинів-українців Східної Словаччини 20–30-х рр. ХХ ст. Варто зауважити, що українських шкіл на Пряшівщині в 1950–1960-х рр. було понад 250, а сьогодні є лише пункти необов'язкового навчання української мови при сімох сільських початкових школах та дві «середні школи з українською мовою навчання» (Пряшів, Гуменне), у яких вивчають лише українську мову та літературу українською мовою [3831].

В. Січинський переважно проживав за межами України і завжди пропагував у мистецтвознавчо-навчальних закладах національну мистецько-культурну та історичну спадщину [3480; 3523]. У 1923 р. він переїхав до Праги, де посів посаду професора мистецької школи «Студіо» [3300, с. 32–33; 3602, с. 575], а згодом став викладачем створеної 24 грудня 1923 р.

Української студії пластичного мистецтва [3014; 3015; с. 542–547; 3226, с. 219–220; 3657, с. 126–127], яка на відділах «рисунку, малярства, графіки і різьбарства» [1122] готувала майстрів (магістрів) мистецтва і плекала українське мистецтво без державних кордонів [3226, с. 219–220; 3360, с. 1; 3362, с. 17; 3657, с. 145–146]. Питання про характер УСПМ викликало чимало суперечок, оскільки більшість засновників, як писав В. Січинський, вважала, що Студія «повинна мати характер вільної академії мистецтв, але з упорядкованим життям і певною системою у навчанні», «не обмежуючи слухачів у виборі спеціальності і напрямку в мистецтві» [2152]. УСПМ в 1923–1942 рр. була для українців за кордоном найбільшим осередком мистецької діяльності [3226, с. 219–220], який акумулював багатий історичний досвід практикованої методики викладання мистецьких шкіл України і тогочасних новітніх тенденцій європейської мистецької педагогіки [55, арк. 1–11; 1779; 3656, с. 247]. Надзвичайно різнобічна і яскрава творча особистість, професор теоретичних дисциплін, який викладав історію всесвітнього мистецтва, перспективу рисунку, історію й теорію перспективи, графіку в малярстві, окремі спецкурси з історії українського мистецтва [1301; 3014; 3015; с. 542–547; 3226, с. 219–220; 3300, с. 50], В. Січинський мав власну методику навчання, «вводив новий догідний спосіб перспективи», «ніколи не відмовляв допомогти поза студіями» [3226, с. 544–545]. «Суттєвою теоретико-методологічною базою» діяльності УСПМ, як зауважує Р. Шмагало, були суміжні виклади в 1926–1927 рр. «новітньої історії художнього мистецтва» на кафедрі історії мистецтва УВПІ, яку очолював В. Січинський [3656, с. 314–315], котрому «належить заслуга організаційного прориву щодо кількісного та якісного розвитку української графіки, де вирішальну роль відіграла мистецько-педагогічна діяльність» [3656, с. 319]. Мистець видав низку аналітичних і узагальнювальних мистецтвознавчих і методично-програмних праць [1301; 2399; 2402; 2486; 2496; 2497; 2633; 2634; 3656, с. 245], у яких розкрив напрями, систему, програму та «потреби мистецько-освітньої теорії» [3656, с. 314] та навчав студентів розуміти

духовні потреби середовища [2459; 2460; 2480; 2939; 3014; 3015; 3226, с. 219–220; 3362, с. 30; 3602, с. 574], «не боятись зіткнень раціонального та інтуїтивного начала в творчості» [3362, с. 18]. Він одним із перших українських мистецтвознавців критично переосмислив надбання попередників і на цій основі реконструював цілісність художнього процесу в «межах окремих епох, стилів, шкіл, напрямків», розкрив концепцію «розглядати українське мистецтво в контексті світового» [3112, с. 411; 3226, с. 547]. У 1924 р. мав намір видати підручник «Перспектива» для «архитектів, артистів-малярів та любителів мистецтва» [1462], однак він так і не був виданий.

Після закінчення Другої світової війни В. Січинський із сім'єю емігрував до Німеччини, де плідно працював на ниві українського мистецтвознавства [3300, с. 33; 3746, с. 10–11]. Мистець у 1946–1948 рр. викладав в Образотворчій студії М. Гарасовської-Дачишин у таборі «La Carde» (Ашаффенбург). Професор як одна з «найяскравіших постатей в організації мистецько-культурного життя в таборах» організовував мистецькі вечори, зокрема вечір, присвячений відомій мисткині О. Лятуринській [3656, с. 258], влаштовував виставки ужиткового мистецтва [3647, с. 921], за що отримав грамоту за «відбудову українського шкільництва» [219, с. 61].

У 1949 р. мистець із родиною переселився в Нью-Йорк [469], де в 1952–1954 рр. читав лекції з історії мистецтва на вечірніх курсах «образотворчого мистецтва для молоді і старших» при ЛМК у Нью-Йорку, однак «по двох роках їх було закрито» [3036]. У січні 1953 р. Об'єднання мистців українців в Америці [857] розпочало організацію мистецьких курсів у формі «Мистецької студії» при ЛМК в Нью-Йорку [2157; 1096; 1698]. 6 лютого Управа ОМУА прийняла рішення розпочати навчання з 15 березня в «Молодій мистецькій студії» для учнів у віці до 15 літ з окремою програмою, у «Мистецькій студії» для дорослих, яка займалася згідно з підготовленою В. Січинським програмою навчання в класах малярства, скульптури та графіки щодо пізнання найкращих українських мистецьких традицій, стилів і

напрямів, письма, іконопису [1081; 1096; 1120; 2652]. Проте студія розпочала роботу вже 28 лютого в ЛМК [1120], навчання відбувались двічі на тиждень по дві години для молодших і по три – для дорослих [2157; 1698]. 6 березня Рада професорів мистецької студії, до якої входив і В. Січинський, ухвалила її назву «Український інститут пластичного мистецтва», однак інституція неодноразово міняла назву і більш відома як «Мистецька студія» [675; 1081]. Мистець викладав обов'язкові для обох груп загальнотеоретичні предмети: історія українського мистецтва, перспектива та стилі [940, с. 61; 1081; 1096; 1120; 1698; 2652]. Під керівництвом «дуже добірного» складу професорів [3036] «студійники мали можливість ознайомитися з різномірними проблемами мистецтва та пізнати способи, напрямки і манеру творення» мистецтва [2157; 719]. Мистець виступав із лекціями і в українських мистецьких студіях Вінніпега, Нью-Йорка, Філадельфії. У публікаціях розкрив історію творення та діяльність «Мистецької студії», зауваживши, що творчі здобутки студійників стоять «на високому мистецькому рівні», дуже помітною є активна праця вчителів, які «з любов'ю і замилюванням відносяться до своїх обов'язків» [2157; 2652]. На початку 1960-х рр. мистець через стан здоров'я припинив мистецько-педагогічну роботу [2650], за час якої виховав «плеяду талановитих художників і мистецтвознавців української еміграції» [3746, с. 9; 3362, с. 177], серед них відомі мистці О. Лятуринська, П. Омельченко, І. Север та ін. [3628, с. 35; 3734, с. 68], праці яких є «вагомим доробком» українського мистецтва [3448, с. 123].

Установлюючи об'єктивну історичну істину щодо багатогранної релігійно-богословської діяльності членів родини Євфимія Сіцинського, Володимира та Олени Чехівських, з урахуванням концептуальних основ їхнього світогляду, стверджуємо, що вони зосереджувалися на релігійно-освітній (викладацька робота в духовних навчальних закладах – курсах, школах, училищах і семінаріях), релігійно-проповідницькій (богослужіння, проповіді) та релігійно-просвітницькій (переклади Святого Письма та Діянь

апостолів, видавнича діяльність, збереження українських церковних традицій і звичаїв тощо) праці [3521; 3525; 3527; 3559].

Члени родини Євфимій Сіцинський, Андрій, Володимир, Микола та Олекса Чехівські закінчили Київську духовну академію, Є. Сіцинський отримав ступінь кандидата богослов'я, а В. Чехівський – магістра богослов'я. В. Чехівський після успішного закінчення церковно-історичного відділення Київської духовної академії (1900) [152, арк. 95; 3082, с. 334; 3531] отримав місце викладача духовної семінарії в містечку Сапожок у центрі Росії, але відмовився від призначення [3082, с. 334]. Бажаючи служити Україні, успішно склав іспити на вчителя гімназії в Київському університеті [686] та майже рік працював у церковно-парафіяльних школах сіл Янівка й Гороховатка на Київщині [152, арк. 95], де й почалася його плідна релігійно-богословська діяльність. Працюючи в 1901–1903 рр. помічником інспектора Подільської духовної семінарії [3022, с. 27; 3114, с. 305–313], у 1903–1905 рр. – помічником інспектора Київської духовної семінарії [152, арк. 95; 3022, с. 63–64], у 1905–1906 рр. – учителем російської мови і літератури Черкаського духовного училища та міської чоловічої гімназії [152, арк. 95; 3082, с. 337], він пов'язував релігійно-проповідницьку діяльність з національно-культурними традиціями та історією українців [3114, с. 312], намагаючись щоб ідеї «самодержавія і російської народності», не витравили в душах «бурсаків» і семінаристів національно-культурної духовності та гідності [3022, с. 63–64]. Повернувшись наприкінці 1907 р. в Україну [3082, с. 338], був змушений «давати приватні лекції» [655; 3082, с. 334] та намагався влаштуватись учителем історії української літератури та історії України й Поділля [110, арк. 20; 2237] до Подільської духовної семінарії [3290, с. 73–75], однак, місцева церковна влада не наважилася призначити його на цю посаду, і він переїхав до Одеси [3773, с. 3738], де викладача й застала Українська революція 1917–1921 рр.

29–31 вересня 1919 р. Є. Сіцинський [4, арк. 12] та В. Чехівський читали лекції на коротких курсах священнослужителів у Кам'янці-Подільському [4,

арк. 12, 30зв.; 424, с. 47; 3040, с. 84; 3165, с. 171], організованих Міністерством ісповідань, що свідчило про рішучі кроки нової влади в царині українізації церкви [3040, с. 84].

Переїхавши в березні 1920 р. до Києва, В. Чехівський зосередився на організації «Українського богословника» (Духовна академія УАПЦ – А. Т.), де згодом читав лекції [324, с. 649; 3102, с. 244]. Як голова ідеологічної комісії УАПЦ і головний Всеукраїнський благовісник він [3082, с. 340] разом із В. Липківським та однодумцями відкрили при Софіївській парафії в 1921 р. місячні пастирські курси для підготовки священників, дяків і диригентів [324, с. 358] – богословську школу «Братство робітників слова» («Курси робітників слова») [3751, с. 107; 3082, с. 341; 3281, с. 86] (голова о. Н. Шараївський, у 1923 р. – В. Чехівський), де читав лекції з філософії релігій, літургії та історії християнської церкви [3751, с. 107; 324, с. 358; 427, с. 71; 3082, с. 341; 3281, с. 86; 3398, с. 263–264]. На урочистому відкритті курсів 3 липня 1921 р. в Івано-Богословському приділі храму Святої Софії В. Чехівський прочитав лекцію про завдання пастирських курсів [3398, с. 263–264]. Невдовзі курси перенесли до Андріївської парафії, а звідти – до Іллінської (Еллінської – А. Т.), де вже за шестимісячною програмою [324, с. 358; 3082, с. 341] підготували близько 300 [3082, с. 341] проповідників [324, с. 274]. Наприкінці 1923 р. влада заборонила курси [324, с. 274; 427].

В. Чехівський, займаючись освітніми справами в УАПЦ на Першому соборі УАПЦ (1921) був обраний членом церковно-освітньої Комісії і Комісії богослужбових відправ [64, арк. 23зв.], Всеукраїнським благовісником ВПЦР і проповідував й поширював Слово Боже [3082, с. 340]. Як член президії Першого собору (1921) та член Комісії богослужбових відправ УАПЦ [64, арк. 23зв.], сприяв розгляду на засіданні 25 жовтня проблеми живої церковно-народної творчості, зокрема «рідної мови у церкві» [341, с. 315, 495]. Виступив із промовою про роль і значення богослужіння, зауваживши, що читати Євангелія треба «з розумінням і промовляти від душі, що і складає основу богослужіння» [341, с. 336]. Чимало потрудився в

Комісії з перекладу чинів Божих служб, щоб служба в українських храмах відправлялась живою українською мовою. У середині 1920-х р. написав два богословські чини (відправи): «Служба визволення» («Визволення») і «Свято Хресне» [72, арк. 370–382] та передмову до відправи «Життя в богослужінні» [78, арк. 2], що сприяли вшануванню важливих подій минулої історії українського народу і його Церкви [3082, с. 341]. Активна праця В. Чехівського з підготовки священнослужителів для УАПЦ та публічні проповіді в соборі Святої Софії [3155, с. 182] не подобалися більшовикам, за «антирадянську діяльність» 17 серпня 1922 р. він був заарештований Київським губвідділом ДПУ УРСР та отримав вказівку виїхати до 1 вересня до Німеччини, але 15 грудня ДПУ відмінило постанову про вислання та дозволило проживати в Києві [3751, с. 106–108].

У ході підготовки до проведення Другого собору УАПЦ (1927) Передсоборна комісія 4 серпня 1927 р. при розгляді питання про організацію духовної освіти УАПЦ ухвалила головним доповідачем з проблеми «Церковно-освітня справа УАПЦ» єпископа Я. Чулаївського, а співдоповідачами з розділу «Форми організації богословської освіти» і «Засоби церковної самоосвіти» – В. Чехівського, «Організація богословсько-наукової праці» – В. Чехівського та І. Оксіюка. Під час Собору (1927) В. Чехівський, як співдоповідач [324, с. 114] розглянув завдання, методи і форми організації церковно-освітньої праці, розкрив методи церковної самоосвіти, організації проповідницької роботи [324, с. 25], зауваживши, що індивідуальна «самоосвітня праця має йти через все життя кожного члена церкви», а допоміжним засобом самоосвіти мають служити книжки та часописи [324, с. 90–93]. 25 жовтня його обрали завідувачем освітнім відділом УАПЦ [324, с. 345], і він зазначив, що є багато священників, які навіть богословських курсів не закінчували, тому потрібно дбати «про піднесення засобів церковної освіти більш ніж про формули для визначення ідеології» [324, с. 355].

Церковний діяч Д. Бурко писав, що В. Чехівський був «надзвичайним» проповідником, недарма називали його «золотоустим» [3082, с. 341], «світ його ідеалів зачаровував кожного», хто «бачив його, розмовляв з ним чи слухав його проповіді» [3082, с. 333]. Він «був глибоко релігійною людиною» і завжди «находив у молитві силу для дальшого терпіння і віру в Світле Воскресіння» [333, с. 530], а коли читав «святе Євангеліє», то навіть «забував про оточення в камері» [333, с. 532]. Історик УАПЦ Ф. Бульбенко про церковне життя подружжя писав, що всі, хто бував у св. Софії на Богослужіннях, «пам'ятають маест[ат]ичну постать у чорній рясі та епатрахилі... на казальниці катедри (XVIII ст.), з богословською промовою». Олена завжди в чорній «українській вишиваній сукні», а він у чорній «чумарці» [449, с. 19].

Більш детально багатоаспектну педагогічно-освітню діяльність членів родини в XX – на початку XXI ст. розкрито у наших статтях [3487; 3509; 3521; 3523; 3527; 3531; 3533; 3536; 3545].

Отже, члени відомої родини Є. Сіцінський, В. Чехівський, В. Січинський, В. Шандор і Л. Бабота упродовж XX – початку XXI ст. приділяли значну увагу викладацько-освітній праці, працювали учителями, лекторами, викладачами, завідувачами кафедрами і навіть директорами, майже у тридцяти державних, громадських і приватних навчально-освітніх і близько десяти навчально-мистецьких закладах Канади, Німеччини, Словаччини, США, України, Чехословаччини та в майже десяти релігійно-освітніх закладах (семінаріях, училищах, курсах) в Україні.

5.3 Наукова та науково-богословська спадщина

Активні і творчо натхненні члени української родини Сіцінських-Чехівських-Січинських-Шандорів залишили значний слід у науковому житті країн осідку. Наукова діяльність українського історика Є. Сіцінського [169, арк. 1–18; 3176; 3506] як непересічне явище в науково-культурному житті

України досліджена та розкрита у дисертації (2006) [3743; 3744] та монографії (2009) [3503]. В. Січинський протягом всього життя зберігав велику повагу до батька і навіть збирався написати про нього за укладеним у 1960 р. планом монографію «Праця Проф. Юхима Січинського в галузі археології і пам'яток мистецтва» [218, с. 5; 3300, с. 20]. Інтелектуально-творчу діяльність «батька поділлєзнавства» досліджували науковці і краєзнавці України, Словаччини, США, які опублікували три книги [315; 325; 344], три збірники матеріалів конференцій, короткий бібліографічний покажчик [3754], біля півтисячі статей і краєзнавчих розвідок. Однак і досі не укладено повного бібліографічного покажчика праць, не перевидано його наукових праць, не видано рукописи, світлини архітектурних пам'яток, як це планував В. Січинський ще в 1960 р. [111, арк. 9], але емігрантські умови не дозволили реалізувати задум.

В. Чехівський підготував надзвичайно цікаву та дуже вдалу роботу з історії української церкви «Київський митрополит Гавриїл Бануленко-Бодоні (1799–1803)», за яку отримав ступінь магістра богослов'я і премію Ради професорів Київської духовної академії [3082, с. 333–334; 2774; 3582] і яку надрукували в «Трудах Киевской духовной академии» (1904) [2774] та окремим виданням (1905) [2775]. У праці, виявивши неабиякий дослідницький хист, він розкрив діяльність першого в українській церкві ієрарха-чужинця румуна щодо виконання ним мети «купночінія» з Московською церквою усіх християнських церков на приєднаних до Росії територіях [180; 3387, с. 296–297]. Не полишав наукової роботи В. Чехівський і під час ув'язнення на Соловках [3524; 3527], де працював над книгою «З револ[юційної] боротьби [1897–1917 рр.]» [333, с. 506, 516], споминами «Оповіді моїх думок про радянську владу 1917–1929 рр.» [3822] та розпочав «переклад німецької книжки» (невідомо якої – А. Т.) [333, с. 517]. На жаль, подальша доля цих праць чи рукописів досі невідома.

Вартий уваги внесок у наукову спадщину зробила О. Чехівська, яка 4 квітня 1965 р. створила цінну рукописну «сповідь» про особисте життя, ті

фізичні й душевні муки, що їх зазнавав в ув'язненні В. Чехівський, про марні зусилля довідатися його долю і про свій виїзд в еміграцію в надії, що він чудом врятувався й опинився за кордоном [333, с. 532]. Значну наукову цінність мають збережені та опубліковані нею листи В. Чехівського [333, с. 503–520] «з ув'язнення і концтабору», які віддзеркалюють «тяжкі умови життя в неволі», «невгасиму любов до життя та широке коло інтелектуальних зацікавлень, яких він не втрачав навіть там» [333, с. 503]. Короткі уривки її рукописних споминів та збережені листи – це сповідь про віру в добро та світле майбутнє. Вона опублікувала цінну статтю «Велика мати» [2759] про відому культурну діячку Любов Шульгину, з давнього українського роду, прямого нащадка гетьмана Павла Полуботка.

Багатоаспектну та поважну інтелектуально-творчу діяльність В. Січинський розпочав науково-популярною статтею «Громадські будинки», присвяченою проблемі доцільності побудови громадських і житлових будинків за проектами в українському архітектурному стилі [2361]. У лютому 1919 р. опублікував, використовуючи монографію батька «Город Каменец-Подольский», свої «Нариси з історії Кам'янця» [2198–2200].

«Запопадлива праця повних три роки (1920–1923) у львівських музеях і бібліотеках», численні архітектурно-мистецтвознавчі експедиції з пізнання, вивчення, дослідження історико-культурних та архітектурних пам'яток і народного мистецтва Волині, Галичини та Холмщини [1117], співпраця з ГДУМ, АНУМ, Богословським науковим товариством, НТШ та багатьма часописами дали йому можливість докладно пізнати українські землі, які він опісля описав у майже сорока статтях та оглядах [1157, с. 18–19; 3300, с. 24–25; 3602, с. 575; 3746, с. 9; 3755, с. 5] та рецензії на праці Р. Гулки [2252], Г. Лукомського [2253], С. Таранушенка [2251].

Співпрацюючи з Комісією з історії мистецтва НТШ у Львові, В. Січинський прочитав на засіданні реферат «Деревляна архітектура підльвівських сіл» [1798]. У 1923 р. на засіданні історико-філософської секції було зреферовано розвідку дійсного члена з 1899 р. Є. Січинського [1841;

3176, с. 220] «Вплив візантійсько-атонської архітектури на будівництво мурованих церков на Поділлі» [107, арк. 1–27; 1798], згодом опубліковану в «Записках НТШ» [2239.]. Також вона вийшла під назвою «Муровані церкви на Поділлі», її обкладинку оформив В. Січинський [2242–2244].

Наукова праця В. Січинського у Львові головним чином базувалася на співпраці з НТШ. У «Записках НТШ» у 1927–1935 рр. видрукував шість значних науково-мистецтвознавчих праць [2293; 2302; 2308; 2534; 2558; 2622]. Однак, зважаючи на те, що «Записки НТШ» все ж мали обмежений наклад, учений видав у друкарні НТШ шість цінних книжок з української архітектури «Архітектура Крехівського монастиря по деревориту 1699 року» [2288], «Архітектура міста Бардієва» [2294], «Бойківський тип дерев'яних церков в Карпатах» [2301], «Будівництво міста Потилича» [2307], «Сутківська твердиня» [2620], «Українська хата в околицях Львова» [2663], у яких зробив детальний аналіз монастирського комплексу та міських будівель, хатнього будівництва, подав архітектонічний опис пам'яток дерев'яного будівництва, храмових та оборонних споруд. Опублікував монографії про українських мистців-граверів Г. Левицького [2354] і Т. Шевченка [2627].

Значну наукову працю В. Січинський проводив у співпраці з мистецькими об'єднаннями ГДУМ та АНУМ, упродовж 1922–1936 рр. у мистецьких часописах «Мистецтво», «Митуса» та «Українське мистецтво» опублікував сім наукових статей [2163; 2196; 2201; 2223; 2503; 2508; 2642], п'ять біографічних розвідок про знаних українських мистців (М. Андрієнко-Нечитайло [2507], М. Бутович [2371; 2507], В. Касіян [2314], Л. Тарасевич [2470]), вісім науково-мистецьких рецензій на праці В. Базилевича [2257], А. Вацлавіка [2164], В. Гагенмейстера [2256], М. Голубця [2258; 2274], П. Попова [2272], С. Таранушенка [2273] і на збірник АНУМ «Екслібрис» [2255]. У серії «Сучасне українське мистецтво» видавництва АНУМ видав двомовну працю «Андрієнко» [2282], де розкрив талант мистця як автора театральних костюмів і декорацій, пояснив його роль і місце в процесі «розвитку декорації в європейському театрі» [821]. Пояснюючи співпрацю з

низкою часописів, В. Січинський зазначав, що вона «не сприяла» науковій роботі, однак із «причин матеріяльних, не маючи змоги присвятити весь свій час науковій праці – мусив займатися малярством і графікою», адже ті праці, що вже були готові або готувалися мистцем, «не могли знайти відповідного видавця, зважаючи на особливі труднощі, зв'язані з дорогим мистецьким виданням, де мало б бути багато коштовних клішів» [3602, с. 573].

Як член Богословського наукового товариства при Греко-католицькій богословській академії у Львові (ректор Й. Сліпий) опублікував у його науковому часописі «Богословіє» праці [2316; 2404], які у видавництві «Бібльос» вийшли окремою книгою «Вежа і Дім Корнякта у Львові» [2317], де розкрив історію будови, показав вплив венеціанської архітектурної школи та зробив архітектурний аналіз; «Замкова церква св. Миколая у Львові» [1517; 2405], у якій висвітлив історію виникнення княжого міста, побудови і реконструкцій храму. У збірнику «Праці Греко-католицької богословської академії у Львові» опублікував статтю з історії архітектурної пам'ятки Церкви св. Духа (1722–1728 рр.) [2718].

Переїхавши в 1923 р. до Праги [60, арк. 30; 3228, с. 501], дослідник упродовж 20 років плідно займався теоретично-дослідницькою діяльністю та опублікував більше 250 науково-мистецьких праць [2295; 2299; 2392; 2411; 2529; 2544; 2666; 2737; 2738; 2754; 2931; 2941], велику кількість альбомів про українське ужиткове мистецтво [2548; 2676; 2977], українську дерев'яну та муровану архітектуру [2962], українські історичні та народні орнаменти [2699; 2700], майже два десятка рецензій англійською, німецькою, польською, українською, французькою і чеською мовами в часописах багатьох країн світу. Дослідник брав участь у важливих наукових міжнародних форумах у Львові, Празі, Римі та інших містах [1157, с. 18–19; 3602, с. 575; 3755, с. 5], на яких виступав із доповідями [1149, с. 2]. На зібранні Української наукової асоціації в Празі відчитав 21 червня 1935 р. реферат про п'ять старих мап України з XVII–XVIII ст. [1289]. У 1929 р. на засіданнях історичної секції ВУАН були зачитані його доповіді

«Вишгородські ротонди» та «Ротонди на Україні» [330, с. 380], які згодом він опублікував окремою книгою [2603]. Був членом німецького товариства Й. Гутенберга, а в 1937 р. – членом комісії з упорядкування чеського відділу міжнародної виставки в Парижі [3602, с. 575; 1157, с. 18–19]. Значна творча спадщина українського архітектора, графіка, знавця та історика українського мистецтва В. Січинського сприяла утвердженню його авторитету мистецтвознавця і вченого [3602, с. 575; 1157, с. 18–19; 1475].

Друга світова війна сплутала науково-дослідницькі плани В. Січинського, однак, завдяки «ідейності та самопосвяті» українських учених, зокрема й В. Січинського, невеличкий науковий осередок все ж існував при видавничій спілці «Українське видавництво» в Кракові. У 1941 р. вони підготували два («Природа і демографія України», «Археологія і історія України») з п'яти томів «Енциклопедії українознавства» [3363, с. 42–43], але їхній друк німецька цензура заборонила, оскільки не дуже радо дозволяла друк українських наукових видань. Проте В. Січинському все ж вдалося видати розвідку «Місто Холм» [2514], присвячену історії західноукраїнського міста [3363, с. 45]. У роки воєнного лихоліття, як писав З. Кузеля, «значне заінтересування українськими науковими справами виявили видавництва та редакції» Німеччини. Поважний німецький видавець О. Гаррасовіц зразково видрукував друге видання альбому В. Січинського «*Monumenta architecturae Ucrainae*» («Пам'ятки архітектури України») і його працю «*Ukrainische Gebrauchskunst*» («Українське ужиткове мистецтво») [3232, с. 54]. Редакція часопису «*Deutsche Monatshefte*» присвятила Україні окремий том (№ 9–11, 1942), у якому подала розвідку В. Січинського про українське мистецтво [3232, с. 55].

Перебравшись в 1945 р. до Німеччини, В. Січинський проводив активну наукову-просвітницьку діяльність, виступав на різних науково-урочистих зібраннях [219, с. 61, 70; 1937], видрукував майже 70 науково-мистецьких праць [2523; 2958; 2985]; перевидав працю «Чужинці про Україну» [2733]; виготовив єдиний неповторний у «графічній рукотворності» альбом

«Пам'ятки української архітектури» [3656, с. 258]; видрукував 15 праць альбомного характеру про українські народні меблі [2654], історичні та народні орнаменти [2549; 2549; 2698], українську вишивку [2693], архітектуру [2440; 2555; 3838], культуру [2646] та мистецтво [2957; 2979; 2988]. Опублікував 35 статей і 6 рецензій про назву «Україна», український національний герб і прапор [2525; 2582; 2640; 2685; 2687], дев'ять знаних мистців [2313; 2357; 2423; 2424; 2504; 2506; 2542; 2543; 2753], відомого картографа Гійом Левассер де Боплана [2303].

Емігрувавши до США, В. Січинський і В. Шандор зосередили науково-дослідницьку працю в АВ НТШ, згодом в НТШ [1613, с. 39; 1842]. В. Січинський у 1949–1950 рр. підготував і зробив біля 20 наукових доповідей та рефератів на засіданнях Товариства [588–590; 600; 817; 905; 1221; 1824]. У 1958–1960 рр. учений організував й проводив наукові конференції та Український науковий конгрес у Нью-Йорку [1203; 1204; 1456]; у 1952–1960 рр. брав активну участь в інших наукових форумах, на яких виступав із доповідями [1201; 1568] і промовами [547; 871; 1218; 1442; 1718] про українське мистецтво та картографію України XVI–XVIII ст.

У 1965–1983 рр. В. Шандор виступав на конференціях, ювілейних наукових конгресах і наукових зібраннях НТШ із доповідями [362, с. 25; 612; 1207; 1307; 1338; 1688; 1884; 1884] про історичний розвиток русинів-українців в Угорщині, діяльність першого Представництва Карпатської України в Празі, правно-політичний розвиток Карпатської України в післявоєнний період, культурно-політичну діяльність голови Союзу Карпатської України А. Штефана та ін.

Упродовж 1951–1961 рр. В. Січинський [479; 609; 988; 1514; 1551; 1851; 1917] та в 1961–1989 рр. В. Шандор [755; 995; 1222; 1226, с. 3; 1308; 1655, с. 4; 1857] брали активну участь у наукових зібраннях членів НТШ з нагоди відзначення ювілеїв і знаменних дат, виступаючи з доповідями чи споминами [1851] тощо [1217; 1446; 1654]. В. Шандор у 1963–1974 рр. брав активну участь у спільних з Американською Болгарською Лігою, Чехословацьким

науковим товариством у Нью-Йорку наукових конференціях, з'їздах [1638], конгресах [2205; 1734], на яких, незважаючи на антиукраїнську пропаганду російських і польських науковців, виступав чеською чи англійською мовами із вступним словом [1213; 1309] чи доповідями [362, с. 25; 368; 616; 728; 889; 834; 1206; 1313; 1613, с. 54; 1638], в яких розкрив правно-політичний розвиток та основи приналежності Карпатської України до української держави.

Певну увагу в 1949–1950 рр. В. Січинський приділяв виступам із доповідями та рефератами на «Академічних вечорах» НТШ [378; 580; 582; 607; 1034; 1669; 1729; 1730; 1803, с. 117–118], де розкрив зв'язок архітектури українських церков із Причорномор'ям IV–X ст., історію українських національних символів та історію заснування Острозької академії. Він уважно вивчав та аналізував майже всі публікації українських учених, що торкалися історії та культури України, брав безпосередню участь у різних наукових зібраннях, долучався до майже тридцяти дискусій за науковими доповідями двадцяти відомих і малознаних українських науковців [580; 583–585; 587; 592; 594–598; 602; 604; 605; 831; 837; 918; 974; 975; 1221; 1239; 1287].

Інтелектуально-творчі доробки члени родини публікували в «Записках НТШ» та інших виданнях Товариства, якими воно обмінювалося з 224 науковими установами в 28 країнах Австралії, Азії, Америки, Європи [336, с. 15–16]. У «Записках НТШ» В. Шандор видрукував статтю «Автономія і федеративність Карп[атської] України» [361, с. 52], з нагоди 70-річчя народження Р. Смаль-Стоцького – «Карпатська Україна – зфедерована держава» [2801, с. 319–339], а на відзначення сторіччя НТШ – «Договір Чехо-Словаччини з СРСР відносно Карпатської України» [2786, с. 293–299]. У 1-му випуску «Shevchenko Scientific Society, Historical-Philosophical Section: Proceedings» (1951) В. Січинський опублікував реферат «Рання християнська архітектура на Україні» [3327, с. 63–66; 579], а в 11-му (1957) [3328, с. 47–48] – «оригінальну і змістовну» «національно вартісну» статтю про складений

ним реєстр українських мистецтв (на 4.000 гасел), яка «своєю об'єктивністю та історико-філологічною акрибією» гідно репрезентувала українську дослідницьку працю [703, с. 477–478].

Вагомим надбанням НТШ стало «капітальне наукове видання» В. Січинським «Історії українського мистецтва» (Т. 1 [336, с. 26; 443; 2444]; Т. 2 [976; 1492; 2445]), про яке Д. Горняткевич писав, що це є власне історія української архітектури і «як така має енциклопедичну вартість і є цінним підручником для всіх хто цікавиться історією України та її культури» [1038]; англomовне видання «Львів. Збірник праць з нагоди сімсотріччя» (1958), у якому вчений опублікував вартісну працю «Архітектура і мистецтво Львова» [610; 789; 791]; перевидана фотодруком праця вченого «Іван Мазепа – людина і меценат» [1010; 1013; 2425] та його статті про Мазепу, про Острозьку академію [923; 950; 1010; 1018].

Заступник голови Управи НТШ В. Шандор з іншими членами Управи опублікував 4 березня 1964 р. «Заклик до громадянства в справі наукового фонду ім. Тараса Шевченка», щодо гідного вшанування 150-річчя його народин та видання «вичерпної і повної» біографії поета-пророка англійською мовою [850]. Знаний літературознавець О. Кравченко, виступаючи 10 березня того ж року на науковій шевченкознавчій конференції УВАН, зауважував, що з цієї нагоди варто було б перевидати англomовні праці В. Січинського про Т. Шевченка [815].

НТШ, намагаючись наблизитись до «широких народних мас, що бажали б мати ясну думку» з української історії та культури в 1950–1987 рр., влаштовувало для українського громадянства «без огляду на його наукові, кваліфікації, чи світоглядні різниці» публічні популярно-наукові сесії [1908, с. 3], у майже двох десятках яких брали активну участь В. Січинський [593; 594; 683; 953; 1514; 1551; 1908, с. 3] і В. Шандор [362, с. 25–26; 725; 1211; 1457; 1565; 1596; 1733], де виступали з доповідями та в дискусіях обговорювали питання постанови українського культурного центру, при

якому б діяла «наукова робітня» (1949) [601], проблеми зазіхань добрих «сусідів» на українські території та ін. [763].

Щирий патріот В. Січинський, який «ціле своє життя присвятив» українській науці й культурі, помер 25 червня 1962 р. На наукових шляхах «зустрічав чимало різних перешкод і перепон, але не зупинявся, поборював їх і вкладав в українську культурну й наукову скарбницю свій труд і працю» [1475, с. 816]. Про умови наукової праці писав, що вона «зазнавала неймовірних перешкод» і в Україні, і за її межами. Уже підготовлені до друку праці «щезали, заборонялися цензурою, або були змарновані видавцями» чи не виходили через окупацію України, технічні труднощі, військові події [1475, с. 817; 2688, с. 3]. 15 грудня 1962 р. НТШ, вшановуючи пам'ять визначного науковця влаштувало наукову конференцію та виставку його праць зі збірок родини та Д. Горняткевича, матеріалів про нього. На конференції Д. Горняткевич виголосив доповідь «Рукописні праці Володимира Січинського», І. Жуковський – «Володимир Січинський, як архітект та історик українського мистецтва», Б. Загайкевич – «Життя й творчість Володимира Січинського», а А. Малюца – «Вплив і значення В. Січинського для мистецького життя Західної України», у яких відзначили заслуги мистця на «полі української науки і мистецтва», звернули «увагу на залишені в рукописах» томи «Історії українського мистецтва» та цінний «Словник українських мистців» [586; 996, с. 43; 1205; 1214; 1687].

Значну увагу В. Шандор приділяв науковій праці, про що з нагоди 90-річчя писав: «Хочу коротко представити вам баянс своєї праці, – що зроблено досі і що належить зробити» [2805, с. 8]. Він дуже сумлінно творив кожную працю, що «дало йому можливість написати і випустити» монографію «Закарпаття, історико-правний нарис від IX ст. до 1920 р.» [2796; 2805, с. 8], англomовні нариси з політичної історії «Carpatho-Ukraine Twentieth Century» («Карпатська Україна у XX столітті») [2927], які є дуже важливими для «ліквідації білих плям» в історії краю, оскільки «мають солідну наукову базу» [3634, с. 29–30]. Учений видав два томи спогадів про Карпатську

Україну 1938–1945 рр. [3033; 3034; 2805, с. 8] і підготував 3-й том [1372, с. 229; 3634, с. 29], «два томи громадсько-політичних споминів, праці в Міністерстві скарбу ЗСА та Генеральному секретаріаті ООН», важливі документи української державності, збірник із «понад ста статей, що укладені в хронологічному порядку» та «специфічний інформаційний матеріал державного характеру праці» [2805, с. 8]. Однак, ці праці обсягом близько двох тисяч сторінок й досі не видані та чекають на видавця.

В. Шандор опублікував більше сотні праць українською, англійською і німецькою мовами [631, с. 6; 1372, с. 229; 1864; 2781; 2805, с. 8; 2927]. Д. Данилюк, характеризуючи його праці, стверджує, що вони відіграють особливу роль», оскільки в них «під кутом зору права висвітлюється ряд складних аспектів історичного розвитку Закарпаття» [3132, с. 22]. «Приємніша гірка правда, як корисна брехня» – писав учений у листі до В. Худанича від 30 грудня 1996 р. «Ми не можемо і не сміємо виховувати нарід на забреханій політиці, бо так втратимо цілі генерації. Правда раз вийде на верх, народ розчаровується, легко піддається чужим ворожим впливам, і ми самі себе нищимо» [222, арк. 2]. «Історія дає нам знову можливість, не легковажмо її законами і не порушуймо їх» [3132, с. 25; 2796, с. 257].

Ураховуючи заслуги В. Шандора в справу здобуття Україною незалежності, вагомий внесок у розвиток історичної і юридичної науки, Вчена рада Ужгородського державного університету (нині – національний) надала високе звання Почесного доктора (Doctora Honoris Causa) (1999) [1418; 3615, с. 15; 3634, с. 30], що стало ще одним кроком його заслуженого повернення на рідну українську землю.

Я. Січинський про мрію стати архітектором та «вживати титул “архітект”» видрукував англomовний автобіографічний нарис [272, арк. 4], «Доповнення до біобібліографії доктора мистецтвознавства Володимира Січинського» [2757, с. 175–177] та «Слово про батька» [2758, с. 19–21]; залишив рукопис цінної статті про генезу курсу лекцій батька про українську культуру [3599], хоча зауважував, що «не надто вдячне завдання синові

писати про твір, редагований, а великою мірою і писаний батьком» [272, арк. 1]. Улітку 1991 р. на запрошення міської ради та керівництва «Кам'янець-Подільської фундації» він узяв участь у дослідженні костелу Святого Миколая Міренського [412; 1099; 3300, с. 20–21] та опублікував статтю «Кам'янець-Подільський відбудовується», у якій писав, що історично-архітектурна спадщина міста є ідеальним місцем туризму, але знаходиться у критичному стані і вимагає негайного порятунку.

Значний внесок Я. Січинський зробив у збереження наукової спадщини батька [3707], створив родоводи родин Січинських-Січинських і Чехівських [214–216], уклав хронологічний життєпис матері [209; 221; 297], реєстр архітектурних проєктів батька [213; 270; 3244, с. 60–61], список Української республіканської капели, виокремивши серед них членів родини Михайлину та Володимира Січинських, Зінаїду та Олексу Чехівських [220]. Зібрав і зберіг цінний родинний архів зі світлинами та оригіналами майже всіх батькових і своїх архітектурних і мистецьких проєктів [261; 261; 280; 285; 286; 3544]. Однак, після його смерті не відома подальша доля його дуже цінного родинного архіву.

Вагомий внесок у наукову спадщину родини зробила в 1977–2002 рр. науковий співробітник науково-дослідного відділу кафедри української мови та літератури філософського факультету Пряшівського університету [3828], й досі робить, відома дослідниця закарпатоукраїнської літератури XIX–XX ст. та чехословацько-українських літературних взаємин, провідний спеціаліст у галузі історії української літератури Східної Словаччини та Закарпаття Л. Бабота [3818]. Вона досліджує літературу й культуру української етнічної території колишньої Австро-Угорщини (починаючи з XIX ст.), міжвоєнну і сучасну літературу русинів-українців, перекладає українську літературу з англійської та української на чеську і словацьку мови [240; 1988], є організатором і учасником багатьох наукових форумів [3828], щорічно керувала 4–5 дипломними і 2–3 магістерськими роботами, під її керівництвом захищені п'ять кандидатських дисертацій [240; 241; 1162; 1165,

с. 6; 1167; 3669]. З вересня 2003 р. після закриття НДВК [3828] продовжила українознавчі дослідження підтримуючи наукові контакти з Ужгородським національним університетом, який у жовтні 2009 р. вручив їй диплом Почесного доктора (*Doctora Honoris Causa*) [1828, с. 5; 3355; 3356]. Вона є головним довгорічним «посередником між Україною та Словаччиною», головним «модератором» Центру україністики, заснованого в Пряшеві в рамках міждержавного договору між Україною та Словаччиною [3828].

Історію становлення і проблеми розвитку україністики та вивчення української мови й літератури в Пряшівському університеті Л. Бабота розкрила в чотирьох працях [2110; 3991], у праці в співавторстві з Ю. Кундратом [1941] та в статті у співавторстві з М. Мушинкою [1943], зауваживши, що не боїться, що «словацької україністики не стане» [2062], і впевнено продовжує дослідження української та закарпатоукраїнської літератури [3818; 3830].

Вагомим внеском Л. Баботи в наукову спадщину родини стала її дисертація «Закарпатоукраїнська проза другої половини XIX століття» (1994) [1165, с. 6] та однойменна монографія (1994) [2008], у яких глибоко і всебічно розкрила зародження, розвиток і місце закарпатоукраїнської прози в загальноукраїнському контексті, детально проаналізувала «дрібну прозу» майже півсотні відомих, менш відомих або забутих українсько-русинських прозаїків [1165, с. 7]. Ця праця, як писав літературознавець В. Жила [777], заповнила «білі плями в історії аналізованої літератури» [778] та «представляє цікавий феномен синкретизму східної й західної культури» [3670]. Видала двомовний збірник «*Vybrané kapitoly z ukrajinskej literatúry. Literatúra Rusínov-Ukrajincov od 19. Storočia*» («Вибрані статті з української літератури. Література русинів-українців від XIX ст.») (2009) [2916], до якого увійшли її «неоднорідні і дещо строкаті» праці, які дають уявлення про українсько-словацьку літературу [3424; 3670].

Вагомим складником інтелектуально-творчої спадщини Л. Баботи є окремі розділи для монографій і фахових книжкових видань [240; 1165, с. 7;

3188, с. 99–128] та антології «Закарпатська поезія ХХ століття» [1165, с. 7]. Упродовж 1982–2016 рр. опублікувала більше сотні наукових і науково-популярних праць на літературознавчі теми в часописах Італії, Польщі, Словаччини, Словенії, Угорщини, України [240; 2091; 1165, с. 7; 1987; 2009; 2036; 2050; 2074; 2086; 2095; 2108; 2126; 2128; 2889; 2894; 2898; 2899; 2902; 2909; 2910; 2913; 2918] та майже два десятки оригінальних наукових статей-рецензій [2100; 2104; 2861; 2867; 2868; 2872; 2876; 2877] на науково-мистецькі видання про українсько-словацькі літературно-творчі зв'язки, співпрацю мистців-українців і українців-русинів. Має ще декілька десятків «дрібних статей», ще не впорядкованих [237].

Л. Бабота в 1993–2009 рр. у працях зверталася до проблеми дитячої літератури русинів-українців [1982; 28957]; приділила увагу методології дослідження та методиці інтерпретації художніх текстів з часів романтизму в словацькій та українській літературі [2227; 2901]; звернула увагу на роль і місце жінки-письменниці в русинсько-українській літературі ХІХ–ХХ ст. [2001], підготувала до друку зі своїми вступними статтями збірку оповідань Ірини Невицької та збірку віршів Миколаї Божук [1165, с. 7], написала передмову до її книги [3073] і виступила з доповіддю про її поетичний стиль на VII Міжнародному конгресі україністів (2008) [2123]; видрукувала праці та рецензії про видатного українського філософа Григорія Сковороду, який мав великий вплив на русинів-українців [1977; 2105; 2106; 2134; 2135; 2888]; видатного українського письменника і громадсько-політичного діяча Івана Франка [2077; 2118–2120]; про творчість більше десятка закарпатоукраїнських мистців [1165, с. 7; 1944; 1980; 2022; 2024; 2027; 2034; 2070; 2094; 2103; 2113; 2127; 2132; 2862; 2904; 2914]; одну з найдавніших русино-українських газет Закарпаття «Карпат», яка виходила в 1873–1886 рр. [2139; 2010]; Спілку св. Йоанна Крестителя [1165, с. 7; 2116]. Її праці є важливим складником рецепції творчо-художнього світу та особливостей мислення українських діячів В. Гнатюка, Ю. Жатковича [2048], О. Закривидороги [2047] та ін. [2092; 2093].

У науковій праці Л. Бабота не поминає й теми «Голодомор в Україні у 1932–1933 роках», опублікувала статтю «Жнива розпачу» [2002]; виступила з промовою на відкритті фотовиставки розсекречених архівних документів про Голодомор в Україні 1932–1933 рр. (Пряшів, 2007) [3844]; виступила зі вступним словом на міжнародній конференції «Голодомор в Україні у 1932–1933 роках: Геноцид українського народу» (Пряшів, 2007) [3251].

Дослідниця вивчає різноаспектні літературознавчі проблеми українського спрямування у творчості відомих українських і словацьких письменників, підготувала та опублікувала в 1983–2003 рр. півтора десятка рецензій на їхні збірки [2098; 2107; 2102; 2869; 2870; 2873–2875; 2878–2881].

Л. Бабота проявила себе як фаховий перекладач з англійської, угорської та словацької мов, здійснила більше десятка перекладів наукової та художньої літератури, зокрема переклала з української на словацьку мову збірку оповідань В. Шевчука [1165, с. 7; 3830], у 1983–1998 рр. опублікувала майже десяток статей з проблем фахових перекладів [2005; 2078; 2085; 2125; 2892]. Важливим складником для дослідників є опубліковане Оксаною Штефаньо автобіографічне інтерв'ю Л. Баботи «Я відчувала, що моєю долею постійно керує хтось чужий...» (2009) [2146].

Упродовж 1986–2018 рр. Любиця Бабота активно апробувала творчі надбання на майже 70 різних наукових форумах у Канаді, Польщі [2910], Німеччині, Сербії [240], Словаччині [237; 1512; 1996; 1997; 2051; 2063; 2064; 2114; 2864; 2882–2885; 2887; 2891; 2893; 2897; 2900; 2903; 2903–2908; 2908; 2915; 2917; 2917; 2920; 2921; 2922; 3689], США [902, с. 292; 1151; 3873], Угорщині [2049], Україні (Київ [237; 1834; 2061; 2123], Львів [21198], Одеса [2023], Ужгород [237; 1833; 1989; 2011; 3428; 3837; 3871], Харків [2007], Чернівці [2001]), Фінляндії [2912], Чехії [2089; 2871], на III–IX Міжнародних конгресах українців та в матеріалах форумів опублікувала 42 статті та 7 тез, зокрема у співавторстві з Миколою Мушинкою [2864; 3689].

Л. Бабота й досі активно співпрацює з науковими осередками та українцями багатьох країн [240], з 2015 р. є членом редакційної ради

літературознавчого напрямку збірника наукових праць «Філологічний дискурс» Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії та Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, який містить статті з актуальних проблем літературознавства.

Посильний внесок в інтелектуально-творчу діяльність родини зробила й Маргарета Бабота [1159, с. 9], яка після проголошення незалежної України опублікувала спомини «Перебування в Ковнері» [2990; 3883]; праці «Посестри з Пряшівщини» [2150], «Діяльність Миколи Баботи в період Карпатської України» [2148] та «Микола Бабота (1909–1989)» [2149], у якій розкрила суспільно-просвітницьку діяльність патріота та активного державницько-громадського діяча Карпатської України; автобіографічні спогади, у яких, оцінюючи не простий життєвий шлях, педагогічну та громадську працю [241; 1159, с. 10]. Брала участь у наукових конференціях в Україні та Словаччині.

Незвичайно цінною для вітчизняних дослідників є наукова історико-богословська спадщина В. Чехівського [152, арк. 95; 686; 3082; 3524–3527], який залишив півсотні науково-богословських і релігієзнавчих праць, богослужбових відправ, доповідей, промов, статей і лекцій [1453], котрі частково під своїм прізвищем або під псевдонімами «Вірний В. Чехівський» [67, арк. 79–86; 2760], «Ілля Побратим» [71, арк. 201–231; 2211; 2212], «Ілля Братерський» [70, арк. 102; 2210] друкував у часописах «Україна» і «Церква і життя», газетах «Україна», «Робітнича газета» тощо, але більшість із них і досі в рукописах.

Авторитетний богослов В. Чехівський [3082, с. 339; 3526] видав декілька науково-богословських праць з проблем українського церковного руху [70, арк. 102; 152, арк. 95; 2761–2765; 2776; 3082, с. 333–344; 3526;-], у яких проводив ідеї любові до Бога та українського народу, виступав на захист від русифікації української церкви, розкривав лукавство церковників, що служили російській політиці, а не Богові [3082, с. 342; 3773, с. 3738].

На Першому соборі УАПЦ (1921), В. Чехівський неодноразово виступав з історико-богословськими доповідями, у яких розкрив «місце Української церкви у Вселенській православній апостольській церкві» [63, арк. 10–11; 65, арк. 62–129; 70, арк. 85; 341, с. 190–197, 220, 280–283, 288–289, 295, 301–305; 3082, с. 340], стверджував, як «буде влаштовано життя парафії, так буде улаштовано й життя вселенської Церкви» [341, с. 300]. Виступав із співповідями [63, арк. 11; 341, с. 135–137, 181–185, 259], у яких розкрив причини розбрату та зазначив, що російські єпископи «знущуються, глумляться над самим дорогим» для українців, називаючи їхню мову – «базарна», а «українську церкву «охохлаченою» [341, с. 166]. Його слова повністю відповідають сучасному стану в релігійному середовищі України.

Проблемам ідеологічного обґрунтування позиції УАПЦ щодо законності висвяти Всеукраїнського митрополита Василя Липківського на Першому соборі УАПЦ (1921) за чином Олександрійської церкви до III ст. н. е. присвячено його великий богословський трактат «Основи визволення Церкви з-під «князівства тьми віку цього» (Ефес. 6:10-13)» [67, арк. 79–86; 68, арк. 7–28; 70, арк. 18–24; 71, арк. 201–231; 2211, с. 18–21; 2212; 3387, с. 307; 3449; 3612; 3635; 2766, с. 378–391; 2767, с. 6–13; 2768, с. 109–121; 2769; 2771, с. 5–10], у якому виклав свідчення на користь церковного висвячення єпископа громадою вірних у ранньоапостольську добу, обґрунтував розрив із РПЦ і ствердив, що висвята протоієреїв В. Липківського і Н. Шараївського Собором (1921) у надзвичайний за пресвітерською хіротонією спосіб, за згодою і молитвою всієї церкви, цілком відповідала церковним канонам [68, арк. 7–28; 2766, с. 378–391; 2771, с. 5–10], хоча й була вимушеною мірою з огляду на конфлікт з московською ієрархією [3387, с. 308–309], яка «служила не Христу, не Святому Духу любові і братерства, а духу гнобительства, хижацтва» [67, арк. 79; 3082]. Повністю ця праця й досі не опублікована.

Головним його богословським набутком стала ґрунтовна праця «За церкву, христову громаду, проти Царства Тьми» (1922, 1947, 1974) [71, арк. 201–231; 2211, с. 18–21; 2212; 2762–2765; 3387, с. 301], у якій, апелюючи

до першоапостольських часів, зазначав, що перша Українська церква хоча й складалась з бідних «худородних» людей [2764, с. 2], однак «за 10 віків свого існування мала всю повноту дарів Святого Духа, аж поки її в XVII ст. підкупом і силою підпорядкувала Московська церква, яка санкціонувала смертну кару та вигнала обряд прокльону тих, хто не погоджувався з царським насильством [2764, с. 6–8], гетьмана І. Мазепу проклинали з амвонів більше 300 років.

Як головний ідеолог УАПЦ В. Чехівський не лишався осторонь від нав'язаної ієрархами РПЦ ідеологічної війни, з метою обґрунтування позиції законності утворення УАПЦ та пресвітерської хіротонії Всеукраїнського митрополита в працях [67, арк. 8–10; 72, арк. 323–327; 73, арк. 57–74], посиляючись на послання апостола Павла, обґрунтував апостольські преємства в справі висвячення єпископів УАПЦ, подав текстуальні згадки про апостольські висвяти учнів Христа [324, с. 308].

На Передсоборній нараді УАПЦ 26–30 липня 1927 р. В. Чехівський зазначив, що загальним напрямом майбутнього Собору має стати «розрішення ідеологічних питань, бо не можна вести ніякої практичної роботи, коли думка неясна» [324, с. 65]. 26 липня зачитав тези майбутніх доповідей: «Про внутрішній стан життя УАПЦ та працю ВПЦРади» [324, с. 64] та «Сучасний стан релігії взагалі і християнства, зокрема в світовому житті» [324, с. 68–70], у яких показав сучасні антагонізми в оцінці релігій, роль і місце християнства в сучасному житті; «Основні вимоги сучасного християнського світогляду в галузі учення віри» [324, с. 70–72], де охарактеризував сучасні богословські течії та проблеми «учення про Церкву, як громаду Христову» [324, с. 113, 352–354]. 29 липня богослов у тезах співдоповіді «Організація богословсько-наукової праці» [324, с. 91–92] зазначив, що для активізації досліджень варто організувати богословську наукову Колегію та визначити її завданням: «а) встановлення богословської термінології українською мовою, б) оцінка творів підручної літератури, в) кваліфікування учених богословських праць і учених робітників для

з'ясування здатності й підготованості до церковно-освітньої праці» [324, с. 92]. Учений зазначав, що «треба більше учитись... бо хто не йде вперед, той йде назад» [324, с. 355]; а в тезах «Богослужбова галузь церковного життя» зауважив, що варто поєднати «історію богослужіння» з «вимогами сучасного церковного життя» [324, с. 94].

На Другому соборі УАПЦ В. Чехівський виступив із доповідями: «Сучасний стан релігії взагалі і християнства зокрема в світовому житті» (18 жовтня 1927 р.), де розкрив обов'язки церкви [324, с. 151–158] та ствердив, що в боротьбі проти християнської церкви виступають «старі гнобительські верстви суспільства» які розуміють релігію як засіб панування [75, арк. 12, 15]; «Методи організації християнського світогляду й церковної думки» (19 жовтня) [75, арк. 28зв.; 324, с. 183], у якій наголосив, що УАПЦ «не має потреби ставати на шлях штучного витворювання догматів», адже «утворюється від приписів, приказів релігійного мислення» [324, с. 183]; «Учення про церкву, як громаду Христову, та її благодатне життя» (25 жовтня) [324, с. 113], де зауважив, що вчення «православної віри точно й ясно викладене в книгах Нового Заповіту» [324, с. 352–354].

О. Чехівська [324, с. 7] опублікувала в 1949 р. цінні історико-богословські відомості про УАПЦ та останні роки життя митрополита В. Липківського [2235], який жив «зовсім ізольований від усього українського віруючого громадянства», а в лютому 1938 р. «пішов на свою Голгофу» за «повідкою» НКВС і «звідти вже не повернувся» [2235; 1331]. Ці відомості використані при підготовці україномовних та англійськомовних енциклопедичних видань діаспори [333, с. 532].

Певний внесок у науково-богословську спадщину зробила Г. Верхівська, яка в цінних споминах з історії «відновлення і знищення» «дійсної української ні від кого незалежної» УАПЦ [2207], котра була для неї «близька, а навіть болюча», адже рідні брати її мами Володимир і Микола Чехівські поклали за УАПЦ «свої життя» і майже всі члени її «родини під час розгрому УАПЦ і процесу СБУ та СУМ дуже потерпіли, а родина була

знищена», розкрила історію знищення УАПЦ, її священнослужителів і вірних, які «натхнені духом Святим і вірою у незалежну Українську церкву і Державу, свідомо йшли на тортури і смерть» [2207, с. 2].

Внесок у науково-богословську спадщину зробив і В. Січинський опублікувавши праці, що «в цілому або частино відносяться» до історії Чина святого Василя Великого [3083, с. 237]. Короткий нарис «Історія українського граверства XVII–XVIII століття» видрукуваний в «Записках ЧСВВ» (Т. VI, 1936) [2441], у 1939 р. був майже весь знищений більшовиками, збереглося лише кілька примірників. У монографії «Історія українського граверства XVII–XVIII століття» [2442] багато уваги присвятив граверам-ченцям, які працювали над василіянськими виданнями Почаєва, Унева [3083, с. 264]. В альбомі «Monumenta architecturae Ucrainae» [2962; 3083, с. 271] та в інших працях розкрив історію монастирів ЧСВВ у Крехові [2289; 2463–2465; 2611; 3083, с. 274], Христинополі [2262, с. 274; 2716], Лаврові [2290; 2291; 2468; 2469; 3083, с. 275]. Працю «Література про Лаврів», яку видав у співавторстві з Й. Скрутнем і Р. Лукань (1936) знищили більшовики [2277; 3083, с. 275].

Вагомим внеском В. Січинського в науково-богословську спадщину стали історико-богословські описи стародавніх Євангелій (Холмського XIII ст., Тяпинського 1562 р.) [2558; 2563] та ін. [2664]. У праці «В справі новішого перекладу Євангелії українською мовою» [2309] він розкрив історію перекладу і видання митрополитом Іларіоном (в миру Іван Огієнко) «Біблії або книг св. Письма старого і Нового Заповіту» [3197, с. 47; 3275, с. 61; 3487].

В. Шандор хоча й «не залишив спеціального дослідження про діяльність греко-католицької церкви» [3630, с. 47], однак у параграфі «Проблеми Греко-католицької церкви» з історико-правного нарису [2796, с. 97–113] і у короткому огляді «Церковні справи» споминів [3033, с. 254–257] «епізодично розглянув найбільш суперечливі сторінки історії даної конфесії» і «продемонстрував свій неупереджений» погляд на її проблеми, показав

позитивні й негативні тенденції вищого духовенства Мукачівської єпархії «щодо інтересів народу» [3630, с. 47], пов'язав «позитивні зміни в релігійному житті краю» з іменем австрійської імператриці Марії-Терезії (1740–1780) [2796, с. 82], ствердивши, що саме вона сприяла зрівнянню в правах греко-католицьких священиків з римо-католицькими [3342, с. 41; 3631, с. 123], а зроблені вченим висновки й досі «актуальні» для греко-католицької церкви [3630, с. 44].

В. Шандор у науково-богословських статтях «До тисячоліття хрещення Руси-України» та «Початки Християнства в Карпатській Україні» наголошував, що початок української християнської історії в часи держави Володимира Великого – Київської Руси давав карпатським русинам «можливість росту й великого значення», однак міжусобиці на «княжій престолі й наїзди кочових племен довели до руїни сильну і процвітаючу добробутом Київську Русь» [2783, с. 2].

У рецензії на українсько-англомовну книжку композитора М. Федоріва «Обрядові співи Української Галицької Землі» писав, що автор у час, коли українське суспільство організовує гідне відзначення 1000-ліття хрещення Руси, збагатив «християнську церковну культуру» цінною книжкою [2851].

Певним складником науково-богословської спадщини родини є цінна рецензія Любиці Баботи [2101] на працю Атанасія Пекара «Нариси історії церкви Закарпаття», у якій показала науково-навчальне значення науково-богословського нарису для вітчизняних дослідників.

Наукова і науково-богословська спадщина членів родини більш детально розкрито й охарактеризовано у наших статтях [3487; 3493; 3514; 3523–3527; 3529; 3537; 3548; 3549; 3551].

Отже, науково-творча і науково-богословська спадщина членів родини є досить значною, це майже півтора тисячі праць з археології, історії України, краєзнавства, історії мистецтва, історії церкви, друкарства, біографістики, літературознавства тощо, це співпраця майже з двадцятьма різними науковими інституціями, це майже дві сотні доповідей на наукових форумах

у майже півтора десятка країн світу, що дало можливість обґрунтовано визнати їх династією відомих українських науковців ХХ – початку ХХІ ст.

5.4 Загальні аспекти музейної, бібліотечної, видавничої, енциклопедичної, бібліографічної діяльності

Члени української родини зробили вагомий внесок у музейну справу. За ініціативою Є. Сіцинського 30 січня 1890 р. було створено перший на Поділлі музей старожитностей [3270, с. 290], де він у 1891–1922 рр. був директором, а в 1922–1929 рр. науковим хранителем і науковим співробітником [3092, с. 8; 3503, с. 191–194; 3511]. В. Січинському в 1917 р. запропонували посаду керуючого дерев'яним відділом кустарно-промислового музею в Києві [60, арк. 45], однак, він не встиг приступити до роботи, адже до Києва наближалися більшовицькі війська і він переїхав у Кам'янець-Подільський.

Наприкінці 1920 р. учений переїхав до Львова, де майже двадцять років співпрацював із Національним музеєм (нині – Національний музей імені Андрея Шептицького) [1227] (директор І. Свенціцький): працював рисівником [3016, с. 37], вивчав твори українського мистецтва [3438; 3839], разом із батьком у 1928 р. передав до фондів музею три музейні предмети [1544; 1544]. У 1922 р. дослідив, зарисував і зафотографував найстаріші пам'ятки української дерев'яної архітектури в околицях міста, і після їх ґрунтового опрацювання передав до музею та підготував до друку. В. Січинський дослідив та охарактеризував чималу музейну збірку хрестів [3300, с. 29–30], яка увінчалася виданням «поважної розвідки» мистця [1839, с. 3] «Дзвіниці і церкви Галицької України XVI–XIX ст.» [1228; 2375] із «цілим рядом потрібних архітектурних рисунків і текстом» [818; 1227]. За сприяння музею видав збірку «зразкових дереворитів та ініціалів» [1839, с. 3] «Архітектура в стародруках» [1228; 1258; 2285], на яку «не звертали належної уваги дослідники історії деревляного і камінного будівництва» [1227], хоча це «більшість того, що дала стара графіка України з обсягу

архітектурних зарисовок» [3667, с. 201]. Дослідник спільно зі І. Свенціцьким, О. Лушпинським і М. Струтинською восени 1932 р. підготував історико-технічний проект консерваційно-реставраційних робіт у Катедрі Святого Юра [1543] і видав невеличкий альбом «Св[ятий] Юр» [2605], з 10 світлинами споруди, її деталей, фрагменту Митрополичої палати. Дослідник у рукописі «Нові видання по українському мистецтву, 1920–1925» [120, арк. 216–224; 2533, с. 178–181] розкрив роботу музеїв Кам'янця-Подільського, Києва, Конотопа, Львова, Одеси, Полтави, Харкова, Чернігова.

У вересні 1930 р. В. Січинський розпочав активну співпрацю з Музеєм НТШ [1278]: брав участь у його мистецьких виставках (1932, 1935) [535; 1390], виступав перед «чималою добірною публікою» на відкритті [559; 1390; 2530; 2531], читав доповіді для відвідувачів [1145]; разом із батьком у 1930–1933 рр. передав до його фондів біля десятка цінних предметів [1276–1280]. У квітні-червні 1936 р. мистець передав музейні предмети в Музей «Бойківщина» у м. Самбір (нині – Львівської обл.) [1275].

Співпрацював учений і з Музеєм церковного мистецтва при Богословській академії у Львові [1219], про що писав у статті [2180], де подав історію музею, яка почалася в 1930 р., коли П. Ковжун і В. Січинський оглянули велику колекцію, яку ректор привіз із «ферій», та висловили думку, що Академія повинна мати свій музей. 9 жовтня 1932 р. за участі мистця музей було відкрито [2180, с. 2].

У 1923 р. українська еміграція, намагаючись запобігти подальшим втратам українських пам'яток, багато яких безслідно загинуло на рідній землі і в еміграції, «такого сорому, як писав М. Обідний, ще ніколи не знала українська нація від часу свого існування» [3340, с. 121], створила в Празі [3352, с. 43] Український національний музей-архів (керівник М. Галаган) [16, арк. 17; 1032, с. 2; 3352, с. 8]. Наукова робота в УНМА розпочалася в 1927 р., коли чеський уряд призначив щомісячну субсидію, була створена Наукова колегія, експертом мистецьких матеріалів якої став В. Січинський і в 1927–1929 рр. проводив наукову експертизу та оцінку музейних предметів

[1032, с. 3; 3352, с. 15]. У зв'язку з припиненням фінансової допомоги від уряду музей-архів у 1930 р. припинив діяльність [3152, с. II; 3352, с. 15].

Лідери ДЦ УНР після виходу в 1920 р. в екзилі вважали музей, як писав М. Обідний, «найвизначнішим показником шляхетності нації», адже він зберігає все «навіть тоді, коли нація фізично умре» [3350, с. 255]. Товариство «Музей визвольної боротьби України» [3307, с. 23; 3380, с. 353], статут якого МЗС Чехословаччини затвердило 12 січня 1925 р. [3349, с. 120; 3352] і членами якого були відомі подоляни М. Левицький і В. Січинський [1334; 3349, с. 177], 23 травня 1925 р. створило «Музей визвольної боротьби України» [85, арк. 1–9; 1505; 3196, с. 494–495; 3306; 3307, с. 19; 3843] (директор Д. Антонович [3349, с. 177]). МВБУ мав «служити еміграції і зберегти для українського народу пам'ять про визвольну боротьбу 1917–1921 рр.» [577, с. 1; 1143; 1914; 3644, с. 144]. В. Січинський дуже активно співробітничав із МВБУ [1375, с. 144]: подарував цінні документи особового походження та багато своїх праць [578, с. 3–4; 3542, с. 223]; допомагав опрацьовувати матеріали фондів; за його посередництва в 1939 р. у музей надійшли цінні матеріали про героїчну боротьбу Карпатської України [85, арк. 9; 3307, с. 36]; у квітні 1945 р. передав у музей більшу частину свого архіву [3843]. О. Чехівський із О. Кошицем і П. Щуровською зібрав і передав до МВБУ «чимало архівних та музейних матеріалів Капели», серед них «фільм, “золота книга”, різні нагороди, частина бібліотеки і діловодства, багато афіш і програм, дещо з одягу, фотографії» [3325, с. 4]. У листопаді 1945 р. МВБУ перейменували на «Український музей», а в березні 1948 р. комуністична влада Чехословаччини закрила [3768, с. 1660] і передала незначну частину фондів Слов'янській бібліотеці [3674, с. 122], зокрема 16 графічних творів В. Січинського [3362, с. 177–179].

Повоєнна українська еміграція в Німеччині 10 жовтня 1945 р. створила в таборі «Ді-Пі» Сомме-Казерне (Аугсбург) Український музей-архів при УВАН (директор В. Міяковський), головним завданням якого було збирати і зберігати «цінні документи» емігрантського життя в усіх виявах [406; 1130;

1786; 3593, с. 50; 3857]. Вагому допомогу музею надавав обласний референт культурно-освітнього відділу ЦПУЕН в Ашаффенбурзі В. Січинський [192], який сприяв організації та проведенню виставки української графіки і прочитав цікаву доповідь про сучасних українських мистців-графіків [370].

У 1950 р. унікальний Український музей-архів [3593, с. 51; 1130; 3497] перевіз до Нью-Йорка 47 великих скринь музейного скарбу [3656, с. 113–114], де став Українським музеєм-архівом при УВАН (нині – Музей-архів ім. Д. Антоновича УВАН) [1782; 3857]. В. Січинський продовжив співпрацю з музеєм-архівом, який в 1950-х рр. разом із нью-йоркською Спілкою мистецької праці влаштовував майстер-класи з українського прикладного мистецтва, а мистець неодноразово забезпечував проектодавчу частину діяльності Спілки [3656, с. 116]. Члени родини Галина Паук і Зінаїда Озарук у грудні 1969 р. передали у фонди музею велику збірку цінних предметів народного мистецтва О. Чехівської [1427]. У 1991 р. О. Шандор передала цінні роботи О. Лятуринської з архівної колекції В. Січинського, «весільні пташки, 7 писанок», 3 ляльки, 6 кусників кераміки та «розмальовану касетку» [623]. У фондах Музею зберігається і монографія «Євфимій Січинський (1859–1937): наукова та громадська діяльність» [270, арк. 1; 284], копії праць про О. Чехівську, передані 20 серпня 2012 р. [211; 247].

В. Січинський у дослідженнях про історичні скарби України в Metropolitan Museum of Art у Нью-Йорку писав, що в музеї зберігається винятково цінний скарб золотих і срібних ювелірних виробів XI–XII ст. (заушниці, нагрудні іконки, нашійники, персні, хрестики, вироби з емалі та ін.) з колекції відомого київського колекціонера А. Звенигородського, який красномовно свідчить про «багатство і велич староукраїнської держави і культури княжих часів» [2439].

В родині книгу завжди шанували і піклувалися про множення бібліотек для українського народу [3066, с. 71; 3476–3479]. Рада Київського архітектурного інституту 15 травня 1919 р. звернулася до В. Січинського з проханням «допомогти інституту в організації архітектурної бібліотеки»,

адже він «повинен мати гарну і багату», «порядну архітектурну» бібліотеку, якою б могли користуватися «студенти і громадяни» [274; 3305, с. 28]. Але В. Січинський не мав змоги відгукнутися на це прохання, бо перебував з Українською республіканською капелою на гастролях в Європі.

У міжвоєнний період українська еміграція в Чехословаччині формувала бібліотеки [3148, с. 3; 3739, с. 15]. УТПК створило невеличку бібліотеку книгознавчих і бібліофільських видань [3727, с. 15] і на щомісячних засіданнях розглядало питання бібліотекознавства [3641, с. 175]. В УТПК активно діяла бібліотечно-бібліографічна комісія (голова В. Січинський), яка в 1927–1928 рр. проводила реєстрацію нових українських видань і стародруків у зарубіжних бібліотеках [3148, с. 5–6].

Вагомий внесок у бібліотечну справу зробив «Музей визвольної боротьби України», бібліотека якого володіла надзвичайно цінною колекцією українських книжок зібраних українськими інституціями та приватними особами в країнах осідку [3307, с. 36; 3740, с. 14]. В. Січинський подарував музею багато праць [3542, с. 223], хоча його життя в 1927–1932 рр. було не безхмарним, «заробітку в умовах світової господарської кризи не було» [3300, с. 43], було «шкода кидати наукову працю» [123, арк. 3], «навіть на поштові видатки» [109, арк. 13] і «харчі» [123, арк. 15] не було грошей. Щоб вийти зі «скрутного становища», учений частинами продавав «найдорожчий і єдиний свій скарб – книжки» зі своєї бібліотеки, яку «збирав з великими труднощами на еміграції і великою матеріальною пожертвою» [123, арк. 15; 3300, с. 44]. У квітні 1945 р. В. Січинський, покидаючи Прагу [3305, с. 34], передав частину власної бібліотеки в МВБУ [3034, с. 166; 3300, с. 51], а «два величезні чемодани рукописів», як згадував В. Шандор, «віднесли у Слов'янську бібліотеку», директор якої «пообіцяв їх добре сховати, вберегти» [3034, с. 166]. Сьогодні бібліотека частинами зберігається у Слов'янській бібліотеці [231], Народному архіві Чехії, ЦДАВО України [3300, с. 51], а 15 праць – у музеї української культури в Свиднику [231].

У 1924–1925 рр. значним емігрантським центром став Париж, де зусиллями української еміграції [320, с. 64] засновано Українську бібліотеку імені Симона Петлюри [3148, с. 7; 3683, с. 220]. Важливий «даток на бібліотеку», яку О. Шульгин порівнював з дипломатичною столицею України [722], у липні-вересні 1930 р. зложив А. Чехівський [786; 794]. 4 травня 1934 р. бібліотека у співпраці з Комітетом «Франс-Оріян» («Франція-Схід») і за підтримки Андрія та Олекси Чехівських провела добродійну виставку-ярмарок українських книжок, науково-мистецьких видань [1101; 1376; 3539]. З окупацією Франції в 1940 р. бібліотека припинила діяльність, а її фонди та майно в січні 1941 р. німецькі окупанти вивезли до Ратібору, «кладовища» бібліотек пограбованої Європи [722; 1873]. Після закінчення війни бібліотеці вдалося повернути лише пару тисяч книг [1873], а архів О. Кошиця, який «в час німецької грабіжки» «знаходився на схованці в бібліотеці», повернули депозитору О. Чехівському [3349, с. 542].

В. Січинський значну увагу приділяв поповненню власної приватної бібліотеки та архіву. Після його смерті частину наукових книжок, старі мапи та інші видання вченого родина подарувала бібліотеці НТШ в США [336, с. 29–30; 361, с. 26]. Частина цінної бібліотеки, рукописів та архіву стали власністю Я. Січинського, який 300 монографій і серійних публікацій, рукописи та чорнові замітки до праць в липні 1980 р. подарував бібліотеці Українського наукового інституту Гарвардського університету [961; 962]. Друга частина збірки вченого перейшла до О. Шандор [3602, с. 576], а після її смерті та смерті Я. Січинського обидві стали власністю Б. Шандора [279; 3520]. В. Шандор частину творчого доробку та книгозбірні впродовж 1964–1966 р. передав у бібліотеку НТШ [362, с. 54], у 1980 р. [1372, с. 228] 51 книгу і 478 українських емігрантських періодичних та поодиноких видань – у бібліотеку УНІ Гарвардського університету [961], у 1997 р. – до бібліотек Закарпатського крайового культурно-освітнього товариства «Просвіта» [1372, с. 229] та Ужгородського університету [3634, с. 30]. Цінна бібліотека

та архів Олени і Володимира Чехівських до 1960 р. зберігались у м. Баунд-Брук (США), однак подальша їхня доля не відома [447; 451–454], і лише невелика частина нині зберігається в особових фондах В. Чехівського (ф. 116) та О. Чехівської (ф. 207) архіву-музею УВАН у США [3857].

Національно свідомі члени родини добре розуміли, що мова – це своєрідний код зв'язку поколінь який визначає національний характер людини, видавали газети, часописи, наукові твори, підручники, релігійні й популярні книжки українською мовою [3521, с. 254–255]. Є. Сіцінський та В. Чехівський на засіданнях Ради при міністрові сповідань І. Огієнкові в другій половині 1919 р. [1443; 3445, с. 134], розглядали питання перекладу та видання релігійної та богослужбової літератури українською мовою [3040, с. 49; 3266, с. 162]. В. Чехівський як член Комісії УАПЦ з перекладу та видання чинів Божих служб на українську мову, доклав значних зусиль щодо організації, видання і розповсюдження в 1927–1928 рр. часопису «Церква і життя» та інших видань [324, с. 306]. Виступаючи на Другому соборі (1927), він наголошував, що саме через журнал «Церква й життя» осередкові «церковні органи» знайомляться з практикою самоосвітньої праці [324, с. 91; 3521, с. 260], і звернув увагу на потребу «налагодити справу з поширення» «гарного, змістовного» журналу [324, с. 93–94; 3521, с. 261]. У 1920-х рр. більшовики особливу увагу звернули на цей часопис і книжку «Короткі промови для допомоги проповідникам церкви», видану митрополитом В. Липківським, К. Малюшкевичем, Н. Шараївським та «вченим священиком» В. Чехівським, яка з особливим обуренням писала «Пролетарська правда» 1 серпня 1928 р., сприяє «міцно зорганізованій» УАПЦ проводити активну роботу щодо «визволення українського народу з “московських лабет”» [1173]. Українське православне братство ім. митрополита В. Липківського (Чикаго) відродило і в 50–70-х рр. ХХ ст. видавало часопис «Церква й життя» [324, с. 306], до якого дописувала «талановита журналістка і авторка» О. Чехівська [324, с. 8; 1926].

Певний внесок у видавничу справу зробив помічник керівника Української пресової служби «Офіс інтернаціональних інформацій» у Парижі (М. Єремійв), а в 1935–1939 рр. у Женеві (М. Лівіцький) О. Чехівський, який у 1930-х рр. у щотижневих бюлетенях «Офінор» італійською, німецькою і французькою мовами висвітлював боротьбу українського народу проти більшовиків [1417; 3250, с. 43].

Активну видавничу діяльність В. Січинський розпочав восени 1918 р., ставши секретарем редакції щоденної «незалежної, демократичної газети» «Життя Поділля» [446; 3023, с. 410; 3300, с. 24–25; 3765, с. 686]. В. Приходько згадував, що з його розпорядження до часопису «регулярно подавались інформації про працю» управи, «часом може навіть занадто “спеціального”» характеру, проти яких В. Січинський «навіть трохи протестував» [3023, с. 410]. 14 лютого 1919 р. відбулося рейдерське захоплення редакції, і її до 31 березня 1919 р. «очолював» М. Грушевський [3300, с. 24–25; 3765, с. 686], який був в опозиції до Директорії і йому була потрібна газета для нагального порозуміння з більшовиками [446]. У спогадах В. Січинський писав, що захоплення М. Грушевським часопису, ім'я якого в домі батька згадувалося «у великій пошані», «було для мене великою поразкою» [218, с. 12]. Однак, коли професор покинув місто, то саме В. Січинський супроводив його з Проскурова до Станіслава (нині – Івано-Франківськ) [218, с. 13–14; 446].

Наприкінці 1920 р. В. Січинський як член «Гуртка діячів українського мистецтва» із М. Голубцем і П. Ковжуном виступив ініціатором видання часопису «Мистецтво» [1838, с. 13], який мав пропагувати українське мистецтво. Проти був А. Манастирський, котрий з кількома мистцями «заперечували таку форму пропаганди» [1838, с. 14]. У січні-березні 1922 р., за ініціативи П. Ковжуна і за підтримки вченого вийшло три номери літературно-мистецького журналу «Митуса» з працями мистця [1513, с. 72; 3755, с. 10–11]. У грудні 1922 р. М. Голубець за підтримки П. Ковжуна висунув ідею видання щомісячника «Українське мистецтво», однак

В. Січинський запропонував, і в цьому його підтримала більшість, видавати неперіодичний збірник, де можна подавати «обширніший матеріал, поважніші студії та статті, які в періодичному журналі були б малоактуальними» [3821]. Перше число місячника вийшло лише в 1926 р. зі статтями «на актуальні теми з життя сучасного українського і світового мистецтва» і В. Січинський, який був запрошений до співробітництва [1290; 1691], опублікував близько десятка статей і рецензій [2163; 2272–2274; 2314; 2487; 2642; 3755, с. 16–18], які схвально сприйняла інтелігенція. На початку 1927 р. часопис припинив існування.

З метою популяризації творчості визначних майстрів українського мистецтва АНУМ організувала виставки [1124; 2995; 2996], і «вже з першою виставкою, – писав С. Гординський, – виникла в нас думка видавати мистецький журнал» – щоквартальний збірник-альманах «Мистецтво – L'Art» [2995, с. 47]. Член редакційної колегії В. Січинський [1124; 3406, с. 93] писав, що «по-європейськи» багато ілюстрований журнал [1083], видання якого розпочалося 1 квітня 1932 р., виходив «майже виключно» зусиллями громадських об'єднань [2474, с. 285] і містив статті з «українського і чужоземного малярства», теорії мистецтв, про окремих мистців і мистецькі напрями [1124]. Учений у 1932–1936 рр. подав у часопису близько десятка статей про мистецьку літературу, українську графіку [1299; 3406, с. 93; 3755, с. 25–26, 28, 35, 38], українських мистців, зокрема «джерельний начерк» про Л. Тарасевича [1075], якими відкрив постаті творців, «загалом майже зовсім невідомих», що «придбали собі своєю працею поважне місце у розвитку нашого мистецтва» [1083]. С. Гординський згадував, що, крім «Мистецтва», «ми мали до диспозиції в 1934–1938 рр. популярніший літературно-мистецький двотижневик «Назустріч» і майже кожен його випуск містив статті та рецензії В. Січинського [329, с. 10; 2398; 2995, с. 49; 3755, с. 29, 31, 40, 45]. Дослідник також співпрацював із часописом львівського жіночого кооперативу «Українське народне мистецтво» – «Нова хата», на шпальтах якого відкривав

«забуті і занедбані духовні скарби» українського народу [2540; 3223, с. 129; 3755, с. 27–43].

Переїхавши в 1923 р. до Праги, В. Січинський проводив «титанічну роботу з книговидавництва, водночас був редактором і оформлювачем» декількох десятків видань, присвячених історії українського мистецтва [3656, с. 411]. Він активно співпрацював з Українським громадським видавничим фондом в Празі [829], Видавнича Рада якого 17 січня 1924 р. повідомила, що взяла на перегляд підручник для «архітектів, артистів-малярів та любителів мистецтва» В. Січинського «Перспектива» [1462]. У 1926 р. УГВФ видав [3609, с. 1] його працю «Архітектура старо-князівської доби (X–XIII ст.)» [2295; 3284, с. 96], присвячену найбільш цінній сторінці української культури [1696; 3609, с. 22]. В. Січинський співпрацював з часописом УТПК «Книголюб», який «служував розвиткові українського книгознавства» [3077, с. 147–148; 3641, с. 173–174] і видрукував оригінальну працю «Література з українського пластичного мистецтва за 1926 рік» [2472; 2473], а В. Біднов – «Бібліографічна діяльність о. Євфимія Січинського» [878, с. 228–241; 3066]. Значно сприяла формуванню видавничої мережі діяльність УВП, який створив видавничу комісію, реорганізувавши її 17 травня 1924 р. на спеціальне видавниче товариство «Сіяч» [883]. Першим головою товариства, яке видавало підручники і навчальну літературу, став Л. Білецький, а в 1932–1933 рр. – В. Січинський. «Сіяч» безплатно вислав 1.566 примірників видань 59 установам, зокрема в історико-археологічний музей та ІНО у Кам'янці-Подільському [3284, с. 95–96]. У видавництві «Сіяч» [3322, с. 177] В. Січинський видрукував підручник з історії всесвітнього мистецтва, навчальний альбом «Стилі» [1794, с. 73; 2459; 2460; 2617; 3284, с. 94] та десяток інших праць [2447; 2583; 2584; 3284, с. 94].

Співпрацюючи з престижним чеським журналом «Umeni Slovani» («Мистецтво слов'ян»), В. Січинський на прохання підготував французькою та чеською мовами із тридцятьма «роскішними» світлинами і рисунками та двома кольоровими вкладками найвизначніших пам'яток української

архітектури [1077], окреме спеціальне число (№ 4) часопису (Брно, 1924) [2981], присвячене українській архітектурі («L'architecture Ukrainienne») [1152, с. 6], яким «показав світові невідому красу українського будівництва» [127, арк. 15]. Згодом мистець підготував ще один спеціальний французькою та чеською мовами випуск (№ 3) часопису (1925) [2973], повністю присвячений сучасній українській графіці («Současna ukrajinská grafika»).

У 1935–1937 рр. В. Січинський був членом редакційно-наукової колегії з мистецтва журналу «Наша культура» (редактор І. Огієнко) (Варшава), заангажованого «на українську ідею» [40, арк. 15; 880; 3438; 3452, с. 90]. Учений сприяв С. Наріжному у підготовці праці «Українська еміграція», передавши йому значну «кількість рідких знімків» [3322, с. 7–8].

У роки Другої світової війни В. Січинський активно співпрацював з культурно-науковим видавництвом при УНО у Празі [3116, с. 46–47], що засвідчила дуже схвально-емоційна стаття «Увага! Увага! Володимир Січинський: “Monumenta Architecturae Ucrainae”» («Памятки архітектури України») в часописі УНО «Український вісник» (Берлін) від 21 вересня 1941 р. [2962], де зазначалося, що це «велике, фундаментальне видання» є досить цінним для «ознайомлення чужинців про українську мистецьку та технічну культуру» українців [1660]. У 1942 р. КНВ перевидало в «брошурованому й оправленому варіантах» працю «Чужинці про Україну» [742; 3116, с. 48; 2737], видало збірник «Сільське господарство України» зі статтею членів сільськогосподарської редакційної комісії А. Чернявського і В. Січинського про Поділля, окремий відбиток статті «Назва України» [3116, с. 49–50; 2524]. КНВ з метою глибшого пізнання «культурного розквіту народу, його добробуту та сили» [3116, с. 52] стало ініціатором серійного видання «Українське краєзнавство» [3116, с. 49], головним редактором В. Січинський. У 1944 р. під його редакцією вийшов збірник «Територія України» [3470], до якого написав три розділи [3116, с. 56].

Перебравшись до США, В. Січинський продовжив редакційно-видавничу працю і в 1951 р. став постійним співробітником часопису

«Свобода» [2471], яка «заступала українську справу» та «намагалась бути справжнім промотором» українського життя і громадської думки [1549]. З січня 1952 р. мистець був членом дорадчої колегії літературно-мистецького недільного додатку до «Свободи» і брав участь у його редагуванні [521; 659; 1072; 1252; 1549; 1550], намагаючись «задовольнити літературно-мистецькі і культурні потреби українців в діаспорі» [1252]. У березні 1952 р. – лютому 1953 р. вийшло 52 тижневики з 275 науковими публікаціями [1072; 1550], зокрема майже два десятки статей і рецензій вченого [522; 1249] та рецензії на його праці, у яких розкрито українське мистецтво та «культурне життя українського народу» [1816, с. 122–123].

В. Шандор розпочав видавничо-редакційну діяльність у 1950-х рр. членом редакційної колегії «The Ukrainian Quartley» («Український кварталник») УККА, у якому як «авторитет у справах Карпатської України» друкував статті та сприяв тому, щоб окремі його числа повністю присвячувалися Карпатській Україні (Ч. 3, 1954) [1248] чи 250-річчю збройного виступу гетьмана Івана Мазепи (Ч. 3, 1959) [1686]. Був керівником адміністрації англomовного подвійного щомісячника УККА «Український бюлетень» (1956–1957) [870, с. 7], довголітнім членом редакційної колегії філологічної секції «Записок НТШ» [3292], а в 1973 р., з нагоди відзначення 100-річного ювілею НТШ, членом Комісії преси й інформації ювілейного комітету та налагоджував зв'язки з українською пресою, проводив рекламно-видавничу справу [1311]. У червні 1970 р. став членом редакційної колегії «Вісника» Головної управи Карпатського Союзу в США, який особливу увагу звертав «на ворожі заміри щодо цілості українських земель», «на проблеми українців-русинів» [1441]. У лютому 1984 р. Головний уряд УНС сприяв створенню в часописі «Свобода» «Сторінки Карпатського Союзу», у якій висвітлювалися б «закарпатські справи» від витоків і до початку XXI ст., головою її редакційної колегії став В. Шандор [1583].

Члени династії зробили значний внесок у творення майже півтора десятка українознавчих енциклопедично-довідкових видань, подавши до них

статті-гасла [1102; 1165; 2054; 3188; 3502; 3514; 3530; 3532], які відображати «рівень науки і культури своєї епохи» [3153, с. 14]. У міжвоєнний період В. Січинський співпрацював з редакцією енциклопедії «Technický slovník naučný. Hustořaná encyklopedie věd technických» («Технічний науковий словник. Оглядова технічна енциклопедія») [3322, с. 252; 570, с. 114], де в гаслі «Srubove budovy» («Зрубові будови») [2974, с. 378] подав історико-мистецький огляд дерев'яних зрубових будівель слов'ян [1281].

У 1930 р. голова НТШ І. Раковський виступив зі зверненням видати українську енциклопедію [190, арк. 1; 1502] «в справжньому розумінні цього слова» [1840, с. 2; 3775, с. 10]. В. Січинський відгукнувся на цей заклик і з 136 українськими вченими взяв активну участь у написанні статей-гасел для першої україномовної енциклопедії – «Української загальної енциклопедії» [3322, с. 317], яка вийшла в 1930–1935 рр. у 3, хоча «член Видавничого Комітету УЗЕ» С. Слюсарчук, стверджував, що в 4 [1585, с. 4], томах і «повністю відповідала критеріям світових енциклопедій подібного характеру» [3298, с. 32–33] та призначена для українського народу [1899, с. 8]. Учений залучився до підготовки і коректування мистецтвознавчих статей-гасел для УЗЕ [1840, с. 2] в грудні 1930 р. [3310, с. 32–39; 3311, с. 406–411; 3803, с. 1425–1426], коли став відповідальним редактором статей про українське та всесвітнє мистецтво. Він особисто підготував більше двох десятків [190, арк. 1–25; 3298, с. 34, 36; 3801, с. 1189–1190; 3802, с. 447; 3803, с. 480–482] «солідних та багато інформативних» гасел [1840, с. 2], великий розділ «Мистецтво» [3803, с. 435–482], у якому подав огляд «основних видів українського мистецтва з їх класифікацією та періодизацією», а також імена художників, «яких на рідних землях не вільно було навіть згадувати» [3310, с. 34]. Дослідник у грудні 1930 р. – жовтні 1933 р. опрацював гасла, подані іншими авторами на літери «Д», «Е», «Є», «І», «Ї», «У», «Ф», «Х» і «Ц», огляди «з історії укр[аїнського] мист[ецтва] – архітектури, різьби, малярства і графіки-граверства» та «мист[ецтва] промислу», подав майже 150 ілюстрацій до гасел і виявлені ним «помилки і доповнення до томів II і III» [3310, с. 33–

38; 3801, с. 1154–1157, 1254–1255, 1262–1264; 3803, с. 435, 439, 451, 459, 475]. Для вченого співпраця з УЗЕ, яка й досі має неоціненну вартість [896], стала поштовхом для написання більше 20 праць про українське мистецтво [3310, с. 35]. УЗЕ стала «гіркою пігулкою для керівництва радянської України, бо викривала облудність і поверховість політики українізації» і в 1939 р. влада знищила всі «віддруковані аркуші УЗЕ», «готові кольорові вставки, карти» [1804].

У квітні 1941 р. українські енциклопедисти, зокрема В. Січинський, у видавництві «Бистриця» (Краків) розпочали друкування першого з п'яти томів «Енциклопедії українознавства», для якої вчений підготував гасло [3775, с. 11] «Український національний знак і прапор України» [3778] та статтю «Назва “Україна”», де вперше правильно вивів її назву [393, с. 178], але німецька цензура заборонила видання. В квітні 1942 р. вони зробили спробу відновити видання цієї багато ілюстрованої Енциклопедії [783] в «Українському видавництві» (Краків) [806], однак німецька цензура заборонила й це видання.

Великою заслугою української еміграції в 1949–1952 рр. стало видання зусиллями 120 українських науковців-енциклопедистів тритомної загальної частини «Енциклопедії українознавства» [465, с. 9; 781, с. 15; 1840, с. 3; 3765, с. 639]. В. Січинський як редактор відділу «Просторове мистецтво» [3940, с. 801–839] особисто подав 12 статей [3775, с. 13, 288, 292, 301–302, 305–306, 308–310; 3777, с. 801–802, 815–828, 833–839] та 2 статті в співавторстві [769; 3775, с. 14–16; 3777, с. 804–815] про українське мистецтво і культуру [1570], для написання яких використав 242 праці [393]. У цій «найпотрібнішій книжці» подані згадки про 56 найбільш значних праць вченого [393; 3777, с. 833–839]. Але редактор без погодження з ученим «додав до його матеріалу суперечні вступні пояснення назви «Україна» Я. Рудницького [393, с. 178–179]. Енциклопедія «здобула велике признание серед чужинецьких учених», які писали, що цей «монументальний твір» ширить «знання культури благородного українського народу» та є

неоціненим довідником для науковців [1861]. Радянський вчений Р. Симоненко писав, що НТШ «за геббельсівськими зразками» видає «Енциклопедію українознавства», яка є своєрідною квінтесенцією «націоналістичних наклепів і фальсифікацій на історію і культуру українського народу» [3062, с. 135].

Після видання першого тому «Енциклопедії українознавства» науковці та громадсько-просвітницькі діячі української діаспори Канади та США, зокрема й В. Січинський [1209], виступили з пропозицією щодо її видання англійською мовою, адже вона «конче потрібна» для того, щоб іноземці не брали відомостей про українців «із праць москалів або поляків, чи творів чужинців», що мали дуже часто «наскрізь ворожий фільтр або у неправдивім насвітленні з творів учених наших сусідів» [513]. Двотомна «Англомовна енциклопедія українознавства» вийшла в США [465, с. 9; 3765, с. 639], і саме на її основі в підручнику з історії для шкіл провінції Альберта (Канада) «зроблено суттєві поправки», Володимира Великого названо «руським», а не «російським» князем, чітко «відмежовано Росію від Київської Русі» [1175].

У 1955 р. сотні патріотів з української діаспори та різних країн, й В. Січинський та О. Чехівська, відгукнулися на заклик створення словникової частини «Енциклопедії українознавства» [3765, с. 639]. Учений з іншими науковцями опрацював матеріали до розділів «Етнографія-фольклор» і «Мистецтво» [3153, с. 18–19; 3773, с. 4012]. Особисто підготував і подав 4 гасла про найвизначніших українських мистців [3764, с. 69, 161–162, 215–216; 3765, с. 473], 12 – про українське мистецтво і культуру [3764, с. 71–72, 94–95, 263; 3765, с. 425–426, 433–434, 469–470, 479, 497–498, 504–505, 508, 624] і одну в співавторстві [3765, с. 628–629]. Авторами для написання 36 українознавчих гасел було використано 63 найбільш відомі праці В. Січинського, а в 12 гаслах [3765, с. 463, 624, 646; 3767, с. 1541–1544, 1553–1556; 3769, с. 2307; 3772, с. 3365, 3400–3401, 3416, 3422; 3773, с. 3700–3701] подана характеристика його 57 значних праць. 38 гасел вченого про українське мистецтво використала Н. Полонська-Василенко для своєї «Історії

України» (1976, 1993) [3377, с. 415–417, 419, 434, 512–513, 515–516, 531; 3378, с. 226, 229, 231]. На видання Енциклопедії дослідник подав цінні рецензії в часописах Нью-Йорка [2249; 2388; 2389], Парижа [1197; 2275; 2409], Філадельфії [2250], де писав, що її видання – «це велике діло української еміграції, тим більше, що на “самостійній” Радянській Україні досі не видано ніякої енциклопедії в українській мові». Звернув увагу, що автори багатьох гасел використовували «майже виключно російську літературу, яка представляє розвиток культури і науки на Україні слідом і за прикладом Москви», хоча існувала «досить велика література історична і фахова» українських та іноземних авторів [2388, с. 3–4], що дало б можливість «уникати москалізмів», а при потребі навіть «творити нові терміни в душі української мови» [2389].

О. Чехівська також зробила внесок у творення енциклопедичних видань [324, с. 7]. Її цінні відомості про УАПЦ та митрополита В. Липківського [333, с. 509] використані при підготовці гасел для «Української малої енциклопедії»; «Енциклопедії українознавства»; «Encyclopedia of Ukraine» («Енциклопедії України») [3474, с. 303; 3638, с. 203]. Як член Комісії СФУЖО зі «збирання матеріялу для ЕУ» «залюбки вишукувала дані про видатних жінок», які «поклали великі зусилля в розбудові» громадського життя. Комісія опрацювала дані про 167 репресованих «громадських діячок» [465, с. 9–10; 713–715; 854; 981; 1370]. У 1955 р. О. Чехівська зібрала і підготувала багато матеріалів для англomовного видання про український жіночий рух «Woman of Ukraine» («Жінки України») [1425]. М. Жулинський пише, що всі українські енциклопедисти, які працювали над «Енциклопедією українознавства», зокрема й В. Січинський та О. Чехівська, «zasлугують на нашу вдячність і шану» [783], оскільки й досі є цінним «джерелом правдивих інформацій про минуле й сучасне України» [3773, с. 4011].

Вагомий внесок у творення українознавчих енциклопедично-довідкових видань зробила Л. Бабота, яка опублікувала 20 сторінковий розділ «Література русинів-українців Словаччини» в енциклопедичному довіднику

«Rukovät literatúry» («Підручник літератури», Кошиці, 1998), де подала короткі відомості про 70 письменників і 15 літературознавців. Підготувала 9 гасел для «Української літературної енциклопедії», 6 – для «Енциклопедії Сучасної України», 11 – для «Матеріалів до словника культури українців Чехословаччини» та 45 – для «Краєзнавчого словника русинів-українців Словаччини, Пряшівщина» [1165, с. 7; 3188, с. 119–124; 3787]. Брала участь у підготовці довідника «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2011 рік» [3784, с. 3], опублікувала рецензію на «Slovník slovenských prekladateľov umeleckej literatúry. 20. Storočie» («Словник слов'янських перекладачів художньої літератури. XX століття») [2923; 2924]. У 2002 р. дослідниця в числі 24 знаних консультантів («advisors») з академічного і літературного світу брала участь у виданні англomовної «Encyclopedia of Rusyn History and Culture» («Енциклопедія історії та культури русинів») [1102].

Бібліографічну діяльність членів родини умовно можна поділити на чотири важливі складники: створення науково-бібліографічних покажчиків та бібліографічних оглядів історико-мистецтвознавчих і творчих надбань сучасників; бібліографічне оформлення власних творчих доробків; створення ними та іншими науковцями бібліографічних покажчиків творчих здобутків; праці про знаних українських бібліографів та рецензії-відгуки на праці чи доповіді відомих бібліографів [239; 3188, с. 99–128; 3498; 3508; 3526; 3573]. В. Приходько писав, що в особі В. Січинського українська наука та українське мистецтво мають незвичайного бібліографа, який упродовж 1917–1955 рр. збирав і публікував матеріали з питань українського мистецтва, чим зробив досить значний внесок у розвиток української мистецтвознавчої бібліографії [3755, с. 5–6]. Діяльність бібліографа він розпочав невеличкою заміткою «Критика і бібліографія» [2231]. Згодом, опублікувавши близько сорока бібліографічних праць у часописах Варшави, Києва, Лейпцига, Львова, Праги, Філадельфії [120, арк. 216–224; 2163; 2172; 2193; 2320; 2330; 2331; 2352; 2395; 2472–2474; 2500; 2502; 2503; 2511; 2512; 2533; 2565; 2649; 2674; 2675; 2964; 2983; 2986; 3786], у яких подав бібліографічний огляд

літератури за окремими галузями українського мистецтва за 1917–1934 рр., зробив значний внесок у створення бібліографічних покажчиків з українського пластичного мистецтва [2172; 3777, с. 968].

Мистецтвознавець В. Січинський у цінній праці «Видання мистецько-промислової школи в Кам'янці» [2321; 3043, с. 159–160; 3141, с. 31; 3463, с. 267] описав раритетні бібліофільські видання школи за 1926–1930 рр. [2321, с. 20–22] та подав список із 17 видань, які школа мала наміри видати [2321, с. 23]; у дослідженні «Нові праці з української архітектури» [2535] подав бібліографічно-мистецтвознавчий огляд 6 праць Ф. Ернста, О. Гуцала та Д. Щербаківського; у праці «Новіша література про С. Васильківського» зробив огляд «далеко не повних» цінних «передовсім своїм біографічним і бібліографічним матеріалом» праць, присвячених мистцю [2536, с. 167]; розкрив бібліографічну діяльність М. Грушевського та подав бібліографічний огляд праць «невтомного організатора бібліографічної праці» та знавця в «галузі української бібліофілії і бібліографії» [2477; 2508]; високо оцінив бібліографічну діяльність українського військового історика Л. Шанковського «в справі автентичности й історичної вартости» бібліографії українських підпільних видань за 1945–1950 рр. [592]; охарактеризував внесок українського літературознавця О. Тарнавського в українську національну бібліографію [3466, с. 182–191], ствердивши, що в них майбутній історик знайде «чимало корисних відомостей» про творчі здобутки письменників-емігрантів [2182]; подав бібліографічний огляд 18 часописів Великобританії, Канади, Німеччини, США, Франції, Чехословаччини і Швейцарії, які «велику увагу» присвятили історії українського Чорноморського флоту [2365]; в оригінальній праці «Література з українського пластичного мистецтва за 1926 рік» [3077, с. 148–149; 2472; 2473], притримуючись «Системи міжнародної бібліографії мистецтвознавства» («Internationale Bibliographie der Kunstwissenschaft») [2472, с. 26] та «хронологічного порядку відповідно до окремих історичних пам'яток і топографічного в оглядах літератури з модерного сучасного

мистецтва» [2472, с. 27], подав огляд 16 видань та 155 розвідок і статей з пластичного мистецтва з часописів Берліна, Варшави, Гельсінкі, Києва, Львова, Москви, Парижа, Праги та Харкова [2472, с. 28–30].

У рукописі «Die Zeitgenissische ukrainische Buchgraphik» («Сучасна українська книжкова графіка») [183, арк. 1–12] та в десятках праць у часописах Варшави [2349; 2355], Львова [2442; 2443], Нью-Йорка [2444; 2445] і Праги [2544; 2962] зробив бібліографічний опис праць з історії українського мистецтва, склав реєстр мистців-граверів і подав список 52 архітекторів, які творили на українських землях; у рукописі «Наукові дослідження над українським мистецтвом» [120, арк. 246–257; 3529] подав бібліографічні огляди рефератів, прочитаних на Першому з'їзді слов'янських географів та етнографів (Прага, 1925) [120, арк. 246зв.]; праць В. Гагенмейстера, Є. Січинського, С. Таранушенка, О. Федоровського [120, арк. 247–247зв.]; розвідок М. Біляшівського, М. Макаренка, О. Новицького, В. Щавинського і Д. Щербаківського [120, арк. 257]; більше 20 рецензій з часописів Львова, Парижа і Праги на виставки українського мистецтва [120, арк. 250–251]. У своїх доповідях на наукових зібраннях [1177; 2152; 2477], учений подав бібліографічні огляди матеріалів з української архітектури та хатнього будівництва, показав М. Грушевського як бібліофіла та організатора бібліографічної праці.

Бібліографічні праці В. Січинського викликали зацікавленість у радянсько-українського бібліографа, родоначальника українсько-радянської бібліографії бібліографій М. Ясинського, який включив п'ять його праць [2295, с. 39–42; 2472–2474; 2533; 2535] до праці «Головні моменти з історії української бібліографії» [3676, с. 20].

Вагомий внесок в українську бібліографію робить Л. Бабота, яка подала бібліографію чотирьох десятків найважливіших видань М. Мушинки [1998; 2020; 2434; 3871] та бібліографічний огляд творчого доробку О. Духновича [1996; 1997], М. Няхай [2373] та Ф. Потушняка [1989].

В. Січинський приділяв увагу бібліографічному забезпеченню власних творчих доробків, подавши в працях «Чужинці про Україну» список із 165 джерел [2738], «Архітектура старокнязівської доби: (X–XIII ст.) – 90 [2295], «Український тризуб і прапор» – 43 [2688, с. 67–68], у монографії «Юрій Нарбут. 1886–1920» – 33 [2754], а в статті «Архітектура і мистецтво Львова» [2286] – 60 тощо. Учений прагнув подати якнайширшу інформацію і про власний доробок, зокрема у праці «Пам'ятки української архітектури. Т. I) [2554] подав список із 20 праць, «Архітектура і мистецтво Львова» – 16 [3087; 3331, с. 212–213], в альбомі «Українська культура» – 14 [2646], «Український тризуб і прапор» – 14 [2688] та ін.

В. Шандор також приділяв увагу бібліографічному оформленню праць і в монографії «Закарпаття, історико-правний нарис від IX ст. до 1920» [2796] подав 218 джерел і 34 назви часописів Австрії, Великобританії, Німеччини, Словаччини, США, Угорщини, України, Франції та Чехії, в споминах – 143 джерела і 23 часописи Канади, Словаччини, США, України та Чехії [3033; 3034].

Значну увагу бібліографічному забезпеченню своїх надбань приділяє Л. Бабота, яка у монографії «Закарпатоукраїнська проза другої половини XIX століття» [2008] подала 422 джерела, а в монографії «Vybrané kapitoly z ukrajinskej literatúry. Literatúra Rusínov-Ukrajincov od 19. Storočia» («Вибрані розділи з української літератури. Література русинів-українців з XIX ст.») – 202 [2916].

Наукові ґрунтовні й повні бібліографічні покажчики творчих здобутків членів родини, а це майже 1500 позицій, досі відсутні, хоча неодноразово робилися та й досі робляться певні спроби в цьому напрямку. Створення бібліографічних покажчиків їхніх праць загалом проходило у двох напрямках: по-перше, члени родини особисто укладали покажчики (списки) праць за запитами чи на прохання різних науково-освітніх закладів, товариств чи окремих учених, або для підготовки «Curriculum vitae» тощо; по-друге, наукові бібліографічні покажчики творчих надбань членів родини

створювалися представниками декількох поколінь науковців України та еміграції, які продовжують їхнє укладання й досі.

Формою самовираження особистості та непересічних здібностей В. Січинського стали бібліографічні покажчики з 530 праць, укладені І. Кейваном [3206]; з 62 праць, винятково по Пряшівщині [3300], і з 174 праць про культуру українців Карпатського регіону, подані академіком М. Мушинкою [3304, с. 60–66]; з 653 позицій, включаючи 15 праць ученого, що вийшли друком або були перевидані в 1959–1990 рр. [3602, с. 576], укладений С. Костюком [3755]. Науковці В. Логвіна та А. Трембіцький виявили 22 його праці [3573], а в ході дослідження виявлено ще більше двадцяти досі маловідомих праць [183; 3362] і майже три десятки рецензій на його праці [126, арк. 1–24; 127, арк. 1–17; 128, арк. 1–6; 3338].

Значну увагу В. Січинський приділяв укладанню покажчиків власних праць, подавши в «Особових листках» і біографіях список півсотні праць [59, арк. 60–79; 60, арк. 24–31зв.], машинописах «Спис друкованих праць д-ра Володимира Січинського за роки 1933–1938» – 35 і «Спис праць з історії мистецтва доц. д-ра В. Січинського» – 64 праці та 38 рецензій на свої праці [127, арк. 1–17], у рукописах «Спис друкованих праць В. Січинського за роки 1930–1932 (окремі видання і окремі відбитки) і рр. 1939–1940» – 42 праці [126, арк. 1–24] та «Бібліографія друкованих праць д-ра Володимира Січинського в чужих мовах в рр. 1924–1943 з мистецтва (світового і українського)» – 56 [128, арк. 1–6; 3338, с. 34]. Важливим елементом його бібліографічної праці можна вважати понад сотню публікацій (за нашими підрахунками – А. Т.) за вересень 1926 р. – червень 1939 р. у часописі «Діло» про видання його праць [1259; 1296].

Важливим джерелом визначення внеску В. Чехівського в українську національну бібліографію став укладений та опублікований нами далеко не повний бібліографічний покажчик із 43 праць [3526, с. 78–81].

Значним доповненням до української бібліографії став бібліографічний опис 298 праць Любиці Баботи в «Історичному часописі з богемістики і

словакістики» [3065; 3188, с. 99–128]. Ми проводимо його доопрацювання з метою видання ґрунтовного і найбільш повного покажчика її праць, оскільки виявлено майже два десятки її праць та більше десятка праць про неї [201, арк. 1–2; 237; 239; 3188, с. 99–128].

Бібліографічний опис поважного творчого доробку В. Шандора, а це більше сотні статей і розвідок українською, англійською і німецькою мовами [1372, с. 229], досі не укладений, хоча Закарпатське крайове культурно-освітнє товариство «Просвіта» ще в 1999 р. повідомляло, що з часом видасть бібліографічний покажчик його публікацій [3342, с. 42; 2796, с. VI], однак ці сподівання не справдилися. Сьогодні підготовлено частковий рукопис бібліографічного покажчика, до якого внесено сотню опублікованих праць, і продовжуються пошуки його англійських праць [1441].

Більш детально музейну, бібліотечну, видавничу, енциклопедичну і бібліографічну діяльність членів родини висвітлено у наших статтях [3477–3479; 3481; 3501; 3520; 3523; 3542].

Отже, члени родини брали участь в організації і діяльності багатьох музейних і бібліотечних установ, були членами багатьох редакційних колегій багатьох часописів, приймали участь у створенні енциклопедично-довідкових україномовних та англійських видань, проводили значну бібліографічну діяльність.

Висновки до розділу

Члени родини виступали ініціаторами, брали участь в організації і роботі різних наукових і навчально-освітніх інституцій, робили вагомий внесок у розвиток української науки та освіти, відстоювали честь і гідність української науки, освіти та культури в світі, поповнювали світову науку й культуру новими українськими цінностями. Своїм організаційним і творчим доробком вони довели, що українці є окремим самостійним народом, який нічим не поступається перед іншими народами світу, і твердо вірили, що

настане час, коли Україна стане вільною державою, а їхні організаційні здібності і творчі здобутки стануть у пригоді українському народу.

Основна науково-освітня діяльність членів родини ґрунтувалася на актуалізації особливої уваги на українознавчих предметах; навчання студентів українською мовою; формування національно свідомого українця-патріота; вивчення української історії та культури; видання українською мовою підручників і посібників; включення української молоді в різнобічну за змістом і напрямом (мистецьку, пластову, фахову) діяльність із метою довершення справи боротьби за українську державність.

Члени родини упродовж життя проводили науково-дослідницьку і релігійно-богословську працю, організовували і брали участь у наукових форумах, публікували наукові праці, розвідки, рецензії, співпрацювали з українськими та іноземними науковими установами й товариствами, солідно репрезентували українську науку, історію і культуру перед науковим світом, розвивали і збагачували українську історію, духовну й матеріальну культуру і, водночас, культуру країн проживання.

Важливим складником діяльності членів родини стала плідна музейна, бібліотечна, видавнича, енциклопедична, бібліографічна праця, яку слід сприймати як українознавчу працю, спрямовану на створення найповнішої джерельної бази з історії та культури України, як підґрунтя розвитку культури українського народу.

ВИСНОВКИ

У дисертації вперше здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове розв'язання наукової проблеми через створення колективного портрету відомих представників родини Сіцинських–Чехівських–Січинських–Шандорів, знакової в суспільно-державному, громадсько-просвітницькому, науково-культурному та церковно-релігійному житті України та діаспори Німеччини, Словаччини, США, Франції, Чехії, що уможливило такі **висновки**:

1. Аналіз стану української і зарубіжної історіографії, умовно розділеної на чотири основних періоди (перший – кінець XIX – початок XX ст.; другий – 20–40-х рр. XX ст.; третій – 50–80-ті рр. XX ст.; четвертий – 90-ті рр. XX – поч. XXI ст.), зокрема її історико-біографічних аспектів, засвідчили актуальність проблеми та виявили відсутність спеціальних і комплексних досліджень щодо створення колективного портрету родини, оскільки вивчалися лише окремі аспекти життя і діяльності Євфимія Сіцинського та Володимира Січинського, як представників родини в контексті суспільних трансформацій.

Актуалізована джерельна база дослідження репрезентативно представлена різнотипними документами й матеріалами 71 фонду 10 українських державних (центральных, відомчих, регіональних), 1 зарубіжного і 6 приватних (родинних) архівів, 11 фондами 2 музейних і 4 бібліотечних установ, джерелами особового походження, значна частина яких до наукового обігу раніше не залучалась. Їхнє ґрунтовне вивчення проведено на базі сучасної методології, із врахуванням об'єкта, предмета, мети і завдань роботи.

2. Теоретико-методологічні засади створення соціального портрету відомої родини ґрунтуються на класичних принципах історичних і загальнонаукових досліджень, сучасних міждисциплінарних і спеціально-

історичних методах пізнання із застосуванням здобутків біографічної історії та історії повсякденності.

Доведено, що одним з найвизначніших членів родини був знаний український діяч Євфимій Січинський. Установлено імена інших відомих представників родини, таких як-от: Володимир та Олена Чехівські, Володимир та Ярослав Січинські, Вікентій Шандор і Любиця Бабота, Маргарета та Микола Баботи, Галина Верхівська, Софія Живар, Зінаїда Курчинська, Зінаїда Овчарук, Марія Орисик, Микола та Сергій Січинські, Андрій, Марія, Михайлина і Ніна Січинські, Анастасія, Андрій, Віктор, Микола, Мойсей та Олекса Чехівські, Богдан, Іван та Оксана Шандори, які хоч і залишили різної ваги слід у досліджуваних аспектах, утім об'єктивно становлять єдину родинну спільноту.

3. Установлено, що Андрій, Володимир, Олекса та Олена Чехівські, Володимир, Марія, Михайлина і Ніна Січинські, Вікентій та Оксана Шандори, Маргарета і Любиця Баботи взяли активну участь у створенні та діяльності громадсько-просвітницьких і культурницьких інституцій українців у Німеччині, Словаччині, США, Україні, Франції, Чехословаччині, у суспільно-протестних акціях українських емігрантів (Львів, Нью-Йорк, Париж, Подєбради, Прага), що дало підстави цілком справедливо розглядати їх як громадсько-просвітницьких діячів ХХ ст., які мали значний вплив на формування національної свідомості українців і вироблення їхньої чіткої громадянської позиції щодо незалежної України.

З'ясовано, що Володимир Чехівський, Володимир Січинський, Вікентій Шандор відіграли значну роль в українських державотворчих процесах і політичній діяльності, пов'язаних із творенням і утвердженням Української держави, були членами різних партій українського спрямування; брали участь у діяльності різних представницьких інституцій, державних установах та урядах УНР, Карпатської України та Виконному органі ДЦ УНР в екзилі, різних українських емігрантських організаціях державницького характеру та в Секретаріаті ООН. Це дає підстави вважати їх визначними українськими

суспільно-державницькими постатями ХХ ст., діяльність яких спрямовувалася на здобуття незалежності України.

Розкрито внесок В. Січинського в організацію і діяльність культурно-мистецьких осередків у Києві, Львові, Мюнхені, Нью-Йорку, Петербурзі, Полтаві, Празі, Філадельфії, що свідчить про його неабияку роль у згуртуванні культурницьких сил на Батьківщині і еміграції. Досліджено участь В. Чехівського, В. Січинського і В. Шандора в процесах утворення й діяльності різних професійних осередків українців, зокрема, Всеукраїнської вчительської спілки, Українського товариства прихильників книги в Празі, Літературно-мистецького клубу в Нью-Йорку, Товариства українських інженерів Америки, Товариства українських правників Америки, що характеризує їх як авторитетних українських суспільно-культурницьких діячів 20–90-х рр. ХХ ст.

Простежено участь Євфимія Січинського, Володимира, Миколи та Олени Чехівських у складних процесах творення й діяльності Української автокефальної православної церкви в 20–30-х рр. ХХ ст., розкрито їхню послідовність і рішучість у вирішенні історичних завдань щодо конституювання автокефалії Української церкви, незалежної від російського православ'я.

4. Доведено, що члени родини майже півсотнею праць зробили вагомий внесок в об'єктивне дослідження різних аспектів історичного минулого України – від витоків до середини ХХ ст., що дає підстави вважати Євфимія Січинського, Володимира Січинського та Вікентія Шандора незаангажованими українськими істориками, які прагнули фахово розібратися в складних процесах минувшини народу, відстоювали свої концептуальні підходи і позиції, пропонували авторське бачення різних дискусійних питань.

Установлено, що Володимир Січинський і Вікентій Шандор займалися вивченням історії майже сотні поселень, замкової архітектури й оборонних споруд 12 історико-етнографічних і 7 історико-адміністративних регіонів

України, 5 окремих міст (Білгород, Волокітіно, Одеса, Очаків, Харків), декількох теренів поселення українців у Польщі, Словаччині і Чехії, що дає право розглядати їх як дослідників історії українських земель ХХ ст.

З'ясовано значний внесок, а це більше 30 праць, Володимира та Олени Чехівських, Володимира Січинського, Вікентія Шандора та Любиці Баботи в дослідження історії Української церкви, її діячів, сакральних пам'яток в Україні та в країнах поселення українців-емігрантів.

Досліджено основні напрями діяльності Євфимія Січинського, Володимира та Олени Чехівських, Володимира Січинського, Вікентія Шандора, Маргарети і Любиці Баботи в контексті розвитку української біографістики. Ця плеяда на основі теоретичних розробок і досвіду українських та зарубіжних фахівців витворила оригінальний стиль жанру, розкрила життєві шляхи і творчі надбання більше двохсот українських мистців, мистецтвознавців, письменників, поетів, літературознавців, учених, державно-політичних, громадсько-просвітницьких, культурно-освітніх і релігійних діячів, що характеризує членів родини як професійних українських біографістів ХХ–ХХІ ст.

5. Переконаливо представлено різні аспекти творення, дослідження і висвітлення Євфимієм Січинським і Володимиром Січинським складників української культури, зокрема, національного стилю в мистецтві, творчих здобутків майже 80 українських мистців 20–60-х рр. ХХ ст. З'ясовано участь Володимира і Ярослава Січинських в організації та проведенні багатьох різноформатних мистецьких виставок, у презентаціях книжкових видань, що утвердило їх у статусі відомих українських мистецтвознавців новітньої доби.

Розкрито суспільно-культурницьку діяльність Володимира і Михайлини Січинських, Оксани Шандор, Олекси Чехівського, Зінаїди Курчинської в складі Української республіканської капели під керівництвом О. Кошиця, народних театрів Ужгорода, Праги, Парижа, а також внесок Михайлини Січинської, Андрія та Олекси Чехівських, Оксани Шандор у розвиток українського хорового мистецтва Німеччини, Франції та Чехословаччини, що

характеризує їх як неординарних представників української музично-театральної культури 20–40-х рр. ХХ ст.

Доведено, що Євфимій Сіцинський, Володимир і Ярослав Січинський ґрунтовно дослідили українську дерев'яну та кам'яну архітектуру, багаточисленні зразки храмових і оборонних споруд, що визначило їхній внесок у фахове вивчення української архітектури кінця ХІХ–ХХ ст.; а Володимир і Ярослав Січинські стали відомими архітекторами, спорудили в українському стилі майже два десятки храмів і пам'яток сакрального мистецтва, більше двадцяти вілл, будинків, офісів, торговельних центрів тощо, що поширило українську архітектурну традицію в країнах Європи та за океаном.

Проаналізовано праці з історії українського граверства, малярства й графіки – від витоків до 50-х рр. ХХ ст., виконані Володимиром Січинським; оцінено його мистецький доробок, який нараховує більше сотні графічних і малярських творів, що належать до новітнього українського мистецтва і характеризують діяча як одного із визначних українських графіків ХХ ст.

Висвітлено зусилля Євфимія Сіцинського, Володимира Чехівського, Володимира Січинського, Вікентія Шандора в патріотичній справі народознавчого вивчення українців, їхніх ремесел і промислів, що сприяло розвитку українського народознавства ХХ ст. у його зарубіжному сегменті.

6. Установлено, що Олена Чехівська, Володимир та Ярослав Січинські, Вікентій Шандор і Любиця Бабота брали участь в організації та багатогранній діяльності понад двох десятків наукових інституцій у Женеві, Києві, Львові, Майнці, Мюнхені, Нью-Йорку, Празі, Пряшеві, Торонто, були серед ініціаторів і активних учасників історико-краєзнавчих форумів, зокрема близько ста наукових з'їздів і конгресів у різних країнах світу, що сприяло розвитку українського наукового життя за кордоном, популяризації результатів досліджень з історії України та її регіонів.

Євфимія Сіцинського, Володимира Чехівського, Володимира Січинського, Вікентія Шандора і Любицю Баботу представлено також як

педагогів і просвітних діячів, які працювали загалом у майже тридцяти державних, громадських і приватних навчальних і близько десяти навчально-мистецьких закладах Канади, Німеччини, Словаччини, США, України, Чехословаччини, а також у майже десяти релігійно-освітніх закладах в Україні, що сприяло поширенню наукових, мистецьких і богословських знань у середовищі української молоді і дорослих, зростанню їхнього освітнього і культурного рівня, підготовці до служіння українській справі.

Проаналізовано музейну та музеєзнавчу, бібліотечну та бібліотекознавчу, видавничо-редакційну, енциклопедичну та бібліографічну діяльність членів родини на теренах України, Чехословаччини, Німеччини, Сполучених Штатів Америки та Словаччини щодо відродження й поширення української історії та мистецтва у світі, що дає підстави зарахувати їх до професійних українських музейників, бібліотекознавців, видавців і редакторів, енциклопедистів і бібліографів ХХ ст.

7. Сіцінські–Чехівські–Січинські–Шандори стали загалом яскравим прикладом високого професіоналізму, невтомного служіння українській справі, збагачення інтелектуальних, духовних цінностей народу, сприяли розвитку його науки, освіти, культури загалом, напрацювали великий і повчальний досвід для виховання нових поколінь українців на цивілізаційних засадах, об'єднання всіх поколінь навколо визнаних у всьому світі цінностей, що зробило цю родину однією із найбільш значущих в українському світі і вартих суспільної пошани.

Формою самовираження членів цієї родинної спільноти та реалізації непересічних здібностей стала її велика наукова і науково-богословська спадщина, яка складається з майже півтори тисячі праць. Найбільшу наукову і науково-богословську активність виявили Євфимій Сіцінський (більше 300 друкованих і рукописних праць), Володимир Чехівський (майже 50), Володимир Січинський (понад 700), Вікентій Шандор (понад 100) і Любиця Бабота (майже 300). Чимало із зазначеного вперше виявлено в ході дослідження і потребує введення до наукового обігу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

I. Неопубліковані (архівні) джерела

Центральний державний архів вищих органів влади і державного управління України, м. Київ

Ф. 1065. Рада народних міністрів Української Народної Республіки, м. Київ, м. Кам'янець-Подільський, травень 1920 р. – м. Київ, липень-серпень 1920 р. м. Кам'янець-Подільський, з 1921 р. м. Тарнів (Польща). 1918–1923 рр.

оп. 1.

1. Спр. 15. Журнал засідань Ради народних міністрів Української Народної Республіки. Т. 1. 15 грудня 1918 р. – 25 червня 1919 р., 202 арк.

2. Спр. 16. Журнал засідань Ради народних міністрів Української Народної Республіки. Т. 2. 25 червня 1919 – 8 вересня 1919 р., 135 арк.

3. Спр. 255-а. Закони ухвалені Радою народних міністрів УНР. 1919 р., 281 арк.

Ф. 1072. Міністерство ісповідань Української Народної Республіки, м. Київ, м. Вінниця, м. Проскурів, м. Рівне, м. Кам'янець-Подільський травень – 1920 м. Київ, з серпня 1920 м. Станіслав, з 1921 – м. Тарнів (Польща). 1918–1922 рр.

Оп. 1.

4. Спр. 3. Протоколи засідань Ради міністра ісповідань УНР. 17 вересня – 8 листопада 1919 р., 81 арк.

5. Спр. 6. Рапорт комісара Подільської губернської ради, прохання про призначення і звільнення від роботи та видачу платні. Списки та штатний розклад урядовців міністерства та комісії по перекладу св. Письма і його службових книг на українську мову. 4 листопада 1919 р. – 12 листопада 1920 р., 34 арк.

6. Спр. 28. Розпорядження і повідомлення Міністерства ісповідань Подільській духовній консисторії про обов'язковість користування

українською мовою, про відкриття й початок роботи Українського Священного Синоду, про призначення ревізії консисторії. 9 серпня – 15 грудня 1919 р., 33 арк.

Ф. 1868. Холодний Петро Іванович (1874–1930) міністр освіти Директорії УНР, листопад 1920 р. – м. Гусятин, листопад 1921 р. м. Тарнів, червень 1922 р. м. Львів. 1920–1922 рр.

оп. 1.

7. Спр. 1. Автобіографічні дані та посвідчення Холодного П. І., 13 арк.

8. Спр. 2. Прохання редакції журналу «Стерня», ініціативного комітету з видання «одноденки» про надіслання малюнків та статей, пропозиції Української господарської академії в Чехословаччині про заняття Холодним П. І. посади професора фізики та малювання, 8 арк.

9. Спр. 3. Листи організаційного комітету про організацію виставки пластичного мистецтва у Львові та участь Холодного П. І. у роботі цього комітету, 15 арк.

10. Спр. 4. Особисті листи Холодному П. І. від його друзів і знайомих, 51 арк.

Ф. 2158. Подільське українське товариство «Просвіта», м. Кам'янець-Подільської губернії. 1919–1921 рр.

оп. 1.

11. Спр. 1. Протоколи засідання Ради Подільського українського товариства «Просвіта», рукописи, 23 арк.

Ф. 2208. Міністерство юстиції Української Народної Республіки, м. Київ з лютого 1919 р. – м. Вінниця, Подільської губернії, з квітня 1919 р. – м. Рівне, Волинської губернії, з червня 1919 р. – м. Кам'янець-Подільський Подільської губернії. 1918–1922 рр.

оп. 2.

12. Спр. 2. Вістник Державних Законів УНР. 1919 р.

Ф. 2457. Головне управління мистецтва та національної культури Української Держави, м. Київ, 1917–1920 рр.

оп. 1.

13. Спр. 42. Листування Кам'янець-Подільської міської управи з Міністерством народної освіти про стан фортеці в м. Кам'янці-Подільському, план та поштові картки із зображенням фортеці. 22 липня – 11 жовтня 1918 р., 12 арк.

Ф. 3560. Животко Аркадій Петрович (1890–1948) – культурний і політичний діяч, публіцист, дослідник історії української преси, член Української Центральної Ради, член ЦК Української партії соціалістів-революціонерів, керівник Українського історичного кабінету в м. Празі. 1917–1945 рр.

оп. 1.

14. Спр. 57. Життєпис, особисті посвідчення, заяви, фотокартка. 16 березня 1917 р. – 23 листопада 1944 р., 43 арк.

15. Спр. 58. Щоденники. 1 серпня 1927 р. – 29 грудня 1935 р., 508 арк.

Ф. 3563. Шаповал Микита Юхимович (1882–1932) – політичний і державний діяч, член ЦК УПСР, міністр пошт і телеграфу УНР, міністр земельних справ Директорії УНР, доктор соціології Українського соціологічного інституту. 1907–1932 рр.

оп. 1.

16. Спр. 127. Список документів, переданих М. Ю. Шаповалом до УНМА в депозит. 29 травня 1928 р., 25 арк.

Ф. 3634. Богацький Павло Олександрович (1883–1962) – письменник, літературознавець, публіцист, політичний діяч, член ЦК Української партії соціалістів-революціонерів за кордоном, секретар Українського соціологічного інституту. 1921–1940 рр.

оп. 1.

17. Спр. 8. Листування з науковими установами та навчальними закладами в справі обміну науковими виданнями, їх передплати, комплектування музейних і архівних матеріалів тощо. 6 червня 1925 р. – 20 серпня 1940 р., 49 арк.

Ф. 3794. Український робітничий університет при Українському інституті громадознавства в Празі (Чехословаччина). 1927–1931 рр.

оп. 1.

18. Спр. 1. Протоколи засідань Організаційного комітету по заснуванню університету. 30 червня – 25 жовтня 1927 р., 8 арк.

19. Спр. 3. Протоколи засідань Організаційного засідання Професорської ради для вищої школи суспільних наук Українського інституту громадознавства в Празі. 9 липня 1927 р., 2 арк.

20. Спр. 4. Звіти про діяльність університету за 1927 р. – 1 липня 1931 р. Фінансові звіти, відомості прибутків-видатків, інші фінансові документи університету за грудень 1927 р. та додатки до нього, 34 арк.

21. Спр. 25. Листування з Українським комітетом, Українським громадським видавничим фондом, Українською селянською спілкою, редакціями та іншими установами про утворення університету, забезпечення викладачами, друкування оголошень про прийом та інших учбових справах. 4 липня – 13 грудня 1927 р., 73 арк.

Ф. 3795. Українська господарська академія в Чехословаччині, м. Подєбради. 1922–1938 рр.

оп. 1.

22. Спр. 128. Історична довідка та звіт про діяльність академії за 1922–1931 рр., 286 арк.

оп. 2.

23. Спр. 1. Правила та положення про Академію (копії). 1922 р. – 1932 р. 10 арк.

Ф. 3797. Спілка професорів Української господарської академії в Подєбрадах (Чехословаччина). 1934–1945 рр.

оп. 1.

24. Спр. 1. Статути, інструкції про заснування спілки та звіти про діяльність. 2 червня 1934 р. – 2 грудня 1943 р., 76 арк.

Ф. 3799. Українські матуральні курси при Українській господарській академії в Подєбрадах (Чехословаччина). 1924–1930 рр.

оп. 1.

25. Спр. 1. Заяви про вступ до матуральних курсів, 41 арк.

Ф. 3801. Український громадський комітет в Празі (Чехословаччина). 1921–1939 рр.

оп. 1.

26. Спр. 1. Протоколи засідань управи Українського громадського комітету. 7 липня 1921 р. – 7 липня 1922 р., 104 арк.

Ф. 3830. Приходько Віктор Кіндратович (1886–[1982]) – громадський і культурний діяч, член Української Центральної Ради, міністр юстиції, товариш міністра фінансів Директорії УНР, викладач Української господарської академії в м. Подєбрадах. 1924–1943 рр.

оп. 1.

27. Спр. 3а. Праця В. К. Приходька «З історії повстання українського університету в Кам'янці на Поділля», машинопис. 1935 р., 202 арк.

28. Спр. 9. Праця В. К. Приходька «Мої спомини. (До історії українського культурно-національного і громадсько-політичного руху на Поділля на початку ХХ ст.)», тощо. 1927–1929 рр., 389 арк.

29. Спр. 22. Матеріали підготовчого комітету Всеукраїнського національного конгресу (секретар комітету Приходько). 1934–1936 рр., 99 арк.

30. Спр. 23. Справи Української господарської академії в Чехословацькій республіці, професором якої був В. Приходько. 1928–1940 рр., 34 арк.

31. Спр. 47. Листування з Науменко, Огієнко, Є. Приходько та інш., на літери «Н», «О», «П». 1928–1942 рр., 165 арк.

Ф. 3859 Український вільний університет в Празі (Чехословаччина), 1920 р. Відень, з травня 1921 р. Прага. 1921–1945 рр.

оп. 1.

32. Спр. 1 Копія статуту, оголошення про заснування Українського вільного університету в Празі. Протоколи засідань різних комісій, колегій факультетів, загальних зборів викладачів, студентів університету. Звіти, статистичні відомості ректорату про діяльність університету, підготовку та випуск українських спеціалістів. 1921–1945 рр., 494 арк.

33. Спр. 49. Відомості на виплату платні професорам, доцентам та лекторам університету та інші грошові документи 1 січня 1928 р. – грудень 1929 р., 622 арк.

34. Спр. 200. Копії протоколів академічного сенату; інформаційні звіти про організацію, діяльність професорсько-викладацького складу та фінансовий стан університету; програми лекцій університету на літній семестр 1939 р. і на 1940/41р; список виданих в 1933/39 р. наукових праць. рецензій та лекцій професорсько-викладацького складу університету; оповіщення в справах прийому і навчання та заяви різних осіб про прийом до університету (з додатком документів про освіту та біографічними відомостями); повідомлення ректорату про розпорядження німецької влади дати відомості про арійське походження професорів і викладачів та їх дружин. Копія листа Чеського міністерства шкіл і народної освіти про те, що Український вільний університет не має прав, якими користуються державні університети. Листування з Українським «допомоговим бюро» про збір грошей на німецький Червоний Хрест, листування з Карпатським Міністерством шкіл про відкриття і організацію державного університету в Карпатській Україні. 23 вересня 1938 р. – 25 червня 1940 р., 662 арк.

оп. 2.

35. Спр. 1. Історична довідка про організацію університету. Вересень 1921 р., 9 арк.

36. Спр. 42. Список учбових предметів факультету права і суспільних наук, 20 арк.

37. Спр. 44. Проект організації українського університету в Закарпатській Україні, 27 арк.

38. Спр. 46. Проект статуту Українського інституту в Празі, 12 арк.

Ф. 3864. Щербаківський Вадим Михайлович (1876–1957) – етнолог і археолог, професор Полтавського університету, перший ректор Українського вільного університету в м. Празі, член АН Чехословаччини. 1914–1945 рр.

оп. 1.

39. Спр. 2. Рукописи та машинописні статті «Архітектура на Україні», «Українське мистецтво», «До питання про українське весілля», «Понтійське мистецтво» реферат «Похорон біля Переяслава». 1 січня 1922 р. – 3 жовтня 1934 р., 144 арк.

40. Спр. 47. Листи від І. Огієнка, О. Орлова, М. Паращука, Є. Пеленського, Ю. Русова, Є. Скоропадської, С. Сірополка, І. Сліпого, В. Соколовського, К. Чеховича, Л. Чикаленка, Я. Цурковського, С. Шемета, А. Яковліва та інших кореспондентів на літери «О–Я»; окремі відповіді. 17 липня 1930 р. – 3 січня 1943 р., 183 арк.

Ф. 3876. Білецький Леонід Тимофійович (1882–1955) – літературознавець, доктор філософії, член партії соціалістів-федералістів, президент УВАН, ректор Українського високого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова у м. Празі. 1917–1942 рр.

оп. 1.

41. Спр. 3. Рукопис праці «Мої спомини». 1917–1926, 282 арк.

Ф. 3879. Український технічно-господарський інститут заочного навчання (УТГІ) в Подєбрадах (Чехословаччина). 1932–1945 рр.

оп. 1.

42. Спр. 1. Розпорядження директора та положення про інститут, 166 арк.

43. Спр. 7. Листування з організаціями українських емігрантів у Франції, Болгарії, Німеччині, Сполучених Штатах Америки, Китаю про поширення ідеї інституту та матеріальну допомогу йому. 30 жовтня 1932 р. – 9 травня 1934 р., 61 арк.

44. Спр. 13. Листування з професорами про надсилку студентських листів та грошові розрахунки за лекції, розроблення програми та написання лекцій для розсилки студентам. 29 серпня 1932 р. – 31 грудня 1934 р., 21 арк.

45. Спр. 13а. Листування з лекторами про написання лекцій для інституту. 9 листопада 1932 р. – 20 серпня 1937 р., 123 арк.

46. Спр. 27. Листування з лекторами про підготовку лекцій по пасічництву та надсилку книжок для студентів-пасічників. 1933 р. – 1934 р., 300 арк.

47. Спр. 29. Листування з лекторами про відкриття при інституті курсів українознавства та надсилку курсу лекцій з цього питання. 4 січня 1933. – 26 грудня 1934 р., 122 арк.

48. Спр. 45. Листування з лекторами інституту про відкриття при інституті курсів українознавства та надсилку лекцій з цього питання. 14 січня 1935 р. – 26 листопада 1937 р., 126 арк.

49. Спр. 47. Листування з Українським громадським видавничим фондом в Празі про надсилку книжок інституту та підручників видавництву (є списки надісланих книжок). 6 лютого 1935 р. – 26 травня 1944 р., 73 арк.

оп. 2.

50. Спр. 239. Штати лекторського складу; відомості про створення інституту тощо, 100 арк.

51. Спр. 249. Документи про Український технічно-господарський інститут позаочного навчання при Українській господарській академії в ЧСР (Подебради): положення, листування, списки педагогів тощо, 66 арк.

Ф. 3900. Українська академічна громада в Чехословаччині, м. Прага. 1921–1944 рр.

оп. 1.

52. Спр. 1. Протокол загальних зборів Української академічної громади в Празі. 2 квітня 1922 р., 16 арк.

Ф. 3939. Українська реформована реальна гімназія при Українському педагогічному інституті ім. М. Драгоманова в Празі (Чехословаччина). 1927–1937 рр.

оп. 1.

53. Спр. 1. Інформація керівників Української реформованої гімназії в Празі про свою діяльність. Протокол засідання батьківської ради, список учнів гімназії тощо, 16 арк.

Ф. 3954. Представництво Українського націоналістичного об'єднання на протекторат Чехія і Моравія, м. Прага (Чехословаччина). 1936–1939 (Головна управа української громади в Чехо-Словаччині, м. Прага)

оп. 1.

54. Спр. 1. Копії протоколів, 6 вересня 1936 р. – 30 серпня 1939 р., 81 арк.

Ф. 3956. Антонович Дмитро Володимирович (14.11.1877–12.10.1945) політичний та державний діяч, історик мистецтва, архівознавець, член Української Центральної Ради, директор Музею визвольної боротьби України в Празі. 1920–1944 рр.

оп. 2.

55. Спр. 20. Антонович Д. Українська студія пластичного мистецтва в Празі. Рукопис, 11 арк.

56. Спр. 21. Рукопис «Українське історико-філологічне товариство в Празі», б/д., 10 арк.

Ф. 3972. Український педагогічний інститут імені М. Драгоманова в Празі (Чехословаччина). 1923–1944 рр.

оп. 1.

57. Спр. 1. Положення, статuti Українського педагогічного інституту ім. М. Драгоманова, Спілки українських професорів, Української академічної громади в Празі. Протоколи засідань сенату, професорської ради, відділів, комісій інституту. 1923–1936 рр., 106 арк.

58. Спр. 20. Список студентів інституту на 1924–1925 рр., 40 арк.

59. Спр. 57. Повідомлення професорів та лекторів про проведену ними наукову працю. 20 квітня 1927 р. – 28 червня 1932 р., 106 арк.

60. Спр. 189. Рецензії на наукові праці лекторів Петрова, Січинського, Чижевського у зв'язку з підвищенням їх в посаді, 78 арк.

61. Спр. 285. Особова справа лектора Січинського Володимира, 48 арк.

Ф. 3984. Українська автокефальна православна церква, м. Київ. 1918–1929 рр.

оп. 1.

62. Спр. 1. Листування представників церкви з радянським урядом про відокремлення церкви від держави, 10 арк.

63. Спр. 57. Програма собору Всеукраїнської православної церкви; доповіді та виступи делегатів на засіданнях від 14.10.1921 р., 16 арк.

64. Спр. 59. Доповіді та виступи делегатів на засіданні від 17 жовтня 1921 р., 23 арк.

65. Спр. 62. Доповіді та виступи делегатів на засіданні від 20 жовтня 1921 р., 129 арк.

оп. 3.

66. Спр. 270. Статут Української автокефальної православної церкви. 1925 р., 81 арк.

67. Спр. 561. Машинописні і рукописні тексти статей журналу «Церква і життя». Частина I. 1927 р., 121 арк.

68. Спр. 562. Машинописні і рукописні тексти статей журналу «Церква і життя». Частина II. 1927 р., 141 арк.

69. Спр. 705. Машинописні і рукописні тексти статей журналу «Церква і життя». Частина I. 1928 р., 125 арк.

70. Спр. 706. Машинописні і рукописні тексти статей журналу «Церква і життя», частина II за 1928 р., 151 арк.

71. Спр. 707. Машинописні і рукописні тексти статей журналу «Церква і життя». Частина III. 1928 р., 278 арк.

оп. 4.

72. Спр. 149-а. Псалми та літургії автокефальної церкви. 1925 р. – 1927 р., 499 арк.

73. Спр. 158. Машинописні тексти статей до редакції журналу «Церква і життя». 1926 р., 126 арк.

74. Спр. 167. Справа про підготовку до скликання II-го Всеукраїнського православного собору. 1927 р., 302 арк.

75. Спр. 175. Протоколи II-го Всеукраїнського православного церковного собору 17–20 жовтня. 1927 р., 114 арк.

76. Спр. 176. Протоколи II-го Всеукраїнського православного церковного собору 20–21 жовтня. 1927 р., 184 арк.

77. Спр. 270. Список складу комісій при Всеукраїнській православній церковній раді, б/д., 1 арк.

78. Спр. 273. Стаття В. Чехівського «Життя в богослужінні», б/д., 2 арк.

Ф. 3992. Союз українських організацій в Чехословаччині, м. Прага. 1926–1937 рр.

оп. 1.

79. Спр. 1. Положення про організацію об'єднання «Союзу українських організацій в ЧСР, м. Прага», проект статуту об'єднання, платформа українського національно-політичного об'єднання. Статути: «Все професійного робочого союзу», «Допомогового фонду українських організацій» та листування з «Тимчасовою радою об'єднання української еміграції в ЧСР». 16 лютого 1926 р. – 11 червня 1926 р., 62 арк.

Ф. 3993. Український жіночий союз в Чехословаччині, м. Прага. 1923–1937 рр.

оп. 1.

80. Спр. 1. Копії звітів управи Українського жіночого союзу в ЧСР. 13 червня 1923 р. – 1 січня 1925 р., 4 арк.

81. Спр. 2. Документи діяльності Українського жіночого союзу в м. Празі: протоколи засідань культосвітньої секції та управи, заяви

українських емігранток про зарахування до членів союзу, заяви про допомогу, звіти, запрошення на святочні вечірки й інші документи діяльності. 16 лютого – 19 грудня 1925 р., 87 арк.

82. Спр. 5. Повідомлення управи Українського жіночого союзу в м. Празі та перелік засобів культурного і гуманітарного обслуговування українського емігрантства в ній. 13 вересня 1937 р., 1 арк.

Ф. 4009. Товариство охорони українських історичних пам'яток за кордоном, м. Прага (Чехо-Словаччина). 1930–1940 рр.

оп. 1.

83. Спр. 1. Статут товариства чеською мовою. 1930 р., 8 арк.

84. Спр. 2. Протоколи засідань управи та загальних зборів товариства. 31 березня 1931 р. – 30 червня 1937 р., 39 арк.

Ф. 4026. Управа товариства «Музей визвольної боротьби України» в м. Празі (Чехословаччина). 1925–1945 рр.

оп. 1.

85. Спр. 7. Загальний стан і ближчі завдання Українського вільного університету (квітень 1923). Машинопис (без пробілу), розмножений на склографі. Чотири примірники по 9 арк.

Ф. 4036. Культурно-наукове видавництво Українського національного об'єднання в м. Празі (Чехословаччина), 1941–1943 рр.

оп. 1.

86. Спр. 4. Листування з окремими особами по питанням: організації курсів для осіб, що повертаються в Україну, видання праць та праці фахових комісій. 19 січня 1931 р. – 20 жовтня 1937 р., 27 арк.

Ф. 4102. Громадська українська реальна гімназія Ржевниці, Модржани (Чехо-Словаччина). 1925–1939 рр.

оп. 1.

87. Спр. 1. Копії протоколів педагогічної ради. 30 червня 1926 р. – 3 вересня 1931 р., 53 арк.

Ф. 4372. Українське історико-філологічне товариство в м. Празі. 1923–1944 рр.

оп. 1.

88. Спр. 4. Звіти з діяльності товариства. 30 травня 1924 р. – 30 травня 1932 р., 31 травня 1935 р. – 30 травня 1936 р., 73 арк.

89. Спр. 5. Звіти з діяльності товариства. 30 травня 1924 р. – 30 травня 1932 р., 129 арк.

90. Спр. 7. Звіт про діяльність Українського історико-філософського товариства в м. Празі. 1927 р., 8 арк.

91. Спр. 31. Стаття С. Наріжного «15 років діяльності Українського історико-філософського товариства в Празі. 1923–1938 рр.». 1940 р., 10 арк.

Ф. 4378. Центральний допомоговий комітет української еміграції в м. Празі. 1919–1939 рр.

оп. 1.

92. Спр. 1. Статут Комітету, б/д., 1 арк.

Ф. 4465. Документи і матеріали українських емігрантських установ, організацій та різних осіб (колекція). 1901–1989 рр.

оп. 1.

93. Спр. 1. Статут Міністерства внутрішніх справ УНР та наказ Міністра внутрішніх справ О. Саліковського про залишення ним посади. 25 березня 1921 р., 9 арк.

94. Спр. 173. Бюлетені Українського пресового бюро в Чехословаччині ч. 14–16, 18, 20–25, 27–35 (1924 р.); 1–4 (1925 р.) 20 червня 1924 р. – 16 лютого 1925 р., 62 арк.

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

Ф. 127. Київська духовна консисторія. Клірові відомості. 1847–1911 рр.

оп. 1011.

95. Спр. 1183. Клірові відомості церков Київського повіту, 525 арк.

96. Спр. 1192. Клірові відомості церков Київського повіту, 851 арк.

97. Спр. 1275. Клірові відомості церков Київського повіту, 83 арк.

98. Спр. 1278. Клірові відомості церков Київського повіту, 83 арк.

99. Спр. 1293. Клірові відомості церков Київського повіту, 87 арк.

Ф. 1235. Грушевські історики та філологи. 1830–1958 рр.

оп. 1.

100. Спр. 214. Повідомлення Подільського єпархіального історико-статистичного комітету і рапорти священників сіл Галузівці, Родовці, Йолтухи, Коростовці, Васютинці про склад та звичаї місцевої шляхти, 20 арк.

101. Спр. 746. Листи від Січінського Є. [1904–1905], 151 арк.

102. Спр. 747. Листи від Січінського Ю., 20 арк.

103. Спр. 759. Листи від Січінського Є., 5 арк.

**Центральний державний архів громадських об'єднань України,
м. Київ**

Ф. 263. Колекція позасудових справ реабілітованих. 1919–1950 рр.

оп. 1.

104. Спр. 52735-фп. Архівна кримінальна справа стосовно Чехівського Володимира Мусійовича, 107 арк.

Ф. 269. Колекція документів «Український музей в Празі». 1886–1952 рр.

оп. 1.

105. Спр. 417. Протоколи засідань Українського історико-філологічного товариства і матеріали до них. (У справі є звіти про діяльність Товариства за 1942–1944 рр., списки його членів). 1 червня 1943 р. – 23 травня 1944 р., 124 арк.

Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Ф. 309. Наукове товариство ім. Т. Шевченка, м. Львів. 1757–1946 рр.

оп. 1.

106. Спр. 390. Біографії дійсних членів товариства з прізвищами на «Р–Я». 1923–1936, 133 арк.

107. Спр. 1849. Праця Січинського Е. «Вплив візантійсько-атонської архітектури на будівництво мурованих церков на Поділлію. [Авторський рукопис]. 1923, 27 арк.

Ф. 311. Редакція журналу «Нові шляхи», м. Львів. 1899, 1914–1933 рр.

оп. 1.

108. Спр. 333. Статті Січинського Володимира. Нариси з історії українського граверства. Автограф, б/д., 103 арк.

Ф. 316. Видавничий кооператив «Червона калина», м. Львів, 1918–1939 рр.

оп. 1.

109. Спр. 34. Листи Січинського В. 1933, 13 арк.

Ф. 328. Редакція «Української загальної енциклопедії», м. Львів. 1930–1935 рр.

оп. 1.

110. Спр. 104. Біографії письменників, вчених та політичних діячів з прізвищами на літери «П–Ю», б/д., 94 арк.

Ф. 357. Крип'якевич Іван Петрович (1886–1967), історик, дійсний член НТШ, педагог, професор Львівського університету, директор Інституту суспільних наук АН УРСР, академік АН УРСР. 1892–1941 рр.

оп. 1.

111. Спр. 39. Листи Січинського В. 1926–1939, 27 арк.

Ф. 361. Крушельницький Антін (1878–1937), письменник, журналіст, літературний критик, педагог, громадсько-політичний діяч, редактор журналів «Нові шляхи» і «Критика» у Львові, 1897–1934 рр.

оп. 1.

112. Спр. 125. Листи Січинського В. 1929–1930 рр., 16 арк.

113. Спр. 259. Листи Семаки О., Серечковської К., Сидоровича С. та ін. кореспондентів з прізвищами на букву «С». 1923–1928 рр., 29 арк.

Ф. 362. Студинський Кирило (1868–1941), історик мови і літератури, голова НТШ, академік ВУАН. 1876–1944 рр.

оп. 1.

114. Спр. 25. Привітальні листи організацій, установ, товариств та приватних осіб з нагоди 60-річчя наукової діяльності К. Студинського. 1928, 327 арк.

Ф. 376. Скрутень Йосафат (1894–1951), священник ЧСВВ, історик церкви, колекціонер, 1910–1943 рр.

оп. 1.

115. Спр. 84. Листи Крупницького Б. 1932–1939, 35 арк.

Ф. 384. Гординський Ярослав (1882–1939), історик літератури, філолог, письменник, педагог. 1901–1944 рр.

оп. 1.

116. Спр. 71. Листи Пархомовича Л., Пачовського В., Свачія, Січинського В. 1938–1943, 11 арк.

Ф. 401. Редакція журналу «Літературно-науковий вістник», м. Львів. 1883–1938 рр.

оп. 1.

117. Спр. 105. Огляди видань «Ієрархія Всеросійської церкви...», «Виленської комісії...» та ін. Січинського Ю. (оригінали й переклади). 1897–1913, 85 арк.

118. Спр. 106. Огляди Волинських, Київських, Чернігівських, Литовських і ін. єпархіальних відомостей Січинського Ю. (оригінали й переклади). Т. I. 1896–1899, 188 арк.

119. Спр. 107. Огляди Волинських, Київських, Чернігівських, Литовських і ін. єпархіальних відомостей Січинського Ю. (оригінали й переклади). Т. II. 1900–1908, 112 арк.

Ф. 402. Редакція журналу «Стара Україна», м. Львів. 1924–1925 рр.

оп. 1.

120. Спр. 107. Статті з історії України та рецензії Людкевича С., Панькевича І., Пещанського В., Холодного П. та ін. авторів з прізвищами на букви «Л–Ч». Рукописи, 1924–1925, 331 арк.

Ф. 462. Український горожанський комітет, м. Львів. 1918–1923 рр.

оп. 1.

121. Спр. 186. Протоколи, звіти, повідомлення, листи уряду УНР та ін. документи про діяльність секції. 1921, 44 арк.

122. Спр. 187. Меморіал, звіти, повідомлення та ін. документи про становище емігрантів з Наддніпрянської України. 1921, 63 арк.

Ф. 684. Протоігуменат монастирів ордену св. Василя Великого, м. Львів. 1575–1945 рр.

оп. 1.

123. Спр. 1603. Листи професора Січинського В. 1932–1939, 63 арк.

124. Спр. 3233. Праця Січинського Володимира «Історія українського граверства 16–18 ст.». Фрагменти, 1934–1936, 50 арк.

125. Спр. 3234. Праця Січинського Володимира «Архітектура Лаврова» та список його монографій з історії української архітектури. 1936, 31 арк.

Центральний державний архів зарубіжної україніки, м. Київ

Ф. 10. Зленко Петро Андрійович (1891–1954), український бібліограф і громадський діяч на еміграції. ХХ ст.

оп. 1.

126. Спр. 27. Бібліографія видань української еміграції в С.С.Р. за 1920–1930 рр. Чорновий і машинописний варіанти. Автограф, маш., 24 арк.

127. Спр. 110. Списки друкованих праць Биковського Л. Ю., Бочковського О. І., Січинського В. Ю. та ін. Нім., пол., укр. Друк. маш. з правкою, рук. 1930-і, 1940, 1941 р., 17 арк.

Ф. 14. Колекція бібліографічних матеріалів, виданих в Україні та за її межами (кінець ХІХ – поч. ХХ ст.).

оп. 1.

128. Спр. 26. Бібліографія наукових праць д-р. В. Січинського, М. Антоновича, Д. Дорошенка. Лат., нім., укр., фр., чес. Автограф, рук. 1933 – 8 травня 1941, 1943 р., 6 арк.

Галузевий державний архів Служби безпеки України, м. Київ

Ф. 5. Архівні кримінальні справи на осіб, які перебувають на оперативно-довідковому обліку в інформаційних центрах МВС–УВС

оп. 1.

129. Спр. 897-а. Копії протоколів засідання особливої «трійки» УНКВС по Ленінградській області, 422 арк.

Ф. 6. Архівні кримінальні справи на осіб, яких знято з оперативно-довідкового обліку в інформаційних центрах УВС–МВС

оп. 1.

Спр. 67098-фп. «Спілка визволення України» у 242-х томах

130. Т. 3. Схеми, 195 арк.

131. Т. 4. Протокол судового засідання і вирок, 171 арк.

132. Т. 45. Чехівський Володимир Мусійович, 228 арк.

133. Т. 46. Чехівський Володимир Мусійович, 233 арк.

134. Т. 47. Чехівський Володимир Мусійович, 223 арк.

135. Т. 47-а. Чехівського Володимира Мусійовича (Пакет), 228 арк.

135. Т. 129. Чехівський Микола Мусійович, 166 арк.

137. Т. 130. Чехівський Микола Мусійович, 79 арк.

138. Т. 131. Чехівський Микола Мусійович, 57 арк.

139. Т. 176. Стенограма судового процесу по справі «Спілка визволення України» 17 і 18 березня 1930 року, 266 арк.

140. Т. 208. Чехівський Микола Мусійович, 63 арк.

141. Т. 238. Меморандуми і доповідні записки, 159 арк.

142. Спр. 69270-фп. «Справа уряду УНР» у 42-х томах. Т. 9. На Чеховського Володимира Мусійовича, 53 арк.

Ф. 13. Колекція друкованих видань КДБ УРСР

оп. 1.

143. Спр. 114. «Стенографічний звіт судового процесу «Спілка визволення України». 712 арк.

Галузевий державний архів Управління Служби безпеки України у Львівській області, м. Львів

Ф. Припинені. Кримінальні справи

144. Спр. П-21675. Т. 1. Архівна кримінальна справа стосовно Орисик Марії Іванівни, 1893 року народження, 318 арк.

Державний архів Вінницької області, м. Вінниця

Ф. Д-190. Забужская церковно-учительская школа 2-го класса, 1915–1918 гг.

оп. 1.

145. Спр. 3. Забужская второкласовая учитшкола, переписка с учреждениями и лицами (протоколы заседаний педагогического совета и списки учеников школы), 14 января 1915 г. – 29 декабря 1916 г., 75 арк.

Ф. Д-283. Винницкое уездное отделение Подольского епархиального училищного совета. г. Винница, Подольской губернии, 1885–1918 гг.

оп. 1.

146. Спр. 41. Сведения об учениках и школах. Прошения учеников, списки учеников церковно-приходских школ, ведомости об окончании училищ и школ, справки о рождении учеников, 4 февраля 1901 г. – 13 августа 1917 г., 137 арк.

Ф. Д-604. Литинское духовное правление. г. Литин, Подольской губ., 1796–1798, 1808–1810, 1812–1860 гг.

оп. 1.

147. Спр. 25. Дело о смерти священника церкви села Мазник Сыщинского, 12 января – 19 октября 1820 г., 60 арк.

Ф. Д-606. Ольгопольское духовное правление. м. Ольгополь, Ольгопольского у., Подольской губ., 1796–1858 гг.

оп. 1.

148. Спр. 6. Дело о рукоположении в священники церкви села Студеной Сичинского Ф., 20 арк.

149. Спр. 82. Дело о рукоположении в священники церкви села Силинец Ольгопольского уезда Сичинского Ивана, 9 апреля 1821 г. – 29 апреля 1822 г., 7 арк.

Ф. Д-904. Метрические книги церквей, костелов, раввинатов Подольской и Киевской губернии. Коллекция, 1844, 1858, 1859, 1861, 1873–1879 гг.

оп. 31.

150. Од. зб. 3 Книга записей актов о рождении, заключении брака, о смерти Брацлавской, Кунявской, Ладыженской, Терновской, Тульчинской приходских церквях за 1877 г., 273 арк.

Ф. Р-1941. Вінницький інститут народної освіти, м. Вінниця, 1920–1924 рр.

оп.1.

151. Спр. 14. Протоколи засідань Ради (25.08.1920 – 2.06.1921 рр.), 57 арк.

152. Спр. 20. Сведения о личном составе института, ведомости на выплату содержания личному составу, сличительные ведомости и сметы за 1920 г., 127 арк.

Ф. Р-6023. Колекція фільтраційних, слідчих та наглядових справ переданих СБУ у Вінницькій області, 1918–1999 рр.

оп. 4.

153. Спр. 21175. Архівно-слідча справа Сіцинського Миколи Володимировича. 2.03.1930 р. – 7.11.1989 р., 27 арк.

Державний архів Хмельницької області, м. Хмельницький

Ф. Р-6. Отдел народного образования Каменецкого уездного исполнительного комитета Совета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов. 1920 – февраль 1923 гг.

оп. 1.

154. Спр. 1. Накази повітового відділу народної освіти, продовольчого комітету та військового комісаріату: звернення, інструкції, тези доповідей та оголошення про реорганізацію шкіл в єдині трудові школи, про організацію навчання в єдині трудові школи, про організацію навчання в вечірніх школах для дорослих, про налагодження спортивної роботи та роботи бібліотек. 29 липня 1920 р. – 24 серпня 1920 р., 93 арк.

155. Спр. 151. Доповідь про Кам'янець-Подільське культосвітнє товариство «Просвіта», статuti культосвітніх товариств та гуртків, звіти про їх діяльність та інше. 24 грудня 1920 р. – 24 лютого 1921 р., 65 арк.

Ф. Р-12. Кам'янець-Подільський комітет охорони пам'ятників старовини, мистецтва та природи. 1920–1922 рр.

оп. 1.

156. Спр. 17. Доповіді та звіти про працю Кам.-Под.косту. 1921–1922 рр., 57 арк.

Ф. Р-582. Каменец-Подольский государственный украинский университет. 1918–1921 гг.

оп. 1.

157. Спр. 7. Приветствия учебных заведений, учреждений и духовенства в связи с открытием университета. 1918 г., 41 лист.

158. Спр. 10. Личная переписка декана богословского факультета профессора Биднова В. О. с преподавателями других вузов; сообщения совета профессоров университета о ликвидации богословского факультета. 8 сентября 1918 г. – 24 марта 1920 г., 39 лист.

Оп. 2.

159. Спр. 17. Списки студентов университета /по факультетам/ на 1918–1919 академический год. 1918–1919 гг., 20 лист.

160. Спр. 23. Журнал учета документов студентов и вольных слушателей университета за 1918–1919 гг. 19 октября 1918 – 30 сентября 1919 гг., 278 лист.

161. Спр. 128. Алфавитный список студентов, б. дат., 67 лист.

162. Спр. 1130. Чеховский А., 1919 г., 4 лист.

163. Спр. 1131. Чеховская А. М., Чирский А. И., Чесноков Ф. А., Чернявский И., Черновчан Л. Е., Черновцан А. К., Червинский В. Ф., Червенакова Т. А., 1918 г., 30 лист.

Ф. Р-3333. Сецинский Ефим Иосифович (1859–1937) – историк Каменца-Подольского и Подолии.

оп. 1.

164. Спр. 2. Материалы для биографии архиепископа Анатолия Мартыновского. 1829–1906 гг. Рукопис, 348 лист.

165. Спр. 6. Про роди магнатів Ярмолінських і Сутковських (XV–XVIII ст.). Чорнові записки 1888–1909 рр. Рукопис, 55 арк.

166. 170. Спр. 7. Біографічні та бібліографічні карточки. Авторські чорнові записки. 1888–1928 рр., 870 арк.

167. Спр. 13. Церковные проповеди (Н. Яворовского) и Е. Й. Сецинского. Не позже 1900 г. Рукопись, 19 лист.

168. Спр. 33. Биографические справки о деятелях г. Каменец-Подольского и Подолии. Авторские записки, 97 лист.

169. Спр. 35. І. К-ч. (Крип'якевич). П'ятьдесятьліття наукової праці Евфима Сіцінського. Машинописна виписка з «Записок Наукового товариства ім. Шевченка» у Львові, т. 151, 1931 р. 50-ліття наукової праці. Виписка з газети «Діло» (Чехословачина), 4 червня 1931 р., 18 арк.

170. Спр. 37. Сіцінський Є. Й. Життєві жалі. Авторські передсмертні записки. 12 вересня 1936 р., 14 арк.

171. Спр. 39. Сіцінський Є. Фотографії та гравюри церков і історичних осіб: Петра Дорошенка, Петра Могили і Сяви Туптала. Родословна Волковинських. Підбірка матеріалів, 8 арк.

Ф. Р-6193. Управління СБУ в Хмельницькій області.

оп. 12.

172. Спр. П-15162. Архівно-слідча справа Сіцінського Євфимія Йосиповича, 1859 року народження, 59 арк.

Державний архів Одеської області, м. Одеса

Ф. 2. Канцелярія Одеського градоначальника 1803–1919 рр.

оп. 7.

173. Спр. 314. О закрытии Украинского общества «Просвита». 13 ноября 1909 г. – 25 января 1910 г., лист.

Народний архів Чехії (чеськ. Národní archiv), м. Прага

Ф. 1659. Український Музей у Празі (Fond Ukrajinské muzeum v Praze).

Документи. 1925–1948 рр.

Коробка 2. Відділення 1: Керівництво Українського Музею у Празі.

Письмовий матеріал

174. Од. зб. 4. Протоколи [178] засідань ради Товариства [МВБУ]. 1925–1944, картон 2.

175. Од. зб. [б. н.]. Поповнення фонду, дари музею, предмети, архівалії, друки, протоколи передачі, описи, листування. 1930–1944, картон 2.

Коробка 2. Відділення 4: Спадщина визначних представників української еміграції (політиків, вояків, науковців, літераторів, мистців та ін.)

176. Од. зб. 822. Симон Наріжний, проф. Українського вільного університету в Празі. Посвідчення, членські квитки (5 шт.). 1931–1943, картон 57.

177. Од. зб. 869-870. В. Січинський, інженер, доктор. Рукопис статті про українських митців у Львові. 1941 р. Художня листівка з малюнком В. Січинського, б. д., картон 67.

Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. Вернадського НАН України, м. Київ

Ф. I (1). Арх. Крымского

178. Од. зб. 26354. Протокол № 243 Совета АН УССР. 12 апреля 1926 г.: об избрании на академика В. Я. Данилевского; и члена-корреспондента К. А. Красуского; о новом уставе АН УССР; о командировках. [черновик-автограф Крымского] копия напечатанная на машинке. Приложение: 1. Письмо Укр. акад. комитета в Праге АН УССР 2 апреля 1926 г., 1 арк. 2. Записка про организацию Укр. академического комитета [материалы к протоколу № 243 АН УССР печатанные на машинке], 5 лист.

Ф. III (3). Комплексний фонд “Листування”. Зібрання листів видатних діячів науки, культури і освіти XVII – XX ст.

179. Од. зб. 53090. Широцький, Кость – [Стебницькому] Петру Януаровичу. З Ладжижина Под. губ. 31.VII.1912. 2 арк.

Ф. 160. Київська Духовна Академія. Збірник рукописів.

180. Од. зб. 1665. Чеховский В. Киевский Митрополит Гавриил Банулеско-Бодони (1799–1803 гг.). Дисертація, рукопис, 526 арк. + XVIII арк. Додатків.

Ф. 278. Таранушенко Стефан Андрійович (1889–1976) мистецтвознавець, історик архітектури, музейний діяч

181. Од. зб. 56. Конспекти праць Січинського про українське будівництво, Г. І. Нарбута і книжки «Чужинці про Україну». 15 арк. Дод.: чернетка бібліографічного покажчика робіт В. Січинського, 2 арк.

182. Од. зб. 116. Українські народні меблі. Розвідка. Машиноп. Рукоп. Ілюстрації: рис. В. Щукліна (фото), П. Лихина та гравюри на целулоїді Л. Літошенка, з обкладинкою. 19+8 арк. (2-а, 2-а ілюстр.: 14 фото + 13 арк. +

9 арк. Дод.: а) запрош. на обговор. роботи С. Таранушенка й Л. Літошенка «Мебель» (Курськ, 3 вересня 1944 р.) – 1 арк. б) консп. праці Січинського «Укр. дерев. буд-во і різьба» (Л., 1936) – 1 арк.

183. Од. зб. 209. Sicynsky V. Die Zeitgenissische ukrainische Buchgraphik («Сучасна українська книжкова графіка»). Рукопис, 12 арк.

184. Од. зб. 213–214. Січинський Юхим Йосипович. Сластьон Опанас Юрієвич. Статті для УРЕ. Б. д., 27 червня 1962 р. Машиноп. 3 арк. Дод.: замовлення і листування з редакцією мистецтв 11 червня 1962 р. 17 січня 1963 р. 7 арк.; нотатка про Володимира Січинського 1 картка; Прим.: До арк. 1 приклеєна замітка про Ю. Січинського /рука І. І. Врони?/. Всього, 12 арк.

185. Од. зб. 349. Рецензія на книжку: В. Січинський. Архітектура старокнязівської доби. Прага, 1926. 23 червня 1927 р. Машинопис. 4 арк. Опубліковано в журналі «Червоний шлях», 1927, № 12.

Відділ рукопису Львівської національної бібліотеки України імені В. Стефаника НАН України, м. Львів

Ф. 9. Окремі надходження

186. Спр. 4081. В. Січинський. «Особистий листок», автобіографія. 1942 р. 1 арк.

187. Спр. 4650. Біобібліографічні відомості про Є. Січинського. 1930-і рр. Проф[есор] Євфим Січинський (1859–1937). 10 арк.

Ф. 34. Гнатюк В.

188. Спр. 10. Особовий листок Володимира Січинського від 7.06.1942 р. та інші документи, 82 арк.

189. Спр. 512. Листи Володимира Січинського до Володимира Гнатюка. 13 лютого – 18 травня 1924 р. 5 арк.

Ф. 252. Редакція «Української загальної енциклопедії»

190. Од. зб. [б. н.]. Листи В. Січинського до редакції УЗЕ. 18 травня – 20 жовтня 1933 р. 25 арк.

Архів бібліотеки Українського вільного університету, м. Мюнхен
Ф. [б. н.]. Центральне представництво української еміграції в
Німеччині (ЦПУЕН). 1945–2004 рр.

Оп. № [б. н.]. Обласне Представництво української еміграції (Регенсбург).

191. Спр. № [б. н.]. Листування. Кореспонденти: Машинопис. 19..–19.., Аугсбург, Регенсбург. ...док. ...арк. Дорошенко Д., Керманіч відділу культури і освіти ЦПУЕН (Аугсбург) Приходьку В., обласному референту (Регенсбург). 27.05.1947 р. 1 арк.

Оп. № [б. н.]. Обласне Представництво української еміграції (Ашаффенбург).

192. Спр. № [б. н.]. Листування. Кореспонденти: Машинопис. 19..–..19.., ...док. ...арк. ЦПУЕН, Керманіч відділу культури і освіти Січинському Володимирі, обласному референту Ашаффенбурзької області. 27.01.1947 р. 1 арк.

Оп. № [б. н.]. ЦПУЕН. Організаційний відділ (референт).

193. Спр. № [б. н.]. Листування. Адресати: Машинопис. 20.03.1946 – 12.10.1950 рр. ...док. ...арк. Лист ЦПУЕН (Організаційний відділ) пану професору [Міяковський В., Курінний Петро, Герасименко Поликарп, Кубійович Володимир]. 3.06.1947 р. 1 арк.

Оп. № [б. н.]. ЦПУЕН. Відділ (референт) культури та освіти.

194. Спр. № [б. н.]. Різні документи: Машинопис, рукопис, циклостил, друк. 30.03.1946 – 8.04.1962 рр. Аугсбург, Байройт, Міттенвальд, Мюнхен. Огляд літературно-мистецького життя на еміграції. (29.01.1947). 4 арк.

Архівний відділ бібліотеки Наукового товариства ім. Т. Шевченка в
США, м. Нью-Йорк

195. Од. зб. [б. н.]. Двадцять літ під Польщею: збірник праць про положення українського народу в Польщі. Рукопис. С. Трувор (псевдо

Святослава Гординського). Мистецтво Західної України за 20 літ під Польщею, рукопис статті. 1940 р. 27 арк.

Приватні і родинні архіви

Приватний архів Миколи Мушинки (м. Пряшів, Словаччина)

196. Декрет Подільської губернської народної управи Міністерства внутрішніх справ УНР від 26 червня 1918 р. Сімейний архів Ярослава Січинського в Кергонксоні, США. Копія, 1 арк.

197. Докторський диплом Українського вільного університету з архіву Я. Січинського. Фотокопія, 1 арк.

Приватний архів Любиці Баботи (м. Пряшів, Словаччина)

198. Автобіографія Любиці Баботи (Lubica Babotová). Машинопис, 2009 р. Оригінал, 2 арк.

199. Перебування в Ковнері. Спогад Маргарети Баботи. Машинопис, 1992 р. Оригінал, 7 арк.

200. Світлини членів родини, надмогильних пам'ятників матері і батька. Оригінали, 10 арк.

201. Список праць Любиці Баботи за 2010–2017 рр. Машинопис. Оригінал, 2 арк.

202. Спогади-інтерв'ю Маргарети Баботи. Машинопис, б. д. Оригінал, 10 арк.

203. «Я відчувала, що моєю долею постійно керує хтось чужий...» Спомини Любиці Баботи. Машинопис, 2009 р. Оригінал, 5 арк.

Сімейний архів Віталія Мацька (м. Хмельницький)

204. Лист Оксани Січинської-Шандор до Віталія Мацька від 20 липня 2004 р. Оригінал, 1 арк.

205. Лист Ярослава Січинського до Віталія Мацька від 12 листопада 2002 р. Оригінал, 1 арк.

206. Лист Ярослава Січинського до Віталія Мацька від 30 вересня 1991 р. Оригінал, 1 арк.

Сімейний архів Ярослава Січинського (м. Кергонксон, Атланта, США)

207. Закордонний паспорт Володимира Січинського. Оригінал.

208. Лист Ректора Київського архітектурного інституту Д. Дяченка до В. Січинського № 298 від 17 травня 1919 р. про допомогу інституту в організації архітектурної бібліотеки. Оригінал, 1 арк.

209. Михайлина Орисик-Січинська. Хронологічно зіставлені відомості про мою маму зіставив син Ярослав Січинський. 2012 р. Оригінал, 6 арк.

210. Посвідка Дирекції Української реальної гімназії в Модржанах № 281/44 від 30 серпня 1944 р. Машинопис. Оригінал, 1 арк.

211. Посвідка з УВАН від 20.08.2012 р., про отримання від Ярослава Січинського праці про Євфимія Сіцінського. Оригінал, 1 арк.

212. Посвідчення ч. 673 від 14 листопада 1918 р. видане секретарю Подільського українського товариства «Просвіта» Володимиру Січинському про його обрання делегатом на Український національний конгрес у Києві 17 листопада 1918 р. Оригінал, 1 арк.

213. Реєстр архітектурних проєктів Володимира Січинського. Склав Ярослав Січинський. Машинопис. Оригінал, 4 арк.

214. Родовід Олени Чехівської (1882–1969) з роду Січинська. Склав Ярослав Січинський. Машинопис. Оригінал, 1 арк.

215. Родовід Сіцінських-Січинських. Склав Ярослав Січинський. Машинопис. Оригінал, 7 арк.

216. Родовід Чехівських. Склав Ярослав Січинський. Машинопис. Оригінал, 2 арк.

217. Світлини членів родини Січинських та близьких, архітектурних проєктів Ярослава Січинського, надмогильних пам'ятників матері і батька. Оригінал, 40 арк.

218. Січинський Володимир. За українське мистецтво. Спогади 1900–1960 [план майбутньої монографії]. Машинопис. Оригінал, 18 арк.

219. Січинський Володимир. Хронологічна збірка [план майбутньої монографії]. Машинопис, 1961–1962 рр. Оригінал, 191 арк.

220. Список членів Капели. Склад хору (що виїхав з України) в 1919 р. Склад хору на Польщу (виїхав з Чехії) в 1920 р. Склав Ярослав Січинський. Машинопис, липень 1994 р. Оригінал, 1 арк.

221. Istorija pro matu [життєпис Михайлини Січинської-Орисик]. Склав Ярослав Січинський. Машинопис, липень 1994 р. Оригінал, 6 арк.

Приватний архів Василя Худанича (м. Ужгород)

222. Лист Вікентія Шандора до Василя Худанича від 30 грудня 1996 р. Оригінал, 2 арк.

Родинний архів А. М. Трембіцького (м. Хмельницький)

223. Автобіографія Євфимія Йосиповича Січинського. 1929 р. Рукопис. Оригінал, 2 арк.

224. Короткий життєпис родини Приходьків, що народились і жили в бувшій Подільській губернії в роках 1884–1925. Склав Віктор Приходько 6 червня 1981 р. Рукопис. Копія, 23 арк.

225. Лист Володимира Леника до Анатолія Трембіцького від 16 серпня 2002 р. Оригінал, 1 арк. Додаток: Копії праць В. Січинського з бібліотеки УВУ, 7 арк.

226. Лист Володимира Січинського до Володимира Гагенмейстера від 19 липня 1929 р. Оригінал, 1 арк.

227. Лист Володимира Ткаченка до Анатолія Трембіцького від 17 червня 2010 р. Оригінал, 1 арк.

228. Лист Володимира Ткаченка до Анатолія Трембіцького від 25 грудня 2009 р. Оригінал, 1 арк.

229. Лист Георга Фойєрера з Rathaus Neu-Ulm (Новий Ульм, Німеччина) до Анатолія Трембіцького від 30 січня 2006 р. Оригінал, 1 арк. Додаток, 32 арк.

230. Лист директора Державного архіву Служби безпеки України В. В'ятровича № 24/5-395 від 2 березня 2010 р. Оригінал, 1 арк. Додаток, 2 арк.

231. Лист директора музею українсько-руської культури в Свиднику (Словаччина) Мирослава Сополіги до Анатолія Трембіцького від 28 липня 2003 р. Оригінал, 1 арк.

232. Лист директора музею українсько-руської культури в Свиднику (Словаччина) Мирослава Сополіги до Анатолія Трембіцького від 11 лютого 2004 р. Оригінал, 1 арк.

233. Лист Євфимія Сіцінського до Дмитра Яворницького від 9 вересня 1928 р. Оригінал, 2 арк.

234. Лист Костянтина Кржемінського до Євфимія Сіцінського від 21 листопада 1928 р. Оригінал, 1 арк.

235. Лист Лева Хмельковського до Анатолія Трембіцького від 21 жовтня 2018 р. Оригінал, 1 арк.

236. Лист Лева Хмельковського до Анатолія Трембіцького від 25 лютого 2018 р. Оригінал, 4 арк.

237. Лист Любиці Баботи до Анатолій Трембіцький від 28 жовтня 2018 р. Оригінал, 1 арк.

238. Лист Любиці Баботи до Анатолія Трембіцького від 13 березня 2018 р. Оригінал, 1 арк.

239. Лист Любиці Баботи до Анатолія Трембіцького від 13 червня 2018 р. Оригінал, 1 арк. + Додаток на 1 арк.

240. Лист Любиці Баботи до Анатолія Трембіцького від 14 березня 2010 р. Оригінал, 2 арк.

241. Лист Любиці Баботи до Анатолія Трембіцького від 2 лютого 2010 р. Оригінал, 1 арк. Додаток: Інтерв'ю Маргарети Баботи, 10 арк.

242. Лист Любиці Баботи до Анатолія Трембіцького від 20 лютого 2004 р. Оригінал, 1 арк. 1.

243. Лист Марії Недужої до Євфимія Сіцинського від 8 листопада 1928 р. Оригінал, 1 арк.

244. Лист Миколи Мушинки до Анатолія Трембіцького від 8 листопада 2002 р. Оригінал, 1 арк.

245. Лист Миколи Мушинки до Анатолія Трембіцького від 8 червня 2006 р. Оригінал, 1 арк. Додаток: Рукопис доповіді М. Мушинки «Володимир Січинський дослідник народної архітектури українців Карпатського регіону» на міжнародній конференції (Перемишль, Польща, 30.05. – 2.06.2006). Оригінал, 13 арк.

246. Лист Наталії Пазуняк до Анатолія Трембіцького від 13 листопада 2010 р. Оригінал, 1 арк.

247. Лист Наталії Пазуняк до Анатолія Трембіцького від 14 листопада 2010 р. Оригінал, 1 арк.

248. Лист начальника підрозділу Управління Служби безпеки України у Львівській області № 62/24-138 від 15 березня 2010 р. Ю. З. Пелеха. Оригінал, 1 арк. Додаток, 2 арк.

249. Лист начальника Управління Служби безпеки України у Львівській області № 62/24/АН-918/14 від 30.11.2016 р. В. Г. Андрейчука. Оригінал, 1 арк. Додаток: Архівна довідка щодо Марії Орисик №62/24-648 від 30.11.2016 р., 2 арк.

250. Лист невстановленого автора до Євфимія Сіцинського від 7 грудня 1928 р. Оригінал, 1 арк.

251. Лист невстановленого співробітника члена ВУАН до Євфимія Сіцинського від 25 грудня 1928 р. Оригінал, 1 арк.

252. Лист Олени Чехівської до Євфимія Сіцинського, без дати [1928]. Оригінал, 1 арк.

253. Лист Олени Чехівської до Євфимія Сіцинського, без дати, прим. [1928]. Оригінал, 1 арк.

254. Лист Олени Чехівської /З дому Січинська Олена/ до Управи ювілейного комітету святкування 900-річчя міста Кам'янець-Подільського при ВУАН від 15.8.1967 р. Копія, 2 арк.

255. Лист спеціального референта University of Toronto Library (Канада) Василя Сидоренко до Анатолія Трембіцького від 15 січня 2007 р. Оригінал, 1 арк. Додатки, 5 арк.

256. Лист Стефана Таранушенка до Євфимія Січинського від 25 травня 1929 р. Оригінал, 1 арк.

257. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 1 березня 2003 р. Оригінал, 3 арк.

258. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 10 квітня 2011 р. Оригінал, 1 арк.

259. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 11 квітня 2011 р. Оригінал, 1 арк.

260. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 11 листопада 2010 р. Оригінал, 1 арк.

261. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 13 листопада 2010 р. Оригінал, 1 арк.

262. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 13 травня 2010 р. Оригінал, 1 арк.

263. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 14 жовтня 2010 р. Оригінал, 1 арк.

264. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 14 квітня 2010 р. Оригінал, 1 арк.

265. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 14 липня 2011 р. Оригінал, 1 арк.

266. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 14 червня 2012 р. Оригінал, 1 арк. Додаток: Михаїлина Орисик Січинська. Хронологічно зіставлені відомості про мою маму. Зіставив син Ярослав Січинський, 2012 р., 6 арк.

267. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 15 жовтня 2010 р. Оригінал, 1 арк.
268. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 15 квітня 2010 р. Оригінал, 1 арк.
269. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 16 липня 2011 р. Оригінал, 1 арк.
270. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 17 серпня 2012 р. Оригінал, 1 арк. Додаток: Довідка УВАН, 4 арк.
271. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 18 серпня 2011 р. Оригінал, 1 арк. Додаток: Родинні світлини, 7 арк.
272. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 18 жовтня 2011 р. Оригінал, 1 арк. Додаток: Колумбійський університет, Школа архітектури, класу 1957. 17 вересня 2007 р., 8 арк.
273. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 19 липня 2010 р. Оригінал, 1 арк.
274. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 20 березня 2011 р. Оригінал, 3 арк.
275. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 20 вересня 2011 р. Оригінал, 1 арк.
276. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 22 вересня 2010 р.. Оригінал, 1 арк.
277. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 22 квітня 2010 р. Оригінал, 1 арк.
278. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 23 березня 2011 р. Оригінал, 1 арк.
279. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 23 квітня 2011 р. Оригінал, 1 арк.
280. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 24 червня 2011 р. Оригінал, 1 арк.

281. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 26 листопада 2010 р. Оригінал, 1 арк.

282. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 27 жовтня 2011 р. Оригінал, 1 арк.

283. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 27 червня 2010 р. Оригінал, 1 арк.

284. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 28 серпня 2012 р. Оригінал, 1 арк. Додаток, 2 арк.

285. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 29 липня 2011 р. Оригінал, 1 арк. Додаток: Родовід Січинських-Січинських, 7 арк.

286. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 29 липня 2011 р. Оригінал, 1 арк. Додаток: Родовід Чехівських, 2 арк.

287. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 29 червня 2011 р. Оригінал, 1 арк.

288. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 3 квітня 2012 р. Оригінал, 1 арк.

289. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 3 листопада 2011 р. Оригінал, 1 арк.

290. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 3 червня 2011 р. Оригінал, 1 арк.

291. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 31 травня 2010 р. Оригінал, 1 арк.

292. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 4 червня 2011 р. Оригінал, 1 арк.

293. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 5 квітня 2010 р. Оригінал, 1 арк.

294.. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 5 серпня 2010 р. Оригінал, 1 арк.

295. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 5 травня 2011 р. Оригінал, 1 арк.

296. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 6 листопада 2011 р. Оригінал, 1 арк. Додаток: Світлини: Союзівка, 5 арк.
297. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 6 серпня 2012 р. Оригінал, 1 арк. Додатки, 7 арк.
298. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 6 червня 2011 р. Оригінал, 1 арк.
299. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 7 червня 2011 р. Оригінал, 1 арк.
300. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембіцького від 9 квітня 2011 р. Оригінал, 1 арк.
301. Письмо Главного информационно-аналитического центра МВД Российской Федерации до А. М. Трембицкого № 35/2-247 от 17.02.2008 г. Оригінал, 1 арк.
302. Письмо зам. директора Государственного архива при Совете Министров Автономной Республики Крым Т. Д. Кондратенко от 8.08.2002 г. № 352. Оригінал, 1 арк.
303. Письмо начальника отделения архивной информации и реабилитации УВД по Курской области МВД РФ № 10/1185 от 05.05.2008 г. Оригінал, 1 арк.
304. Поштова листівка Михайла Рудинського до Євфимія Січинського від 13 січня 1929 р. Оригінал, 1 арк.
305. Програма науково-практичної конференції «Юхим Січинський видатний дослідник Поділля. 1859–1992». Кам'янець-Подільський, 1992 р. Оригінал, 2 арк.
306. Спогади Євфимія Січинського (1929–1930). Рукопис. Оригінал, 2 арк.
307. Prychodlo-Solucha Tetajna. Лікар Кость Г. Солуха. Спомин про батька. Машинопис. Оригінал. Родинний архів Миколи Приходька (Нью-Йорк). Копія, 8 арк.

Хмельницький обласний літературний музей, м. Хмельницький

308. Дк. 2316. Кн. 3165. Лист Володимира Січинського до Олександра Флорука-Флоринського. Оригінал, 1 арк.

Український музей-архів м. Клівленд, США

[б. н.]. Блок документів «Регенсбург»

309. Конференція об'єднаних мистців у Регенсбурзі. 1948 р. Машинопис. Оригінал, 41 арк.

310. Виставка ручних робіт у Регенсбургу. 1945. Регенсбург, 1945 р. Машинопис Товариства охорони українських пам'яток на чужині при Українській вільній академії наук в Аугсбурзі. Оригінал, 8 арк.

311. Товариство охорони українських пам'яток на чужині при Українській вільній академії наук у Аугсбурзі. 1948 р. Машинопис. Оригінал, 18 арк.

II. Опубліковані джерела**Збірники документів і матеріалів**

312. Акты Святейшего Тихона Патриарха Московского и всея России, позднейшие документы и переписка о каноническом преемстве высшей церковной власти. 1917–1943 / Сост. М. Е. Губонин. Москва: Православный Свято Тихоновский Богословский институт. 1994. 1064 с.

313. Боряк Т. Документальна спадщина української еміграції в Європі: Празький архів (1945–2010) / Наук. ред. М. Слободяник. Міністерство культури України, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Ніжин : Вид-во НДУ імені Миколи Гоголя, 2011. 544 с.

314. Вегеш М. М. Карпатська Україна. Документи і факти. Ужгород: Видавництво «Карпати», 2004. 432 с.

315. Великий Подолянин. Біографія, спогади, документи та листування Юхима Йосиповича Січинського / автор і упор. М. І. Мошак. Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори–2006», 2014. 408 с.; іл.

316. Винувальний висновок у справі контрреволюційної організації «Спілка визволення України» (за звинуваченням С. Єфремова, В. Чехівського, А. Ніковського та ін.). Харків: Держтрест «Харполіграф»: 2-га друкарня ім. В. Блакитного. 1930. 229 с.

317. Відокремлення церкви від держави й школи від церкви. Збірник декретів, інструкцій та обіжників УСРР та СРСР з поясненнями підвідділу культів при НКВС УСРР. Упорядкували, під загальною редакцією заступника Народного комісару внутрішніх справ М. Черлюнчакевича, М. Любинський та К. Гольберт. Харків: Вид. НКЮ УСРР, 1927. 136 с.

318. Гаращенко І. С. Матеріали до історії Української автокефальної православної церкви: Зб., присвячений 50-літтю відродження УАП церкви та світлій пам'яті авт. [Вступ ст. Братства ім. Митрополита В. Липківського та ін.]. Нью-Йорк; Чикаго: Укр. правосл. братство ім. Митрополита Василя Липківського, 1975. 440 с.

319. Дело членов Центрального Комитета Украинской партии социал.-революционеров Голубовича, Петренко, Лызанивского, Часныка, Ярослава и др. (Стенографический отчет) / Под ред. Д. З. Мануильского и С. С. Дукельского. Харків: Типография Всеукраинской Чрезвычайной Комиссии, 1921. 429 с.

320. Державний Центр Української Народної Республіки в екзилі: Статті і матеріали / За ред. Л. Винар і Н. Пазуняк. Ін-т дослідження модерної історії України. Філядельфія; Київ; Вашингтон: Фундація ім. С. Петлюри в США. 1993. 494 с.

321. Директорія, Рада народних міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1919 – листопад 1920 рр.: док. і матеріали: У 2 т., 3-х ч. / [Упоряд. В. Верстюк (керівник та ін.]. Київ: Вид-во імені Олени Теліги, 2006. Т. 1. 688 с.

322. Директорія, Рада народних міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1919 – листопад 1920 рр.: док. і матеріали: У 2 т., 3-х ч.

/ [Упоряд. В. Верстюк (керівник та ін.). Київ: Вид-во імені Олени Теліги, 2006. Т. 2. 744 с.

323. Документи про підготовку й проведення судового процесу над членами Спілки визволення України / Підгот. до друку В. Пристайко та Ю. Шаповал. *З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ*. 1995. № 1/2. С. 373–396.

324. Другий Всеукраїнський православний церковний собор УАПЦ 17–30 жовтня 1927 року. Документи і матеріали / Упорядники: С. І. Білокінь, І. М. Преловська, І. М. Старовойтенко. Київ, 2007. 699 с.

325. Епістолярна спадщина Юхима Сіцінського. Листи до Михайла Грушевського (1891–1927 рр.) / Вступ. стаття, упорядкування, коментарі О. М. Кошеля; науковий редактор Л. В. Баженов. Київ, 2009. 140 с.: іл.

326. Звіт діяльності музично-драматичної спілки «Українська хата» в Одесі за 1912 рік. Одеса, 1912. 16 с.

327. Звіт Одеського Українського клубу за 1910 р. Одеса: Друк. Т. Кумана, 1911. 26 с.

328. Звіт Українського товариства «Просвіта» в Одесі за 1908 рік. Одеса, 1909. 20 с.

329. Звіт Українського товариства прихильників книги в Празі за 1934 р. Прага, 1935. 27 с.

330. Історія Національної академії наук України. 1929–1933: Документи і матеріали / упоряд. Т. В. Вересовська [та ін.]; відп. ред. П. С. Сохань [та ін.]; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ, 1998. 542 с.

331. Карпатська Україна: Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії. У 2-х т. / Упорядк. С. Д. Федака; передмова О. М. Корсун, О. М. Пагіря; ред. колегія: І. І. Качур (голова) та ін. Ужгород: ПРАТ «Видавництво «Закарпаття», 2010. Т. 2. Карпатська Україна: Хроніка подій. Персоналії. 774 с.

332. Листування митрополита Іларіона (Огієнка) / Упорядн. Юрій Мицик. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 566 с. (Серія «Джерела з історії української еміграції»).

333. Мартирологія Українських церков: у 4-х т. Т. I: Українська православна церква; Документи, матеріали, християнський самвидав України / Упорядкували і зредагували Осип Зінкевич і Олександр Воронин. Торонто; Балтимор: Укр. вид-во «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1987. 1207 с.

334. Матеріяли до Патерика української автокефальної православної церкви. Ч. 1 / Уложив прот. М. Явдась. Мюнхен, 1951. 47 с.

335. Накази церковним Соборам і церковним радам Української автокефальної православної церкви. Вотербург, 1960. 64 с.

336. Наукове товариство ім. Шевченка в ЗДА. Нью-Йорк, 1963. 42 с.

337. Остання адреса: Розстріли соловецьких в'язнів з України у 1937–1938 роках. В 2 т. 2-е вид., допрац. і доп. / Ред. кол.: С. Богунов, В. Пристайко, О. Пшенніков, Ю. Шаповал (відп. ред.) та ін. Київ: «Сфера», 2003. Т. 1. LXII, 470 с.

338. Остання адреса: Розстріли соловецьких в'язнів з України у 1937–1938 роках. В 2 т., 2-е вид., допрац. і доп. / Ред. Кол.: С. Богунов, В. Пристайко, О. Пшенніков, Ю. Шаповал (відп. ред.) та ін. Київ: «Сфера», 2003. Т. 2. IV, 624 с.

339. Памятная книжка Киевской губернии на 1892 год / Изд. Киев. губерн. статист. ком. Киев: Киев. губерн. тип., 1892. 146 с.

340. Памятная книжка Киевской губернии на 1915 год / Изд. Киев. губерн. статист. ком. Киев: Киев. губерн. тип., 1915. 680 с.

341. Перший Всеукраїнський православний церковний собор УАПЦ 14–30 жовтня 1921 року. Документи і матеріали / Упорядники: Михайліченко Г., Пилявець Л., Преловська І. Київ; Львів: «Жовква», 1999. 560 с.

342. Положение о временном высшем управлении Православной церкви на Украине от 26 июня/9 июля 1918 г. Киев: Тип. Киево-Печерской Лавры, 1918. 8 с.

343. Положення про порядок організації, діяльності, звітності і ліквідації релігійних громад та систему обліку адмінорганами складу релгромад та служителів культу. Харків, 1930. 32 с.

344. Постатті в листах: епістолярій Юхима Сіцінського / вступ. стаття, упорядн., коментарі: О. М. Кошель, В. С. Прокопчук, І. О. Старенький; наук. редактор Л. В. Баженов. Київ: Старий світ, 2014. 320 с.: 12 іл.

345. Пристайко В. Шаповал Ю. Справа «Спілки визволення України». Невідомі документи і факти. Київ: Інтел, 1995. 448 с.

346. Проект єдиної школи на Вкраїні. Основна школа. Кн. 1. Кам'янець-Подільський: Дністер, 1919. 172 с.

347. «Просвіта»: історія та сучасність (1868–1998): зб. матеріалів та документів. Київ: Вид. центр «Просвіта», Вид. «Веселка», 1998. 485, [3] с.

348. «Просвіти» Поділля в добу української революції (1917–1920): збірник документів і матеріалів / упорядк., вступна стаття В. Адамського, Б. Крищука. Кам'янець-Подільський: «Медобори–2006», 2014. 571 с.

349. Революція й релігія. Збірник Комісії для дослідження релігійної ідеології. Харків; Київ, 1930. Кн. 2. 574 с.

350. Репресована УАПЦ. Політичні репресії проти священників Української автокефальної православної церкви (1919–1938). За документами Галузевого державного архіву Служби безпеки України. Ч. I. З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. 2005. № 1/2 (24/25). 344 с.

351. Репресована УАПЦ. Політичні репресії проти священників Української автокефальної православної церкви (1919–1938). За документами Галузевого державного архіву Служби безпеки України. Ч. II. З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. 2006. № 1/2 (26/27). 336 с.

352. Спілка визволення України (Ідейні основи, історія та матеріали до пізнання її діяльності на рідних землях) / гол. ред. Василь Плющ. Мюнхен: Видання СВУ, 1953. 63 с.

353. «Спілка визволення України»: Стенографічний звіт судового процесу. Харків: В-во «Пролетар», 1931. Т. 1. 712 с.

354. Sprawozdania «Українського історико-філологічного товариства в Празі» за другий рік його діяльності /од 30 травня 1924 року до 31 травня 1925 року/. Прага, 1926. 14 с.

355. Sprawozdania «Українського історико-філологічного товариства в Празі» за третій рік його діяльності /од 31 травня 1925 року до 31 травня 1926 року. Прага, 1927. 13 с.

356. Sprawozdania pro діяльність «Українського історико-філологічного товариства в Празі» од 30 травня 1923 р. до 31 травня 1924 р. Прага, 1924. 13 с.

357. Статут Товариства «Український академічний хор» в Празі. Прага: Державна друкарня, 1922. 10 с.

358. Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали / Ю. А. Левенець (співгол.), В. А. Смолій (співгол.), В. М. Литвин, В. С. Лозицький та ін. Київ: Парламентське вид-во, 2008. 928 с.

359. Українська Центральна рада: Документи і матеріали. У 2 т. Т. 1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. / Упорядн.: В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко, Ю. М. Гамрецький, Г. М. Михайличенко та ін. Київ: Наук. думка, 1996. 590 с. (Пам'ятки історії України. Серія V: Джерела новітньої історії)

360. Уряди України у ХХ ст.: Науково-документальне видання / НАН України. Ін-т історії та ін.; Н. П. Барановська, В. Ф. Верстюк, С. В. Кульчицький та ін. Київ: Наук. думка, 2001. 607 с.

361. Хроніка Наукового товариства ім. Шевченка за рік 1963. Торонто; Нью-Йорк; Сідней; Париж: В-во «Гомін України», 1963. Ч. 79. 68 с.

362. Хроніка Наукового товариства ім. Шевченка за роки 1964–1965. Торонто; Нью-Йорк; Сідней; Париж : В-во «Гомін України», 1966. Ч. 80. 92 с.

363. Чикаленко Є., Єфремов С. Листування. 1903–1928 роки / Упоряд. та вс. ст. І. Старовойтенко. Київ: Темпора, 2010. 384 с.

364. Явдась М. Українська автокефальна православна церква: Документи для історії Української автокефальної православної церкви.

Мюнхен; Ингальштадт: Вид-во Краєвої Ради УАПЦ у Федеральній Республіці Німеччині, 1956. 228 с.

365. IV-й з'їзд письменників Радянської України. Матеріали з'їзду. 10–14 березня 1959 / Ред. Б. Буряк, Л. Дмитренко (голова), Д. Копиця, А. Хижняк. Київ: Рад. письменник, 1960. 386 с.

366. Dokumenty k dějinám ruské a ukrajinské emigrace v Československé republice (1918–1939). *Sládek, Zdeněk; Ljubov Béloševská. Praha, Slovanský ústav Akademie věd České republiky.* Euroslavia, 1998. 342 p.

367. Universitas Libera Ucrainensis: 1921–2011 / Упорядники: Уна Пацке, Микола Шафовал, Роман Яремко. Мюнхен: УВУ, 2011. 828 с. (Серія: Varia ч. 56.).

Періодичні видання

368. А. Б. З життя Наукового т-ва ім. Шевченка в ЗДА (Доповідь д-ра В. Шандора). *Свобода* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 78. 29 квітня. С. 4.

369. А. Г. Д-р В. Шмаринський очолив Карпатський Союз. *Свобода* (Нью-Йорк). 1973. Ч. 181. 29 вересня. С. 1.

370. А. К-р. Виставка української графіки. *Наше життя* (Аугсбург). 1946. Ч. 62. 18 вересня. С. 4.

371. А. М. Виставка творів В. Г. Кричевського. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 5. 6 січня. С. 5.

372. А. Ор. Вечір в охопленню Пряшівської проблеми. *Свобода* (Нью-Йорк). 1979. Ч. 148. 3 липня. С. 4.

373. А. Юр. Конгрес українських мистців. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1947. Ч. 51. 10 серпня. С. 3.

374. Адвокат Іван Шандор. Некролог. *Свобода* (Нью-Йорк). 1997. Ч. 83. 2 травня. С. 3.

375. Адвокат Іван Шандор. Некролог. *Свобода* (Нью-Йорк). 1997. Ч. 84. 3 травня. С. 3.

376. Азовський Юр. Річні збори Українського громадського комітету в ЧСР. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1924. Ч. 97. 25 квітня. С. 4.
377. Алиськевич А. Нова українська школа. *Галицький голос* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 1. 16 серпня. С. 3.
378. Американський відділ НТШ при праці. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 167. 21 липня. С. 3.
379. Американці єднаються з громадянами українського роду у відзначуванні роковин 22-го січня. Святочні академії. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 14. 24 січня. С. 1.
380. Амстердам, Н. Й. Загальні збори відділу УККА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 135. 17 липня. С. 3.
381. Англійські автори про Україну: Лист з Нью-Йорку. *Українська думка* (Лондон). 1954. № 5/358.
382. Англія про Україну. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 21. 2 лютого. С. 3.
383. Англійська книга про Львів. *Свобода* (Нью-Йорк). 1963. Ч. 196. 15 жовтня. С. 4.
384. Англійський збірник про Львів появився у виданні Наукового т-ва ім. Шевченка. *Свобода* (Нью-Йорк). 1963. Ч. 78. 26 квітня. С. 1.
385. Андрієвський Д. Виставка укр. графічного мистецтва в Брюсселі. *Бібліологічні вісті* (Київ). 1927. № 2. С. 120–122.
386. Андрієвський Дм. Виставка українського графічного мистецтва в Брюсселі. *Діло* (Львів). 1927. № 98. 6 травня. С. 3.
387. Андрієвський вечір. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 325. 6 грудня. С. 3.
388. Андрусів Петро. Зберігаймо нашу спадщину. *Свобода* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 123. 1 липня. С. 2–3.
389. Андрусів Петро. Мистецтво і громада (3 промови, виголошеної на відкритті виставки ОМУА в Нью-Йорку. 14 березня 1971). *Свобода* (Нью-Йорк). 1972. Ч. 46. 10 березня. С. 6.

390. Андрусів Петро. Огляд українського мистецького життя в ЗСА. *Нотатки з мистецтва* (Філадельфія). 1984. № 24. жовтень. С. 15–21.

391. Андрусак М. [Рецензія]. *Вістник* (Львів). 1939. Кн. 4. С. 315–316. Рец. на кн.: Січинський В. Чужинці про Україну. Львів. 1938.

392. Андрусак М. [Рецензія]. *Сьогочасне і минуле* (Львів). 1939. Кн. 4. С. 315–316. Рец. на кн.: Січинський В. Чужинці про Україну. Львів. 1938.

393. Андрусак Микола. [Рецензія]. *Київ* (Філадельфія). 1950. Ч. 3. листопад-грудень. С. 178–180. Рец. на кн.: Енциклопедія українознавства в двох томах за головною редакцією проф. д-ра В. Кубійовича і проф. д-ра З. Кузелі. Т. I. Наукове товариство ім. Шевченка, Мюнхен; Нью-Йорк, 1949, 8, I. зшиток, 80 с.

394. Андрусак Микола. [Рецензія]. *Київ* (Філадельфія). 1952. Ч. 4. С. 216–217. Рец. на кн.: Proceedings: Наукове товариство ім. Шевченка. Історико-філософічна Секція. New York; Paris, 1951, 119 с.

395. Андрусак Микола. Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч. *Проблем* (Прага). 1942. Ч. 6–8. С. 339–344.

396. Андрусак Микола. Про назви: «Україна», «Русь» і «Росія». *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 44. 8 березня. С. 2.

397. Анкета-конкурс «Найгарніші українські книжки». *Звіт Українського товариства прихильників книги в Празі за 1934 р.* Прага, 1935. С. 10–12.

398. Анкета Українського товариства прихильників книги. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1934. Ч. 91. 19 квітня. С. 1.

399. Антонович Дм. 25 років диригентської праці. Праця і успіхи Плятоніди Щуровської-Росиневичевої. *Діло* (Львів). 1934. Ч. 134. 24 травня. С. 3.

400. Архітект Володимир Січинський і графік Василь Касіян запрошені до Києва. *Українське мистецтво* (Львів). 1926. Ч. 2. С. 59.

401. Архімович О. Кабінет антропології та археології при УВАН у ЗДА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1967. Ч. 11. 20 січня. С. 3.

402. Б. А. Фляндрія і Українська республіканська капеля (на підставі фламандської преси). *Воля* (Відень), 1920. Т. 1. № 9. С. 423–427.
403. Б. Б. Загроза для подальшої діяльності ЛМКлюбу в Нью Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1974. Ч. 224. 11 грудня. С. 3.
404. Б. Р. З хроніки Літературно-мистецького клубу в Нью Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 59. 29 березня. С. 4.
405. Б. С. [Рецензія]. *Гомін України* (Торонто), 1957, № 6, 2 лютого. Рец. на кн.: Микола Бутович: монографія. Нью-Йорк: Слово, 1956. 66 с.
406. Б. Ч–й. Музей-архів. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1946. Ч. 13. 11 квітня. С. 4.
407. Баженова С. Е. Володимир Січинський і Поділля. *Край Кам'янецький*. 1994. 13 вересня.
408. Байдужі. *Вістник Українського робітничого університету* (Прага). 1927. № 12. С. 10.
409. Бакалець Марія. Пассейк, Н. Дж. Річні збори 70 відділу СУА. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 5. С. 37–38.
410. Баранецька Я. Філадельфія, Па. Річні збори 20 відділу. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 5. травень. С. 27.
411. Бача Юрій. Любиця Бабота – новий керівник кафедри україністики Пряшівського університету. *Країнка* (Ужгород). 2002–2003. Вид. 5–6. С. 38.
412. Бачинська М. Археологи доповідатимуть про знахідки в Україні. *Свобода* (Нью-Йорк). 1999. Ч. 38. 17 вересня. С. 8.
413. Бачинська Марта. Нью Йорк, Н. Й. Річні збори 83 відділу СУА. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 4. С. 31, 3 стор. обкл.
414. Безручко Л. Українська республіканська капеля: спогади з концертної подорожі по Європі. *Народна Воля* (Скрентон). 1932. Ч. 23–27.
415. Биковський Лев. Вклад УВАН у США в шевченкознавство (Бібліографічні підсумки за десятиріччя 1950–1960 роки). *Визвольний шлях* (Лондон). 1964. Кн. 5/196. С. 533–539.

416. Биковський Лев. З'їздові публікації. *Книголюб* (Прага). 1927. Кн. 1. С. 53–62.
417. Биковський Лев. З'їздові публікації. *Книголюб* (Прага). 1927. Кн. 2. С. 63–71.
418. Биковський Лев. Український Чорноморський інститут. *Визвольний шлях* (Лондон). 1957. Кн. 11/47 (121). С. 1255–1265.
419. Бібліографічний реєстр. Січинський В. Будівництво м. Потилича. Львів. 1928. Ст. 30+XII табл. *Україна* (Київ). 1929. Січень-лютий. С. 145.
420. Бібліографічний реєстр. Січинський В. Конспект історії всесвітнього мистецтва. Част. перша до Ренесанса. На правах рукопису, 2 вип. *Україна* (Київ). 1929. Січень-лютий. С. 146.
421. Бібліографічний реєстр. Січинський В. Стилі. В-тво Сіяч. (Прага, 1928), с. XX (табл.). *Україна* (Київ). 1929. Січень-лютий. С. 146.
422. Бібліографічний реєстр. Січинський В. В. Брама в Мілеті і фасад катедри у Володимирі Волинському. [Порівняння з історії архітектури]. *Україна*. Київ: ДВУ, 1928. Кн. 3. С. 24–26. *Україна* (Київ). 1929. Січень-лютий. С. 146.
423. Бібліографія. Книжки. *Діло* (Львів). 1923. Ч. 71. 1 липня. С. 7.
424. Біднов В. Церковна справа на Україні. *Православний вісник*. 1993. № 1–3. С. 47.
425. Білецький Л. Вітання. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1948. Ч. 36/37. 2 травня. С. 2.
426. Білецький Л. ЦПУЕ і культурно-освітня праця. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1947. Ч. 79. 5 листопада. С. 4.
427. Білокінь С. Пам'ятки УАПЦ 1921 року в Києві. *Пам'ятки України*. 1997. № 3. С. 66–73.
428. Білокінь С. Репетиція беззаконь. *Україна* (Київ). 1989. № 37. С. 13–15.
429. Білокінь С. Репетиція беззаконь. *Україна* (Київ). 1989. № 38. С. 20–21.

430. Білокінь С. Розстрільний список Соловків. *Літературна Україна*. 1992. № 30. 30 липня. С. 8.
431. Білокінь Сергій. Велетень мистецтвознавства. *Сучасність* (Мюнхен). 1989. Ч. 11 (343). С. 46–59.
432. Білоусенко О. Виставка праць Студії пластичного мистецтва у Празі. *Тризуб* (Париж). 1925. Ч. 5. 15 листопада.
433. Біляк Степан. Перед 75-ою річницею відродження УАПЦ. *Свобода* (Нью-Йорк). 1996. Ч. 155. 14 серпня. С. 2, 5.
434. Більшовики проти Р.У. *Вісник Українського робітничого університету* (Прага). 1927. № 12. С. 11–12.
435. Бк. З літератури, мистецтва й науки. *Голос* (Берлін). 1942. № 5. 22 березня. С. 4.
436. Бл. п. Володимир Січинський. *Нотатки з мистецтва* (Філадельфія). 1963. № 1. травень. С. 45.
437. Бл. п. Михайлина Січинська з дому Орісік [Некролог]. *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 115. 21 червня. С. 3.
438. Божук Ганна. Закарпатська леді в Пряшеві. *Срібна Земля* (Ужгород). 1999. 4 вересня. С. 14.
439. Бойко Ю. Під прапором незалежної науки. *Українське слово* (Париж). 1954. Ч. 674. 10 жовтня.
440. Бойчак І. На пульсі епохи. *Дніпро* (Київ). 1962. № 12. С. 134–152.
441. Болтрушевич Лариса. Архітектура це спосіб боротьби людства з ворожим зовнішнім середовищем. *Український журнал* (Прага). 2007. № 1. С. 10–11.
442. Борачок Северин. Українські мистці в Парижі в 30-х роках. *Нотатки з мистецтва* (Філадельфія). 1966. Ч. 5. С. 48–49.
443. Борітесь поборете! Різдвяний привіт Україні від Головної Ради НТШ виголошений президентом проф. Р. Смаль-Стоцьким через «Голос Америки». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 3. 6 січня. С. 3.

444. Братська церква у Львові. Із книжки В. Січинського «Пам'ятки української архітектури». *Наше життя* (Нью-Йорк). 1952. Ч. 10. 1 стор. обкл.

445. Брицький П. Володимир Січинський архітектор, графік, історик мистецтва. *Подільські вісті*. 1994. 12 липня.

446. Будзей Олег. Останній шанс «Чорномора». *Подільський* (Кам'янець-Подільський). 2014. 29 серпня.

447. Бульбенко Ф. П. Володимир Чехівський. *Нові дні* (США). 1971. Ч. 254. С. 9–12.

448. Бульбенко Ф. П. О. В. Чехівська. *Церква й життя* (Чикаго). 1970. № 3 (78). С. 25–26.

449. Бульбенко Ф. П. О. В. Чехівська. *Церква й життя* (Чикаго). 1970. № 4 (79). С. 18–20.

450. Бульбенко Ф. П. О. В. Чехівська. *Церква й життя* (Чикаго). 1970. № 5 (80). С. 23–26.

451. Бульбенко Ф. П. Олена Володимирівна Чехівська (26.II.1882 – 10.XI.1969). *Свобода* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 80. 6 травня. С. 2.

452. Бульбенко Ф. П. Олена Володимирівна Чехівська (26.II.1882 – 10.XI.1969). *Свобода* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 81. 7 травня. С. 2.

453. Бульбенко Ф. П. Олена Володимирівна Чехівська (26.II.1882 – 10.XI.1969). *Свобода* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 82. 8 травня. С. 2.

454. Бульбенко Ф. П. Олена Володимирівна Чехівська (26.II.1882 – 10.XI.1969). *Свобода* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 83. 9 травня. С. 2–3.

455. Бульбенко Ф. П. Олена Володимирівна Чехівська. *Наша батьківщина* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 217. 23 квітня. С. 5, фото.

456. Бульбенко Ф. П. Олена Володимирівна Чехівська. *Наша батьківщина* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 218. 30 квітня. С. 5, 7.

457. Бульбенко Ф. П. Олена Володимирівна Чехівська. *Наша батьківщина* (Нью-Йорк) 1970. Ч. 219. 23 травня. С. 5.

458. Бульбенко Ф. П. Олена Володимирівна Чехівська. *Наша батьківщина* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 220. 31 травня. С. 5.
459. Бульбенко Ф. Століття з дня народження Всеукраїнського благовісника Української автокефальної православної церкви Володимира Чехівського (1876–1976). *Церква і життя* (Чикаго). 1976. № 2/113. С. 7.
460. Бульбенко Федір. Володимир Чехівський (До 50-річчя відродження Української автокефальної православної церкви). *Свобода* (Нью-Йорк). 1972. Ч. 62. 1 квітня. С. 2.
461. Бульбенко Федір. Володимир Чехівський (До 50-річчя відродження Української автокефальної православної церкви). *Свобода* (Нью-Йорк). 1972. Ч. 63. 5 квітня. С. 2.
462. Бульбенко Федір. Володимир Чехівський (До 50-річчя відродження Української автокефальної православної церкви). *Свобода* (Нью-Йорк). 1972. Ч. 64. 6 квітня. С. 2.
463. Бульбенко Федір. Володимир Чехівський (До 50-річчя відродження Української автокефальної православної церкви). *Свобода* (Нью-Йорк). 1972. Ч. 65. 7 квітня. С. 2.
464. Бульбенко Федір. Володимир Чехівський (До 50-річчя відродження Української автокефальної православної церкви). *Свобода* (Нью-Йорк). 1972. Ч. 66. 8 квітня. С. 2.
465. Бура Л. [Лідія Бурачинська]. Для Енциклопедії українознавства. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1967. Ч. 11. грудень. С. 9–10.
466. Бурачинська Л. [Рецензія]. *Вісті* (Брюссель). 1948. 1 листопада. Рец. на кн.: Січинський В. Орнаменти в історичних стилях. Українські орнаменти історичні. Українські орнаменти народні. 2-е вид. Франкфурт, 1946.
467. Бурачинська Л. Нові видання (В. Січинський: Українські вишивки, 8 таблиць). *Наше життя* (Нью-Йорк). 1948. Ч. 11. С. 7.
468. «Бурхливе століття» відтворив у своїй книжці прот. Д. Бурко. *Свобода* (Нью-Йорк). 1988. Ч. 127. 7 липня. С. 1.

469. Бутович Микола. Проф. Володимир Січинський (З приводу приїзду до Злучених Держав). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. № 104. 6 травня. С. 3.

470. *Бюлетень Української вільної академії наук*. Аугсбург. 1946. Ч. 1. 12 с.

471. *Бюлетень Української вільної академії наук*. Аугсбург. 1946. Ч. 3. 15 с.

472. *Бюлетень Української вільної академії наук*. Аугсбург. 1946. Ч. 4. 14 с.

473. *Бюлетень Української вільної академії Наук*. Аугсбург. 1946. Ч. 7. 12 с.

474. В Києві відбувається процес над українськими ученими. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1930. Ч. 61. 15 березня. С. 1.

475. В книжному складі Головної Управи УНО. *Український вісник* (Берлін). 1942. № 15. 29 листопада. С. 10.

476. В Л.-М. Клюбі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 6. 8 січня. С. 3.

477. В ЛМКлюбі в Нью Йорку відбулося обговорення виставки книжної графіки. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 75. 22 квітня. С. 4.

478. В народньому університеті. *Наш шлях* (Кам'янець-Подільський). 1920. Ч. 17. 20 січня. С. 2.

479. В Нью Йорку відбувся імпозантний Конгрес української вільної науки. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 52. 21 березня. С. 1, 3.

480. В Нью Йорку відбудеться відкриття виставки сучасної української книжної графіки. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 60. 29 березня. С. 1.

481. В Нью Йорку відбулося відкриття виставки сучасної української книжкової графіки. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 61. 1 квітня. С. 1.

482. В Нью Йорку відзначатимуть урочисто 900-річчя Кам'янця-Подільського. *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 224. 4 грудня. С. 1.

483. В Нью Йорку відзначають 65-ліття ДЦ УНР в екзилі. *Свобода* (Нью-Йорк). 1985. Ч. 216. 9 листопада. С. 1.

484. В Нью-Йорку відзначили 30-ліття Карпатської України *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 84. 7 травня. С. 1.
485. В Нью-Йорку створено місцевий комітет для відмічення Мазепинських роковин. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 99. 23 травня. С. 1.
486. В Нью-Йорку створено ювілейний Комітет Мазепи (ЮКОМА). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 114. 17 червня. С. 1.
487. В Ньюарку відзначено три річниці. *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 223. 25 листопада. С. 4.
488. В Нью-Йорку відбудуться святочні збори для відзначення державности Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 49. 15 березня. С. 1.
489. В першу річницю смерті о. митрата Василя Лара (Ювілейна промова, яку виголосив 28-го травня 1978 року з нагоди його 85-річного Ювілею д-р Вікентій Шандор в Ансонії, де о. В. Лар був священиком). *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 48. 14 березня. С. 3.
490. В Українськiм iсторико-фiлологiчнiм товариствi в Празi. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 4. 26 сiчня. С. 26.
491. В Українськiм iсторико-фiлологiчнiм товариствi в Празi. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 8. 23 лютого. С. 28.
492. В Українськiм клубi. *Робiтнича газета* (Кам'янець-Подiльський). 1919. 19 вересня.
493. В Українськiм клубi. *Слово* (Кам'янець-Подiльський). 1920. 13 листопада. С. 4.
494. В Українськiм конгресовiм комiтетi. Інформація про засiдання Ради Директорiв. *Свобода* (Нью-Йорк). 1953. Ч. 203. 29 вересня. С. 3.
495. В. Б. Українська книга. *Голос* (Берлiн). 1943. № 42. 17 жовтня. С. 3.
496. В. В. Школи українознавства ЗДА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 33. 21 лютого. С. 3.
497. В. І. [В. Іванiс]. Проф. Володимир Сiчинський про книжку Д. Маршала. *Український голос* (Вiннiпег). 1953. 29 липня.

498. В. К. Карпатський Союз відбув загальні збори. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 56. 24 березня. С. 4.

499. В. Л-ць. В Нью Йорку відзначили 50-ліття Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 75. 22 квітня. С. 1, 4.

500. В. М. 40-річчя Всеукраїнського православного собору в Києві, в Пассейку, Н. Дж. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 245. 23 грудня. С. 3.

501. В. М. Під диктатором. Ще про розкол в Українській автокефальній православній церкві. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1926. Ч. 1. 2 січня. С. 4.

502. В. М. [Василь Мудрий]. Українська вільна академія наук (1945–1947). *Сьогочасне й минуле*. Вісник українознавства Наукового товариства ім. Шевченка (Мюнхен; Нью-Йорк). 1948. Ч. 1. С. 96–99.

503. В. Н. Загальні збори Об'єднання мистців українців в Америці (ОМУА). *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 76. 21 квітня. С. 3.

504. В. П-ко. [В. Приходько]. На світових роздоріжжях (З відвідин у секретаріаті Пан-Американської української конференції). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 225. 27 вересня. С. 3.

505. В. С-ко. Як Москва підготовляла знищення УАПЦ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 3. 6 січня. С. 2, 4.

506. Вага шкіл українознавства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 296. 21 грудня. С. 3.

507. Вакуленко Яким. Українська висока політехнічна школа – УТГІ на форумі українського суспільства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 106. 12 травня. С. 3.

508. Вакуленко Яким. Українська висока політехнічна школа УТГІ на форумі українського суспільства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 107. 13 травня. С. 3.

509. Василюшин Іван. Перед академією в 250-річчя виступу гетьмана Івана Мазепи. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 193. 7 жовтня. С. 3.

510. Ващенко Г. Відновлення УАПЦ і переслідування її більшовиками. *Визвольний шлях* (Лондон). 1956. Кн. 9/33 (107). С. 1012–1022.

511. Великі фундаментальні видання. *Український вісник* (Берлін). 1944. № 5. 26 березня. С. 10.
512. Величавий педагогічний з'їзд у Львові. *Діло* (Львів). 1935. Ч. 294. 3 листопада. С. 4–5.
513. Вербяний Іван. Енциклопедія українознавства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 98. 30 квітня. С. 2.
514. Верес Роман. Закінчення Мазепинських роковин в Шикаго. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 45. 9 березня. С. 8.
515. Вереш Василь. Український технічний інститут в Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 240. 14 грудня. С. 3.
516. Вертипорох Є. Український науковий з'їзд в Нью-Йорку. *Гомін України* (Торонто). 1954. 16 січня.
517. Ветухів Михайло. Українська вільна академія наук (УВАН) в ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 147. 27 червня. С. 3.
518. Вечір українського екслібрису. *Діло* (Львів). 1934. Ч. 101. 21 квітня. С. 5.
519. Вечірка. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 62. 26 жовтня. С. 4.
520. Вечірка-баль Української об'єднаної громади в Парижі. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 3. 19 січня. С. 25.
521. Вже почала працю редакція нового тижневика «Свободи». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 30. 6 лютого. С. 1.
522. Вже появилoся друге число недільного видання «Свободи». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 55. 6 березня. С. 1.
523. Вибори СФУЖО. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1957. Ч. 10. С. 14.
524. Вибори СФУЖО. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1958. Ч. 2. С. 13–14.
525. Вибори управи СФУЖО. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1959. Ч. 7. С. 21.
526. Виклади Українського народного університету. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 205. 23 жовтня. С. 3.

527. Винар Любомир. Історичний обов'язок української еміграції. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 244. 18 грудня. С. 2–3.

528. Винницький Зенон Р. Студентські взаємини з ПАУКонференцією в рр. 1949–1952. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 159. 28 липня. С. 3.

529. Вировий Євген, Приходько Євген. Відозви й комунікати. Перша вистава українських друків і книжної графіки в Празі. *Діло* (Львів). 1923. Ч. 210. 28 грудня. С. 3–4.

530. Високошкільний з'їзд в Нью-Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 51. 3 березня. С. 3.

531. Вистава української графіки у Празі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1933. Ч. 68. 24 березня. С. 1.

532. Виставка Гуртка діячів українського мистецтва у Львові. *Українське мистецтво* (Львів). 1926. Ч. 2. Падолист. С. 56–57.

533. Виставка праць проф. Вол. Січинського. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 252. 31 грудня. С. 4.

534. Виставка праць учнів УМСтудії у Філадельфії. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 121. 25 червня. С. 3.

535. Виставка сучасної української графіки. *Діло* (Львів). 1932. Ч. 123. 5 червня. С. 4.

536. Виставка сучасної української книжної графіки. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 55. 22 березня. С. 3.

537. Виставка українського мистецтва у вільному світі. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 110. 10 червня. С. 8.

538. 751. Виставка української графіки у Празі. *Діло* (Львів). 1933. Ч. 71. 22 березня. С. 6.

539. Виступ проф. В. Січинського в Л.М.Клюбі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 42. 20 лютого. С. 3.

540. Витанович І. «Proceedings». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 108. 29 квітня. С. 3–4. Рец. на кн.: Праці історико-філософської секції Наукового т-ва ім. Шевченка (в англійській мові), Нью-Йорк; Париж, 1951. 120 с.

541. Витвицький Ігор. Доповідь про господарські й фінансові проблеми Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 70. 14 квітня. С. 3.
542. «Від імпресіонізму до комунізму». Вияснення Асоціації незалежних українських мистців. *Діло* (Львів). 1932. № 26. 5 лютого. С. 4.
543. Від книжного складу «У.Н.О.». *Український вісник* (Берлін). 1944. № 2. 13 лютого. С. 12.
544. Від представництва Українського технічно-господарського інституту в ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 253. 31 жовтня. С. 6.
545. Від редакції. *Книголюб* (Прага). 1927. Кн. 1. С. 1–3.
546. Відбувається процес підготовки X сесії УНРади. *Свобода* (Нью-Йорк). 1988. Ч. 40. 2 березня. С. 1, 7.
547. Відбувся український науковий з'їзд у Нью-Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 266. 29 грудня. С. 1.
548. Відбудеться світовий з'їзд карпатських українців. *Свобода* (Нью-Йорк). 1990. Ч. 182. 22 вересня. С. 4.
549. Відбулася зустріч із представниками Департаменту справедливості. *Свобода* (Нью-Йорк). 1982. Ч. 35. 24 лютого. С. 1, 6.
550. Відбулися загальні збори Т-ва інженерів. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 294. 18 грудня. С. 1.
551. Відбулися наради Консультативної комісії ДЦ УНР і ОУНР. *Свобода* (Нью-Йорк). 1987. Ч. 70. 14 квітня. С. 1.
552. Відбулись наради Екзекутиви УККА. *Америка* (Філадельфія). 1974. Ч. 15.
553. Відбулося зібрання уряду УНР. *Свобода* (Нью-Йорк). 1986. Ч. 41. 4 березня. С. 1.
554. Відбулося надзвичайне зібрання уряду УНР. *Свобода* (Нью-Йорк). 1986. Ч. 238. 13 грудня. С. 1.
555. Відзначають 50-річчя творчості Архипенка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 256. 12 грудня. С. 1.

556. Відзначать 65-ту річницю ДЦ УНР в екзилі. *Свобода* (Нью-Йорк). 1985. Ч. 174. 12 вересня. С. 1.

557. Відзначать роковини Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 68. 13 квітня. С. 1.

558. Відкрито Український технічний інститут в Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 226. 23 листопада. С. 1.

559. Відкриття вистави народніх тканин і вишивок. *Діло* (Львів). 1935. Ч. 248. 17 вересня. С. 5.

560. Відкриття діяльності Професорської ради Українського вищого педагогічного інституту імені Михайла Драгоманова у Празі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1923. Ч. 152. 30 червня. С. 3.

561. Відкриття Кам'янець-Подільського народного університету. *Народна Воля* (Кам'янець-Подільський). 1919. 4 (21) листопада.

562. Відкриття Кам'янець-Подільського українського народного університету. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 69 (81). 4 (22) листопада.

563. Відкриття Кам'янець-Подільського українського народного університету. *Шлях* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 63. 6 листопада.

564. Відкриття Національного клубу в Винниці. *Робітнича газета* (Кам'янець-Подільський). 1919. № 459. 23 лютого. С. 1.

565. Відкриття Українського народного університету в м. Кам'янці. *Новини* (Кам'янець-Подільський). 1919. 4 листопада.

566. Відкриття Українського народного університету. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 14. 25 січня. С. 3.

567. Відкриття Українського народнього університету. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 59. 23 (10) жовтня.

568. Відмічення 40 рр. Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1978. Ч. 57. 14 березня. С. 1.

569. Віднова архикатедрального собору св. Юра. Пресова конференція в святоюрському храмі. *Діло* (Львів). 1933. Ч. 237. 10 вересня. С. 2–3.

570. Віднянський Степан. Український вільний університет. Наукова і культурно-освітня діяльність УВУ. *Неопалима купина* (Київ). 1995. № 3–4. С. 107–116.

571. Відозва Наукового товариства ім. Шевченка в ЗДА з приводу сотих роковин його патрона, Тараса Шевченка в 1961 році. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 20. 1 лютого. С. 3.

572. Військове т-во і Український хор в Парижі. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 13. 30 березня. С. 28.

573. Вікентій Шандор [Некролог]. *Свобода* (Нью-Йорк). 2003. Ч. 33. 15 серпня. С. 29.

574. Вільшина Марко. Підручна енциклопедія українського деревляного будівництва. *Діло* (Львів). 1937. Ч. 239. 29 жовтня. С. 7.

575. *Вісник Української Народної Республіки* (Кам'янець-Подільський). 1919. № 10.

576. *Вісник Української Народної Республіки* (Кам'янець-Подільський). 1919. № 17.

577. *Вісти Музею визвольної боротьби України*. Прага, 1938. № 19. 4 с.

578. *Вісти Музею Визвольної Боротьби України*. Прага. 1925. № 1. 4 с.

579. Вісті з НТШ. «Proceedings» історико-філософської секції НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 39. 16 лютого. С. 3.

580. Вісті з НТШ. Академічні вечори НТШ напередодні зустрічі з громадянством. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 211. 12 вересня. С. 3.

581. Вісті з НТШ. Академічні вечори. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 281. 3 грудня. С. 3.

582. Вісті з НТШ. Доповідь про «Слово о Полку». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 42. 21 лютого. С. 3.

583. Вісті з НТШ. Доповідь проф. д-ра М. Дудри. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 201. 2 серпня. С. 3.

584. Вісті з НТШ. Доповідь проф. М. Величківського. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 201. 2 серпня. С. 3.

585. Вісті з НТШ. Доповідь професора П. Ковалева. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 14. 16 січня. С. 4.

586. Вісті з НТШ. Загальна діяльність Централі НТШ в Нью Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 229. 4 грудня. С. 3.

587. Вісті з НТШ. Наукова доповідь з історії українського права. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 94. 25 квітня. С. 3.

588. Вісті з НТШ. Наукове зібрання з нагоди роковин Т. Шевченка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 43. 21 лютого. С. 4.

589. 805. Вісті з НТШ. Наукові доповіді в А.В. НТШ в академічному році 1951–2. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 218. 19 вересня. С. 4.

590. Вісті з НТШ. Наукові доповіді в Американському відділі НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 9. 13 січня. С. 3.

591. Вісті з НТШ. Наукові доповіді в НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 281. 3 грудня. С. 3.

592. Вісті з НТШ. Наукові доповіді. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 297. 21 грудня. С. 3.

593. Вісті з НТШ. Наукові доповіді. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 55. 8 березня. С. 3.

594. Вісті з НТШ. Наукові доповіді. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 81. 7 квітня. С. 3.

595. Вісті з НТШ. Наукові доповіді. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 39. 16 лютого. С. 3.

596. Вісті з НТШ. Наукові засідання з доповідями. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 113. 16 травня. С. 3.

597. Вісті з НТШ. Наукові засідання з доповідями. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 132. 8 червня. С. 3.

598. Вісті з НТШ. Наукові засідання секції. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 255. 1 листопада. С. 5.

599. Вісті з НТШ. Наукові засідання. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 43. 21 лютого. С. 4.

600. Вісті з НТШ. Наукові зібрання членів НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 272. 22 листопада. С. 4.
601. Вісті з НТШ. Пресова конференція в НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 281. 3 грудня. С. 3.
602. Вісті з НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 148. 28 червня. С. 3.
603. Вісті з НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 161. 14 липня. С. 4.
604. Вісті з НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 164. 18 липня. С. 3.
605. Вісті з НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 9. 13 січня. С. 3.
606. Вісті з НТШ. Українська культурна рада в Америці. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 281. 3 грудня. С. 3.
607. Вісті з НТШ. Українські академічні традиції. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 222. 17 листопада. С. 3.
608. Вісті з НТШ. Члени Американського відділу НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 281. 3 грудня. С. 3.
609. Вісті з НТШ. Шевченкові роковини в НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 55. 8 березня. С. 3.
610. Вісті Наукового товариства ім. Шевченка в ЗДА. Видавничі справи. *Свобода* (Нью-Йорк). 1963. Ч. 100. 28 травня. С. 3.
611. Вісті Наукового товариства ім. Шевченка в ЗДА. Засідання Управи. Підсумки Конгресу вільної науки і проблеми збірника. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 128. 11 липня. С. 3.
612. Вісті Наукового товариства ім. Шевченка в ЗДА. Наукові конференції і доповіді. *Свобода* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 59. 30 березня. С. 3.
613. Вісті Наукового товариства ім. Шевченка в ЗДА. Нові комісії. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 128. 11 липня. С. 3.
614. Вісті Наукового товариства ім. Шевченка. Засідання Управи й розподіл функцій. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 37. 28 лютого. С. 7.
615. Вісті Наукового товариства ім. Шевченка. Новообрана Управа НТШ. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 86. 9 травня. С. 5.

616. Вісті Наукового товариства ім. Шевченка. Участь членів НТШ в американських конференціях. *Свобода* (Нью-Йорк). 1963. Ч. 201. 22 жовтня. С. 5.

617. Вісті НТШ в ЗДА. Нові наукові видання. *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 105. 5 червня. С. 3.

618. Вістки з Радянської України. Відгук II наукового з'їзду у Празі: марксо-ленінські вчені. *Діло* (Львів). 1932. Ч. 119. 1 червня. С. 3.

619. Вістки з Централь. З'їзд українського жіноцтва в Німеччині. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1949. Ч. 5. С. 6.

620. *Вісник Державних Законів для всіх земель Української Народньої Республіки*. 1919. 18 січня. 2 випуск.

621. *Вісник Державних Законів для всіх земель Української Народньої Республіки*. 1919. 21 січня. 3 випуск.

622. Вітаємо. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 2. лютий. С. 26–27.

623. Волинець Любов. Дарунки для Українського музею за 1990 рік. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1991. Ч. 3. березень. С. 26.

624. Володимир Січинський [Некролог]. *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 121. 27 червня. С. 3.

625. Володимир Січинський [Некролог]. *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 122. 28 червня. С. 3.

626. Володимир Січинський, архітект, графік, історик мистецтва. *Нотатки з мистецтва* (Філадельфія). 1963. Ч. 1. С. 45.

627. Вороги. *Вісник Українського робітничого університету* (Прага). 1927. № 12. С. 11.

628. Воронин О. Ідеологічні засади УАПЦ 1921-го року: теорія і практика. *Нові дні* (Торонто). 1990. № 1. С. 5–8.

629. Воропай Олекса. Мемуарна література. *Визвольний шлях* (Лондон). 1983. Кн. 3. С. 374–377.

630. Восьмий курс викладів Університету українознавства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 78. 25 квітня. С. 3.

631. Вступне слово Голови організаційного комітету конференції, кандидата історичних наук, голови Закарпатського крайового товариства «Просвіта» Павла Федаки. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді*. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 5–6.
632. Вшанували великого закарпатця. *Свобода* (Нью-Йорк). 1983. Ч. 58. 29 березня. С. 3.
633. Вшанування пам'яті проф. М. Грушевського. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 90. 12 травня. С. 5.
634. Г. В. [Рецензія]. *Пробоем* (Прага). 1942. Кн. 10. С. 605–606. Рец. на кн.: Записки Чина св. Василя Великого. Т. V. Вип. 1–4. Львів; Жовква 1932–1941. 224 с.
635. Г. В. Українська республіканська капеля в Бельгії і Голяндії (лист з Бельгії). *Воля* (Відень). 1920. Т. 1. № 7. С. 303–305.
636. Г. К. Артисти Української республіканської капелі на Підкарпаттю. *Воля* (Відень). 1921. Т. 3. №. 12. С. 474–475.
637. Г. М. 25 років кривавого терору на Україні. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 228. 26 листопада. С. 2.
638. Гаврош Олександр. Заповіт В. Шандора. *Україна молода*. 2003. 10 вересня. С. 12.
639. Гаврош Олександр. Лицар Волі. *Ужгород*. 2000. 17 травня. С. 12.
640. Гаврош Олександр. Останній з Карпатської України. Представник уряду Августина Волошина відсвяткував своє 95-річчя. *Старий замок* (Ужгород). 2002. 14 листопада. С. 13.
641. Галичин Дмитро. Два роки праці УККА. Звіт на річних зборах Крайової ради УККА 1–2 червня 1957 р. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 159. 20 серпня. С. 2.
642. Галичин Дмитро. Два роки праці УККА. Звіт на річних зборах Крайової ради УККА 1–2 червня 1957 р. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 162. 23 серпня. С. 2.

643. Галичин Дмитро. Звіт Президента Українського конгресового комітету Америки на VII Збори Ради директорів УККА – 23-го листопада 1957 р. (Звіт обіймає період: від 3-го червня до 21 листопада 1957). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 36. 25 лютого. С. 3–6.

644. Галичин Дмитро. На переломі. Звіт з діяльності українського конгресового комітету за роки 1952–1955. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 106. 4 червня. С. 2.

645. Галів Зірка. Річні збори 83 відділу США. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 2. лютий. С. 20, 3 стор. обкл.

646. Галів Зірка. Традиційна ялинка 83 відділу США. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 4. квітень. С. 39–40.

647. Галів Зірка. Традиційна ялинка 83 відділу США. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1972. Ч. 3. березень. С. 15–16.

648. Галів Микола. Товариська зустріч абсолювентів і студентів УГА–УТГІ. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 233. 6 грудня. С. 3.

649. Геврик Тит. Дерев'яна архітектура України: вивчення, зберігання і консервація / Перекл. з англ. В. Павловського. *Сучасність* (Мюнхен). 1987. Ч. 10 (318). С. 50–64.

650. Геринович В. Про археологічні розкопки в с. Кадіївцях Довжоцького району, Великій Мікші Китайгородського району. *Червоний кордон* (Кам'янець-Подільський). 1926. 2 вересня. С. 4.

651. Гетьман Іван Мазепа. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 195. 9 жовтня. С. 4.

652. Гнатенко Стефанія. Талант, відданий народові. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1992. Ч. 7. С. 11–13.

653. Гніздовський Яків. Про екслібрис. *Сучасність* (Мюнхен). 1983. Ч. 7–8. С. 52–62.

654. Голіят Роман С. Український вільний університет. *Альманах Українського народного союзу на рік 1963*. Нью-Йорк, 1962. С. 85–98.

655. Голова рев. комітету і прем'єр-міністр 1-го кабінету Директорії В. М. Чеховський. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. № 91. 15 (2) – 16 (3) листопада С. 6.
656. Головна Управа Карпатського Союзу. *Свобода* (Нью-Йорк). 1973. Ч. 174. 20 вересня. С. 3.
657. Головний уряд УНС відбуде свої річні наради. *Свобода* (Нью-Йорк). 1988. Ч. 106. 7 червня. С. 1.
658. Головою Об'єднання мистців українців в Америці переобраний С. Гординський. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 51. 17 березня. С. 1.
659. Голубенко Петро. Ще в справі тижневика «Свободи». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 2. 3 січня. С. 3.
660. Голубенко Сергій. Дипломатична подорож Ериха Лясоти на Україну. *Нові дні* (Торонто; Нью-Йорк). 1975. Ч. 238. жовтень. С. 9–10, 24.
661. Голубець Микола. Друга українська мистецька виставка. *Літературно-науковий вісник*. 1923. Т. II. С. 166–175.
662. Голубець Микола. [Рецензія]. *Діло* (Львів). 1932. Ч. 95. 1 травня. С. 10. Рец. на кн.: Екслібрис. Збірник Асоціації незалежних українських мистців. Львів: Вид. «Ізмарагд», 1932. Вип. 1. 48 с.
663. Голубець Микола. [Рецензія]. *Стара Україна* (Львів). 1925. Ч. VII–X. Рец. на пр.: В. Січинського. Повстання та еволюція форм трьохдільного заложення української церкви XII–XVIII ст. 1925.
664. Голубець Микола. Третя виставка (Про «Третю виставку Гуртка діячів українського мистецтва» в салях Національного музею у Львові). *Діло* (Львів). 1924. Ч. 249. 7 листопада. С. 2–3.
665. Гординський С. Мистецтво афіші в сучасній Україні. *Свобода* (Нью-Йорк). 1990. Ч. 173. 11 вересня. С. 2.
666. Гординський С. Мистецтво української еміграції. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 75. 21 квітня. С. 2.
667. Гординський С. Пам'яті Віктора Цимбала (1902–1968). *Свобода* (Нью-Йорк). 1978. Ч. 109. 16 травня. С. 2.

668. Гордійчук М. Чародій української музики. *Україна* (Київ). 1989. № 27. С. 19–21.

669. Горленко Андрей. † [Некролог]. *Воля* (Відень). 1920. Т. 4. Ч. 2. С. 86–87.

670. Горняткевич Дем'ян. [Рецензія]. *Америка* (Філадельфія). 1950. 23 серпня. № 37. Рец. на кн.: Січинський В. Українська культура: альбом. Франкфурт, 1949.

671. Горняткевич Дем'ян. Вартісна праця. *Визвольний шлях* (Лондон). 1958. Кн. 12/60 (134). С. 1430–1432.

672. Горняткевич Дем'ян. Володимир Січинський (24 червня 1894 – 25 червня 1962). *Свобода* (Нью-Йорк). 1963. Ч. 119. 25 червня. С. 2, 4.

673. Горняткевич Дем'ян. Критерії в оцінці малярської спадщини Шевченка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 113. 14 червня. С. 2.

674. Горняткевич Дем'ян. Людина широких горизонтів. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 117. 19 червня. С. 2, 4.

675. Горняткевич Дем'ян. На мистецькому етапі. *Визвольний шлях* (Лондон). 1954. Кн. 11. С. 51–60.

676. Горняткевич Дем'ян. Нова вартісна праця (Володимир Січинський. Історія українського мистецтва, I–II, Нью-Йорк, 1956). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 136. 18 липня. С. 4.

677. Горняткевич Дем'ян. о. Юхим Січинський. 1859–1937. *Київ* (Філадельфія). 1954. № 5. Вересень-жовтень. С. 218–223.

678. Горняткевич Дем'ян. Отець Юхим Січинський (1859–1937). *Визвольний шлях* (Лондон). 1955. Кн. 3. С. 39–46.

679. Горняткевич Дем'ян. Проф. Січинський... *Америка* (Філадельфія). 1950. Ч. 37/87. 23 серпня.

680. Горняткевич Дем'ян. «Українська культура». *Америка* (Філадельфія). 1950. 26 серпня. Ч. 37/87.

681. Горняткевич Дем'ян. Українські мистці в автобіографіях. *Визвольний шлях* (Лондон). 1957. Кн. 1/37 (111). С. 72–76.

682. Городецький В. Привіт нашій високій школі (З нагоди інавгурації Українського технічного інституту в Нью Йорку). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 226. 23 листопада. С. 3.
683. Гриневиц Я. З хроніки Українського літературно-мистецького клубу. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 86. 7 травня. С. 3.
684. Грицак Є. З нових книжок. Володимир Січинський: Чужинці про Україну. *Український вісник* (Берлін). 1943. № 6. 21 березня. С. 10.
685. Гришко Василь. Початки монтування процесу СВУ. *Сучасність* (Мюнхен). 1980. Ч. 9 (237). С. 78–89.
686. Грищенко А. Перший прем'єр Директорії. *Урядовий кур'єр*. 2004. № 223. 23 листопада.
687. Громадські збори. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 43. 7 березня. С. 4.
688. Гудовський А. Актуальна справа. *Свобода* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 124. 7 липня. С. 3.
689. Глют Орест. Инж. Марію Гончаренко вибрано вдруге головою відділу Т-ва інженерів. *Свобода* (Нью-Йорк). 1980. Ч. 143. 26 червня. С. 3.
690. Д. Є. Школа українознавства в Нью Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1959. Ч. 150. 6 серпня. С. 3.691. Д. М. [Рецензія]. *Краківські вісті* (Краків). 1942. Ч. 227. 13 жовтня. С. 4. Рец. на кн.: Січинський В. Чужинці про Україну.
692. Д. Новий етап роботи ЦПУЕ. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1948. Ч. 4. 10 січня. С. 2.
693. Д.-Данилевський К. Другий Еміграційний собор УАПЦ (собороправної). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 208. 28 жовтня. С. 5.
694. Дагор М. Вечір пам'яті дослідника Поділля. *Свобода* (Нью-Йорк). 1953. Ч. 131. 17 червня. С. 3.
695. Дагор М. Пам'яті проф. Ю. Січинського. *Українська мова* (Нью-Йорк). 1953. Ч. 6. 28 червня.

696. Два ювілеї. 35-річчя наукової діяльності проф. О. Оглоблина і 30-річчя літературної творчості інж. Є. Маланюка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 22. 3 лютого. С. 4.

697. Дві вечірки в Парижі. Жертвам повені і в роковини самостійності. *Діло* (Львів). 1928. Ч. 30. 9 лютого. С. 2.

698. Дев'ятий курс викладів Університету українознавства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 91. 14 травня. С. 3.

699. Дев'ятнадцятий цикл викладів академічного року 1958–59. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 92. 14 травня. С. 4.

700. Демидчук Семен. Виставка під знаком тисячоріччя. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 217. 10 листопада. С. 5.

701. Демидчук Семен. Український Каледж університет. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 37. 25 лютого. С. 3.

702. Денисенко Людмила. Дзвін, що нагадує про вічне й велике. *Науковий світ*. 2009. № 2. С. 20–22.

703. Державин В. «Просідінгз» НТШ. *Визвольний шлях* (Лондон). 1958. Кн. 4/52 (126). С. 477–478.

704. Десятий цикл викладів. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 37. 20 лютого. С. 3.

705. Десятинна церква: Благословення і прокляття Володимира. *Голос Православ'я* (Київ). 2006. № 12. червень. С. 6.

706. Дещо про Мистецьку студію в Філадельфії. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 144. 5 серпня. С. 3.

707. Дещо про українську гімназію в Жевницях, Ч.С.Р. Як зорганізовано поміч бідним учням гімназії. *Діло* (Львів). 1931. Ч. 55. 12 березня. С. 4.

708. Джерела про Роксолан. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 287. 10 грудня. С. 3.

709. Джоганик Я. Зі славної родини Шандорів. *Календар «Просвіти» на 2002* / уклад. П. Федака. Ужгород, 2002. С. 157–159.

710. Дискусія на тему «Назва України» на науковому засіданні НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 127. 3 червня. С. 3.
711. Дискусія над звітами. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 213. 5 листопада. С. 2.
712. Дім культури НТШ у Нью Йорку. Радіопромова голови НТШ в Америці проф. Р. Смаль-Стоцького. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 246. 22 грудня. С. 2.
713. Для Енциклопедії українознавства. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1956. Ч. 10. С. 14.
714. Для Енциклопедії українознавства. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1957. Ч. 8. С. 14.
715. Для Енциклопедії українознавства. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 1. С. 14.
716. Дністрянська Софія, Базилевич Ф. Український академічний хор в Празі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1922. Ч. 131. 8 червня. С. 4.
717. До артистів культурного світа. Артист-маляр проф. Петро Холодний в тюрмі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1922. Ч. 295. 20 грудня. С. 2.
718. До історії Закарпаття. *Свобода* (Нью-Йорк). 1992. Ч. 247. 30 грудня. С. 2, 4.
719. До рецензії на виставку студійних праць інституту пластичного мистецтва («Свобода» 7 травня 1954). *Свобода* (Нью-Йорк). 1954. Ч. 106. 4 червня. С. 3.
720. До українських селян і робітників. *Вісник Українського робітничого університету* (Прага). 1927. № 12. С. 1–2.
721. До ювілею д. Солухи. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 27. 13 вересня. С. 4.
722. Довженко Гр. За тривалий пам'ятник Симонові Петлюрі в Парижі (3 нагоди 30-х роковин смерті). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 99. 25 травня. С. 2.

723. Доманицький Віктор. Мазепинські ювілеї. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 36. 25 лютого. С. 2.
724. Доповідь в ЛМКлюбі. *Свобода* (Нью-Йорк). 1988. Ч. 204. 26 жовтня. С. 1.
725. Доповідь В. Шандора в Нью Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1987. Ч. 41. 4 березня. С. 1.
726. Доповідь д-р В. Шандора про Карпатську Україну. *Свобода* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 223. 2 грудня. С. 1.
727. Доповідь д-р В. Шандора. *Свобода* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 218. 24 листопада. С. 5.
728. Доповідь д-ра В. Шандора в Чехословацькому науковому т-ві. *Свобода* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 191. 14 жовтня. С. 1.
729. Доповідь д-ра В. Шандора у Вашингтоні. *Свобода* (Нью-Йорк). 1982. Ч. 82. 4 травня. С. 1.
730. Доповідь д-ра В. Шандора. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 95. 19 травня. С. 3.
731. Доповідь д-ра В. Шандора. *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 103. 30 травня. С. 3.
732. Доповідь д-ра Вікентія Шандора. *Свобода* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 100. 2 червня. С. 3.
733. Доповідь д-ра Вікентія Шандора. *Свобода* (Нью-Йорк). 1980. Ч. 55. 8 березня. С. 5.
734. Доповідь д-ра Шандор. *Свобода* (Нью-Йорк). 1979. Ч. 59. 16 березня. С. 1.
735. Доповідь д-ра Шандора в Пассейку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 247. 28 грудня. С. 3.
736. Доповідь п. д-ра Вікентія Шандора. *Свобода* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 51. 18 березня. С. 7.
737. Доповідь проф. Січинського в ЛМКлюбі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 125. 1 червня. С. 4.

738. Доповідь: «Українська державно-визвольна справа, сучасні вимоги і наші можливості». *Свобода* (Нью-Йорк). 1978. Ч. 127. 8 червня. С. 3.
739. Дороцький Михайло. Церкви св. Духа не розібрали! Спростування хибної інформації про старовинну церкву св. Духа в Потеличі. *Діло* (Львів). 1937. Ч. 183. 21 серпня. С. 8.
740. Дорошенко Вол. Книга про визнання різьбаря. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 19. 1 лютого. С. 3–4.
741. Дорошенко Вол. Про українські культурно-просвітні центри й центрики. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 75. 26 березня. С. 2–3.
742. Дорошенко Д. [Рецензія]. *Українська дійсність* (Берлін). 1942. Ч. 29. 10 жовтня. С. 4. Рец. на кн.: Січинський В. Чужинці про Україну.
743. Д-р В. Шандор доповідав про можливості української акції в ОН. *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 110. 10 червня. С. 1.
744. Д-р В. Шандор доповідатиме у Філядельфії. *Свобода* (Нью-Йорк). 1985. Ч. 183. 25 вересня. С. 3.
745. Д-р В. Шандор перевибраний на голову Карпатського Союзу; мін. Ревай – почесний голова. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 233. 3 грудня. С. 1.
746. Д-р Кость Паньківський заступник голови ВО УНРади. *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 1. 3 січня. С. 1.
747. Д-р Матвій Стахів новий голова Наукового товариства ім. Шевченка в ЗСА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 88. 13 травня. С. 1.
748. Д-р Шандор доповідатиме в УНДомі в Ірвінгтоні. *Свобода* (Нью-Йорк). 1978. Ч. 120. 31 травня. С. 3.
749. Д-ра В. Шандора назначено віце-прем'єром Уряду УНР. *Свобода* (Нью-Йорк). 1985. Ч. 123. 29 червня. С. 1.
750. Драган М. [Рецензія]. *Наші дні* (Львів). 1942. № 12. С. 13. Рец. на кн.: Січинський В. Monumenta architecturae Ucrainae: Альбом 64 таблиць з 300 рисунками. Прага, 1940. 8 с., 64 табл.
751. Драган Михайло. Виставка образів українських плястиків. *Діло* (Львів). 1931. Ч. 245. 31 жовтня. С. 2.

752. Друга виставка Асоціації незалежних українських митців. *Мистецтво* (Львів). 1932. Ч. 1. С. 1–3.

753. Друга наукова конференція мистецтвознавчої групи УВАН в Бархтесгадені. *Бюлетень Української вільної академії наук* (Аугсбург). 1946. Ч. 8–9. С. 21.

754. Друга наукова конференція. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 58. 26 березня. С. 3.

755. Друга сесія Конгресу української вільної науки. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 148. 8 серпня. С. 3.

756. Другий з'їзд Об'єднання українських жінок на еміграції. *Наше життя* (Аугсбург). 1947. Ч. 17. 5 травня. С. 5.

757. Другий курс викладів у зимовому семестрі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 245. 21 грудня. С. 3.

758. Другий цикл викладів у зимовому семестрі 1955/56. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 222. 17 листопада С. 3.

759. Другий цикл викладів. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 208. 28 жовтня. С. 7.

760. Дубінський М. Літописець Подільського краю. *Край Кам'янецький*. 2001. 6 лютого.

761. Дубов Вольт. Щирий українець, свята за вдачею людина. *Урядовий кур'єр*. 2016. № 133. 19 липня. С. 7.

762. Дубровський Іван. В 32-гу річницю Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1971. Ч. 70. 14 квітня. С. 5.

763. Духовими шляхами трьох поколінь (Із звідомлення голови Наукового т-ва ім. Шевченка в Америці на річному публічному засіданні в Нью-Йорку, 9 березня 1952). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 77. 28 березня. С. 2.

764. Духовими шляхами трьох поколінь (Із звідомлення голови Наукового т-ва ім. Шевченка в Америці на річному публічному засіданні в

Нью-Йорку, 9 березня 1952). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 78. 29 березня. С. 2, 4.

765. ДЮР. Наукове товариство ім. Шевченка. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1947. Ч. 69. 1 жовтня. С. 6.

766. Дядинок В. «Від імпресіонізму до комунізму». Відповідь на вияснення Асоціації незалежних українських мистців («Діло» ч. 26). *Діло* (Львів). 1932. № 33. 14 лютого. С. 3.

767. Європейський рух. *Наш клич* (Буенос-Айрес). 1952. 6 березня. [Рец. на ст.: Sićynsky V. L'Ucraina e il mondo Mediterraneo. Europa (Roma). 1951. N 10–11. P. 138–142].

768. Економічний огляд. Українська хроніка. Українське економічне бюро у Варшаві. *Діло* (Львів). 1934. Ч. 249. 18 вересня. С. 3.

769. Енциклопедія українознавства. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1949. Ч. 10. Жовтень. С. 2.

770. Євреїнов Ю. Мати мистецтв. *Молода Україна* (Торонто). 1967. Ч. 143. С. 6–8.

771. Євтимович В. Революційно-мілітарні акції «Оборони України» в 1904–1907 рр. *Календар «Червоної Калини»*. Львів, 1938. С. 471–472.

772. Єленський Віктор. Через 80 років після Собору. *Наша віра*. 2001. Ч. 11.

773. Єржабкова Блянка. Празький період УВУ (1921–1945). *Свобода* (Нью-Йорк). 1991. Ч. 105. 5 червня. С. 4.

774. Єржабкова Блянка. Українці в Празі між двома світовими війнами. *Визвольний шлях* (Лондон). 1990. Кн. 7. С. 864–869.

775. Животко А. Два роки роботи курсів українознавства в Ашаффенбурзі. *Вісті УТГІ* (Регенсбург). 1947. Ч. 7. вересень. С. 18–19.

776. Жила Володимир. Вікентій Шандор. *Народна воля* (Скрантон). 2004. Ч. 4. 22 січня. С. 5.

777. Жила Володимир. Дослідження в галузі закарпатоукраїнської прози. *Свобода* (Нью-Йорк). 1996. Ч. 152. 9 серпня. С. 2.

778. Жила Володимир. Дослідження в галузі закарпатоукраїнської прози. *Свобода* (Нью-Йорк). 1996. Ч. 153. 10 серпня. С. 2.

779. Жила Володимир. Заслужена любов і пошана до рідного народу. *Народна воля* (Скрентон). 2000. Ч. 48. 28 грудня. С. 5.

780. Жила Володимир. Книга, що має особливе значення. *Свобода* (Нью-Йорк). 1993. Ч. 115. 18 червня. С. 3. Рец. на кн.: Вікентій Шандор. Закарпаття, історико-правний нарис: IX ст. – 1920. Нью-Йорк: Карпатський Союз, 1992. 292 с.

781. Жуковський Аркадій. Енциклопедія українознавства. *Енциклопедичний вісник України*: збірник наукових праць. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. Ч. 1. С. 14–22.

782. Жук Сергій. Українська громада в Петербурзі і її роля в будівництві української держави. *Визвольний шлях* (Лондон). 1964. Кн. 2/193. С. 149–156.

783. Жулинський Микола. Енциклопедія Сучасної України. *Голос України*. 1995. № 177. 20 вересня. С. 11.

784. З вистави УФОТО. Роздача дипломів і премій на виставі «Львів у світліні». *Діло* (Львів). 1932. Ч. 256. 18 листопада. С. 3.

785. З діяльності Ювілейного Комітету для відзначення століття НТШ. *Свобода* (Нью-Йорк). 1971. Ч. 236. 22 грудня. С. 8.

786. З життя Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 39. 15 жовтня. С. 29.

787. З життя Військового т-ва. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 16–17. 20 квітня. С. 42–43.

788. З життя еміграції. Нова культурне українська установа в Празі. *Діло* (Львів). 1927. Ч. 41. 24 лютого. С. 3.

789. З життя Наукового т-ва ім. Шевченка в Нью Йорку. Англomовний збірник про Львів. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 106. 5 червня. С. 3.

790. З життя Наукового т-ва ім. Шевченка: загальні справи. Нова каденція праці НТШ в ЗДА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 88. 12 травня. С. 3.

791. З життя НТШ у ЗДА. Англомовний збірник про Львів. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 174. 11 вересня. С. 7.
792. З життя НТШ у ЗДА. Доповідь д-ра В. Трембіцького. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 145. 30 липня. С. 4.
793. З життя УВАН у ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 124. 30 червня. С. 3.
794. З життя укр. еміграції у Франції. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 28. 13 липня. С. 27.
795. З життя Українського клубу. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 59. 23 жовтня. С. 4.
796. З життя Українського клубу. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 39. 27 (14) вересня. С. 4.
797. З життя Українського клубу. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 44. 2 жовтня. С. 4.
798. З життя Українського клубу. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 67. 2 листопада. С. 4.
799. З життя Українського клубу. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 41. 1 (18) жовтня. С. 4.
800. З життя Українського клубу. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 31. 18 вересня. С. 4.
801. З життя Українського клубу. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 34. 21 вересня. С. 4.
802. З життя української еміграції в ЧСР. *Діло* (Львів). 1923. Ч. 212. 30 грудня. С. 1.
803. З життя філій і гуртків УНО. Увага. *Український вісник* (Берлін). 1943. № 16. 8 серпня. С. 10.
804. З літератури, мистецтва й науки. *Голос* (Берлін). 1941. № 6. 20 березня. С. 4.
805. З літератури, мистецтва й науки. *Голос* (Берлін). 1942. № 6–7. 5 квітня. С. 6.

806. З літератури, мистецтва й науки. *Голос* (Берлін). 1942. № 8. 10 квітня. С. 7.

807. З Літературно-мистецького клубу в Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 183. 23 вересня. С. 3.

808. З Літературно-мистецького клубу. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 105. 3 червня. С. 3.

809. З минулого України. Чужинці про українську вдачу. *Нова доба* (Берлін). 1942. № 43. 25 жовтня. С. 4.

810. З мистецького життя: «Хвіля» про українських митців Л. Геца і О. Новаківського. *Діло* (Львів). 1924. № 263. 26 листопада. С. 3.

811. З нагоди 69 роковин смерті Т. Шевченка. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 26. 29 червня. С. 28–29.

812. З нагоди 700-ліття Львова. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 126. 10 червня. С. 3.

813. З наукових конференцій УВАН в ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 10. 13 січня. С. 3.

814. З наукових конференцій УВАН у ЗДА. Відзначення восьмидесятиріччя професора А. І. Яковлева. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 19. 21 січня. С. 4.

815. З наукових конференцій УВАН у ЗДА. Д-р Осип Кравченко: Шевченкіяна англійською мовою в ЗДА й Канаді. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 130. 16 липня. С. 4.

816. З наукового з'їзду в Нью Йорку. Праця секції археології і мистецтва. *Свобода (Джерсі Сіті)*. 1954. Ч. 10. 3 січня. С. 3.

817. З Наукового товариства ім. Шевченка в Нью-Йорку. *Новий шлях* (Вінніпег). 1950. 15 липня.

818. З Національного музею у Львові. (На підставі звіту дир. Нац. музею, д-ра І. Свенціцького). *Діло* (Львів). 1926. Ч. 27. 6 лютого. С. 3.

819. З нашого життя. *Християнський шлях* (Карлсфельд). 1946. 8 грудня.

820. З нових видань. Monumenta Architecturae Ucrainae. *Голос* (Берлін). 1944. № 45. 5 листопада. С. 4.
821. З нових видань. *Діло* (Львів). 1934. Ч. 114. 4 травня. С. 7.
822. З нових видань. Книжки. *Львівські вісті* (Львів). 1942. № 291. 20 грудня. С. 4.
823. З організаційної хроніки УРУ. *Нова Україна* (Прага). 1927. Ч. 8–9. С. 92.
824. З партійного життя. *Слово* (Кам'янець-Подільський). 1920. 13 листопада. С. 4.
825. З початків Українського робітничого університету. *Вісник Українського робітничого університету* (Прага). 1927. № 12. С. 3.
826. З практики позаочного навчання. Перші кроки позаочного навчання на Великій Україні. *Вісник Українського робітничого університету* (Прага). 1928. № 3. С. 5.
827. З резолюцій 3-го з'їзду Об'єднання українських жінок на еміграції. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1948. Ч. 11. С. 6.
828. З таборової хроніки. *Український тижневик* (О. Р. Camps Aschaffenburg). 1945. № 1. С. 8.
829. З Українського громадського видавничого фонду в Празі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1923. Ч. 266. 14 падолиста. С. 2.
830. З українського життя в Берліні. Цікаві реферати. *Краківські вісті* (Краків). 1942. № 215. 29 вересня. С. 4.
831. З українського життя в метрополії. Доповіді проф. І. Вербяного в НТШ і проф. Оглоблина в УВАН. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 280. 21 жовтня. С. 3.
832. З українського життя в Чехословаччині. Збори історико-філільогічного Т-ва. *Діло* (Львів). 1935. Ч. 154. 13 червня. С. 4–5.
833. З українського життя за океаном. *Українське слово* (Париж). 1962. Ч. 1060. 4 березня.

834. З українського життя у 1965 р. *Свобода* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 6. 12 січня. С. 2.

835. З хроніки Українського робітничого університету. *Нова Україна* (Прага). 1928. Ч. 4–6. С. 117–119.

836. З церковних справ. Величава церква. *Діло* (Львів). 1934. Ч. 239. 8 вересня. С. 2.

837. З наукових конференцій УВАН у ЗДА. Доповідь Юрія Перхоловича «Кельти чи Роксоляни». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 192. 6 жовтня. С. 4.

838. З. К. [Зенон Кузеля]. Українська книжкова та графічна виставка у Празі. *Літопис політики, письменства і мистецтва: тижневий огляд під ред. С. Томахівського* (Берлін). 1924. Кн. II. Зш. 19/20. 17 травня. С. 300–301.

839. З'їзд карпатських українців діаспори. *Свобода* (Нью-Йорк). 1990. Ч. 196. 12 жовтня. С. 1.

840. З'їзд слов'янських фільмольогів у Празі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1929. Ч. 280. 30 листопада. С. 4.

841. За українську національну політ[ехн]іку! *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 301. 28 грудня. С. 3–4.

842. Завальнюк К. Благовісник. *Вінниччина*. 2001. 31 серпня.

843. Завершується підготовка мазепинського здвигу молоді. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 175. 11 вересня. С. 1.

844. Загальна програма імпрез. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 64. 5 квітня. С. 4.

845. Загальні збори Кам'янець-Подільського товариства «Просвіта». *Слово* (Кам'янець-Подільський). 1920. 3 листопада.

846. Загальні збори ньюйоркського відділу Товариства українських інженерів. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 28. 11 лютого. С. 3.

847. Задорожнюк А. Січинський внук – Січинського. *Прапор Жовтня* (Кам'янець-Подільський). 1991. 13 серпня.

848. Закарпаття. Посвячення величавої церкви в Михайлівцях. *Діло* (Львів). 1935. Ч. 284. 24 жовтня. С. 3.
849. Закінчується підготовка оригінальної Мазепинської академії в Нью-Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 188. 30 вересня. С. 1.
850. Заклик до громадянства в справі наукового фонду ім. Тараса Шевченка. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 42. 4 березня. С. 3.
851. Заклик з приводу відзначення річниць СВУ–СУМ-у. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 57. 25 березня. С. 5.
852. Заклинський М. Нові книжки. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 37. 14 лютого. С. 3.
853. Закон про верховне управління Української православної автокефальної синодальної церкви. *Трибуна* (Кам'янець-Подільський). 1919. 2 січня. С. 1.
854. Залізник Олена. Праця для енциклопедії. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1957. Ч. 2. С. 14.
855. Залозецький В. Вистава Студії пластичного мистецтва в Празі. *Літературно-науковий вісник*. 1924. Т. III. С. 265–266.
856. Запорізька катедра в Новоселиці з 1773 р. Рисунок В. Січинського з твору Вол. Січинського «Пам'ятки української архітектури». *Наше життя* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 11. 1 стор. обкл.
857. Заремба Яро. Наші мистці у новому світі (Розмова з Сергієм Литвиненком). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 128. 4 червня. С. 3.
858. Засідання Правничо-економічної секції УВАН у США. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 92. 15 травня. С. 3.
859. Засідання Ради директорів УККА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 66. 9 квітня. С. 3.
860. Засуд членів «Союзу визволення України». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1930. Ч. 103. 5 травня. С. 1.
861. Заташанський І. Культурно-просвітне життя української еміграції у Франції. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 22–23. 8 червня. С. 28–35.

862. Заташанський І. Одно з завдань української еміграції. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 4. 26 січня. С. 2–4.

863. Заява ДЦ УНР в екзилі до подій у Грузії. *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 72. 19 квітня. С. 1.

864. Збори Кирило-Мефодієвського братства. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 36. 4 (11) вересня.

865. Збори Кирило-Мефодіївського братства. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 34. 2 вересня. С. 4.

866. Збори Українського академічного товариства для Ліги Націй. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 4. 26 січня. С. 26.

867. Звернення голови та секретаря Об'єднання українських організацій Америки до сенатора Бори. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1930. Ч. 52. 5 березня. С. 1.

868. Звідомлення Рекордового відділу УНСоюзу за місяць вересень 1970 року. *Свобода* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 197. 29 жовтня. С. 3.

869. Звіт головного редактора «Свободи» д-ра Луки Мишуги. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 192. 6 жовтня. С. 8.

870. Звіт з діяльності Українського конгресового комітету, що його подав п. Дмитро Галичин, президент УККА, 13 квітня 1957, на зборах Ради директорів. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 105. 4 червня. С. 5–7.

871. Зголошено 60 доповідей на Український науковий з'їзд в Нью-Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 206. 2 жовтня. С. 1.

872. Здви́г-маніфестація. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 157. 22 серпня. С. 3.

873. Зінкевич О. Большевицьке руйнування України. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 145. 1 серпня. С. 2, 5.

874. Зінкевич Осип. Справа Української автокефальної православної церкви на процесі Спільки визволення України і її ліквідація у 1930 р. *Сучасність* (Мюнхен). 1988. Ч. 7–8 (327–328). С. 218–228.

875. Зінкевич Осип. Через терни до Бога (До мартирології український церков). *Свобода* (Нью-Йорк). 1985. Ч. 247. 27 грудня. С. 2.
876. Зінкевич Осип. Через терни до Бога (До мартирології український церков). *Свобода* (Нью-Йорк). 1985. Ч. 248. 28 грудня. С. 2, 4.
877. Зінченко Арсен. Подільська сторінка відродження національної церкви. *Сучасність* (Ньюарк, Нью-Джерзі). 1992. Ч. 10 (378). С. 91–97.
878. Зленко П. Друки української еміграції в ЧСР. *Книголюб* (Прага). 1930. Кн. IV. С. 228–241.
879. Зміни в українській автокефальній церкві. *Діло* (Львів). 1928. Ч. 238. 24 жовтня. С. 3.
880. Зміст 5-тої книжки «Нашої культури». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1935. Ч. 222. 22 вересня. С. 4.
881. Золотий ювілей Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 34. 23 лютого. С. 7.
882. Зорян. З гостинної Праги. З нагоди Всеславянського з'їзду географів та етнографів. 1. Діяльність з'їзду. *Діло* (Львів). 1924. Ч. 164. 27 липня. С. 2.
883. Зубенко Євген. [Рецензія]. Збірник статей «Україністика в слов'янському контексті на початку нового тисячоліття». Пряшів: Філософський факультет ПУ, 2009, 547 с. *Нове життя* (Пряшів). 2010. Ч. 5/6. С. 3.
884. Зусилля для збільшеної допомоги українським визвольним змаганням вислідом нарад ПАУК в Канаді дальша консолідація Українського визвольного фронту одною з головних цілей. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 54. 7 березня. С. 1.
885. Зустріч з проф. д-ром В. Січинським у Літ.-мистецькому клубі. *Наша мета* (Торонто). 1953. 4 липня.
886. Зустріч карпатських українців відбудеться на «Верховині» 26–28 травня ц. р. *Свобода* (Нью-Йорк). 1973. Ч. 92. 18 травня. С. 3.

887. Зустріч Нового Року. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 267. 30 грудня. С. 3.
888. Й. Б. [Й. Баглай]. Українська пісня над Карпатами. *Календар «Просвіти» на 2000 рік* / Під. ред. П. Федаки. Ужгород, 2000. С. 121–123.
889. Й. О. З'їзд славянських фільольогів у Празі (Допис з Праги). *Діло* (Львів). 1929. Ч. 229. 15 жовтня. С. 2.
890. І. Б. Зустріч із громадою. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 11. С. 31–32.
891. І. Б. Цікава імпреза у Філадельфії. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 247. 28 грудня. С. 3.
892. І. Г. З відчитової салі. Д-р В. Січинський: «Український килим». *Діло* (Львів). 1935. Ч. 255. 25 вересня. С. 6.
893. І. К. [І. Кардашинець]. Карпатський Союз відзначив річницю Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1972. Ч. 67. 12 квітня. С. 3.
894. І. К. [Рецензія]. Краківські вісті (Краків). 1942. Ч. 226. 11 жовтня. С. 3. Рец. на кн.: Січинський В. Чужинці про Україну.
895. І. К. На вічний сон, у чужій землі: (Посвячення пам'ятників на могилі Катрі Гриневичевої та Андрія Гарасевича). *Час* (Фюрт біля Нюрнбера). 1948. 17 жовтня.
896. І. Н. Велике діло. На маргінесі першого зшитка Української загальної енциклопедії. *Діло* (Львів). 1930. Ч. 107. 17 травня. С. 2.
897. І. П. [Ірина Павликовська]. Ювілей ОУЖ Німеччини. *Свобода* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 230. 17 грудня. С. 2.
898. І. Посвячення церкви в Миклашові під Львовом. *Діло* (Львів). 1935. Ч. 261. 1 жовтня. С. 5–6.
899. Ів. М. Другий з'їзд української еміграції. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1947. Ч. 21 (79). 1 червня. С. 3.
900. Іван Шандор [Некролог]. *Свобода* (Нью-Йорк). 1997. Ч. 85. 6 травня. С. 3.

901. Іванченко Михайло. І словом, і ділом. *Персонал Плюс*. 2010. № 10–11. 17–23 березня. С. 12.
902. Івашина Наталія. Хроніка українознавчих заходів у Нью-Йорку [Електронний ресурс]. *Українознавство*. 2009. № 3. С. 292–294. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ukr/2009_3/291.pdf (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.
903. Із виставки ікон св. Ольги. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 10. Листопад. С. 16.
904. Ікер. [Іван Керницький]. Ювілей продовжується. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 195. 9 жовтня. С. 3.
905. Інавгурація наукових доповідей в Науковім товаристві ім. Шевченка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 270. 19 листопада. С. 3.
906. Інавгурація. Курс викладів у зимовому семестрі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 226. 23 листопада. С. 3.
907. Інавгурація. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 226. 23 листопада. С. 3.
908. Інавгурація. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 228. 26 листопада. С. 4.
909. «Індуктивна» течія. *Вісник Українського робітничого університету* (Прага). 1927. № 12. С. 12–13.
910. Інж. Василь Рижевський вибраний на голову Т-ва українських інженерів Америки. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 6. 10 січня. С. 3.
911. Інж. Роман Рогожа обраний на голову Товариства українських інженерів Америки. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 243. 17 грудня. С. 1.
912. Інсценізація «Гайдамаків» Шевченка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1935. Ч. 115. 18 травня. С. 1.
913. Інтерв'ю з проф. В. Січинським. *Література і мистецтво* (Торонто). 1958. № 7.
914. Інтерв'ю проф. В. Січинського для «Голосу Канади». *Голос Канади*. 1953. 10 серпня.
915. Інформації УКК. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 163. 25 серпня. С. 5.

916. Исторична виставка «Іван Мазепа і його доба». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 185. 25 вересня. С. 3.

917. ІХЧ. Про подобу кн. Ольги. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1988. Ч. 7. С. 21–23.

918. К. Вісті з НТШ. Доповідь проф. д-ра М. Андрусяка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 151. 8 серпня. С. 3.

919. К. Д. Українська участь в конференції міжнародної політики ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 164. 26 серпня. С. 3.

920. К. І. [І. Кардашинець]. Відзначать роковини проголошення незалежності Карпатської України і 100-річчя з дня народин о. д-ра А. Волошина. *Свобода* (Нью-Йорк). 1974. Ч. 46. 9 березня. С. 1.

921. К. Р. Школа українознавства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 146. 1 серпня. С. 7.

922. К. Українська книга. *Наші дні* (Львів). 1943. № 10. 1 жовтня. С. 7.

923. Календар «Свободи» на 1956 рік уже в розсилці. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 241. 15 грудня. С. 1.

924. Календар-альманах Українського народного союзу на 1952 рік! *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 255. 1 листопада. С. 3.

925. Кам'янецький повітовий селянський з'їзд. *Трудова громада* (Кам'янець-Подільський). 1919. № 48. 28 серпня. С. 4–5.

926. Кам'янець-Подільське т-во «Просвіта». *Слово* (Кам'янець-Подільський). 1920. 9 листопада. С. 3.

927. Канюга Н. З діяльності Карпатського Союзу у Нью Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1978. Ч. 264. 5 грудня. С. 4.

928. Канюга Наталія. З діяльності Карпатського Союзу у Нью Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1979. Ч. 130. 12 червня. С. 4.

929. Капела О. Кошиця. *Українська культура*. 1992. № 12. С. 36–37.

930. Кардашинець І. Ювілей д-ра В. Шандора з нагоди 80-ліття. *Свобода* (Нью-Йорк). 1987. Ч. 230. 2 грудня. С. 4.

931. Кардашинець Імро. Карпатський Союз очолює нова Управа. *Свобода* (Нью-Йорк). 1986. Ч. 10. 16 січня. С. 5.
932. Карпатська Україна буде темою філателістичної виставки. *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 149. 7 серпня. С. 1.
933. Карпатська Україна – невід’ємна донька Матері-України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 177. 22 вересня. С. 3.
934. Карпенко Віра. Покажчик змісту журналу «Нотатки з мистецтва». *Пам’ятки України: історія та культура*. 2008. № 4. С. 2–123.
935. Картографія України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1956. Ч. 15. 26 січня. С. 3.
936. Катедра св. Юра у Львові, XVIII ст. Рисунок В. Січинського із книжки В. Січинського «Пам’ятки української архітектури». *Наше життя* (Нью-Йорк). 1951. Ч. 11. 1 стор. обкл.
937. Качор А. Собор Св. Юра у Львові. *Свобода* (Нью-Йорк). 1990. Ч. 25. 8 лютого. С. 2.
938. Кедрин Іван. Книга про українських вільних мистців. *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 106. 6 червня. С. 2, 4.
939. Кедрин Іван. Мазепинська академія в Нью-Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 214. 5 листопада. С. 3.
940. Кейван Іван. 35 літ праці мистців у Філадельфії. *Нотатки з мистецтва* (Філадельфія). 1985. № 25. С. 61–63.
941. Кейван Іван. Найновіші малярські твори Мирона Левицького. *Свобода* (Нью-Йорк). 1977. Ч. 276. 15 грудня. С. 2.
942. Керч Оксана. Княгиня української поезії. *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 22. 4 лютого. С. 2.
943. Кивелюк В. [Рецензія]. До появи монографії Миколи Бутовича. *Українська літературна газета* (Мюнхен). 1957. № 2.
944. Київський патріархат Помісна українська православна церква. Історико-канонічна декларація Архієрейського собору Української

православної церкви Київського патріархату. *Голос Православ'я*. 2008. № 5. С. 7–8.

945. Кисілевська О. [Рецензія]. Українська культура. *Жіночий світ* (Вінніпег). 1950. № 10. С. 21. Рец. на: Січинський В. Українська культура: Альбом. Франкфурт, 1949.

946. Кисілевський Кость. 700-річчя Львова. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 182. 28 серпня. С. 4.

947. Кисілевський Кость. Курси і школи українознавства у ЗДА (Звіт з діяльності за 6 років). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 236. 8 грудня. С. 3.

948. Кисілевський Кость. Курси і школи українознавства у ЗДА (Звіт з діяльності за 6 років). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 237. 9 грудня. С. 3.

949. Кисілевський Кость. Курси українознавства в ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 171. 23 серпня. С. 2.

950. Кисілевський Кость. Новий календар «Свободи» та його пригадки. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 11. 20 січня. С. 5.

951. Кисілевський Кость. Нові засоби для пошкваллення українознавства. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 120. 28 червня. С. 3.

952. Кисілевський Кость. Нові книжки з українознавства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 181. 27 серпня. С. 3.

953. Кисілевський Кость. Рік праці Наукового товариства ім. Шевченка в ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 155. 6 липня. С. 3.

954. Кисілевський Кость. Університет українознавства при НТШ в ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 231. 1 грудня. С. 2–3.

955. Кисілевський Кость. Університет українознавства при НТШ в ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 189. 1 жовтня. С. 2.

956. Кисілевський Кость. Університет українознавства при НТШ в ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 211. 2 листопада. С. 3.

957. КІМ. З українського музичного життя в Празі (Допис з Праги). *Діло* (Львів). 1930. Ч. 156. 18 липня. С. 5–6.

958. Кічак І. Незалежна Карпатська Україна. *Визвольний шлях* (Лондон). 1996. Кн. 3. С. 261.
959. Климкевич Роман. [Рецензія]. Новий твір про українські емблеми. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 221. 23 жовтня. С. 4. Рец. на кн.: Український тризуб і прапор. Вінніпег, 1953. 71 с., іл. 65 рис.
960. Книга, якої ще не було: «Українці у вільному світі», видана з нагоди 60-річчя УНСоюзу. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 266. 29 грудня. С. 3.
961. Книгозбірня й архів В. Січинського в Гарварді. *Америка* (Філадельфія). 1980. 26 серпня.
962. Книгозбірня й архів В. Січинського подаровано Гарвардові. *Свобода* (Нью-Йорк). 1980. Ч. 187. 28 серпня. С. 1.
963. *Книголюб*. Видання Українського товариства прихильників книги. Прага. 1927. Кн. 1. 96 с.
964. *Книголюб*. Видання Українського товариства прихильників книги. Прага. 1927. Кн. 2. 100 с.
965. *Книголюб*. Видання Українського товариства прихильників книги. Прага. 1927. Кн. IV. 70 с.
966. *Книголюб*. Видання Українського товариства прихильників книги. Прага. 1928. Кн. III–IV. 62 с.
967. *Книголюб*. Видання Українського товариства прихильників книги. Прага. 1929. Кн. III–IV. 62 с.
968. *Книголюб*. Видання Українського товариства прихильників книги. Прага. 1930. Кн. IV. 70 с.
969. *Книголюб*. Видання Українського товариства прихильників книги. Прага. 1931. Кн. I. 50 с.
970. *Книголюб*. Видання Українського товариства прихильників книги. Прага. 1931. Кн. II. 54 с.
971. *Книголюб*. Видання Українського товариства прихильників книги. Прага. 1932. Кн. I–II. 78 с.

972.. Книжка про одну з наших ціннощів. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1935. Ч. 41. 19 лютого. С. 1.

973. Книжки для полонених. Купимо для полонених у більшій кількості такі книжки. *Львівські вісті* (Львів). 1943. № 91. 24 квітня. С. 7.

974. Кобринський Р. З життя Наукового товариства ім. Шевченка в ЗДА (Доповідь проф. д-ра Яра Славутича). *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 155. 17 серпня. С. 3.

975. Кобринський Р. З життя Наукового товариства ім. Шевченка в Нью Йорку. Доповідь проф. Віктора Доманицького. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 153. 10 серпня. С. 3.

976. Кобринський Роман. Наукове товариство ім. Шевченка в ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 21. 31 січня. С. 2–3.

977. Коваль Наталія. Об'єднання мистців українців в Америці та з'їзд студентів львівських шкіл. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 70. 13 квітня. С. 6.

978. Ковжун Павло. Екслібріс у Галичині. *Діло* (Львів). 1932. Ч. 6. 7 січня. С. 8–9.

979. Когутяк Олесь. Карпатський Союз у Вашингтоні. *Свобода* (Нью-Йорк). 1981. Ч. 76. 23 квітня. С. 4.

980. Колектив генерального консульства України в Чикаго, Ілл. *Свобода* (Нью-Йорк). 1997. Ч. 84. 3 травня. С. 3.

981. Комісія зібрання матеріалів для Енциклопедії українознавства. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1955. Ч. 4. квітень. С. 17.

982. Комітет відзначення 900-річчя Кам'янця-Подільського при УВАН в ЗДА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 50. 15 березня. С. 3.

983. Комітет Об'єднаних американсько-українських організацій. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 194. 16 вересня. С. 3.

984. Комітет святкування 900-ліття м. Кам'янця на Поділлі. *Свобода* (Нью-Йорк). 1967. Ч. 41. 8 березня. С. 4.

985. Комунікат з нарад Пан-Американської української конференції. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 267. 16 листопада. С. 3.

986. Комунікат у справі взаємин УВАН і НТШ. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1948. Ч. 47. 9 червня. С. 6.
987. Комунінат Ради об'єднаних мистецтв. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1947. Ч. 68. 27 вересня. С. 6.
988. Конгрес української вільної науки. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 49. 16 березня. С. 3.
989. Конкурс «Головна пластова булава». *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 202. 30 жовтня. С. 3.
990. Конкурс на ікону св. Ольги. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 11. Грудень. С. 2.
991. Конкурс на ікону св. Ольги. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 4. Квітень. С. 2.
992. Конкурс на ікону. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 5. Травень. С. 2.
993. Конкурс писанок. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 4. Квітень. С. 12.
994. Конференції УВАН. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1946. Ч. 26. 18 липня. С. 4.
995. Конференція для відзначення 50-ліття відновлення української державности відбудеться в Нью-Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 220. 27 листопада. С. 1.
996. Конференція для вшанування пам'яті професора Володимира Січинського. *Нотатки з мистецтва* (Філадельфія). 1963. № 1. С. 43.
997. Конференція мистецтвознавців. *Слово* (Регенсбург). 1946. Ч. 16. С. 5.
998. Конференція. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 13. 21 січня. С. 3.
999. Конференція-сходини. *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 64. 4 квітня. С. 3.
1000. Концерт українського хору в Парижі. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 14. 6 квітня. С. 26.

1001. Корбин Юрій. «Золота пропорція» в будові старих дерев'яних церков в Україні. *Визвольний шлях* (Лондон). 1957. Кн. 5/41. С. 541–544.

1002. Король В. Втрачені назавжди. *Голос України* (Київ). 1992. № 185. 29 вересня.

1003. Короткі вістки Карпатського Союзу. *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 48. 14 березня. С. 4.

1004. Корчинський Іван. Вражіння з Радянської України. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1927. Ч. 8. 12 січня. С. 2.

1005. Косаренко-Косаревич В. З хроніки Українського літературно-мистецького клубу. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 40. 25 лютого. С. 3.

1006. Костюк Ю. Олекса Приходько диригент і педагог (До 80-річчя від дня народження). *Нове життя* (Пряшів). 1967. № 41. С. 2.

1007. Костякевич І. Українці лежать у вічній заполярній мерзлоті... *Срібна земля* (Ужгород). 2003. № 34 (548). 13 вересня. С. 14.

1008. Кошиць Олександр. Лист до редакції. *Воля* (Відень). 1920. Т. 2. Ч. 9. 3 квітня. С. 392.

1009. Кошиць Олександр. Помер Андрій Чехівський. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1942. Ч. 41. 21 лютого. С. 3.

1010. Кравців Богдан. Підсумки і завваги (до огляду п. н. «Українська наука у вільному світі 1959 р.»). *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 63. 2 квітня. С. 2.

1011. Кравців Богдан. Потрібне, але зіпсоване видання. *Свобода* (Нью-Йорк). 1972. Ч. 205. 4 листопада. С. 2–3.

1012. Кравців Богдан. [Рецензія]. Про «роксоляно-алян» і здогадних «українів». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. 18 жовтня. № 201. Рец. на кн.: Січинський В. Роксоляна: Джерела. Назва. Археологічні знахідки. Культура. Знакове письмо. Лондон: Укр. вид. спілка, 1957. 66 с., іл.

1013. Кравців Богдан. Українська наука у вільному світі в 1959 році (Бібліографічний огляд). *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 61. 31 березня. С. 2.

1014. Кравчук Михайло. До подолян у Філядельфії (заключне слово). *Українські вісті* (Новий Ульм). 1969. Ч. 48–49. 30 листопада. С. 10.
1015. Кравчук Михайло. Кабінет дослідження Поділля. *Свобода* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 137. 4 серпня. С. 3.
1016. Кравчук Михайло. Справа дослідження Поділля повинна поглиблюватись. *Нові дні* (Торонто). 1969. Ч. 234/235. С. 14.
1017. Кравчук Михайло. Справа дослідження Поділля повинна поглиблюватись. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 130. 12 липня. С. 3.
1018. Кравчук М., Щербина Н. На черзі – «Збірник подолян». *Свобода* (Нью-Йорк). 1974. Ч. 168. 19 вересня. С. 3.
1019. Краєвий А. [Рецензія]. Нова книга про Україну. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. № 128. 7 липня. С. 2–3. Рец. на кн.: Січинський В. [Україна в коментарях чужоземців]. *Ukraine in foreign Comments and Deskription from the Vlth to XXth Century*. New-Jork: City, 1953. 236 p., il.
1020. Крип'якевич І. [Рецензія]. *Наші дні* (Львів). 1942. № 12. С. 13–14. Рец. на кн.: Січинський В. *Чужинці про Україну: Вибір з описів подорожей по Україні та писань чужинців про Україну за десять століть*. 2-е випр. і значно доп. вид. Прага: Культурно-наук. вид-во УНО, 1942. 243 с.
1021. Крип'якевич І. [Рецензія]. *Сьогочасне і минуле* (Львів). 1939. № 1. С. 112–113. Рец. на кн.: Січинський В. *Історія українського граверства XVI–XVIII ст.* Львів, 1937. 72 с., іл.
1022. Крип'якевич І. Новини історичної літератури. *Діло* (Львів). 1928. Ч. 207. 15 вересня. С. 2–3.
1023. Крук С. [Рецензія]. Книжка про різьби С. Литвиненка. *Шлях перемоги* (Мюнхен). 1956. Великдень. С. 6–8.
1024. Кузьма Любомир. Дещо про нагороди (Друкується в порядку дискусії). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 29. 12 лютого. С. 3.
1025. Кузьмович О. Численними зустрічами закінчив Л. Кравчук свої відвідини ЗСА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1992. Ч. 91. 14 травня. С. 1, 3.

1026. Кузьмович Ольга. Русини чи українці? *Свобода* (Нью-Йорк). 1990. Ч. 226. 27 листопада. С. 1.
1027. Культурно-освітний референт. Культурно-освітня праця УНО [Звіт]. *Український вісник* (Берлін). 1943. № 1. 10 січня. С. 9–10.
1028. Куренівець М. Літературні й україністичні матеріали по газетах. *Пробоем* (Прага). 1943. Ч. 2. С. 122–124.
1029. Курси волосних інструкторів-інформаторів при Губкомісаріяті Поділля. *Трудова громада* (Кам'янець-Подільський). 1919. № 24. 24 липня. С. 7.
1030. Курси для інструкторів. *Визволення* (Кам'янець-Подільський). 1919. № 22. 17 липня. С. 2.
1031. Курси українознавства і Управління Союзівки. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 166. 28 серпня. С. 3.
1032. Кустос М. Обідний. Український національний музей-архів у Празі (1923–1929). *Діло* (Львів). 1929. № 152. 11 липня. С. 2–3.
1033. Кучер М. Е. Д. Кларк про Україну 1800 р. *Овид* (Буенос-Айрес). 1956. 8 березня.
1034. Кучер М. Українські академічні традиції. *Наш клич* (Буенос-Айрес). 1955. № 44. 8 грудня.
1035. Кушніренко Микола. У 60-ліття «Гуцульської Республіки» на Закарпатті та її боротьби за соборність. *Свобода* (Нью-Йорк). 1979. Ч. 58. 15 березня. С. 2.
1036. Кущинський Ант. Історія та символічне значення тризуба. *Молода Україна* (Торонто). 1964. Ч. 113. С. 10–13.
1037. Л. Б. [Лідія Бурачинська]. Міжнародня жіноча рада. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1951. Ч. 4. С. 18.
1038. Л. Д. 3 наукових конференцій УВАН у ЗДА. Доповідь проф. Д. А. Горняткевича: «Нові публікації з українського мистецтва». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 53. 20 березня. С. 4.

1039. Л. Д. Українська вільна академія наук в дії. Шевченківська конференція Української вільної академії наук. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1948. Ч. 36/37. 2 травня. С. 8.

1040. Л. І. «Історія України» у найбільшому французькому історичному журналі. *Діло* (Львів). 1939. Ч. 170. 29 липня. С. 8.

1041. Л. Л. Відзначення 700-ліття Львова і 35 річниці Листопадового зриву українськими науковцями в Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 234. 11 листопада. С. 4.

1042. Л.М.Клюб в Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 164. 4 серпня. С. 3.

1043. Л. Р.У.П. З нагоди 50 літнього ювілею оснування партії. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 34. 11 лютого. С. 3.

1044. Ладиженко К. [Широцький К. В.] Петербурзька «Громада». *Рада*. 1913. 13 березня. С. 1–2.

1045. Лазебний Л. Емігрантський жовто-блакитний «Книголюб». *Книжник* (Київ). 1991. № 5. С. 23–24.

1046. Ласовський В. Виставка «Іван Мазепа і його доба». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 195. 9 жовтня. С. 3.

1047. Ласовський В. Вільна студія образотворчого мистецтва при Інституті народної творчості відділі культурної праці УЦК у Львові. *Львівські вісті* (Львів). 1942. № 90. 26 квітня. С. 3.

1048. Ласовський В. Шкідливе баламутство. *Новий час* (Львів). 1935. № 143–149.

1049. Лашенко Галина. Нестор Нижанківський (1862–1919). *Наше життя* (Нью-Йорк). 1998. Ч. 6. С. 5–6.

1050. Лев Василь. Університет українознавства і його завдання. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 233. 18 листопада. С. 3.

1051. Лев Василь. Університет українознавства при Науковому товаристві ім. Шевченка в Нью-Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 185. 26 вересня. С. 3.

1052. Лекції. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 20. 3 вересня. С. 4.
1053. Лепкий Богдан. Засуд нищити козацьке барокко. *Свобода* (Нью-Йорк). 1977. Ч. 200. 14 вересня. С. 2.
1054. Лепкий Богдан. Засуд нищити козацьке барокко. *Свобода* (Нью-Йорк). 1977. Ч. 202. 16 вересня. С. 2.
1055. Лесь. 15-річчя праці ЛМКлюбу в Нью Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1963. Ч. 131. 13 липня. С. 3.
1056. Лист до кам'янчан і подолян. *Свобода* (Нью-Йорк). 1967. Ч. 76. 27 квітня. С. 3.
1057. Листопадова академія. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 211. 1 листопада. С. 3.
1058. Листопадове свято в Чикаго. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 202. 1 листопада. С. 1.
1059. Листопадове свято. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 224. 20 листопада. С. 3.
1060. Листопадові свята в Клівленді, Шикаго і Ньюарку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 214. 6 листопада. С. 1.
1061. Ліквідація Української автокефальної церкви. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 7. 16 лютого. С. 27–28.
1062. Літерат.-мистецька хроніка. Нова розвідка про українську галицьку хату. *Діло* (Львів). 1923. Ч. 206. 22 грудня. С. 6.
1063. Літературні вечори. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1953. Ч. 7. С. 12.
1064. Літературно-мистецький клуб в Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 19. 29 січня. С. 3.
1065. Літописець. Замах на пам'ятник Пушкіну в Харкові і Микола Міхновський. *Самостійна Україна* (Чикаго). 1957. № 3. С. 17–19.
1066. Лішаренко П. Марія Уран-Вовк. *Дороговказ* (Торонто). 1966. Ч. 10 (29). С. 18–19.

1067. Лопата Павло. «Нотатки з мистецтва». *Свобода* (Нью-Йорк). 1987. Ч. 80. 29 квітня. С. 6.
1068. Лопата Павло. До 100-річчя з дня народження В. Січинського. *Свобода* (Нью-Йорк). 1994. Ч. 123. 30 червня. С. 2.
1069. Лопата Павло. До 100-річчя з дня народження В. Січинського. *Свобода* (Нью-Йорк). 1994. Ч. 124. 1 липня. С. 2.
1070. Лубківський Р., Погрібний А. Український вільний університет. Чи потрібен він Україні? Однозначно: так! *Урядовий кур'єр*. 2006. № 208. 4 листопада. С. 9.
1071. Луців Лука. Книжка про український Львів. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 145. 8 липня. С. 3.
1072. Луців Лука. Недільне видання «Свободи». *Свобода* (Нью-Йорк). 1963. Ч. 175. 14 вересня. С. 3.
1073. Любов до всього українського закладена в ній генетично: Л. Баботі – 60. *РІО* (Ужгород). 2004. 4 вересня. С. 68.
1074. Лятуринська Оксана. Писанка. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1953. Ч. 4. Квітень. С. 3–4.
1075. М. Г. [М. Голубець]. Мистецьке життя. *Діло* (Львів). 1932. Ч. 93. 28 квітня. С. 6.
1076. М. Г. [М. Голубець]. Українська архітектура. *Діло* (Львів). 1924. Ч. 229. 15 жовтня. С. 3.
1077. М. Г. [М. Голубець]. Українська мистецька виставка. *Громадський вістник* (Львів). 1922. № 78. 28 травня. С. 7.
1078. М. Д. Нарада культ.-освітніх референток округи. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 7. С. 28.
1079. М. М. [М. Мушинка]. Нова завідувача кафедри україністики. *Нове життя* (Пряшів). 2001. № 29–30. С. 2.
1080. М. М. Українська еміграція в Німеччині. *Народній календар на звичайний 1949 рік* / за ред. Т. Курпіти. Париж, 1949. С. 173–186.

1081. М. Нова культурна установа в Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 66. 14 березня. С. 3.
1082. М. О. Вистава української графіки в Римі. *Діло* (Львів). 1938. Ч. 149. 10 липня. С. 12.
1083. М. Р. З нових видань. Мистецтво, орган Асоціації незалежних українських мистців (АНУМ). *Діло* (Львів). 1932. Ч. 271. 7 грудня. С. 5.
1084. М. С. Виставка праць учнів УМСтудії у Філадельфії. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 121. 25 червня. С. 3.
1085. М. С. Українці середнього Нью Йорку відзначили роковини самостійності і соборності. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 73. 16 квітня. С. 3.
1086. М. Ф. Проф. В. Січинський серед юних сумівців. *Svoboda* (New York). 1959. No. 157. 15. August. С. 4.
1087. Маєрчик М. Чаша великого болю. *Карпатська Україна*. 1992. 22 жовтня.
1088. Мазепа з-під Полтави до Бендер. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 62. 1 квітня. С. 3.
1089. Мазепинець. З православного хаосу. Богослуження в асисті поліції. *Діло* (Львів). 1933. Ч. 262. 6 жовтня. С. 2.
1090. Мазепинська конференція в Балтиморі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 130. 9 липня. С. 3.
1091. Мазепинський день. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 166. 28 серпня. С. 3.
1092. Макаревич С. Е. З когорти каменярів (В. Січинський). *Родовід* (Київ). 1995. № 12. С. 64–67.
1093. Малюца Антін. Записки про мистецтво. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 87. 15 квітня. С. 1.
1094. Малюца Антін. Записки про мистецтво. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 243. 17 грудня. С. 4.

1095. Малюца Антін. Мистецька виставка Л. Морозової та С. Литвиненка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 11. 20 січня. С. 3.
1096. Малюца Антін. Мистецька студія в Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 5. 6 січня. С. 6.
1097. Малюца Антін. Образотворчі мистці. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 261. 9 листопада. С. 3.
1098. Малюца Антін. Українське мистецтво поза межами України. *Літературно-мистецький огляд* (Нью-Йорк). 1955. № 1. Січень.
1099. Мандзій Адріян, Чорновус Володимир. Сліди наших предків: археологічні дослідження в Україні. *Свобода* (Нью-Йорк). 1992. Ч. 95. 20 травня. С. 4.
1100. Мандрика М. З хроніки Українського робітничого університету. *Нова Україна* (Прага). 1927. Ч. 12. С. 72.
1101. Маніфестація на користь голодної України в Парижі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1934. Ч. 125. 29 травня. С. 2.
1102. Маркусь Василь. Антиукраїнський зміст двох «Русинських енциклопедій». *Свобода* (Нью-Йорк). 2003. № 39. 26 вересня. С. 5.
1103. Мартос Б. З приводу публікації С. Наріжного: «Українська еміграція». *Пробосм* (Прага). 1943. Кн. 7–8. С. 470–476.
1104. Матвієнко К. Испити зрілості в Рідній школі українознавства. Нью Гейвен, Конн. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 106. 5 червня. С. 3.
1105. Махулько-Горбацевич Г. С. Діячі українства. В. М. Чехівський. *Вінницькі вісті*. 1941. № 42. 28 грудня. С. 5.
1106. Мацько В. П. Грушевський і Січинський. *Майбуття* (Хмельницький). 1994. № 20.
1107. Мацько В. Під сонцем Поділля. *Подільські вісті*. 1994. 4 вересня.
1108. Мацько В. Просвітницький рух на Поділлі в 20-х роках. *Дивокрай. Хмельниччина Подільська*. 1997. Вип. 2. С. 55–58.
1109. Мацько В. Син землі подільської. *Кам'янець-Подільський вісник*. 1994. 11 червня.

1110. Мацько В. Стежками життя вченого («Володимир Січинський і русини-українці Східної Словаччини»). *Майбуття* (Хмельницький). 1997. № 8. С. 4.

1111. Мацько Віталій. Невідоме про відомих. *Подільські вісті*. 1995. № 5. 12 січня. С. 3.

1112. Мацько Віталій. Славний син українського роду. *Подільські вісті*. 2015. № 121. 27 жовтня. С. 4.

1113. Мгр. А. Б. У 25-річчя Великого Голоду. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 251. 31 грудня. С. 7.

1114.. Мегик Петро. [Рецензія]. *Київ* (Філадельфія). 1950. Ч. 2. Вересень-жовтень. С. 115. Рец. на кн.: Січинський В. Українська культура. Альбом. 35 табл. з 360 рис.

1115. Ми прочитали: М. Мушинка: Володимир Січинський і русини-українці Східної Словаччини». *Нове життя* (Пряшів). 1996. № 27–28. С. 6.

1116. Микола Аполлонович Калинець [Некролог]. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 2. 3 січня. С. 4.

1117. Миронович Д. Проф. д-р Володимир Січинський. *Краківські вісті* (Краків). 1944. 24 червня.

1118. Мистецтво Карпатської України: альбом / Вступне слово англ. мовою В. Січинського; мистецьке оформлення М. Дмитренка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 75. 22 квітня. С. 3.

1119. Мистецька кураторія. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 98. 30 квітня. С. 3.

1120. Мистецька студія в Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 48. 19 лютого. С. 4.

1121. Мистецька хроніка. Мистецькі курси позаочного навчання у Львові. *Український вісник* (Берлін). 1943. № 16. 8 серпня. С. 9.

1122. Мистецька хроніка. Українська студія пластичного мистецтва в Празі. *Український вісник* (Берлін). 1942. № 13. 1 листопада. С. 9.

1123. Мистецьке життя. Видання про український екслібрис. *Діло* (Львів). 1932. Ч. 43. 27 лютого. С. 4.
1124. Мистецьке життя. *Діло* (Львів). 1932. Ч. 57. 15 березня. С. 4.
1125. Михайлина Січинська з дому Орисік [Некролог]. *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 116. 21 червня. С. 3.
1126. Михайло К-ер. Соборницька чинність гетьмана Івана Мазепи. *Наш клич* (Буенос-Айрес). 1954. 11 листопада.
1127. Михайлюк П. [П. Федака]. Володимир Січинський – дослідник гуцульського народного будівництва. До 110-річчя народження визначного українського вченого. *Просвіта* (Ужгород). 2004. № 1. серпень. С. 6.
1128. Мицюк О. Українська еміграція. *Проблем* (Прага). 1943. Кн. 4. С. 246–251.
1129. Міллер Михайло. [Рецензія]. Нова науково-популярна книжка Чужинці про Україну. 5-е вид. Ашафенбург, 1947. 120, VIII с., іл. *Чорноморський збірник* (Женева). 1948. Кн. 11. С. 71–74.
1130. Міяковський В., Волошина О., Іванівська Т. Музей-архів ім. Дм. Антоновича Української вільної академії наук. *Свобода* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 158. 26 серпня. С. 5.
1131. М-н. Спільними зусиллями. Величаве Шевченківське свято у Празі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1934. Ч. 77. 2 квітня. С. 2.
1132. Моренко. Українська республіканська капеля в Лондоні. *Наш шлях* (Кам'янець-Подільський). 1920. Ч. 50. 20 лютого. С. 2.
1133. Москва судить українців. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1930. Ч. 74. 31 березня. С. 2.
1134. Москва судить українців. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1930. Ч. 77. 3 квітня. С. 2.
1134. Москва судить українців. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1930. Ч. 80. 7 квітня. С. 4.
1136. Москва судить українців. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1930. Ч. 83. 10 квітня. С. 2.

1137. Москва судить українців. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1930. Ч. 86. 14 квітня. С. 2.

1138. Мудрий Василь. [Рецензія]. *Новий світ* (Нью-Йорк). 1950. № 13. 1 грудня. Рец. на кн.: Січинський В. Українська культура: Альбом. Франкфурт, 1949.

1139. Мудрий Василь. Від Господарської академії до Технічно-господарського інституту. *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 192. 6 жовтня. С. 2.

1140. Мудрий Василь. З подорожніх вражінь. *Діло* (Львів). 1934. Ч. 61. 8 березня. С. 4.

1141. Мудрий Василь. Нова українська еміграція. *Альманах Українського народного союзу*. 1954. С. 115–136.

1142. Мудрий Василь. Українська еміграція в Європі. *Альманах Українського народного союзу*. 1949. С. 107–123.

1143. Музей визвольної боротьби України. Український дім у Празі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1933. Ч. 226. 29 вересня. С. 4.

1144. Музейна виставка США. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 4. Квітень. С. 10.

1145. Музика Я. Краса тканин і вишивок. З нагоди вистави у Музею Наук. тов. ім. Шевченка. *Діло* (Львів). 1935. Ч. 251. 20 вересня. С. 5.

1146. Мученики УАПЦ: Володимир Чехівський. *Релігієзнавство-дайджест «Українська автокефалія»*. 2008. 7 вересня.

1147. Мушинка Микола, Бабота Любиця. Олекса Мишанич [Некролог]. *Нове життя* (Пряшів). 2004. № 1–2. С. 6.

1148. Мушинка Микола. Будівник церков у Михайлівцях та Нижньому Комарнику (До 95-річчя з дня народження Володимира Січинського). *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 169. 7 вересня. С. 2.

1149. 1388. Мушинка Микола. Будівник церков у Михалівцях та Нижньому Комарнику (До 95-річчя з дня народження Володимира Січинського). *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 170. 8 вересня. С. 2–3.

1150. Мушинка Микола. В Кам'янець-Подільському вшановано Володимира та Юхима Січинських. *Українське слово* (Париж). 1994. № 2724. С. 4–6.
1151. Мушинка Микола. Відбулася 26-та українознавча конференція в Урбана-Шампейн. *Свобода* (Нью-Йорк). 2009. №. 29. 17 липня. С. 15.
1152. Мушинка Микола. Володимир Січинський як архітектор та дослідник українського будівництва. *Український журнал* (Прага). 2007. № 1. С. 6–7.
1153. Мушинка Микола. До історії нижньокмарницької церкви. *Благовісник* (Пряшів). 1994. № 9. С. 184, іл.
1154. Мушинка Микола. Конференція про Володимира Січинського та сорок років Свята. *Нове життя* (Пряшів). 1994. № 25. С. 3. 25 травня.
1155. Мушинка Микола. Комуністичний «суд» над українським патріотом. *Срібна Земля* (Ужгород). 1997. 2 серпня. С. 13.
1156. Мушинка Микола. Маргарета Бабота [Некролог]. *Нове життя* (Пряшів). 2009. № 9–10. С. 5.
1157. Мушинка Микола. На батьківщині його називали «зрадником». *Карпатський край*. 1994. № 3–4. С. 18–21.
1158. Мушинка Микола. Надмогильний пам'ятник В. Січинському [фотографія]. *Дукля* (Пряшів). 1994. № 3. С. 39.
1159. Мушинка Микола. Не зломлена. *Наше життя* (Нью-Йорк). 2005. № 5. С. 9–10.
1160. Мушинка Микола. Прізвище малярське серце українське (Вікентій Шандор і його «Закарпаття»). *Тиса* (Ужгород). 1995. № 1. С. 144–145.
1161. Мушинка Микола. Прізвище малярське серце українське. В. Шандор і його «Закарпаття». *Дружно вперед* (Пряшів). 1995. № 3. С. 10–11.
1162. Мушинка Микола. Пряшівський літературознавець із закарпатоукраїнським корінням: до життєвого ювілею Любиці Баботи. *Календар «Просвіти» на 2004 рік*. Ужгород, 2004. С. 172–173.

1163. Мушинка Микола. Розмова з однодумцями. Життя, віддане рідному народові. *Нове життя* (Пряшів). 2004. № 35–36.

1164. Мушинка Микола. Симпозіум присвятили спадщині В. Січинського. *Свобода* (Нью-Йорк). 2004. Ч. 32. 6 серпня. С. 20.

1165. Мушинка Микола. Тернистий шлях до науки. До круглого ювілею Любиці Баботи. *Наше життя* (Нью-Йорк). 2004. Ч. 11. С. 5–7.

1166. Мушинка Микола. Три конференції про Володимира Січинського. *Визвольний шлях* (Лондон). 1995. № 1 (562). С. 85–87.

1167. Мушинка Микола. Ювілей Любиці Баботі. *Нове життя* (Пряшів). 1994. № 35. С. 4.

1168. Н. Н. В Чикаго відбудеться свято Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 40. 3 березня. С. 1.

1169. Н. Н. Закарпатські справи. *Свобода* (Нью-Йорк). 1991. Ч. 159. 22 серпня. С. 2.

1170. Н. П. [Наталія Пазуняк]. Остання дорога Олени Володимирівни Чехівської. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 214. 21 листопада. С. 3.

1171. На жіночій вечірці. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. 7 (24) жовтня. Ч. 46. С. 4.

1172. На засіданню управи народного університету в Кам'янці. *Подільський край* (Кам'янець-Подільський). 1920. 9 листопада.

1173. На злодію шапка горить. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1928. Ч. 211. 11 вересня. С. 2.

1174. На Народний фонд на 1951 рік зложили: (Листа ч. 40 по день 12 лютого 1952). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 71. 22 березня. С. 4.

1175. На основі «Енциклопедії українознавства» виправлено підручник історії для шкіл провінції Альберти в Канаді. *Свобода* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 1. 2 січня. С. 1.

1176. На пошану 50-ти літньої наукової праці Є. Січинського. *Діло* (Львів). 1931. Ч. 114. 26 травня. С. 4.

1177. На Українському науковому з'їзді. *Українське мистецтво* (Львів). 1926. Ч. 2. Падолист. С. 58.
1178. На фонд П'ятсот. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1957. Ч. 1. Січень. С. 12.
1179. Нагірний Е. [Рецензія]. *Технічні вісти* (Львів). 1925. № 7/9. С. 63. Рец. на кн.: Січинський В. Дзвіниці і церкви Галицької України XVI–XIX ст. Львів, 1925. 49 с.
1180. Нагробник на могилі бл. п. Романа Савицького в Філадельфії одна з останніх праць В. Січинського. *Нотатки з мистецтва* (Філадельфія). 1963. № 1. С. 45.
1181. Назаренко Є. Д. Батько і син Січинські. До 140-річчя від дня народження (10.12.1859 – 7.12.1937) Юхима Січинського. До 105-річчя від дня народження (24.6.1894 – 25.6.1962) Володимира Січинського. *Проскурів*. 1999. № 92. 17 листопада.
1182. Назаренко Є. Д. Володимир Січинський і подільське краєзнавство. *Радянське Поділля*. 1991. № 236. 10 грудня. С. 4.
1183. Назва «Україна» й «Окраїна». *Діло* (Львів). 1937. Ч. 14. 23 січня. С. 7.
1184. Назва «Україна» і «Окраїна». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1937. Ч. 29. 5 лютого. С. 2.
1185. Назва України: (Реферат проф. д-ра В.Січинського, виголошений 19.VIII.[1946 р.] в нашому таборі). *Щоденні вісти* (Табір Міттенвальд). 1946. № 22. 20 серпня.
1186. Назви ступенів. *Робітнича газета* (Кам'янець-Подільський). 1919. № 506. 26 вересня. С. 2.
1187. Найбільша церква в Карпатській Україні. *Шлях* (Філадельфія). 1951. 21 січня.
1188. Нарada в справі виставки українського мистецтва у вільному світі. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 114. 16 червня. С. 8.

1189. Нарада українських науковців роботи. *Бюлетень Української вільної академії наук* (Аугсбург). 1946. Ч. 1. 20 січня. С. 4.

1190. Наради ПАУК під знаком нового зусилля до української єдності. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 184. 24 вересня. С. 1.

1191. Наріжний Симон. Вищі українські школи в Чехії. *Хроніка–2000*. 1999. Ч. 2. Вип. 29–30. С. 146–191.

1192. Наріжний Симон. Двісті наукових засідань Українського історико-філологічного товариства в Празі. *Тризуб* (Париж), 1930. Ч. 44. С. 18–22.

1193. Наріжний Симон. П'ять літ діяльності Українського історико-філологічного товариства в Празі. *Тризуб* (Париж), 1928. Ч. 50. С. 19–26.

1194. Наріжний Симон. Українська пісня закордоном. Українська республіканська капела й хори української еміграції 20-х і 30-х рр. *Пробоем* (Прага). 1941. Ч. 6 (95). С. 368–379.

1195. Наріжний Симон. Українське історико-філологічне товариство в Празі в 1923–1938 рр. *Хроніка–2000*. 1999. Ч. 2. Вип. 29–30. С. 191–209.

1196. Народний університет у м. Кам'янці. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. 13 жовтня.

1197. Наука географія у старій Україні. Рецензія з приводу гасла «Географія». Енциклопедія українознавства. Зош. 5. *Українське слово* (Париж). 1957. № 795.

1198. Наукова дискусія. *Овид* (Буенос-Айрес). 1950. № 5. С. 12.

1199. Наукова конференція мистецтвознавчої групи УВАН 3–4 квітня 1946 р. *Бюлетень Української вільної академії наук* (Аугсбург). 1946. Ч. 4. Квітень. С. 3–5.

1200. Наукова конференція мистецтвознавчої групи УВАН. *Бюлетень Української вільної академії наук* (Аугсбург). 1946. Ч. 7. Липень. С. 11.

1201. Наукова конференція НТШ присвячена темі «Картографія України». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 31. 17 лютого. С. 5.

1202. Наукова конференція. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 115. 18 червня. С. 3.

1203. Наукова конференція. *Свобода* (Нью-Йорк). 1958. Ч. 81. 30 квітня. С. 3.
1204. Наукова конференція. *Свобода* (Нью-Йорк). 1959. Ч. 218. 11 листопада. С. 3.
1205. Наукова конференція. *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 234. 11 грудня. С. 3.
1206. Наукова конференція. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 211. 12 листопада. С. 5.
1207. Наукова конференція. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 76. 22 квітня. С. 3.
1208. Наукова конференція. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 215. 18 листопада. С. 3.
1209. Наукове засідання Економічної комісії НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 110. 1 травня. С. 4.
1210. Наукове засідання Економічної комісії НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 81. 1 квітня. С. 3.
1211. Наукове т-во ім. Шевченка в Нью Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1987. Ч. 38. 27 лютого. С. 3.
1212. Наукове товариство ім. Шевченка в ЗДА відбуде свої четверті загальні збори. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 19. 29 січня. С. 1.
1213. Наукове товариство ім. Шевченка влаштувало три наукові конференції в Нью Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 100. 27 травня. С. 4.
1214. Наукове товариство ім. Шевченка вшанувало пам'ять сл. п. проф. Володимира Січинського. *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 241. 20 грудня. С. 1.
1215. Наукове товариство ім. Шевченка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 201. 19 жовтня. С. 3.
1216. Наукове товариство ім. Шевченка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 161. 21 серпня. С. 4.
1217. Наукове товариство ім. Шевченка. *Свобода* (Нью-Йорк). 1963. Ч. 42. 6 березня. С. 3.

1218. Науковий з'їзд в Нью-Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1953. Ч. 258. 16 грудня. С. 3
1219. Науковий збір Богословського наукового товариства у Львові. *Діло* (Львів). 1938. Ч. 72. 31 березня. С. 4.
1220. Наукові доповіді в А.В. НТШ в академічному році 1951–2. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 218. 19 вересня. С. 4.
1221. Наукові зібрання НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 285. 8 грудня. С. 3.
1222. Наукові конференції та доповіді. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 86. 9 травня. С. 5.
1223. Наукові нотатки. *Вісті УТГІ* (Регенсбург). 1952. Ч. 1. Січень-лютий. С. 14.
1224. Наукові установи Нью Йорку вшановують пам'ять Шевченка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 60. 11 березня. С. 1.
1225. Наукові, громадські і господарські справи на засіданні Управи НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1988. Ч. 111. 14 червня. С. 1.
1226. Науковою конференцією НТШ розпочало відзначення 50-ліття подій на Закарпатті. *Свобода* (Нью-Йорк). 1988. Ч. 77. 26 квітня. С. 1, 3.
1227. Національний музей у 1924 р. *Діло* (Львів). 1925. Ч. 8. 13 січня. С. 3.
1228. Національний музей у Львові. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1926. Ч. 45. 25 лютого. С. 1.
1229. Національний хор. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 24. 7 вересня. С. 4.
1230. Наш Другий з'їзд. *Громадянка* (Аугсбург ; Мюнхен). 1947. Ч. 5. Травень. С. 4.
1231. Наш культурний референдум. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 267. 15 листопада. С. 4.
1232. Наш Львів. Ювілейний збірник. *Свобода* (Нью-Йорк). 1967. Ч. 27. 15 лютого. С. 6.

1233. «Наш Львів» нова поява на українському книжковому ринку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 142. 2 липня. С. 1.
1234. Несторович В. Митці документують свою творчість. Інтерв'ю з журі виставки українського мистецтва у вільному світі. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 173. 9 вересня. С. 3.
1235. Нечаєв О. Перший голова уряду України. *Урядовий кур'єр*. 2000. № 152. 19 серпня.
1236. Нижанківська Меланія. Святкові моменти. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 5. травень. С. 9–10.
1237. Німців Мирослав Д. «Тайни» архітектури українських церков. *Свобода* (Нью-Йорк). 1979. Ч. 41. 29 грудня. С. 3.
1238. Нова мистецька праця. *Київ* (Філадельфія). 1950. Ч. 2. Вересень-жовтень. С. 118.
1239. Нова праця про Галицько-Волинську державу. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 57. 25 березня. С. 5.
1240. Нова праця про назву України. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 125. 1 червня. С. 3.
1241. Нова розвідка про українську галицьку хату: Мистецтво. *Діло* (Львів). 1923. № 206. 22 грудня. С. 7.
1242. Нова українська католицька церква у ЗДА. *Християнський голос* (Мюнхен). 1951. № 5. С. 5.
1243. Нова українська церква в Бразилії. *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 1 (3). 4 січня. С. 4.
1244. Нова управа Світової федерації українських жіночих організацій. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 124. 30 червня. С. 1.
1245. Нова управа СФУЖО. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1954. Ч. 10. С. 23.
1246. Нова управа ЦПУЕ. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1947. Ч. 84. 22 листопада. С. 2.
1247. Нова церква у Виппені. *Шлях* (Філадельфія). 1949. 20 листопада.

1248. Нове число «Українського кварталника» присвячене Карпатській Україні. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 202. 20 жовтня. С. 1.

1249. Нове число недільного видання «Свободи». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 109. 30 квітня. С. 1.

1250. Новий випуск «Українського історика». *Свобода* (Нью-Йорк). 1978. Ч. 66. 24 березня. С. 3.

1251. Новий Науковий збірник УВАН у ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 81. 29 квітня. С. 3.

1252. Новий тижневий літератури, мистецтва і культури. Приймається замовлення на недільне видання «Свободи». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 229. 2 жовтня. С. 1, 4.

1253. Новий храм на Закарпатті. *Мета* (Ужгород). 1934. № 35. 9 вересня. С. 5.

1254. Новиков В. Соловецька голгофа для українців. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 107. 12 червня. С. 19.

1255. Новинки з Централі. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 8. Вересень. С. 10.

1256. Новинки. «Українська порцеляна». *Діло* (Львів). 1936. Ч. 283. 23 жовтня. С. 6.

1257. Новинки. 10 літ журналу «Кооперативна Республіка». *Діло* (Львів). 1937. Ч. 273. 11 грудня. С. 8.

1258. Новинки. *Україніса*. *Діло* (Львів). 1925. Ч. 148. 7 липня. С. 4.

1259. Новинки. *Україніса*. *Діло* (Львів). 1926. Ч. 204. 15 вересня. С. 4.

1260. Новинки. Вже вийшла з друку. *Діло* (Львів). 1933. Ч. 248. 21 вересня. С. 5.

1261. Новинки. Вистава славянського народнього мистецтва у Празі. *Діло* (Львів). 1937. Ч. 121. 4 червня. С. 7.

1262. Новинки. Виставка української книги в Бельгії. *Діло* (Львів). 1927. Ч. 15. 22 січня. С. 4.

1263. Новинки. Відзначення нашого земляка. *Діло* (Львів). 1930. Ч. 213. 25 вересня. С. 5.
1264. Новинки. Відзначення українського артиста на виставі в Льос Анджельос. *Діло* (Львів). 1933. Ч. 143. 5 червня. С. 4.
1265. Новинки. Відзначення українського дослідника. *Діло* (Львів). 1927. Ч. 188. 25 серпня. С. 3.
1266. Новинки. Відкриття вистави народніх тканин і вишивок. *Діло* (Львів). 1935. Ч. 246. 15 вересня. С. 6.
1267. Новинки. З українського наукового життя за кордоном. *Діло* (Львів). 1929. Ч. 236. 23 жовтня. С. 5.
1268. Новинки. З українського наукового життя за кордоном. *Діло* (Львів). 1929. Ч. 272. 8 грудня. С. 4.
1269. Новинки. З українського наукового життя за кордоном. *Діло* (Львів). 1930. Ч. 12. 18 січня. С. 4.
1270. Новинки. З українського наукового життя за кордоном. *Діло* (Львів). 1930. Ч. 40. 22 лютого. С. 4.
1271. Новинки. Загальні збори Українського т-ва прихильників книги в Празі. *Діло* (Львів). 1933. Ч. 143. 5 червня. С. 4.
1272. Новинки. Загальні збори Українського т-ва прихильників книги в Празі. *Діло* (Львів). 1930. Ч. 101. 10 травня. С. 5.
1273. Новинки. Засідання Етнографічної комісії НТШ. *Діло* (Львів). 1935. Ч. 289. 29 жовтня. С. 6.
1274. Новинки. Комітет вшанування пам'яти Василя Крижанівського. *Діло* (Львів). 1926. Ч. 284. 22 грудня. С. 5.
1275. Новинки. Музей «Бойківщина» в Самборі. *Діло* (Львів). 1936. Ч. 145. 1 липня. С. 5.
1276. Новинки. Музей Наук. т-ва ім. Шевченка у Львові. *Діло* (Львів). 1931. Ч. 172. 4 серпня. С. 5.
1277. Новинки. Музей Наук. т-ва ім. Шевченка у Львові. *Діло* (Львів). 1931. Ч. 26. 5 лютого. С. 5.

1278. Новинки. Музей Наукового т-ва ім. Шевченка у Львові. *Діло* (Львів). 1930. Ч. 219. 3 жовтня. С. 5.

1279. Новинки. Музей Наукового т-ва ім. Шевченка у Львові. *Діло* (Львів). 1932. Ч. 223. 8 жовтня. С. 5.

1280. Новинки. Музей Наукового т-ва ім. Шевченка у Львові. *Діло* (Львів). 1933. Ч. 296. 9 листопада. С. 6.

1281. Новинки. Нова праця доц. В. Січинського. *Діло* (Львів). 1936. Ч. 98. 5 травня. С. 6.

1282. Новинки. Нова церква на Пряшівщині. *Діло* (Львів). 1939. Ч. 131. 11 червня. С. 11.

1283. Новинки. Передплатники «Світ Дитини». *Діло* (Львів). 1922. Ч. 29. 7 жовтня. С. 6.

1284. Новинки. Українська мистецька виставка. *Діло* (Львів). 1923. Ч. 29. 11 травня. С. 3.

1285. Новицький Святослав. Історичний шлях УАПЦ. *Свобода* (Нью-Йорк). 1992. Ч. 145. 31 липня. С. 2, 4.

1286. Нові академічні органи в УТІ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 201. 19 жовтня. С. 4.

1287. Нові дійсні члени НТШ в Америці. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 103. 24 квітня. С. 3.

1288. Нові знахідки мап України XVII–XVIII ст. *Діло* (Львів). 1935. № 187. 17 липня. С. 3.

1289. Нові знахідки мап України. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1935. Ч. 178. 2 серпня. С. 1.

1290. Нові книжки й видання. Українське мистецтво. *Діло* (Львів). 1926. Ч. 224. 10 жовтня. С. 4.

1291. Нові книжки й журнали. [Лев Безручко. З піснею по світах і рідних закутках. Нью-Йорк, 1951. 128 с.]. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 255. 1 листопада. С. 5.

1292. Нові книжки й журнали. *Діло* (Львів). 1934. Ч. 244. 13 вересня. С. 8.
1293. Нові книжки й журнали. *Діло* (Львів). 1934. Ч. 258. 27 вересня. С. 8.
1294. Нові книжки й журнали. *Діло* (Львів). 1936. Ч. 146. 2 липня. С. 7.
1295. Нові книжки й журнали. *Діло* (Львів). 1936. Ч. 292. 29 грудня. С. 9.
1296. Нові книжки й журнали. *Діло* (Львів). 1939. Ч. 131. 11 червня. С. 15.
1297. Нові книжки й журнали. *Діло* (Львів). 1939. Ч. 188. 19 серпня. С. 14.
1298. Нові книжки й журнали. Кооперативна республіка. *Діло* (Львів). 1937. Ч. 128. 13 червня. С. 10.
1299. Нові книжки й журнали. Мистецтво. *Діло* (Львів). 1932. Ч. 271. 7 грудня. С. 6.
1300. Нові книжки й журнали. Нова хата. *Діло* (Львів). 1936. Ч. 112. 21 травня. С. 9.
1301. Нові книжки й журнали. Сьогочасне й минуле. *Діло* (Львів). 1939. Ч. 50. 5 березня. С. 14.
1302. Нові книжки. В. Січинський, Український тризуб і прапор. Видавнича спілка «Тризуб», Вінніпег, 1953. 69+2 с. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 171. 13 серпня. С. 4.
1303. Нові книжки. *Український вісник* (Берлін). 1941. № 14. 1 червня. С. 9.
1304. Нові комісії. Вісті Наукового товариства ім. Шевченка. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 128. 11 липня. С. 3.
1305. Н...р. Концерти Української Республіканської Капелі в Бельгії. *Воля* (Відень). 1920. Ч. 2. Т. 2. С. 81–82.
1306. НТШ відбуло 18-ті звичайні загальні збори. *Свобода* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 233. 22 березня. С. 1, 4.

1307. НТШ відзначило 25-річчя проголошення самостійности Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 83. 1 травня. С. 1.

1308. НТШ відзначило в Торонто 50-ліття Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 119. 27 червня. С. 4.

1309. НТШ і Болгарська ліга влаштовують спільну конференцію у честь Т. Шевченка. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 97. 22 травня. С. 1.

1310. НТШ і УВАН у ЗДА скликають спільний науковий з'їзд. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 172. 14 серпня. С. 3.

1311. НТШ пригтовляється до відзначення 100-річчя, створено Ювілейний комітет. *Свобода* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 204. 7 листопада. С. 1.

1312. НТШ протестує проти московських вироків. *Свобода* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 36. 25 лютого. С. 1.

1313. НТШ у ЗДА й Американський Болгарський союз влаштовують конференцію на пошану Ю. Венелина. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 211. 12 листопада. С. 1.

1314. О.-кча. «Чужинці про Україну». Книга В. Січинського англійською мовою. *Українські вісті* (Берлін). 1954. Ч. 65. 15 серпня. С. 4.

1315. О. М. Із празького життя. *Український вісник* (Берлін). 1943. № 3. 7 лютого. С. 8.

1316. О. М. Свято самостійности Карпатської України. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 67. 8 квітня. С. 3.

1317. О. С. Розгром української інтелігенції на Україні. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1933. Ч. 290. 8 листопада. С. 2.

1318. О. Соп-ки. Сорок вечорів у році: Про діяльність Літературно-мистецького клубу в Нью-Йорку. *Вільне слово* (Нью-Йорк). 1958. 1 лютого.

1319. О. Т. [Рецензія]. Нова книжка з історії української архітектури. *Вісті Товариства українських інженерів Америки*. 1952. № 1. Рец. на кн.: Січинський В. Пам'ятки української архітектури. 1. Філадельфія: Америка, 1952. 63 с, іл.

1320. О. Ф. В Літературно-мистецькому клубі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 234. 5 грудня. С. 3.
1321. Об'єднання прихильників визвольної боротьби України, відділ в Нью-Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 12. 20 січня. С. 3.
1322. Обідний Михайло. П'ятиліття педагогічного інституту в Празі. *Діло* (Львів). 1929. № 42. 26 лютого. С. 3–4.
1323. Обідний Михайло. Український високий педагогічний інститут у Празі (1923–1933). *Діло* (Львів). 1933. Ч. 50. 1 березня. С. 3.
1324. Обідний Михайло. Український високий педагогічний інститут у Празі (3 нагоди п'ятиліття існування: 1923–1928). *Діло* (Львів). 1929. № 4. 4 січня. С. 1–2.
1325. Обласний Комітет метрополітанської округи Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 194. 16 вересня. С. 3.
1326. Овсієнко В. Пам'яті Соловецького етапу. *Урядовий кур'єр*. 2007. № 204. 2 листопада. С. 13.
1327. Огляди. Українські високі школи. Заснування Інституту заочного навчання при УВУ. *Сьогочасне й минуле* (Мюнхен). 1949. С. 82–86.
1328. Оголошення. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1938. Ч. 73. 30 березня. С. 2.
1329. Окружний з'їзд. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 7. С. 24–25.
1330. Ол. Ог-ин. [Рецензія]. *Наші дні* (Львів). 1943. № 10. 1 жовтня. С. 15. Рец. на кн.: Володимир Січинський. Юрій Нарбут. 1886–1920. Краків; Львів: Українське видавництво. 1943. 63 с.
1331. Ол. Попів [Юрій Попів]. Апостол правди. *Православний українець* (Мічиган). 1977. Ч. 146. С. 12.
1332. Олександрів Борис. Як сказати тобі... (Е. Чехівській). *Молода Україна* (Торонто; Нью-Йорк). 1971. Ч. 193. С. 2.
1333. Олена Володимирівна Чехівська. Некролог. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 210. 15 листопада. С. 3.
1334. Ом. Музей визвольної боротьби України. *Український вісник* (Берлін). 1943. № 6. 21 березня. С. 9.

1335. Онацький Євген. Рід у світогляді і обрядовості українського народу. *Розбудова держави* (Клівленд). 1954. Ч. 3 (14). С. 12–17.

1336. Онищенко В. Свідчення вандалізму. *Українське слово*. 2002. Ч. 28. 11–17 липня.

1337. Опубліковано книжку проф. Д. Антоновича «Українська культура». *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 125. 6 липня. С. 1.

1338. Ора. Вшанували великого закарпатця. *Свобода* (Нью-Йорк). 1983. Ч. 58. 29 березня. С. 3.

1339. Організація виставки праці укр. еміграції. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1925. Ч. 38. 16 лютого. С. 2.

1340. Організація групи «Передісторії та ранньої історії України з допоміжними науками». *Бюлетень Української вільної академії наук* (Аугсбург). 1946. Ч. 1. 20 січня. С. 7.

1341. Орелецький Василь. Український вільний університет 1921–1945. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 202. 20 жовтня. С. 3.

1342. Оришкевич Остап. Минуле і сучасне У.В.У. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 95. 24 квітня. С. 3.

1343. Ортинський Любомир О. Москва про імігрантів у ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 69. 11 квітня. С. 2.

1344. Особисте. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1955. Ч. 1. січень. С. 9.

1345. Остерська Марія. Ідеолог християнської держави. Виповнилося 130 років від дня народження Володимира Чехівського. *Україна Молода*. 2006. № 130. 20 липня.

1346. Островерха Михайло. [Рецензія]. Відважний жрець музи. *Америка* (Філадельфія). 1956. 31 жовтня.

1347. Островерха Михайло. [Рецензія]. Українське дерев'яне будівництво і різьба. *Назустріч* (Львів). 1937. № 22. 15 листопада. С. 4, іл. Рец. на: Січинський В. Українське дерев'яне будівництво і різьба. Вступ англ. мовою М.-С. Гамбаль. Львів: Накл. укр. робітн. союзу в США, 1936. 34 с., іл.; 5 окр. л. іл.

1348. Островерха Михайло. 35 років муравлиної праці. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 13. 21 січня. С. 3.

1349. Очерк взаимоотношений вооруженных сил Юга России и представителей французского командования. *Русский архив* (Берлин). 1925. Т. 16. С. 236–237.

1350. Оцінка праці проф. В. Січинського «Роксоляна» (В листах до автора). *Визвольний шлях* (Лондон). 1957. Кн. 11/47 (121). С. 1318.

1351. П. К. [Петро Курінний]. Річні збори «Гуртка діячів українського плястичного мистецтва». *Діло* (Львів). 1924. Ч. 5. 5 січня. С. 4.

1352. П. К. [Петро Курінний]. Український вільний університет у Мюнхені. *Слово* (Регенсбург). 1946. Ч. 9. 3 березня. С. 3.

1353. П. К-ий. [Петро Курінний]. Трипільська культура на Україні. *Арка* (Мюнхен). 1947. Ч. 1. липень. С. 14.

1354. П. Мапи України на світовій виставі у Шікаго (Проф. Пікард цікавиться Україною). *Діло* (Львів). 1933. Ч. 239. 12 вересня.

1355. П. Т-нко. З життя нашої еміграції. Свято в Українському високому педагогічному інституті імени М. Драгоманова в Празі. *Діло* (Львів). 1930. Ч. 10. 16 січня. С. 3.

1356. Павлушкова Наталя. СВУ і СУМ. *Свобода* (Нью Йорк). 1960. Ч. 56. 24 березня. С. 2.

1357. Павлушкова Наталя. СВУ і СУМ. *Свобода* (Нью Йорк). 1960. Ч. 57. 25 березня. С. 2.

1358. Павлушкова Наталя. СВУ і СУМ. *Свобода* (Нью Йорк). 1960. Ч. 58. 26 березня. С. 2.

1359. Павлушкова Наталя. СВУ і СУМ. *Свобода* (Нью Йорк). 1960. Ч. 59. 29 березня. С. 2.

1360. Павлушкова Наталя. СВУ і СУМ. *Свобода* (Нью Йорк). 1960. Ч. 60. 30 березня. С. 2.

1361. Павлушкова Наталя. СВУ і СУМ. *Свобода* (Нью Йорк). 1960. Ч. 61. 31 березня. С. 2.

1362. Павлушкова Наталя. СВУ і СУМ. Свобода (Нью Йорк). 1960. Ч. 62. 1 квітня. С. 2.

1363. Павлюк М. Під соснами Сандормоха. *Літературна Україна*. 2002. № 40. 7 листопада. С. 2.

1364. Пагіря Олександр. Невідомі листи делегації уряду Карпатської України до уряду Угорщини. *З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ*. 2009. № 1 (32). С. 49–60.

1365. Падох Ярослав. Останній могіканин. *Закарпатська правда*. 1992. 29 вересня.

1366. Падох Ярослав. Останній могіканин: Вікентій Шандор (з приводу 80-ліття). *Свобода* (Нью-Йорк). 1988. Ч. 127. 7 липня. С. 2.

1367. Падох Ярослав. Останній могіканин: Вікентій Шандор (з приводу 80-ліття). *Свобода* (Нью-Йорк). 1988. Ч. 128. 8 липня. С. 2, 4.

1368. Падох Ярослав. У сорокліття Американського НТШ (1947–1987). *Свобода* (Нью-Йорк). 1987. Ч. 135. 17 липня. С. 3.

1369. Пазуняк Наталія. Олена Володимирівна Чехівська (Посмертна згадка). *Українка в світі*. (Нью-Йорк). 1970. січень-березень. С. 3–5.

1370. Пазуняк Наталія. У 10-річчя смерті Олени В. Чехівської. *Українка в світі* (Нью-Йорк). 1979. грудень. С. 29.

1371. Пакулько Надія. Святиня і твердиня українського духу. *Подільські вісті* (Хмельницький). 2011. № 66–67. 5 травня. С. 2.

1372. Пам'яті Вікентія Шандора. *Календар «Просвіти» на 2004 рік*. Історико-краєзнавче видання / укладач П. Федака. Ужгород, 2004. С. 228–229.

1373. Пам'яті проф. Вол. Січинського НТШ влаштувало 15 груд. 1962 р. в Нью Йорку, УІА, конференцію та виставку праць ученого. *Нотатки з мистецтва* (Філадельфія). 1963. Ч. 1. С. 43.

1374. Панахида і посвячення пам'ятника. *Свобода* (Нью-Йорк). 1972. Ч. 179. 28 вересня. С. 3.

1375. Паранюк Є. Спомин крізь призму років. *Календар «Просвіти» на 2004 рік*. Історико-краєзнавче видання / Укладач П. Федака. Ужгород, 2003. С. 143–145.

1376. Париські українці голодним братам. Добродійний концерт і базар. *Львів (Діло)*. 1934. № 130. 20 травня. С. 1.

1377. ПАУК створила підготовчий комітет для скликання Світового конгресу вільних українців восени 1961 р. *Свобода (Нью-Йорк)*. 1960. Ч. 210. 1 листопада. С. 1.

1378. Пачовський Роман. Десять років Об'єднання мистців українців в Америці. *Свобода (Нью-Йорк)*. 1962. Ч. 139. 24 липня. С. 2.

1379. Пачовський Роман. Десять років Об'єднання мистців українців в Америці. *Свобода (Нью-Йорк)*. 1962. Ч. 140. 25 липня. С. 2.

1380. Пачовський Роман. Десять років Об'єднання мистців українців в Америці. *Свобода (Нью-Йорк)*. 1962. Ч. 141. 26 липня. С. 2.

1381. Пачовський Роман. Десять років Об'єднання мистців українців в Америці. *Свобода (Нью-Йорк)*. 1962. Ч. 142. 27 липня. С. 2.

1382. Пачовський Роман. Десять років Об'єднання мистців українців в Америці. *Свобода (Нью-Йорк)*. 1962. Ч. 143. 28 липня. С. 2, 4.

1383. Певний Богдан. «Я почуваю себе, як Садко...». Українське малярство за кордоном. *Україна (Київ)*. 1989. № 42. С. 12–13.

1384. Певний Богдан. Від сюжету до стилю (Про шукання за самобутністю в українському мистецтві). *Свобода (Нью-Йорк)*. 1978. Ч. 15. 20 січня. С. 2.

1385. Певний Богдан. Від сюжету до стилю (Про шукання за самобутністю в українському мистецтві). *Свобода (Нью-Йорк)*. 1978. Ч. 18. 25 січня. С. 2.

1386. Певний Богдан. Від сюжету до стилю (Про шукання за самобутністю в українському мистецтві). *Свобода (Нью-Йорк)*. 1978. Ч. 19. 26 січня. С. 2.

1387. Педагогічний з'їзд. *Діло (Львів)*. 1935. Ч. 273. 13 жовтня. С. 1.

1388. Пекар А. «Спомини» д-ра В. Шандора. *Свобода* (Нью-Йорк). 1996. Ч. 189. 3 жовтня. С. 2–3.
1389. Перша наукова конференція. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 4. 8 січня. С. 5.
1390. Перша повакаційна вистава в Музею Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. *Діло* (Львів). 1935. Ч. 244. 13 вересня. С. 1.
1391. Перша спільна наукова конференція НТШ і Т-ва правників. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 221. 27 листопада. С. 1.
1392. Перша церква на Закарпатті візантійського стилю. *Наша культура* (Львів). 1935. Кн. 7. С. 464.
1393. Перший курс викладів у зимовому семестрі 1956/57. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 184. 26 вересня. С. 3.
1394. Перший курс викладів Університету українознавства академічного 1957/58. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 184. 25 вересня. С. 3.
1395. Перший цикл викладів у зимовому семестрі 1955/56. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 201 19 жовтня. С. 3.
1396. Перші кроки «недостріляних» українців у повоєнній Америці (очима свідка). *Український православний календар* (Іллінойс). 1991. С. 92–96.
1397. Пилипець Мирон О. Мазепинська виставка у Вашингтоні. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 54. 22 березня. С. 3.
1398. Пилишенко Василь. День українського моря. *Свобода* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 80. 30 квітня. С. 2.
1399. Пилявець А. Автокефалія православної церкви на Україні. *Людина і світ*. 1990. № 5. С. 19–24.
1400. Пилявець А. Хрещениця ДПУ. З історії Діяльно-Христової церкви. *Людина і світ*. 1992. № 6. С. 26–29.
1401. Писаренко Олекса. Архітектурні роботи Т. Г. Шевченка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 45. 9 березня. С. 5.

1402. Під знаком XII Конгресу відбулося засідання Політичної ради УККА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 199. 23 жовтня. С. 1, 3.

1403. Підготовка Світового конгресу української вільної науки. *Свобода* (Нью-Йорк). 1967. Ч. 129. 14 липня. С. 3.

1404. Підсумки відвідин проф. Ю. Бойка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 152. 9 серпня. С. 2.

1405. Плющ Василь. Спілка визволення України і Спілка української молоді (До 50-ліття заснування СВУ–СУМ та 45-ліття процесу над ними). *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 66. 8 квітня. С. 2.

1406. Плющ Василь. Спілка визволення України і Спілка української молоді (До 50-ліття заснування СВУ–СУМ та 45-ліття процесу над ними). *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 67. 9 квітня. С. 2.

1407. Плющ Василь. Спілка визволення України і Спілка української молоді (До 50-ліття заснування СВУ–СУМ та 45-ліття процесу над ними). *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 68. 10 квітня. С. 2.

1408. Плющ Василь. Спілка визволення України і Спілка української молоді (До 50-ліття заснування СВУ–СУМ та 45-ліття процесу над ними). *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 69. 11 квітня. С. 2.

1409. Плющ Василь. Спілка визволення України і Спілка української молоді (До 50-ліття заснування СВУ–СУМ та 45-ліття процесу над ними). *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 71. 12 квітня. С. 2.

1410. Плющ Василь. Спілка визволення України і Спілка української молоді (До 50-ліття заснування СВУ–СУМ та 45-ліття процесу над ними). *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 72. 15 квітня. С. 2.

1411. Плющ Василь. Спілка визволення України і Спілка української молоді (До 50-ліття заснування СВУ–СУМ та 45-ліття процесу над ними). *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 73. 16 квітня. С. 2.

1412. Плющ Василь. Спілка визволення України і Спілка української молоді (До 50-ліття заснування СВУ–СУМ та 45-ліття процесу над ними). *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 74. 17 квітня. С. 2.

1413. Плющ Василь. Спілка визволення України і Спілка української молоді (До 50-ліття заснування СВУ–СУМ та 45-ліття процесу над ними). *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 75. 18 квітня. С. 2–3.

1414. По Конвенції США. П'ятниця, 26 листопада 1965 р. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 11. грудень. С. 28–33.

1415. По Союзу укр. емігр. організацій у Франції. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 34. 14 вересня. С. 28–29.

1416. Побажання Об'єднання українських жінок на еміграції. Мінхен, Дахаверштрассе 9/II. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1949. Ч. 7. С. 3.

1417. «Побратими». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1938. Ч. 144. 23 червня. С. 2.

1418. Повідомлення ректора Ужгородського державного університету професора Володимира Сливки про присвоєння Вікентію Шандору звання Почесного доктора (Doctora Honoris Causa) Ужгородського університету. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді* / редкол.: Й. О. Баглай, Д. Д. Данилюк [та ін.], упоряд. і наук. ред. Павло Федака. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 9.

1419. Повідомлення У.Н.С. в справі курсів українознавства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 18. 28 січня. С. 5.

1420. Повне видання творів Тараса Шевченка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 65. 4 квітня. С. 3.

1421. Повстенко О. Невдалий твір про мистецтво. *Час* (Фюрт біля Нюрнберга). 1948. 31 жовтня.

1422. *Подільська воля*. (Кам'янець-Подільський). 1917. № 25. 24 грудня. С. 1–4.

1423. *Подольський край*. (Кам'янець-Подільський). 1919. 28 юня.

1424. *Подольський край*. (Кам'янець-Подільський). 1919. № 27. 17 серпня. С. 4.

1425. Подяка. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1955. Ч. 10. жовтень. С. 5.

1426. Подяка. *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 223. 25 листопада. С. 3.

1427. Пожертви для музею. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 1 січень. С. 12.
1428. Позаочний курс «Історії української культури». *Українські вісті* (Новий Ульм). 1948. Ч. 14. 14 лютого. С. 6.
1429. Політична і Дирекційна ради УКК відбули свої збори. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 228. 26 листопада. С. 1.
1430. Поліщук Віктор. Потреба писати спогади. *Свобода* (Нью-Йорк). 1986. Ч. 80. 29 квітня. С. 2.
1431. Полонська-Василенко Н. До історії Українського вільного університету. *Свобода* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 140. 3 серпня. С. 2.
1432. Полонська-Василенко Н. До історії Українського вільного університету. *Свобода* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 141. 4 серпня. С. 2.
1433. Полтава Леонід. Митрополит-мученик Василь Липківський (До 30-річчя з дня смерті). *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 35. 23 лютого. С. 2.
1434. Полякова Ю. Первый артистический клуб Харькова. *Харьков. Что? Где? Когда?* 2001. № 8. С. 12–13.
1435. Поправка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 115. 17 червня. С. 4.
1436. Посвячення нагробника на могилі д-ра Івана Раковського. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 229. 2 жовтня. С. 1.
1437. Посмертна згадка. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 1. Січень. С. 22.
1438. Посмертні згадки. *Нове життя* (Філадельфія). 1970. Ч. 2. Лютий. С. 14.
1439. Постанови й Закони про штати дипломатів УНР за кордоном в 1919–20 років. *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 12. 20 січня. С. 5.
1440. Похорон проф. Володимира Січинського. *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 124. 30 червня. С. 4.
1441. Почав виходити «Вісник» Головної управи Карпатського Союзу в ЗСА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 138. 5 серпня. С. 1.

1442. Починається Український науковий з'їзд в Нью-Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 258. 16 грудня. С. 3.

1443. Праця в міністерстві. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 34. 21 вересня.

1444. Праця для Енциклопедії українознавства. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1957. Ч. 2. С. 14.

1445. Представники КУК і УКК відбули спільні наради. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 60. 30 березня. С. 1.

1446. Президент Кеннеді привітав Наукове т-во ім. Шевченка з 90-річчям, яке відзначено в Нью-Йорку науковими конференціями, бенкетом і Шевченківською академією. *Свобода* (Нью-Йорк). 1963. Ч. 46. 12 березня. С. 1.

1447. Президент Форд і Джиммі Картер привітали XII Конгрес українців Америки... *Свобода* (Нью-Йорк). 1976. Ч. 194–195. 12–13 жовтня. С. 1, 3, 8.

1448. Президія й делегатки Світового конгресу українського жіноцтва. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1959. Ч. 7–8. С. 3, 19.

1449. Президія НТШ протестує проти засуду письменників у Києві. *Свобода* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 68. 14 квітня. С. 1.

1450. Преловська І. М. Другий собор УАПЦ. 1927 рік. До 80-ліття відродження УАПЦ. *Наша віра* (Київ). 2001. № 10 (162). С. 4–5.

1451. Преловська І. М. Другий собор УАПЦ. 1927 рік. До 80-ліття відродження УАПЦ. *Наша віра* (Київ). 2001. № 11 (163). С. 4–5.

1452. Преловська Ірина. Благовісник УАПЦ В. М. Чехівський (1876–1938) (біографічна довідка). *Бористен* (Дніпропетровськ). 2000. № 12 (114). С. 17.

1453. Преловська Ірина. Відправа благовісника. *Розбудова держави* (Київ). 1996. № 1 (42). С. 45–51.

1454. Преловська Ірина. Доля благовісника. *Старожитності* (Київ). 1995. Ч. 5–6 (72–73). С. 24–25.

1455. Преловська Ірина. Доля благовісника. *Український альманах* (Київ). 2000. С. 75–81.
1456. Прилюдна наукова конференція. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 55. 23 вересня. С. 3.
1457. Присутній. Свято державности Карпатської України в Мюнхені. *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 69. 12 квітня. С. 3.
1458. Присутній. 900-річчя м. Кам'янця-Подільського. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 15. 23 січня. С. 4.
1459. Присутня. Ювілей окружної ради СУА. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1971. Ч. 1. С. 18–19.
1460. Приходько Віктор. Проф. д-р Володимир Січинський (3 нагоди 60-ліття). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 137. 20 липня. С. 3.
1461. Приходько Віктор. Український технічно-господарський інститут (До п'ятиліття відновлення). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 257. 4 листопада. С. 2–3.
1462. Приходько Євген, Вировий Євген. Бюлетень Ч. 6 Українського громадського видавничого фонду (26 січня 1924 р.). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1924. Ч. 44. 23 лютого. С. 2.
1463. Прицак Омелян. Некролог із постскриптумом («Історичні джерела та їх використання», Видавництво «Наукова думка», Київ, 1964–1972. Т. I–VII). *Свобода* (Нью-Йорк). 1977. Ч. 114. 19 травня. С. 24.
1464. Про рух українського народу до освіти. Промова Володимира Чехівського на відкритті Кам'янець-Подільського народного українського університету. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. 4 (22) листопада.
1465. Про утворення Комітету увічнення пам'яті Тодося Осьмачки. *Свобода* (Нью-Йорк). 1963. Ч. 73. 19 квітня. С. 4.
1466. Проблема ССРСР на широкому форумі (Представники УККА на конференції Колґейт університету у Гемилтоні). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 154. 12 серпня. С. 2.

1467. Програма українського наукового з'їзду в Нью Йорку, присвяченого 80-літтю Наукового товариства ім. Шевченка і 35-літтю Української академії наук. *Свобода*. (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 264. 24 грудня. С. 3.

1468. Промова д-ра В. Шандора на поминках по проф. А. Штефанові. *Свобода* (Нью-Йорк). 1986. Ч. 234. 9 грудня. С. 3.

1469. Протест письменників і журналістів. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1930. Ч. 60. 14 березня. С. 2.

1470. Проти червоного терору. Протест Т-ва українських письменників і журналістів у Празі. *Діло* (Львів). 1930. Ч. 51. 7 березня. С. 4.

1471. Протокол з ХХІІ Звичайної Конвенції Українського народного союзу, яка відбулася в днях 22–28 травня 1950 року в готелі Голенден, Клівленд. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 214. 15 вересня. С. 13–16.

1472. Протокол річного засідання головного уряду Українського народного союзу, що відбулося на оселі УНСоюзу Союзівці в днях від 8-го до 10-го червня 1988 р. *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 29. 15 лютого. С. 3–6.

1473. Проф. В. Січинський добудовує катедру в ЗДА: (Від нашої стокгольмської редакції). *Українське слово* (Париж). 1952. № 569. 5 жовтня.

1474. Проф. В. Січинський проектує викінчення кафедр. храму в Ньюарку. *Шлях* (Філадельфія). 1953. 26 липня.

1475. Проф. Володимир Січинський [некролог]. *Визвольний шлях* (Лондон). 1962. Кн. 7–8 (176). С. 816–817.

1476. Проф. Володимир Січинський, видатний український науковець і діяч, помер у Петерсоні, Н. ДЖ. *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 121. 27 червня. С. 1.

1477. Проф. Володимир Січинський. *Америка* (Філадельфія). 1949. Жовтень.

1478. Проф. Володимир Січинський. *Шлях* (Філадельфія). 1949. 20 листопада.

1479. Проф. д-р Р. Смаль-Стоцький однодушно перевибраний на голову НТШ в ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 22. 3 лютого. С. 1, 3.

1480. Проф. д-р Р. Смаль-Стоцький перевибраний на голову Наукового товариства ім. Шевченка в ЗДА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 223. 1 грудня. С. 1, 4.

1481. Проф. д-р Роман Смаль-Стоцький переобраний на голову НТШ в Америці. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 228. 29 листопада. С. 1, 4.

1482. Проф. Р. Смаль-Стоцький переобраний на голову, проф. В. Стецюк на наукового секретаря НТШ в ЗДА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 242. 31 грудня. С. 1, 6.

1483. Проф. Р. Смаль-Стоцький обраний головою Американського відділу НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 266. 7 жовтня. С. 1.

1484. Проф. Роман Смаль-Стоцький перевибраний на голову НТШ в Нью Йорку. Загальні збори виявили поважний ріст та розгорнення активності т-ва. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 20. 1 лютого. С. 1.

1485. Проф. Січинський у Америці. *Український робітник* (Торонто). 1949. 27 травня. № 21.

1486. Проф. Юрій Бойко з'ясовує ціль своїх відвідин у ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 58. 27 березня. С. 1.

1487. «Професор вищої школи». Справа немалої ваги. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1947. Ч. 17. 5 травня. С. 5.

1488. Професор Володимир Січинський [Некролог]. *Гомін України* (Торонто). 1962. 7 липня.

1489. Професорський та інструкторський персонал. *Вісник Українського робітничого університету* (Прага). 1927. № 12. С. 7.

1490. Процес «Спілки визволення України». *Сила* (Львів). 1930. Ч. 12. 20 березня. С. 1–2.

1491. Процес «Спілки визволення України». *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 18. 4 травня. С. 3–7.

1492. Публікації НТШ з ділянки українознавства. *Свобода* (Нью-Йорк). 1985. Ч. 184. 26 вересня. С. 6.
1493. ПЯК. Доповідь д-ра Шандора в Пассейку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 247. 28 грудня. С. 3.
1494. П'ятий курс викладів (весняний семестр). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 114. 16 червня. С. 3.
1495. П'ятнадцятий цикл викладів академічного року 1958–59. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 59. 27 березня. С. 3.
1496. «П'ятнують» Шаповала. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1928. Ч. 200. 23 серпня. С. 2.
1497. Р. Г. Відбувся третій з'їзд карпатських українців. *Свобода* (Нью-Йорк). 1990. Ч. 211. 2 листопада. С. 4.
1498. Рада народнього університету. *Слово* (Кам'янець-Подільський). 1920. 13 листопада. С. 4.
1499. Радзикович Волод. [Рецензія]. Початки українського друкарства. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 159. 13 серпня. С. 4. Рец. на кн.: Любомир Винар. Історія українського раннього друкарства 1491–1600. 83 с.
1500. Радянин. Свято слав'янської науки. Перший з'їзд слав'янських географів та етнографів у Празі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1924. Ч. 140. 17 червня. С. 2.
1501. Радянин. Українці на Всеслав'янському з'їзді. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1924. Ч. 146. 24 червня. С. 3.
1502. Раковський Іван. Якою буде наша енциклопедія? Деякі сумніви й їх розв'язка. *Діло* (Львів). 1930. 8 лютого. № 30. С. 3.
1503. Ракоча-Білинська Ганна. Жмут думок на закінчення шкільного року. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 128. 11 липня. С. 2.
1504. Резолюції четвертих звичайних загальних зборів НТШ у ЗДА в дні 1-го лютого 1959 р. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 25. 6 лютого. С. 3.

1505. Ректори українських високих шкіл у Чехословаччині. До українських установ і організацій в справі Музею визвольної боротьби України. *Діло* (Львів). 1933. № 322. 6 грудня. С. 2.

1506. [Рецензія]. *Гомін України* (Торонто). 1957. № 11. С. 11–12. Рец. на кн.: Січинський В. Роксоляна: монографія, видання Української видавничої спілки в Лондоні. 1957. 66 с.

1507. [Рецензія]. Книжка про Крим. *Український Прометей* (Детройт). 1954. № 45. 11 листопада. Рец. на кн. Січинський В. Крим: Історичний нарис. Нью-Йорк, 1954. 32 с., іл.

1508. [Рецензія]. Польські відгуки про Івана Мазепу. *Америка* (Філадельфія). 1952. 26 лютого. Рец. на кн.: Січинський В. Іван Мазепа людина і меценат. Філадельфія, 1950. 58 с.

1509. [Рецензія]. Україна в чужинецьких коментарях і описах. *Українське слово* (Париж). 1954. № 671. Рец. на кн.: Січинський В. [Україна в коментарях чужоземців]. *Ukraine in foreign Comments and Deskription from the Vlth to XXth Century*. New-Jork: City, 1953. 236 p., il.

1510. [Рецензія]. Чужинці про українців. *Український Прометей* (Детройт). 1954. № 25. 24 червня. Рец. на кн.: Січинський В. [Україна в коментарях чужоземців]. *Ukraine in foreign Comments and Deskription from the Vlth to XXth Century*. New-Jork: City, 1953. 236 p., il.

1511. Ріжне. Українське товариство прихильників книги у Празі. *Студентський вісник* (Прага). 1931. Ч. 1–2. С. 22.

1512. Рік Духновича [Електронний ресурс]. *Вісник Книжкової палати* (Київ). 2003. № 4. URL: <http://dlib.eastview.com/browse/doc/5345808> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

1513. Ріпко Олена. Мистецьке життя Львова 1920–1930-х років. *Жовтень*. 1989. № 4. С. 69–82.

1514. Річне прилюдне зібрання. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 55. 8 березня. С. 3.

1515. Річні збори СУА. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1953. Ч. 5. Травень. С. 27–28.

1516. Річні збори Крайової ради УККА 1–2 червня 1957 р. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 213. 5 листопада. С. 1, 2.

1517. Розвиток теологічних студій і дослідів. VI наукові збори Богословського наукового товариства у Львові. *Діло* (Львів). 1938. Ч. 136. 24 червня. С. 3.

1518. Розгін Іван. Здійснюється добра ідея. *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 150. 16 серпня. С. 2.

1519. Ром Б. Наш Львів. Ювілейний збірник. 1252–1952. *Київ* (Філадельфія). 1953. Ч. 5. Вересень-жовтень. С. 263–264.

1520. Романів Ю. Тернистий шлях вченого за советів. *Український голос* (Проскурів). 1942. № 90. 8 листопада.

1521. Рубрика «3 нових видань». *Визвольний шлях* (Лондон). 1957. Кн. 2/38 (112). С. 236–238.

1522. Рудич Ю. Державне знамено України. *Неділя* (Ашаффенбург). 1946. 27 жовтня.

1523. Рудницька Мілена. П. Ковжун. Рідкий мистець – рідка людина. *Діло* (Львів). 1939. Ч. 112. 18 травня. С. 7–8.

1524. Рудницький Л. Україна пишатиметься університетом у Мюнхені. *Урядовий кур'єр*. 2002. № 204. 2 листопада. С. 11.

1525. Рудольф Гулька. Подкарпатська Русь. *Нова Україна* (Прага). 1924. Ч. 1–3. С. 244–245.

1526. Русова С. Ф. З громадського життя в Кам'янці. *Воля* (Відень). 1920. Т. 2. Ч. 5. 3 квітня. С. 210–212.

1527. С. Артисти Української республіканської капелі на Підкарпатській Україні. *Слово* (Кам'янець-Подільський). 1920. Ч. 38. 12 листопада. С. 2–3.

1528. С. Б. Мистецька галерія у Бавнд Бруку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1973. Ч. 77. 26 квітня. С. 5.

1529. С. Б. Свято подолян у Філадельфії. *Свобода* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 15. 23 січня. С. 4.
1530. С. В. Висока школа українознавства. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 189. 5 жовтня. С. 3.
1531. С. Г. [С. Гординський]. В робітні майбутніх мистців. *Свобода* (Нью-Йорк). 1955. Ч. 159. 19 серпня. С. 3.
1532. С. Гординський знову очолює Об'єднання мистців. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 248. 29 грудня. С. 1, 4.
1533. С. Гординський – новий голова Об'єднання мистців. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 70. 13 квітня. С. 1.
1534. С. Ж. В Нью Йорку відзначено 65-ту річницю ДЦ УНР в екзилі. *Свобода* (Нью-Йорк). 1985. Ч. 225. 23 листопада. С. 1.
1535. С. І. Вшанували д-ра В. Шандора. *Свобода* (Нью-Йорк). 1987. Ч. 212. 4 листопада. С. 1.
1536. С. Л. Український концерт у Парижі. *Діло* (Львів). 1930. Ч. 74. 3 квітня. С. 5.
1537. Савицький Роман. Святочна академія в 250-річчя смерті Івана Мазепи в Нью-Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 213. 4 листопада. С. 5.
1538. Савчук П. Вартісна праця. *Визвольний шлях* (Лондон). 1964. Кн. 6/197. С. 695–699.
1539. Савчук П. Вибрані твори (поезії) / Вступна стаття В. Державина; Обкладинка В. Січинського. 160 с. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 126. 10 червня. С. 3.
1540. Савчук П. Знання й ідеї. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 294. 18 грудня. С. 2.
1541. Савчук П. Український народний університет. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 138. 26 червня. С. 3.
1542. Самі себе судять. *Свобода* (Нью-Йорк). 1930. Ч. 80. 7 квітня. С. 2.
1543. Свенціцький І. Звіт Управи Національного музею у Львові за 1932 р. *Діло* (Львів). 1933. № 19. 28 січня. С. 3.

1544. Свенціцький І. Національний музей за 1928 р. *Діло* (Львів). 1929. Ч. 15. 23 січня. С. 3.

1545. Світ Іван. Велике українське свято в Бавнд-Бруку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 129. 12 липня. С. 3.

1546.. Світ Іван. Чужинці про Україну. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 228. 26 листопада. С. 3.

1547. Світ Іван. Ще про Володимира Боровиковського. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 162. 31 липня. С. 3.

1548. Світовий конгрес українською жіноцтва. *Життя* (Аугсбург). 1949. Ч. 1. січень. С. 9.

1549. «Свобода» в 1951 році. Звіт Д-ра Л. Мишуги на річних нарадах Головного уряду У.Н.Союзу. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 69. 20 березня. С. 1, 4.

1550. «Свобода» в 60-тому році свого існування. Звіт головного редактора д-ра Мишуги. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 118. 28 травня. С. 1, 4.

1551. Святкування пам'яті Шевченка науковими установами в Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 62. 16 березня. С. 4.

1552. Святкування ювілею К. Г. Солухи. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 31. 18 вересня. С. 4.

1553. Свято 1-го листопада. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 219. 13 листопада. С. 3.

1554. Свято в Чикаго. *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 58. 30 березня. С. 1.

1555. Свято Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1973. Ч. 62. 4 квітня. С. 4.

1556. Свято самостійности і соборности. *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 15. 21 січня. С. 3.

1557. Святочна академія для відзначення 50-ліття проголошення незалежности. *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 62. 5 квітня. С. 3.

1558. Святочна академія. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 47. 11 березня. С. 3.
1559. Святочна академія. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 50. 15 березня. С. 3.
1560. Святочна академія. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 20. 30 січня. С. 7.
1561. Святочна академія. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 188. 30 вересня. С. 7.
1562. Святочна академія. *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 97. 23 травня. С. 3.
1563. Святочні сходини Карпатського Союзу. *Свобода* (Нью-Йорк). 1978. Ч. 220. 12 жовтня. С. 1.
1564. Святочні сходини. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 63. 2 квітня. С. 3.
1565. Святочні сходини. *Свобода* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 51. 18 березня. С. 7.
1566. Святочні сходини. *Свобода* (Нью-Йорк). 1978. Ч. 220. 12 жовтня. С. 5.
1567. Сегеди Й. Парохії Осецького вікаріяту. *Християнський календар* (Руський Керестур). 1981. С. 96.
1568. Секція книгознавства Української вільної академії наук. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 322. 3 грудня. С. 4.
1569. Секція мистців, письменників та журналістів УНО в Празі має на складі. *Український вісник* (Берлін). 1941. № 1. 1 січня. С. 8.
1570. Семчишин Мирослав. Історія української культури і стан її наукових досліджень. *Свобода* (Нью-Йорк). 1980. Ч. 177. 14 серпня. С. 2.
1571. Сергій Литвиненко – перевибраний на голову Об'єднання мистців. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 154. 21 липня. С. 3.
1572. Сивенко Б. Наші Літературно-мистецькі клуби (Ряд помічень і дискусійних завваг). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 231. 6 листопада. С. 4.

1573. Сімнадцятий цикл викладів академічного року 1958–59. *Свобода* (Нью-Йорк). 1959. Ч. 73. 16 квітня. С. 3.

1574. Сірополко Ст. Виставка славянського екслібрису в Празі. *Діло* (Львів). 1932. Ч. 218. 2 жовтня. С. 3.

1575. Сірополко Ст. Виставка української графіки в Празі. (Лист до редакції). *Діло* (Львів). 1933. Ч. 79. 30 березня. С. 4.

1576. Сірополко Ст. 3 нових видань. Нові журнали. «Український інженер». *Діло* (Львів). 1932. Ч. 96. 5 травня. С. 2–3.

1577. Січинська Ніна. Гурток молодих книголюбів на відвідинах в УВАН. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1967. Ч. 9. С. 38.

1578. Січинська Ніна. Як постав наш Відділ СУА? *Наше життя* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 5. С. 6–7.

1579. Склад делегації Карпатської України у Берліні. *Діло* (Львів). 1938. Ч. 272. 7 грудня. С. 5.

1580. Скликано нараду в справі ПАУК. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 57. 25 березня. С. 1.

1581. Скрипник І. Сенсаційна книжка і її творець: До 100-річчя від дня народження В. Січинського. *Шлях перемоги*. 1994. 2 липня.

1582. СКУВН закінчився прийняттям резолюцій в обороні української культури в УССР. *Свобода* (Нью-Йорк). 1967. Ч. 212. 17 листопада. С. 3–4.

1583. Слово від редакційної колегії. *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 48. 14 березня. С. 3.

1584. *Слово* (Кам'янець-Подільський). 2918. № 68. 24 грудня.

1585. Слюсарчук Степан. Перша українська енциклопедія як в дійсності було. *Свобода* (Нью-Йорк). 1981. Ч. 237. 16 грудня. С. 2, 4.

1586. Смаль-Стоцький Роман. Мазепинська річниця. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 90. 13 травня. С. 2.

1587. Смаль-Стоцький Роман. Паки й паки про катедру в Колумбії. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 131. 11 липня. С. 2.

1588. Снігир В. Долею збережений для нащадків... *Урядовий кур'єр*. 2003. № 180. 26 вересня. С. 10.
1589. Собор УАПУ в Чикаго вшанував борців за церкву й Україну. *Свобода* (Нью-Йорк). 1987. Ч. 2. 3 січня. С. 7.
1590. Советський автор називає УВАН і НТШ «антинауковими установами». *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 137. 24 липня. С. 4.
1591. Совети про СБУ. *Свобода*. 1979. Ч. 207. 12 вересня. С. 1.
1592. Соловій Ю. Чи сучасне наше сучасне мистецтво? Спроба критики виставки УСОМУ у Регенсбурзі. *Арка* (Фюрт). 1948. Ч. 3–4. С. 77–79.
1593. Соловки: віч-на-віч. *Українське слово*. 2003. № 44. 30 жовтня – 5 листопада. С. 12.
1594. Соневицька Ольга. У десятиріччя смерти Сергія Литвиненка. *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 5. 9 січня. С. 6.
1595. Соневицький Ігор. Літо (збірник українських пісень для фортепіану). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 28. 11 лютого. С. 4.
1596. Соціально-економічні перетворення в Зах. областях України в 1944–1954 рр. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 12. 20 січня. С. 3.
1597. Союз українок Америки. Конкурс на ікону св. Ольги. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 8. вересень. С. 6.
1598. «Союз українок». *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 46. 7 жовтня. С. 4.
1599. Союз українських мистців у Парижі. *Діло* (Львів). 1929. № 59. 17 березня. С. 5.
1600. Список членів Професорської ради УТГІ з правом голосу (Група «А» за п. 21 Регулі). *Вісті УТГІ: орган внутрішньої інформації професури, абсолювентів й студентів* (Регенсбург). 1951. Ч. 3. жовтень-грудень. С. 14–15.
1601. Список членів Укр. т-ва прихильників книги в Празі: (На 1-е жовтня 1930 р.). *Книголюб* (Прага). 1930. Кн. 2. С. 143.
1602. Старко Сем. Заслуги ПАУК. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 286. 8 грудня. С. 2.

1603. Старокраєві посмертні вісти. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1923. Ч. 248. 24 жовтня. С. 2.

1604. Статут єдиної школи. *Шлях* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 50. 21 жовтня. С. 1–2.

1605. Стахів М. Стан духа і дисципліни в Армії УНР. *Вісті Комбатанта*. 1962. Ч. 2(6). С. 18–19.

1606. Створено «Асоціацію дослідників советської теорії і практики в національних проблемах». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 165. 27 серпня. С. 3.

1607. Стебельський Богдан. Українська культура – джерело самобутності і світогляду українського народу. *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 11. 17 січня. С. 2.

1608. Стебельський Богдан. Українська культура – джерело самобутності і світогляду українського народу. *Свобода* (Нью-Йорк). 1976. Ч. 12. 18 січня. С. 2.

1609. Стерно Христофор. Орган культурної безпринципності. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1948. Ч. 14. 14 лютого. С. 3.

1610. Стерчо Петро. Августин Кирило Штефан в 90-ліття життя і 65-річчя на службі народу. *Свобода* (Нью-Йорк). 1983. Ч. 31. 17 лютого. С. 2.

1611. Стерчо Петро. Св. п. Олекси Приходька. *Свобода* (Нью-Йорк). 1979. Ч. 58. 15 березня. С. 4.

1612. Стецюк В. Наукове товариство ім. Шевченка в ЗДА і його діяльність. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 45. 9 березня. С. 2, 4.

1613. Стецюк Василь. У сторіччя Наукового товариства ім. Шевченка. *Альманах Українського народного союзу*. 1973. С. 39–54.

1614. Стратієнко Марія. Виховний семінар. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 5. травень. С. 13–14.

1615. Студенти-українці в Петербурзі. *Рада*. 1909. 28 квітня. С. 3.

1616. Ступарик Б. Проект єдиної школи в Україні. *Шлях освіти*. 1999. № 2. С. 44–45.

1617. Сулима-Бойко О. УТГІ в минулому й тепер. *Свобода* (Нью-Йорк). 1980. Ч. 60. 14 березня. С. 2, 4.
1618. Супруненко В. Наші символи. *Порадниця*. 2008. № 26. 26 червня. С. 1.
1619. Сходини «Союзу українок». *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 62. 26 жовтня. С. 4.
1620. Сьогодні починається розсилка календаря «Свободи» на Мазепинський 1959-ий рік. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 244. 19 грудня. С. 1.
- 1621.. Сьома річна виставка. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 90. 12 травня. С. 3.
1622. Сьомий курс викладів Університету українознавства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 58. 27 березня. С. 3.
1623. Т. К. Рецензії і замітки. *Літопис Червоної Калини* (Львів). 1939. Ч. 5. С. 17.
1624. Т. Літературно-мистецькому клубові у Філадельфії п'ять років. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 184. 24 вересня. С. 4.
1625. Т. Мистецькій студії у Філадельфії – 15 років. *Свобода* (Нью-Йорк). 1967. Ч. 187. 13 жовтня. С. 3.
1626. Татомир Я. Відбулася зустріч із представниками Департаменту справедливості. *Свобода* (Нью-Йорк). 1982. Ч. 35. 24 лютого. С. 1, 6.
1627. Т-во плекання Українського книжкового знаку (комунікат ч. 2). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 70. 21 березня. С. 3.
1628. Терен-Юськів Теодор. В 45-ліття Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 120. 26 червня. С. 4.
1629. Тибурський А. Між есерами. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1929. Ч. 280. 30 листопада. С. 2.
1630. Тимко О. Парохія Вербас. *Християнський календар* (Руський Керестур). 1977. С. 144.

1631. Тимчасове положення про Українську вільну академію наук. *Бюлетень Української вільної академії наук* (Аугсбург). 1946. Ч. 1. 20 січня. С. 5–6.

1632.. Тис Юрій. Віктор Цимбал. *Визвольний шлях* (Лондон). 1957. Кн. 1/37 (111). С. 104–110.

1633. Товариство прихильників української книги та бібліографічний часопис. *Бібліологічні вісті* (Київ). 1926. № 3. С. 82.

1634. Трембіцький А. М. Їх єднала ідея незалежної України. *Українське слово* (Київ). 2003. Ч. 46. 13–19 листопада. С. 10.

1635. Трембіцький Володимир. За велич держави на дипломатичному форумі (1919–1924) (В 65-ліття суверенітету України). *Свобода* (Нью-Йорк). 1983. Ч. 13. 21 січня. С. 3.

1636. Трембіцький Володимир. Український народний університет. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 57. 3 березня. С. 3.

1637. Третій з'їзд Об'єднання українських жінок на еміграції. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1948. Ч. 11. С. 6.

1638. Третій з'їзд Чехословацького т-ва мистецтва й науки. *Свобода* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 176. 22 вересня. С. 4.

1639. Третій курс викладів акад. року 1956/57. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 228. 28 листопада. С. 3.

1640. Третій курс викладів. *Свобода* (Нью-Йорк). 1955. Ч. 23. 4 лютого. С. 5.

1641. Третій список жертводавців на «Фонд відзначення 900-річчя Кам'янця-Подільського». *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 102. 3 червня. С. 4.

1642. Трохименко П. 1921 Золотий ювілей УАПЦ 1971. *Свобода* (Нью-Йорк). 1971. Ч. 72. 16 квітня. С. 7.

1643. Туркало Кость. Перед судовим процесом Спілки визволення України (СВУ). *Нові дні* (Торонто). 1961. Ч. 136. С. 10–16.

1644. Туркало Кость. Судовий процес СВУ. *Нові дні* (Торонто). 1961. Ч. 137. С. 7–13.

1645. Туркало Кость. Україна в 20-их роках ХХ сторіччя. *Альманах Українського народного союзу*. 1952. С. 26–38.
1646. Турченко Ф., Ігнатуша О. Українська автокефальна. *Вітчизна*. 1989. № 12. С. 166–175.
1647. У 50-річчя СВУ. Повідомлення Екзекутиви УККА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 28. 11 лютого. С. 2, 7.
1648. У виставці Об'єднання мистців українців в Америці бере участь 48 мистців. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 94. 18 травня. С. 1.
1649. У змагу за волю... (В 30-ту річницю процесу СВУ). *Наше життя* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 6. червень. С. 1.
1650. У Кліфтоні врочисто посвячено новозбудовану українську православну церкву. *Свобода* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 104. 10 червня. С. 1.
1651. У ЛМКлюбі доповідатиме д-р В. Шандор. *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 204. 24 жовтня. С. 1.
1652. У ЛМКлюбі доповідатиме д-р В. Шандор. *Свобода* (Нью-Йорк). 1985. Ч. 232. 5 грудня. С. 1.
1653. У нас. Мистецька хроніка. *Нотатки з мистецтва* (Філадельфія). 1968. № 8. грудень. С. 57.
1654. У Нью Йорку відбудеться урочисте відзначення 90-річчя Товариства ім. Шевченка. *Свобода* (Нью-Йорк). 1963. Ч. 44. 8 березня. С. 1.
1655. У Нью Йорку відбулась друга сесія Світового конгресу української вільної науки. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 172. 12 березня. С. 1, 4.
1656. У Нью Йорку відбулися загальні збори НТШ в ЗДА. Проф. д-р Роман Смаль-Стоцький переобраний знову на голову НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 19. 29 січня. С. 1.
1657. У Нью-Йорку відбулась вистава світлин діячів і подій з років 1917–1921. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 61. 31 березня. С. 1.
1658. У Словаччині померла Маргарета Бабота одна з учасниць подій Карпатської України. *Ужгород*. 2009. № 8 (528).

1659. У Філядельфії відбулося посвячення пам'ятника на могилі сл. п. проф. Р. Савицького. *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 86. 8 травня. С. 1.

1660. Увага! Увага! Володимир Січинський: «Monumenta Architecturae Ucrainae». *Український вісник* (Берлін). 1941. № 27. 21 вересня. С. 7.

1661. УВАН в ЗДА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 50. 15 березня. С. 3.

1662. УВАН до українського громадянства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 251. 28 жовтня. С. 3.

1663. Укарма Ліда. Перший з'їзд українських жінок на іміграції. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1946. Ч. 2. С. 3, 7–8.

1664. УККА інформує. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 86. 7 травня. С. 3.

1665. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. 11 (29) листопада.

1666. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. 21 жовтня.

1667. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 17. 2 (19) вересня. С. 2.

1668. «Україна в чужинецьких коментарях і описах». Чужинецькі голоси, відзиви і рецензії на книгу. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 163. 25 серпня. С. 4.

1669. 1935. Українознавство в працях Американського відділу НТШ. *Християнський голос* (Мюнхен). 1950.

1670. Українська вільна академія наук у ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 230. 29 листопада. С. 7.

1671. Українська вільна академія наук у США [Оголошення]. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 98. 30 квітня. С. 3.

1672. Українська вільна академія наук у США. Фонд Товариства подолян. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 239. 31 грудня. С. 3.

1673. Українська вільна академія наук у США. Фонд Товариства подолян. *Свобода* (Нью-Йорк). 1972. Ч. 107. 8 червня. С. 3.

1674. Українська графічна вистава. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1924. Ч. 104. 5 мая. С. 2.

1675. Українська громада Нью-Йорку масовою участю в святочній академії вшанувала 250-річчя гетьмана Мазепи. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 197. 13 жовтня. С. 1.
1676. «Українська громада» в Парижі. Відчит Вас. Боброва. З життя української еміграції. *Діло* (Львів). 1928. Ч. 235. 20 жовтня. С. 1–2.
1677. Українська кераміка в Женеві. *Українське слово* (Париж). 1955. № 690.
1678. Українська мистецька студія в Філядельфії. *Свобода* (Нью-Йорк). 1977. Ч. 245. 3 листопада. С. 2, 6.
1679. Українська музика в Парижі. *Діло* (Львів). 1935. Ч. 90. 6 квітня. С. 3.
1680. Українська наукова асоціація на 1937 рік. *Діло* (Львів). 1937. № 97. 7 травня. С. 3.
1681. Українська наукова асоціація («УНА»). *Діло* (Львів). 1937. № 14. 23 січня. С. 7.
1682. Українська опера в Парижі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1936. Ч. 82. 8 квітня. С. 1.
1683. Українська опера в Парижі. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 49–50. 28 грудня. С. 29.
1684. Українська республіканська капела. *Робітнича газета* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 434. 16 січня. С. 1.
1685. Українська самаританська поміч у військовому шпиталі у Львові. *Літопис Червоної калини* (Львів). 1937. Ч. 12. С. 2.
1686. Українська хроніка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 227. 24 листопада. С. 1.
1687. Українська хроніка. *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 236. 13 грудня. С. 3.
1688. Українська хроніка. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 77. 23 квітня. С. 3.

1689. Українське історико-філологічне товариство в Празі. *Нові шляхи* (Львів). 1929. Т. 2. № 3. С. 186.

1690. Українське історико-філологічне товариство в Празі. *Тризуб* (Париж). 1925. № 8. С. 9–10.

1691. «Українське мистецтво». *Діло* (Львів). 1926. Ч. 135. 20 червня. С. 4.

1692. Українське технічне товариство. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 66. 30 жовтня. С. 4.

1693. Українське технічне товариство. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 40. 30 вересня. С. 4.

1694. Українське товариство прихильників книги в Празі. *Діло* (Львів). 1934. Ч. 75. 22 березня. С. 4.

1695. Українське товариство прихильників книги у Празі. *Тризуб* (Париж). 1927. Ч. 24.

1696. Український видавничий фонд. Оголошення. *Студентський вісник* (Прага). 1927. Ч. 5–6. С. 36.

1697. Український військовий революційний комітет. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 91. 15 (2) – 16 (3) листопада. С. 4.

1698. Український інститут плястичного мистецтва в Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 172. 14 серпня. С. 3.

1699. Український літературно-мистецький клуб у Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 15. 23 січня. С. 3.

1700. Український літературно-мистецький клуб у Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 112. 20 травня. С. 3.

1701. Український літературно-мистецький клуб у Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 258. 16 грудня. С. 3.

1702. Український літературно-мистецький клуб у Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 18. 28 січня. С. 3.

1703. Український літературно-мистецький клуб у Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 192. 6 жовтня. С. 3.

1704. Український літературно-мистецький клуб у Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 41. 3 березня. С. 3.
1705. Український літературно-мистецький клуб у Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 80. 28 квітня. С. 3.
1706. Український літературно-мистецький клуб у Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 206. 26 жовтня. С. 3
1707. Український літературно-мистецький клуб у Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 15. 26 січня. С. 4.
1708. Український літературно-мистецький клуб у Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 199. 17 жовтня. С. 3.
1709. Український літературно-мистецький клуб у Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 87. 8 травня. С. 3.
1710. Український літературно-мистецький клуб у Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 68. 9 квітня. С. 3.
1711. Український літературно-мистецький клуб у Нью Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 48. 15 березня. С. 3.
1712. Український народний університет в Кам'янці (огляд діяльності за академічний рік 1919/20). *Слово* (Кам'янець-Подільський). 1920. 14 листопада.
1713. Український народний університет. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 197. 13 жовтня. С. 4.
1714. Український народній університет. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 50. 21 лютого. С. 3.
1715. Український народній університет. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 224 21 листопада. С. 3.
1716. Український науковий з'їзд. *Наша мета* (Торонто). 1954. 23 січня.
1717. Український науковий конгрес. *Америка* (Філадельфія). 1953. № 64. 9 квітня.
1718. Український науковий конгрес. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 85. 11 квітня. С. 4.

1719. Український педагогічний з'їзд. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1935. Ч. 275. 25 листопада. С. 1.

1720. Український Православний календар на 1959 рік. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 251. 31 грудня. С. 7.

1721. Український робітничий клуб в м. Києві. *Робітнича газета* (Кам'янець-Подільський). 1919. № 433. 14 січня. С. 4.

1722. Український технічний інститут у Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 196. 26 вересня. С. 3.

1723. Український технічний господарський інститут. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 48. 28 лютого. С. 4.

1724. Український технічно-господарський інститут – УТГІ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 157. 9 липня. С. 3.

1725. Український технічно-господарський інститут. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 26. 2 лютого. С. 4.

1726. Український технічно-господарський інститут. *Табор* (Варшава). 1932. № 18. С. 119.

1727. Український університет. *Українська нива* (Варшава). 1927. Ч. 31. 1 липня. С. 4.

1728. Український хор «Прометей». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1925. Ч. 5. 8 січня. С. 1.

1729. Українські академічні традиції. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 197. 13 жовтня. С. 3.

1730. Українські академічні традиції. *Український самостійник* (Мюнхен). 1955. 6 листопада.

1731. Українські газети на скитальщині. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1946. Ч. 93. 11 травня. С. 1.

1732. Українські мистці підготовляють нові виставки. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 68. 9 квітня. С. 1.

1733. Українські правники й Карпатський Союз відмітили 40-ліття Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1978. Ч. 61. 18 березня. С. 3.

1734. Українці взяли участь в науковому конгресі Чехо-Словацького товариства мистецтва й науки. *Свобода* (Нью-Йорк). 1974. Ч. 215. 27 листопада. С. 1.
1735. Українці на сьогорічній конференції університету Колгейт. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 151. 9 серпня. С. 3.
1736. «Українці у вільному світі» – нова велика ювілейна книга УНСоюзу. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 261. 19 грудня. С. 1.
1737. Українці у Франції. (Від власного кореспондента). *Діло* (Львів). 1939. № 129. 9 червня. С. 4.
1738. Унава Тодор. *Sancta simhlicitasi. Наша доба* (Париж). 1949. Ч. 1. Січень. С. 5–8.
1739. Університет українознавства при НТШ в ЗДА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 13. 21 січня. С. 2.
1740. Університет українознавства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 192. 6 жовтня. С. 3.
1741. Університет українознавства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 59. 27 березня. С. 3.
1742. УНС на народні цілі. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 105. 4 червня. С. 1.
1743. Управа Українського літературно-мистецького клубу у Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 196. 18 вересня. С. 3.
1744. Урочиста конференція. *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 220. 27 листопада. С. 3.
1745. Урочиста наукова конференція. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 111. 11 червня. С. 3.
1746. Урочисте відзначення 900-річчя м. Кам'янця-Подільського. *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 220. 27 листопада. С. 3.
1747. Урочисте відзначення 900-річчя м. Кам'янця-Подільського. *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 225. 5 грудня. С. 3.

1748. Урочисте ювілейне засідання. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 112. 13 червня. С. 3.

1749. Уряд УНР відбув успішне зібрання. *Свобода* (Нью-Йорк). 1986. Ч. 139. 24 липня. С. 1.

1750. Уряд УНР підготовляється до X Сесії УНРади. *Свобода* (Нью-Йорк). 1989. Ч. 93. 19 травня. С. 1.

1751. Уряд УНР скритикував генерального секретаря ОН. *Свобода* (Нью-Йорк). 1987. Ч. 152. 11 серпня. С. 1;

1752. Успіхи нашої молоді. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 133. 19 червня. С. 5.

1753. Утворення мистецтвознавчої групи УВАН. *Бюлетень Української вільної академії наук* (Аугсбург). 1946. Ч. 3. С. 8.

1754. Учасник. «Святочний вечір» учнів. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 296. 21 грудня. С. 3.

1755. Учасник. Академія президента в 40-ліття смерті Карпатської України о. д-ра А. Волошина. *Свобода* (Нью-Йорк). 1985. Ч. 190. 4 жовтня. С. 8.

1756. Федака Павло. Науковий подвиг Володимира Січинського. До 110-річчя з дня народження. *Срібна земля* (Ужгород). 2004. № 24. 26 червня. С. 15.

1757. Федака Павло. Пам'ять рідної землі. *Ужгород*. 1996. С. 288–291.

1758. Федака Павло. Подвижник науки: До 100-річчя від дня народження В. Січинського. *Новини Закарпаття*. 1994. 28 червня. № 95. С. 4.

1759. Федака Павло. Постать, що прославила Закарпаття в усьому світі. До 100-річчя народження Вікентія Шандора. *Трибуна*. 2007. 16 жовтня.

1760. Федака Сергій. (За)Карпатський вибір. *Український тиждень*. 2010. 21 березня.

1761. Феденко Панас. Історична дата. *Свобода* (Нью-Йорк). 1980. Ч. 47. 26 лютого. С. 2.

1762. Феденко Панас. Масові арешти на Україні. (Як вирішають комуністи національне питання). *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 5. 2 лютого. С. 14–16.
1763. Феденко Панас. Століття будителя (Роковини Володимира Дорошенка). *Свобода* (Нью-Йорк). 1979. Ч. 238. 19 жовтня. С. 2.
1764. Фединський Юрій. Плянована книжка про Львів. З приводу Львівського з'їзду. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 217. 10 листопада. С. 2.
1765. Федорук Олександр. Духовні джерела Поділля: творці історії краю. *Свобода* (Нью-Йорк). 1994. Ч. 211. 5 листопада. С. 2.
1766. Ференц Надія. Карпатика нашої краєнки: до 50-річчя Л. Баботи. *Новини Закарпаття*. 1994. 10 вересня. С. 6.
1767. Фінансовий відділ ЦПУЕ. Культурно-освітній та науковий фонд ЦПУЕ. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1948. Ч. 20. 6 березня. С. 4.
1768. Фонд для відзначення 900-річчя міста Кам'янця-Подільського. *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 132. 16 липня. С. 7.
1769. Фонд «Товариства подолян» при УВАН у ЗСА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1971. Ч. 167. 10 вересня. С. 4.
1770. Фонд «Товариства подолян» при УВАН. *Свобода* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 128. 15 липня. С. 3.
1771. Фриз Ю. Інж. І. Кмета очолив відділ ТУІА в Нью Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1981. Ч. 98. 27 травня. С. 1.
1772. Харківський процес. Більшовицький акт обвинувачення. *Діло* (Львів). 1930. Ч. 59. 16 березня. С. 1–2.
1773. Харківський процес. Більшовицький акт обвинувачення. *Діло* (Львів). 1930. Ч. 60. 18 березня. С. 1–2.
1774. Харківський процес. Більшовицький акт обвинувачення. *Діло* (Львів). 1930. Ч. 61. 19 березня. С. 2.
1775. Хименець Юліян. Закарпаття – земля української держави. *Свобода* (Нью-Йорк). 1992. Ч. 52. 18 березня. С. 2.

1776. Хименець Юліян Закарпаття – земля Української держави. *Свобода* (Нью-Йорк). 1992. Ч. 53. 19 березня. С. 2.

1777. Хмельковський Левко. Суд над Спілкою визволення України початок винищення української науки і культури (До 80-річчя процесу над СВУ). *Альманах Українського народного союзу*. 2010. С. 109–116.

1778. Хроніка. *Пробоем* (Прага). 1942. Ч. 4. С. 256.

1779. Хроніка. *Пробоем* (Прага). 1942. Ч. 12. С. 735.

1780. Хроніка. *Пробоем* (Прага). 1943. Ч. 1. С. 64.

1781. Хроніка УВАН у ЗДА. Друга щорічна конференція істориків і суспільствознавців. *Свобода* (Нью-Йорк). 1963. Ч. 192. 9 жовтня. С. 4.

1782. Хроніка УВАН у ЗДА. Музей-архів УВАН у ЗДА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1964. Ч. 225. 3 грудня. С. 3.

1783. Хроніка УВАН у ЗДА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 134. 17 липня. С. 4.

1784. Хроніка УВАН у ЗДА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1963. Ч. 224. 23 листопада. С. 5.

1785. Хроніка УВАН у ЗДА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 132. 15 липня. С. 4.

1786. Хроніка УВАН у ЗДА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 240. 28 грудня. С. 4.

1787. Хроніка Укр. т-ва прихильників книги. Загальні збори Т-ва. *Книголюб* (Прага). 1927. Кн. 1. С. 67–68.

1788. Хроніка Укр. т-ва прихильників книги. Загальні збори Т-ва. *Книголюб* (Прага). 1927. Кн. 2. С. 78.

1789. Хроніка Укр. т-ва прихильників книги. *Книголюб* (Прага). 1927. Кн. IV. С. 50–53.

1790. Хроніка Укр. т-ва прихильників книги. *Книголюб* (Прага). 1931. Кн. II. С. 104.

1791. Хроніка Укр. т-ва прихильників книги. *Книголюб* (Прага). 1931. Кн. I. С. 47–48.

1792. Хроніка Укр. т-ва прихильників книги. Книголюб (Прага). 1932. Кн. I–II. С. 63–65.
1793. Хроніка Укр. т-ва прихильників книги. Комісії при Товаристві. *Книголюб* (Прага). 1927. Кн. 1. С. 68–69.
1794. Хроніка Укр. т-ва прихильників книги. По видавництвах. *Книголюб* (Прага). 1927. Кн. 1. С. 73–75.
1795. Хроніка Укр. т-ва прихильників книги. Стародруки та мистецтво книги. *Книголюб* (Прага). 1927. Кн. 2. С. 84–85.
1796. Хроніка Українського робітничого університету. *Нова Україна* (Прага). 1927. Ч. 10–11. С. 112.
1797. Хроніка. *Визволення* (Кам'янець-Подільський). 1919. № 6. 29 червня. С. 2.
1798. Хроніка. Наукові дослідження над українським мистецтвом. Львів, Наукове товариство ім. Шевченка: Комісія для історії мистецтва. *Стара Україна* (Львів). 1925. № 25. С. 159.
1799. Хроніка. *Подольській край* (Кам'янець-Подільський). 1919. № 400. 30 юня. С. 2.
1800. Хроніка. *Трудова громада* (Кам'янець-Подільський). 1918. Ч. 33. 9 серпня. С. 7.
1801. Хроніка. *Трудовий Шлях* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 3. 29 червня. С. 4.
1802. Хроніка. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 31. 18 вересня. С. 4.
1803. Хроніка. Українознавство в працях Американського відділу НТШ. *Київ* (Філадельфії). 1950. Ч. 2. Вересень-жовтень. С. 117–118.
1804. Хроніка. Українська совітська енциклопедія. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 45 (253). 30 листопада. С. 23.
1805. Худанич Василь. Вікентію Шандору – 90 років. *Срібна Земля* (Ужгород). 1997. 11 жовтня. С. 13.

1806. Худанич Василь. Спогади В. Шандора. *Свобода* (Нью-Йорк). 1997. Ч. 152. 9 серпня. С. 2–3.
1807. Цап М. М. [Рецензія]. Кніжка о проєктантови вербаскей церкви. *Дзвони* (Нови Сад). 1996. № 12. С. 60. Рец. на кн.: Мушинка М. В. Січинський і народна культура русинів-українців Словаччини.
1808. Церква в Михайлівцях (побудова за проєктом В. Січинського). *Голос Спасителя* (Йорктон). 1949. 12 грудня.
1809. Церква св. Володимира у Глен Свей, Н. Й. *Наше Життя* (Нью-Йорк). 1962. Ч. 7. 1 стор. обкл.
1810. Церква св. Хреста в Дрогобичі, 1671 р. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 11. 1 стор. обкл.
1811. Церква св. Юра в Дрогобичі, 1604 р. із праці В. Січинського «Пам'ятки української архітектури». *Наше життя* (Нью-Йорк). 1951. Ч. 11. 1 стор. обкл.
1812. Церква-фортеця у Сутківцях. *Український вісник* (Берлін). 1942. Ч. 15. 29 листопада. С. 10.
1813. Церкевич Кость. Чи нам потрібний Український народний університет? *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 28. 30 січня. С. 3.
1814. Цикл правничих доповідей. *Свобода* (Нью-Йорк). 1977. Ч. 282. 22 грудня. С. 5.
1815. Цюцюра Б. З діяльності Українського вільного університету у Мюнхені. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 8. 12 січня. С. 3.
1816. Чапленко В. Недільне видання «Свободи». *Ювілейний Альманах «Свободи» на 1953 рік (1893–1953)*. 1952. С. 121–123.
1817. Чапленко В. Справлення помилки. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 144. 23 червня. С. 4.
1818. Чапленко Наталія. Зустріч із письменницями. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 1. С. 17–18.
1819. Чендей І., Скунець П. «Народ живе працею, судом і мозком своїх визначних одиниць...». *Новини Закарпаття*. 2003. 16 серпня. С. 15.

1820. Чепелик Віктор. «Петербурзька громада» ентузіастів українського стилю. *Культура і життя*. 1991. 5 травня. № 18. С. 2.
1821. Черв'як Петро, Волошин Анатолій. Липа Іван: «Закон про автокефалію був підписаний мною». *Урядовий кур'єр*. 2003. № 84. 8 травня. С. 17.
1822. Червоний терор на Україні. Протестаційне віче в Подєбрадах. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 1–2. 1 січня. С. 17.
1823. Червоняк К. Ялинка 83 відділу США. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1971. Ч. 4. С. 19–20.
1824. Чергова доповідь в НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 285. 7 грудня. С. 4.
1825. Черговий успіх живої газети в ЛМК в Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 60. 11 березня. С. 3.
1826. Черкавенко С. «Союз українок». *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 46. 7 (24) жовтня. С. 1.
1827. Черкасов Олександр. Острів тортур і смерті: одна куля – одна людина. *Українська газета Плюс*. 2008. № 41. 20–26 листопада. С. 15.
1828. Черничко Марічка. Наша 64-а осінь. *Погляд* (Ужгород). 2009. № 8 (112). 30 жовтня. С. 4–5.
1829. Четвертий і п'ятий циклі викладів у зимовому семестрі 1955/56. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 14. 25 січня. С. 3.
1830. Четвертий конгрес американських українців. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 12. 17 січня. С. 2.
1831. Четвертий конгрес американських українців. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 281. 3 грудня. С. 2.
1832. Четвертий курс викладів (весняний семестр). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 65. 6 квітня. С. 3.
1833. Чехословацькі україністи взяли участь у конференції в Ужгороді. *Свобода* (Нью-Йорк). 1990. Ч. 226. 27 листопада. С. 1.

1834. Чижмар М., Бабота Л. Тарас Шевченко і світова україністика. *Нове життя* (Пряшів). № 22. С. 2.

1835. Чикаленко Євген. Спогади, щоденник та листування. спогади. XVI. (1903–1904). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1924. Ч. 100. 30 квітня. С. 3.

1836. Чикаленко Левко. Об'єднання наукової роботи. *Бюлетень Української вільної академії наук* (Аугсбург). 1946. Ч. 1. 20 січня. С. 1–4.

1837. Чировський М. Ще про «Україну – члена Об'єднаних Націй». *Свобода* (Нью-Йорк). 1974. Ч. 35. 22 лютого. С. 2, 6.

1838. Чоповський Василь. У боротьбі за розвиток національного мистецтва. *Образотворче мистецтво*. 1991. № 5. С. 13–16.

1839. Чорняк Іван. У 25-ліття Національного музею. Спомини з 1922–23 рр. *Діло* (Львів). 1930. Ч. 174. 9 серпня. С. 3–4.

1840. Чубатий Микола. Енциклопедія українознавства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 226. 29 вересня. С. 2–3.

1841. Чубатий Микола. Українська наука на службі визволення нації. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 83. 10 квітня. С. 3.

1842. Чубатий Микола. Українська наука на службі визволення нації. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 84. 11 квітня. С. 3.

1843. Чубатий Микола. Українська наука на службі визволення нації. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 85. 12 квітня. С. 3.

1844. Чудний В. Зоряна година маестро. *Урядовий кур'єр*. 2008. № 52. 20 березня. С. 7.

1845. Чужинці говорять про Україну. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 227. 30 вересня. С. 3.

1846. «Чужинці про Україну». Витяги рецензій на друге виправлене і значно доповнене видання книжки Володимира Січинського. *Український вісник* (Берлін). 1943. № 3. 7 лютого. С. 9.

1847. Чуприна Василь. Порив до свободи. 85 років тому відбувся перший Всеукраїнський собор УАПЦ. *День* (Київ). 2006. №149. 6 вересня.

1848. Шалдїй Д. Криваві річницї. *Визвольний шлях* (Лондон). 1958. Кн. 3/51 (125). С. 272–276.
1849. Шанковський Лев. П'ять річників «Києва». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 89. 11 травня. С. 4.
1850. Шанта Юрій. Схиляємо голови в тихій молитві. *Срібна земля* (Ужгород). 2003. № 34 (548). 13 вересня. С. 14.
1851. Шанування пам'яті пл. п. о. Йосафата Скрутеня. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 17. 22 січня. С. 3.
1852. Шаповал М. Український робітничий університет (курси позашкільної освіти). *Нова Україна* (Прага). 1927. Ч. 6–7. С. 55–62.
1853. Шаповал Ю. Невідомі документи про УАПЦ у зв'язку зі справою «Спілки визволення України». *Людина і світ*. 1996. № 11–12. С. 13–17.
1854. Шаров І. Володимир Винниченко: На чолі уряду і віч-на-віч з собою. *Урядовий кур'єр*. 2001. 5 жовтня.
1855. Шафран Р. С. Один зробив більше, ніж уся офіційна наука. *Дзвін* (Львів). 2001. № 1. С. 119–122.
1856. Шевченківська конференція всіх груп ВУАН. 24–25 квітня 1946 р. *Бюлетень Української вільної академії наук* (Авгсбург). 1946. Ч. 4. С. 7–22.
1857. Шевченківський рік 1961. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 1. 4 січня. С. 3.
1858. Шевченко Сергій, Пилипенко Анна. Пам'ять, яку втрачати не можна. *Урядовий кур'єр*. 2009. № 165. 10 вересня. С. 12.
1859. Шевченкові роковини в НТШ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 55. 8 березня. С. 3.
1860. Шістнадцятий цикл викладів. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 90. 12 травня. С. 3.
1861. Шлемкевич М. Чужинці про Е.У. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 81. 8 квітня. С. 7.
1862. Шпак В. Архіпелаг особливого призначення у дослідженнях журналіста. *Урядовий кур'єр*. 2007. № 35. 23 лютого. С. 8.

1863. Шпонтас Михайло. Для братів в Україні. *Свобода* (Нью-Йорк). 1992. Ч. 96. 21 травня. С. 4.

1864. Шпонтас Михайло. Перед появою нової праці про Карпатську Україну. *Свобода* (Нью-Йорк). 1995. Ч. 171. 9 вересня. С. 2–3.

1865. Штепа П. [Рецензія]. За підстави нашої зовнішньої інформації. *Америка* (Філадельфія). 1955. червень. Рец. на кн.: Січинський В. *Ukraine in foreign Comments and Deskription from the Vlth to XXth Century*. New-Jork: City, 1953. 236 p., il.

1866. Штефаньо Оксана. Любиця Бабота: «Я відчувала, що моєю долею постійно керує хтось чужий...». *ФЕСТ*. 2009. 10 квітня.

1867. Шувар Вероніка. Українські мистецькі об'єднання в кінці XIX – початку XX століття. *Journal of Ukrainian Studies*. 1984. № 17. С. 79–86.

1868. Шукаємо піддержки для нашої праці. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1955. Ч. 5. травень. С. 15.

1869. Шульова Рожа. Чотирнадцята виставка ОМУА в Нью Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1967. Ч. 201. 2 листопада. С. 4.

1870. Ще одна книжка про ще одного мистця-українця. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1934. Ч. 117. 19 травня. С. 1.

1871. Що є з Музеєм ВБУ? (Повідомлення з Праги). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 67. 23 березня. С. 4.

1872. Ю. Г. Відбудеться доповідь д-ра В. Шандора. *Свобода* (Нью-Йорк). 1981. Ч. 49. 14 березня. С. 1.

1873. Ю. П. Бібліотека ім. Симона Петлюри в Парижі. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1948. Ч. 47. 9 червня. С. 4.

1874. Ю. С. Хроніка українського життя в Парижі (Від власного кореспондента). *Діло* (Львів). 1939. № 34. 15 лютого. С. 4.

1875. Ю. Т. [Юрій Тис-Крохмалюк]. [Рецензія]. *Овид* (Буенос-Айрес). 1951. № 1. С. 13. Рец. на кн.: Січинський В. *Українська культура: Альбом*. Франкфурт, 1949.

1876. Ю. Т. К. [Юрій Тис-Крохмалюк]. Історія українського мистецтва. *Визвольний шлях* (Лондон). 1958. Кн. 11/59 (133). С. 1307–1310.
1877. Ю. Ф. Український технічний інститут в Нью-Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 202. 20 жовтня. С. 3.
1878. Ювілей одного з фундаторів Карпатської України. *Репортер* (Ужгород). 2002. № 84. 25 жовтня.
1879. Ювілей ТУІА. *Свобода* (Нью-Йорк). 1979. Ч. 34. 14 лютого. С. 3.
1880. Ювілейна виставка праць В. Січинського. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 233. 3 грудня. С. 4.
1881. Ювілейний комітет Мазепи відбув чергові наради. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 61. 31 березня. С. 1.
1882. Ювілейний Комітет Мазепи. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 185. 25 вересня. С. 3.
1883. Ювілейний Мазепинський Комітет відбув чергові наради. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 124. 1 липня. С. 1.
1884. Ювілейний науковий конгрес НТШ. *Свобода* (Нью-Йорк). 1978. Ч. 225. 18 жовтня. С. 3–4.
1885. Ювілейний науковий конгрес у 110-річчя НТШ. *Свобода* (Нью-Йорк). 1983. Ч. 208. 1 листопада. С. 3.
1886. Ювілейний рік Мазепи відзначить Союзівка «Мазепинським днем» у найближчу суботу. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 166. 28 серпня. С. 1.
1887. Ювілейний рік Мазепи. Доповіді про І. Мазепу в Нью-Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 13. 27 травня. С. 3.
1888. ЮКОМА влаштовує в Нью-Йорку виставку п. н. «Іван Мазепа і його доба». *Свобода* (Нью-Йорк). 1959. Ч. 190. 2 жовтня. С. 1.
1889. ЮКОМА приготує ряд імпрез для відзначення роковин Мазепи. *Свобода* (Нью-Йорк). 1959. Ч. 19. 29 січня. С. 1.
1890. ЮКОМА. Мазепинський рік. Календар-Альманахи на 1959-ий рік. *Свобода* (Нью-Йорк). 1959. Ч. 47. 11 березня. С. 3.

1891. Юричка Іван. Вшанування пам'яті знаменитого земляка Вікентія Шандора. *Трибуна*. 2007. 29 грудня.

1892. Юричко Валерія. Заполонена наукою. *Ужгород*. 2009. 5 вересня. С. 7.

1893. Я. З. [Яків Зозуля]. Невідомі напасники напали на Український технічний інститут в Нью Йорку. *Свобода* (Нью-Йорк). 1961. Ч. 61. 1 квітня. С. 1.

1894. Я. Негаснучі світочі. В 25-ту річницю процесу СВУ. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 90. 12 травня. С. 2.

1895. Я. П. Новинки. Національний музей у Львові. *Діло* (Львів). 1928. Ч. 250. 8 листопада. С. 4.

1896. Я. Ф. Новий відділ СУА в Нью Йорку. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 2. С. 38.

1897. Я. Ч. Дж. Маршал про Україну. *Наша мета* (Торонто). 1953. № 30. 25 липня. № 30.

1898. Яворський О. Роксоляна і Роксолянція. *Українські вісті* (Едмонтон). 1951. 4 грудня.

1899. Яковлів А. Українська Загальна Енциклопедія. Книга знання. *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 38 (246). 12 жовтня. С. 7–10.

1900. Яковлів А. Харківський процес «Спілки визволення України». *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 29–30. 3 серпня. С. 7–13.

1901. Яковлів А. Харківський процес «Спілки визволення України». *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 31–32. 31 серпня. С. 14–21.

1902. Яковлів А. Харківський процес «Спілки визволення України». *Тризуб* (Париж). 1930. Ч. 34. 14 вересня. С. 2–7.

1903. Янів Володимир. Реінкарнація мурів. Подорожні враження з Італії. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 241. 11 грудня. С. 2.

1904. Янковський Михайло. Лист до редакції. До статті професора Махулько-Горбачевича «В. М. Чехівський» («Вінницькі вісті», 1941 р., № 42). *Подільянин* (Кам'янець-Подільський). 1942. № 19. 1 березня. С. 4.

1905. Янчук О. Просвіта і просвітяни у політичному житті Одеси 1905–1918 рр. *Чорноморські новини*. 1996. № 11. С. 3.
1906. Яременко М. 50-річчя Харківського процесу СВУ і СУМ. *Свобода* (Нью-Йорк). 1980. Ч. 260. 13 грудня. С. 2, 8.
1907. Ярослав Січинський [Некролог]. *Свобода* (Нью-Йорк). 2015. Ч. 38. 18 вересня. С. 18.
1908. Ясінчук Лев. Наука й захист для неї. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1950. Ч. 34. 11 лютого. С. 3–4.
1909. Ясінчук Лев. Українське шкільництво поза рідними землями. *Альманах Українського народного союзу*. 1954. С. 164–170.
1910. Ясінчук Лев. Українські школи в Злучених Державах Америки. *Альманах Українського народного союзу*. 1951. С. 103–106.
1911. Яців Р. Пошановано, покарано, «відклонено»: До 100-річчя від дня народження В. Січинського. *Неділя* (Львів). 1994. 30 вересня.
1912. IV цикл правничих доповідей. *Свобода* (Нью-Йорк). 1981. Ч. 26. 10 лютого. С. 4.
1913. 10-ий курс викладів Університету українознавства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 112. 13 червня. С. 3.
1914. 10-ліття Музею визвольної боротьби України. *Вісти* (Прага). 1935. Ч. 8. С. 1.
1915. 20-ліття Української політехніки позаочного навчання. *Вісти* УТГІ (Регенсбург). 1951. Ч. 3. С. 16.
1916. 22 учні склали кінцеві іспити в школі українознавства в Нью Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 109. 9 червня. С. 3.
1917. 3.000 осіб взяло участь у національній маніфестації в честь Івана Франка на оселі СУМА. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 149. 7 серпня. С. 1.
1918. 30-ліття державности Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 78. 29 квітня. С. 7.
1919. 3-місячний вищий курс українознавства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 267. 8 жовтня. С. 3.

1920. 3-тій з'їзд Об'єднання українських жінок на еміграції. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1948. Ч. 10. С. 5.

1921. 45-ліття Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 100. 26 травня. С. 1.

1922. 4-ий список жертводавців на Кам'янець-Подільський фонд (Поступлення після березня 1969 року). *Свобода* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 15. 23 січня. С. 3.

1923. 5 найкращих українських видань за 1935 р. *Діло* (Львів). 1936. Ч. 84. 18 квітня. С. 3–4.

1924. 5-ий курс викладів Університету українознавства. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 21. 31 січня. С. 7.

1925. 5-ий курс українознавства на Союзівці почався з участю 60 студентів. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 149. 6 серпня. С. 1.

1926. 80-річчя Олени Володимирівни Чехівської. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 166. 11 вересня. С. 1.

1927. 900 років міста Кам'янця на Поділля. *Свобода* (Нью-Йорк). 1967. Ч. 11. 29 січня. С. 3.

1928. 900-ліття Кам'янця Подільського. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 197. 25 жовтня. С. 7.

1929. 900-ліття Кам'янця-Подільського. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 208. 13 листопада. С. 3.

1930. «Gutenberg-Gesellschaft» у Майнці. *Діло* (Львів). 1934. Ч. 185. 16 липня. С. 7.

1931. Inter arma... *Волинь* (Рівне). 1943. № 81. 17 жовтня. С. 3.

1932. J. Ukrainian scholars smong the refugees [Український вчений-мистецтвознавець серед емігрантів]. *Народна воля* (Скрантон). 1949. 6 жовтня.

1933. Jean Wolcott Piper. World Congress of Ukrainian Women in Retrospect. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1959. Ч. 7. С. 22–23.

1934. MISCELLANEA. Хроніка Укр. т-ва прихильників книги. *Книголюб* (Прага). 1928. Кн. III–IV. С. 59–60.

1935. MISCELLANEA. Хроніка Укр. т-ва прихильників книги. *Книголюб* (Прага). 1929. Кн. III–IV. С. 47.

1936. More DP's Due In Union County. *Elisabeth Daily Journal*. 1949. 25 April.

1937. N. N. «Об'єднані мистецтва». *Українські вісті* (Новий Ульм). 1947. Ч. 17. 4 травня. С. 5.

1938. Nemyr R. Les étrangers parlent de l'Ukraine. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1949. 30 жовтня.

Наукові праці, рецензії

1939. Бабота Л., Белей М. Хрестоматія з української літератури для 4 класу гімназій, середніх фахових шкіл та професійно-технічних училищ. Пряшів: Слов'янське прогресивне видавництво-прима – відділ української літератури, 1998. 224 с.

1940. Бабота Л., Голенда Й. Хрестоматія з української літератури для 3 класу гімназій та середніх фахових шкіл: хрестоматія. Пряшів: Вид-во EXCO s.r.o, 1999. 175 с.

1941. Бабота Л., Кундрат Ю. Україністика на філософському і педагогічному факультетах Пряшівського університету в 1953–2003 роках. *Ucrainistica*: збірник наукових праць. Кривий Ріг, 2007. С. 7–43.

1942. Бабота Л., Кундрат Ю. Українська література для 4 класу гімназій та середніх фахових шкіл. Пряшів: EXCO s. r. o., 2000. 200 с.

1943. Бабота Л., Мушинка М. Україністика в Словаччині. Історія та сучасний стан. *Pagine di ucrainistica europea*. Alessandria: Edizioni dell'Orso, 2001. S. 9–39.

1944. Бабота Л., Онишкевич Л. [Рецензія]. Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. 1999. Т. CCXXXVII. С. 649–651. Review: Aleksandr Dukhnovych. Virtue is More Important Than Reaches. A Play in Three

Acts. Trans. & Intro. by Elaine Rusinko. New York: East European Monographs, CCCXCIII. Dist. Columbia U. Press, 1994. 86 p.

1945. Бабота Л., Роман М. Богдан Ігор Антонич у чехословацькій літературній критиці *Дукля* (Пряшів). 1989. № 5. С. 58–64.

1946. Бабота Л., Роман М. Джерело наснаги і гордості (До рецепції Б. І. Антонича в Чехословаччині). *Жовтень* (Київ). 1989. № 10. С. 111–115.

1947. Бабота Л., Роман М. Повернення поета Зореслава. *Дукля* (Пряшів). 1990. № 4. С. 50–53.

1948. Бабота Л., Чіжмарова М. Тарас Шевченко і світова україністика. *Нове життя* (Пряшів). 2013. № 22. 8 листопада. С. 2.

1949. Бабота Л., Шелепець Й. З життя наших предків у минулому столітті (Пропозиції та вимоги з Гостовиць та Білої). *Дружно вперед* (Пряшів). 1998. Ч. 3. С. 22–23.

1950. Бабота Любиця. Абжолтовська Властиміла. *Енциклопедія Сучасної України* / відпов. ред. М. Железняк. Київ, 2001. Т. 1. С. 28.

1951. Бабота Любиця. Абжолтовська Властиміла. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 23.

1952. Бабота Любиця. Анатолій Кралицький. *Народний календар 1990* / упор. П. Бегені. Пряшів, 1989. С. 54–55 [57].

1953. Бабота Любиця. Антонін Гартл. *Закарпатська правда*. 1991. 29 серпня. С. 2.

1954. Бабота Любиця. Антонін Гартл. Матеріали до Словника культури українців Чехословаччини. *Дукля* (Пряшів). 1988. № 6. С. 71–72.

1955. Бабота Любиця. Асоціація українців Словаччини: сторінки діяльності. *Вісник Інституту досліджень діаспори*. Київ, 2007. № 1 (12). С. 22–25.

1956. Бабота Любиця. Божук Миколая. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 50.

1957. Бабота Любиця. Бонько Михайло. *Енциклопедія Сучасної України* / відпов. ред. М. Железняк. Київ, 2004. Т. 3. С. 279–280.

1958. Бабота Любиця. «Будь гордий за край, де прожив наш народ...» *Карпатський край*. 1991. 8 жовтня. С. 12.
- 1959.. Бабота Любиця. Відійшла у вічність людина. *Дукля* (Пряшів). 2003. № 2. С. 40–43.
1960. Бабота Любиця. Від педагога до науковця. *Народний календар 1989* / упор. Б. Кузишин. Пряшів, 1988. С. 100–101.
1961. Бабота Любиця. Віктор Федорович Кимак. *Народний календар 1990* / упор. П. Бегені. Пряшів, 1989. С. 226.
1962. Бабота Любиця. «Власними руками я гріб проти хвилі...». *Дукля* (Пряшів). 1993. № 4. С. 70–76.
1963. Бабота Любиця. Властиміла Абданк-Абжолтовська. Матеріали до Словника культури українців Чехословаччини. *Дукля* (Пряшів). 1989. № 5. С. 74.
1964. Бабота Любиця. Властимілі Абжолтовській – 90! *Дукля* (Пряшів). 1994. № 5. С. 51–53.
1965. Бабота Любиця. Властиміла Абжолтовська. *Дукля* (Пряшів). 1986. № 6. С. 68–69.
1966. Бабота Любиця. Володимир Бірчак. Матеріали до Словника культури українців Чехословаччини. *Дукля* (Пряшів). 1990. № 4. С. 76.
1967. Бабота Любиця. Врабель Михайло. *Красназнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 76.
1968. Бабота Любиця. Ганудель Зузана. *Енциклопедія Сучасної України* / відпов. ред. М. Железняк. Київ, 2006. Т. 5. С. 378.
1969. Бабота Любиця. Гартл Антонін. *Енциклопедія Сучасної України* / відпов. ред. М. Железняк. Київ, 2006. Т. 5. С. 409.
1970. Бабота Любиця. Гартл Антонін. *Красназнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 82.
1971. Бабота Любиця. Гвоздена Захова. *Дукля* (Пряшів). 1986. № 3. С. 61.
1972. Бабота Любиця. Гевеші Маріан. *Енциклопедія Сучасної України* / відпов. ред. М. Железняк. Київ, 2006. Т. 5. С. 431.

1973. Бабота Любиця. Гевеші Маріан. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 83.

1974. Бабота Любиця. Геник-Березовська Зіна. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 83–84.

1975. Бабота Любиця. Гомічков Микола. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 90.

1976. Бабота Любиця. Гомічков Олександр. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / Ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 90.

1977. Бабота Любиця. Григорій Скворода в Трановському календарі. *Дукля* (Пряшів). 1998. № 5. С. 74–76.

1978. Бабота Любиця. Гулка Рудольф. *Енциклопедія Сучасної України* / відпов. ред. М. Железняк. Київ, 2006. Т. 6. С. 610.

1979. Бабота Любиця. Гулка Рудольф. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 98.

1980. Бабота Любиця. Джерела образності в поезії Зореслава. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Ужгород, 2009. Вип. 21. С. 55–59.

1981. Бабота Любиця. Денис Зубрицький. *Народний календар 1990* / упор. П. Бегені. Пряшів, 1989. С. 146–147.

1982. Бабота Любиця. Дитяча література русинів-українців Словаччини після 1945 року. *Vedecký zborník Múzea ukrajinsko-rusínskej kultúry vo Svidníku*. Prešov, 2001. Č. 22. S. 398–405.

1983. Бабота Любиця. Діонізій Зубрицький. Матеріали до Словника культури українців Чехословаччини. *Дукля* (Пряшів). 1989. № 4. С. 75.

1984. Бабота Любиця. Діяч національного відродження (До 170-річчя А. Добрянського). *Дружно вперед* (Пряшів). 1988. Ч. 1. С. 19–20.

1985. Бабота Любиця. Документаційний центр. *Свобода* (Нью-Йорк). 1995. Ч. 83. 4 травня. С. 2.

1986. Бабота Любиця. Долаючи людські пересуди. *Карпатський край*. 1991. 6 серпня. С. 11–12.

1987. Бабота Любиця. До питання вивчення закарпатоукраїнського літературного процесу другої половини XIX століття. *Дукля* (Пряшів). 1985. № 3. С. 52–62.

1988. Бабота Любиця. До проблеми вивчення творів українських класиків. *Nové trendy vo výučbe ukrajinského jazyka a literatúry: zborník materiálov z odbornometodickej konferencie ukrajinistov*, 26. októbra 2001 v Prešove. Prešov, 2001. S. 32–43.

1989. Бабота Любиця. Доробок Федора Потушняка в часописі «Літературна неділя» та в журналі «Зоря-Найна». *Науковий і мистецький світ Федора Потушняка: матеріали міжнар. наук. конф., м. Ужгород, 15–16 квіт. 2010 р.* Ужгород: Ліра, 2010. С. 120–128.

1990. Бабота Любиця. Дочка Лабірщини. *Народний календар 1991 / упор. Б. Кузишин, П. Часто.* Братислава; Пряшів; Ужгород, 1990. С. 188–189.

1991. Бабота Любиця. Духовна сила народу. До річниці народження і смерті Миколаї Божук. *Карпатський голос*. 1996. № 21. 28 грудня 1995 – 10 січня 1996. С. 3.

1992. Бабота Любиця. Емілій Кубек. Матеріали до Словника культури українців Чехословаччини. *Дукля* (Пряшів). 1989. № 1. С. 76–77.

1993. Бабота Любиця. Епоха Будителя. *Белень М. Александер Духнович 1803–1865.* Ужгород: Мистецька лінія, 2003. С. 219.

1994. Бабота Любиця. Єнковський Августин. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина / ред. Ф. Ковач.* Пряшів, 1999. С. 133.

1995. Бабота Любиця. Жидовський Іван. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина / ред. Ф. Ковач.* Пряшів, 1999. С. 135.

1996. Бабота Любиця. Життєпис О. Духновича в енциклопедичних словникових виданнях (порівняння з автобіографією, неточності). *Олександр Духнович і наша сучасність: тези доповідей міжнародної наук. конф., м. Пряшів, 20–21 червня 2003 р.* Пряшів, 2003. С. 20–21.

1997. Бабота Любиця. Життєпис О. Духновича в енциклопедичних словникових виданнях (порівняння, неточності). *Науковий збірник Музею*

українсько-руської культури у Свиднику. Братислава, 2005. Вип. 23. С. 99–106.

1998. Бабота Любиця. Життя прожити не поле перейти (до ювілею Миколи Мушинки). *Дукля* (Пряшів). 2016. № 1. С. 30–35.

1999. Бабота Любиця. Життя прожити не поле перейти (До 55-річчя М. М.). *Нове життя* (Пряшів). 1991. № 8. С. 7.

2000. Бабота Любиця. Жідліцький Вацлав. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 135.

2001. Бабота Любиця. Жінки-письменниці в літературі русинів-українців XIX–XX ст.: матеріали П'ятого конгресу Міжнародної асоціації українців, м. Чернівці, 2002. Чернівці: Рута, 2003. Кн. 2. С. 24–30.

2002. Бабота Любиця. «Жнива розпачу». *Дукля* (Пряшів). 1993. № 4. С. 77–78.

2003. Бабота Любиця. З історії фільму про Срібну землю. *Дукля* (Пряшів). 1992. № 6. С. 59–64.

2004. Бабота Любиця. З любов'ю до рідного. *Народний календар 1991* / упор. Б. Кузишин, П. Часто. Братислава; Пряшів; Ужгород, 1990. С. 136–138.

2005. Бабота Любиця. З перекладацької кузні. Інтерв'ю з Мартою Лесною. *Дукля* (Пряшів). 1986. № 4. С. 71–72.

2006. Бабота Любиця. Заборський Йонаш. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 138.

2007. Бабота Любиця. Закарпатоукраїнська література початку XX століття: матеріали III міжнародного конгресу українців, м. Харків, 26–29 серпня 1996. Київ, 1996. С. 479–483.

2008. Бабота Любиця. Закарпатоукраїнська проза другої половини XIX століття: монографія. Братислава: Словац. пед. вид-во; Пряшів: Від. укр. л-ри, 1994. 258 с.: іл.

2009. Бабота Любиця. Закарпатська проза другеї половки XIX вику и українська литература. *Švetlosc* (Югославія). 1991. Ч. 6 (ноябер-децембер). С. 32–39.

2010. Бабота Любиця. Закарпатська газета «Карпат» (1873–1886). *Науковий збірник Музею української культури у Свиднику*. Пряшів, 1988. Т. 15. Ч. 1. С. 69–84.
2011. Бабота Любиця. Закарпатська проза другої половини ХІХ століття і українська література. *Українські Карпати: етнос, історія, культура: матеріали міжнародної наук. конф., м. Ужгород, 26 серпня – 1 вересня 1991*. Ужгород, 1993. С. 5–12.
2012. Бабота Любиця. Закарпатський соловейко. *Дукля* (Пряшів). 1994. № 1. С. 55–58.
2013. Бабота Любиця. Закарпатський соловейко. *Краянка* (Ужгород). 1995. Ч. 1. С. 15–18.
2014. Бабота Любиця. Заклинський Корнило. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 139.
2015. Бабота Любиця. Заплетал Флоріан. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 144.
2016. Бабота Любиця. Затлоукал Ярослав. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 145.
2017. Бабота Любиця. Захова Гвоздена. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 145.
2018. Бабота Любиця. Зачинатель славістики. *Дружно вперед* (Пряшів). 1989. Ч. 3. С. 22–23.
2019. Бабота Любиця. Знайомлення закарпатських українців з творчістю Тараса Шевченка в Австро-Угорщині. *Наукові записки Союзу русинів-українців Чехо-Словаччини*. Пряшів, 1991. Т. 17. С. 95–102.
2020. Бабота Любиця. Знахідки і втрати. *Carpathian World [Карпатський світ]* (Ужгород). 2006. № 1. С. 151–157.
2021. Бабота Любиця. Зникають білі плями... *Нове життя* (Пряшів). 1990. Ч. 17. С. 6.

2022. Бабота Любиця. Зореслав і католицький модернізм. Примітки до творчості українського поета і словацької літературної групи. *Дукля* (Пряшів). 1999. № 5–6. С. 38–42.

2023. Бабота Любиця. Зореслав і католицький модернізм. Примітки до творчості українського поета і словацької літературної групи. *Літературознавство: матеріали IV конгресу Міжнар. асоц. українців*, м. Одеса 26–29 серп. 1999 р. Київ: Обереги, 2000. Кн. 2. С. 229–236.

2024. Бабота Любиця. Зореслав і католицький модернізм [Електронний ресурс]. *Наукові записки*. 2006. Вип. 64. Ч. II. URL: www.kspu.kr.ua/.../2006_vipusk_64_vipusk_2_zamovlennya_4264_2.pdf дата звернення: 14.03.2016). Назва з екрану.

2025. Бабота Любиця. Зубрицький Денис. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 50.

2026. Бабота Любиця. Йосиф Лівчак (Ливчак). Матеріали до Словника культури українців Чехословаччини. *Дукля* (Пряшів). 1988. № 3. С. 75–76.

2027. Бабота Любиця. Іван Панькевич і закарпатоукраїнська література. *Науковий збірник Державного музею українсько-руської культури у Свиднику*. Пряшів, 1995. Т. 20. С. 643–653.

2028. Бабота Любиця. Іван Раковський. *Народний календар 1990* / упор. П. Бегені. Пряшів, 1989. С. 75–76.

2029. Бабота Любиця. Ігнатков Юрій. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 152.

2030. Бабота Любиця. Із Збоя ... у Петербург. До 225-річчя від дня народження і 160-річчя від дня смерті професора Петра Лодія. *Дружно вперед* (Пряшів). 1989. Ч. 5. С. 21.

2031. Бабота Любиця. Іноземна мова в нашій школі. Do You Speak English? *Школа і життя* (Пряшів). 1973. Ч. 1. С. 7.

2032. Бабота Любиця. Ірина Невицька. *Краєнка* (Ужгород). 1994. Ч. 1. С. 82–84.

2033. Бабота Любиця. Йду хмарі глядати кінець... До 90-річчя з дня народження Миколаї Божук. *Новини Закарпаття*. 1997. 16 січня. С. 6.
2034. Бабота Любиця. Його зацікавлення. Іван Панькевич і закарпатоукраїнська література. *Закарпатська правда*. 1993. 23 березня. № 30. С.4.
2035. Бабота Любиця. Кирило Сабов. Матеріали до Словника українців Чехословаччини. *Дукля (Пряшів)*. 1988. № 2. С. 77–78.
2036. Бабота Любиця. Кілька етюдів до українсько-словацьких зв'язків на зламі XIX і XX століть. *Studia Slovakistic 5: ukrajinsko-slovenské dialógy*. Literárna veda. História (Užhorod). 2005. S. 7–16.
2037. Бабота Любиця. Книжка про Січинського. *Нове життя (Пряшів)*. 1996. № 17–18. С. 2–3.
2038. Бабота Любиця. Кондратович Іреней. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 175.
2039. Бабота Любиця. Конференція з нагоди життєвого ювілею Миколи Мушинки. *Нове життя (Пряшів)*. 2016. № 5. С. 2.
2040. Бабота Любиця. Кргоун Мечислав. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 185.
2041. Бабота Любиця. Кубек Емілій. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 188.
2042. Бабота Любиця. Культура, мистецтво, наука. Визначні особистості лемків. *Науковий збірник Музею української культури*. Свидник, 2013. Т. 27: Історія та культура Лемківщини. С. 343–387.
2043. Бабота Любиця. Лазар Ервін. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 195.
2044. Бабота Любиця. Легеза Іреней. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 198.
2045. Бабота Любиця. Лесна Марта. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 199.

2046. Бабота Любиця. Ливчак Йосиф. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 199.

2047. Бабота Любиця. «Листи від Олени Дем'янівни для мене надзвичайно цінні...». *Олена Закривидорога – книгознавець, бібліограф, педагог*: зб. матеріалів. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2014. С. 149–150.

2048. Бабота Любиця. Листи Юрія Жатковича до Володимира Гнатюка. *Благовістник праці*: науковий збірник / ред. М. Зимомря. Ужгород, 1998. С. 43–51.

2049. Бабота Любиця. Література русинів Угорщини (закарпатських українців) другої половини XIX століття. *Debreceni szlavisztikai füzetek* (Дни славянської філології 24–26 января 1996 г.). Debrecen: Kossuth Lajos Tudományegyetem, 1996. 4. szám. S. 5.

2050. Бабота Любиця. Література русинів Угорщини в оцінці Антала Годинки. *Dolgozatok Hodinka Antal tiszteletére: studia Ukrainica et Rusinica Nyíredyháziensia. Nyíredyháza*, 1993. T. 1. S. 73–82.

2051. Бабота Любиця. Літературна спадщина Миколаї Божук. *Zakarpatská Ukrajina v rámci Československa (1919–1939): zborník materiálov zo 6. vedeckej karpatistickej konferencie, Prešov, 2–4.9.1998. Prešov*, 2000. S. 233–240.

2052. Бабота Любиця. Літописець Закарпаття. *Народний календар 1989* / упор. Б. Кузишин. Пряшів, 1988. С. 149–150.

2053. Бабота Любиця. Людовіт Штур про русинів. *Нове життя* (Пряшів). 1990. Ч. 12. С. 5.

2054. Бабота Любиця. Маруся Няхай. 60-річчя від дня народження української поетеси Словаччини, журналіста, бібліографа україністики та карпатики (нар. 1951). *Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2011 рік*. Ужгород, 2010. С. 212–216.

2055. Бабота Любиця. Марчанова Маріє. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 212–213.

2056. Бабота Любиця. Михайло Андрійович Врабель: 140-річчя з дня народження фольклориста (1866–1923). *Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік*. Ужгород, 2005. С. 4.

2057. Бабота Любиця. Михайло Врабель. Матеріали до Словника українців Чехословаччини. *Дукля* (Пряшів). 1989. № 3. С. 75–76.

2058. Бабота Любиця. Михайло Старицький. *Народний календар 1990* / упор. П. Бегені. Пряшів, 1989. С. 227.

2059. Бабота Любиця. Мнягончак Анна. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 222.

2060. Бабота Любиця. Народна поетеса. До 90-річчя від дня народження Миколаї Божук. *Календар «Просвіти» на 1997 рік*. Ужгород, 1997. С. 30–31.

2061. Бабота Любиця. Національно-етнічний контекст сучасної української літератури Словаччини. *Збірник наукових статей: матеріали VI міжнародного конгресу українців (2005)*. Київ, 2007. Кн. 4. С. 123–131.

2062. Бабота Любиця. Не боюся, що словацької україністики не стане [Електронний ресурс]: URL: artvertep.dp.ua/shop/chasopys/.../5643.html?page... (дата звернення: 10.12.2007). Назва з екрану.

2063. Бабота Любиця. Невтомний дослідник закарпатоукраїнської літератури – Антонін Гартл. *Від Наукового товариства ім. Т. Шевченка до Українського вільного університету: тези доповідей і повід. міжнародної наук. конф.* Пряшів, 1991. С. 11.

2064. Бабота Любиця. Невтомний дослідник Закарпатоукраїнської літератури Антонін Гартл. *Від наукового товариства ім. Шевченка до Українського вільного університету: міжнар. наук. конф., м. Пряшів-Свидник, 12–15 червня 1991 р.* Київ; Львів; Пряшів; Мюнхен; Париж; Нью-Йорк; Торонто; Сідней, 1992. С. 264–268.

2065. Бабота Любиця. Недоспівана пісня (До 80-річчя з дня народження Миколаї Божук-Штефуци). *Дукля* (Пряшів). 1987. № 1. С. 50–59.

2066. Бабота Любиця. Нова професорка університету. *Нове життя* (Пряшів). 2010. Ч. 5/6. С. 3.

2067. Бабота Любиця. Один з ниви народної. *Народний календар 1989* / упор. Б. Кузишин. Пряшів, 1988. С. 210–211.

2068. Бабота Любиця. Одні з перших... *Народний календар 1989* / упор. Б. Кузишин. Пряшів, 1988. С. 212–213.

2069. Бабота Любиця. Ознайомлення закарпатських українців із творчістю Тараса Шевченка у другій половині ХІХ – на початку ХХ століть. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. Львів, 2014. Т. ССLXI. С. 449–455.

2070. Бабота Любиця. Олександр Духнович і Америка. *Закарпатська правда*. 1993. 27 липня. № 66. С. 2.

2071. Бабота Любиця. Олександр Митрак. *Народний календар 1992* / упор. М. Гиряк. Пряшів. С. 114–115.

2072. Бабота Любиця. Олександр Павлович у колі друзів. *Дружно вперед* (Пряшів). 1989. Ч. 9. С. 18–20.

2073. Бабота Любиця. Остапчук-Науменко Ада. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 252.

2074. Бабота Любиця. Пам'ятки української літератури в регіоні Карпат. *Ukrajinci v histórii a kultúre Karpát: materiály rovnomennej Medzinárodnej vedeckej konferencie, 8–9. apríla 2016 v Slovenskom národnom múzeu*. Свидник, 2016. N 28. S. 34–43.

2075. Бабота Любиця. Пачовський Василь. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 260.

2076. Бабота Любиця. Педагог, літературознавець, перекладач і критик. *Дукля* (Пряшів). 2006. № 2. С. 62–66.

2077. Бабота Любиця. Переклади творів Івана Франка в історичній Угорщині на зламі століть. *Slovensko-ukrajinské vzťahy z výskumu lingvistiky, literárnej vedy, prekladu a kultúrnych kontaktov*. Prešov, 2016. S. 258–267.

2078. Бабота Любиця. Переклади української радянської літератури чеською мовою в 1971–1982 роках. *Дукля* (Пряшів). 1983. № 5. С. 63–72.

2079. Бабота Любиця. Перші редактори світської закарпатоукраїнської преси. *Екзиль: науково-мистецький часопис* (Ужгород). 2007. № 9 (14). С. 15–16.
2080. Бабота Любиця. Пестременко Андрій. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 263.
2081. Бабота Любиця. Пісні зелених Карпат. *Дукля* (Пряшів). 2000. № 3. С. 4–7.
2082. Бабота Любиця. Повертаємось до її імені. *Краянка* (Ужгород). 2002–2003. Ч. 12. С. 35–38.
2083. Бабота Любиця. Поетеса Гуцульщини (До 80-річчя Миколаї Божук). *Народний календар 1987* / ред. Юрій Кундрат. Пряшів, 1986. С. 43–46.
2084. Бабота Любиця. Помер Яромир Томечек. *Дукля* (Пряшів). 1998. № 1. С. 72–75.
2085. Бабота Любиця. Поширення книжкових перекладів чехословацької української літератури чеською та словацькою мовами. *Наукові записки Культурного союзу українських трудящих ЧССР*. Пряшів, 1988. Т. 14. С. 81–92.
2086. Бабота Любиця. Примітки до вивчення словацько-українських літературних контактів у XIX ст. *Studia Slavistica 2: ukrajinsko-slovenské dialógy* (Užhorod). 2003. S. 131–138.
2087. Бабота Любиця. Примітки до видавничої діяльності учительського складу Українського високого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова в Празі. *Ukrajiništika v slovanskom kontexte na začiatku nového tisícročia: jazykovedný zborník vedeckých štúdií venovaný životnému jubileu doc. PhDr. Zuzany Hanudelovej*. Prešov, 2009. S. 70–77.
2088. Бабота Любиця. Примітки до діяльності скаутської молодіжної організації Пласт на Пряшівщині й Закарпатті у міжвоєнний період (1919–1939). *Молодіжні організації русинів-українців на Словаччині 1928–2008*. Кошиці, 2008. С. 6–16.

2089. Бабота Любиця. Примітки до концепції розвитку і перспективи дослідження літературної україністики в Пряшівському університеті. *Ukrajínistika: minulost, prítomnosť budúcnosť: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Brně ve dnech 22–23.10.2003*. Brno, 2004. S. 249–254.

2090. Бабота Любиця. Прідавок Антон. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 282.

2091. Бабота Любиця. Провісники. Проза закарпатоукраїнських письменників другої половини ХІХ століття. *Краянка* (Ужгород). 1995. Ч. 1. С. 59–62.

2092. Бабота Любиця. Про що говорять листи. *Дукля* (Пряшів). 1996. № 2. С. 60–63.

2093. Бабота Любиця. Про що писали наші предки. *Дукля* (Пряшів). 1996. № 5. С. 58–61.

2094. Бабота Любиця. Пряшівщина на сторінках часописів, редагованих Іваном Панькевичем. *Ivan Paňkevič a otázku spisovného jazyka: štúdie a materiály*. Prešov, 2002. S. 59–74.

2095. Бабота Любиця. Радянська література на сторінках журналу «Дукля» (в 1970–1980 роках). *Дукля* (Пряшів). 1982. № 1. С. 57–65.

2096. Бабота Любиця. Раковський Іван. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 288.

2097. Бабота Любиця. [Рецензія]. Дві монографії про виховання. *Школа і життя* (Пряшів). 1982. № 12 (220). С. 8.

2098. Бабота Любиця. [Рецензія]. Книга Марійки Підгірянки. *Нове життя* (Пряшів). 2000. Ч. 1–2. С. 4. Рец. на кн.: Марійка Підгірянка. Мати-страдниця. Коломия, 1996. Кн. 2.

2099. Бабота Любиця. [Рецензія]. Книжка про В. Січинського. *Нове життя* (Пряшів). 1996. № 17–18. С. 2.

2100. Бабота Любиця [Рецензія]. Над сторінками нового альманаху. *Дукля* (Пряшів). 1996. № 1. С. 62–63. Рец. на кн.: Зерна. Літературно-мистецький альманах українців Європи. 1994. ч. 1.

2101. Бабота Любиця. [Рецензія]. *Нове життя* (Пряшів). 1999. Ч. 15–16. С. 5. Рец. на кн.: Пекар А. Нариси історії церкви Закарпаття. Львів, 1997.
2102. Бабота Любиця. [Рецензія]. Нові імпульси й для дослідників. *Дукля* (Пряшів). 2003. № 2. С. 63–67. Рец. на кн.: Imrich Sedlák: V čierťaziach búrok. Národno-politický kultúrno-spoločenský a literárny integračný proces na východnom Slovensku 1848–1918. Matica slovenská, 2001. 448 s.
2103. Бабота Любиця. [Рецензія]. Повернення Анатолія Кралицького. *Нове життя* (Пряшів). 1998. Ч. 13–14. С. 6. Рец. на кн.: Падык В.: Коли мила єсть отчина... Ужгород, 1998.
2104. Бабота Любиця. [Рецензія]. Повніша уява про Василя Пачовського *Дукля* (Пряшів). 2003. № 2. С. 73–76. Рец. на кн.: Василь Пачовський у контексті історії та культури України. Науковий збірник / Упорядник і відповідальний редактор Борис Галас. Ужгород: Закарпаття, 2001. 420 с.
2105. Бабота Любиця. [Рецензія]. Сковорода в Чехії. *Нове життя* (Пряшів). 1996. Ч. 33–34. С. 5. Рец. на кн.: Hryhorij Skovoroda, učitel života (1722–1794) / Předmluva Svetla Mathauserová. IRIAN, 1994 (Edice ohlasy). 44 s.
2106. Бабота Любиця. [Рецензія]. Сковорода в Чехії. *Пороги* [Прага]. 1997. Ч. 1. С. 13. Рец. на кн.: Hryhorij Skovoroda, učitel života (1722–1794) / Předmluva Svetla Mathauserová. IRIAN, 1994 (Edice ohlasy). 44 s.
2107. Бабота Любиця. [Рецензія]. Слідами історії. *Дружно вперед* (Пряшів). 1983. Ч. 9. С. 21–22. Рец. на кн.: Jaroslav Rezník. Po literárnych stopách na Slovensku. Bratislava, Mladé letá, 1982. 368 s.
2108. Бабота Любиця. Рідне слово не було байдужим. *Дукля* (Пряшів). 1996. № 3. С. 32–36.
2109. Бабота Любиця. Ріпай Андрій. *Краєзнавчий словник русинів-українців Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 290–291.
2110. Бабота Любиця. Розвиток літературознавства на кафедрі. *50 rokov Katedry ukrajinského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity 1953–2003*. Prešov, 2005. S. 38–47.

2111. Бабота Любиця. «Руської матері син...» *Дружно вперед* (Пряшів). 1997. Ч. 3–4. С. 28–29.

2112. Бабота Любиця. Сабов Кирило. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / ред. Ф. Ковач. Пряшів, 1999. С. 303.

2113. Бабота Любиця. Словацька тематика в творчості Анатолія Кралицького. *Верховина: збірник наукових праць*. Дрогобич, 2003. С. 57–65.

2114. Бабота Любиця. Словацько-українські контакти в галузі культури і літератури на сторінках Наукового збірника Музею української культури у Свиднику. *Науковий збірник Музею української культури у Свиднику*. Свидник, 2007. Т. 24. С. 123–132.

2115. Бабота Любиця. Співець нескорених Карпат. *Народний календар 1990* / Упор. П. Бегені. Пряшів, 1989. С. 166.

2116. Бабота Любиця. Співка св. Йоанна Крестителя в роботі Миколи Руснака. *Карпатський світ*. 1993. Ч. 1. С. 54–59.

2117. Бабота Любиця. Талія і Мельпомена. *Закарпатська правда*. 1991. № 112. 14 червня. С. 3.

2118. Бабота Любиця. Твори Івана Франка в перекладах Юрія Жатковича та Гіадора Стрипського. *Наукові записки Культурного союзу українських трудящих ЧССР*. Пряшів 1990. Т. 15–16. С. 141–146.

2119. Бабота Любиця. Твори Івана Франка в перекладі Гіадора Стрипського угорською мовою (1915–1918) [Електронний ресурс]. Іван Франко: дух, наука, думка, воля (до 150-річчя від дня народження): міжнародний науковий конгрес, м. Львів, 27 вересня – 1 жовтня 2006 р. URL: www.franko.lviv.ua/.../members.html (дата звернення: 23.10.2018). Назва з екрану.

2120. Бабота Любиця. Твори Івана Франка в Чехословаччині. *Дукля* (Пряшів). 1982. № 3. С. 66–68.

2121. Бабота Любиця. Творчість Тараса Шевченка в Угорщині (друга половина XIX і початок XX століть). *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія Філологія. Соціальні комунікації. 2014. № 1 (31). С. 3–8.

2122. Бабота Любиця. Творчість Тараса Шевченка в Угорщині (друга половина XIX – початок XX ст.). *Тарас Шевченко і світова україністика: історичні інтерпретації та сучасні реценції (до 200-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка)*: матеріали VIII міжнародного конгресу україністів, м. Київ, 21–24 жовтня 2013 р. Київ, 2013. Ч. 1. С. 11–20.

2123. Бабота Любиця. Типологічні ознаки поетичного стилю Миколаї Божук. *Збірник наукових статей VII міжнародного конгресу україністів (2008)*. Київ, 2012. С. 3–10.

2124. Бабота Любиця. У всякого своя доля... Розмова Ярослава Шуркали з Миколою Мушинкою. *Збірник матеріалів*. Пряшів: Центр антропологічних досліджень, 2016. С. 280–281.

2125. Бабота Любиця. Українська література в перекладах Юрая Андрічіка. *Дукля* (Пряшів). 1998. № 2. С. 55–61.

2126. Бабота Любиця. Українська література на сторінках Revue svetovej literatúry на початку XXI століття. *Studia slovakistica 15. Словацька філологія в Україні*. Ужгород, 2014. С. 140–144.

2127. Бабота Любиця. Українська література Чехословаччини в міжвоєнний період (творчість В. Гренджі-Донського, І. Невицької та Зореслава). *Мова і культура*: наукове видання. Київ, 2008. Вип. 10. Т. IX (109). С. 172–179.

2128. Бабота Любиця. Українсько-словацькі контакти в літературі русинів-українців XIX століття. *Carpatica-Карпатика*. Ужгород, 2002. Вип. 17. С. 164–181.

2129. Бабота Любиця. Уродженка Збуцької Білої (До 100-річчя від дня народження [І. Невицької]). *Нове життя* (Пряшів). 1986. Ч. 51–52. С. 7.

2130. Бабота Любиця. Федір Лазорик і Закарпаття. *Наукові записки Культурного союзу українських трудящих ЧССР*. Пряшів, 1985. Т. 12. С. 107–113.

2131. Бабота Любиця. Флоріан Заплетал. Матеріали до Словника культури українців Чехословаччини. *Дукля* (Пряшів). 1988. № 6. С. 72–73.

2131. Бабота Любиця. Фольклорист, публіцист, педагог. До 150-річчя з дня народження Михайла Врабеля. *Календар «Просвіти» на 2016 рік*. Ужгород. 2016. С. 135–137.

2132. Бабота Любиця. Художня проза Василя Гренджі-Донського після 1939 р. *Дукля (Пряшів)*. 1997. № 5. С. 38–41.

2133. Бабота Любиця. Чеський дослідник Закарпаття. *Закарпатська правда*. 1990. 5 серпня. № 179. С. 2.

2134. Бабота Любиця. Чеський переклад творів Григорія Сковороди. *Дукля (Пряшів)*. 1984. № 2. С. 73–75.

2135. Бабота Любиця. Чеський переклад творів Григорія Сковороди. *Переяславські Сковородинівські студії: збірник наукових праць*. Переяслав-Хмельницький: ФОП О. М. Лукашевич, 2013. Вип. 2. С. 21–23.

2136. Бабота Любиця. Чи знаєте свого земляка? *Дружно вперед (Пряшів)*. 1990. Ч. 8. С. 12–13.

2137. Бабота Любиця. Широкий діапазон наукових інтересів. *Дукля (Пряшів)*. 2006. № 2. С. 51–54.

2138. Бабота Любиця. Щирий друг українського народу. *Дружно вперед (Пряшів)*. 1987. Ч. 2. С. 18–19.

2139. Бабота Любиця. Що ви знаєте про газету «Карпат»? *Закарпатська правда*. 1992. № 110. 1 грудня. С. 4.

2140. Бабота Любиця. Ювілей визначного українця (До 80-ліття від дня народження проф. Михайла Романа, к. ф. н.). *Дукля (Пряшів)*. 2010. № 6. С. 58–60.

2141. Бабота Любиця. Ювілей невтомної дослідниці. *Репертуарний збірник*. Пряшів, 1989. № 2. С. 56–64.

2143. Бабота Любиця. Ювілей науковця (До 70-річчя від дня народження Миколи Мушинки). *Нове життя (Пряшів)*. 2011. № 7–8. С. 5.

2144. Бабота Любиця. Юрій Ігнатков. Матеріали до Словника культури українців Чехословаччини. *Дукля (Пряшів)*. 1988. № 2. С. 75–76.

2145. Бабота Любиця. Юрій Ігнатков (14 травня 1840 – 14 вересня 1885). *Дружно вперед* (Пряшів). 1985. № 9. С. 26–27.

2146. Бабота Любиця. Я відчувала, що моєю долею постійно керує хтось чужий... [Електронний ресурс]: URL: zakarpatty.net.ua/ukr-news-37813-Liubytsia-Babota-IA-vidchuvala-shcho-moieiu-doleiu-postiino-keruie-khtos-chuzhyi... (дата звернення: 10.04.2009). Назва з екрану.

2147. Бабота Любиця. Ярослав Затлоукал. Матеріали до Словника культури українців Чехословаччини. *Дукля* (Пряшів). 1989. № 1. С. 76.

2148. Бабота Маргарета. Діяльність Миколи Баботи в період Карпатської України. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді*. Ужгород: Два кольори, 2000. С. 248–251.

2149. Бабота Маргарета. Микола Бабота (1909–1989). *Карпатська Україна: Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії*. У 2-х т. / Упорядк. С. Д. Федака; передмова О. М. Корсун, О. М. Пагіря; ред. колегія: І. І. Качур (голова) та ін. Т. 2: Карпатська Україна: хроніка подій. Персоналії. Ужгород: ПРАТ «Видавництво «Закарпаття», 2010. С. 251–256.

2150. Бабота Маргарета. Посестри з Пряшівщини. *Краянка* (Ужгород). 1995. № 1. С. 36–37.

2151. В. К. [В. Січинський]. Виставка «Іван Мазепа і його доба». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 189. 2 жовтня. С. 2.

2152. В. К. [В. Січинський]. З українського мистецького життя в Празі. *Діло* (Львів). 1924. Ч. 7. 11 січня. С. 2–3.

2153. В. К. [В. Січинський]. Чужинці про українців і москалів. *Український вісник* (Берлін). 1942. Ч. 16. 13 грудня. С. 9–10.

2154. В. К. [В. Січинський]. Чужинці про українців і москалів. *Український вісник* (Берлін). 1942. Ч. 15. 29 листопада. С. 5–6.

2155. В. К-о. [В. Січинський]. Артист-малюк Микола Ярошенко: (Допис з Праги). *Заграва* (Львів). 1924. № 4. С. 60–61.

2156. В. К-о. [В. Січинський]. Вистава Марії Дольницької в Празі. *Діло* (Львів). 1937. 21 січня. № 12. С. 7.

2157. В. К-о. [В. Січинський]. Виставка студійних праць Інституту пластичного мистецтва. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 87. 7 травня. С. 4.

2158. В. К-о. [В. Січинський]. Етнографічна вистава славянських народів у Празі. *Діло* (Львів). 1937. Ч. 123. 6 червня. С. 4.

2159. В. К-о. [В. Січинський]. Культурна хроніка. *Український вісник* (Берлін). 1941. № 33. 26 жовтня. С. 6.

2160. В. К-о. [В. Січинський]. Мистецькі «рецензії». *Українські вісті* (Новий Ульм). 1946. Ч. 18. 23 травня. С. 4.

2161. В. К-о. [В. Січинський]. Московський стиль. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 74. 30 березня. С. 2.

2162. В. К-о. [В. Січинський]. Українська мистецька виставка в Регенсбурзі. *Арка* (Мюнхен). 1948. № 1. С. 44–45.

2163. В. К-о. [В. Січинський]. Український відділ на виставці книжкової культури при Міжнародному з'їзді бібліотекарів та приятелів книги в Празі. *Українське мистецтво* (Львів). 1926. № 1. С. 22–23.

2164. В. С. [В. Січинський]. [Рецензія]. *Мистецтво* (Львів). 1932. № 1. С. 31–32. Review: Vaclavik A. Luhačovské Zálesí. Luhačovice, 1930.

2165. В. С. [В. Січинський]. [Рецензія]. *Нові шляхи* (Львів). 1929. Т. 3. С. 170–172. Рец. на кн.: Тульчинщина, село Орлівка. Вишивки низзю / Текст В. Гагенмейстера, малюнки К. Ременюка. Кам'янець-Подільська художньо-промислова профшкола, Кам'янець-Подільський. 1922.

2166. В. С. [В. Січинський]. [Рецензія]. *Стара Україна* (Львів). 1925. № 7/10. С. 177. Review: Rozróżnianie stylów w architekturze. Domaniewski Cz., Wawrzzeniecki M. 4-e wyd. Warszawa, 1923.

2167. В. С. [В. Січинський]. [Рецензія]. *Стара Україна* (Львів). 1925. № 7/10. С. 176. Review: Vydra J. Lidové stavitelství na Slovensku. Praha, 1925, 32 s., il.

2168. В. С. [В. Січинський]. [Рецензія]. *Український інженер* (Подєбради). 1931. № 2. С. 72. Review: Řeřich Y. Dřevěné kostelíky v Karpatech, rada šesti dřevorytů s předmluvou F. Žakovec. Praha, 1931.

2169. В. С. [В. Січинський]. [Рецензія]. *Український інженер* (Подєбради). 1932. № 2. С. 72–73. Review: Raczyński J., Walicki M. Z wycieczki naukowej Zakładu architektury Polskiej na Wolyń (Włodzimierz Wolynski i Zimno). *Przeglad Historji szluki* (Krakow). 1929. T. 1–2. S. 24–28.
2170. В. С. [В. Січинський]. Бардіїв. *Життя і знання* (Львів). 1933. № 4. С. 104–106, іл.
2171. В. С. [В. Січинський]. «Білий» Маковицький замок. *Слово народа* (Пряшів). 1932. № 6. С. 4–6.
2172. В. С. [В. Січинський]. Видання з українського пластичного мистецтва за 10 років (1917–1927). *Бібліологічні вісті* (Київ). 1927. № 2. С. 115–130.
2173. В. С. [В. Січинський]. Виставка «Іван Мазепа і його доба». *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 189. 2 жовтня. С. 2.
2174. В. С. [В. Січинський]. Горянська ротонда. *Український тиждень* (Прага). 1935. № 31/32. С. 3.
2175. В. С. [В. Січинський]. Десятинна церква в Києві. *Молоде життя* (Мюнхен). 1946. № 3. С. 42–45.
2176. В. С. [В. Січинський]. Кам'янець-Подільський. *Життя і знання* (Львів). 1933. № 3. С. 72–75.
2177. В. С. [В. Січинський]. Кінофільм про гетьмана Мазепу. *Крила* (Нью-Йорк). 1954. № 2. С. 19–20.
2178. В. С. [В. Січинський]. Кость Широцький (Спомини з нагоди шестих роковин смерті). *Стара Україна* (Львів). 1925. № 25. С. 157–159.
2179. В. С. [В. Січинський]. Мистецька виставка жінок-артисток в Нью-Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. № 220. 14 листопада. С. 3.
2180. В. С. [В. Січинський]. Музей церковного мистецтва при Богословській академії у Львові. *Діло* (Львів). 1932. Ч. 238. 26 жовтня. С. 2–3.
2181. В. С. [В. Січинський]. Пам'ятник Острозьких на Пряшівщині. *Український тиждень* (Прага). 1935. № 37. С. 2–3.

2182. В. С. [В. Січинський]. Про один огляд нашої еміграційної літератури. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 87. 7 травня. С. 4.

2183. В. С. [В. Січинський]. Словацьке дерев'яне будівництво. *Стара Україна* (Львів). 1925. № 7/10. С. 162–163.

2183. В. С. [В. Січинський]. Смерть молодого мистця. *Свобода: недільне видання* (Нью-Йорк). 1953. Ч. 2 (9). 10 січня. С. 7.

2184. В. С. [В. Січинський]. Старі надписи в церквах Маковиці: (Свідки нашої народної мови з XVII–XVIII ст.). *Слово народа* (Пряшів). 1932. № 9. С. 6–7.

2185. В. С. [В. Січинський]. Україна в новій Архітек. енциклопедії. *Час* (Львів). 1931. 25 грудня. № 90. С. 3.

2186. В. С. [В. Січинський]. Українська академія мистецтва (До 35-річчя її заснування). *Свобода: недільне видання* (Нью-Йорк). 1952. Ч. 39. 23 листопада. С. 1.

2189. В. С. [В. Січинський]. Українські мистці у вільному світі. *Альманах Українського народного союзу*. 1954. С. 196–200.

2190. В. С. [В. Січинський]. Університет українознавства в Нью-Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 195. 9 жовтня. С. 4.

2191. В. С. [В. Січинський]. Цінний дар для Наукового товариства ім. Шевченка. *Назустріч* (Львів). 1936. № 14. 15 липня. С. 3.

2192. В. С-ий. [В. Січинський]. [Рецензія]. *Наші дні* (Львів). 1942. № 6. С. 13. Рец. на кн.: Галіт Б. Домашній промисел. Краків, 1940. 14 с.

2193. В. С-ий. [В. Січинський]. Дрібні записки: Друга всеукраїнська мистецька виставка. Охорона пам'яток старовини. Студії над історією українського мистецтва. Міжнародний мистецький конкурс. *Нові шляхи* (Львів). 1929. № 8. С. 379–380.

2194. В. С-ий. [В. Січинський]. Студії над історією українського мистецтва. *Нові шляхи* (Львів). 1929. № 8. С. 380.

2195. В. С-ий. [В. Січинський]. Ярослав Стешенко [Некролог]. *Подільнин* (Кам'янець-Подільський). 1942. № 6. С. 14.

2196. В. Січ. [В. Січинський]. Великодні листівки. *Митуса* (Львів). 1922. № 1. С. 125–126.
2197. В. Січ. [В. Січинський]. Жовтий трикутник: (З приводу виставки в Берліні). *Воля* (Відень). 1920. Т. 3. № 12. С. 472–474.
2198. В. Січ. [В. Січинський]. Нариси з історії Кам'янця: I. Заснування Кам'янця на Поділлі. *Життя Поділля* (Кам'янець-Подільський) 1919. № 43. 8 лютого.
2199. В. Січ. [В. Січинський]. Нариси з історії Кам'янця: II. Подільські князі Коріятовичі. *Життя Поділля* (Кам'янець-Подільський). 1919. № 45. 11 лютого.
2200. В. Січ. [В. Січинський]. Нариси з історії Кам'янця: III. Боротьба між Литвою і Польщею за Поділля. *Життя Поділля* (Кам'янець-Подільський). 1919. № 48. 14 лютого.
2201. В. Січ. [В. Січинський]. Трохи заширокий фрак: (Уваги з приводу постановок в Українському театрі у Львові). *Митуса* (Львів). 1922. № 2. С. 55–56.
2202. В. Січ. [В. Січинський]. Українська мистецька виставка [ГДУМ у Львові]: Афіша. Львів, 1922. Лист 16x20 см.
2203. В. Січ. [В. Січинський]. Українська мистецька виставка [ГДУМ у Львові]: Обгортка каталога. Львів, 1922. Зобр. 8, 3x9,5 см. Лист 16x20 см.
2204. В. Ш. [Вікентій Шандор]. Нова професійна сила архітект Ярослав Січинський. *Свобода* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 137. 29 липня. С. 3.
2205. В. Ш. [Вікентій Шандор]. НТШ на 4-му Конгресі Чехо-Словацького товариства науки й мистецтва. *Свобода* (Нью-Йорк). 1968. Ч. 181. 1 жовтня. С. 3.
2206. В. Ш. [Вікентій Шандор]. Свято державності Карпатської України. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 28. 11 лютого. С. 2.
2207. Верхівська Галина. Українська автокефальна православна церква – УАПЦ її відновлення і знищення. *Свобода* (Нью-Йорк). 1988. Ч. 64. 6 квітня. С. 2, 8.

2208. Є. Г. [В. Січинський]. Виставка студентів-архітектів [у Львівській політехніці]. *Воля* (Відень). 1921. Т. 2. № 6/7. С. 237–238.

2209. Є. Г. [В. Січинський]. Українська мистецька виставка у Львові. *Нова Україна* (Прага). 1922. № 8–9. С. 48–51.

2210. Ілля Братерський [В. Чехівський]. Кому служить церковне панство на Україні. Київ: Вид. Робітнича книгарня № 2, 1918. 44 с.

2211. Ілля Побратим [В. Чехівський]. Настановлення Олександрійського Патріарха пресвітеріоном, за свідоцтвом літопису Євтихія. *Український православний благовісник*. 1927. Ч. 2. С. 18–21.

2212. Ілля Побратим [В. Чехівський]. Настановлення Олександрійського Патріарха пресвітеріоном, за свідоцтвом літопису Євтихія. *Церква і життя* (Київ). 1928. Ч. III.

2213. К. В. [В. Січинський]. Чужинці про українську вдачу. *Донецький вестник* (Юзовка). 1943. № 20. 3 лютого. С. 4.

2214. К. В. [В. Січинський]. Чужинці про українську вдачу. *Нова Україна* (Харків). 1943. № 1. 1 січня. С. 3.

2215. К-О. [В. Січинський]. Мистецьке малювання народного дому. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 237. 12 жовтня. С. 3.

2216. К-О. [В. Січинський]. Чужинці говорять про Україну. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. Ч. 227. 30 вересня. С. 3.

2217. Каміненко В. [В. Січинський]. Весняна виставка малярства. *Українська трибуна* (Варшава). 1921. № 17. 25 травня.

2218. Каміненко В. [В. Січинський]. Виставка Олекси Новаківського: (Від нашого львівського кореспондента). *Українська трибуна* (Варшава). 1921. Ч. 29. 9 червня.

2219. Каміненко В. [В. Січинський]. Виставка Української студії пластичного мистецтва в Празі. *Діло* (Львів). 1924. № 245. 2 листопада. С. 3–4.

2220. Каміненко В. [В. Січинський]. Знищені пам'ятки українського мистецтва. *Наші дні* (Львів). 1942. № 4. С. 9.

2221. Каміненко В. [В. Січинський]. Мистецька виставка «Скифи» у Празі. *Діло* (Львів). 1931. Ч. 142. 28 червня. С. 2-3.
2222. Каміненко В. [В. Січинський]. Мистецька виставка в Ужгороді. *Діло* (Львів). 1934. № 329. 7 грудня. С. 4.
2223. Каміненко В. [В. Січинський]. На мистецькі теми. *Українська трибуна* (Варшава). 1922. № 43. 24 лютого.
2223. Каміненко В. [В. Січинський]. Не своїми силами: (З нагоди виставки російського мистецтва в Празі). *Діло* (Львів). 1935. № 89. 5 квітня. С. 3–4.
2224. Каміненко В. [В. Січинський]. Український пласт. *Українська трибуна* (Варшава). 1921. 19 червня. № 38.
2225. Каміненко В. [В. Січинський]. [Рецензія]. Українські вишивки. *Українська трибуна* (Варшава). 1922. № 3. 6 січня. Рец. на: Альбом українських вишивок. Львів: Союзний Базар, 1921.
2226. Ластівка. [Валентина Чехівська]. В чарах рідньої пісні. *Літературно-науковий вісник*. 1905. Т. 30. Ч. 1. С. 10–16.
2227. лб. [Любиця Бабота]. Про теорію тексту у Львові. *Дукля* (Пряшів). 1998. № 1. С. 67.
2228. Н. Н. [В. Січинський]. [Рецензія]. *Воля* (Відень). 1921. Т. 2. № 6/7. С. 277. Рец. на кн.: А. Лушпинський. Дерев'яні церкви Галичини XVI–XVIII в. Львів: Національний музей у Львові, 1920.
2229. Н. Н. [В. Січинський]. До життєпису І. Мазепи. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1959. Ч. 26. 7 лютого. С. 2.
2230. Н. Н. [В. Січинський]. Доповідь проф. д-ра Юрія Бойка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1958. Ч. 120. 25 червня. С. 3.
2231. Н. Н. [В. Січинський]. Критика і бібліографія. *Воля* (Відень). 1921. Т. 1. № 5. С. 254.
2232. Н. Н. [В. Січинський]. Нова українська будова в Монтеріалі. *Свобода* (Нью-Йорк). 1960. Ч. 162. 24 серпня. С. 3.

2233. Н. Н. [В. Січинський]. Українська графіка за кордоном. *Діло* (Львів). 1935. Ч. 54. 1 березня. С. 4-5.

2234. Н. Н. [В. Січинський]. Цікава політична дискусія. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 78. 25 квітня. С. 3.

2235. О. Ч. [Олена Чехівська]. Лист до редакції. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1949. Ч. 47 (307). 12 червня. С. 4.

2236. Сецинский Е. Город Каменец-Подольский. Историческое описание. Киев: Типография С. В. Кульженко, 1895. 247 с., 24 ил.

2237. Сецинский Е. О преподавании в семинарии в богословских классах украинской литературы и истории местного края. *Подолія* (Каменец-Подольский). 1906. № 217.

2238. [Сецинский Е.]. Юбилей пятидесятилетия священства протоиерея Иосифа Сецинского. *Подольские епархиальные ведомости*. 1901. № 51. С. 900–905.

2239. Сіцинський Є. Вплив візантійсько-атонської архітектури на будівництво мурованих церков на Поділлі. *Записки НТШ*. 1925. Т. 139–140. С. 10–22.

2240. Сіцинський Є. З історії взаємовідношень Поділля і Угорської України. *Життя Поділля* (Кам'янець-Подільський). 1919. № 40.

2241. Сіцинський Є. Кам'янець-Подільський державний історико-культурний заповідник Кам'янецька фортеця. З автолітографією В. Гагенмейстера. Кам'янець-Подільський: Мистецько-промислова школа, 1929. 10 с., 16 іл.

2242. Сіцинський Є. Муровані церкви на Поділлі / передм. та упорядн. А. М. Трембіцький. Хмельницький, 2009. 40 с.

2243. Сіцинський Є. Муровані церкви на Поділлі. Львів, 1925. 21 с., 5 табл., 19 іл., план.

2244. Сіцинський Є. Муровані церкви на Поділлі. Кам'янець-Подільський, 2001. 31 с.

2245. Січінський Ю. Нариси з історичної топографії міста Кам'янця-Подільського та його округи. Кам'янець-Подільський: Подільське братство, 1994. 60 с.

2246. Січинська-Шандор О. Спогад дочки про батька. *Володимир Січинський та Україна*: матеріали міжнародної конференції. Київ: Абрис. 1996. С. 22–26.

2247. Січинська-Шандор Оксана. З Україною в серці. *«Просвіта» в духовно-культурному піднесенні України*: зб. наук. праць. Хмельницький: Просвіта, 2005. С. 173–175.

2248. Січинський В. [Рецензія]. *Америка* (Філадельфія), 1950, 4 жовтня. Рец. на кн.: Україна: Українознавство і французьке культурне життя. Зб. 3-й. Париж, 1950. 79 с.

2249. Січинський В. [Рецензія]. *Вісті Товариства українських інженерів* (Нью-Йорк). 1952. № 3. С. 50–52. Рец. на кн.: Енциклопедія українознавства. Мюнхен, [1949]. Зош. 13–14. Народне господарство. Промисловість.

2250. Січинський В. [Рецензія]. *Київ* (Філадельфія). 1951. № 2. С. 102–103. Рец. на кн.: Енциклопедія українознавства. Зош. 1–2.

2251. Січинський В. [Рецензія]. *Літературно-науковий вісник*. 1922. Кн. 1. С. 88–92. Рец. на кн.: Таранушенко С. Хата по Єлисаветинському пр. під ч. 35 в Харкові. Харків, 1921. 60 с., 12 табл. з рис.

2252. Січинський В. [Рецензія]. *Літературно-науковий вісник*. 1922. Т. 76. Кн. 3. С. 283–285. Рец. на кн.: Podkarpatskó Rus. Serie I: Drevene kosteliky a zvonice. K rešliti a vydal Rudolf Hulka. Praha. Подкарпатська Русь. Серія I: Деревляні церкви и дзвониці. Рисовав а выдав Рудольф Гулька в Празь.

2253. Січинський В. [Рецензія]. *Літературно-науковий вісник*. 1924. № 3/4. С. 350–352. Рец. на кн.: Лукомский Г. К. Старые годы. Берлин, 1923. 154 + 32 с., ил.

2254. Січинський В. [Рецензія]. *Мистецтво* (Львів). 1932. № 2. С. 60. Рец. на кн.: Таранушенко С. Покровський собор в Харкові / обміри І. Тене. Харків, 1923. 16 с. іл.

2255. Січинський В. [Рецензія]. *Мистецтво* (Львів). 1932. № 2/3. С. 73. Рец. на кн.: Екслібрис: Збірник Асоціації незалежних українських мистців. Львів, 1932. Вип. 1. 48 с., іл.

2256. Січинський В. [Рецензія]. *Мистецтво* (Львів). 1933. № 4. С. 110–111. Рец. на кн.: Гагенмейстер В. Настінні паперові прикраси Кам'янецьчини. Кам'янець-Подільський, 1930.

2257. Січинський В. [Рецензія]. *Мистецтво* (Львів). 1933. № 4. С. 112. Рец. на кн.: Базилевич В. Роботи над обслідуванням мозаїк Київської Софії. Хроніка археології та мистецтва (Київ). 1931. № 3.

2258. Січинський В. [Рецензія]. *Митуса* (Львів). 1922. № 3. С. 90–94. Рец. на кн.: Голубець М. Історія українського мистецтва. Львів; Київ, 1918.

2259. Січинський В. [Рецензія]. *Назустріч* (Львів). 1934. Ч. 19. 1 жовтня. С. 1. Рец. на кн.: Олекса Новаківський / текст В. Залозецького. Львів, 1934.

2260. Січинський В. [Рецензія]. *Нові шляхи* (Львів). 1929. № 12. Кн. 38. С. 163–164. Рец. на кн.: Стара Одеса: Архітектура Причорномор'я: (Путівник по музею). Одеса: Вид-во Держ. худож. музею, 1927.

2261. Січинський В. [Рецензія]. *Нові шляхи* (Львів). 1929. № 3/4. Кн. 33. С. 144–146. Рец. на кн.: Щербаківський Д. Українське мистецтво. [Ч.] 2. Буковинські і галицькі дерев'яні церкви, надгробні і придорожні хрести, фігури і каплиці. Київ; Прага, 1926. 128 с., іл.

2262. Січинський В. [Рецензія]. *Нові шляхи* (Львів). 1929. № 5/6. Кн. 34. С. 139–140. Рец. на кн.: Ернст Ф. «Мазепин будинок» у Чернігові. *Чернігів і північне лівобережжя*. Київ, 1928. С. 347–367.

2263. Січинський В. [Рецензія]. *Нові шляхи* (Львів). 1929. № 5/6. Кн. 34. С. 140–142. Рец. на кн.: Ернст Ф. Київська архітектура XVII в. *Київ та його околиця*. Київ, 1926. С. 125–165.

2264. Січинський В. [Рецензія]. *Нові шляхи* (Львів). 1929. № 8. С. 390–391. Рец. на кн.: Георгій Нарбут: Посмертна виставка творів. Київ, 1926.

2265. Січинський В. [Рецензія]. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч 209. 10 серпня. С. 4. Рец. на кн.: Микорський Б. Разрушение культурно-исторических памятников в Киеве в 1934–1936 гг. Мюнхен, 1951. 22 с., 6 л. ил.

2266. Січинський В. [Рецензія]. *Стара Україна* (Львів). 1925. № 7/10. С. 168–169. Рец. на кн.: Красивые города и местности Востока. Т. 1. Лукомский Г. К. Киев: Церковная архитектура XI–XIX века. Византийское зодчество украинское барокко. Мюнхен: Орхис, 1923.

2267. Січинський В. [Рецензія]. *Україна* (Київ). 1929. № 5/6. Кн 34. С. 142–144. Рец. на кн.: Ксило-гравюри Чернігівського держ. музею. Чернігів, 1925. Ксилографічні дошки Лаврського музею. Вип. 1. Українські старовинні гравюри типу «Народніх картинок» / Обр. до друку і вступний нарис написав П. М. Попов. Київ, 1927.

2268. Січинський В. [Рецензія]. *Україна* (Київ). 1929. № 3/4. Кн. 33. С. 144–146. Рец. на кн.: Щербаківський Д. Українське мистецтво. [Ч.] 2. Буковинські і галицькі дерев'яні церкви, надгробні і придорожні хрести, фігури і каплиці. Київ; Прага, 1926. 128 с., іл.

2269. Січинський В. [Рецензія]. *Україна* (Київ). 1929. №1/2. Кн. 32. С. 100–101. Рец. на кн.: Драган М., Пешанський В. Свенціцький І. Скит Манявський і Богородчанський іконостас: Збірки Національного музею у Львові. Жовква, 1926.

2270. Січинський В. [Рецензія]. *Україна* (Париж). 1950. № 3. С. 222. Рец. на кн.: Андрусак М. Тризуб і двозуб. Мюнхен. 1947.

2271. Січинський В. [Рецензія]. Українська народна вишивка. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1947. № 1. Рец. на кн.: Габданк-Рогозинського К. В. Українська народна вишивка.

2272. Січинський В. [Рецензія]. *Українське мистецтво* (Львів). 1926. № 1. С. 27–28. Рец. на кн.: Попов П. Матеріали до словника українських

граверів. Труди Українського наукового інституту книгознавства. Київ, 1926. Т. 1. 142 с., іл.

2273. Січинський В. [Рецензія]. *Українське мистецтво* (Львів). 1926. № 2. С. 60. Рец. на кн.: Таранушенко С. Покровський собор в Харкові / обміри І. Тене. Харків, 1923. 16 с. іл.

2274. Січинський В. [Рецензія]. *Українське мистецтво* (Львів). 1926. № 3. С. 89. Рец. на кн.: Голубець М. Львів: (Провідник). Жовква: Червона калина, 1925. 179, VIII с.

2275. Січинський В. [Рецензія]. *Українське слово* (Париж). 1952. № 566. Рец. на кн.: Енциклопедія українознавства. Мюнхен, 1949. Зош. 13–14. Народне господарство. Промисловість.

2276. Січинський В. [Рецензія]. *Українські вісті* (Новий Ульм). 1946. № 44. Рец. на кн.: Павлович П. [Аполлон Трембовецький]. Поділля: історичні пам'ятки. Аугсбург: Вид-во «Брама Софії», 1946. 38 с.

2277. 2899. Січинський В., Скрутень Й., Лукань Р. Література про Лаврів. *Записки Чина св. Василя Великого* (Жовква). 1936. Т. V. С. 223–224.

2278. 2900. Січинський Володимир. Автентичний портрет гетьмана Мазепи. *Україна: Українознавство і французьке культурне життя*. Париж, 1950. 36. 3-й. С. 192–194.

2279. Січинський Володимир. Алла Лисянська. *Український вісник* (Берлін). 1944. № 1.

2280. Січинський Володимир. Альбом вишивок: з приводу вид. К. В. Габданка-Рогозинського. *Час* (Фюрт). 1947. № 7.

2281. Січинський Володимир. Англійці про Московію і Україну 16 ст. *Вісник* (Нью-Йорк). 1955. № 3.

2282. Січинський Володимир. Андрієнко [Нечитайло М. Ф.]. Львів, 1934. 18 с., 20 л. іл.

2283. Січинський Володимир. Антін Лосенко. *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1953. № 3.

2284. 2906. Січинський Володимир. Архип Шаповал-Куїнджі (1842–1910). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. № 191. 5 жовтня. С. 3.
2285. Січинський Володимир. Архітектура в стародруках. Львів, 1925. XXV, 20 с., іл. (Збірки Національного музею у Львові).
2286. Січинський Володимир. Архітектура і мистецтво Львова. *Наши Львів: ювілейний збірник. 1252–1952* / обкл. В. Січинського. Нью-Йорк: Червона калина, 1953. С. 62–74.
2287. Січинський Володимир. Архітектура катедри св. Юра у Львові з обмірами й фотографіями автора та іншими ілюстраціями. Львів: Накл. Богословського наук. т-ва, 1934. 96 с., іл.; 30 с. іл.
2288. Січинський Володимир. Архітектура Крехівського монастиря по деревориту 1699 року / обкладинка і кінцівка Р. Лісовського. Заставка і початкова літера автора. Львів: Друк. НТШ, 1923. 24 с., іл. На обкл. назва: Крехівська архітектура.
2289. Січинський Володимир. Архітектура Крехівського монастиря по деревориту 1699 року з ілюстрацією дереворитом Крехівського монастиря. *Літературно-науковий вісник*. 1923. Т. 80. С. 345–360; Т. 81. С. 74–80.
2290. Січинський Володимир. Архітектура Лаврова. *Записки Чина св. Василя Великого*. Львів; Жовква, 1932–1941. Т. V. Вип. 1–4. С. 193–223.
2291. Січинський Володимир. Архітектура Лаврова: обміри і фото автора. Львів, 1936. 32 с. іл.
2292. Січинський Володимир. Архітектура міста Бардієва з рисунками автора та іншими ілюстраціями / обкл. і кінцівка С. Гординського. Львів: НТШ, 1931. 40 с., 26 іл.
2293. Січинський Володимир. Архітектура міста Бардієва. *Записки НТШ*. 1931. Т. 151. С. 57–97.
2294. Січинський Володимир. Архітектура міста Бардієва. Львів: НТШ, 1932. 56 с.

2295. Січинський Володимир. Архітектура старокнязівської доби (X–XIII ст.). Прага: Український громадський видавничий фонд, 76 с.; 24 с. іл. 78 іл.

2296. Січинський Володимир. Б. Хмельницький і Москва. Відношення Гетьмана до Москви по Переяславській угоді. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 25. 6 лютого. С. 2.

2297. Січинський Володимир. Б. Хмельницький і Москва. Відношення Гетьмана до Москви по Переяславській угоді. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 26. 9 лютого. С. 2.

2298. Січинський Володимир. Б. Хмельницький і Москва. Відношення Гетьмана до Москви по Переяславській угоді. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 27. 10 лютого. С. 2.

2299. Січинський Володимир. Бардіїв. Прага: Вид-во Ю. Тищенка, 1939. 28 с., іл.

2300. Січинський Володимир. Біла Маковиця. *Карпатська Зоря* (Нью-Йорк). 1952. № 15/16. С. 14.

2301. Січинський Володимир. Бойківський тип дерев'яних церков в Карпатах / Рис. і обміри автора. Обкл. і кінцівка М. Бутовича. Львів: Друк. НТШ, 1927. 32 с, іл.; 31 іл. На обкл. назва: Бойківське будівництво.

2302. Січинський Володимир. Бойківський тип дерев'яних церков в Карпатах / Рис. і обміри автора. *Записки НТШ*. 1927. Т. 144/145. С. 157–170.

2303. 2927. Січинський Володимир. Боплян: (З нагоди 350 і 300-ліття ювілею). *Овид* (Буенос-Айрес). 1949. № 5.

2304. Січинський Володимир. Брама в Мілеті і фасад катедри у Володимирі Волинському. *Україна* (Київ). 1928. Кн. 3. С. 24–26, іл.

2305. Січинський Володимир. Братська церква у Львові. *Шлях* (Філадельфія). 1952. № 48–49.

2306. Січинський Володимир. Будинок Галагана в Лебединцях. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1953. Ч. 8. С. 3–4, іл.

2307. Січинський Володимир. Будівництво міста Потилича / рис. і обміри автора; обкл. і кінцівка П. Холодного (молодшого). Львів: НТШ, 1928. 30 с., 24 іл.
2308. Січинський Володимир. Будівництво міста Потилича. *Записки НТШ*. 1928. Т. 147. С. 103–130, 24 іл.
2309. Січинський Володимир. В справі новішого перекладу Євангелії українською мовою. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. № 203. 21 жовтня. С. 4.
2310. Січинський Володимир. В справі пам'ятника Шевченкові у Харкові. *Вісник* (Нью-Йорк). 1958. № 4. С. 20–23.
2311. Січинський Володимир. Важлива українська епіграфічна пам'ятка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 240. 13 грудня. С. 2.
2312. Січинський Володимир. Василь Барський. *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1953. № 201.
2313. Січинський Володимир. Василь Григорович Барський: (З нагоди 200 років з дня смерті). *Час* (Фюрт). 1947. № 35.
2314. Січинський Володимир. Василь Касіян. *Українське мистецтво* (Львів). 1926. № 1. С. 1–4.
2315. Січинський Володимир. Василь Кричевський: Пропам'ятна виставка. Нью-Йорк. 11–25 січня. Нью-Йорк, 1953. 36 с.
2316. Січинський Володимир. Вежа і дім Корнякта у Львові. *Богословія* (Львів). 1932. Т. 10. Кн. 4. С. 27–57.
2317. Січинський Володимир. Вежа і дім Корнякта у Львові. Львів: З друк. «Бібльос», 1933. 20 с., іл.; 6 табл. іл.
2318. Січинський Володимир. Вежа і дім Корнякта у Львові. *Шлях* (Філадельфія). 1952. № 44–45.
2319. Січинський Володимир. Венецький посол про Україну. До 300-літнього ювілею. *Крила* (Нью-Йорк). 1952. Ч. 3 (7). липень. С. 15–18.
2320. Січинський Володимир. Видання з українського мистецтва і культури на еміграції в Європі в роках 1945–1949. *Новий світ* (Філадельфія). 1950. № 2–5.

2321. Січинський Володимир. Видання мистецько-промислової школи в Кам'янці. *Українська книга* (Львів). 1937. № 1. С. 20–23.

2322. Січинський Володимир. Видубецький монастир. *Шлях* (Філадельфія). 1951. № 18, іл.

2323. Січинський Володимир. Виставка «Гуртка діячів українського мистецтва» у Львові. *Громадський вістник* (Львів). 1922. 14 травня. С. 7.

2324. Січинський Володимир. Виставка збірок В. Пещанського у Львові. *Нова Україна* (Прага). 1922. № 13–15. С. 101–102.

2325. Січинський Володимир. Виставка Михайла Мороза. *Література і мистецтво*: додаток до «Гомін України» (Торонто). 1959. № 3.

2326. Січинський Володимир. Виставка праць студентів української мистецької студії у Філадельфії. *Америка* (Філадельфія). 1959. № 122. 4 липня.

2327. Січинський Володимир. Виставка сучасної української графіки в Нью-Йорку. *Гомін України* (Торонто). 1958. № 18.

2328. Січинський Володимир. Виставка творів В. Цимбала в Нью-Йорку. *Література і мистецтво*: додаток до «Гомін України» (Торонто). 1961. № 1. 7 січня.

2329. Січинський Володимир. Виставка українського книжного мистецтва в Нью-Йорку. *Овід* (Буенос-Айрес). 1949. № 5.

2330. Січинський Володимир. Виставка Української студії пластичного мистецтва в Празі. *Діло* (Львів). 1924. 2 листопада. № 245. С. 3–4.

2331. Січинський Володимир. Виставка української студії пластичного мистецтва в Празі. *Діло* (Львів). 1936. 5 листопада. № 250. С. 4–5.

2332. Січинський Володимир. Вища мистецька школа в Харкові. *Вісник* (Нью-Йорк). 1955. № 3.

2333. Січинський Володимир. Вища освіта на Україні старих часів XVI–XVIII стол. *Календар «Українського голосу» на 1957 р.* Вінніпег, 1956. С. 39–50.

2334. Січинський Володимир. Відношення західноєвропейського громадянства до українського руху в зв'язку з подорожжю Української республіканської капелі. *Слово* (Кам'янець-Подільський). 1920. Ч. 39. 13 листопада. С. 4.
2335. Січинський Володимир. Відплата за Полтаву. *Література і мистецтво*: додаток до «Свободи» (Джерсі Сіті). 1959. № 7.
2336. Січинський Володимир. Віктор Цимбал. *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1952. № 36.
2337. Січинський Володимир. Волинська порцеляна. *Нова хата* (Львів). 1936. № 15–16. С. 11–12.
2338. 2962. Січинський Володимир. Володимир Боровиковський. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. № 152. 17 липня. С. 3.
2339. Січинський Володимир. Вступ до українського краєзнавства: підручник для 8-го кл. гімназії і самоосвіті. З 10 рисунками в тексті і 6 табл. і мап. Прага: Укр. школа, 1937. 128 с. На правах рукопису.
2340. Січинський Володимир. Гетьманська палата в Батурині. *Овид* (Буенос-Айрес). 1951. № 1, іл.
2341. Січинський Володимир. Головніша література (по архітектурі старокнязівської доби). *Січинський Володимир. Архітектура старокнязівської доби: (X–XIII ст.)*. Прага: Укр. громадський видавничий фонд, 1926. С. 39–42.
2342. Січинський Володимир. Гончарство в околиці Карпат. *Нова хата* (Львів). 1937. № 7. С. 3.
2343. Січинський Володимир. Гончарство Лівобережжя. *Нова хата* (Львів). 1937. № 8. С. 5.
2344. Січинський Володимир. Гончарство на Чернігівщині. *Нова хата* (Львів). 1937. № 11. С. 3.
2345. Січинський Володимир. Горянська ротонда. *Український тиждень* (Прага). 1935. № 31–32. С. 3.

2346. Січинський Володимир. Горянська ротонда. *Шлях* (Філадельфія). 1951. 17 червня, іл.

2347. Січинський Володимир. Гравер Олександр Тарасевич (мистецька діяльність у рр. 1672–1720). *Праці Українського високого педагогічного інституту імені Михайла Драгоманова у Празі*. Прага: Видання Українського високого педагогічного інституту, 1934. Т. II. С. 335–355, іл.

2348. Січинський Володимир. Гравюри видань Фіоля. *Українська книга. У 450-ліття українського друкарства в Кракові, 1491–1941*. Краків: Українське Видавництво, 1943. Кн. V. С. 20–22, іл.

2349. Січинський Володимир. Гравюри Мазепи: гравюри на честь Мазепи і гравіровані портрети гетьмана. *Мазепа: збірник ст.* Варшава, 1938. Т. 1. С. 134–160.

2350. Січинський Володимир. Гравюри українського перводруку: (До ювілею українського друкарства). *Літературно-науковий вісник*. 1924. Кн. 6. С. 150–158, іл.

2351. Січинський Володимир. Гравюри українського перводруку: (До ювілею українського друкарства). Львів, 1924. 12 с., іл.

2352. Січинський Володимир. Графічні часописи в Чехословаччині. *Бібліологічні вісті*. 1927. № 4. С. 112–114.

2353. Січинський Володимир. Грецька і римська кераміка на Україні. *Нова хата* (Львів). 1936. № 3. С. 1.

2354. Січинський Володимир. Григорій Левицький, 1697–1769. Львів: Друк НТШ, 1936. 29 с., іл.

2355. Січинський Володимир. Григорій Левицький, український гравер середини XVIII ст. *Наша культура* (Варшава). 1936. № 8–9. С. 600–610; № 10. С. 695–699; 1937. № 1. С. 18–28.

2356. Січинський Володимир. Григорій Левицький. *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1952. № 38.

2357. Січинський Володимир. Григорій Левицький (з нагоди 250 р. з дня смерті). *Час* (Фюрт). 1947. № 47.

2358. Січинський Володимир. Григорій Серебренецький (з нагоди 200-річчя народження митця). *Український вісник* (Берлін). 1943. № 7.
2359. Січинський Володимир. Григорій Срібляницький. *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1953. № 6.
2360. Січинський Володимир. Григорій Топчегорський (з нагоди 250-річного ювілею мистця). *Слово* (Регенсбург). 1946. № 9.
2361. Січинський Володимир. Громадські будинки. *Село* (Кам'янець-Подільський). 1918. № 36–37. С. 17–20.
2362. Січинський Володимир. Данський посол про козацьку Україну і Московщину. *Літопис Червоної Калини*. 1936. Ч. 7–8. С. 7–10.
2363. Січинський Володимир. Данський посол про козацьку Україну і Московщину. *Літопис Червоної Калини*. 1936. Ч. 9. С. 9–13.
2364. Січинський Володимир. Декорації художника Бурячка. *Життя Поділля* (Кам'янець-Подільський). 1919. 26 березня. № 81. С. 4.
2365. Січинський Володимир. День українського моря в українській пресі (1952). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. № 75. 27 березня. С. 5.
2366. Січинський Володимир. Дерев'яна церква в Трочанах. *Науковий збірник т-ва «Просвіта» в Ужгороді*. Ужгород, 1938. С. 150–159.
2367. Січинський Володимир. Дерев'яне будівництво. *Збірник лекцій про образотворче і прикладне мистецтво* (Львів). 1943. № 5. 12 с.
2368. Січинський Володимир. Дерев'яне будівництво. *Нова хата* (Львів). 1935. № 11–12. С. 8–9, іл.
2369. Січинський Володимир. Дерев'яні прикраси. *Нова хата* (Львів). 1935. № 13–14. С. 10–11, іл.
2370. Січинський Володимир. Дерев'яні церкви. *Нова хата* (Львів). 1935. № 10. С. 2–3, іл.
2371. Січинський Володимир. Дереворити Миколи Бутовича. *Мистецтво* (Львів). 1936. № 1. С. 2–7.
2372. Січинський Володимир. Дереворитні ілюстрації Василя Касіяна. *Світ* (Львів). 1926. № 23/24. С. 7–9, іл.

2373. Січинський Володимир. Десятинна церква в Києві. *Шлях* (Філадельфія). 1951. № 7.

2374. Січинський Володимир. Джозеф Маршал про Україну. *Українці у вільному світі: ювілейна книга УНС*. Нью-Йорк, 1954. С. 109–114.

2375. Січинський Володимир. Дзвіниці і церкви Галицької України XVI–XIX ст. Львів, 1925. 49 с., іл. (На обкл. заголовок: Дерев'яні дзвіниці і церкви Галицької України XVI–XIX ст.).

2376. Січинський Володимир. Дзвіниці. *Нова хата* (Львів). 1935. № 9. С. 2–3.

2377. Січинський Володимир. Дивними дорогами українознавчих студій. *Українське слово* (Париж). 1951. № 509.

2378. Січинський Володимир. «Diarium» Йогана Корба про Московщину й Україну доби гетьмана Мазепи. *Український вісник* (Берлін). 1941. Ч. 9 (32/33).

2379. Січинський Володимир. Дмитро Левицький і його школа. *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1952. № 41.

2380. Січинський Володимир. Дмитро Левицький. *Український вісник* (Берлін). 1943. № 8.

2381. Січинський Володимир. До питання про автора гравюр українського перводруку. *Бібліологічні вісті*. 1926. № 3. С. 58–61.

2382. Січинський Володимир. До проблеми назви «Україна». *Америка* (Філадельфія). 1950. № 6.

2383. Січинський Володимир. До проблеми походження «Руси». *Бюлетень Української вільної академії наук*. Аугсбург. 1946. Ч. 10. С. 12–14.

2384. Січинський Володимир. До проблеми української культури: Лист до редакції з приводу статті Х. Рябоконея. *Народна воля* (Скрентон). 1956. № 21.

2385. Січинський Володимир. Доля українських митців під советською Москвою. *Українське слово* (Париж). 1951. № 487.

2386. Січинський Володимир. Друкарня св. Юра у Львові. *Логос* (Порктон). 1954. Т. V. Кн. 2. С. 119–123.
2387. Січинський Володимир. Друкарські і видавничі знаки XVI–XX ст. Львів, 1936. 16 с.
2388. Січинський Володимир. Енциклопедія українознавства. Гаслова частина. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 223. 18 листопада. С. 3–4.
2389. Січинський Володимир. Енциклопедія українознавства. Гаслова частина. Зошит 3. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 147. 3 серпня. С. 5.
2390. Січинський Володимир. Етрусський дім і гуцульський оседок. *Pamiętnik II Zjazdu sl'owiańskich geografów i etnografów w Polsce w r. 1927*. Kraków, 1930. Т. II. S. 210–212.
2391. Січинський Володимир. Етрусський дім і гуцульський оседок / Обкл. і кінцівка арт.-мал. Миколи Кричевського; Фототипне видання; Передм. та підгот. до друку А. М. Трембіцький. Хмельницький: ІРД, 2016. 15 с.; іл.
2392. Січинський Володимир. Етрусський дім і гуцульський оседок / Обкл. і кінцівка М. Кричевського. Прага, 1930. 15 с.; іл.
2393. Січинський Володимир. Етрусський дім і гуцульський оседок. *Праці Українського високого педагогічного інституту*. Прага, 1929. Т. 1. С. 370–381.
2394. Січинський Володимир. Exlibris міста Бардієва з XVI ст. *Бібліологічні вісті*. 1930. № 1. С. 100–102.
2395. Січинський Володимир. Жінка й українське народне мистецтво. *Жіночий світ* (Пітербург). 1934. № 4/5. С. 6–7; № 6/7. С. 8–9, 13.
2396. Січинський Володимир. Зиждитель храмів і скарбів духовних. *Пам'ятки України*. 1961. № 6. С. 21–24.
2397. Січинський Володимир. З Ашаффенбургу до Нью Йорку: Враження з подорожі до ЗДА. *Неділя* (Ашаффенбург). 1949. № 175.

2398. Січинський Володимир. За мистецьку культуру української книги: З приводу анкети «20 найгарніших українських книг». *Назустріч* (Львів). 1934. Ч. 9. 1 травня. С. 2.

2399. Січинський Володимир. За практичне виховання. *Діло* (Львів). 1935. 16 липня. № 386. С. 3–4.

2400. Січинський Володимир. За свій народний стиль в будівництві. Ужгород, 1937. 8 с., іл.

2401. Січинський Володимир. За українське мистецтво. Спогади 1900–1960 рр. *Дукля* (Пряшів). 1994. № 5. С. 50–55.

2402. Січинський Володимир. Завдання мистецького виховання в українській школі. *Напрявні, система, програми української національної школи*: (збірка еляборатів). Прага, 1941. С. 25–32.

2403. Січинський Володимир. Замки на Україні. *Календар «Гомону України» на 1959 р.* Торонто, 1958. С. 177–198.

2404. Січинський Володимир. Замкова церква св. Миколая у Львові. *Богословія* (Львів). 1936. Т. XIV. Кн. 1. С. 13–51.

2405. Січинський Володимир. Замкова церква св. Миколая у Львові. Львів: Друк. «Бібльос», 1936. 36 с., іл. 10 табл. з 18 іл.

2406. Січинський Володимир. Замкова церква у Львові. *Шлях* (Філадельфія). 1952. № 34.

2407. Січинський Володимир. Запорізька катедра. *Шлях* (Філадельфія). 1953. 16 серпня.

2408. Січинський Володимир. Заснування Одеси: (До дня Українського моря 29 квітня). *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1952. № 9, 10.

2409. Січинський Володимир. Зауваги до Енциклопедії українознавства. *Українець-час* (Париж). 1949. № 40.

2410. Січинський Володимир. Зборів на Пряшівщині. *Життя і знання* (Львів). 1938. № 12. С. 345–347.

2411. Січинський Володимир. Зборів. Прага: Вид-во Ю. Тищенко, 1939. 23 с., іл. (Пізнай свій край).

2412. Січинський Володимир. Звуковий кінофільм. *Нові шляхи* (Львів). 1929. № 7. С. 166–171.
2413. Січинський Володимир. Зиждитель храмів і скарбів духовних. *Пам'ятки України*. 1961. № 6. С. 21–24.
2414. Січинський Володимир. Знищені пам'ятки української культури і мистецтва московсько-совєтською адміністрацією. *Альманах «Гомону України» на 1960 р.* (Торонто), 1959. С. 109–117, іл.
2415. Січинський Володимир. Знищено цінну пам'ятку архітектури. *Діло* (Львів). 1937. Ч. 177. 13 серпня. С. 10.
2416. Січинський Володимир. Золота брама в Києві. *Шлях* (Філадельфія). 1951. 20 травня, іл.
2417. Січинський Володимир. Золотоверхий монастир у Києві. *Український православний календар* (Бавнд-Брук). 1955. С. 105–110, іл.
2418. Січинський Володимир. Зруйновані українські пам'ятки архітектури в Києві за московсько-большевицької влади. *Український вісник* (Берлін). 1941. № 30. 5 жовтня.
2419. Січинський Володимир. З приводу анкети «20 найгарніших українських книг». *Назустріч* (Львів). 1934. Ч. 9. С. 2.
2420. Січинський Володимир. Йосип Старченко. Український архітект доби Мазепи. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 11. 20 січня. С. 4.
2421. Січинський Володимир. Іван Айвазовський (1817–1900). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 127. 6 липня. С. 4.
2422. Січинський Володимир. Іван Барський. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 231. 6 листопада. С. 3–4.
2423. Січинський Володимир. Іван Зарудний (з нагоди 200-річчя з дня смерті). *Час* (Фюрт). 1948. № 3.
2424. Січинський Володимир. Іван Левинський (в 30-річчя смерті). *Час* (Фюрт). 1948. № 35.
2425. Січинський Володимир. Іван Мазепа – людина і меценат. 2-е вид. Нью-Йорк, 1959. 56 с., іл.

2426. Січинський Володимир. Іван Мазепа – людина і меценат. *Літопис Червоної Калини*. 1993. Ч. 3–4. С. 27–33.

2427. Січинський Володимир. Іван Мазепа – людина і меценат. *Літопис Червоної Калини*. 1993. Ч. 7–9. С. 42–50: іл.

2428. Січинський Володимир. Іван Мазепа – людина і меценат. Філадельфія, 1951. 56 с., іл.

2429. Січинський Володимир. Іван Мазепа – соборник. *Календар «Провідіння» на 1960 р.* Філадельфія. 1959. С. 142–146.

2430. Січинський Володимир. Іван Мазепа в світлі західно-європейських реляцій і Іван Мазепа меценат (1639–1709). *Америка* (Філадельфія). № 91–105.

2431. Січинський Володимир. Іван Мазепа й українське мистецтво. *Календар «Свободи» на Мазепинський рік 1959 р.* Джерсі Сіті: Вид. УНС, 1958. С. 93–98.

2432. Січинський Володимир. Іван Мартос. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 182. 28 серпня. С. 3–4.

2433. Січинський Володимир. Іван Падалка. *Український вісник* (Берлін). 1941. № 37.

2434. Січинський Володимир. Іван Труш: (Некролог). *Український вісник* (Берлін). 1941. № 33.

2435. Січинський Володимир. Із «Спогадів 1900–1960 років» / за ред. М. Мушинки. *Дукля* (Пряшів), 1993. № 3. С. 49–52.

2436. Січинський Володимир. Ілля Репин: (З нагоди 20-ї річниці смерті). *Овид* (Буенос-Айрес). 1950. № 3–4.

2437. Січинський Володимир. Ілюстрації артиста-маляра Йосифа Бокшая в г. «Русин». *Воля* (Відень). 1921. Т. 1. Ч. 5.

2438. Січинський Володимир. Инж. Сергій Тимошенко. *Українське слово* (Париж). 1950. № 454.

2439. Січинський Володимир. Історичний скарб України в Нью Йорку. *Альманах Українського народного союзу*. 1952. С. 39–43.

2440. Січинський Володимир. Історія архітектури. Франкфурт, 1948. Вип. I. 16 с.
2441. Січинський Володимир. Історія українського граверства XVII–XVIII століття. Скорочений нарис. *Записки Чина св. Василя Великого* (Жовква). 1936. Т. VI. Вип. 3–4. С. 481–537, XLIV.
2442. Січинський Володимир. Історія українського граверства XVII–XVIII століття. Львів, 1937. 120 с., 73 іл.
2443. Січинський Володимир. Історія українського граверства XVI–XVIII ст. Львів: Накл. ред. «Записок ЧСВВ», 1937. 72 с., 44 л. (71) іл.
2444. Січинський Володимир. Історія українського мистецтва. Нью-Йорк: НТШ в Америці, 1956. Т. 1. Архітектура. 179 с.
2445. Січинський Володимир. Історія українського мистецтва. Нью-Йорк: НТШ в Америці, 1956. Т. 2. Архітектура. 11 с., 14 л. іл.
2446. Січинський Володимир. Кам'янецький замок. *Календар «Провидіння»*. Філадельфія, 1953. С. 119–124, іл.
2447. Січинський Володимир. Кафедра історії мистецтва в Українському Педагогічному Інституті ім. М. Драгоманова в Празі, її організація та діяльність (звіт за 1923–1937). Прага: «Стяг», 1927. 32 с.
2448. Січинський Володимир. Катедра св. Софії в Києві. *Шлях* (Філадельфія). 1951. № 29–30.
2449. Січинський Володимир. Катедра у Володимирі. *Шлях* (Філадельфія). 1951. 3 червня, іл.
2450. Січинський Володимир. Кераміка княжих часів. *Нова хата* (Львів). 1936. № 6. С. 4–5.
2451. Січинський Володимир. Кераміка козацьких часів. *Нова хата* (Львів). 1936. № 10. С. 3–4.
2452. Січинський Володимир. Кераміка: З історії укр. промислового мистецтва. *Промислово-торговельний вісник* (Варшава). 1934. № 8/9. С. 3–5, іл.

2453. Січинський Володимир. Книга добрих діл Івана Мазепи. *Овид* (Чикаго). 1959. № 7.

2454. Січинський Володимир. Книжка про ранню християнську архітектуру на Україні (в англійській мові). Published by Shevchenko Scientific Society, Editor: Nicholas D. Chubaty, Vol. I, New York; Paris 1951. С. 63–66.

2455. Січинський Володимир. Книжкові дивогляди. *Овид* (Буенос-Айрес). 1949. № 5.

2456. Січинський Володимир. Книжна графіка Павла Ковжуна. *Бібліологічні вісті* (Київ). 1927. № 4. С. 78–84, іл.

2457. Січинський Володимир. Книжна графіка Роберта Лісовського. *Бібліологічні вісті* (Київ). 1927. № 2. С. 91–96.

2458. Січинський Володимир. Книжна графіка Роберта Лісовського. Львів, 1927. 29 с.

2459. Січинський Володимир. Конспект історії всесвітнього мистецтва. Прага: Сіяч, 1925. Ч. 1: До Ренесансу. 264 с., іл. На правах рукопису.

2460. Січинський Володимир. Конспект історії всесвітнього мистецтва. Вид. 2-е, випр. і доп. Прага: Сіяч, 1928. Ч. 1: До Ренесансу. 351 с., іл.

2461. Січинський Володимир. Кость Трутовський. *Український вісник* (Берлін). 1943. № 12.

2462. Січинський Володимир. Кость Широцький (Спомини з нагоди шестих роковин смерті). *Кость Широцький (у працях істориків і дослідників-мистецтвознавців України Євфимія Січинського та Володимира Січинського)* / передмова Л. А. Іваневич; післямова та упоряд. А. М. Трембіцький. Хмельницький, 2004. С. 27–30.

2463. Січинський Володимир. Крехів. *Америка* (Філадельфія). 1934. № 40–42.

2464. Січинський Володимир. Крехів. *Життя і знання* (Львів). 1934. № 3. С. 84–87, іл.

2465. Січинський Володимир. Крехівський монастир. *Шлях* (Філадельфія). 1953. № 27, іл.

2466. Січинський Володимир. Крим: Історичний нарис. Нью-Йорк: Організація оборони чотирьох свобод України; New York: Printed by «Dnipro», 1954. 31 с., іл.
2467. Січинський Володимир. Культура на Україні в добу Переяславської угоди. *Крила* (Нью-Йорк). 1954. Ч. 3. Жовтень. С. 4–6.
2468. Січинський Володимир. Лаврів. *Шлях* (Філадельфія). 1953. Ч. 13–14. 1 квітня.
2469. Січинський Володимир. Лаврів. *Шлях* (Філадельфія). 1953. Ч. 15–16. 19 квітня.
2470. Січинський Володимир. Лео Тарасевич. *Мистецтво* (Львів). 1932. № 1. С. 11–14.
2471. Січинський Володимир. Лист до редакції. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 13. 21 січня. С. 3.
2472. Січинський Володимир. Література з українського пластичного мистецтва за 1926 рік. *Книголюб* (Прага). 1927. Кн. 1. С. 25–32.
2473. Січинський Володимир. Література з українського пластичного мистецтва за 1926 рік. *Книголюб* (Прага). 1927. Кн. 2. С. 38–45.
2474. Січинський Володимир. Література з українського пластичного мистецтва за роки 1932–1934. *Наша культура* (Варшава). 1935. № 5. С. 284–295.
2475. Січинський Володимир. Лука Долинський. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. № 191. 11 вересня. С. 4.
2476. Січинський Володимир. Львівський ренесанс. *Львів: в 700-ті роковини заснування княжого города: літ.-мист. зб. / за ред. Б. Романенчука*. Філадельфія: Київ, 1954. С. 125–131.
2477. Січинський Володимир. М. Грушевський як бібліофіл і організатор бібліографічної праці /12 грудня 1934/. *Звіт Українського товариства прихильників книги в Празі за 1934 р.* Прага, 1935. С. 24.
2478. Січинський Володимир. М. Грушевський, як історик українського мистецтва. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 105. 8 червня. С. 3–4.

2479. Січинський Володимир. Мазепа і Шевченко. *Вісник* (Нью-Йорк). 1959. № 2. С. 16–18.

2480. Січинський Володимир. Малярство старокнязівської доби. Львів, 1942. Ч. I: Передрук з «Конспекту історії всесвіт, мистецтва». Т. I: *Збірник лекцій про образотворче і прикладне мистецтво*. Львів, 1943. № 4. 16 с.

2481. Січинський Володимир. Малярство, графіка на українській мистецькій виставці в Нью-Йорку. *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 6.

2482. Січинський Володимир. Марина Сороченко-Гарматій. *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 237.

2483. Січинський Володимир. Меблі народного виробу. *Нова хата* (Львів). 1935. № 20. С. 2–3, іл.

2484. Січинський Володимир. Медицина на Україні XVII–XVIII ст. *Лікарський вісник* (Нью-Йорк). 1955. С. 16–18.

2485. Січинський Володимир. Межигірська порцеляна. *Нова хата* (Львів). 1936. № 20. С. 1–2.

2486. Січинський Володимир. Метода історико-мистецьких дослідів. *Наша культура* (Варшава). 1935. Кн. 4. С. 263–264.

2487. Січинський Володимир. Микола Бутович. *Українське мистецтво* (Львів). 1926. № 3. С. 82–88, іл.

2488. Січинський Володимир. Микола Бутович: з приводу ювілейної виставки митця. *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1955. № 193.

2489. Січинський Володимир. Микола Бутович: монографія. Нью-Йорк: Слово, 1956. 25 с., іл.

2490. Січинський Володимир. Микола Голубець (1891–1942). *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1952. № 2.

2491. Січинський Володимир. Микола Голубець [Некролог]. *Український вісник* (Берлін). 1942. № 9.

2492. Січинський Володимир. Микола Івасюк – митець історичного малярства. *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1956. 12 квітня.

2493. Січинський Володимир. Микола Калинець. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 16. 24 січня. С. 3.
2494. Січинський Володимир. Микола Пимоненко. *Український вісник* (Берлін). 1943. № 2.
2495. Січинський Володимир. Мистецтво під софитами. *Українська трибуна* (Мюнхен). 1946. 25 серпня.
2496. Січинський Володимир. Мистецтво як засіб національного виховання. *Сучасне і минуле* (Львів). 1939. № 1. С. 47–54.
2497. Січинський Володимир. Мистецтво як засіб національного виховання. *Карби* (Львів). 2002. № 1. С. 84–87.
2498. Січинський Володимир. Мистецька вистава 4-ох у Львові. *Український вісник* (Берлін). 1942. № 9. 6 вересня. С. 6.
2499. Січинський Володимир. Мистецька виставка (в Ашаффенбурзі). *Український тижневик* (Ашаффенбург). 1946. № 2.
2500. Січинський Володимир. Мистецька виставка в Ужгороді. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1934. Ч. 238. 7 грудня. С. 3.
2501. Січинський Володимир. Мистецька виставка жінок-артисток в Нью-Йорку. *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1957. № 220.
2502. Січинський Володимир. Мистецька виставка «Скіфи» у Празі. *Діло* (Львів). 1931. № 142. 28 червня. С. 2–3.
2503. Січинський Володимир. Мистецька література за роки 1929–1931. *Мистецтво* (Львів). 1932. № 2–3. С. 66–68.
2504. Січинський Володимир. Мистецька праця М. Осінчука в Канаді. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1949. № 159. 12 липня. С. 3.
2505. Січинський Володимир. Мистецька праця М. Осінчука в Канаді. *Українець-час* (Париж). 1949. № 41.
2506. Січинський Володимир. Мистецька чинність Петра Холодного старшого (до 70-літ. з дня народження). *Хорс* (Фюрт). 1946. № 1. С. 139–141.
2507. Січинський Володимир. Михайло Андрієнко-Нечитайло. *Мистецтво* (Львів). 1932. № 2/3. С. 34–39, іл.

2508. Січинський Володимир. Михайло Грушевський (1866–1934). *Мистецтво* (Львів). 1936. № 1. С. 9–11.

2509. Січинський Володимир. Михайло Козловський. *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1953. № 8.

2510. Січинський Володимир. Михайло Обідний (1899–1938). *Назустріч* (Львів). 1938. № 5. 1 березня. С. 4.

2511. Січинський Володимир. Міжнародна виставка мистецького виховання в Празі. *Мистецько-технічний ВІШ* (Київ). 1928. № 1. С. 63–66.

2512. Січинський Володимир. Міжнародна виставка нової архітектури в Празі. *Нові шляхи* (Львів). 1929. № 4. С. 340–347.

2513. Січинський Володимир. Міро Скала-Старицький. *Український голос* (Вінніпег). 1954. № 5.

2514. Січинський Володимир. Місто Холм. Краків: Укр. вид-во, 1941. 24 с., іл.

2515. Січинський Володимир. Міське (міщанське) будівництво. *Нова хата* (Львів). 1935. № 17. С. 6–7. іл.

2516. Січинський Володимир. Міські будинки. *Незалежний культурологічний часопис «І»* [Електронний режим]. 2005. Ч. 36. URL: <https://www.twirpx.com/file/2008489/> (дата звернення: 02.03.2017). Назва з екрану.

2517. Січинський Володимир. Модерні меблі. *Нова хата* (Львів). 1935. № 19. С. 6–7, 9, іл.

2518. Січинський Володимир. Молоді українські митці. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. № 57. 25 березня. С. 3.

2519. Січинський Володимир. Московська «опіка» українською архітектурою. *Вісник* (Нью-Йорк). 1953. № 7.

2520. Січинський Володимир. Московська інформація про Україну з-перед 100 років. *Крила* (Нью-Йорк). 1953. № 2 (12). С. 19–21.

2521. Січинський Володимир. Московська поразка над Прутом (з нагоди 240 річниці). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 230. 3 жовтня. С. 2–3.

2522. Січинський Володимир. Московські концепції. *Українське слово* (Париж). 1954. № 649.
2523. Січинський Володимир. Назва України. Аугсбург, 1948. 44 с., іл., 38 мап.
2524. Січинський Володимир. Назва України. *Курси українознавства: культурно-освіт. референтура гол. упр. УНО в Берліні*. Берлін, 1942. 5 с.
2525. Січинський Володимир. Назва України. *Територія України / під заг. ред. Володимира Січинського*. Прага: Культ.-наук. вид-во УНО, 1944. С. 9–18. (Українське краєзнавство).
2526. Січинський Володимир. Найгарніші українські видання. Висліди конкурсу-анкети. *Діло* (Львів). 1934. № 148. 8 червня. С. 5.
2527. Січинський Володимир. Найновіші успіхи Скалі-Старицького. *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1954. № 9.
2528. Січинський Володимир. Нариси з історії українського граверства: Початки укр. Ритівництва. *Нові шляхи* (Львів). 1930. № 5. С. 57–64; № 11. С. 186–190; № 12. С. 305–311; 1931. № 1. С. 102–104; № 4. С. 60–68.
2529. Січинський Володимир. Нариси з історії української промисловості. Львів, 1936. 112 с., іл.
2530. Січинський Володимир. Народне мистецтво й модерна творчість (Слово на відкритті «Вистави народніх тканин і вишивок» у Музею Н.Т.Ш. д. 15 вересня). *Діло* (Львів). 1935. Ч. 248. 17 вересня. С. 3.
2531. Січинський Володимир. Народне мистецтво й модерна творчість (Слово на відкритті «Вистави народніх тканин і вишивок» у Музею Н.Т.Ш. д. 15 вересня). *Діло* (Львів). 1935. Ч. 249. 18 вересня. С. 5.
2532. Січинський Володимир. Нова теорія про Русь. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 201. 18 жовтня. С. 5.
2533. Січинський Володимир. Нові видання по українському мистецтву (1920–1925). *Стара Україна* (Львів). 1925. № 7/10. С. 178–181.

2534. Січинський Володимир. Нові знаходи старих мап України XVII–XVIII ст. *Праці Географічної комісії Наукового товариства ім. Шевченка у Львові*. Львів, 1935. Вип. I. С. 119–128.

2535. Січинський Володимир. Нові праці з української архітектури: (з приводу виходу «Збірника секції мистецтв українського наукового товариства в Києві»). *Нова Україна* (Прага; Берлін). 1923. Ч. 4. С. 107–112.

2536. Січинський Володимир. Новіша література про С. Васильківського. *Нові шляхи* (Львів). 1929. № 5. С. 167–170.

2537. Січинський Володимир. Новоселиця над Самарою Запорізьке місто. *Літопис Червоної Калини*. 1935. № 11. С. 7–10.

2538. Січинський Володимир. Оксана Лятуринська (з нагоди ювілею). *Лятуринська, Оксана. Зібрані твори* / ред. Б. Гошовський, С. Кузьменко. Торонто: Видання Організації українок Канади, 1983. С. 519–526.

2539. Січинський Володимир. Оксана Лятуринська (з нагоди ювілею). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 23. 4 лютого. С. 3–4.

2540. Січинський Володимир. Оксана Лятуринська. *Нова хата* (Львів). 1933. № 11. С. 2–3.

2541. Січинський Володимир. Оксана Мошинська. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1955. Ч. 1. С. 8–9.

2542. Січинський Володимир. Олекса Антропов. *Слово* (Регенсбург). 1946. № 12. 24 березня. С. 3.

2543. Січинський Володимир. Олександр Тарасевич (з нагоди 300-річного ювілею). *Українські вісті* (Новий Ульм). 1946. № 26. 18 липня. С. 3–4.

2544. Січинський Володимир. Олександр Антоній Тарасевич, 1672–1720. Прага, 1934. 24 с., іл.

2545. Січинський Володимир. Олександр Тарасевич: з нагоди 200-річного ювілею. *Крила* (Нью-Йорк). 1952. № 5. С. 10–12.

2546. Січинський Володимир. Олена Кульчицька. *Український вісник* (Берлін). 1943. № 13.

2547. Січинський Володимир. Олена Сахновська (1902–1958). *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1958. № 4.
2548. Січинський Володимир. Орнаменти в історичних стилях: Альбом. Прага, 1940. VI табл. з 57 рис.
2549. Січинський Володимир. Орнаменти в історичних стилях: Альбом. 2-е вид. Франкфурт, 1946. 8 табл.
2550. Січинський Володимир. Орнаменти народні: Альбом. 2-е вид. Франкфурт, 1946. 8 табл.
2551. Січинський Володимир. Острозька Академія. *Календар «Свободи» на 1956 р.* Нью-Йорк, 1955. С. 64–66.
2552. Січинський Володимир. Павло Богацький. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 38. 26 лютого. С. 4.
2553. Січинський Володимир. Павло Богацький. *Шевченко: Річник УВАН.* Нью-Йорк, 1955. № 4. С. 40–41.
2554. Січинський Володимир. Пам'ятки української архітектури. I. Філадельфія: Америка, 1952. 63 с., іл.
2555. Січинський Володимир. Пам'ятки української архітектури: Альбом. Франкфурт, 1947. 12 табл.
2556. Січинський Володимир. Пам'ятник Острозьких на Маковиці. *Нові шляхи* (Львів). 1929. № 6. С. 293–300.
2557. Січинський Володимир. Папірні в Україні. *Крила* (Нью-Йорк). 1952. Ч. 6 (10). С. 17–18.
2558. Січинський Володимир. Передмова рукописного Євангелія кінця XVI стол. з Маковиці на Закарпатті. *Записки НТШ.* 1931. Т. 151. С. 185–191.
2559. Січинський Володимир. Передмова. *Сучасна українська книжна графіка: каталог [виставки].* Торонто, 1956. С. 3–8.
2560. Січинський Володимир. Передмова. *Українська сучасна книжна графіка: каталог виставки.* Нью-Йорк, 1958. С. 5–10.
2561. Січинський Володимир. Перемишль. *Життя і знання* (Львів). 1934. № 10. С. 276–278.

2562. Січинський Володимир. Переселення народів Російської імперії: (Опис подорожі А. Свінсона 1791 р.). *Вісник* (Нью-Йорк). 1955. № 12.

2563. Січинський Володимир. Перша друкована українська книга Євангелія Тяпинського 1562 р. *Віра і знання* (Нью-Йорк). 1954. № 1. С. 28–36.

2564. Січинський Володимир. Перший з'їзд слов'янських філологів у Празі. *Нові шляхи* (Львів). 1929. № 7. С. 174–180.

2565. Січинський Володимир. Перший Міжнародний конгрес народного мистецтва в Празі. *Україна* (Київ). 1929. № 1/2. Кн. 32. С. 177–180.

2566. Січинський Володимир. Перший пароплав «Українець». *Вісник* (Нью-Йорк). 1954. № 1. С. 10–12.

2567. Січинський Володимир. Перший український пароплав. *Літопис Червоної Калини*. 1937. № 12. С. 14–15.

2568. Січинський Володимир. Петро Холодний старший. З нагоди 25-річчя з дня смерті. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 19. 1 лютого. С. 3.

2569. Січинський Володимир. Петро Ярославський. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. № 162. 31 липня. С. 3.

2570. Січинський Володимир. Під сонцем Поділля: З нагоди 50-річного ювілею проф. В. Приходька. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. № 233. 5 грудня. С. 3.

2571. Січинський Володимир. Побутовщина чи малоросіянство? *Українські вісті* (Новий Ульм). 1947. № 9.

2572. Січинський Володимир. Погруддя Т. Шевченка у виконанні Оксани Лятуринської. *Шевченко: Річник УВАН*. Нью-Йорк, 1955. № 4. С. 27–29.

2573. Січинський Володимир. Подільське гончарство. *Нова хата* (Львів). 1937. № 4. С. 5–6.

2574. Січинський Володимир. Подорожна книжка 1687 р. про Україну. *Календар для всіх на 1934 рік*. Львів: Накл. І. Тиктора, 1933. С. 59–62.

2575. Січинський Володимир. Полтава. *Життя і знання* (Львів). 1933. № 7/8. С. 195–198.
2576. Січинський Володимир. Порфир Мартинович. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. № 94. 18 травня. С. 4.
2577. Січинський Володимир. Повстання та еволюція форм трьохдільного заложення української церкви XII–XVIII ст. *Стара Україна* (Львів). 1925. № 7/10. С. 127–131, 15 рис.
2578. Січинський Володимир. Потиліч. *Життя і знання* (Львів). 1933. № 10. С. 277–280, іл.
2579. Січинський Володимир. Походження тризуба. *Український вісник* (Берлін). 1942. Ч. 11 (93). 11 жовтня.
2580. Січинський Володимир. Початки українського граверства і друкарства. *Науковий збірник УВАН* (Нью-Йорк). 1953. Т. 2. С. 46–57.
2581. Січинський Володимир. Початки українського друкарства. *Українське слово* (Париж). 1950. № 428–430.
2582. Січинський Володимир. Проблема назви «Україна». *Українське слово* (Париж). 1949. № 421–422.
2583. Січинський Володимир. Програм викладів Історії всесвітнього мистецтва, читаних лект. ... в Українському педагогічному інституті в Празі в рр. 1923–1926. Прага, 1926. 38 с.
2584. Січинський Володимир. Програм викладів Історії всесвітнього мистецтва, читаних лекцій ... в Українському педагогічному інституті ім. М. Драгоманова в Празі в рр. 1923–1926. Прага, 1936. 33 с.
2585. Січинський Володимир. Промова на святкуванні свого ювілею 15 грудня 1954 р. в Нью Йорку. Зустріч з М. Грушевським. *Мушинка М. Володимир Січинський і Пряшівщина. Дукля* (Пряшів). 1994. № 3. С. 35–53.
2586. Січинський Володимир. Пряшів. *Життя і знання* (Львів). 1935. № 9. С. 257–259, іл.
2587. Січинський Володимир. Псевдо Мазепа. *Свобода: недільне видання* (Джерсі Сіті). 1952. № 43.

2588. Січинський Володимир. Ранні християнські храми українського Причорномор'я. *Календар доброго пастиря 1952 р.* Нью-Йорк, 1951. С. 84–86, іл.

2589. Січинський Володимир. Ранньохристиянська архітектура на Україні. *Записки Чина св. Василя Великого (Рим)*. 1956. Т. 2. С. 325–347.

2590. Січинський Володимир. Реєстр гравірованих портретів гетьмана І. Мазепи. *Мазепа: збірник ст.* Варшава, 1938. Т. 1. С. 160–161.

2591. Січинський Володимир. Ренесанс української кераміки. *Нова хата (Львів)*. 1936. № 7–8. С. 10.

2592. Січинський Володимир. Репродукція в мистецтві. *Література і мистецтво*: додаток до «Гомін України» (Торонто). 1958. № 18.

2593. Січинський Володимир. Річниця смерті Мазепи. *Свобода (Джерсі Сіті)*. 1957. Ч. 193. 8 жовтня. С. 2–3.

2594. Січинський Володимир. Рогатин. *Життя і знання (Львів)*. 1937. № 1. С. 14–16, іл.

2595. Січинський Володимир. Родина митців. *Український голос (Вінніпег)*. 1951. № 51.

2596. Січинський Володимир. Розвідки Михайла Грушевського з українського мистецтва / упор. М. Мушинка. *Народна творчість та етнографія*. 1997. № 1. С. 53–56.

2597. Січинський Володимир. Розвідки Михайла Грушевського з українського мистецтва. *Мистецтво (Львів)*. 1936. Зош. I. С. 9–11.

2598. Січинський Володимир. Розвідки про українську графіку і граверство. 1929–1943. *Mainz: Gutenberg-Jahrbuch, 1943 [Згадку про працю подано особисто В. Січинським в ЕУ-І. Київ, 1995. Т. 3. С. 839]*.

2599. Січинський Володимир. Роксоляна. *Овид (Буенос-Айрес)*. 1950. № 8 (13), іл.

2600. Січинський Володимир. Роксоляна: Джерела. Назва. Історія. Територія. Народ. Археологічні знахідки. Культура. Знакове письмо. Лондон: Укр. вид. спілка, 1957. 66 с., іл.

2601. Січинський Володимир. Роксоляна: Джерела. Назва. Історія. Територія. Народ. Археологічні знахідки. Культура. Знакове письмо. *Визвольний шлях* (Лондон). 1956. № 11–12; 1957. № 1–3.
2602. Січинський Володимир. Ротонда в Херсонесі з 600 р. *Шлях* (Філадельфія). 1951. № 2.
2603. Січинський Володимир. Ротонди на Україні. Київ: Київ-Друк, 1929. 32 с., іл.
2604. Січинський Володимир. Руйнують Київ! З приводу звістки про руйнування Михайлівського Собору. *Діло* (Львів). 1935. Ч. 111. 1 травня. С. 1–2.
2605. Січинський Володимир. Св. Юр: фото. Львів, 1934. 4 л.
2606. Січинський Володимир. Світова преса про М. Скалю-Старицького. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч. 192. 6 жовтня. С. 3.
2607. Січинський Володимир. Свято Т. Шевченка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1957. Ч. 55. 22 березня. С. 5.
2608. Січинський Володимир. Святоюрські ярмарки у Львові. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 204. 22 жовтня. С. 3–4.
2609. Січинський Володимир. Селянське виробництво в дереві. *Нова хата* (Львів). 1935. № 24. С. 2–3, іл.
2610. Січинський Володимир. Символіка українських писанок. *Література і мистецтво*: додаток до Гомін України (Торонто). 1959. № 5.
2611. Січинський Володимир. Слідами Мазепи у Галичині (новознайдене свідотцтво). *Мазена: збірник ст.* Варшава, 1939. Т. II. С. 93–96.
2612. Січинський Володимир. Смерть і могила гетьмана Мазепи. *Вісник ООЧСУ*. 1953. Ч. 6. С. 15–18.
2612. Січинський Володимир. Соборна церква Київської лаври. *На варті* (Торонто). 1951. № 4.
2614. Січинський Володимир. Соборна церква Київської лаври. *Шлях* (Філадельфія). 1951. 1 квітня.

2615. Січинський Володимир. Соборницька чинність гетьмана І. Мазепи: До 250-ї річниці ювілею об'єднання українських земель. *Вісник* (Нью-Йорк). 1954. 3 листопада, іл.

2616. Січинський Володимир. Статті про «Українське дерев'яне будівництво» та ін. [передрук]. *Ukrainian Life* (New York). 1940–1942.

2617. Січинський Володимир. Стилї: Альбом рисунків до конспекту історії всесвітнього мистецтва. Прага: Сіяч, 1926. 20 л., XXII табл., 283 рис.

2618. Січинський Володимир. Стиль в українському мистецтві / підготовка до друку Н. Кривди. *Хроніка–2000* (Київ). 2000. Вип. 39–40. С. 182–187.

2619. Січинський Володимир. Стиль в українському мистецтві. *Київ* (Філадельфія). 1950. № 2. С. 100–104.

2620. Січинський Володимир. Сутківська твердиня / фот. і обміри Є. Січинського, рис. автора; обкл. і кінцівка С. Гладкого. Львів: НТШ, 1929. 34 с., іл., 8 с. іл.

2621. Січинський Володимир. Сутківська твердиня. *Шлях* (Філадельфія). 1953. 22 лютого, іл.

2622. Січинський Володимир. Сутківська твердиня: Значіння будови. Література; Історичні відомости; Історичне тло; Історія перебудов; Опис будови; Провенієнція заложення; Готичні риси; Зовнійший вигляд; Висновки з аналізу форм. Спис ілюстрацій. *Записки НТШ* (Львів), 1929. Т. 150. С. 143–180 + іл.

2623. Січинський Володимир. Сутківці. *Життя і знання* (Львів). 1935. № 2. С. 35–36, іл.

2624. Січинський Володимир. Сутківці. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1940. Ч. 218. 19 вересня. С. 5.

2625. Січинський Володимир. Сучасна керамічна промисловість. *Нова хата* (Львів). 1937. № 15–16. С. 2–3.

2626. Січинський Володимир. Сучасна українська книжна графіка. *Нотатки з мистецтва* (Філадельфія). 1966. Ч. 4. С. 15–38, іл.

2627. Січинський Володимир. Тарас Шевченко. 1814–1861. Львів: 3 друк. НТШ, 1938. 38 с.
2628. Січинський Володимир. Твори з дерева. *Нова хата* (Львів). 1934. № 12-а. С. 4.
2629. Січинський Володимир. Третя мистецька виставка (в Нью-Йорку). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1955. Ч 90. 12 травня. С. 5.
2630. Січинський Володимир. Трипільська мальована кераміка. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1990. № 10. С. 12–13.
2631. Січинський Володимир. Трипільська мальована кераміка. *Нова хата* (Львів). 1936. № 1. С. 3–4.
2632. Січинський Володимир. У справі роксолян (Відповідь поетові). *Визвольний шлях* (Лондон). 1957. Кн. 12/48 (122). Грудень. С. 1415–1420.
2633. Січинський Володимир. Ужиткове мистецтво в системі мистецького виховання. *Перший Український педагогічний конгрес 1935*: зб. наук. праць. Львів. 1938. С. 134–142.
2634. Січинський Володимир. Ужиткове мистецтво в системі мистецького виховання. *Рідна школа*. 1937. Додаток до № 20. С. 134–136; № 21. С. 137–141.
2635. Січинський Володимир. Україна і Середземноморський простір. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 26. 1 лютого. С. 2.
2636. Січинський Володимир. Україна і Середземноморський простір. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 27. 2 лютого. С. 2.
2637. Січинський Володимир. Україна і Середземноморський простір. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 28. 4 лютого. С. 2.
2638. Січинський Володимир. Україна і Середземноморський простір. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 29. 5 лютого. С. 2.
2639. Січинський Володимир. Україна і Середземноморський простір. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 30. 6 лютого. С. 2.

2640. Січинський Володимир. Україна на європейських мапах. *Територія України* / під заг. ред. Володимира Січинського. Прага: Культ.-наук. вид-во УНО, 1944. С. 27–50, іл. (Українське краєзнавство).

2641. Січинський Володимир. Українська «небезпека» в мистецтві. *Діло* (Львів). 1935. № 134. 25 травня. С. 6.

2642. Січинський Володимир. Українська академія мистецтв. *Українське мистецтво* (Львів). 1926. Ч. 2. С. 51–53.

2643. 3264. Січинський Володимир. Українська графіка за кордоном. *Діло* (Львів). 1935. 1 березня. № 54. С. 4–5.

2644. Січинський Володимир. Українська графіка за кордоном. *Мистецтво* (Львів). 1935. № 1.

2645. Січинський Володимир. Українська культура і Москва. *Календар для всіх*. Львів, 1935.

2646. Січинський Володимир. Українська культура: Альбом 35 табл. Франкфурт, 1949. 8 с., 35 с. іл.

2647. Січинський Володимир. Українська малярська виставка в Нью-Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 112. 15 травня. С. 2–3.

2648. Січинський Володимир. Українська малярська виставка в Нью-Йорку. *Наш клич* (Буенос-Айрес). 1951. № 31.

2649. Січинський Володимир. Українська мистецька виставка у Львові. *Нова Україна* (Прага). 1922. № 8–9. С. 48–51.

2650. Січинський Володимир. Українська мистецька студія в Філядельфії. *Київ* (Філадельфія). 1958. № 6. С. 15–17.

2651. Січинський Володимир. Українська мистецька студія в Філядельфії. *Київ* (Філадельфія). 1957. № 6. С. 267–268.

2652. Січинський Володимир. Українська мистецька студія у Нью-Йорку. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 206. 2 жовтня. С. 2.

2653. Січинський Володимир. Українська народна кераміка. *Нова хата* (Львів). 1937. № 2. С. 2–3.

2654. Січинський Володимир. Українська народна мебля: Альбом. Б. м., 1945. 14 табл., 54 рис.
2655. Січинський Володимир. Українська порцеляна. *Календар «Провидіння» на 1952 р.* Філадельфія, 1951. С. 87–103.
2656. Січинський Володимир. Українська порцеляна. *Нова хата* (Львів). 1936. № 13–14. С. 7.
2657. Січинський Володимир. Українська порцеляна. Філадельфія, 1951. 20 с., іл.
2658. Січинський Володимир. Українська республіканська капеля. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 43. 5 березня. С. 2.
2659. Січинський Володимир. Українська республіканська капеля. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 44. 6 березня. С. 2.
2660. Січинський Володимир. Українська республіканська капеля. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 45. 9 березня. С. 4.
2661. Січинський Володимир. Українська сучасна графіка. *Український вісник* (Берлін). 1943. № 9.
- 2662.. Січинський Володимир. Українська фльота. Роля української маринарки в посіданні Чорного моря. *Крила* (Нью-Йорк). 1953. № 4 (14). С. 6–8.
2663. Січинський Володимир. Українська хата в околицях Львова / обкладинка і кінцівка П. Ковжуна, іл. і поч. букви автора. Львів: Друк. НТШ у Львові, 1924. 22 с., 4 л. іл.
2664. Січинський Володимир. Українська церква в очах чужинця. *25 літ української православної церкви св. Софії в Монтреалі*. Монтреал, 1951. С. 77–81.
2665. Січинський Володимир. Українське дерев'яне будівництво і методи його дослідження. *Sborník I Sjezdu slovanských geografů a etnografů v Praze 1924*. Praha 1926. С. 361–366.

2666. 3288. Січинський Володимир. Українське дерев'яне будівництво і різьба / вступ англ. мовою М.-С. Гамбаль. Львів: Накл. укр. робітн. союзу в США, 1936. 34 с., іл.; 5 окр. л. іл.

2667. Січинський Володимир. Українське історико-філологічне товариство в Празі. *Нові шляхи* (Львів). 1929. Т. 2. № 3. С. 186.

2668. Січинський Володимир. Українське мистецтво в світі. *Час* (Фюрт). 1948. № 33.

2669. Січинський Володимир. Українське мистецтво: (короткий історичний нарис). *Український вісник* (Берлін). 1943. № 5. 7 березня. С. 8–10, іл.

2670. Січинський Володимир. Українське народне мистецтво (Фотографії й рисунки з архіву автора). *Український вісник* (Берлін). 1943. № 6. 21 березня. С. 8–9.

2671. Січинський Володимир. Українське народне мистецтво (Фотографії й рисунки з архіву автора). *Український вісник* (Берлін). 1943. № 7. 27 березня. С. 8–9.

2672. Січинський Володимир. Українське народне мистецтво. *Збірник лекцій про образотворче і прикладне мистецтво*. Львів, 1943. № 4.

2673. Січинський Володимир. Українське народне мистецтво, його розуміння, проблеми й завдання. *Громадянка* (Регенсбург). 1947. № 6–7. С. 6–7.

2674. Січинський Володимир. Українське пластичне мистецтво. *Україна* (Київ). 1928. № 6. Кн. 37. С. 128–134.

2675. Січинський Володимир. Українське пластичне мистецтво. *Україна* (Київ). 1929. № 9. Кн. 36. С. 135–145.

2676. Січинський Володимир. Українське ужиткове мистецтво: Кераміка. Порцеляна. Металеві вироби. Ткацтво. Вишивки. Вироби з паперу. Писанки: Альбом. 47 табл. з 500 рис. Прага, 1943. 8 с., 47 табл.

2677. Січинський Володимир. Українське цукроварство московськими очима. *Українське слово* (Париж). 1956. № 774.

2678. Січинський Володимир. Українське шкло. *Нова хата* (Львів). 1937. № 18. С. 5; 1938. № 1. С. 3; № 4. С. 2–3.
2679. Січинський Володимир. Український дереворит XVI–XVII ст. *Арка* (Мюнхен). 1948. № 3–4. С. 15–20, іл.
2680. Січинський Володимир. Український екслібрис /9 квітня 1934/. *Звіт Українського товариства прихильників книги в Празі за 1934 р.* Прага, 1935. С. 17–18.
2681. Січинський Володимир. Український науковий з'їзд у Нью-Йорку. *Овид* (Буенос-Айрес). 1954. № 1–2.
2682. Січинський Володимир. Український науковий з'їзд у Нью-Йорку. *Українське слово* (Париж). 1954. № 638.
2683. Січинський Володимир. Український науковий з'їзд у Нью-Йорку. *Хлібороб* (Курітіба). 1954. № 5.
2684. Січинський Володимир. Український національний знак і прапор. *Енциклопедія українознавства*. Мюнхен, 1941. Зош. 1: Окр. відб. Берлін, 1942. 5 с.
2685. Січинський Володимир. Український національний знак і прапор. *Календар «Нового шляху» на 1946 р.* Вінніпег, 1945. С. 32–36.
2686. Січинський Володимир. Український національний знак і прапор. *Календар Червоної Калини на 1938 р.* Львів, 1937. С. 9–14, іл.
2687. Січинський Володимир. Український національний знак і прапор. *Територія України* / під заг. ред. Володимира Січинського. Прага: Культ.-наук. вид-во УНО, 1944. С. 19–26. (Українське краєзнавство).
2688. Січинський Володимир. Український тризуб і прапор. Вінніпег: Вид. сп. Тризуб, 1953. 71 с., 65 іл.
2689. Січинський Володимир. Український тризуб і прапор. Львів: Вид. «Місіонер», 1995. 61 с., 68 іл.
2690. Січинський Володимир. Український тризуб і прапор. *Український голос* (Вінніпег). 1952. № 37, 52.

2691. Січинський Володимир. Українські бібліофільські видання останніх 6-ти років /3 травня 1934/. *Звіт Українського товариства прихильників книги в Празі за 1934 р.* Прага, 1935. С. 20–21.

2692. Січинський Володимир. Українські видавничі знаки. *Науковий збірник в 30 річницю наук. праці проф. І. Огієнка.* Варшава, 1937. С. 135–153.

2693. Січинський Володимир. Українські вишивки: Альбом. Франкфурт, 1947. 8 табл.

2694. Січинський Володимир. Українські мистецькі школи під Советами. *Українське слово* (Париж). 1953. № 592.

2695. Січинський Володимир. Українські мистці у вільному світі. *Українці у вільному світі: ювілейна книга УНС.* Нью-Йорк, 1954. С. 196–200.

2696. Січинський Володимир. Українські митці у московських шатах. *Сьогочасне і минуле* (Львів). 1939. № 2. С. 74–76.

2697. Січинський Володимир. Українські надгробні пам'ятники. *Календар «Українського голосу» на 1959 р.* Вінніпег, 1958. С. 119–123.

2698. Січинський Володимир. Українські орнаменти історичні: Альбом. 2-е вид. Франкфурт, 1946. 8 табл.

2699. Січинський Володимир. Українські орнаменти історичні: Альбом. Прага, 1943. 9 окремих листів ілюстр. в обгортці.

2700. Січинський Володимир. Українські орнаменти народні: Альбом. Прага, 1943. 8 табл.

2701. Січинський Володимир. Українські писанки. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1948. Ч. 101. 1 травня. С. 3.

2702. Січинський Володимир. Українські писанки. *Український тижневик* (Ашаффенбург). 1946. № 3–4.

2703. Січинський Володимир. Українські писанки. *Час* (Фюрт). 1948. № 18.

2704. Січинський Володимир. Українські п'ятибанні церкви. *Шлях* (Філадельфія). 1953. № 47–48.

2705. Січинський Володимир. Українські трьохбанні церкви. *Шлях* (Філадельфія). 1953. № 46.
2706. Січинський Володимир. Урядження хати. *Кооперативна родина* (Львів). 1937. № 1. С. 9–10; № 2. С. 11–12.
2707. Січинський Володимир. Успіх українського співака. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 133. 19 червня. С. 3.
2708. Січинський Володимир. Фабрична порцеляна II пол. XIX ст. *Нова хата* (Львів). 1936. № 22. С. 1.
2709. Січинський Володимир. Франківська Академія в Нью-Йорку. *Вільне слово* (Торонто). 1957. № 10.
2710. Січинський Володимир. Французький Тарас Бульба. *Новий час* (Львів). 1936. 1 травня. № 96. С. 6.
2711. Січинський Володимир. Фрески Зоні Зарицької. *Нові шляхи* (Львів). 1929. № 2. С. 289–294.
2712. Січинський Володимир. Хатне будівництво. *Нова хата* (Львів). 1935. № 1. С. 4–5; № 2. С. 5–6; № 5. С. 5.
2713. Січинський Володимир. Херсонес – Корсунь. *Життя і знання* (Львів). 1939. № 2. С. 41–43.
2714. Січинський Володимир. Хотин. *Життя і знання* (Львів). 1935. № 11. С. 312–314.
2715. Січинський Володимир. Хрести. *Нова хата* (Львів). 1935. № 21. С. 5–6, іл.
2716. Січинський Володимир. Христинопіль. *Життя і знання* (Львів). 1935. № 5. С. 141–142.
2717. Січинський Володимир. Хроніка. Наукові дослідження над українським мистецтвом. Львів, Наукове товариство ім. Шевченка: Комісія для історії мистецтва. *Стара Україна* (Львів). 1925. № 25. С. 159.
2718. Січинський Володимир. Церква (св. Духа) Гр.-Католицької духовної семінарії у Львові. *Праці Гр.-Католицької богословської академії у Львові*. Львів, 1936–1939. Т. 3. С. 13–21. іл.

2719. Січинський Володимир. Церква в Уніон да Вікторія, Парана, Бразилія. *Нотатки з мистецтва* (Філадельфія). Ч. 8. 1968. С. 57.

2720. Січинський Володимир. Церква з VIII віку в Керчі. *Шлях* (Філадельфія). 1951. № 4.

2721. Січинський Володимир. Церква св. Панталеймона в Галичі. *Шлях* (Філадельфія). 1951. № 27, іл.

2722. Січинський Володимир. Церковна різьба. *Нова хата* (Львів). 1935. № 22. С. 5, іл.

2723. Січинський Володимир. Чернігів. *Життя і знання* (Львів). 1934. № 5. С. 132–134.

2724. Січинський Володимир. Чернігівський Спас. *Календар «Українського голосу»*. Вінніпег, 1955. С. 133–138.

2725. Січинський Володимир. Чернігівський Спас. *Шлях* (Філадельфія). 1951. № 9, іл.

2726. Січинський Володимир. Чорноморський комплекс в українському мистецтві. *Чорноморський збірник* (Женева). 1946. Кн. 8. С. 22–24.

2727. Січинський Володимир. Чужинці про Львів. *Наш Львів: ювілейний збірник 1252–1952* / обкладинка В. Січинського. Нью-Йорк: Видавництво «Червона калина», 1953. С. 184–188.

2728. Січинський Володимир. Чужинці про Мазепу. *Вісник* (Нью-Йорк). 1960. № 1. С. 1–14.

2729. Січинський Володимир. Чужинці про Поділля. *Подільянин* (Кам'янець-Подільський). 1942. № 95. 22 листопада. С. 2.

2730. Січинський Володимир. Чужинці про Поділля. *Подільянин* (Кам'янець-Подільський). 1942. № 96. 26 листопада. С. 2.

2731. Січинський Володимир. Чужинці про Україну / худож. О. І. Івахненко ; авт. передм. М. Слабошпицький. Київ: Ярославів Вал, 2011. 256 с.

2732. Січинський Володимир. Чужинці про Україну. 5-е вид. Мюнхен, 1946. Ч. 1. 32 с.

2733. Січинський Володимир. Чужинці про Україну. Вибір з описів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть. 5-е вид. Аугсбург, 1947. 120 + VIII с., іл.

2734. Січинський Володимир. Чужинці про Україну. *Вітчизна* (Київ). 1990. № 12. С. 187–196; 1991. № 1. С. 181–190; № 2. С. 193–201; № 3. С. 181–192; № 6. С. 193–202; № 7. С. 169–180; № 12. С. 187–195; 1992. № 2/3. С. 179–189; № 10. С. 132–142.

2735. Січинський Володимир. Чужинці про Україну. Львів: Видавництво «Світ», 1991. 93 с.

2736. Січинський Володимир. Чужинці про Україну: [уривки з однойменної книги]. *Освіта*. 1991. 3 вересня.

2737. Січинський Володимир. Чужинці про Україну: вибір з описів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть / вступне слово напис. М. Галаган. 2-ге випр. і значно доп. вид. Прага: Культ.-наук. вид-во УНО, 1942. 242 с.: іл.

2738. Січинський Володимир. Чужинці про Україну: Вибір з описів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть. Львів: Червона Калина, 1938. 212 с., 12 с. іл.

2739. Січинський Володимир. Чужинці про Україну: Вибір описів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть. Відомості про Україну М. Литвина, Б. Віженера та ін. з XVI ст. *Український історичний журнал*. 1991. № 3. С. 138–146; № 4. С. 138–146; № 6. С. 138–146.

2740. Січинський Володимир. Чужинці про Україну: Вибір описів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть. Київ: Фірма «Довіра», 1992. 225 с.

2741. Січинський Володимир. Чужинці про Україну: За книжкою В. Січинського «Чужинці про Україну», виданою у Львові 1938 року видавничим кооперативом «Червона калина». *Україна* (Київ). 1991. № 6. С. 39; № 8. С. 12; № 9. С. 45; № 10. С. 33; № 11. С. 23; № 12. С. 37; № 13.

С. 45; № 15. С. 11; № 16. С. 3; № 17. С. 48; № 18. С. 48; № 19. С. 48; № 20. С. 48; № 21. С. 48; № 22. С. 48; № 24. С. 48; № 25. С. 46; № 26. С. 41.

2742. Січинський Володимир. Шевченко – гравер. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 75. 27 березня. С. 3.

2743. Січинський Володимир. Шевченко – гравер. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 84. 10 квітня. С. 3.

2744. Січинський Володимир. Шевченко – гравер. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1953. Ч. 65. 13 березня. С. 3.

2745. Січинський Володимир. Шевченко – гравер. *Український інженер* (Подєбради). 1932. № 3. С. 12–20.

2746. Січинський Володимир. Шевченко – гравер. *Шевченко Т. Повне видання творів*. Т. 12: Пластична творчість Т. Шевченка. Варшава-Львів: Укр. наук. ін-т, 1937. С. 369–404.

2747. Січинський Володимир. Шевченко – маляр і гравер. *Слово* (Регенсбург). 1946. № 9.

2748. Січинський Володимир. Шевченко – офортист. *Бюлетень Української вільної академії наук* (Аугсбург). 1946. Ч. 6. червень. С. 18–19.

2749. Січинський Володимир. Шевченко – творець нації. В перспективі 90 років промінювання творів Шевченка. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1951. Ч. 59. 13 березня. С. 2–3.

2750. Січинський Володимир. Шевченко чи Грушівський. *Вісник* (Нью-Йорк). 1954. № 5. С. 23–24.

2751. Січинський Володимир. Що таке стилі в мистецтві та про найдавніший єгипетський стиль: Дещо про грецький стиль. Дещо про римський стиль. Дещо про мистецтво азійських народів. Про візантійське мистецтво. *Життя і знання* (Львів). 1936. № 2. С. 52–54; №4. С. 116–117; № 6. С. 167; № 7/8. С. 227–228; № 9. С. 253–254; № 11. С. 322.

2752. Січинський Володимир. Що таке стилі в мистецтві та про найдавніший єгипетський стиль. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1942. Ч. 175. 20 серпня. С. 4.

2753. Січинський Володимир. Юрій Нарбут геральдист. *Рід і знамено* (Франкфурт). 1947. № 4. С. 34–36, іл.
2754. Січинський Володимир. Юрій Нарбут. 1886–1920. Краків; Львів: Укр. вид-во, 1943. 63 с., іл.
2755. Січинський Володимир. Юрій Нарбут: З нагоди 30-річниці смерті. *Крила* (Нью-Йорк). 1951. № 1.
2756. Січинський Володимир. Ярослав Стешенко: Некролог. *Наші дні* (Львів). 1942. № 6. С. 14.
2757. Січинський Ярослав. Доповнення до біобібліографії доктора мистецтвознавства Володимира Січинського. *«Просвіта» в духовно-культурному піднесенні України: зб. наук. праць*. Хмельницький: Просвіта, 2005. С. 175–177.
2758. Січинський Ярослав. Слово про батька. *Володимир Січинський та Україна: матеріали міжнародної конференції*. Київ: Абрис, 1996. С. 19–21.
2759. Чехівська Олена. Велика мати. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1955. Ч. 5. травень. С. 3–4.
2760. Чехівський В. (Вірний). Основа визволення Церкви з-під «князівства тьми віку цього» (Ефес. 6:10-13). *Церква і життя* (Київ). 1927.
2761. Чехівський В. Визволення. Проповідницька відправа пам'яті Великого Митрополита і всіх замучених за волю України. Філадельфія: Видання Українського православного братства ім. Митрополита В. Липківського. 1970. 8 с.
2762. Чехівський В. За церкву Христову громаду, проти царства тьми. Київ: Видання ВПЦР, 1922. 52 с.
2763. Чехівський В. За церкву Христову громаду, проти царства тьми. Репринтне видання. Франкфурт-на-Майні, 1947. 40 с.
2764. Чехівський В. За церкву Христову громаду, проти царства тьми. Репринтне видання. Нью-Йорк, 1974. 51 с.

2765. Чехівський В. За церкву Христову громаду, проти царства тьми. Харків: Видання Церковної Ради першої парафії Української православної церкви Миколаївського Собору Року Божою, 1922. 52 с.

2766. Чехівський В. Основа визволення церкви від «Князівства тьми віку цього» (Ефес. 6:10-13) (Ч. II: Свідोцтво св. Климента Римського про церковне апостольське наступництво в єпископстві). *Церква й життя* (Київ). 1927. Ч. 5. С. 378–391.

2767. Чехівський В. Основа визволення церкви від «Князівства тьми віку цього» (Ефес. 6:10-13) (Ч. III: Свідоцтво 1-го загального (каталаос) Собору (325 р.) про висвяту єпископів церквою). *Церква й життя* (Київ). 1928. Ч. 1 (6). С. 6–13.

2768. Чехівський В. Основа визволення церкви від «Князівства тьми віку цього» (Ефес. 6:10-13) (Ч. IV: Свідоцтво Севера Антиохійського патріарха про висвяту Олександрійських патріархів від пресвітерів). *Церква й життя* (Київ). 1928. Ч. 2 (7). С. 109–121.

2769. Чехівський В. Основа визволення церкви від «Князівства тьми віку цього» (Ефес. 6:10-13) (Ч. VI: Свідчення церковного письменства і церковної практики про висвяту єпископів від Церкви) *Церква й життя* (Київ). 1928. Ч. 3 (8). Ч. II.

2770. Чехівський Володимир. Постанови Кирило-Мефодієвського брацтва. *Україна* (Кам'янець-Подільський). 1919. Ч. 14. 26 серпня.

2771. Чехівський В. Свідоцтво св. Климента Римського про церковне апостольське наступництво в єпископстві. *Український православний благовісник*. 1926. № 22. С. 5–10.

2772. Чехівський Олекса. Моє слово (з приводу книжки «Українська пісня за кордоном»). Париж, [б. р.]. 16 с.

2773. Чехівський Олекса. Моє слово (з приводу книжки «Українська пісня за кордоном»). *Українське слово* (Париж). 1935. Ч. 99.

2774. Чеховский В. Киевский митрополит Гаврил Банулеско-Бодони (1799–1803 гг.). *Труды Киевской духовной академии*. 1904. № 7. С. 355–431; № 8. С. 490–588; № 9. С. 65–108; № 10. С. 238–281.

2775. Чеховский В. Киевский митрополит Гаврил Банулеско-Бодони (1799–1803 гг.). Киев, 1905. 2 + 306 с.

2776. Чеховский В. Слово Хресне» («Свято Хресне»). Богословський чин. 1921 р. Філадельфія: Видання Українського православного братства ім. Митрополита В. Липківського. 1970. 10 с.

2777. Шандор Вікентій. Армія і Карпатська Січ. *Карпатська Січ*: матеріали міжнародної науково-практичної конф. Ужгород: Гражда, 1996. С. 33–72.

2778. Шандор Вікентій. Банкова справа в Карпатській Україні. *Свобода* (Нью-Йорк). 1985. Ч. 50. 15 березня. С. 2, 4.

2779. Шандор Вікентій. Бенеш в екзилі і карпатські українці. *Сучасність* (Мюнхен). 1981. Ч. 2 (242). С. 61–66.

2780. Шандор Вікентій. Декларації в справі Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1973. Ч. 174. 20 вересня. С. 2.

2781. Шандор Вікентій. До другого СКВУ: за державний стиль праці. *Свобода* (Нью-Йорк). 1973. Ч. 136. 21 липня. С. 2.

2782. Шандор Вікентій. До другого СКВУ: за державний стиль праці. *Свобода* (Нью-Йорк). 1973. Ч. 137. 24 липня. С. 2–3.

2783. Шандор Вікентій. До тисячоліття хрищення Руси-України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1981. Ч. 166. 3 вересня. С. 2, 4.

2784. Шандор Вікентій. Добра нагода. 50-ліття Української Народної Республіки в світлі сучасних політичних вимог. *Свобода* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 238. 23 грудня. С. 2.

2785. Шандор Вікентій. Добра нагода. 50-ліття Української Народної Республіки в світлі сучасних політичних вимог. *Свобода* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 239. 24 грудня. С. 2.

2786. Шандор Вікентій. Договір Чехо-Словаччини з ССРСР відносно Карпатської України. *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. Доповіді ювілейного наукового конгресу для відзначення сторіччя НТШ. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1976. Т. 192. С. 293–299.

2787. Шандор Вікентій. Д-р В. Орелецький і Карпатська Україна. *Науковий збірник Українського вільного університету на пошану Василя Орелецького (1895–1976)*. Мюнхен: “CICERO”, 1982. Т. 9. С. 32–38.

2788. Шандор Вікентій. Думки в 40-ліття смерті о. д-ра А. Волошина. *Свобода* (Нью-Йорк). 1985. Ч. 125. 3 липня. С. 2.

2789. Шандор Вікентій. Думки в 40-ліття смерті о. д-ра А. Волошина. *Свобода* (Нью-Йорк). 1985. Ч. 126. 5 липня. С. 2.

2790. Шандор Вікентій. Думки про Закарпаття й Чехо-Словаччину з 1918–19 років. *Свобода* (Нью-Йорк). 1988. Ч. 49. 15 березня. С. 2.

2791. Шандор Вікентій. Думки про Закарпаття й Чехо-Словаччину з 1918–19 років. *Свобода* (Нью-Йорк). 1988. Ч. 50. 16 березня. С. 2.

2792. Шандор Вікентій. Дунай Волга. *Свобода* (Нью-Йорк). 1992. Ч. 240. 18 грудня. С. 2.

2793. Шандор Вікентій. Дунай Волга. *Свобода* (Нью-Йорк). 1992. Ч. 241. 19 грудня. С. 2.

2794. Шандор Вікентій. Едвард Єган і його «Верховинська акція». *Український історик* (Нью-Йорк). 1977. Ч. 1–2. С. 109–117.

2795. Шандор Вікентій. Закарпатські вчені в Україні та Росії. *Свобода* (Нью-Йорк). 1986. Ч. 48. 13 березня. С. 3–4.

2796. Шандор Вікентій. Закарпаття. Історико правний нарис від IX ст. до 1920. Нью-Йорк: Карпатський Союз, Інк., 1992. 292 с.

2797. Шандор Вікентій. Закарпатці мають слово. *Свобода* (Нью-Йорк). 1972. Ч. 156. 25 серпня. С. 2.

2798. Шандор Вікентій. Замість квітів на могилу сл. п. Яна Баті. *Свобода* (Нью-Йорк). 1967. Ч. 66. 13 квітня. С. 2.

2799. Шандор Вікентій. Замість рецензії на книжку Дж. Кеннана. *Сучасність* (Мюнхен). 1971. Ч. 9 (129). С. 108–121.
2800. Шандор Вікентій. Згадуючи минуле. *Свобода* (Нью-Йорк). 1977. Ч. 30. 8 лютого. С. 2.
2801. Шандор Вікентій. Карпатська Україна – зфедерована держава. *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. Збірник на пошану сімдесятиріччя народин Романа Смаль-Стоцького. Нью-Йорк; Париж; Сидней; Торонто, 1963. Т. 177. С. 319–339.
2802. Шандор Вікентій. Карпатська Україна – зфедерована держава. Нью-Йорк, 1968. 20 с.
2803. Шандор Вікентій. Карпатська Україна і Угорщина. *Сучасність* (Мюнхен). 1974. Ч. 12 (168). С. 80–93.
2804. Шандор Вікентій. Карпатська Україна між двома світовими війнами. *Календар «Світла» на божий 1979 рік*. Торонто, 1979. С. 53–60.
2805. Шандор Вікентій. Лист-подяка д-ра Вікентія Шандора організаторам конференції. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді* / редкол.: Й. О. Баглай, Д. Д. Данилюк та ін., упоряд. і наук. ред. Павло Федака. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 7–8.
2806. Шандор Вікентій. Мадяри створили «Визвольну раду Підкарпаття». *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 218. 20 листопада. С. 1.
2807. Шандор Вікентій. Мадярсько-польські ілюзії. *Свобода* (Нью-Йорк). 1973. Ч. 87. 11 травня. С. 2.
2808. Шандор Вікентій. Ми і Об'єднані Нації. *Свобода* (Нью-Йорк). 1974. Ч. 225. 12 грудня. С. 2–3.
2809. Шандор Вікентій. На свіжу могилу проф. Августина Штефана. *Свобода* (Нью-Йорк). 1986. Ч. 234. 9 грудня. С. 3.
2810. Шандор Вікентій. Національна проблема в Мадярщині в половині XIX ст. *Свобода* (Нью-Йорк). 1987. Ч. 223. 20 листопада. С. 3, 6.

2811. Шандор Вікентій. Не Мюнхен – Ужгород рішав... *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 89. 9 травня. С. 2–3.

2812. Шандор Вікентій. Не повторяймо старих блудів. *Свобода* (Нью-Йорк). 1973. Ч. 177. 25 вересня. С. 2, 7.

2813. Шандор Вікентій. Невластива самотність Карпатської України у виданні Гарвардського українського дослідного інституту. *Український історик*. 1980. Ч. 1–4. С. 179–190.

2814. Шандор Вікентій. «Ні, ні, ніколи!». *Свобода* (Нью-Йорк). 1973. Ч. 206. 10 листопада. С. 4.

2817. Шандор Вікентій. Один з десяти мільйонів мадярів... *Свобода* (Нью-Йорк). 1974. Ч. 159. 6 вересня. С. 2, 4.

2815. Шандор Вікентій. Олекса Приходько (1887–1977). *Карпатська Україна: Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії*. У 2-х т. Т. 2: Карпатська Україна: Хроніка подій. Персоналії / Упорядк. С. Д. Федака; передмова О. М. Корсун, О. М. Пагіря та ін. Ужгород: ПРАТ «Видавництво «Закарпаття», 2010. С. 663–664.

2816. Шандор Вікентій. Перший день у Представництві уряду Карпатської України в Празі. *Українське козацтво* (Торонто). 1978. Ч. 1–2. С. 44–47.

2817. Шандор Вікентій. Приєднання Карпатської України до УССР. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 178. 18 вересня. С. 2–3.

2818. Шандор Вікентій. Приєднання Карпатської України до УССР. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1956. Ч. 179. 19 вересня. С. 2–3.

2819. Шандор Вікентій. Приєднання Карпатської України до УССР. *Свобода* (Нью-Йорк). 1991. Ч. 232. 6 грудня. С. 2.

2820. Шандор Вікентій. Приєднання Карпатської України до УССР. *Свобода* (Нью-Йорк). 1991. Ч. 233. 7 грудня. С. 2.

2821. Шандор Вікентій. Професорові І. Лукачеві в альбом. *Свобода* (Нью-Йорк). 1981. Ч. 103. 3 червня. С. 2–3.

2822. Шандор Вікентій. Проф. Олекса Приходько (3 нагоди 85-ліття). *Свобода* (Нью-Йорк). 1972. Ч. 238. 27 грудня. С. 5.
2823. Шандор Вікентій. Рада Вільної Чехословаччини і Карпатська Україна. *Свобода* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 154. 21 серпня. С. 2.
2824. Шандор Вікентій. Розв'язання політичних партій і вибори в Карпатській Україні. *Свобода* (Нью-Йорк). 1986. Ч. 234. 9 грудня. С. 4.
2825. Шандор Вікентій. Російські дисиденти... і українська державна справа. *Свобода* (Нью-Йорк). 1976. Ч. 64. 6 квітня. С. 2.
2826. 3637. Шандор Вікентій. Русини-українці і словаки. *Пам'ятки України* (Київ). 1992. № 1. С. 85–97.
2827. Шандор Вікентій. Русини-українці і словаки. *Сучасність* (Мюнхен). Ч. 3 (111). березень. С. 107–120.
2828. Шандор Вікентій. Русини-українці і словаки. *Сучасність* (Мюнхен). 1970. Ч. 4 (112). квітень. С. 98–106.
2829. Шандор Вікентій. Руська доля – кончина Підкарпаття. *Свобода* (Нью-Йорк). 1977. Ч. 234. 26 жовтня. С. 2.
2830. Шандор Вікентій. Руська доля – кончина Підкарпаття. *Свобода* (Нью-Йорк). 1977. Ч. 235. 27 жовтня. С. 2, 6.
2831. Шандор Вікентій. Соборним шляхом. *Свобода* (Нью-Йорк). 1973. Ч. 115. 21 червня. С. 2.
2832. Шандор Вікентій. Спогад про Карпатську Україну. *Свобода* (Нью-Йорк). 1970. Ч. 88. 16 травня. С. 2.
2833. Шандор Вікентій. Спостереження із Закарпаття. *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 97. 23 травня. С. 2, 4.
2834. Шандор Вікентій. Стратегічне значення Закарпаття. *Свобода* (Нью-Йорк). 1986. Ч. 137. 22 липня. С. 4.
2835. Шандор Вікентій. Сучасний стан нашої державно-визвольної справи. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді* / редкол.: Й. О. Баглай, Д. Д. Данилюк та ін., упоряд. і наук. ред. Павло Федака. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 16–21.

2836. Шандор Вікентій. У 125-ліття Слов'янського з'їзду в Празі. *Свобода* (Нью-Йорк). 1974. Ч. 16. 25 січня. С. 2, 4.

2837. Шандор Вікентій. У роковини Ялти. *Свобода* (Нью-Йорк). 1966. Ч. 33. 19 лютого. С. 2.

2838. Шандор Вікентій. У тридцятиліття Карпатської України. *Сучасність* (Мюнхен). 1969. Ч. 4 (100). квітень. С. 98–105.

2839. Шандор Вікентій. Україна – член Об'єднаних Націй. *Свобода* (Нью-Йорк). 1974. Ч. 18. 29 січня. С. 2, 4.

2840. Шандор Вікентій. Україна й Об'єднані Нації. *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 226. 4 грудня. С. 2.

2841. Шандор Вікентій. Україна й Об'єднані Нації. *Свобода* (Нью-Йорк). 1975. Ч. 227. 5 грудня. С. 2, 4.

2842. Шандор Вікентій. Українці й жиди, даймо карти на стіл. *Свобода* (Нью-Йорк). 1985. Ч. 235. 10 грудня. С. 2, 8.

2843. Шандор Вікентій. Фільм «Корятович». *Альманах Українського народного союзу на рік 1989*. Дзерзі Ситі; Нью-Йорк, 1988. С. 154–156.

2844. Шандор Вікентій. Характеристика історичного розвитку русинів-українців у Мадярщині (Угорщині). *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 47. 13 березня. С. 2.

2845. Шандор Вікентій. Характеристика історичного розвитку русинів-українців у Мадярщині (Угорщині). *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 48. 14 березня. С. 2.

2846. Шандор Вікентій. Характеристика історичного розвитку русинів-українців у Мадярщині (Угорщині). *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 49. 15 березня. С. 2.

2847. Шандор Вікентій. Характеристика історичного розвитку русинів-українців у Мадярщині (Угорщині). *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 50. 16 березня. С. 2.

2848. Шандор Вікентій. Характеристика історичного розвитку русинів-українців у Мадярщині (Угорщині). *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 51. 17 березня. С. 2.

2849. Шандор Вікентій. Характеристика історичного розвитку русинів-українців у Мадярщині (Угорщині). *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 52. 20 березня. С. 2.

2850. Шандор Вікентій. Характеристика історичного розвитку русинів-українців у Мадярщині (Угорщині). *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 53. 21 березня. С. 2.

2851. Шандор Вікентій. Цінна книжка про нашу церковну культуру. *Свобода* (Нью-Йорк). 1985. Ч. 172. 10 вересня. С. 2.

2852. Шандор Вікентій. «... Читайте нашу будучину в нашій долі». Русини-українці і словаки. *Пам'ятки України: історія та культура*. 1992. № 1. С. 85–97.

2853. Шандор Вікентій, Шпонтан Михайло. Заява Карпатського Союзу в ЗСА у справі Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1990. Ч. 124. 30 червня. С. 1, 3.

2854. Шандор Вікентій. Що думають наші сусіди. *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 79. 27 квітня. С. 2, 8.

2855. Шандор Вікентій. Ювілейні святкування проголошення незалежності Карпатської України. *Свобода* (Нью-Йорк). 1984. Ч. 73. 17 квітня. С. 2.

2856. Шандор Вікентій. Юрій Гуца-Венелин і його доба. *Самостійна Україна* (Чикаго; Нью-Йорк). 1965. Ч. 1. січень. С. 34–35.

2857. Шандор Вікентій. Як твориться в світі протиукраїнська опінія? *Свобода* (Нью-Йорк). 1988. Ч. 177. 16 вересня. С. 2.

2858. Шандор Вікентій. Як твориться в світі протиукраїнська опінія? *Свобода* (Нью-Йорк). 1988. Ч. 178. 17 вересня. С. 2.

2859. Я. К. [В. Січинський]. З українського мистецького життя в Празі. *Діло* (Львів). 1924. № 7. 11 січня. С. 2–3.

2860. Babotová Ľ., Juríčková V. [Review]. Emil Kubek – kňaz, básnik, publicist. *Slovo*. 23.7.2000. Č. 15. S. 9. Review: Podľa článku Ruskoji materi syn, ktorý bol uverejnený v časopise Družno vpered. 1997. Č. 3–4. S. 28–29.

2861. Babotová Ľ., Kredátusová J. [Review]. *Slavica Slovaca*. 2005. Č. 1. S. 87–91. Review: Ucrainica I. Současná ukrajinistika. Problémy jazyka, literatúry a kultúry.

2862. Babotová Ľ., Onyshkevych L. [Review]. *The Ukrainian Quaterly*. 1997. S. 109–111. Review: Aleksander Dukhnovych. Virtue is More Important Than Reaches. A Play in Three Acts. Trans. & Intro. by Elaine Rusinko. New York: East European Monographs, CCCXCIII. Dist. Columbia U. Press, 1994. 86 pp.

2863. Babotová Ľ., Sisák M., Šišmišová P. Ukrajinská neoficiálna literatúra. *Svetová literatúra po roku 1945. III*. Prešov, 1997. S. 24–35.

2864. Babotova Ľ., Mušinka M. Kultúrne aktivity Rusínov-Ukrajincov po roku 1989. *XXV. Fábry Napok Kassa '95 / Red. Dr. László Máté*. Kiadta: a Csemadok Országos Vállasztmányá Pozsony-Kassa. S. 27–31.

2865. Babotova Ľubica. Prvý zahraničný doktor vied na Ukrajine je Prešovčan. Satisfakcia M. Mušinkovi. *Prešovský večerník* (Prešov). 1993. Č. 70. S. 3.

2866. Babotova Ľubica. Vybrane kapitoly z ukrajinskej literatúry. [Вибрані праці про українську літературу]. Literatura Rusinov-Ukrajincov od 19. storočia: monographia. Prešov, 2009. 152 s. Текст словац. та укр. мовами.

2867. Babotová Ľubica. [Review]. Československá poezie ukrajinsky. *Literárni měsíčník*. 1983. Č. 8. S. 140. Review. Весняна Влтава. Молода чеська поезія. Jarní Vltava. Mladá česká poezie. Київ: Молодь, 1982. 232 с.; Веселка Татр. Молода словацька поезія. Tatranská dúha. Mladá slovenská poezia. Київ: Молодь, 1982. 240. с.

2868. Babotová Ľubica. [Review]. Dmytro Pavlyčko sa dobre zhostil úlohy prekladateľa. *Prešovské noviny*. 1997. Č. 95. S. 4. Review: Antológia slovenskej

poézie XX. Storočia / Preklad, predhovor a komentár Dmytra Pavlyčka. Kyjiv: Osnovy 1997. 254 s.

2869. Babotová Ľubica. [Review]. *Filologická revue*. 1998. Č. 2. S. 77–78. Review: Roman Michal. Ukrajinská literatúra 11. st. 18. st. Banská Bystrica: Filologická fakulta Univerzity Mateja Bela, 1998. 156 s.

2870. Babotová Ľubica. [Review]. *Journal of Ukrainian Studies* [Canada]. 2003. N 2. S. 139–140. Review: Alena Morávková. Děti stepní Hellady. Pražská škola ukrajinských emigrantských básníků. Praha, 2001. 96 s.

2871. Babotová Ľubica. [Review]. *Journal of Ukrainian Studies* [Canada]. 2003. N 1. S. 119–123. Review: International Conference “Russian, Ukrainian and Belorussian Emigration between the World Wars in Czechoslovakia: Results and Perspectives of Contemporary Research. Holdings of the Slavonic Library and Prague Archives”. Prague, 14–15 August 1995. Proceedings. 2 vols. Praha, Národní knihovna České republiky 1995. 992 s.

2872. Babotová Ľubica. [Review]. *Journal of Ukrainian Studies* [Canada]. 1993. N 1–2. S. 271–273. Review. Keith P. Dyrud. The Quest for the Rusyn Soul: The Politics of Religion and Culture in Eastern Europe and in America, 1890 – World War I. Philadelphia. 1992, 157 p.

2873. Babotová Ľubica. [Review]. Literatúra a čas. *Nové knihy*. 9.9.1987. Č. 37. S. 2. Рец. на кн.: Михайло Роман. Література і час (Літературно-критичні статті і дослідження). Пряшів: СПВ-ВУЛ, 1986. 408 с.

2874. Babotová Ľubica. [Review]. *Nové knihy*. 30.11.1983. Č. 46. S. 1. Рец. на кн.: Prózy Vasil'a Zozul'aka.

2875. Babotová Ľubica. [Review]. Románový apokryf. *Nové knihy*. 18.6.1986. Č. 25. S. 4. Review: Valerij Ševčuk. Příbytek pokory aneb Nový synaxár kyjevský sepsaný hříšným Simeonem mnichem svätého kláštiera Pečerského. Praha, Vyšehrad 1985. 224 s.

2876. Babotová Ľubica. [Review]. Rozvoj medzinárodnej spolupráce vo vedeckom výskume Akadémie vied Ukrajiny v Kyjeve a UPJŠ v Košiciach* Stanislav Dnistrjanskij – zakladateľ náuky o ukrajinskom všeobecnom, civilnom a

rodinnom práve. *Universitas Šafarikiana*. 1993. Č. 7. S. 6. Review: Druhá časť článku je recenzia na knihu: Академік Станіслав Дністрянський (1870–1935). Біо-бібліографія / Ред. Микола Мушинка. Київ: Київська книжкова друкарня наукової книги, 1992. 94 с.

2877. Babotová Ľubica. [Review]. Slnko nad Karpatmi. *Nové knihy*. 11.9.1985. Č. 37. S. 4. Review: Slnko nad Karpatmi. Antológia krátkej prózy zakarpatských autorov. Red. V. S. Popa V. P. Husti. Košice, Východoslovenské vydavateľstvo v spolupráci s vydavateľstvom Karpaty, Užhorod 1985. 296 s.

2878. Babotová Ľubica. [Review]. Smiech v ukrajinských stepiach. *Nové knihy*. 4.4.1984. Č. 15. S. 1. Review: Pavlo Zahrebeľnyj. Levie srdce. Bratislava : Pravda 1983. 368 s.

2879. Babotová Ľubica. [Review]. Výber z poézie Jozefa Zbihleja. *Nové knihy*. 28.11.1984. Č. 49. S. 3. Review: Jozef Zbihlej. Len z lásky k človeku. Bratislava, Slovenský spisovateľ 1984. 112 s.

2880. Babotová Ľubica. [Review]. Výber z tvorby Fedora Ivančova. *Nové knihy*. 8.2.1987. Č. 8. S. 1. Review: Fedor Ivančov. Jantárová cesta. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1986. 160 s.

2881. Babotová Ľubica. [Review]. Výsledky podnetného výskumu. Nad monografiou profesora Michala Romana. *Východoslovenské noviny*. 30.7.1987. Č. 176. S. 4. Review: Михайло Роман. Література і час (Літературні критичні статті дослідження). Пряшів: СПВ-ВУЛ, 1986. 408 с.

2882. Babotová Ľubica. Detská postava v prózach Iryny Nevyckej (Dobrodružstvá Matija Ku kolku – Pryhody Matija Kukolky). *Vnútrotextové priestory textu v literatúre pre deti a mládež: zborník materiálov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, ktorá sa konala 18.–20.10.2000 v Prešove*. Prešov, 2001. S. 121–125.

2883. Babotová Ľubica. Emancipačné snahy ukrajinských spisovateliek 20. Storočia. *Významové a výrazové premeny v umení 20. Storočia: materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa uskutočnila v dňoch 8.–9.9. 2005 na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove*. Prešov, 2005. S. 673–680.

2884. Babotová Ľubica. Emancipačné snahy ukrajinských spisovateliek 20. Storočia. *Významové a výrazové premeny v umení 20. storočia*. Anotačný blok prihlásených referátov na medzinárodnú vedeckú konferenciu. Prešov, 2005. S. 5.

2885. Babotová Ľubica. Epika a romantizmus. Poznámky ku konštituovaniu prózy v romantickej literatúre Rusínov-Ukrajincov. *Slovanský romantizmus*: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie. Banská Bystrica, 1999. S. 222–231.

2886. Babotová Ľubica. Helena Rudlovčáková a jej miesto v slovenskej karpatickej literatúre. *Z dejín Prešova a jeho obyvateľov (osobnosti – udalosti – pamiatky)* / Ed. Marcela Domenová. Prešov, 2012. S. 74–84.

2887. Babotová Ľubica. Historiografické, literárnovedné a kulturologické vydania ukrajinskej národnostnej menšiny na Slovensku v priesečníku tisícročí. *JAZYK – MÉDIÁ – TEXT*: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, konanej dňa 5.11.2010 na pôde Lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického centra excelentnosti pri Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. Filozofická fakulta, 2012. S. 13–20.

2888. Babotová Ľubica. Hryhorij Skovoroda v kalendároch Transcacia. *Acta Collegii Evangelici Prešovensis VII. MISCELLANEA ANNO 1999*. Prešov, 2000. S. 199–202.

2889. Babotová Ľubica. Idea slovanstva v kultúre Rusínov-Ukrajincov. *Fenomén slovanstva, jeho filozofické, teologické, politologické a literárnohistorické reflexie na Slovensku I.* / zost. V. Bilasová, R. Dupkala a V. Žemberová. Prešov, 2004. S. 156–164.

2890. Babotová Ľubica. Iryna Nevycka. *Ukrainian Woman in the World* (Toronto). 1996. Č. 23. P. 40–42.

2891. Babotová Ľubica. K žánrovej a estetickéj charakteristike textu Ivana Syl'vaja Šesták. *Slovanský romantizmus – poetika romantična (obal)*. Poetika romantična v slovanských literatúrach. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej 12.–13.9.2001. Banská Bystrica, 2002. S. 173–180.

2892. Babotová Ľubica. Knižné preklady Ukrajincov ČSSR do slovenčiny a češtiny po roku 1945. *Vývoj a postavenie ukrajinskej národnosti na Slovensku v období výstavby socializmu*: zborník podkladových štúdií. Košice: Spoločenskovedný ústav SAV, 1989. S. 253–266.

2893. Babotová Ľubica. Ku genéze žánrov prózy v zakarpatskoukrajinskej literatúre. *Slovanský romantizmus – o žánrovosti*: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej 5.–6.9.2002. Banská Bystrica, 2002. S. 66–73.

2894. Babotová Ľubica. Literárnohistorický kontext a vývinové zvláštnosti literatúry a kultúry Rusínov-Ukrajincov v 19. storočí. Spoločenské, kultúrne a duchovné východiská. *Genologické a medziliterárne štúdie*. Priesečníky umenia a vedy. Prešov, 2009. S. 158–182.

2895. Babotová Ľubica. Literárnohistorický priestor detskej literatúry Rusínov-Ukrajincov na Slovensku. *Studia Philologica*. Annus VII (Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitas Presoviensis). Prešov, 2000. S. 114–120.

2896. Babotová Ľubica. Literatúra Rusínov-Ukrajincov na Slovensku. *Rukoväť literatúry*. Košice: Pezolt PVD; Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1998. S. 158–178.

2897. Babotová Ľubica. Medzi tendenciou a estetikou textu (Poviedka Rusínov-Ukrajincov v 19. storočí). *Estetično genologických kategórií slovanského romantizmu*: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, konanej v Banskej Bystrici 4.–5. septembra 2003. Banská Bystrica, 2003. S. 56–64.

2898. Babotová Ľubica. Mesianizmus v súvislostiach vývinu ukrajinskej spoločnosti a literatúry. *Fenomén mesianizmu II. Filozofické, teologické a literárnohistorické reflexie*. Prešov, 2002. S. 201–210.

2899. Babotová Ľubica. Mesianizmus v súvislostiach vývinu ukrajinskej spoločnosti a literatúry. *Konštanty romantizmu a Sergej Makara*: zborník vedeckých štúdií na počesť životného jubilea Doc. PhDr. Sergeja Makaru, PhD. BaBy, 2006. S. 224–233.

2900. Babotová Ľubica. Metodika interpretácie umeleckého textu z obdobia romantizmu. *Učiteľ a škola: zborník z vedeckej konferencie III. pedagogická Levoča. Metodické centrum Prešov a FF UPJŠ*, 1996. S. 35–38.

2901. Babotová Ľubica. Metodika interpretácie umeleckého textu z obdobia romantizmu v slovenskej a ukrajinskej literatúre. *Slovenský jazyk a literatúra v škole*. R. 95/96. Č. 9–10. S. 277–281.

2902. Babotová Ľubica. Niekoľko poznámok k špecifike mesianizmu v literatúre Rusínov-Ukrajincov. *Fenomén mesianizmu I. Filozofické, teologické a literárnohistorické reflexie*. Prešov, 2001. S. 154–162.

2903. Babotová Ľubica. Príchod sestier Rádu sv. Bažila Veľkého do ČSR v medzivojnovom období. *Migrácia obyvateľov východnej Európy na územie Slovenska a Čiech (prvá polovica 20. storočia)*. Prešov, 2009. S. 171–179.

2904. Babotová Ľubica. Recepčia odkazu P. J. Šafárika zakarpatskými Rusínmi-Ukrajincami v 19. Storočí. *Pavol Jozef Šafárik v slovenskej a českej slavistike: zborník venovaný XI. medzinárodnému zjazdu slavistov v Bratislave*. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Šafarikanae. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1993. S. 57–60.

2905. Babotová Ľubica. Slovenská literárna veda a Anatolij Kralyckij. *Cestou vzájomnosti: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Slovensko-ukrajinské vzťahy a súvislosti, konanej v Banskej Bystrici 23.–24. októbra 2003*. Banská Bystrica, 2003. S. 126–137.

2906. Babotová Ľubica. Slovenské motívy v diele Julija Stavrovského-Popradova. *Slovensko-ukrajinské vzťahy v oblasti jazyka, literatúry, histórie a kultúry: zborník materiálov z medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa konala 12.–13.9.2002 v Prešove*. Prešov, 2003. S. 161–166.

2907. Babotová Ľubica. Slovensko-ukrajinské literárne vzťahy na rozhraní tisícročí. *Slovensko-ukrajinské vzťahy v oblasti jazyka, literatúry a kultúry*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. Filozofická fakulta, 2012. S. 375–389.

2908. Babotová Ľubica. Špecifické znaky v noetike a estetike romantizmu Rusínov-Ukrajincov. *Slovanský romantizmus – o poetike: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Banská Bystrica, 2000. S. 69–77.

2909. Babotová Ľubica. Spoločenské a dejinné jedinečnosti formovania Rusínov-Ukrajincov v slovanskej Európe (následky kultúrnej netolerancie v 19. storočí). *Történeti Tanulmányok XV. A Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének kiadványa*. Főszerk. Velkey Ferenc. Debrecen, 2007 (2009). S. 311–317.

2910. Babotová Ľubica. Transcarpathian Ukrainian Literature in the Twentieth Century. *Perspectives on Modern Central and East European Literature. Quest for Identity. Selected Papers from the Fifth World Congress of Central and East European Studies, Warsaw, 1995* / Ed.: T. P. Armstrong, ed. Wiltshire (Palgrave), 2001. S. 38–46.

2911. Babotová Ľubica. Translations of Ukrainian Literature to Slovak Language by Juraj Andričík. *Conference proceedings. Literary and Sci-Tech Translation in Inter-Cultural Realties*. Faculty of Arts Prešov University in Prešov. 25–27 September, 1997. P. 26.

2912. Babotová Ľubica. Ukrainian Minority Linguistic Rights in Slovakia. *AB-TRACTS. VIICCEES World Congress*. Tampere, Finland. 29. July – 3. August 2000. Helsinki, 2000. P. 41.

2913. Babotová Ľubica. Ukrajinsko-slovanské reflexie v literatúre buditeľského pokolenia Rusínov-Ukrajincov (Tvorba spisovateľov 19. storočia). *Fenomén slovanstva II*. Prešov, 2005. S. 195–200.

2914. Babotová Ľubica. Umelecká prax interetnických kontaktov v próze Anatolija Kralyckého a Ivana Syl'vaja. *Obyvatel'stvo Karpatskej kotliny I*. Prešov: Univerzum, 1997. S. 241–247.

2915. Babotová Ľubica. Variabilita obrazu muža v próze Anatolija Kralyckého. *Slovanský romantizmus – obraz človeka v slovanskom romantizme: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, konanej v Banskej Bystrici 11. novembra 2004*. Banská Bystrica, 2005. S. 123–131.

2916. Babotová Ľubica. Vybrané kapitoly z ukrajinskej literatúry [Вибрані праці про українську літературу]. Literatúra Rusínov-Ukrajincov od 19. storočia: monographia. Prešov, 2009. 152 s. Текст словац. та укр. мовами.

2917. Babotová Ľubica. Vývinový pohľad na detskú literatúru Rusínov-Ukrajincov na Slovensku. *Vývinové a druhové zákonitosti literatúry v literatúre (Národný a nadnárodný kontext v literatúre pre deti a mládež): zborník materiálov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, ktorá sa konala 7.–8. októbra 1999 v Prešove*. Prešov, 2000. S. 127–136.

2918. Babotová Ľubica. Zakarpatskougrajinskí národní buditelia a slovenské národné hnutie v období romantizmu. *Kronika Literárnej Levoče VI*. Spišská Nová Ves, 1986. S. 43.

2919. Babotová Ľubica. Zakarpatskougrajinskí národní buditelia a slovenské národné hnutie v období romantizmu. *Jednota mládeže slovenskej a literárny romantizmus: materiály z vedeckej konferencie 16.–17. mája 1986 v Levoči*. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1989. S. 155–160.

2920. Babotová Ľubica. Život a dielo Vasil'a Grendžu-Donského. *Slovensko-ukrajinské literárne vzťahy: zborník príspevkov z medzinárodného seminára pri príležitosti 115. výročia narodenia Vasil'a Grendžu-Donského*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2012. S. 13–18.

2921. Harbuľová Ľ., Ňachajová M., Babotová Ľ. Anda Ostapčuková – priekopníčka operného umenia. *Ruská a ukrajinská emigrácia na východnom Slovensku v rokoch 1919–1945*. Prešov, 2006. S. 89–95.

2922. Harbuľová Ľ., Ňachajová M., Babotová Ľ. Sava Zerkal' – organizátor spoločenského života ukrajinskej emigrácie. *Osobnosti ruskej a ukrajinskej emigrácie na východnom Slovensku*. Prešov, 2008. S. 165–172.

2923. -Ľb- [Ľubica Babotová]. Andričik Juraj. *Slovník slovenských prekladateľov umeleckej literatúry. 20. Storočie / zost. O. Kovačičová, M. Kusá*. Ústav svetovej literatúry SAV. VEDA, vydavateľstvo SAV. Bratislava. 2015. S. 105–107.

2924. -Љb- [Ľubica Babotová]. Pestremenko Andrej. *Slovník slovenských prekladateľov umeleckej literatúry. 20. storočie L–Ž* / zost. Oľga Kovačičová, Mária Kusá. VEDA, vydavateľstvo SAV – Ústav svetovej literatúry SAV, Bratislava, 2017. S. 140–141.

2925. S. V. [V. Sichynsky]. [Review]. *Svoboda* (New York). 1954. May. 15. Рец. на кн.: Bezsonov. *Architecture of West Ukraine* («Безсонов С. В. Архитектура Западной Украины»). 1946. 96 s.

2926. S. W. [W. Sichynsky]. Walicki M. Cerkiew sw. Borysa i Gleba na Koloży pod Grodnem. *Studja do dziejów sztuki w Polsce*. Warszawa, 1929. T. 1. S. 1–42.

2927. Shandor Vincent. *Carpatho-Ukraine in the Twentieth Century* («Карпатська Україна у XX столітті»). A political and Legal History by Vincent Shandor, Harvard, 1997. 320 s.

2928. Sichynsky V. *Arxitektura miasta Chelma w rycinach z 1780 roku. Biuletyn naukowy* (Warschawa). 1933. N 4. S. 196–198.

2929. Sichynsky V. *Die Architektur der altfürstlichen Periode. Byzantinische Zeitschrift*. 1929. Bd. 28.

2930. Sichynsky V. *L'Ucraina e il mondo Mediterraneo. Evropa* (Roma). 1951. Lystopad.

2931. Sichynsky V. *Papierfabriken in der Ukraine im XVI–XVIII. Gutenberg Jahrbuch*, 1941. 12 p., il.

2932. Sichynsky V. *Papierfabriken in der Ukraine im XVI–XVIII. Jahrhundert*. Mainz. 1941. P. 23–29, il.

2933. Sicynsky V. Preface. *Kratky J. Podkarpapska Rus*. Praha: Stat. naklad, 1942. S. 3–7.

2934. Sičynskýj V. *Dřevěně stavby v Karpatské oblasti*. Praha, 1940. 216 s., il. 16 dzevorytu J. Rezichy.

2935. Sičynskyj V. *Zpráva doc. V. Sicynského o užiti studijni podpory Sboru pro výskum Slovenska a Podkarpatské Rusi* vydanée pro bádani lidového

dřevěného stavitelství na východním Slovensku. *Ročenka Slovanského ústavu za r. 1930*. Praha, 1991. D. 3. S. 126–127.

2936. Sicynskyj W. A. French Description of Ukraine 300 Years Ago. *The Ukrainian Quartley* (New York). 1950. N 1. S. 57–64.

2937. Sicynskyj W. Arkhip Shapoval-Kuindzhi (1842–1910). *Narodna Volya* (Scranton). 1950. N 8.

2938. Sicynskyj W. Architecture. *Ukrainian Arts* (New York). 1952. P. 141–152.

2939. Sicynskyj W. Die Anfänge der ukrainischen Gravirkunst in XV. und XVI. Jahrhundert. *Gutenberg Jahrbuch* (Mainz). 1940. P. 238–247.

2940. Sicynskyj W. Die Zeitgenössische ukrainische Buchgraphik. *Gutenberg Jahrbuch* (Mainz). 1928. P. 249–264.

2941. Sicynskyj W. Drevené stavitelství na “Makovici” (Východní Slovensko). Praha, 1939. 48 s., 44 il.

2942. Sicynskyj W. Dřevěné stavitelství na “Makovici”. *Národopisný věstník Československý* (Praha). 1937. S. 7–52.

2943. Sicynskyj W. Das künstlerische Schaffen in Lemberg. *Das Ukrainische Lwiw–Lemberg: Kulturpolitische Betrachtung* / Bearbeitet und herausgegeben von G. Prokoptschuk. München: Verlag Ukraine, 1953. S. 31–45.

2944. Sicynskyj W. Destruction of Ukrainian Monuments of Art and Culture under the Soviet Russian Administration between 1917–1957 / By Published by the Ukrainian Congress Committee of America. New York: Luna, 1958. 24 s., il.

2945. Sicynskyj W. Der Kupferstecher Georg Levitskyj. Mainz, 1936. 8 s.

2946. Sicynskyj W. Die Anfänge der Buchdruckerkunst in der Ukraine. *Ukraine* (München). 1954. № 4. S. 15–19.

2947. Sicynskyj W. Die Kupferstecher Alexander Antonij Tarasewytsch. *Gutenberg Jahrbuch* (Mainz). 1933. S. 164–168.

2948. Sicynskyj W. Early Christian architecture in Ukraine. *Published by Shevchenko Scientific Society*, Editor: Nicholas D. Chubaty, Vol. I, New York; Paris 1951. C. 63–66.

2949. Sicynskyj W., Fidler J. Srubová sténa a srubové budovy. Praha: Tiskem dr. Grega syna, 1936. 9 s., il.

2950. Sicynskyj W. George Narbut (1886–1920). *Narodna Volya* (Scranton). 1950. N 6.

2951. Sicynskyj W. Holzkirchen in Bojkenlande in der Kaepathen. *Wasmuths Monatshefte für Baukunst* (Berlin). 1928. N 10. P. 444–445, il.

2952. Sicynskyj W. Ivan Mazepa – protector de las ciencias y de las Artes. *Ukrania Libre*. 1959. N 14–15. S. 528–537.

2953. Sicynskyj W. Ivan Mazepa – parto of culture and Arts of Ukraine. *The Ukrainien Quarterly* (New York). 1959. N 9. P. 271–280.

2954. Sicynskyj W. L'Art de la gravure et du Livre en Ukraine. *Le Musée du Livre* (Bruxelles). 1927. N 7. S. 51–53.

2955. Sicynskyj W. La genese et levolution des formes des tours et des clochers de bois en Ukraine. *Congrès International des arts populaires*. Résumés. Paris, 1928. S. 49–50.

2956. Sicynskyj W. La génèse et l'évolution des formes des fours et des clochers de bois en Ukraine. *Art Populaire* (Actes et Mémoires du Congrès International des Arts Populaires   Prague, 1928). Paris, 1931. 186 p.

2957. Sicynskyj W. La Broderie Ukrainienne. Frankfurt, 1947. 8 Tafel.

2958. Sicynskyj W. Les Etrangers parlent de l'Ukraine: Les relations les plus importantes des voyages pour l'Ukraine et les autres écrits historiques. Traduction libre et raccourcie est prise de la cinquième édition ukrainienne. Paris; Bruxseles; Londres, 1949. 40 s.

2959. Sicynskyj W. Mikola Samokisha: The Ukrainian painter (1860–1944). *Narodna Volya* (Scranton). 1951. N 1.

2960. Sicynskyj W. Mikola Yaroshenko, the ukrainian painter. *Narodna Volya* (Scranton). 1950. N 2.

2961. Sicynskyj W. Mladi ukrajinsti grafici: Vasyl Kasian a Mykola Butovyc. *Hollar: Sbornik grafick  práce*. Ro . 5. Sv. 4. Praha, 1928. S. 157–166, il.

2962. Sicynskyj W. Monumenta architecturae Ucrainae: Album mit 64 Tafeln und 300 Zeichnungen. Leipzig; Praga, 1940. 8 s., 64 p. t. 300 Zeichnungen.

2963. Sicynskyj W. Monuments of the Ukrainian Architecture. Frankfurt, 1947. 8 Tafel.

2964. Sicynskyj W. Mostra deU'Arte grafika Ukraina. *Meridiano di Roma*. 1938. Romaldo VII. S. 5–11.

2965. Sicynskyj W. Olexa Novakivsky (1872–1935). *Narodna Volya* (Scranton). 1949. N 10.

2966. Sicynskyj W. Památník knížat Ostrožských u Barděva. *Památky archeologické Čes. Akad. ved a umeny* (Praha). 1933. Č. 1–4. S. 59–62.

2967. Sicynskyj W. Preface. Folk Art of Carpatho-Ukraine («Мистецтво Карпатської України: альбом»). Toronto, 1957. S. 7–11.

2968. Sicynskyj W. [Review]. *Нова Україна* (Прага). 1924. № 1–3. С. 243–249. Review: Hůlka. Podkarpatská Rus. Serie 1. Dřevěné kostelíky a zvonice. Kreslil a vydal. Praha; Kožminová A. Podkarpatská Rus. Pizen, 1922; Zapletal F. Horjanská Rotunda. Olomouc, 1922; Zapletal F. Dřevěné chrámy jihokarpatských Rusimů. Podkarpatská Rus. Praha, 1923. S. 117–121; Sfránsky A. J. Dřevěné cirkve na Podkarpatská Rusi. Čas (Praha). 1923. 3 ledna; Sfránsky A. J. Dřevěné cirkovni architektura na Karpatech. Stavitelske Lisly (Praha). 1923. S. 9–12; Svoboda A. Dřevěné lidové stavby v Podkarpatske Rusi. Turisticky pruwodce Podkarp. Rusi. 1923. S. 87–90.

2969. Sicynskyj W. [Review]. *Український інженер* (Подєбради). 1932. № 3. С. 84–85. Review: Wasmuths Lexikon der Baukunst. Berlin, 1929. T. 1–3.

2970. Sicynskyj W. Shevchenko as an etcher and painter. *The Ukrainian Quarterly* (New York). 1949. N 4. P. 347–355.

2971. Sicynskyj W. Serhij Lytwynenko. *Das Ukrainische Lwiw–Lemberg: Kulturpolitische Betrachtung / Bearbeitet und herausgegeben von G. Prokoptschuk*. München: Verlag Ukraine, 1953. S. 48–49.

2972. Sicynskyj W. Serhiy Timoshenko, Ukrainian Architekt (1881–1950). *The Ukrainian Quartley* (New York). 1950. N 3. S. 253–255.

2973. Sicynskij W. Současna ukrajinská grafika. *Umění Slovanů* (Brno). 1925. N 3. 24 s. Спеціальне число часопису.
2974. Sicynskij W. Srubové budovy zemi slovanských s hiediska historicko-umělského. *Teysler Kolyska. Technický slovník naučný*. Hustrovaná encyklopedie věd technických. Praha, 1936. Č. 12. S. 378.
2975. Sicynskij W. The Ukrainian Trident. *Narodna Vola* (Scranton). 1949. N 38. Oktober 6.
2976. Sicynskij W. The Paper industry in Ukraine. *Narodna Volya* (Scranton). 1950. 3 merz.
2977. Sicynskij W. Ukrainische Angewandte Kunst: Keramic. Porzellan. Metallerzeugnisse. Weberei. Aushobereinen. Papirerzeugnisse. Bemalte Eier: Album. Praga, 1943. 8 s., 47 Tafel und 500 Zeichnungen.
2978. Sicynskij W. Ukrainische graveure in Moskau in 17. und 18 Jahrhundert. *Gutenberg Jahrbuch* (Mainz). 1942–1943. P. 243–261.
2979. Sicynskij W. Ukrainische Stickerei. Frankfurt, 1947. 8 Tafel.
2980. Sicynskij W. Ukrainische Volkskunst. *Deutsche Monatshefte* (Leipzig). 1942. N 3–5. S. 104–118, 28 ill.
2981. Sicynskij W. Ukrajinská architektura. – L'architecture Ukrainienne. *Umění Slovanů. L'art Slave* (Brno). 1924. N 4. 24 s. Спеціальне число часопису.
2982. Sicynskij W. Ukrainian Artistic Register. *Proceedings, Hist. Hist. Philos. Sec. Shevch. Scientific Society*. Paris, 1957. Vol. 2. S. 47–48.
2983. Sicynskij W. Ukrainscy artysci-graficy we Lowowie. *Grafika* (Warschawa). 1932. N 1. S. 17–29.
2984. Sicynskij W. Ukraine in Foreing Comments and Descriptions from the VI-th to XX-th Century. New York City, 1953. 236 p., il., 30 il.
2985. Sicynskij W. Ukrainische Volkskunst und Kunstgewerbe. Regensburg, 1948. 16 s., 12 il.
2986. Sicynskij W. Ukrainische Veroffentlichungen über plastische Kunst in den letzten zehn Jahren (1917–1927). *Zeitschrift für slavische Philologie* (Leipzig). 1927. Bd. 4. N 3–4. S. 201–212.

2987. Sicynskij W. Ukrainian Architecture of the XVII and XVIII Centuries. *The Ukrainian Quartley* (Nev Jork). 1951. N 1. S. 42–51, il.
2988. Sicynskij W. Ukrainian Embroidery. Frankfurt, 1947. 8 Tafel.
2989. Sicynskij W. Vasyl Krychevsky. 1873–1952. *The Ukrainian Quarterly* (New Jork). 1953. V. 9. N 1. S. 27–31.

Мемуари та спогади

2990. Бабота Маргарета. Перебування в Ковнері. Спогад. 1992 р. [Електронний ресурс]: URL: <http://100krokiv.info/tag/marharyta-babota> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.
2991. Біднов В. Перші два академічні роки Українського Державного Університету в Кам'янці-Подільському (уринок із спогадів). *Кур'єр Кривбасу* (Кривий Ріг). 1997. № 69–70.
2992. Білецький Леонід Тимофійович. Мої спомини (1917–1926 рр.) / підготовка тексту, вступ. ст. та іменний покажчик В. Р. Адамський. Кам'янець-Подільський: «Медобори – 2006», 2013. 239 с.
2993. Богацький Павло (1883–1962). З пережитого. Спогади [Електронний ресурс] Вільна думка (Сідней). 1955. № 12–52: URL: books.netagency.com.ua/library/pavlo_bogatskiy/z_perezhitogo_svogadi/31.html (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.
2994. Вікул Оксана. Перегортаючи сторінки альбому... *Свобода* (Нью-Йорк). 1977. Ч. 174. 13 серпня. С. 2.
2995. Гординський Святослав. АНУМ (Спогади про Асоціацію незалежних українських мистців у Львові). *Сучасність* (Мюнхен). 1985. Ч. 3. С. 36–50.
2996. Гординський Святослав. АНУМ (Спогади про Асоціацію незалежних українських мистців у Львові). *Сучасність* (Мюнхен). 1985. Ч. 4. С. 47–65.
2997. Гординський Святослав. Спогади про Асоціацію незалежних українських мистців. *Образотворче мистецтво*. 1991. № 5. С. 3–7.

2998. Гришко Г. 1917 рік в Одесі (Спомини з часів визвольних змагань). *Розбудова нації* (Прага). 1930. Ч. 7–8. С. 178–187.

2999. Дорошенко Дмитро. Мої спомини про недавнє-минуле. 1914–1920 рр. Київ: Темпора, 2007. 632 с., іл.

3000. Ерастов Степан. Спогади. IV Фрагменти спогадів про петербурзьке студентське життя, про організацію Студ. укр. громади. *Пам'ятки України: історія та культура*. 2006. № 1–2. С. V–X.

3001. Єремійв М. Мистецтво і спорт в Подєбрадах. *Спогади про УГА–УТГІ*. Додаток до: *Бюлетень Т-ва абсолювентів УГА–УТГІ*. Нью-Йорк. 1966. Ч. 34. Серпень. С. 11.

3002. Єфремов Сергій Олександрович. Щоденники, 1923–1929. Київ: Газета «Рада», 1997. 843 с.: іл.

3003. Зайцев П. Спогад про Олександра Кошиця. Вересень, 1949. *Народна творчість та етнографія* (Київ). 1997. № 1. С. 66–73.

3004. Іванис Василь. Стежками життя. Спогади. Торонто, 1958. Кн. 1. 192 с.

3005. Ключурак Степан. До волі: Спомини. Ужгород: Ліра, 2009. 184 с.

3006. Кошиць О. З піснею через світ. *Україна* (Київ). 1989. № 27. С. 21.

3007. Кошиць О. З піснею через світ. *Україна* (Київ). 1989. № 28. С. 15–17.

3008. Кошиць О. З піснею через світ. *Україна*. 1989. № 29. С. 18–20.

3009. Кошиць О. З піснею через світ. *Україна* (Київ). 1989. № 30. С. 13–15.

3010. Кошиць О. З піснею через світ. *Україна* (Київ). 1989. № 31. С. 15–17.

3011. Кошиць Олександр. З піснею через світ: (Подорож Української республіканської капели). Київ: Рада, 1998. 326 с.: іл.

3012. Лотоцький Олександр. Сторінки минулого. Ч. 1 / ред. Р. Смаль-Стоцький. Варшава, 1932. 286 с. (*Праці Українського наукового інституту*. Серія мемуарів; т. 6, кн. 2).

3013. Лотоцький Олександр. Сторінки минулого Ч. 2 / ред. Р. Смаль-Стоцький. Варшава, 1933. 481 с. (*Праці Українського наукового інституту. Серія мемуарів ; т. 12, кн. 3*).
3014. Лятуринська Оксана. Зі спогадів. *Свобода* (Джерсі Сіті). 1954. Ч. 155. 13 серпня. С. 4.
3015. Лятуринська Оксана. Зібрані твори / ред. Б. Гошовський, С. Кузьменко. Торонто: Видання Організації українок Канади, 1983. 813 с.
3016. Мазур К. Спогад про О. Новаківського. *Нотатки з мистецтва* (Філадельфія). 1986. № 26. С. 37–38.
3017. Мушинка Микола. Розмови з однодумцями. Пряшів: Фундація «Карпати», 2004. 158 с.
3018. Назарук О. Рік на Великій Україні: Конспект споминів з української революції. Відень: Вид-во Українського прапору, 1920. 344 с. [Українські мемуари].
3019. Омельченко Т. Мої спогади про синіх. *Сурмач* (Лондон). 1969. Ч. 1–4 (42–45). С. 27–34.
3020. Пеленський Олекса. Українська пісня в світі. Світова концертна подорож Української республіканської капелі. Спомини учасника / Обкладинка В. Січинського. Львів : Друкарня НТШ, 1933. 62 с.
3021. Приходько Віктор. «Пабіско» (спогад). *Свобода* (Джерсі Сіті). 1952. Ч. 321. 2 грудня. С. 2.
3022. Приходько Віктор. Під сонцем Поділля. Спогади. Ч. 1. Вид. 4. Нью-Йорк; Мюнхен: Криниця, 1967. 184 с.
3023. Приходько Віктор. Під сонцем Поділля: спогади. Ч. 2 / упорядники і автори передмови Ю. Легун, О. Кравчук. Вінниця: ТОВ «Консоль», 2011. 416 с.
3024. Приходько Олекса. Пробудилася Русь... Закарпаття 50 літ назад (Спомини). Нью-Йорк: Накладом Карпатського Союзу в ЗСА, 1972. 32 с.
3025. Революция на Украине. По мемуарам белых: Революция и гражданская война в описаниях белогвардейцев / сост. С. А. Алексеев; под

ред. Н. Н. Попова. Репринт. воспроизв. изд. 1930 г. Киев: Политиздат Украины, 1990. 435 с.

3026. Сімянців Валентин. Студентські часи. Спогад. Чехо-Словаччина, роки 1923–1929. Вашингтон: Д. К., 1973. 175 с.

3027. Сімянців Валентин. Студентські часи. Спогад. Чехо-Словаччина, роки 1923–1929. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 200. 30 жовтня. С. 2.

3028. Сімянців Валентин. Студентські часи. Спогад. Чехо-Словаччина, роки 1923–1929. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 204. 6 листопада. С. 2.

3029. Сімянців Валентин. Студентські часи. Спогад. Чехо-Словаччина, роки 1923–1929. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 205. 7 листопада. С. 2.

3030. Сімянців Валентин. Студентські часи. Спогад. Чехо-Словаччина, роки 1923–1929. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 206. 8 листопада. С. 2.

3031. Сімянців Валентин. Студентські часи. Спогад. Чехо-Словаччина, роки 1923–1929. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 207. 12 листопада. С. 2.

3032. Сімянців Валентин. Студентські часи. Спогад. Чехо-Словаччина, роки 1923–1929. *Свобода* (Нью-Йорк). 1969. Ч. 217. 26 листопада. С. 2.

3033. Шандор Вікентій. Спомини. Т. I: Карпатська Україна 1938–1939. Ужгород: МПП «Гражда»; Нью-Йорк: Карпатський союз, 1996. 388 с.: іл.

3034. Шандор Вікентій. Спомини. Т. II: Карпатська Україна 1939–1945. Ужгород: МПП «Гражда», 2000. 245 с.: іл.

3035. Шаповал Микита. Схема життєпису (Автобіографічний шкіц). Спогади / упорядн. Сара Зеркаль. Нью-Йорк: Укр. громада, 1956. 48 с.

3036. Шмериківська-Приймова Іванна. Зустрічі з майстром. *Наше життя* (Нью-Йорк). 1965. Ч. 3. березень. С. 4–6.

3037. Щербаківський Вадим. Мемуари. *Визвольний шлях* (Лондон). 1963. Кн. 4–5. С. 50–267.

3038. Щербаківський Вадим. Мемуари. *Пам'ятки України: історія та культура*. 2007. Ч. 4. С. 22–292.

III. Монографії, книги, брошури, статті, рецензії

3039. Агієнко О. Революція духу (з приводу реформи церкви). Київ: Шлях, 1917. 11 с.
3040. 2277. Андрусишин Б. І. Церква в Українській Державі 1917–1920 рр. В 3-х т. Київ: Либідь, 1997. Т. 3: Доба директорії УНР. 176 с.
3041. Андрусів Петро. Мистецтво найміцніша зброя: статті, промови й огляди. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто: НТШ, 1987. 455 с.
3042. Андрусак М. [Рецензія]. *Сьогочасне і минуле* (Львів). 1939. Кн. 4. С. 315–316. Рец. на кн.: Січинський В. Чужинці про Україну. Львів, 1938.
3043. Антоник О. В. Часопис «Українська книга» (1937–1943) як книгознавче та бібліографічне джерело. *Теоретичні та організаційні проблеми формування репертуару української книги та періодики*: матеріали міжнародної наук. конф. 25–26 серпня 1995 р. Львів, 1996. С. 159–167.
3044. Антонович Д. Із історії церковного будівництва на Україні. Прага, 1925. Вип. 1. 24 с.
3045. Антонович Д. Скорочений курс історії українського мистецтва. Прага: Вид. Українського університету, 1923. 340 с.
3046. Антонович М. 50-річчя Української вільної академії наук. *Науковий збірник (1945–1950–1995)*. Нью-Йорк, 1999. Т. IV. С. 9–39.
3047. Атаманенко А., Хімка М. «Літопис Української вільної академії наук» (1946–1948 рр.). *Українська періодика: історія і сучасність*: матеріали ІХ всеукраїнської наук.-теорет. конф. Львів, 28–29 жовтня 2005 р. Львів, 2005. С. 188–194.
3048. Баглай Й. У вирі українського національного пробудження (До 115-ої річниці від дня народження видатного актора, директора і педагога в Карпатському краї Івана Трухлого). Ужгород: Гражда, 1999. 23 с.
3049. Баглай Йосип. Ідея української державності у книзі Вікентія Шандора «Закарпаття, історико-правний нарис від ІХ ст. до 1920». *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді* / редкол.: Й. О. Баглай,

Д. Д. Данилюк та ін., упоряд. і наук. ред. Павло Федака. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 68–70.

3050. Баграмов Леон. Иммигранты в США. Москва: Издательство ИМО, 1957. 158 с.

3051. Баженов Л. В. Alma mater подільського краєзнавства (Місто Кам'янець-Подільський центр історикої регіоналістики ХІХ – початку ХХІ століть). Наукове видання. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005. 416 с.

3052. Баженов Л. В. Історичне краєзнавство Правобережної України ХІХ – на початку ХХ ст.: становлення. історіографія. біобібліографія. Хмельницький: Доля, 1995. 256 с.

3053. Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ–ХХ ст.: історіографія. бібліографія. матеріали. Кам'янець Подільський, 1993. 480 с.

3054. Баженов Л. В., Задорожнюк В. Л. Січинський і Україна: монографія, присв. 100-річчю Української революції 1917–1921 рр. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. 352 с.

3055. Баженов Л. В., Задорожнюк В. Л. Володимир Січинський – художник-графік та історик українського граверства. *Мистецька спадщина Поділля у контексті полікультурного європейського простору*: збірник наукових праць за результатами ІІ міжнародної Інтернет-конференції. Кам'янець-Подільський, 2012. С. 7–12.

3056. Баженов Л. В., Логвіна В. Л. Володимир Січинський (1894–1962 рр.). Життя, діяльність, творчість в ім'я України: монографія. Кам'янець-Подільський, 2009. 236 с.

3057. Баженов Л., Мацько В. «Просвіта» мовою документів. *«Просвіта» в духовно-культурному піднесенні України*: зб. наук. праць. Хмельницький: Просвіта, 2005. С. 8–27.

3058. Баженова С. Е. Володимир Січинський і Поділля. *Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження*: наук. збірник. Хмельницький: Доля, 1955. С. 295–299.

3059. Баран О. Внесок Володимира Січинського у вивчення середньовічної історії міста Холма. *Володимир Січинський історик, мистецтвознавець, архітектор і педагог України і української діаспори* (До 110-річчя видатного українського вченого): збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 55–59.

3060. Барвінський Богдан Олександрович. Історія українського народу / Обкл. роботи В. Січинського. Львів: Накладом друкарні А. Бардаха, 1922. 138 + [40] с.

3061. Барыкина И. Е. Родственное окружение гр. Д. А. Толстого: материалы для биографии министра. *Клио* (СПб.), 2006. № 3. С. 228–236.

3062. Безчестя / Упоряд. В. М. Чудовський. Київ: Політвидав України, 1983. 136 с.

3063. Биковський Лев. Український Чорноморський інститут. Мюнхен, 1970. 32 с.

3064. Биковський Лев. Український Чорноморський інститут. *Наукові записки УТГІ*. Мюнхен, 1970. Т. XX. С. 142–168.

3065. Бібліографія праць Любиці Баботи. *Історичний часопис з богемістики і словакістики* (Ужгород). 2014. Вип. 4: Словаки і чехи в історичних вітражах. С. 99–128.

3066. Біднов Василь. Бібліографічна діяльність о. Євфимія Січинського. *Книголюб* (Прага). 1931. Кн. 2. С. 53–77.

3067. Білокінь С. І. Джерела інформації з історії УАПЦ. *Другий Всеукраїнський православний церковний собор УАПЦ 17–30 жовтня 1927 року*. Документи і матеріали / Упоряд.: С. І. Білокінь, І. М. Преловська, І. М. Старовойтенко. Київ, 2007. С. 7–16.

3068. Білокінь С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917–1941 рр.). Джерелознавче дослідження. Київ: ДМП Полімед, 1999. 447 с.

3069. Білокінь С. НКВС і Українська автокефальна православна церква (з історії судових процесів у 30-х рр.). *Церква і національне відродження*. Київ, 1993. С. 102–117.

3070. Білоусова Л. Г. Національні товариства в Одесі в ХІХ – на початку ХХ ст. *Український історичний журнал*. 2017. № 2. С. 46–63.

3071. Бланк Ілона. На Україну линуць журавлі... (Літературно-мистецька діаспора Хмельниччини). *Наукові записки учасників програм «Просвіти»*. Хмельницький: Поділля, 1997. С. 6–44.

3072. Божилов И. Фамилията на Асеневици (1186–1460). *Генеалогия и Просопография*. София: Изд. на българската академия на науките, 1985. С. 69–77.

3073. Божук Миколая (Божук Василина Миколаївна). Я зберу той жар у пісню... / Передм. Л. Баботи та Д. Павличка. Ужгород: Гражда, 2008. 344 с.: іл.

3074. Болабольченко А. СВУ – суд над переконаннями. Київ: УКСП «Кобза», 1994. 113 с.

3075. Болдижар Михайло. До питання про входження Закарпаття до складу Чехословаччини у 1919 році. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді* / редкол.: Й. О. Баглай, Д. Д. Данилюк та ін., упоряд. і наук. ред. Павло Федака. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 59–63.

3076. Боряк О. До історії діяльності вчених-етнологів у Празі міжвоєнного періоду. *Muzeum osvobozenéckého boje Ukrajiny: k 80. výročí založení: sborník příspěvků z konference: Praha, 12.–14. října 2005*. Praha: Narodní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2006. S. 237–249.

3077. Брайлян Надія. Фахові часописи української еміграції у Чехословаччині (20–30-ті рр. ХХ ст.). *Українська періодика: історія і сучасність*: доп. та повідомл. ІХ Всеукр. наук.-теорет. конф., м. Львів, 28–29 жовтня 2005 р. Львів, 2005. С. 146–154.

3078. Брик І. Міжнародний з'їзд в справі народнього мистецтва в Празі. *Первісне громадянство та його пережитки на Україні*. Київ, 1928. Вип. 2–3. С. 162–168.

3079. Брицький П. Внесок сім'ї Січінських (Січинських) у культурну спадщину України. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. Тернопіль: Економічна думка, 1999. С. 33–38.

3080. Брицький П. Володимир Січинський-архітектор, графік, історик мистецтвознавства. *Володимир Січинський та Україна: матеріали міжнародної конф.* Київ: Абрис, 1996. С. 104–107.

3081. Брицький П. П. Місце сім'ї Січинських (Січінських) у культурній спадщині України. *Володимир Січинський історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України та української діаспори (До 110-річчя видатного українського вченого): збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 19–23.

3082. Бурко Демид. Професор Володимир Чехівський. *Бурко Демид. Українська автокефальна православна церква – вічне джерело життя*. Саут-Бавнд-Брук (Нью Джерсі): Видавничий фонд Владики Мстислава, 1988. С. 333–344.

3083. Ваврик Михайло. Бібліографічний огляд історії Василянського Чина за 1935–1950 рр. *Analecta Ordinis S. Basilii Magni*. Romae: Sumptibus PP. Basilianorum. 1958. S. 237–284.

3084. Васильчишин С. Ф. Володимир Юхимович Січинський культурно-просвітницький діяч, краєзнавець, науковець. *Володимир Січинський історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України та української діаспори (До 110-річчя видатного українського вченого): збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 11–14.

3085. Вегеш Микола. Проблеми історії Закарпаття міжвоєнного періоду у працях Вікентія Шандора. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді* / редкол.: Й. О. Баглай, Д. Д. Данилюк та ін., упоряд. і наук. ред.

Павло Федака. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 64–67.

3086. Верига Василь. Визвольні змагання в Україні. 1914–1923. У 2-х т. / Ред. Ю. Сливка, О. Аркуша. Жовква: Вид-во Отців Василіан «Місіонер», 1998. Т. 2. 504 с.; іл. 9 с.

3087. Вибрана література. До статті В. Січинського «Архітектура і мистецтво Львова». *Наш Львів. Ювілейний збірник 1252–1952* / Обкладинка В. Січинського. Нью-Йорк: Видавництво «Червона калина», 1953. С. 212–213.

3088. Видатні діячі визвольних змагань українського народу (1917–1921 рр.). Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, м. Хмельницький, 19 січня 2007 р. Хмельницький, 2008. 220 с.

3089. Винар Любомир. Відродження українського наукового життя після Другої світової війни: 1945–1952. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: історичні науки*. Острог: РВВ Національного університету «Острозька академія», 2007. Вип. 9. С. 60–71.

3090. Винниченко В. Відродження нації: (Історія української революції [марець 1917 р. – грудень 1919 р.]). Нью-Йорк, 1968. 535 с.

3091. Винокур І. С. Країна «Роксоляна» Володимира Січинського: міфи та реальність. *Володимир Січинський історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України та української діаспори (До 110-річчя видатного українського вченого)*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 48–51.

3092. Винокур І. С., Корнілов В. В. Історик Поділля Ю. Й. Січинський. *Музей і Поділля*: тези доп. наук. конф. присвяченої 100-річчю від дня заснування Кам'янець-Под. держ. іст. музею-заповідника. Кам'янець-Подільський, 1990. С. 8–9.

3093. Віднянський С. В. Заснування та діяльність Українського вільного університету першої української високої школи за кордоном (1921–1945 рр.). *Український історичний журнал*. 1993. № 11–12. С. 68–80.

3094. Віднянський С. В. Заснування та діяльність Українського вільного університету першої української високої школи за кордоном 1921–1945 рр. *Український історичний журнал*. 1994. № 4. С. 41–54.

3095. Віднянський Степан Васильович. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921–1945 рр.). Київ, 1994. 82 с.

3096. Вінцковський Тарас. Володимир Чехівський у лещатах політики та ідеології. *Чорноморська хвиля Української революції: провідники національного руху в Одесі у 1917–1920 рр.*: монографія / Т. С. Вінцковський, О. Є. Музичко, В. М. Хмарський та ін. Одеса: ТЕС, 2011. С. 31–52.

3097. Вінцковський Тарас. Українські мілітарні формування в Одесі в добу Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 рр.). *Вінцковський Тарас, Джумиґа Євген, Мисечко Анатолій. Наукові нариси*. Одеса: Фенікс, 2011. 153 с.

3098. Владимірова Наталія. Міжвидові зв'язки як чинник входження українського театру у західноєвропейський культурний простір (сторінками львівської преси 1900–30-х років). *Театрознавство* (Львів). 2007. Вип. 7. С. 3–11.

3099. Власовський Іван. Нарис історії Української православної церкви. В 4-х т. Нью-Йорк; С. Бавнд-Брук: Українська православна церква в США, 1955. Т. 1: X–XVII ст. 294 с.

3100. Власовський Іван. Нарис історії Української православної церкви. В 4-х т. Нью-Йорк; С. Бавнд-Брук: Українська православна церква в США, 1990. Т. 2: XVII ст. 397 с.

3101. Власовський Іван. Нарис історії Української православної церкви. В 4-х т. Нью-Йорк; С. Бавнд-Брук: Українська православна церква в США, 1977. Т. 3: XVIII–XX ст. 390 с.

3102. Власовський Іван. Нарис історії Української православної церкви. В 4-х т. Нью-Йорк; С. Бавнд-Брук: Українська православна церква в США, 1961. Т. 4. Кн. 1: XX ст. 384 с.

3103. Власовський Іван. Нарис історії Української православної церкви. В 4-х т. Нью-Йорк; С. Бавнд-Брук: Українська православна церква в США, 1975. Т. 4. Кн. 2: XX ст. 416 с.

3104. Володимир Мошинський, маляр, іконописець, портретист. 18.06.1895, Турбів, Вінницької обл. – 12.09.1988, Денвер, Колорадо. *Нотатки з мистецтва* (Філядельфія). 1988. Ч 28. С. 45–46.

3105. Володимир Січинський – історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України та української діаспори (До 110-річчя видатного українського вченого): збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський, 2005. 140 с.: фотоіл.

3106. Володимир Січинський та Україна: матеріали міжнар. конф. / упоряд. В. Коломієць ; ред. О. Федорук та ін. Київ: Абрис, 1996. 176 с. (Повернуті імена).

3107. Воронин О. О. Історичний шлях УАПЦ. Кенсінгтон: Видавництво «Воскресіння», 1992. 136 с.

3108. Гаврищук А. П. Сутковецька церква-замок. *Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження*: наук. збірник. Хмельницький, 1995. С. 207–210.

3109. Галаган М. Десять років української громади в ЧСР. Огляд життя й чинності (1927–1937). Прага: Видання Управи української громади в ЧСР, 1938. 112 с.

3110. Галенко Олександр. Не всі пороки від бароко. *Український гуманітарний огляд*. Київ, 2002. Вип. 7. С. 203–212.

3111. Галишин Р. Я. Українська церковна архітектура і монументально декоративне мистецтво зарубіжжя. Львів: СПОЛОМ, 2002. 336 с., іл.

3112. Гелитович М. Искусствоведческие концепции Владимира Сичинского в контакте современного искусствovedения. *Russian, Ukrainian and Belorussian Emigration between the World Wars in Chechoslovakia. Results and Perspectives of Contemporary Research*. Holdings of the Slavonic Library and Prague Archives. Prague, August 14–15, 1995. Prague, 1995. P. 410–412.

3113. Гембарська Віра. Дерев'яні церкви Опілля. Архітектурно-планувальне вирішення та типологія. *Збереження та використання культурної спадщини України: проблеми та перспективи*: матеріали міжнародної ювілейної наук. конф., м. Галич, 4–6 листопада 2004 р., Галич: ТзОВ «Галицька друкарня», 2004. С. 162–169.

3114. Герасименко В. З українського громадського руху на Поділлі. (1905–1917). (Пам'ять д-ра К. Г. Солухи). *За сто літ.: матеріали з громадського і літературного життя України XIX і початків XX століття* / за ред. М. Грушевського. Харків; Київ, 1930. Кн. 5. С. 305–313.

3115. Геращенко Т. С. Організація «Оборона України» в 1904–1907 рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. Дніпропетровськ, 1997. Вип. II. С. 82–91.

3116. Головата Лариса. Культурно-наукове видавництво при Українському національному об'єднанні в Празі, 1941–1944: до історії створення репертуару [Електронний ресурс]. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. Львів, 2011. № 3. С. 46–64. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Innbyivs> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3117. Головата Лариса. Навчально-видавнича діяльність Українського технічно-господарського інституту позаочного навчання в Подєбрадах у період Другої світової війни. *Вісник Прикарпатського університету*. Історія. 2010. Вип. 17. С. 74–79.

3118. Головащенко М. Олександр Кошиць і його хор як вісник світової слави української пісні. *Народна творчість та етнографія*. 2004. № 4. С. 80–84.

3119. Головащенко М. Феномен Олександра Кошиця. Київ: Музична Україна, 2007. 576 с.

3120. Головченко Володимир. Від «Самостійної України» до Союзу визволення України: нариси з історії української соціал-демократії початку XX ст. Київ: Видавничо-поліграфічна фірма «Майдан», 1996. 176 с.

3121. Голубець М. [Рецензія]. *Записки чина св. Василя Великого*. 1926. Т. 2. Вип. 3. С. 454–457. Рец. на кн.: Січинський В. Архітектура старокнязівської доби (X–XII ст.). Прага: Укр. гром. видавничий фонд, 1926. 76 с., іл.

3122. Голубець М. Начерк історії українського мистецтва. Львів: Учітеся, брати мої. 1922. 262 с.

3123. Голубка С., Голубка М. Пектораль україністики: академік М. Мушинка українознавець і громадський діяч. Львів: Світ, 2001. 114 с.

3124. Горбатюк Микола. Андрій Ніковський як активний діяч українського товариства «Просвіта» та Українського клубу в Одесі (1906–1912 рр.) *Українська біографістика*: збірник наукових праць. 2011. № 8. С. 191–207.

3125. Гординський С. Павло Ковжун. 1896–1939. Львів-Краків, 1943. 47 с.

3126. Грушевська Катерина. Дума про пригоду на морі Поповича. *Первісне громадянство та його пережитки на Україні*. Київ: Державне видавництво України, 1926. Вип. 1–2. С. 1–35.

3127. Грушевський М. Хронологія подій Галицько-Волинської літописи. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. Львів, 1901. Т. 41. С. 2–19.

3128. Грушевський М. Якої ми хочемо автономії й федерації. *Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть*. Київ, 1991. С. 121–133.

3129. Гудима В. В. Курси з підготовки волосних Інструкторів-інформаторів при Кам'янець-Подільському університеті (1919 р.). *Освіта, наука і культура на Поділлі*: збірник наукових пр. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. Т. 13. С. 56–61.

3130. 2539. Даниленко О. В. Український громадський комітет в Чехо-Словаччині (1921–1925 рр.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського*. Вінниця, 2003. Вип. 6. С. 213–218.

3131. Даниленко О. Роль Українського громадського комітету в соціальній адаптації емігрантів. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: міжвід. зб. наук. пр.* 2003. Вип. 9. С. 278–295.

3132. Данилюк Дмитро. Історіографія та джерельна основа праць Вікентія Шандора. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді / редкол.: Й. Баглай, Д. Данилюк та ін., упоряд. і наук. ред. Павло Федака.* Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 22–26.

3133. Дашкевич Я. Р. Об'єктивне і суб'єктивне в просопографії. *Український біографічний словник: історія і проблематика створення: матеріали наук.-практ. конф., м. Львів, 8–9 жовтня 1996 р.* Львів, 1997. С. 40–47.

3134. Демещенко В. В. Проблеми стилю в українському мистецтві [Електронний ресурс]. *Художньо-освітній простір України в контексті новітньої історії: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конф., м. Київ, 22–23 листопада 2007 р.* URL: www.culturalstudies.in.ua/kns1_3.php (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3135. Денисенко О. А. Державна політика охорони та збереження історико-культурної спадщини за доби Гетьманату (1918 р.). *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія».* 1999. Т. 9. Ч. 1. С. 148–154.

3136. Дериглазова Н. В. Соціальний потенціал особистості у діалектичній взаємодії особистості та суспільства. *Гілея: наук. вісник.* Київ, 2010. Вип. 39. С. 233–239.

3137. Діяння Всеукраїнського православного церковного собору в м. Києві 14–30 жовтня н. с. 1921 р. [Вид. 2]. Франкфурт/Майн, 1946. 32 с.

3138. Діяння Всеукраїнського православного церковного собору в м. Києві 14–30 жовтня н. с. 1921 р. [Вид. 3]. Новий Ульм, 1965. 60 с.

3139. Добриловський М. Українська господарська академія в Подебрадах: на правах рукопису. Подебради, 1942. 8 с.

3140. Довганич Омелян. Оцінка «Карпатської Січі» та її провідників Вікентієм Шандором та іншими істориками і політичними діячами. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді* / редкол.: Й. Баглай, Д. Данилюк та ін., упоряд. і наук. ред. Павло Федака. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 75–78.

3141. Дорошенко Володимир. В. Є.-Ю. Пеленський – книгознавець і бібліограф. *Євген-Юлій Пеленський: життєписно-бібліографічний нарис*. Львів, 1994. С. 16–31.

3142. Дорошенко Володимир. Культурно-освітня праця в таборах і для таборів (їх плюси і мінуси). *Сьогочасне й минуле* (Мюнхен), 1949. Ч. 1–2. С. 51–55.

3143. Дорошенко Д. Історія України (1917–1923). В 2-х т. Нью-Йорк, 1954. Т. 1: Доба Центральної Ради. 319 с.: іл.

3144. Дорошенко Н. М. Методологія історії: теоретическіе и філософськіе основи. СПб.: Изд-во Политехн. ун-та, 2007. 375 с.

3145. Драган М. [Рецензія]. *Записки чина св. Василя Великого*. Жовква, 1935. Т. 6. Вип. 1/2. С. 432. Рец. на кн.: Січинський В. Архітектура катедр св. Юра у Львові з обмірами й фотографіями автора та іншими ілюстраціями. Львів, 1934. 96 с., іл.

3146. Драган М. [Рецензія]. *Записки чина св. Василя Великого*. Жовква, 1935. Т. 6. Вип. 1/2. С. 433. Рец. на кн.: Січинський В. Друга українська мистецька виставка. Львів, май, 1923: Каталог. Львів: Діло, 1923. 16 с.

3147. Драй-Хмара Михайло. З літературно-наукової спадщини / Упоряд. Григорій Костюк. Нью-Йорк, 1979. 409 с.

3148. Дубровіна Любов. Бібліотечна діяльність емігрантських українознавчих центрів у 20–30-х роках ХХ ст. [Електронний ресурс]. *Бібліотечний вісник*. 2009. № 2. С. 3–13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2009_2_1 (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3149. Екслібріс-Exlibris: збірник АНУМ. Львів: В-во «Ізмарагд», 1932. 52 с.
3150. Євтух М. Б., Кемінь В. П. Освітня діяльність української еміграції у Чехословаччині між двома світовими війнами (1921–1945 рр.). Київ: ТОВ «Міжнародна фінансова агенція», 1997. 146 с.
3151. Єржабкова Блянка. Директор Музею визвольної боротьби України в Празі проф. Дмитро Антонович як педагог і просвітянський діяч. *Muzeum osvobozenéckého boje Ukrajiny: sborník příspěvků z konference*. Praha, 12.–14. října 2005. Praha: Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2006. S. 251–262.
3152. Животко Аркадій. Десять років Українського історичного кабінету (1930–1940) / За ред. Я. Прокеша. Прага: Вид-во Міністерства внутр. справ, 1940. I–X + 70 с.
3153. Жуковський Аркадій. Енциклопедія українознавства. *Енциклопедичний вісник України: збірник наукових праць*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. Ч. 1. С. 14–22.
3154. Завальнюк К. В. Джерела з генеалогії Юхима Сіцинського (1859–1937) у фондах Державного архіву Вінницької області. *Музейна справа на Поділлі: історія та сучасність: зб. наук. пр. за підсумками всеукр. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 15 травня 2015 р.* Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2015. С. 181–191.
3155. Завальнюк К. В., Стецюк Т. В. Благовісник. *Завальнюк К. В., Стецюк Т. В. Червоний смерч над Поділлям*. Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2008. С. 180–183.
3156. Завальнюк К. В., Стецюк Т. В. Документи Державного архіву Вінницької області про Ю. Й. Сіцинського (1859–1937). *Поділля в житті, діяльності і творчості Юхима Сіцинського та Володимира Січинського: збірник матеріалів міжнародної науково-краснознавчої конф.* Кам'янець-Подільський, 2010. С. 40–43.

3157. Завальнюк К. Життя в ім'я церкви й України (наш земляк протоієрей Демид Бурко). *Завальнюк К. В., Стецюк Т. В. Червоний смерч над Поділлям*. Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2008. С. 202–205.

3158. Завальнюк О. М. Вихідці Поділля викладачі Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету (1918–1921). *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету*. Кам'янець-Подільський, 2001. Т. 6 (8). С. 303–309.

3159. Завальнюк О. М. Збудування університету у Кам'янці-Подільському (1918 р.). *Краєзнавство* (Київ). 2000. № 1–2. С. 201–208.

3160. Завальнюк О. М. Історія Кам'янець-Подільського державного українського університету в іменах (1918–1921 рр.). Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2006. 632 с.

3161. Завальнюк О. М. Кам'янець-Подільське Кирило-Мефодіївське братство і боротьба за самостійну Українську православну Церкву в 1919–1920 роках. *Культура України і слов'янський світ: матеріали науково-практичної конф.* Кам'янець-Подільський; Київ, 1992. С. 22–24.

3162. Завальнюк О. М. Місто Кам'янець-Подільський – університетський центр Поділля (1918–1920 рр.). *Поділля і Південно-Східна Волинь в роки визвольної війни українського народу середини XVII ст.: матеріали Всеукр. іст.-краєзнавч. наук.-практ. конф., 19 вересня 1998 р.* Стара Синява, 1998. С. 199–202.

3163. Завальнюк О. М. Ю. Й. Січінський і Кам'янець-Подільський державний український університет. *Духовні витоки Поділля: творці історії краю: мат. міжн. наук-практ конф.* Кам'янець-Подільський; Хмельницький: Поділля, 1994. Ч. 1. С. 62–64.

3164. Завальнюк О. М., Комарницький О. Б. Минуле і сучасне Кам'янець-Подільського: політики, військові, підприємці, діячі освіти, науки, культури й медицини: Історичні нариси. Кам'янець-Подільський: «Абетка-НОВА», 2003. Вип. 1. 316 с.

3165. Завальнюк О. М., Трембіцький А. М. Освітнянські ниви Євфимія Січінського. *Освіта, наука і культура на Поділлі: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. Т. 3. С. 165–177.*
3166. Закарпатська поезія ХХ століття: антологія / заг. упорядкув. та передм. В. П. Густі. Ужгород: Закарпаття, 2003. 502 с. (Серія Красне письменство Закарпаття).
3167. Запорізька катедра св. Тройці в Новоселиці, 1773–1781. Реконструктивний рисунок В. Січинського. *Євген Онацький. Українська мала енциклопедія. Буенос-Айрес: Накладом адміністрації УАПЦ в Аргентині, 1958. Кн. 2. С. 171.*
3168. Заремба О. С. Видавнича та бібліотечна діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині (1918–1939). Київ: Логос, 2006. 176 с.
3169. Заремба О. С. Українське товариство прихильників книги у Празі. *Вісник Книжкової палати. 2001. № 8. С. 34–37.*
3170. Зелінський Віктор. Синьожупанники. Берлін: Накладом «Українського національного об'єднання» в Німеччині, 1938. 76 с.
3171. Земський Ю. С. Особливості національно-відродженського руху на Поділлі (XIX – поч. ХХ ст.). *Пам'ятки України: історія та культура. 2000. № 3–4. С. 62–66.*
3172. Зінченко А. Визволитися вірою. Життя і діяльність митрополита Василя Липківського. Київ: Дніпро, 1997. 423 с.
3173. Зінченко А. Л. Благовістя національного духу (Українська церква на Поділлі в першій третині ХХ ст.). Київ: Освіта, 1993. 256 с.
3174. Зубко О. Є. Культурно-просвітницька діяльність викладацького складу УВПІ ім. М. Драгоманова протягом 1923–1933 рр. *Наукові записки НаУКМА. 2000. Т. 18: Історичні науки. С. 70–73.*
3175. Зубко Ольга. Викладачі-подоляни Українського вищого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова в Празі (1923–1933 рр.). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Острог: РВВ*

Національного університету «Острозька академія», 2008. Вип. 11: Історичні науки. С. 515–521.

3176. І. К-ч. [І. Крип'якевич]. П'ятдесятиліття наукової праці Євфима Січінського. *Записки НТШ* (Львів). 1931. Т. 151. С. 217–223.

3177. Іван Мазепа і мазепинці: історія та культура України останньої третини XVII – початку XVIII століть: наук. зб. / Упоряд І. Скочиляс; Редкол.: Л. Дашкевич, О. Купчинський, А. Фелонюк. Львів, 2011. 352 с.

3178. Іваневич Л. А. Їх єднала одна мета (Володимир Січинський і Кость Широцький). *Володимир Січинський історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України та української діаспори (До 110-річчя видатного українського вченого)*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 73–79.

3179. Іваневич Л. А. Кость Широцький (1886–1919): науковець, просвітник, педагог: монографія. Хмельницький: Мельник А. А., 2011. 245, [18] с., іл.

3180. Іваневич Л. А. Кость Широцький та Володимир Січинський – паралелі життя і творчих досліджень українського сакрального мистецтва. *Ukrajinské výtvarné umění v meziválečném Československu: sborník příspěvků z mezinárodní konference, 12.–14. listopadu 2003 v Praze*. Praha: Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2005. 1 vyd. S. 281–300.

3181. Іваневич Л. А. Петербурзький період життєдіяльності видатного вченого К. Широцького. *Національна інтелігенція в історії та культурі України в XX–XXI століттях*: мат. Всеукраїнської наук. конф., м. Вінниця, 28–29 жовтня 2004 р. Вінниця: ДП «ДКФ», 2004. Вип. 8. С. 89–96.

3182. Іваневич Л. А., Трембіцький А. М. Кость Широцький (у працях, статтях, некрологах, гаслах, матеріалах, документах). Хмельницький: ІРД, 2016. 180 с.; іл.

3183. Іваневич Л., Іваневич В. З історії співпраці відомих українських арт-малярів В. Гагенмейстера та В. Січинського. *Хмельниччина: Дивокрай*. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2004. № 1–2. С. 81–83.

3184. Івасюк О. Розголос про Студію образотворчого мистецтва у Празі. *Ukrajinskévýtvarne umění v meziválečném Československu: sborník příspěvků z mezinárodní konference, 12.–14. listopadu 2003 v Praze*. Praha: Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2005. 1 vyd. S. 235–244.

3185. Ігнатюк Д. Українська автокефальна церква і Союз визволення України. Харків: ДВУ, 1930. 112 с.

3186. Іксанова О. М. Освітня діяльність української еміграції в Європі: 1918–1920 рр. [Електронний ресурс]. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. Дніпропетровськ: Промінь, 1997. Вип. II: 25-річчю історичного факультету присвячується. 1971–1996. 204 с. URL: http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/2/.iksanova.pdf (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3187. Інформаційний Огляд дослідно-краєзнавчої праці на Поділлі. Вінниця: Видання Кабінету виучування Поділля Вінницької філії Всенародної бібліотеки України при Українській академії наук. Ч. 2. На 1 грудня 1926 р. 7 с.

3188. Історичний часопис з богемістики і словакістики / редкол.: І. М. Ліхтей (відп. ред.), С. В. Віднянський, Л. Гарбульова, В. Доубек та ін. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2014. Вип. 4: Словаки і чехи в історичних вітражах. 132 с.

3189. Історія релігії в Україні / за ред. А. М. Колодного, П. Л. Яроцького. Київ: Знання, 1999. 736 с.

3190. Історія українського мистецтва: в 6-ти т. Київ: УРЕ. Т. 1: Мистецтво з найдавніших часів до епохи Київської Русі. 1966. 455 с.; іл.

3191. Історія українського мистецтва: у 6-х т. Київ: УРЕ. Т. 2: Мистецтво XIV – першої половини XVII століття. 1967. 471 с.; іл.

3192. Історія українського мистецтва: у 6-х т. Київ: УРЕ. Т. 3: Мистецтво другої половини XVII–XVIII століття. 1968. 439 с.; іл.

3193. Історія українського мистецтва: у 6-х т. Київ: УРЕ. Т. 4: Мистецтво кінця XVIII – першої половини XIX століття. 1969. Кн. 1. 363 с.; іл.

3194. Історія українського мистецтва: у 6-х т. Київ: УРЕ. Т. 4: Мистецтво кінця XVIII – першої половини XIX століття. 1970. Кн. 2. 435 с.; іл.

3195. Історія українського мистецтва: у 6-х т. Київ: УРЕ. Т. 5: Радянське мистецтво 1917–1941 років. 1967. 479 с.; іл.

3196. Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. Київ: Либідь, 1994. 656 с.

3197. Історія української літератури: у 8 т. / редкол.: Є. П. Кирилюк (гол.) та ін. Київ: Наукова думка, 1967. Т. 1: Давня література (XI – перша половина XVIII ст.). 539 с.

3198. Календар на 1923 рік. Приятель українського жовніра / Худ. оформл. обкл. В. Січинського. Львів: Накладом видавництва «Червона калина», 1922. 128 с.

3199. Календар «Просвіти» на звичайний рік 1935 / Окладника кисти арт. В. Січинського. Львів: Накладом Т-ва «Просвіта» у Львові, 1934. 116 + XLIV с.

3200. Калуцка Наталія. Приховане буття, або криза Української республіканської капели. *Студії мистецтвознавчі. Театр. Музика. Кіно*. Київ: Видавництво ІМФЕ, 2007. Ч. 2 (18). С. 34–42.

3201. Кармазин-Каковський Всеволод. Архітектура бойківської церкви. *Записки НТШ*. Нью-Йорк; Філадельфія: Видано заходами Товариства «Бойківщина», 1987. Т. 204. 223 с.

3202. Карцев В. Социальная психология науки и проблемы историко-научных исследований. Москва, 1984. 311 с.

3203. Каськун Софія. Архітектура Розточчя в дослідженнях Володимира Січинського. *Жовківські читання 2011*: збірник статей першої наукової конференції «Музей в сучасному світі». Львів: Видавництво «Растр-7», 2011. С. 202–206.

3204. Касьянов Г. В., Даниленко В. М. Сталінізм і українська інтелігенція (20–30-і роки). Київ: Наукова думка, 1991. 96 с.

3205. Касьянов Георгій. Українська інтелігенція 1920–30-х років: соціальний портрет та історична доля. Київ: Глобус; Київ: Вік; Едмонт: Канадський інститут українських студій Альбертського університету, 1992. 175 с.
3206. Кейван Іван. Володимир Січинський: архітект, митець-графік, мистецтвознавець, дослідник. Торонто: Євшан зілля, 1957. 79 с.: іл.
3207. Киридон А. М. До питання про взаємини УАПЦ і Радянської влади в середині 1920-х років. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету*. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005. Т. 14. С. 317–329.
3208. Киридон А. Українська православна церква (1930–1936 рр.). *Український історичний журнал*. 2005. № 3. С. 143–159.
3209. Киридон А. Час випробувань: держава, церква і суспільство в радянській Україні 1917–1930-х років. Тернопіль: «Підручники і посібники», 2005. 384 с.
3210. Кирилюк Є. П. Шевченко і наш час. Київ, 1968. 237 с.
3211. Кліш Андрій. Культурно-освітня діяльність українців у Чехо-Словаччині у міжвоєнний період: огляд сучасної історіографії. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Тернопіль. 2009. Вип. 1. С. 186–193.
3212. Книга мистців і діячів української культури / упоряд. М. Бажанський, А. Курдилик та ін.]. Торонто, 1954. 312 с.
3213. Книга творчости українських мистців поза Батьківщиною = Ukrainian art in Diaspora : Альбом репродукцій картин та скульптур / Об'єднання мистців українців в Америці ; Гол. ред. П. Мегик. Філадельфія: Нотатки з Мистецтва, 1981. 512 с.: іл.
3214. Коваль Роман. Тернистий шлях кубанця Проходи. До історії 1-ї Сірої, 2-ї Волинської і 3-ї Залізної дивізій Армії УНР. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Київ; Вінниця: Держ. картогр. ф-ка, 2007. 401, [2] с. : іл.
3215. Колесник Ірина. Українська історіографія: концептуальна історія. Київ: Інститут історії України НАН України, 2013. 566 с.

3216. Колобов А. В. Римские легионы вне полей сражений (эпоха Ранней империи): учеб. пособие / науч. ред. И. Л. Маяк. Пермь: Издательство Пермского университета, 1999. 133 с.

3217. Колобов О. О. Значення фондів особового походження для історико-біографічних досліджень. *Українська біографістика: збірник наукових праць*. Київ: «РІО», 1999. Вип. 2. С. 201–212.

3218. Коляструк О. А. Методологія історії повсякдення [Електронний ресурс]. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2011. Вип. 44. С. 8–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIS_2011_982_44_3 (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3219. Коляструк Ольга. Візуальні документи як особливі джерела історії повсякденності. *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: зб. ст.* Київ, 2008. Вип. 14. С. 259–264.

3220. Коляструк Ольга. Протоколи засідань вченої ради Вінницького інституту народної освіти як джерело для вивчення повсякденного життя викладацької інтелігенції міста у 1920–1922 рр. *Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження: матеріали конф.* Вінниця, 2007. С. 230–234.

3221. Копилов А. О., Завальнюк О. М. Кам'янець-Подільський державний університет: від ідеї заснування до ліквідації (1917–1921 рр.). *Український історичний журнал*. 1999. № 5. С. 26–36.

3222. Корбин Юрій. Український стиль в церковній архітектурі. Огляд української церковної архітектури 9–20 століття. *Short review of Ukrainian churches*. Аркадія (Каліфорнія), 1983. 163 с.

3223. 2646. Кость Степан. Жіноча преса. *Вісник Львів. Ун-ту: серія журналістика*. 2007. Вип. 30. С. 123–141.

3224. Коцур Віта. Дослідники української діаспори про благодійну діяльність гетьмана І. Мазепи. *Наукові записки з української історії: зб. наук. ст.* Переяслав-Хмельницький, 2011. Вип. 27. С. 244–250.

3225. Кочерга С. Поезія і (як) писанкарство: своєрідність малярських образів Оксани Лятуринської. *Ukrajinskévýtvarne umění v meziválečném Československu: sborník příspěvků z mezinárodní konference, 12.–14. listopadu 2003 v Praze*. Praha: Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2005. 1 vyd. S. 255–265.

3226. Кравчук О. М., Марценюк Н. М. Освітняни Поділля в українських навчальних закладах міжвоєнної ЧСР (1920–1939 рр.). *Освіта, наука і культура на Поділлі: збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. Вип. 14. С. 213–227.

3227. Кравчук О. М. Подоляни в українській господарській академії в Подєбрадах (1922–1935 рр.). *Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження: матеріали конф.* Вінниця: О. Власюк, 2009. С. 406–416.

3228. Криськов А. А. Володимир Січинський: чеський період діяльності. *Матеріали X-ої Подільської історико-краєзнавчої конф.* Кам'янець-Подільський, 2000. С. 501–504.

3229. Крощенко Леонід, Осадчий Євген. Володимирський Собор у Херсонесі пам'ятник над колискою християнства в Україні-Русі. *Пам'ятки України: історія та культура*. 2001. № 4. С. 36–47.

3230. Кубійович Володимир. Наукове товариство ім. Шевченка у 1939–1952 рр.: відбитка з «Українського Історика». 1973. Ч. 1–2. 35 с.

3231. Кубійович Володимир. Сучасні проблеми української науки. *Сьогочасне й минуле* (Мюнхен; Нью-Йорк). 1948. Ч. 1. С. 5–17.

3232. Кузеля Зенон. Українознавство в Німеччині: наука (1939–1945). *Сьогочасне й минуле* (Мюнхен; Нью-Йорк). 1948. Ч. 1. С. 49–56.

3233. Кузьменко М. М. Процес СВУ за періодичною пресою України (1929–1933). *Архіви України*. 2002. № 1/3. С. 193–198.

3234. Кузенко Петро. Роль Філадельфійського осередку українських митців у збереженні національних традицій. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. 2009–2010. Вип. 17–18. С. 50–53.

3235. Кульбовський М. 24 червня. Крізь млу зневіри й безнадії до 120-річчя з дня народження Володимира Юхимовича Січинського. *Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини на 2014 рік*. Хмельницький, 2013. С. 110–115.

3236. Кундрат Юрій, Бабота Любиця. Україністика на філософському і педагогічному факультетах Пряшівського університету в 1953–2003 роках. *Ucrainistica*. Кривий Ріг: Криворізький державний педагогічний університет, 2007. С. 7–45.

3237. Кучеренко Микола. Марко Грушевський: «не тут і не в сі часи». *Пам'ятки України: історія та культура*. 2002. № 2. С. 88–107.

3238. Лагутенко Ольга. Українська графіка першої третини ХХ століття. Київ: Грані–Т, 2006. 240 с.: іл.

3239. Лагутенко Ольга. Український екслібрис першої половини ХХ ст. *Мистецтвознавство України*. К.: АМУ, 2005. Вип. 5. С. 69–76.

3240. Лев Василь. Коротка історія Наукового товариства ім. Шевченка. Нью-Йорк: Наукове товариство ім. Шевченка в ЗДА, 1972. 55 с.

3241. Легун Ю. В. Товариство подолян при Українській вільній академії наук у США (кінець 1960-х – початку 1970-х рр.) [Електронний ресурс]. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Вінниця, 2008. Вип. 14. С. 384–389. URL: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/...ist/.../tovarustvo%20podolyan.pdf (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3242. Лепкий Б. Мазепа: Повість / Обкладинка В. Січинського. Б. м., б. р. 276 с.

3243. Липа Ю. Чорноморська доктрина. На правах рукопису. 2-е вид., випр. і доп. Одеса, 1942. 165 с.

3244. Липка Роман. Архітектурна творчість Володимира Січинського. *Володимир Січинський та Україна: матеріали міжнародної конференції*. Київ: Абрис, 1996. С. 59–66.

3245. Липка Роман. Володимир Січинський: (До 100-річчя з дня народження). *Альманах 94: мистецький науково-популярний ілюстрований щорічник*. Львів: ЛАМ, 1995. С. 64–67.

3246. Липка Роман. Традиції і сучасність в архітектурній творчості Володимира Січинського. *Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. Праці Комісії архітектури та містобудування*. 2001. Т. 241. С. 432–448.

3247. Лисенко-Єржиківська Н. О. Початкова фаза культурно-філософської парадигми феномену шістдесятників. *Таїни художнього тексту: зб. наук. пр. Дніпропетровськ, 2008. Вип. 8. С. 84–96.*

3248. Литвин В. М. Україна: доба війн і революцій (1914–1920 рр.): монографія. К., 2003. 488 с.

3249. Лиханова І. Видавнича та бібліографічна діяльність учених української діаспори в Чехословаччині (1920–1941). *Бібліотечний вісник*. 2000. № 4. С. 21–26.

3250. Ливицький М. ДЦ УНР в екзилі між 1920 і 1940 роками. Мюнхен; Філадельфія: Українське інформаційне бюро, 1984. 72 с.

3251. Ліхтей І. М. Голодомор в Україні у 1932–1933 роках: Геноцид українського народу. Пряшів, 2008. 181 с.

3252. Логвин Г. Н. Оборонні споруди в Сутківцях. Київ: Держбудвидав, 1959. 14 с.

3253. Логвіна В. Л. В. Січинський – дослідник історії українського мистецтва. *Студії Кам'янець-Подільського Центру дослідження історії Поділля*. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005. Т. 1. С. 465–470.

3254. Логвіна В. Л. В. Січинський – зодчий української літератури. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: історичні науки*. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005. Т. 15. С. 416–422.

3255. Логвіна В. Л. В. Січинський – історик України. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Вінниця: ДП «ДКФ2, 2004. Вип. 7. С. 49–53.

3256. Логвіна В. Л. Володимир Січинський – історик української культури. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів і аспірантів. Вип. 3. В 3-х т. Кам'янець-Подільський, 2004. Т. 1. С. 69–71.

3257. Логвіна В. Л. Збірка В. Січинського «Чужинці про Україну» – важливе джерело для вивчення середньовічної та нової історії України. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету*: історичні науки. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2004. Т. 12. С. 464–472.

3258. Логвіна В. Л. Збірка В. Січинського «Чужинці про Україну» – важливе джерело для вивчення середньовічної та нової історії України. *Історія в середніх і вищих навчальних закладах України*. 2005. № 11/12. С. 12–14.

3259. Логвіна В. Л. Історія та архітектурні пам'ятки Кам'янця-Подільського в творчості Володимира Січинського. *Освіта, наука і культура на Поділлі*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. Т. 11. С. 424–429.

3260. Логвіна В. Л. Кам'янецький період Володимира Січинського. *Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських культурних зв'язків*: збірник наукових праць за підсумками Другої Міжнародної науково-практичної конф., м. Кам'янець-Подільський, 14–15 травня 2005 р. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 200–203.

3261. Логвіна В. Л. Кам'янецькі періоди життя Володимира Січинського. *Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських культурних зв'язків: історія і сучасність*: збірник наукових праць за підсумками Міжнародної науково-практичної конф., м. Кам'янець-Подільський, 16–17 травня 2003 р. Кам'янець-Подільський, 2004. С. 144–146.

3262. Логвіна В. Л. М. С. Грушевський, Є. Й. Січинський та В. Ю. Січинський: перехрестя долі. *Освіта, наука і культура на Поділлі*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. Т. 3. С. 178–183.

3263. Лозовий В. Діяльність Подільської «Просвіти» в 1906–1914 рр. *Просвітницький рух на Поділлі (1906–1923 рр.)*. Кам'янець-Подільський, 1996. С. 6–27.

3264. Лозовий В., Нестеренко В. «Просвіта» на Поділлі в добу національно-визвольних змагань (1917–1920 рр.). *Просвітницький рух на Поділлі (1906–1923 рр.)*. Кам'янець-Подільський, 1996. С. 28–40.

3265. Любиця Бабота студентка гімназії: 1958–1961 рр. *Українська (руська) гімназія Пряшів = Ukrajinske (ruske) gymnazium Presov* / упоряд. О. Бондра, передм. Ю. Муличак. Пряшів, 2006. С. 54–56.

3266. Ляхоцький В. П. Тільки книжка принесе волю українському народові...: Книга, бібліотека, архів у житті та діяльності Івана Огієнка (митрополита Іларіона). Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 2000. 664 с.: іл.

3267. Ляшко Світлана. Джерельна база біографічних досліджень: загальне і особливе [Електронний режим]. *Українська біографістика = Biographistica Ukrainica*. Київ, 2011. Вип. 8. С. 27–50. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ub/2011_8/p03.pdf (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3268. Мазепа Ісаак. Україна в огні й бурі революції (1917–1921). В 2-х т. Мюнхен: Видавництво «Прометей» 1950. Т. 1: Центральна Рада. Гетьманщина. Директорія. 210 с.

3269. Малюта О. Шандор Вікентій. *Малюта О. «Просвіти» і Українська Державність (друга половина XIX – перша половина XX ст.)*. Київ: Просвіта, 2011. С. 753–754.

3270. Маньковська Р. Є. Ю. Й. Сіцинський, один з фундаторів музейної справи Поділля. *Поділля і Волинь у контексті історії укр. нац. відродження: наук. зб.* Хмельницький: Доля, 1995. С. 289–291.

3271. Маруняк Володимир. Українська еміграція в Німеччині і Австрії по Другій світовій війні. В 2-х т. Мюнхен: Академічне видавництво д-ра Петра Белея, 1985. Т. I: Роки 1945–1951. 405 с.

3272. Маруняк Володимир. Українська еміграція в Німеччині. *Народній календар на звичайний 1949 рік* / Зредагував Теодор Курпіта. Париж: накладом о. Степана Хабурського, 1949. С. 173–185.

3273. Мацьків Т. Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687–1709. Вид. 2-ге доп. Київ; Полтава, 1995. 312 с.

3274. Мацько В. П. «Просвіта» – форпост національного поступу: історико-філософський аспект. *«Просвіта» в духовно-культурному піднесенні України*: зб. наук. праць. Хмельницький: Просвіта, 2005. С. 34–45.

3275. Мацько В. П. Пророчі благовісти. *Проблеми духовного і національного відродження на Поділлі*. До 90-річчя утворення Подільської «Просвіти»: матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конф., 9–10 листопада 1995 р. Хмельницький, 1995. С. 60–63.

3276. Машталір А. І. Вшанування Тараса Шевченка на Поділлі у 1917–1920 рр. *Освіта, наука і культура на Поділлі*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. Т. 13. С. 25–31.

3277. Мельник Е. Кам'янець-Подільський український народний університет (листопад 1919 – початок 1921 рр.). *Освіта, наука і культура на Поділлі*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. Т. 7. С. 28–35.

3278. Миронець Н., Старовойтенко І. Просопографія як спеціальна історична дисципліна. *Українська історична наука на шляху творчого поступу*: матеріали III Міжнародного наукового конгресу українських істориків, м. Луцьк, 17–19 травня 2006 р. В 3-х т. Луцьк: РВВ «Вежа», 2007. Т. 1. С. 247–252.

3279. Миронець Н., Старовойтенко І. Просопографія. *Спеціальні історичні дисципліни: довідник*: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. Н. Войцехівська, В. В. Томазов, М. Ф. Дмитрієнко та ін. Київ: Либідь, 2008. С. 424–431.

3280. Мисечко А. І. Товариство «Українська хата» в Одесі. *Записки історичного факультету Одеського державного університету імені І. І. Мечникова*. Одеса, 1998. Вип. 7. С. 94–99.

3281. Митрополит Василь Липківський. Історія Української православної церкви. Розділ VII: Відродження української церкви. Вінніпег: Вид. накладом фундації Івана Грищука, 1961. 181 с.

3282. Михальчук Василь. Українська бібліотека ім. Симона Петлюри в Парижі: заснування, розвиток, діяльність (1926–1998). Київ: Вид-во ім. Олени Теліги, 1999. 655 с.

3283. Міллер М. [Рецензія]. Нова науково-популярна книжка. *Чорноморський збірник (Женева)*. 1948. Кн. 11. С. 1–4. Рец. на кн.: Чужинці про Україну. 5-е вид. Ашаффенбург, 1947. 120, VIII с., іл.

3284. Мірний Іван. Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова 1923–1933. Прага: Видання Укр. висок. педагог. інституту за допомогою м-ва шкільн. й нар. освіти Ч.С.Р., 1934. 144 с.

3285. Мірчук Петро. Нарис історії Організації українських націоналістів / ред. С. Ленкавський. Львів: Українське видавництво, 2003. Т. 1: 1920–1939. 642 с.: іл.

3286. Мірчук Петро. Перший Конгрес українських націоналістів (28 січня – 3 лютого 1929 року у Відні). *Мірчук Петро. Нарис історії Організації українських націоналістів*. Львів: Українське видавництво, 2003. Т. 1: 1920–1939. 642 с.: іл.

3287. Міхновський М. І. Самостійна Україна. Київ: Діокор, 2002. 80 с.

3288. Мороз В. С., Мороз В. С. Мазники – родове гніздо Січінських. *Стародавній Меджибіж в історико-культурній спадщині України: науковий вісник з проблем регіональної історії та пам'яткознавства*. Хмельницький: ІРД, 2014. Ч. 1. С. 20–31.

3289. Мошак М. В. Є. Ю. Січінський – діяч українського національного руху на Поділлі. *Духовні витоки Поділля: творці історії краю: мат. міжн.*

наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський; Хмельницький: Поділля, 1994. С. 59–62.

3290. Мошак М. В. Юхим Січинський – фундатор і діяч просвітницького руху на Поділлі. *Просвітницький рух на Поділлі (1906–1923 рр.)*. Кам'янець-Подільський, 1996. С. 70–84.

3291. Мудрий Василь. Нова українська еміграція та організація таборового життя. *Сьогочасне й минуле* (Мюнхен; Нью-Йорк). 1949. С. 9–13.

3292. Мудрий Василь. Один пропам'ятний лист і його наслідки (До найновішої історії України). *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*: збірник філологічної секції. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто: Накладом НТШ в ЗДА, 1963. Т. CLXXVII. С. 340–346.

3293. Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України. Путівник. Львів, 1996. 96 с.

3294. Мулик-Луцик Ю. Історія Української греко-православної церкви в Канаді. Вінніпег: Видавнича спілка «Екклезія», 1989. Т. 4: Українська греко-православна церква в Канаді в юрисдикції архієпископа Івана Теодоровича. 831 с.

3295. Мурашко І. В. Розкриття поняття «особистісний потенціал» та його психологічної структури [Електронний режим]. *Актуальні проблеми психології*. Психологічна теорія і технологія навчання / За ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смульсон. Київ, 2010. Т. 8. Вип. 7. С. 196–205. URL: http://www.newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/2010_7/st18.pdf (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3296. Мушинка Микола. Володимир Січинський – дослідник народної архітектури українців Карпатського регіону. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: історичні науки*. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. Т. 16. С. 406–421.

3297. Мушинка Микола. Володимир Січинський – дослідник, творець і пропагатор українсько-європейських зв'язків. *Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських культурних зв'язків*: збірник наукових

праць за підсумками Другої Міжнародної науково-практичної конф., м. Кам'янець-Подільський, 14–15 травня 2005 р. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 14–18.

3298. Мушинка Микола. Володимир Січинський і «Українська Загальна Енциклопедія». *Поділля в житті, діяльності і творчості Юхима Січинського та Володимира Січинського*: збірник матеріалів Міжнародної науково-краєзнавчої конференції. Кам'янець-Подільський, 2010. С. 32–39.

3299. Мушинка Микола. Володимир Січинський і Пряшівщина. *Дукля (Пряшів)*. 1994. Ч. 3. С. 35–53.

3300. Мушинка Микола. Володимир Січинський і русини-українці Східної Словаччини. Пряшів: Союз русинів-українців Словацької Республіки, 1995. 122 с.

3301. Мушинка Микола. Володимир Січинський як архітектор та дослідник українського будівництва. *Український журнал (Прага)*. 2007. № 1. С. 6–7.

3302. Мушинка Микола. Володимир Січинський і Чехословаччина (1919–1945). *Володимир Січинський історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України та української діаспори (До 110-річчя видатного українського вченого)*: збірник наукових праць за підсумками Міжнародного наукового симпозіуму. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 26–35.

3303. Мушинка Микола. Заповіт предків: 40 років свята культури русинів-українців Словаччини. Пряшів: Союз русинів-українців Словаччини, 1994. 61 с. іл.

3304. Мушинка Микола. Місце Володимира Січинського в історії української науки та культури (До 100-річчя від дня народження). Бібліографія праць Володимира Січинського про культуру українців Карпатського регіону. *Науковий збірник Державного музею українсько-руської культури у Свиднику*. Пряшів, 1995. № 20. С. 49–66.

3305. Мушинка Микола. Місце Володимира Січинського в історії української науки та культури. *Володимир Січинський та Україна: матеріали міжнародної конференції*. Київ: Абрис, 1996. С. 27–44.

3306. Мушинка Микола. Музей визвольної боротьби України та доля його фондів. – The Museum of the Ukrainian Independence movement and the history of its collections. Мельбурн, 1996. 124 с.

3307. Мушинка Микола. Музей визвольної боротьби України в Празі та доля його фондів: історико-архівні нариси / Державний комітет архівів України, Асоціація українців Словаччини. Наукове товариство ім. Шевченка у Словаччині. Київ: ДЦЗД НАФ, 2005. 162 с.: фотоіл.

3308. Мушинка Микола. «Пам'ятки України» про Пряшівщину. *Пам'ятки України: історія та культура*. 1995. № 1. С. 156–161.

3309. Мушинка Микола. Подолянин Володимир Січинський – дослідник народної архітектури українців. *Місто Хмельницький в контексті історії України*. Хмельницький; Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. С. 367–378.

3310. Мушинка Микола. Подолянин Володимир Січинський і «Українська Загальна Енциклопедія». *Поділля в житті, діяльності і творчості Юхима Січинського та Володимира Січинського: збірник матеріалів Міжнародної науково-краєзнавчої конференції*. Кам'янець-Подільський, 2010. С. 32–39.

3311. Мушинка Микола. Подолянин Володимир Січинський і «Українська Загальна Енциклопедія». *Місто Хмельницький в контексті історії України: матеріали I Міжнародної наукової історико-краєзнавчої конф.* Хмельницький, 2016. С. 406–411.

3312. Мушинка Микола. Тернистий шлях до науки. До круглого ювілею Любиці Баботи. *Дукля (Пряшів)*. 2004. № 5. С. 77–79.

3313. Мушинка Микола. Україніст з двома вузівськими дипломами. До життєвого ювілею доц. д-р Любиці Баботи, кандидати мистецтвознавства. *Дукля (Пряшів)*. 2014. № 5. С. 79–81.

3314. Мушинка Микола. Українська Студія пластичного мистецтва у Празі – кузня майстрів образотворчого мистецтва. *Дукля* (Пряшів). 1991. Ч. 2. С. 61–66.

3315. Мушинка Микола. Українська студія пластичного мистецтва у Празі та її місце в розвитку модерного українського мистецтва. *Науковий збірник Українського Вільного університету*. Мюнхен; Львів, 1995. Т. 17. С. 203–215.

3316. Мягков Г. П. Научное сообщество в исторической науке: опыт русской исторической школы. Казань: Изд-во Казан. ун-та, 2000. 295, [2] с.

3317. Назаренко Є. Д. Згадки про Поділля в книзі Володимира Січинського «Чужинці про Україну». *Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження*: наук. збірник. Хмельницький: Доля, 1995. С. 327–328.

3318. Нариси історії архітектури Української РСР: дожовтневий період / Ю. С. Асєєв, М. О. Грицай, О. Н. Ігнатов та ін. Київ: Держбудвидав УРСР, 1957. 560 с.: іл.

3319. Наріжний С. 15 літ діяльності Українського історико-філологічного товариства в Празі (1925–1938). Прага, 1940. 16 с.

3320. Наріжний С. 15 літ діяльності Українського історико-філологічного товариства в Празі (1925–1938). Київ, 1999. 16 с.

3321. Наріжний С. Матеріали до історії Музею Визвольної Боротьби України: Вип. 1. Цюрих: Видано на правах рукопису. 1957. 19 с.

3322. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Ч. 1. Репринтне видання 1942 року. 2-ге вид. Львів; Кент; Острог, 2008. 250 с., I–XX, 834 іл. на ССХХХІІ с.

3323. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Прага, 1942. Ч. 1. 370 с.

3324. Наріжний С. Українська еміграція: Культурна праця української еміграції 1919–1939: Матеріали, зібрані С. Наріжним до частини другої / Упоряд. Л. Яковлева. Київ Вид-во імені Олени Теліги, 1999. 272 с.

3325. Наріжний Симон. Українська пісня закордоном. Українська Республіканська Капела й хори української еміграції 20-х і 30-х рр. Прага, 1941. 18 с.

3326. Наука на еміграції в 1945–1946 роках. Авгсбург: Літопис УВАН, 1947. Ч. 4. 10 с.

3327. Наукове товариство ім. Шевченка, історико-філософічна секція. Shevchenko Scientific Society, Historical-Philosophical Section: Proceedings. Paris; New York, 1951. Vol. 1. 119 pag.

3328. Наукове товариство ім. Шевченка, історико-філософічна секція. Shevchenko Scientific Society, Historical-Philosophical Section: Proceedings. Paris; New York; Toronto, 1957. Vol. 11. 64 pag.

3329. Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді / редкол.: Й. О. Баглай, Д. Д. Данилюк та ін., упоряд. і наук. ред. Павло Федака. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. Річник II–III (XVI–XVII). 127 с.: іл, портр.

3330. Науковий ювілейний збірник Українського університету в Празі. Прага, 1930. Т. II. 104 с.

3331. Наш Львів. Ювілейний збірник 1252–1952 / Обкладинка В Січинського. Нью-Йорк: Видавництво «Червона калина», 1953. 213 с.

3332. Недужко Юрій. Жіночі організації української діаспори в контексті боротьби за відродження незалежної демократичної України (середина 40-х – 50-і рр. ХХ ст.). *Історія України: наукові виклади*. 2006. № 1. С. 23–29.

3333. Недужко Юрій. Створення і діяльність Державного центру УНР в екзилі (1945–1955). *Національні Рухи Опору в Східній і Центральній Європі кінця 1930-х – середини 1950-х років: матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції*. Київ: КМПУ імені Б. Грінченка, 2005. С. 171–177.

3334. Непомнящий А. А. Арсеній Маркевич: страницы истории крымского краеведения. Симферополь: Базис-Информ, 2005. 432 с., ил.

3335. Нестеренко Петро. Історія українського екслібриса: монографія. Київ: Темпора, 2010. 328 с.: іл.
3336. Нестуля О. О. Охорона пам'яток України за доби Центральної Ради. *Український історичний журнал*. 1993. № 10. С. 104–106.
3337. Нечкина М. Историографическое изучение исторических работ. *Биография как вид исторического исследования*: сб. науч. трудов. Тверь, 1993. С. 16–25.
3338. Ніколаєва Тетяна. Документи з фондів Центрального архіву зарубіжної україніки до II Українського наукового з'їзду у Празі 1932 р. *Бібліотечний вісник*. 2013. № 1. С. 33–35.
3339. Ното. З мистецької виставки: (Враження і замітки). *Літературно-науковий вісник*. 1922. Кн. 4. С. 76–92.
3340. Обідний М. Як охоронялися пам'ятки. *Пам'ятки України: історія та культура*. 2005. № 2. С. 120–126.
3341. Огар Е. Українське товариство прихильників книги та його друкований орган «Книголюб». *Русская, украинская, белорусская эмиграция в Чехословакии между двумя войнами: результаты и перспективы исследования фондов Славянской библиотеки и пражских архивов*. Прага, 1995. Т. 2. С. 890–900.
3342. Олашин Микола. Вікентій Шандор про добу Марії-Терезії на Закарпатті. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді* / редкол.: Й. О. Баглай, Д. Д. Данилюк та ін., упоряд. і наук. ред. Павло Федака. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 41–43.
3343. Опря А. В. Проблема автокефалії української православної церкви і спроби реалізації її на Поділлі в 1917–1920 роках. *Мат. IX Под. іст.-краєзн. конф.* Кам'янець-Подільський, 1995. С. 255–258.
3344. П. Ф. [Павло Федака] [Рецензія]. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді* / редкол.: Й. О. Баглай, Д. Д. Данилюк та ін., упоряд. і наук. ред. Павло Федака. Ужгород: Закарпатське крайове товариство

«Просвіта», 1999. С. 108–121. Рец. на кн.: Вікентій Шандор. Спомини, т. І: Карпатська Україна 1938–1939. Ужгород, 1996. 390 с.

3345. Павленко Микола. Допомога української громадськості Польщі біженцям з великої України (1921–1923). *Проблеми слов'янознавства*. 2000. Вип. 51. С. 107–111.

3346. Павлович П. [Аполлон Трембовецький]. Поділля: історичні пам'ятки. Ілюстроване видання. Аугсбург: Вид-во «Брама Софії», 1946. 38 с.

3347. Павлуцький Г. Г. Деревянные и каменные храмы. *Древности Украины*. Киев: Изд. Импер. Московского Археологического О-ва, 1905. Вып. 1. 124 с. 12 табл.

3348. Пагирия В. Маргарета Бабота. *Пагирия В. Закарпатці в діаспорі: Нариси про закарпат. емігрантів*. Ужгород: ПоліПрінт, 2002. С. 99.

3349. Палієнко М. Г. Архівні центри української еміграції (створення, функціонування, доля документальних колекцій). Київ: Темпора, 2008. 688 с.: іл.

3350. Палієнко М. Г. «Все, що зв'язано з нашою історією, мусить бути зібрано, упорядковано і схоронено...» (збереження документальної спадщини українського народу Державним центром УНР в екзилі). *Nad Wisla i Dniprem. Polska i Ukraina w przestrzeni europejskiej przeszlosc i terazniejszosc*. Torun; Kijow, 2002. N 1. S. 255–261.

3351. Палієнко Марина. Пам'яткоохоронна діяльність Михайла Обідного в Україні, Польщі та Чехословаччині. *Пам'ятки України: історія та культура*. 2005. № 2. С. 93–112.

3352. Палієнко Марина. Український національний музей-архів у Празі (1923–1930): історія створення та основні напрями діяльності [Електронний режим]. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2004. Т. 11. С. 7–24. URL: http://www.archives.gov.ua/Publicat/Studii/Studii_2004.11_01.php (дата звернення: 02.03.2012). Назва з екрану.

3353. Палієнко Марина. Українські пам'яткоохоронні осередки у міжвоєнній Чехословаччині: від спроб порозуміння до протистояння. *Пам'ятки України: історія та культура*. 2006. № 4. С. 80–86.
3354. Паравійчук А. Г. Видатний історик Поділля. *Український історичний журнал*. 1968. № 9. Вересень. С. 87–92.
3355. Пахомова Світлана. Любиця Бабота почесний доктор УжНУ. *Дукля (Пряшів)*. 2009. № 6. С. 61–62.
3356. Пахомова Світлана, Джоганик Ярослав. Любиця Бабота почесний доктор УжНУ. *Науковий вісник Ужгородського університету: Сер.: Філологія*. 2009. Вип. 21. С. 161–162.
3357. 2783. Пащенко В. Держава і православ'я в Україні: 20–30-ті рр. ХХ ст. Київ, 1993. 188 с.
3358. Пащенко В. Свобода совісті в Україні: міфи і факти 20–30-х років. Київ, 1994. 249 с.
3359. Пащенко О. Б. Діяльність українських жіночих організацій Польщі й Чехословаччини 1919–1939 рр. (за документами ЦДАВО України). *Архіви України*. 2000. № 4–6 (244). С. 59–67.
3360. Пеленська Оксана. Незабутні образи української Праги. До 80-річчя Української студії пластичного мистецтва в Празі. Прага, 2003. 12 с.
3361. Пеленська Оксана. Празька знахідка як знакова подія в європейському мистецькому просторі. *Ukrajinské výtvarne umění v meziválečném Československu: sborník příspěvků z mezinárodní konference, 12.–14. listopadu 2003 v Praze*. Praha: Narodni knihovna ČR – Slovanska knihovna, 2005. 1 vyd. S. 15–27.
3362. Пеленська Оксана. Український портрет на тлі Праги. Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-Словаччині. Нью-Йорк; Прага: Narodni knihovna ČR, 2005. 222 с.: іл.
3363. Пеленський Євген. Українська наука в Польщі за час війни (1940–1944). *Сьогочасне й минуле* (Мюнхен; Нью-Йорк). 1948. Ч. 1. С. 42–49.

3364. Перерва В. С. Історія шкільництва в містах і селах Київщини XIX – початку XX ст. Біла Церква: Вид. О. Пшонківський, 2008. 672 с., іл.

3365. Перші уряди України: становлення виконавчої влади у 1917–1920 роках. Київ: 2007. 36 с.

3366. Петров М. Б., Філінюк А. Г. Володимир Січинський дослідник історії та культури м. Кам'янця-Подільського. *Володимир Січинський історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України та української діаспори (До 110-річчя видатного українського вченого): збірник наукових праць за підсумками Міжнародного наукового симпозіуму*. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 43–47.

3367. Петрова М. С. Просопографія как специальная историческая дисциплина (на примере авторов Поздней Античности Макробия Феодосия и Марциана Капеллы). СПб.: Алетейя, 2004. 230 с. (Серия «Интеллектуальная история в текстах и исследованиях»).

3368. Петровская И. Ф. Биографика: Введение в науку и обозрение биографических сведений о деятелях России 1801–1917 годов. СПб.: Logos, 2003. 490 с.

3369. Пижик А. М. Культурно-просвітня діяльність уряду УНР в період Директорії. Київ: Четверта хвиля, 1998. 35 с.

3370. Піциль Орест, Заглада Олександр, Крук Зенон. Деякі аспекти репресивної політики більшовизму щодо релігії, церкви та творчої інтелігенції у 20–30 роках XX століття. *Історія релігій в Україні: науковий щорічник / упоряд. О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич*. Львів: Львівський музей історії релігії, 2010. Кн. I. С. 696–701.

3371. Піщаний Олексій. Десять академічних літ на чужині (Український педагогічний інститут ім. М. Драгоманова у Празі). *Старожитності: двотижневик*. 1994. Ч. 1–2 (60–61). С. 10–12.

3372. Повстенко Олекса. Катедра св. Софії у Києві. Нью-Йорк: УВАН, 1954. 476 с. + 336 іл.

3373. Поданьи В., Барвикова Г. Русская й украинская эмиграция в Чехословацкой Республике 1918–1938: Путеводитель по архивным фондам й собраниям в Чешской Республике. Прага, 1995. 132 с.

3374. *Поділля в житті, діяльності і творчості Юхима Січинського та Володимира Січинського*: збірник матеріалів Міжнародної науково-краєзнавчої конференції, присвяченої 150-річчю від дня народження Ю. Січинського і 115-річчю з дня народження В. Січинського. Кам'янець-Подільський, 2010. 312 с.

3375. Подолян В. В., Рекрут В. П. Йоахим Волошиновський у становленні українського кооперативного руху (1897–1939 рр.). Вінниця, 2005. 456 с.

3376. Поліщук Клим. Світ червоний: повість / Обкладинка В. Січинського. Львів; Київ: Чорномор, 1923. 87 с.

3377. Полонська-Василенко Н. Історія України. У 2-х т. 2-е вид. Київ: Либідь, 1993. Т. 1: До середини XVII століття. 640 с.

3378. Полонська-Василенко Н. Історія України. У 2-х т. 2-е вид. Київ: Либідь, 1993. Т. 2: Від середини XVII століття до 1923 року. 608 с.

3379. Поп Ю. І. Українська еміграція в міжвоєнній Чехословаччині: праця в галузі культури. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського*. Серія: Історія. Вінниця, 2003. Вип. 6. С. 209–213.

3380. Поп Ю. І. Українська еміграція у міжвоєнній Чехословаччині: праця в галузі освіти й науки. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету*. Історичні науки. Кам'янець-Подільський, 2003. Т. 11. С. 348–356.

3381. Поп Ю. І. Українська система освіти в міжвоєнній Чехословаччині. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського*. Серія: Історія. Вінниця, 2003. Вип. 5. С. 208–212.

3382. Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. Виданий на пошану голови товариства Д. Антоновича. Прага: Вид. Укр. іст.-філол. т-ва, 1939. Т. 2. 227 с.

3383. Преловська Ірина. Володимир Мусійович Чехівський (1876–1937) – видатний діяч Української автокефальної православної церкви (1921–1930). *Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конф.*, 22–23 листопада 2007 р. Кам'янець-Подільський, 2007. С. 464–480.

3384. Преловська Ірина. Володимир Мусійович Чехівський (1876–1937) – головний ідеолог УАПЦ (до 140-ої річниці з дня народження). *Церковна історія* (Київ). 2016. С. 507–518.

3385. Преловська Ірина. ВПЦР – організаційний осередок УАПЦ (1917–1921). *Український церковно-визвольний рух і утворення Української автокефальної православної церкви*: матер. наук. конф., Київ, 12 жовтня 1996 р. Київ: Вид. Комітету для відзначення 75-річчя УАПЦ, 1997. С. 29–49.

3386. Преловська Ірина. Джерела з історії Української автокефальної православної церкви (1921–1930) Української православної церкви (1930–1939) = Documentary sources of the history of Ukrainian Autocephalous Orthodox Church (1921–1930) – Ukrainian Orthodox Church (1930–1939): монографія Київ: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2013. 694 с.

3387. Преловська Ірина. Діяльність В. М. Чехівського, Благовісника УАПЦ, як богослова по обґрунтуванню канонічності УАПЦ (біографічний нарис і огляд праці). *Наукові записки*. Збірник праць молодих вчених Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. Київ, 1996. Т. 2. С. 295–321.

3388. Преловська Ірина. Друковані джерела УАПЦ (ч. I). *Наукові записки*. Збірник праць молодих вчених Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. Київ, 1999. Т. 7. С. 536–549.

3389. Преловська Ірина. Друковані джерела УАПЦ в 20-х рр. ХХ ст. (Ч. II). *Наукові записки*. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. Київ; Хмельницький, 2002. Т. 8. Ч. II. С. 123–150.

3390. Преловська Ірина. Ідеї раннього християнства (I–IV ст. н. е.) як основа для розбудови національної церкви в Україні (За матеріалами I Всеукраїнського православного церковного собору УАПЦ 14–30 жовтня 1921 р. в Києві). *Наукові записки*. Зб. праць молодих вчених та аспірантів. Київ, 1996. Т. 1. С. 321–342.

3391. Преловська Ірина. Історик і богослов. *Пам'ять століть*. 2006. № 2. С. 184–189.

3392. Преловська Ірина. Огляд джерел з репресивної політики радянської влади проти Української автокефальної православної церкви 1920–1930-х рр. *Історія релігій в Україні*: науковий щорічник. Львів: «Логос», 2006. Кн. I. С. 491–496.

3393. Преловська Ірина. Огляд джерел з репресивної політики радянської влади проти Української автокефальної православної церкви 1920–1930-х рр. *Релігія і церква в історії України*: збірник матеріалів Міжнародної наукової організації. Полтава: АСМІ, 2006. С. 340–347.

3394. Преловська Ірина. Переслідування та ліквідація УАПЦ (УПЦ) (1921–1938 рр.): огляд архівно-кримінальних справ ГДА СБ України та ЦДАГО України. *З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ*. 2009. № 1 (32). С. 26–48.

3395. Преловська Ірина. Перший всеукраїнський православний церковний собор Української автокефальної православної церкви 14–30 жовтня 1921 р: короткий огляд історіографії проблеми. *Перший Всеукраїнський православний церковний собор УАПЦ 14–30 жовтня 1921 року*. Документи і матеріали. Упорядники: Михайліченко Г., Пилявець Л., Преловська І. Київ–Львів: «Жовкла», 1999. С. 101–120.

3396. Преловська Ірина. Процес «Спілки визволення України» 1930 р.: анатомія процесу розгортання політики насильства проти віри в УРСР.

Історія релігій в Україні: науковий щорічник. Львів: «Логос», 2010. Кн. I. С. 701–708.

3397. Преловська Ірина. Процес ліквідації Української автокефальної православної церкви (УАПЦ) (1921–1930) – Української православної церкви (УПЦ) (1930–1937): спроба джерелознавчого аналізу. *Держава і церква в Україні за радянської доби: зб. наук, статей за матеріалами II Всеукр. наук, конф.*, м. Полтава, 18–19 жовтня 2007 р. Полтава: АСМІ, 2008. С. 111–120.

3398. Преловська Ірина. Слідчі справи братів Чехівських як нове джерело до вивчення біографій репресованих діячів УАПЦ (1921–1930 рр.). *З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ*. 2003. № 1 (20). С. 258–277.

3399. Преловська Ірина. «Собор самопізнання» Української автокефальної православної церкви. *Другий Всеукраїнський православний церковний собор уапц 17–30 жовтня 1927 року*. Документи і матеріали / Упорядники: С. І. Білокінь, І. М. Преловська, І. М. Старовойтенко. Київ, 2007. С. 17–37.

3400. Прибега Л. В. До питання типологічної класифікації пам'яток дерев'яної храмової архітектури України. *Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень*. 2005. Вип. 1. С. 91–102.

3401. Приходько Віктор. Проф. Евфим Сіцінський – історик і археолог Поділля (з приводу 50–ліття наукової і громадської діяльності). *Літературно науковий вісник*. 1931. Т. 106. С. 510–513.

3402. Психологічні дослідження творчого потенціалу особистості: монографія / авт. кол., наук., керівник В. О. Моляко. Київ: Педагогічна думка, 2008. 208 с.

3403. Пушкар Андрей. Цивілізація или варварство. Закарпаття 1918–1945. Москва: Європа, 2006. 840 с., 47 ил.

3404. Раневський С. Українська автокефальна церква. Історичний нарис про церковний розкол на Україні. Джорданвілі (США), 1948. 24 с.

3405. Ранєвський С. Українська автокефальна церква. Історичний нарис про церковний розкол на Україні. Свято-Успенська Почаївська Лавра, 1995. 32 с.
3406. Регейло З. Я. Асоціація незалежних українських митців у Галичині (1931–1939): тернистий шлях інтеграції в європейський культурний простір. *Гілея: науковий вісник: зб. наук. пр. Київ*, 2011. Вип. 46. С. 88–96.
3407. Рекрут В. П. «З людьми і для людей...» (Дмитро Маркович в українському національно-визвольному русі: кінець XIX – початок XX ст.). Вінниця: ПП Балюк, 2006. 408 с.; іл.
3408. Ремешило-Рибчинська О. І. Відображення ідеологічних тенденцій XX ст. у формуванні образів історико-архітектурних ландшафтів України. *Вісник Національного ун-ту «Львівська політехніка»*. 2004. № 505: Архітектура. С. 32–38.
3409. Ричка В. М. Унікальна антологія історичних свідчень про Україну. *Український історичний журнал*. 1991. № 3. С. 146–147.
3410. Рік праці Українського громадського комітету в ЧСР. Ляйпціг: Друкарня К. Г. Редера, 1922. 45 с.
3411. Ріпка Олена. У пошуках страченого минулого. Львів: Каменяр, 1996. 285 с.
3412. Річне справоздання Українського історико-філологічного товариства в Празі. Рік четвертий (1926–1927). Прага: УІФТ, 1930. 20 с.
3413. Річне справоздання Українського історико-філологічного товариства в Празі. Рік п'ятий (1927–1928). Прага: УІФТ, 1930. 15 с.
3414. Річне справоздання Українського історико-філологічного товариства в Празі. Рік сьомий (1929–1930). Прага: УІФТ, 1930. 32 с.
3415. Річне справоздання Українського історико-філологічного товариства в Празі. Рік восьмий (1930–1931). Прага: УІФТ, 1931. 32 с.
3416. Річне справоздання Українського історико-філологічного товариства в Празі. Рік дев'ятий (1931–1932). Прага: УІФТ, 1932. 24 с.

3417. Річне справоздання Українського історико-філологічного товариства в Празі. Рік десятий (1932–1933). Прага: УІФТ, 1934. 16 с.

3418. 411. Річне справоздання Українського історико-філологічного товариства в Празі. Рік одинадцятий (1933–1934). Прага: УІФТ, 1934. 16 с.

3419. Річне справоздання Українського історико-філологічного товариства в Празі. Рік чотирнадцятий (1936–1937). Прага: УІФТ, 1941. 16 с.

3420. Річне справоздання Українського історико-філологічного товариства в Празі. Рік п'ятнадцятий (1937–1938). Прага: УІФТ, 1941. 16 с.

3421. 414. Річне справоздання Українського історико-філологічного товариства в Празі. Роки XVI і XVII (1938–1940). Прага: УІФТ, 1941. 8 с.

3422. Річне справоздання Українського історико-філологічного товариства в Празі. Рік вісімнадцятий (1940–1941). Прага: УІФТ, 1941. 16 с.

3423. Ровінський В., Миханчук О. Православ'є на Подолі (історичні нариси). Кам'янець-Подільський: Вид. «Дзвін», 1995. 176 с.

3424. Роман Михайло. [Рецензія]. Збірник статей Любиці Баботи. *Дукля* (Пряшів). 2010. № 2. С. 78–79. Рец. на кн.: Babotová Ľubica. *Vybrane kapitoly z ukrajinskej literatury*. Presov, 2009. 105 s.

3425. Романовський В. С. Пам'яткознавча діяльність українського архітектурно-мистецького відділу харківського літературно-художнього гуртка (1912–1918 рр.). *Культурна спадщина Слобожанщини: культура і мистецтво*. Харків, 2004. № 2. С. 3–14.

3426. Романюк Тарас. Навчання та дослідницька праця Ярослава Пастернака у період еміграції (1920–1928). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*. 2006. Вип.10. С. 318–328.

3427. Ротар Н. Ю. Начатки вищої української освіти на Поділлі. *Культура Поділля: історія і сучасність*. 1993. С. 294–296.

3428. Рудловчак О., Бабота Л. Співробітництво Пряшівського філософського факультету УПІШ з Ужгородським державним університетом та Науковою бібліотекою Ужгородського державного

університету. *Скарбниця духовності: матеріали науково-практичної конференції*, м. Ужгород, 17–18 жовтня 1995 р. Ужгород, 1997. С. 37–46.

3429. Самойлович Ю. Українська церква на послугах у національній контрреволюції (Дослід з історії УАПЦ). *Революція й релігія: зб-к комісії для дослідження релігійної ідеології*. Харків; Київ, 1930. Кн. 2. С. 198–302.

3430. Санцевич А. Место биографии историка в историографических исследованиях. Биография как вид исторического исследования: сб. научн. трудов. Тверь: ТГУ, 1993. С. 39–45.

3431. Свято Подєбрадської академії: 1922 – 16.V.1932. Подєбради: Вид-во т-ва прихильників Української господарської академії, 1932. 42 с.

3432. Селянський одяг на Поділлю. Автолітографії В. Шавріна по фотографіях 1899/1900 рр. Є. Й. Сіцінського / Репринтне видання; упорядн. та передм. А. М. Трембіцький, Л. А. Іваневич, В. С. Іваневич. Хмельницький: ІРД, 2016. 48 с. (XII + 36), іл.

3433. Семенко Л. І. Подільські сторінки життя диригента Олександра Кошиця. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського*. Серія: Історія: зб. наук. пр. Вінниця, 2008. Вип. 14. С. 347–350.

3434. Семчишин М. Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу. 2-ге вид., доповн. Київ: Друга рука, 1993. 550 с.

3435. Сеньків М. Фонд графіки Львівського музею етнографії та художнього промислу крізь призму виставкової, науково-освітньої й фондової діяльності. *Волинський музей: історія і сучасність: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції*, Луцьк-Колодяжне, 18–19 травня 2004 р. Луцьк, 2004. С. 222–225.

3436. Сергій Литвиненко – скульптор / передмова і текст В. Січинського, М. Гоція та М. Островерхи; заг. ред. С. Гординського. Нью-Йорк: Книгоспілка, 1956. 346 с.

3437. Сесь Г. Повоєнний період нової еміграції. *Відродження на чужині: 15-ліття діяльності ОУЖ у Великій Британії (1948–1963)* / ред.

Г. Сесь, Н. Марченко. Лондон: Видання ОУЖ у Великій Британії (секції СУБ), 1967. С. 9–13.

3438. Сидор Олег. Національний музей у Львові [Електронний режим]. *Літопис національного музею у Львові*. 2004. № 3 (8): URL: <http://together.lviv.ua/index.php?id=896> (дата звернення: 02.03.2017). Назва з екрану.

3439. Ситник Олександр. Діяльність ОУН на Закарпатті в оцінці Вікентія Шандора. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді* / редкол.: Й. Баглай, Д. Данилюк та ін., упоряд. і наук. ред. Павло Федака. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 71–74.

3440. Сказания о населенных местностях Киевской губернии или статистические, исторические и церковные заметки о всех деревнях, селах, местечках и городах, в пределах губернии находящихся / собрал Л. Похилевич (1864). Біла Церква: Видавець О. В. Пшонківський, 2009. XXII + 642 с: 8 іл.

3441. Скрипник І. Володимир Січинський – мистецтвознавець і дослідник сакральної архітектури: (До 100-річчя від дня народження). *Історія релігій в Україні: тези повідомлень IV круглого столу*, Львів, 9–10 травня 1994 р. Київ; Львів, 1994. С. 166–167.

3442. Скрипник І. Сенсаційна книга та її творець. *Володимир Січинський та Україна: матеріали міжнародної конференції*. Київ: Абрис, 1996. С. 133–139.

3443. Сладек З. Русская и украинская эмиграция в Чехословакии. *Советское славяноведение*. 1991. № 6. С. 24–37.

3444. Слободян В. Сакральна архітектура українців Пряшівщини. *Вісник Укрзахідпросктрствація*. 1993. № 1. С. 3–13.

3445. Слободянюк П. Я. Українська церква: історія руїни і відродження. Наукове видання, присвячене 2000 річчю Різдва Христового. Хмельницький, 2000. 266 с.

3446. Снегірьов Г. Набої для розстрілу (Ненько моя, ненько...): Лірико-публіцистична розвідка / передм. І. М. Дзюби. Київ: Дніпро, 1990. 167 с.
3447. Собчинська М. М. Реформа школи в Українській Народній Республіці (1917–1920 рр.). *Наукові праці історикого факультету. Кам'янець-Подільський*, 1995. Т. 1. С. 143–158.
3448. Соколюк Людмила. Бойчукізм в оцінці українського мистецького середовища міжвоєнної Праги. *Ukrajinské výtvarne umění v meziválečném Československu: sborník příspěvků z mezinárodní konference, 12.–14. listopadu 2003 v Praze*. Praha: Narodní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2005. 1 vyd. S. 115–123.
3503. Сокращение Церковной истории Филосторгия, сделанное патриархом Фотием. СПб., 1854. 322 с.
3450. Солдатенко В. Ф. «Попросту свята по вдачі людина» (Володимир Мойсейович Чехівський). *Солдатенко В. Ф. Проект «Україна». 1917–1920 рр. Постаті*. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. С. 351–356.
3451. Сополіга М. Володимир Січинський дослідник народного будівництва українців Пряшівщини. *Володимир Січинський та Україна: матеріали міжнародної конференції*. Київ: Абрис, 1996. С. 67–76.
3452. Сохацька Євгенія. Вартові українства (Про культурологічну роль варшавських видань Івана Огієнка «Рідна Мова» 1933–1939 рр. і «Наша Культура» 1935–1937 рр.). *Сохацька Є. «Молюся за весь Рідний Край...» (Штрихи до життєпису Івана Огієнка та його культурологічної діяльності)*. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М. І., 2007. С. 83–91.
3453. Спілка визволення України. Збірник. Мюнхен, 1953. № 1. 86 с.
3454. Старенький І. О. Наукова і пам'яткознавча діяльність С. О.01 Сірополка в чеський період еміграції [Електронний режим]. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Сер.: Бібліотекознавство. Книгознавство. 2013. Вип. 3. С. 118–124.
3455. Стахів М. Україна в добі Директорії: у 7-ми т. Скрентон, 1965. Т. 6: Криза на всіх фронтах. 247 с.

3456. Стебельський Богдан. Українська мистецька сучасність. *Літературно-науковий вісник* (Мюнхен). 1949. Ч. 2. С. 262–284.

3457. Степанков В. С. Постать Івана Мазепи в творчості Володимира Січинського. *Володимир Січинський історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України та української діаспори (До 110-річчя видатного українського вченого): збірник наукових праць за підсумками Міжнародного наукового симпозіума*. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 51–55.

3458. Степовик Д. Володимир Січинський – дослідник українського мистецтва козацької доби. *Володимир Січинський та Україна: матеріали міжнародної конференції*. Київ: Абрис, 1996. С. 45–51.

3459. Стефанишин Тарас. Гурток діячів українського мистецтва в контексті мистецького процесу Львова 1920-х років. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаніка: зб. наук. праць*. Львів, 2014. Вип. 6 (22). С. 546–558.

3460. Стецюк В. Б. Земська політика українських урядів (1917–1920 рр.). *Формування та діяльність українських національних урядів періоду Української революції 1917–1921 рр.:* матеріали Всеукраїнської наукової конференції. Кам'янець-Подільський, 6–7 грудня 2007 р. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. С. 130–143.

3461. Субтельний О. Україна: Історія / пер. з англ. Ю. І. Шевчука; вст. ст. С. В. Кульчицького. 3-є вид., перероб. і доп. Київ: Либідь. 1993. 720 с.: іл.

3462. Сулима Олександра. Об'єднання українських жінок Німеччини. *Українка у вільному світі*. Філядельфія: Видання СФУЖО, 1959. С. 47–51.

3463. Супронюк Оксана. Бібліографознавчі та книгознавчі публікації на сторінках журналу «Українська книга» (Філадельфія, 1971–1982). *Наукові записки*. Серія «Історичні науки», 2010. Вип. 15. С. 265–275.

3464. Сухобокова О. Український робітничий університет у Празі (1927–1931 рр.) [Електронний режим]. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: міжвід. зб. наук. пр.* Київ, 2007. Вип. 17. С. 320–334. URL:

<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/12582> (дата звернення: 02.03.2017).

Назва з екрану.

3465. Тарас Ярослав. Досвід вивчення витоків української дерев'яної сакральної архітектури. *Народознавчі зошити*. 2003. Зош. 1–2. С. 276–284.

3466. Тарнавський Остап. Українські письменники у вільному світі. *Українці у вільному світі: ювілейна книга Українського народного союзу. 1894–1954*. Джерсі Сіті: Видання УНС, 1954. С. 182–191.

3467. Телячий Ю. В. Освітня діяльність П. І. Холодного в м. Кам'янці-Подільському (1919 р.). *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Історичні науки*. Кам'янець-Подільський, 2002. Т. 8 (10). С. 351–357.

3468. Теодорович Іван. Благодатність єрархії УАПЦ. (Української автокефальної православної церкви). Київ: Видавництво «Архангельський глас», 2010. 200 с.

3469. Теодорович Іван. Благодатність єрархії УАПЦ. (Української автокефальної православної церкви). Регенсбург, 1947. 143 с.

3470. Територія України / під заг. ред. Володимира Січинського. Прага: Культурно-наукове вид-во УНО, 1944. 190 с.: 1 карта, 104 іл. (Українське краєзнавство).

3471. Тетеріна-Блохин Дарина. Політична діяльність Ю. Бойка-Блохина в німецькому світі (до 100-річчя з дня народження). *Українознавство*. 2009. № 3. С. 303–308.

3472. Тетеріна Дарина. Ідеал провідника. Документальне наукове видання. Мюнхен; Київ, 2000. Т. IV. 218 с.

3473. Тинченко Ярослав. 1-ша та 2-га Українські дивізії (Синьожупанників). Українські збройні сили березень 1917 р. – листопад 1918 р. (організація, чисельність, бойові дії): наукове видання. Київ: Темпора, 2009. 480 с., іл.

3474. Трегуб Марія. Епістолярій архіву редакції «УЗЕ» джерело української біографістики. *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника*. Львів, 2003. Вип. 11. С. 303–310.

3475. Трембіцька Л. Кость Широцькой та Володимир Січинський дослідники –мистецтвознавці. *Мат. науково-практичної конф.*, 19 вересня 2002 р. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. С. 252–257.

3476. Трембіцький А. М. Бібліотекознавча діяльність Євфимія Сіцінського. *Бібліотека як міжнаціональний центр духовного надбання*: матеріали обл. міжвід. нук.-практ. конф. Хмельницький, 2005. С. 38–48.

3477. Трембіцький А. М. Бібліотекознавча діяльність родини Сіцінських-Січинських. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету*: Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство. Кам'янець-Подільський, 2008. С. 78–87.

3478. Трембіцький А. М. Бібліотекознавча діяльність родини Сіцінських-Січинських. *Бібліотека в контексті світової культури, науки, інформації*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Вінниця, 2007. С. 127–135.

3479. Трембіцький А. М. Бібліотекознавчі студії родини Сіцінських-Січинських. *Бібліотечна справа на Поділлі: історія і сучасність*: матеріали науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 21 червня 2016 р. Кам'янець-Подільський, 2016. С. 61–69.

3480. Трембіцький А. М. Внесок членів родини Сіцінських-Січинських у вивчення українського граверства, малярства та графіки. *Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ–ХХІ століть*: зб. наук. пр. Хмельницький: Вид-во Хмельниц. ін-ту МАУП, 2017. Вип. 11. С. 171–255.

3481. Трембіцький А. М. Внесок членів родини Сіцінських-Чехівських-Січинських-Шандорів у творення українознавчих енциклопедично-довідкових видань. *Освіта, наука і культура на Поділлі*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2017. Т. 24. С. 411–435.

3482. Трембіцький А. М. Володимир Січинський – дослідник і творець української сакральної архітектури. *Історія релігій в Україні*: науковий щорічник. Львів: «Логос», 2005. Кн. II. С. 796–804.

3483. Трембіцький А. М. Володимир Січинський – дослідник українського граверства. Бердичів древній і вічно молодий: *Науковий збірник «Велика Волинь»*: праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині. Житомир: Косенко, 2005. Т. 32. С. 272–277.

3484. Трембіцький А. М. Володимир Січинський про діяльність артистів Української республіканської капели на Підкарпатській Україні (липень–жовтень 1920). *Поділля в житті, діяльності і творчості Юхима Січинського та Володимира Січинського*: збірник матеріалів Міжнародної науково-краєзнавчої конф. Кам'янець-Подільський, 2010. С. 183–191.

3485. Трембіцький А. М. Володимир Січинський про Запорозьку Січ у творчості Тараса Шевченка. *Тарас Шевченко і Поділля*: збірник праць наукового круглого столу. Кам'янець-Подільський: КПНУ імені Івана Огієнка, 2014. С. 61–71.

3486. Трембіцький А. М. Володимир Січинський про Запорозьку Січ. *Стародавній Меджибіж в історико-культурній спадщині України*: науковий вісник з проблем регіональної історії та пам'яткознавства. Хмельницький: ІРД, 2013. Ч. 2. С. 326–337.

3487. Трембіцький А. М. Володимир Січинський про переклад Біблії Іваном Огієнком. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник*: серія історична та філологічна. Кам'янець-Подільський, 2010. Вип. VII. С. 286–292.

3488. Трембіцький А. М. Володимир Січинський про садибу Григорія Галагана в Лебединцях. *Матеріали XIV Подільської наукової історико-краєзнавчої конф.* Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В., 2014. С. 616–627.

3489. Трембіцький А. М. Володимир Січинський про ставлення творця нації Тараса Шевченка до Богдана Хмельницького як національного

провідника. *«Козацька доба в історії Поділля та Південно-Східної Волині»*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Хмельницький, ПП Мельник А. А., 2013. С. 125–130.

3490. Трембіцький А. М. Володимир Січинський про трипільську мальовану кераміку. *Археологічні студії «Межибіж»*: науковий щорічник 1'2012. Хмельницький: ІРД, 2013. С. 183–190.

3491. Трембіцький А. М. Володимир Чехівський – голова уряду Директорії. *Формування та діяльність українських національних урядів періоду Української революції 1917–1921 рр.*: матеріали Всеукраїнської наукової конф., Кам'янець-Подільський, 6–7 грудня 2007 р. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. С. 249–268.

3492. Трембіцький А. М. Володимир Чехівський – державний і громадсько-просвітницький діяч (до 130-річчя з дня народження). *Освіта, наука і культура на Поділлі*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. Т. 8. С. 184–204.

3493. Трембіцький А. М. Володимир Чехівський – науковець і богослов. *Духовні витoki Поділля: науковці в історії краю*: матеріали V всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 23 квітня 2015 р.). Хмельницький: ХГПА, 2015. С. 364–370.

3494. Трембіцький А. М. Державницька і громадсько-просвітницька діяльність Володимира Чехівського. *Видатні діячі визвольних змагань українського народу (1917–1921 рр.)*: матеріали Всеукраїнської наук. конф. Хмельницький, 2008. С. 138–157.

3495. Трембіцький А. М. Доба Богдана Хмельницького в працях Володимира Січинського. Пилявецька битва 1648 року в історії України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2008. С. 158–173.

3496. Трембіцький А. М. До біографії Володимира Чехівського – чільного діяча Подільської «Просвіти». «Просвіта» в духовно-культурному

піднесенні України»: зб. наук. праць / За ред. В. П. Мацька. Хмельницький: Просвіта, 2005. С. 200–211.

3497. Трембіцький А. М. До історії архіву-музею ім. Д. Антоновича Української вільної академії наук у Нью-Йорку. *Сучасні засоби збереження документів та нові методологічні підходи до наукових досліджень і застосування документів Національного архівного фонду України*: науковий збірник. Кам'янець-Подільський, 2012. С. 50–58.

3498. Трембіцький А. М. До історії бібліографії праць Євфимія Сіцінського. *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника*. Львів, 2003. Вип. 11. С. 109–118.

3499. Трембіцький А. М. До проблеми створення колективної біографії родини Сіцінських-Чехівських-Січинських-Шандор. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія: збірник наукових праць. Вінниця, 2010. Вип. 18. С. 247–254.

3500. Трембіцький А. М. До справи удержавлення української мови. *Українська мова і нація*: зб. наук. пр. Хмельницький : Вид-во Хмельниц. ін-ту МАУП, 2018. Вип. 10. С. 68–78.

3501. Трембіцький А. М. Екслібриси подільської родини Сіцінських-Січинських. *Освіта, наука і культура на Поділлі*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. Т. 9. С. 380–392.

3502. Трембіцький А. М. Енциклопедична діяльність Володимира Січинського. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія: збірник наукових праць. Вінниця, 2007. Вип. 12. С. 244–248.

3503. Трембіцький А. М. Євфимій Сіцінський (1859–1937): наукова та громадська діяльність: монографія. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2009. 300 с.

3504. Трембіцький А. М. Євфимій Сіцінський і Володимир Січинський – дослідники українського гончарства, кераміки та порцеляни. *Краєзнавство*. Науковий журнал. 2006. № 1–4. С. 45–49.

3505. Трембіцький А. М. Євфимій Сіцінський і Володимир Січинський – дослідники українського гончарства, кераміки та порцеляни. *Володимир Січинський історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України та української діаспори (До 110-річчя видатного українського вченого)*: збірник наукових праць за підсумками Міжнародного наукового симпозиуму. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 64–72.

3506. Трембіцький А. М. Євфимій Сіцінський: життя віддане науці (до 150-річчя від дня народження). *Археологія*. 2009. № 4. С. 76–78.

3507. Трембіцький А. М. Євфимій Сіцінський і Кирило–Мефодієвське братство. *Питання історії України*: збірник наукових статей. Чернівці: Зелена Буковина, 2003. Т. 6. С. 98–107.

3508. Трембіцький А. М. Євфимій Сіцінський – книгознавець, бібліотекар, бібліограф. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія: збірник наукових праць. Вінниця, 2003. Вип. 6. С. 26–35.

3509. Трембіцький А. М. Життєві шляхи і педагогічна діяльність Володимира Чехівського. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія. Вінниця, 2008. Вип. 13. С. 48–51.

3510. Трембіцький А. М. «... життя твоє ясніє в мені...» З історії подружжя Чехівських. *Поділля в житті, діяльності і творчості Юхима Сіцінського та Володимира Січинського*: збірник матеріалів Міжнародної науково-краєзнавчої конф. Кам'янець-Подільський, 2010. С. 227–243.

3511. Трембіцький А. М. З історії музейної справи на Поділлі. *Археологія & Фортифікація Середнього Подніпров'я*: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори–2006», 2012. С. 208–213.

3512. Трембіцький А. М. Замок і Сутковецька Свято-Покровська церква-фортеця XV ст. у працях Є. Сіцинського та В. Січинського. *Стародавній Меджибіж в історико-культурній спадщині України*: науковий вісник з проблем регіональної історії та пам'яткознавства. Хмельницький: ІРД, 2013. Ч. 2. С. 262–284.

3513. Трембіцький А. М. Запорозька Січ у творчості Тараса Шевченка. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні*: збірник наукових праць. Київ; Нікополь: Центр пам'яткознавства НАН України та УТОПІК, 2013. Вип. 22. Ч. 2. С. 243–249.

3514. Трембіцький А. М. Історик Української автокефальної православної церкви Олена Чехівська (Сіцинська). *Освіта, наука і культура на Поділлі*: Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2010. Т. 15. С. 228–247.

3515. Трембіцький А. М. Історія Волині в дослідженнях членів Родини Сіцинських-Січинських. *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олександр Цинкаловський і край*: матеріали XXVII Міжнародної наукової історико-краєзнавчої конф., м. Володимир-Волинський, 22 лютого 2008 р. Луцьк: Пульс, 2008. Вип. 27. С. 275–281.

3516. Трембіцький А. М. Історія волинської порцеляни кінця XVIII – початку XX ст. у працях Володимира Січинського. *Музейна справа на Житомирщині: історія, досвід, проблеми*: науковий збірник «Велика Волинь». Житомир: Косенко, 2005. Т. 33. С. 225–233.

3517. Трембіцький А. М. Історія Поділля та музеєзнавство в епістолярній спадщині відомих істориків України Є. Сіцинського, Д. Яворницького, М. Рудинського. *Освіта, наука і культура на Поділлі*: зб. наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2011. Т. 18. С. 580–587.

3518. Трембіцький А. М. «Мазепіяна» Володимира Січинського (до 310-річчя Батуринської трагедії). *Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті історичних подій XX–*

XXI століть: зб. наук. пр. Хмельницький: Вид-во Хмельниц. ін-ту МАУП, 2018. Вип. 12. С. 155–178.

3519. Трембіцький А. М. Микола Мушинка дослідник славної родини Січинських. *Дукля* (Пряшів), 2003. № 1. С. 42–46.

3520. Трембіцький А. М. Музезнавча діяльність членів родини Січинських-Січинських. *Літопис Хмельниччини. 2007*: краєзнавчий збірник. Хмельницький, 2007. С. 40–61.

3521. Трембіцький А. М. Напрями релігійно-богословської діяльності членів родини Січинських-Січинських: проблеми наукової розробки. *Наукові записки*. Збірник праць молодих вчених та аспірантів Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України. Київ; Хмельницький: ХмЦНТЕІ, 2008. Т. 17. С. 244–285.

3522. Трембіцький А. М. Народознавчі дослідження Є. Й. Січинського. *Народна творчість та етнографія*. 2004. № 6. С. 107–112.

3523. Трембіцький А. М. Наукова і творча спадщина подолянина Володимира Січинського 20–60-х років XX століття. *Освіта, наука і культура на Поділлі*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2016. Т. 23. С. 386–417.

3524. Трембіцький А. М. Науковець і богослов Володимир Чехівський. *Історія релігій в Україні*: науковий щорічник. Львів: Львівський музей історії релігії, 2010. Кн. I. С. 803–810.

3525. Трембіцький А. М. Науково-богословська діяльність Володимира Чехівського. *Освіта, наука і культура на Поділлі*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. Т. 13. С. 199–213.

3526. Трембіцький А. М. Науково-богословська спадщина Володимира Чехівського. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Наукова бібліотека*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. Вип. 2. С. 74–86.

3527. Трембіцький А. М. Науково-освітня діяльність Володимира Чехівського. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного*

університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія: зб. наукових праць. Вінниця, 2009. Вип. 16. С. 39–49.

3528. Трембіцький А. М. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст. у працях Володимира Січинського. *Берестецька битва в історії України: матеріали науково-практичної конф.* Рівне, 2011. С. 145–152.

3529. Трембіцький А. М. Новознайдена рукописна праця Володимира Січинського «Наукові дослідження над українським мистецтвом». *Ukrajinskévýtvarne umění v meziválečném Československu: sborník příspěvků z mezinárodní konference, 12.–14. listopadu 2003 v Praze.* Praha: Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2005. 1 vyd. S. 267–280.

3530. Трембіцький А. М. Олена Чехівська (Сіцінська) і Українська автокефальна православна церква. *Релігійне життя Поділля: минуле і сучасне: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-теоретичної конф.* Вінниця, 2008. С. 200–213.

3531. Трембіцький А. М. Освітньо-педагогічна діяльність Володимира Чехівського. *Освіта, наука і культура на Поділлі: збірник наукових праць.* Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. Т. 12. С. 312–333.

3532. Трембіцький А. М. Особистісно-індивідуальний світ Олени Чехівської (Сіцінської). *Педагогіка духовності: збірка наукових праць у 2-х ч.* Хмельницький, 2012. Ч. 2: Історія, культура та освіта: християнський вимір. С. 156–163.

3533. Трембіцький А. М. Особистісно-індивідуальний світ членів родини Чехівських. *Матеріали XIII Подільської історико-краєзнавчої конференції.* Кам'янець-Подільський: Абетка, 2010. С. 653–674.

3534. Трембіцький А. М. Острозька академія у працях Володимира Січинського. *Острозький краєзнавчий збірник.* Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2012. Вип. 5. С. 475–483.

3535. Трембіцький А. М. Пахуче й густо поростають ночі ... Хмельницький: ІРД, 2016. 134 с.; іл.

3536. Трембіцький А. М. Перебіг життя та освітньої діяльності Володимира Чехівського (за матеріалами Державного архіву Вінницької області). *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Історичні науки. Кам'янець-Подільський. 2010. Вип. 3. С. 348–353.

3537. Трембіцький А. М. Переклади богослужбових книг українською мовою. *Педагогіка духовності: збірка наукових праць у 2-х ч.* Хмельницький, 2012. Ч. 1: Пересопницьке Євангеліє: духовна святиня українського народу (до 455-річчя з початку написання Пересопницького Євангелія). С. 50–55.

3538. Трембіцький А. М. Подоляни в еміграційному українському мистецькому середовищі (20-ті – 80-ті рр. ХХ століття). *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Історичні науки. Кам'янець-Подільський, 2009. Вип. 2. С. 208–221.

3539. Трембіцький А. М. Подоляни в протестних акціях з нагоди річниць голодової облоги України. Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського: народу в контексті трагічних подій ХХ століття: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М. І., 2014. Вип. VII. С. 373–379.

3540. Трембіцький А. М. Подоляни в українському мистецькому середовищі міжвоєнної Праги. *Вінниччина: минуле та сьогодення*. Красзнавчі дослідження. Вінниця, 2007. С. 301–310.

3541. Трембіцький А. М. Подолянин, який закоханий у Гуцульщину. *Історія, культура та освіта: християнський вимір: зб. наук. пр.* Хмельницький: Вид-во ХІ МАУП, 2018. Вип. 8. С. 187–207.

3542. Трембіцький А. М. Празький період діяльності Володимира Січинського засновника та активного діяча Музею визвольної боротьби України (1925–1943). *Muzeum osvobozenéckého boje Ukrajiny: k 80. výročí založení: sborník příspěvků z konference: Praha, 12.–14. října 2005. Praha: Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2006. 1. vyd. S. 221–236.*

3543. Трембіцький А. М. Просопографічний портрет родини Сіцинських-Січинських за матеріалами родинного архіву Ярослава Січинського. *Наукові записки*. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. Київ; Хмельницький, 2006. Т. 14. С. 321–348.

3544. Трембіцький А. М. Просопографічний портрет родини Сіцинських-Січинських-Чехівських: актуальність теми. *Поділля в житті, діяльності і творчості Юхима Сіцинського та Володимира Січинського*: збірник матеріалів Міжнародної науково-краєзнавчої конф. Кам'янець-Подільський, 2010. С. 9–27.

3545. Трембіцький А. М. Релігійно-освітня діяльність членів родини Сіцинських-Чехівських-Січинських-Шандорів. *Історія, культура та освіта: християнський вимір*: зб. наук. пр. Хмельницький: Вид-во ХІ МАУП, 2013. С. 184–198.

3546. Трембіцький А. М. Реставрація чи русифікація Сутковецької Свято-Покровської церкви-фортеці XV ст. *Жовківські читання 2013*: збірник статей другої міжнародної наукової конференції «Музей в сучасному світі». Львів: Видавництво «Растр-7», 2013. С. 74–79.

3547. Трембіцький А. М. Родина Чехівських в українському історико-культурному просторі. Освіта, наука і культура на Поділлі: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2010. Т. 16. С. 248–263.

3548. Трембіцький А. М. Родина Сіцинських-Січинський та Українське історико-філологічне товариство в Празі (1923–1945 рр.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія: Збірник наукових праць. Вінниця, 2009. Вип. 15. С. 95–98.

3549. Трембіцький А. М. Родина Сіцинських-Січинських та Українське історико-філологічне товариство в Празі (1923–1945 рр.). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*: Історичні науки. Острого: РВВ Національного університету «Острозька академія», 2008. Вип. 11. С. 301–326.

3550. Трембіцький А. М. Родинний архів складова ретроспективних матеріалів життєпису родини Сіцинських-Січинських. *Вісник Державного архіву Хмельницької області «Подільська старина»*. Хмельницький: ФОП Стрихар А. М., 2017. № 1 (1). С. 297–303.

3551. Трембіцький А. М. Рукописна праця В. Січинського «Наукові дослідження над українським мистецтвом» у Центральному державному історичному архіві в м. Львові. *Володимир Січинський – історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України та української діаспори (До 110-річчя видатного українського вченого)*: збірник наукових праць за підсумками Міжнародного наукового симпозіуму. Кам'янець-Подільський. 2005. С. 85–94.

3552. Трембіцький А. М. Садиба Григорія Галагана у Лебединцях пам'ятка доби розквіту української архітектури та парко-будівничого мистецтва XIX ст. *Маєток*: науково-краєзнавчий збірник Державного історико-культурного заповідника «Самчики». Самчики, 2015. С. 249–269.

3553. Трембіцький А. М. Спогади Тетяни Приходько (Солухи) – цінні матеріали до життєпису Костя Солухи. *Вісник Державного архіву Хмельницької області «Подільська старина»*. Хмельницький: ФОП Стрихар А. М., 2017. № 2 (2). С. 230–238.

3554. Трембіцький А. М. Ставлення творця нації Тараса Шевченка до Богдана Хмельницького як національного провідника. *VII Міжнародний конгрес українців. Історія. Політологія. Філософія*: збірник наукових статей. Київ, 2017. С. 299–309.

3555. Трембіцький А. М. Сутковецкая церковь-замок в работах Евфимия Сицинского и Владимира Сичинского. *Замки, палаты и сядзибы ў кантэксце еўрапейскай культуры*: зборнік навуковых артыкулаў. Мінск: Медысонт, 2013. С. 213–223.

3556. Трембіцький А. М. Сутковецька твердиня у працях Є. Сіцинського та В. Січинського. *Літопис Хмельниччини–2004*: краєзнавчий зб. Хмельницький, 2004. С. 64–76.

3557. Трембіцький А. М. Тетяна Солуха про батька. *Подільська «Просвіта»: історія і сьогодення*: збірник наукових праць за підсумками регіональної науково-красознавчої конференції, м. Кам'янець-Подільський, 2–3 червня 2011 р. Кам'янець-Подільський, 2011. С. 153–161.

3558. Трембіцький А. М. Участь членів родини Січінських-Чехівських-Січинських-Шандорів у протестних акціях з нагоди річниць голодової облоги України. *Музей пам'яті жертв Голодомору на Хмельниччині 1932–1933 років (до 5-річчя від дня створення)* / Упоряд. і передм. А. М. Трембіцький. Хмельницький: ІРД, 2013. С. 201–205.

3559. Трембіцький А. М. Церковно-релігійна діяльність Євфимія Січінського. *Мат. Міжн. науково-практична конференція «Церква і держава у служінні народові»*, 2–4 листопада 2005 р. Хмельницький, 2006. С. 350–357.

3560. Трембіцький А. М. Часопис «Нотатки з мистецтва» (Філадельфія) Об'єднання мистців українців в Америці про життєві шляхи і творчу діяльність мистців-подолян. *Освіта, наука і культура на Поділлі*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2014. Т. 21. С. 234–256.

3561. Трембіцький А. М. Часопис «Нотатки з мистецтва» (Філадельфія) про мистців-подолян. *Духовні витоки Поділля: митці в історії краю* : матеріали ІV всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 13 березня 2014 р.). Хмельницький: ХГПА, 2014. С. 236–249.

3562. Трембіцький А. М. Члени відомих родин Січінських-Приходьків в Українській республіканській капелі (березень 1919 – липень 1920 рр.). *Історія, культура та освіта: християнський вимір*: зб. наук. пр. Хмельницький : Вид-во ХІ МАУП, 2016. Вип. 6. С. 312–371.

3563. Трембіцький А. М. Члени відомих українських родин Січінських-Чехівських-Січинських-Шандорів і Солухи-Приходьків-Герасименка-Філя в Українській республіканській капелі (березень 1919 – липень 1920). *Освіта, наука і культура на Поділлі*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2013. Т. 20. С. 175–210.

3564. Трембіцький А. М. Члени династичної родини Сіцінських-Чехівських-Січинських-Шандорів у суспільно-державотворчих процесах 1903–1920 рр. *День Соборності України: історико-політологічні дискусії*: зб. наук. пр. Хмельницький, 2019. Вип. 6. С. 77–104.

3565. Трембіцький А. М. Шевченкознавчі дослідження Євфимія Сіцінського та Володимира Січинського. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету*: Філологічні науки. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005. Вип. 9. С. 289–301.

3566. Трембіцький А. М., Іваневич Л. А. Володимир Січинський про Запорозьку Січ у творчості Тараса Шевченка. *Хмельницькі краєзнавчі студії*: науково-краєзнавчий збірник. Хмельницький: ФОП Стрихар А. М., 2018. Вип. 13. С. 118–129.

3567. Трембіцький А. М., Іваневич Л. А. Володимир Січинський про Прутський похід 1711 року. *Хмельницькі краєзнавчі студії*: науково-краєзнавчий збірник. Хмельницький: ФОП Стрихар А. М., 2017. Вип. 12. С. 107–112.

3568. Трембіцький А. М., Іваневич Л. А. Володимир Січинський про ставлення Тараса Шевченка до національних провідників. *Тарас Шевченко і Поділля*: збірник праць наукового круглого столу. Кам'янець-Подільський: К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2014. С. 72–83.

3569. Трембіцький А. М., Іваневич Л. А. Володимир Січинський про ставлення творця нації Тараса Шевченка до Богдана Хмельницького як національного провідника. *Козацька доба в історії Поділля та Південно-Східної Волині*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конф. Хмельницький, ПП Мельник А. А., 2013. С. 125–130.

3570. Трембіцький А. М., Іваневич Л. А. Прутський похід 1711 року у баченні Володимира Січинського. *Матеріали XIV Подільської наукової історико-краєзнавчої конф.* Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В., 2014. С. 528–533.

3571. Трембіцький А. М., Іваневич Л. А. Прутський похід 1711 року у баченні В. Січинського. *Краєзнавець Хмельниччини: науково-краєзнавчий збірник*. Кам'янець-Подільський, 2015. Вип. 8. С. 30–35.

3572. Трембіцький А. М., Іваневич Л. А. Прутський похід 1711 року у висвітленні Володимира Січинського. *Стародавній Межибіж в історико-культурній спадщині України: науковий вісник з проблем регіональної історії та пам'ятокознавства*. Хмельницький : ІРД, 2013. Ч. 2. С. 93–98.

3573. Трембіцький А. М., Логвіна В. Л. Творча спадщина Володимира Січинського: бібліографія проблеми. *Володимир Січинський історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України та української діаспори (До 110-річчя видатного українського вченого): збірник наукових праць за підсумками Міжнародного наукового симпозиума*. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 94–107.

3574. Трембіцький А. М., Старенький І. О., Прокопчук В. С. Євфимій Йосипович Сіцинський археолог, дослідник трипільської культури. *Археологічні студії «Межибіж»: науковий щорічник 1'2012*. Хмельницький: ІРД, 2013. С. 138–175.

3575. Трембіцький А. М., Трембіцький А. А. Випускник Вінницької учительської семінарії Іван Юрченко – знатний педагог української діаспори. *Духовні витоки Поділля: педагоги в історії краю: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 21 березня 2013 р.* Хмельницький: ПП Заколотний М. І., 2013. С. 329–333.

3576. Трембіцький А. М., Трембіцький А. А. Володимир Січинський – секретар (жовтень 1918 – березень 1919) і голова (листопад 1920) Подільського товариства «Просвіта». *Поділля в житті, діяльності і творчості Юхима Сіцинського та Володимира Січинського: збірник матеріалів Міжнародної науково-краєзнавчої конф.* Кам'янець-Подільський, 2010. С. 167–173.

3577. Трембіцький А. М., Трембіцький А. А. Володимир Січинський про життя і діяльність вчителя с. Головчинці Миколи Калинця – ад'ютанта

отамана Ананія Волинця. *Духовні витоки Поділля: педагоги в історії краю*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., Хмельницький, 21 березня 2013 р. Хмельницький: ПП Заколотний М. І., 2013. С. 412–416.

3578. Трембіцький А. М., Трембіцький А. А. Діяльність Українського клубу в Кам'янці-Подільському (1919–1920 рр.). *Освіта, наука і культура на Поділлі*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. Т. 14. С. 122–146.

3579. Трембіцький А. М., Трембіцький А. А. Євфимій Січінський і Володимир Січинський – чільні просвітянські діячі. «Просвіта»: минуле та сучасне: матеріали регіональної науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 4 грудня 2013 р. Кам'янець-Подільський, 2014. С. 56–66.

3580. Трембіцький А. М., Трембіцький А. А. Життя і педагогічна діяльність Миколи Калинця – ад'ютанта отамана Ананія Волинця, у спогадах Володимира Січинського. *Краєзнавець Хмельниччини*: науково-краєзнавчий збірник. Кам'янець-Подільський, 2012. Вип. 3. С. 49–52.

3581. Трембіцький А. М., Трембіцький А. А. Подоляни в Українській республіканській капелі. *Хмельницькі краєзнавчі студії*: науково-краєзнавчий збірник. Хмельницький, 2015. Вип. 6. С. 135–173.

3582. Трембіцький А. М., Трембіцький А. А. Подолянин Микола Калинець – знаний педагог української діаспори. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів: у 3-х т. Кам'янець-Подільський, 2012. Вип. 11. Т. 1. С. 86–88.

3583. Трембіцький А. М., Трембіцький А. А. Роль подолян у діяльності Української республіканської капели. *Матеріали XIV Подільської наукової історико-краєзнавчої конф.* Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В., 2014. С. 296–328.

3584. Трембіцький А. М., Трембіцький А. А. Трагічні сторінки історії родини Богдана Хмельницького. Пилявецька битва 1648 року в історії

України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2008. С. 173–178.

3585. Трембіцький А. М., Трембіцький А. А. Український клуб у Кам'янці-Подільському осередок суспільно-просвітницької та культурно-освітньої роботи (січень 1919 – грудень 1920 рр.). *Кам'янець-Подільський остання столиця Української Народної Республіки*: матеріали Всеукраїнської наукової конференції. Кам'янець-Подільський, 6–7 жовтня 2009 р. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. С. 318–337.

3586. Три роки праці Українського громадського комітету в ЧСР 7/VII. 1921 – 7/VII. 1924. Прага: Друкарня «Легіографія», 1924. 104 с.

3587. Турченко Ф. Г. «Харківський проект» Миколи Міхновського. *Збірник наукових праць історичного факультету Запорізького державного університету*. 2002. Вип. XV. С. 8–36.

3588. Удод О. А. Психоісторичний підхід до історичних джерел. *Вісник Дніпропетровського університету: історія та археологія*. 2000. Вип. 8. С. 33–37.

3589. Українська висока політехнічна школа на чужині. Т. 1: Українська господарська академія в ЧСР 1922–1935. Нью-Йорк: Видання абсолювентів УГА та УТГІ, 1959. 248 с.: іл., фотогр.

3590. Українська висока політехнічна школа на чужині. Т. 2: Український технічно-господарський інститут (Подебради, Регенсбург, Мюнхен), 1932–1952 / [голов. ред. О. Козловський]. Нью Йорк: Видання абсолювентів УГА та УТГІ, 1962. 272 с.: іл., фотогр., табл.

3591. Українська висока політехнічна школа на чужині. Т. 3: Українська господарська академія в Ч.С.Р., Подебради, 1922–1935, і Український технічно-господарський інститут, Подебради–Регенсбург–Мюнхен, 1932–1972: в 50-ліття заснування УГА і 40-ліття УТГІ / голов. ред. О. Козловський. Нью-Йорк: Видання абсолювентів УГА та УТГІ, 1972. 278 с.: іл.

3592. Українська вільна академія наук в перше півріччя її існування. *Бюлетень Української вільної академії наук* (Аугсбург). 1946. Ч. 7. Липень. С. 1–3.

3593. Українська вільна академія наук. Ювілейне видання. Присвячене двадцятиліттю діяльності. 1945–1965. Нью-Йорк, 1967. 75 с.

3594. Українська гімназія в Чехії 1925–1945. Альманах Української гімназії в Празі–Ржевницях–Модржанах / Ред. Володимир Маруняк. Мюнхен: Видання кол. учнів УРРГ–УРГ, 1975. 296 с.

3595. Українська гімназія в Чехословаччині. Прага; Ржевниці: Накладом Допомогового комітету при У.Р.Р.Г. ; Державна друкарня в Празі. 1932. 34 с.

3596. Українська господарська академія. Подебради: Видання Канцелярії УГА, 1926. 18 с.

3597. Українська господарська академія. Подебради: Видання Українського громадського комітету, 1923. 63 с.

3598. Українська господарська академія. Прага; Подебради: Українська господарська академія, 1931–1932. 40 с.

3599. Українська культура: збірник лекцій / за ред. Дмитра Антоновича; Український технічно-господарський інститут позаочного навчання в Подебрадах (Чехія). Подебради : УТГІ, 1940. 334, [9] с.

3600. Українська культура: збірник лекцій / за ред. Дмитра Антоновича; Український технічно-господарський інститут позаочного навчання в Подебрадах (Чехія). 2-е вид. Регенсбург-Берхтесгаден: УТГІ, 1947. 345 с.

3601. Українська культура: збірник лекцій. Курси українознавства при Українській господарській академії в Подебрадах. Подебради, 1934–1935. 182 с., 6 табл.

3602. Українська культура: лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Упор. С. В. Ульяновська; Вст. ст. І. М. Дзюби; Перед. слово М. Антоновича; Додатки С. В. Ульяновської, В. І. Ульяновського. Київ: Либідь, 1993. 592 с.; іл. («Пам'ятки історикої думки України»).

3603. Українська пісня за кордоном: голос закордонної музичної критики. Париж, 1929. 381 с.

3604. Українське народознавство: навч. посібник / за ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. Львів: Видавничий центр «Фенікс», 1994. 608 с.

3605. Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова. 1923–1933 / За ред. Івана Мірчука. Прага: Український високий педагогічний інститут, 1934. 144 с.

3606. Український вільний університет в Празі в роках 1921–1926. Прага: Державна друкарня, 1927. 236 с.

3607. Український вільний університет в Празі в роках 1926–1931. Прага: Державна друкарня, 1931. 200 с.

3608. Український вільний університет в Празі в роках 1931–1941. Прага, 1942. Т. 3. 76 с.

3609. Український громадський видавничий фонд. Каталог. Прага, [Б. р.]. 34 с.

3610. Український науковий з'їзд у Празі. 3–7 жовтня 1926 р. Звідомлення президії організаційної комісії з'їзду / Український академічний комітет. Прага: Державна друкарня в Празі, 1928. 75 с.

3611. Українські історики мистецтва про Юрія Нарбута і його школу. Гординський Святослав: Коротка біографія Юрія Нарбута. Кармазин-Каковський Всеволод: Творчі зацікавлення Нарбута. Січинський Володимир: Національне значення Нарбута. Мюнхен: «CICERO», 1983. 45 с. (Серія: *Varia*, Т. 25).

3612.. Учение Двенадцати Апостолов. Новооткрытый памятник древней литературы / перевод с греческого с введением и примечаниями К. Д. Попова. *Труды Киевской духовной академии*. 1884. № 11. С. 344–384.

3613. Файник Тетяна. До 100-річчя Володимира Січинського. *Народознавчі зошити*. 1995. Зош. 2. С. 111.

3614. Федака Павло. Визначний громадсько-політичний діяч, учений і публіцист: До 100-річчя народження Вікентія Шандора. *Календар*

«Просвіти» на 2007 рік. Ужгород: Закарпат. край. т-во «Просвіти», 2007. С. 142–146.

3615. Федака Павло. Вчений, публіцист, громадсько-політичний і культурний діяч. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді*. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 10–15.

3616. Федака Павло. Гуцульська гражда як релікт українського народного житлового будівництва. *Календар «Просвіти» на 1995 рік*. Ужгород, 1995. С. 173–176.

3617. Федака Павло. Гуцульська гражда: штрихи до етнографічного вивчення древнього типу двору українців Карпат. *Дар служити людям: науковий збірник*. Ужгород, 2001. С. 175–186.

3618. Федака Павло. Деякі питання розвитку сільських поселень, типів і форм двору гуцулів Закарпаття другої половини XIX–XX ст. *Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею*. Ужгород, 1995. Вип. I. С. 71–100.

3619. Федака Павло. Д-р Вікентій Шандор: [почес. член т-ва «Просвіти»]. *Календар «Просвіти» на 1995 рік*. Ужгород: МПП «Гражда», 1995. С. 162–163.

3620. Федака Павло. Народне житло українців Закарпаття XVIII–XX ст.: монографія. Ужгород: Гражда, 2005. 352 с.; 400 ч/б + 28 кол. іл.

3621. Федака Павло. Постать, що прославила Закарпаття в усьому світі. До 100-річчя народження Вікентія Шандора. *Срібна земля* (Ужгород). 2007. 16 жовтня.

3622. Федака Павло. Традиційне житло і господарське будівництво гуцулів у контексті досліджень Володимира Січинського. *Володимир Січинський історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України і української діаспори: До 110-річчя видатного українського вченого: зб. наук. праць за підсумками Міжнародного наук. симпозіуму*. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 59–64.

3623. Федака Сергій. Вікентій Шандор – дипломат та історик Карпатської України. *Альманах Українського народного союзу*. 2004. С. 111–116.

3624. Федака Сергій. Вікентій Шандор і концепція приналежності Закарпаття до Київської Русі. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді* / редкол.: Й. Баглай, Д. Данилюк та ін., упоряд. і наук. ред. Павло Федака. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 37–40.

3625. Федака Сергій. Служив правді і рідному народові. *Європа-Центр: міжнар. суспіл.-політич. журн.* 2008. № 4 (24): Карпатська Україна: на світанку свободи. С. 66–69.

3626. Феденко Панас. Повстання нації. *Збірник пам'яти Симона Петлюри (1879–1926)*. Прага, 1930. С. 76–109.

3627. Федорук О. [Рецензія]. Правдивий голос із Пряшівщини. *Вісті з України*. 1996. 22 лютого. Рец. на кн.: М. Мушинка. Володимир Січинський і русини-українці Східної Словаччини. Пряшів: Союз русинів-українців Словацької республіки, 1995.

3628. Федорук О. Прага обітована як спокуса Заходом: входження в модерне мистецтво українців вигнанників. *Ukrajinskévýtvarne umění v meziválečném Československu: sborník příspěvků z mezinárodní konference, 12.–14. listopadu 2003 v Praze*. Praha: Narodní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2005. 1 vyd. S. 29–38.

3629. Федорчак П., Федорчак Т. Культурно-громадське життя української еміграції в Чехословацькій республіці 1918–1939 рр. [Електронний режим]. *Галичина*. 2013. Ч. 22–23. С. 383–389.

3630. Фенич Володимир. Проблеми Греко-католицької церкви Закарпаття у дослідженнях Вікентія Шандора. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді* / редкол.: Й. Баглай, Д. Данилюк та ін., упоряд. і наук. ред. Павло Федака. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 44–48.

3631. Франко И. Я. Южнорусская литература. Зібрання творів: у 50 т. Київ: Наук. думка, 1984. Т. 41. Літературно-критичні праці (1890–1910). 684 с.

3632. Хланта Олексій. Новизна методики досліджень історії Закарпаття у працях Вікентія Шандора. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді* / редкол.: Й. Баглай, Д. Данилюк та ін., упоряд. і наук. ред. Павло Федака. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 32–36.

3633. Христюк П. О. Замітки і матеріали до історії української революції: 1917–1920 рр.: [у 4 т.]. Відень: Український соціологічний інститут, 1921. Т. 4 (Українська революція. Розвідки і матеріали; кн. 4). 228 с.

3634. Худанич Василь. Вікентій Шандор – політик і вчений. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді* / редкол.: Й. Баглай, Д. Данилюк та ін., упоряд. і наук. ред. Павло Федака. Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1999. С. 27–31.

3635. Церковная история Евагрия, схоластика и почетного префекта. СПб., 1853. 544 с.

3636. Цимбал Віктор. Маляр і графік. Монографія / за ред. Святослава Гординського. Нью-Йорк, 1972. 135 с.

3637. Чепелик Віктор. Ентузіасти українського архітектурного стилю «Петербурзької громади» [Електронний режим]. *Архітектура України*. 1991. № 1. С. 37–41, 62. URL: http://alyoshin.ru/Files/publika/4enelik/4enelik_09.html (дата звернення: 02.03.2017). Назва з екрану.

3638. Черниш Н. До історії видання «Української Загальної Енциклопедії». *Поліграфія і видавнича справа* (Львів). 2001. Вип. 37. С. 203–210.

3639. Чечина О. Д. Основні напрямки діяльності Українського історико-філологічного товариства в Празі (1923–1945 рр.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла*

Коцюбинського. Серія: Історія: збірник наукових праць. Вінниця, 2006. Вип. XI. С. 361–267.

3640. Чишко В. Методологія біографічних досліджень: основні принципи. *Архівознавство*: зб. наук. праць. Київ, 1999. С. 22–32.

3641. Чорній В. В. Діяльність українського товариства прихильників книги у Празі і журнал «Книголюб» (1927–1932). *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника*. Львів, 2000. Вип. 7/8. С. 173–180.

3642. Шаповал А. І. Співпраця Михайла Антоновича з Українським історико-філологічним товариством у Празі. *Архіви України*. 2012. № 4 (280). С. 88–99.

3643. Шаповал Ю. Невідомі документи про УАПЦ у зв'язку зі справою «Спілки визволення України». *Український церковно-визвольний рух і утворення Української автокефальної православної церкви*: матер. наук. конф. Київ, 12 жовтня 1996 р. Київ: Вид. Комітету для відзначення 75-річчя УАПЦ, 1997. С. 163–172.

3644. Шаповал М., Яремко Р. Історична пам'ять як елемент національної ідентичності. Українська перспектива. *Muzeum osvobozenéckého boje Ukrajiny: k 80. výročí založení: sborník příspěvků z konference*: Praha, 12.–14. října 2005. Praha: Narodni knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2006. 1. vyd. S. 135–144.

3645. Шафран Р. С. Архітектурна спадщина Володимира Січинського періоду американської еміграції (1949–1962 рр.). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2002. № 439: Архітектура. С. 305–306.

3646. Шафран Р. С. Володимир Січинський: життєвий та творчий шлях (на основі архівних матеріалів). *Мистецтвознавство України*: збірник наукових праць. Київ: «Кий», 2001. Вип. 2. С. 320–327.

3647. Шафран Р. С. Мистецтвознавча діяльність Володимира Січинського: Баварський період (1943–1949) (на основі архівних матеріалів). *Народознавчі зошити*. 1999. № 6. С. 921–925.

3648. Шафран Р. С. Монументальна кераміка Степана Качмара: співвідношення форми і декору. *Львів: мистецький простір міста*. Львів: ЛНАМ, 2016. С. 271–277.

3649. Шафран Р. С. Народознавчий аспект теоретичної спадщини Володимира Січинського. *Народознавчі зошити*. 2000. № 5. С. 906–908.

3650. Шафран Р. С. Українська національна ідея в теоретичних працях Володимира Січинського періоду еміграції (1923–1962 рр.). *Європейське мистецтво XV–XX ст.* Дрогобич, 1999. Вип. 3. С. 72–75.

3651. Шевченко Т. Гайдамаки / худ. оформ. обл. В. Січинського. Київ; Ляйпціг: Укр. накладня, 1920. 140 с.

3652. Шерегій Юрій. Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 року / ред., вступ. ст. В. Маркусь, В. Ревуцький. Нью-Йорк: Словацьке педагогічне видавництво в Братіславі, Відділ української літератури в Пряшеві, 1993. 412 с. фот.

3653. Шероцкий Кость. Очерки по истории декоративного искусства Украины: Художественное убранство дома в прошлом и настоящем / упорядн., авт. передмови Л. А. Іваневич. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. 153 с.

3654. Широцький К. Надгробні хрести на Україні. *Записки НТШ*. 1908. Т. 82. С. 10–29.

3655. Шкаренков Л. К. Агония белой эмиграции. 3-е изд. Москва: Мысль, 1987. 236 с.

3656. Шмагало Р. Т. Мистецька освіта в Україні середини ХІХ – середини ХХ ст.: структурування, методологія, художні позиції. Львів: Українські технології, 2005. 528 с., 742 іл.

3657. Шмагало Роман. Українська студія пластичних мистецтв у Празі і мистецько-освітній рух української еміграції. *Ukrajinské výtvarne umění v meziválečném Československu: sborník příspěvků z mezinárodní konference, 12.–14. listopadu 2003 v Praze*. Praha: Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2005. 1 vyd. S. 125–153.

3658. Шмагало Ростислав. Словник митців-педагогів України та з України у світі: 1850–1950. Львів: Українські технології, 2002. 144 с.

3659. Шостий рік діяльності Українського історико-філологічного товариства в Празі /31.V.1928 – 30.VI.1929/. Прага: УІФТ, 1930. 15 с.

3660. Шулик А. Г. Графіка Кам'яниччини як об'єкт мистецтвознавчого краєзнавства. *Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків*: матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 17–18 травня 2012 р. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори–2006», 2016. С. 318–322.

3661. Шумада Н. Деякі маловідомі риси народознавчих досліджень родини Січинських-Сіцинських. *Володимир Січинський історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України і української діаспори: До 110-річчя видатного українського вченого*: зб. наук. праць за підсумками Міжнародного наук. симпозіуму. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 15–18.

3662. Щербак В. Українське козацтво: формування соціального стану: друга пол. XV–XVII ст. Київ, 2000. 300 с.

3663. Щербаківський Д. М. Козак Мамай: Мистецько-етнографічні праці / упоряд., передм., комен. та прим. М. В. Волкової; за заг. ред. А. П. Яреценка. Харків: Факт, 2008. 512 с.: іл.

3664. Щербаківський Данило. [Рецензія]. *Україна* (Київ). 1925. Кн. 5. С. 158–159. Рец. на кн.: Січинський В. Архітектура Крехівського монастиря по деревориту 1699 року: Реферат читаний на зібранню Гуртка діячів укр. мистецтва у Львові: обкладинка і кінцівка Р. Лісовського; заставка і початкова літера автора. Львів: Друк. НТШ, 1923. 24 с., іл. На обкл. назва: Крехівська архітектура.

3665. Щербаківський Данило. [Рецензія]. *Україна* (Київ). 1925. Кн. 5. С. 160–161. Рец. на кн.: Січинський В. Українська хата в околицях Львова: Реф. читаний на зібранню Укр. наук. т-ва в Празі / обкл. і кінцівка П. Ковжуна, іл. і поч. букви автора. Львів: Друк. НТШ у Львові, 1924. 22 с., 4 л. іл.

3666. Щербаківський Вадим. [Рецензія]. *Україна* (Київ). 1927. Кн. 1–2. С. 204–206. Рец. на кн.: Січинський В. Дерев'яні дзвіниці і церкви Галицької України XVI–XIX ст. збірки національного музею у Львові. Львів, 1925.

3667. Щербаківський Данило. [Рецензія]. *Україна* (Київ). 1927. Кн. 1–2. С. 201–203. Рец. на кн.: Січинський В. Архітектура в стародруках. Львів, 1925. XXV, 20 с., іл. (Збірки Національного музею у Львові).

3668. Юричка Іван. Вшанування пам'яті знаменитого земляка [Електронний режим]. Календар «Просвіти» на 2008 рік. Ужгород: Закарпат. край. т-во «Просвіти», 2008. С. 140–142. URL: www.tribuna.org.ua/index.php?option (дата звернення: 29.12.2007). Назва з екрану.

3669. Юричко Валерія. Любиця Бабота: 65-річчя з дня народження науковця-карпатознавця. *Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2009 рік*: реком. бібліогр. посіб. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2008. С. 180–185.

3670. Юричко Валерія. Контексти й тексти Пряшівщини [Електронний режим]. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2010. Вип. 22. С. 164–165. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Filol/2010_22/rec/2yurychko.pdf (дата звернення: 29.12.2017). Назва з екрану.

3671. Юркин И. Н. Демидовы ученые, инженеры, организаторы производства: Опыт науковедческой просопографии. Москва, 2001. 333 с.

3672. *Юхим Січинський в історії та культурі Поділля*: зб. наук. праць за підсумками Всеукр. наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський, 2004. 180 с.

3673. Я нічого у Вас не прошу: Лист В. Чорновола до секретаря ЦК КПУ П. Ю. Шелеста. Торонто: Крайова Екзекутива УНО, 1968. 120 с.

3674. Яковлева Л. Празькі архіви в Києві. *Пам'ятки України*. 1994. № 3–6. С. 120–122.

3675. Ярошенко Тетяна. До історії одного архіву: фонди Українського технічно-господарського інституту в Мюнхені – відтепер у Могилянській книгозбірні. *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 1. С. 25–28.

3676. Ясинський М. І. Головні моменти з історії української бібліографії. *Бібліотечний збірник*. Київ. 1927. Ч. 3: Бібліографія на Україні. С. 8–34.
3677. Antonowysch D. Die ukrainische Graphik. *Katalog der Ausstellung ukrainischen Graphik in der staatlichen Kunstbibliothek vom 5 bis 26 Februar 1933*. Berlin, 1933. S. 7–33.
3678. A. G. Architectural Sketches of Volodymyr Sichynsky (Пам'ятки української архітектури. Рисунки В. Січинського). *Forum* (Scranton). 1984. N 59. S. 13–17.
3679. Adler Leo. [Review]. *Wasmiths Monatshefte für Baukunst*. Berlin. 1927. Heft 2. S. 102. Рец. на кн.: Січинський В. Архітектура старокнязівської доби (X–XII ст.). Прага. 1926.
3680. E. [Review]. *Stavitelské Listy* (Прага). 1926. Č. 20. S. 360. Рец. на кн.: Січинський В. Архітектура старокнязівської доби (X–XII ст.). Прага. 1926.
3681. Füssel Stephan. Gutenberg und seine Wirkung. Insel-Verlag, Frankfurt am Main u. a., 1999. 160 p.
3682. Jackanin Ivan. [Review]. Zabudnuté meno ukrajinského vedka. *Knižná revue* (Bratislava). 13.3.1996. Č. 5. S. 5. Review: Volodymyr Sičinskyi i Rusini-Ukrajinci Schidnoji Slovaččyny, Prešov, 1995.
3683. Joukovsky A. The Symon Petliura Ukrainian Library in Paris. *Harvard Ukrainian Studies*. 1990. Vol. XIV (1–2). P. 218–235.
3684. Kožmínová A. Podkarpatská Rus, Plzeň 1922. 76 s.
3685. Les Etrangers parlent de l'Ukraine: Les relations les plus importantes des voyages pour l'Ukraine et les autres écrits historiques. Traduction libre et raccourcie est prise de la cinquième édition ukrainienne. Paris; Bruxelles; Londres, 1949. 40 s.
3686. Mańkowski T. [Review]. Z problemów lwowskiej architektury kościelnej. *Ziemia Czerwieńska: Rocznik oddziału Polskiego Tow. Histor. we Lwowie* (Lwów). 1935. Zesz. 1. S. 76–82. Review: Січинський В. Архітектура катедри св. Юра у Львові. Львів. 1934. 96 с.

3687. Mh. [Review]. *Prager Presse* (Praha). 1926. N 248. Рец. на кн.: Січинський В. Архітектура старокнязівської доби (X–XII ст.). Прага. 1926.

3688. Mušinka A. Ukrajinská politická emigracia v meziválečném Československu. *Historické listy* (Praha). 1993. № 3. S. 18–29.

3689. Mušinka M. Neznáma kniha Vasyľa Domanyckého o Slovákoch zo začiatku 20. storočia. *Slovensko-ukrajinské vzťahy v oblasti jazyka, literatúry, histórie a kultúry*: zborník materiálov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Acta facultatis philosophicae Universitatis Prešoviensis / Ľubica Babotová, Jarmila Kredatusová. Prešov, 2003. S. 31–44.

3690. Mušinka Mykola. Muzeum osvobozenického boje Ukrajiny v Praze a osudy jeho fondů / На чеській та україн. мові. Перекл. Ленка Тирпакова. Praha, 2005. 120 с.

3691. Muzeum osvobozenického boje Ukrajiny. K 80. výročí založení. Sborník příspěvků z konference (Praha, 12.–14. října 2005). Praha: Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2006. 1. vyd. 304 s.

3692. Mušinka M. Vincent Šandor. Podkarpatská Rus od vzniku ČSR po sovětskou anexi (očima přímého účastníka události). *Slovanský přehled*. Praha, 2015. Č. 1. S. 189–196.

3693. Mušinka M. Volodimir Sichinsky: Researcher on Ukrainian Architecture of the Carpathian Region [Володимир Січинський дослідник фольклору Карпатського регіону]. *Paul Best and Stanislaw Stepien. Does a fourth Rus exist? Concerning cultural identity in the Carpathian region*. Przemysl: Higganum, 2009. S. 121–134.

3694. Myslivec J. [Review]. *Byzantinoslavica* (Praha). 1939–1946. N 8. S. 312–315.

3695. Nejedlý Z. Ukrajinska republikanska Kapela. Praha, 1922. 68 s.

3696. Novák Arthur. Ukrajinská grafika. *Hollar: sbornik grafické práce*. Ročník X. Vydal Hollar, Sdružení českých umělců a grafiků v Praze. 1934. S. 73–83.

3697. [Review]. European Movement. *The Ukrainian Bulletin* (UCCA). 1952. 15.III. P. 3. Review. Sichynsky V. L'Ucraina e il mondo Mediterraneo. Roma. 1951.

3698. [Review]. *Narodni listy* (Praha). 1924. Č. 295. Review: Ukrajinská architektura. L'architecture ukrainienne. *Umění Slovanů*. L'art Slave (спец. випуск) (Brno). 1924. Č. 4. 24 s.

3799.. [Review]. *Výtvarné Snahy* Roč. VIII. Praha. 1927. Č. 6–7. Рец. на кн.: Січинський В. Архітектура старокнязівської доби (X–XII ст.). Прага. 1926.

3700. Rochůnková Z., Řehdková M. Práce ruské, ukrajinské a běloruské emigrace vydané v Československu 1918–1945: Bibliografie s biografickými údaji o autorech. Praha, 1996. Díl I. Sv. 1–3. 1472 s.

3701. *Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918–1945*: sborník studií. Václav Veber a kol. Praha: Seminář pro dějiny východní Evropy při Ústavu světových dějin FF UK, 1993–1996. Č. 1–4.

3702. Stránský A. J. [Review]. Dřevěné cerkve na Podkarpatské Rusi. Čas, Praha, 3. ledna 1923. Review: Dřevěná církevní architektura na Karpatech. *Stavitelské listy* (Praha). 1923. Č. 9–12. S. 246–248.

3703. Svoboda A. Dřevěné lidové stavby v Podkarpatské Rusi. *Stavitelské listy* (Praha). 1923. S. 248–249.

3704. Tejchmanová S. Politická činnost ruské a ujrainské emigrace v. Československu v letech 1920–1939. *Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918–1945*: sborník studií 1. Praha, 1993. S. 3–19.

3705. Trembitsky Anatolij, Volodymyr Kotzuk. Osobní a zvláštní svět Vincent Šándora. *Modern Science Moderní věda* (Praha). 2018. N 5. S. 125–129.

3706. Trembitsky Anatolij. Osobní a individuální potenciál Ljubica Bobota. *Modern Science Moderní věda* (Praha). 2018. N 4. S. 140–145.

3707. Trembitsky Anatolij. Osobní a individuální svět Jaroslava Sičinského. *Modern Science Moderní věda* (Praha). 2018. N 2. S. 133–139.

3708. Trembitsky Anatolij. Osobní a individuální potenciál Margaret Baboty. *Modern Science Moderní věda* (Praha). 2018. N 3. S. 124–129.

3709. Ukrajinská neoficiálna literatúra / Babotová Ľ., Kušnír J., Malinovská-Šalamonová Z., Sisák M., Šimon L., Šišmišová P. *Svetová literatúra po roku 1945. II.* Prešov, 2000. S. 58–69.

3710. Ukrajinská neoficiálna literatúra / Babotová Ľ., Sisák M., Šišmišová P., Malinovská-Šalamonová Z. *Svetová literatúra po roku 1945. III.* II. doplnené vydanie. Prešov, 1999. S. 24–35.

3711. Ukrajinská neoficiálna literatúra / Babotová, Ľ., Sisák M., Šišmišová P. *Svetová literatúra po roku 1945. III.* Prešov, 1997. S. 24–35.

3712. Ukrajinské výtvarne umění v meziválečném Československu: k 80. výročí založení Ukrajinského studia výtvarných umění v Praze: sborník příspěvků z mezinárodní konference, pořádané Slovanskou knihovnou, Českou asociací ukrajinistů, Ukrajinskou iniciativou v České republice a Velvyslanectvím Ukrajiny v České republice 12.–14. listopadu 2003 v Praze. Praha: Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2005. 1 vyd. 336 s.

3713. Zapletal Fl. [Review]. *Československá Republika* (Praha). 1924. Č. 68. Рец. на кн.: Січинський В. Українська хата в околицях Львова. Львів. 1924.

3714. Zapletal Fl. Horjanská rotunda, Olomouc 1922. *Dřevěné chrámy jihokarpatských Rusínů*. Podkarpatská Rus, Praha 1923. S. 245–246.

3715. Zapletal Fl. [Review]. “28 Říjen” (Praha). 1926. Č. 406. Review: Ukrajinská architektura. L’architecture ukrainienne. *Umění Slovanů*. L’art Slave (спец. випуск) (Brno). 1924. Č. 4. 24 s.

3716. Zapletal Fl. [Review]. *Československa Republika* (Praha). 1923. S. 349. Рец. на кн.: Архітектура Крехівського монастиря по деревориту 1699 року. Львів. 1923.

3717. Zalozecky V. [Review]. *Mitteilungen des Ukrain. Wissenschaft. Institut*. Berlin. 1927. N 1. S. 53. Рец. на кн.: Січинський В. Архітектура старокнязівської доби (X–XII ст.). Прага. 1926.

3718. Zmizelý svět Podkarpatskié Rusi ve fotografiích Rudolfa Hůlky (1887–1961) = The Lost world of Subcarpathian Rus’ in the photographs of Rudolf Hůlka

(1887–1961) / Hana Opleštilová, Lukáš Babka. Praha: Národní knihovna České republiky – Slovenská knihovna, 2016. 2. Vydání. 299 s.

IV. Дисертації, автореферати дисертацій

3719. Березовська Т. В. Рід Аркасів: просопографічний портрет на історичному тлі доби: дис. ... канд. іст. наук: спеціальність 07.00.01 – історія України / Березовська Тетяна Всеволодівна. Одеса, 2003. 215 с.

3720. Бровченко Т. С. Політика Чехословацької республіки щодо іммігрантів (20–30-ті рр. ХХ ст.) автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.02 – всесвітня історія / Бровченко Тетяна Станіславівна. Київ, 2007. 16 с.

3721. Бублик Т. В. Наукова та культурно-освітня діяльність української еміграції в Чехословаччині та Німеччині в 20–30-ті роки ХХ століття: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 – історія України / Бублик Тетяна Вікторівна. Київ. 1997. 24 с.

3722. Вагіна О. М. Освітня діяльність української еміграції в країнах Європи (1918–1939 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 – історія України / Вагіна Олена Миколаївна. Запоріжжя, 1999. 18 с.

3723. Віднянський С. В. Українське питання в міжвоєнній Чехословаччині: автореф. дис ... д-ра іст. наук: 07.00.02 – всесвітня історія / Віднянський Степан Васильович. Київ. 1997. 108 с.

3724. Галай О. Ю. Науково-педагогічна діяльність української еміграції у Чехословаччині у міжвоєнний період (1918–1939): автореф. дис ... канд. пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Галай Олександр Юрійович. Луганськ. 1998. 16 с.

3725. Даниленко О. В. Український комітет у Чехословаччині (1921–1925 рр.): автореф. дис ... канд. іст. наук: 07.00.01 – історія України / Даниленко Олександр Вікторович. Київ. 2004. 18 с.

3726. Дорохіна Т. Ф. Часопис «Визвольний шлях» в українській зарубіжній історичній та суспільно-політичній думці 1948–1991 рр.: автореф.

дис ... канд. іст. наук: 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / Дорохіна Тамара Федорівна. Київ. 2006. 20 с.

3727. Заремба О. С. Видавничо-бібліотечна інфраструктура української еміграції в Чехо-Словаччині між двома світовими війнами: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.08 – книгознавство, бібліотекознавство та бібліографознавство / Заремба Олеся Сергіївна. Київ. 2002. 19 с.

3728. Зубко О. Є. Створення та діяльність українського вищого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова у Празі (1923–1933 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 09.00.12 – українознавство / Зубко Ольга Євгеніївна. Київ. 2010. 18 с.

3729. Ігнатуша О. М. Українська автокефальна православна церква (1917–1930): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 – всесвітня історія / Ігнатуша Олександр Миколайович. Харків. 1993. 255 с.

3730. Істоміна Г. В. Мистецтво народної кераміки Волині другої половини ХІХ–ХХ століть (типологія, стилістика, художні особливості): автореф. дис. ... канд. мистецтвознав.: 17.00.06 – декоративне і прикладне мистецтво / Істоміна Галина Валентинівна. Львів. 2007. 20 с.

3731. Калуцка Н. Б. Мистецька діяльність Олександра Кошиця в контексті музики ХХ сторіччя: автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. 17.00.03 – музичне мистецтво / Калуцка Наталія Борисівна. Київ. 2001. 21 с.

3732. Криськов А. А. Українська імміграція міжвоєнного періоду у Чехословаччині (1919–1939 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 – всесвітня історія / Криськов Андрій Анатолійович. Чернівці. 1997. 24 с.

3733. Лагутенко О. А. Українська графіка першої третини ХХ століття: загальноєвропейські тенденції та національні особливості розвитку: автореф. дис. ... д-ра мистецтвознав.: 17.00.05 – образотворче мистецтво / Лагутенко Ольга Андріївна. Київ. 2008. 36 с.

3734. Логвіна В. Л. Володимир Січинський в науковому, громадському і освітянському житті України та української еміграції (перші десятиріччя –

початок 60-х рр. XX ст.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 – історія України / Логвіна Валентина Львовна. Кам'янець-Подільський. 2006. 229 с.

3735. Логвіна В. Л. Володимир Січинський в науковому, громадському і освітянському житті України та української еміграції (перші десятиріччя – початок 60-х рр. XX ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 – історія України / Логвіна Валентина Львовна. Чернівці. 2007. 20 с.

3736. Лупій Т. Г. Інтеграція західноєвропейських художніх течій в образотворчому мистецтві Львова першої третини XX ст.: автореф. дис. ... канд. мистецтвознав.: 17.00.05 – образотворче мистецтво / Лупій Тетяна Григорівна. Львів. 2002. 18 с.

3737. Нестеренко П. В. Типологія та художньо-стильові особливості українського екслібриса XVII – першої третини XX ст.: автореф. дис. ... канд. мистецтвознав.: 17.00.01 – теорія і історія культури (мистецтвознавство) / Нестеренко Петро Володимирович. Київ. 2006. 20 с.

3738. Палієнко М. Г. Архівні центри в українській еміграції в Європі у 1920-х – 1940-х рр. (створення, функціонування, доля документальних колекцій): автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / Палієнко Марина Геннадіївна. Київ. 2009. 31 с.

3739. Петришин Р. А. Науково-педагогічна діяльність української еміграції в країнах Центральної і Західної Європи (1919–1939 рр.): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Петришин Роман Андрійович. Івано-Франківськ. 2007. 20 с.

3740. Піскун В. М. Українська політична еміграція 20-х років XX ст.: автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01 – історія України / Піскун Валентина Миколаївна. Київ. 2007. 43 с.

3741. Преловська І. М. Джерела з історії Української автокефальної православної церкви 1917–1939 рр.: збереженість, класифікація, актуалізація та інформаційний потенціал: автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.06 –

історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / Преловська Ірина Миколаївна. Київ, 2015. 36 с.

3742. Скоморовська І. А. Педагогічні засади роботи бібліотек з учнівською молоддю в Західній Україні (1919–1939 рр.): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Скоморовська Ірина Анатоліївна. Івано-Франківськ. 2009. 20 с.

3743. Трембіцький А. М. Наукова та громадська діяльність Євфимія Йосиповича Сіцинського (70-ті рр. XIX – 30-ті рр. XX ст.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 – історія України / Трембіцький Анатолій Михайлович. Кам'янець-Подільський, 2005. 284 с.

3744. Трембіцький А. М. Наукова та громадська діяльність Євфимія Йосиповича Сіцинського (70-ті рр. XIX – 30-ті рр. XX ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 – історія України / Трембіцький Анатолій Михайлович. Чернівці, 2005. 19 с.

3745. Целуйко О. П. Рід Даниловичів у кінці XVI – на початку XVIII ст.: історико-генеалогічне дослідження: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / Целуйко Олександр Петрович. Львів. 2003. 20 с.

3746. Шафран Р. С. Теоретична спадщина Володимира Січинського в контексті українського мистецтва 1920–1960 років. Автореф. дис... канд. мистецтвознав. 17.00.05 – образотворче мистецтво / Шафран Роксолана Степанівна. Львів, 2001. 18 с.

3747. Шафран Р. С. Теоретична спадщина Володимира Січинського в контексті українського мистецтва 1920–1960 років: дис. ... канд. мистецтвознав.: 17.00.05 – образотворче мистецтво / Шафран Роксолана Степанівна. Львів. 2001. 182 с.

3748. Шмагало Р. Т. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX століття: структурування, методологія, художні позиції: автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства: 17.00.06 – декоративне і прикладне мистецтво / Шмагало Ростислав Тарасович. Львів. 2005. 44 с.

V. Довідники, енциклопедії, каталоги, покажчики, словники

3749. А. Ж. Чехівський Володимир. *Енциклопедія українознавства-II*. Львів: НТШ, 2000. Т. 10. С. 3737–3738.
3750. Бабота Любиця. *Краєзнавчий словник русинів-українців*. Пряшівщина / кол. авт.: П. Алеш, Л. Бабота, Т. Байцура та ін.; упоряд. Ф. Ковач. Пряшів: Союз русинів–українців Словацької республіки, 1999. С. 33.
3751. Бухарева І. В., Даниленко В. М., Окіпнюк В. М., Преловська І. М. Репресовані діячі Української автокефальної православної церкви (1921–1939): біографічний довідник. Київ: Смолоскип, 2011. 184 с., іл.
3752. Вегеш М. М. Бабота Микола. *Енциклопедія Сучасної України*: Т. 2. Б–Біо / Гол. ред. колегія: Дзюба І. М., Жуковський А. І., Романів О. М. та ін.; Кер. наук.-ред. підготовки ЕСУ Железняк М. С. [б. м.]: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2003. С. 38.
3753. Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник. Київ, 1998. 254 с.
- 3754.. Видатний літописець Поділля: До 150-річчя з дня народження Ю. Й. Січінського: Бібліографічний покажчик. Хмельницький, 2009. 48 с.
3755. Володимир Січинський. Бібліографічний покажчик / Укладач С. Костюк. Львів: Львівська наукова бібліотека НАН України ім. В. Стефаника, 1996. 124 с.
3756. Володимир Січинський. *Encyklopedia of Ukraine* / Під ред. Д. Струк. Австралія, 1984–1993. С. 248.
3757. Грузов М. А., Шудря М. А. Книголюб (Прага, 1927–1932 рр.): Покажчик змісту часопису / ред. О. Сидоренко. Київ, 1996. 34 с.
3758. Данилюк Дмитро. Історія Закарпаття в біографіях і портретах (з давніх часів до початку ХХ ст.). Ужгород: Ужгородський держ. ун-т, 1997. 289 с.

3759. Довідник з історії України (А–Я): Посібн. для серед. загальноосв. навч. закл. / За заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. 2-е вид., доопр. і доп. Київ: Генеза, 2002. 1135 с.

3760. *Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ століття*. Ужгород : Гражда, 2007. 400 с.

3761. *Енциклопедія Сучасної України*: Т. 1. А / Гол. ред. колегія: Дзюба І. М., Жуковський А. І., Романів О. М. та ін.; Керівник наук.-ред. підготовки ЕСУ Железняк М. С. [б. м.]: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2001. 824 с.

3762. *Енциклопедія Сучасної України*: Т. 3. Біо–Бя / Гол. ред. колегія: Дзюба І. М., Жуковський А. І., Романів О. М. та ін.; Керівник наук.-ред. підготовки ЕСУ Железняк М. С. [б. м.]: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2004. 696 с.

3763. *Енциклопедія Сучасної України*: Т. 5. Вод–Гн / Гол. ред. колегія: Дзюба І. М., Жуковський А. І., Романів О. М. та ін.; Керівник наук.-ред. підготовки ЕСУ Железняк М. Г. [б. м.]: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2006. 728 с.

3764. *Енциклопедія українознавства*. Словникова частина. Т. 1 / Гол. ред. В. Кубійович та ін.; перевид. в Україні. Київ: Глобус, 1993. 400 с.

3765. *Енциклопедія українознавства*. Словникова частина. Т. 2 / Гол. ред. В. Кубійович та ін.; перевид. в Україні. Львів: НТШ, 1993. 405–800 с.

3766. *Енциклопедія українознавства*. Словникова частина. Т. 3 / Гол. ред. В. Кубійович та ін.; перевид. в Україні. Львів: НТШ, 1994. 805–1200 с.

3767. *Енциклопедія українознавства*. Словникова частина. Т. 4 / Гол. ред. В. Кубійович та ін.; перевид. в Україні. Львів: НТШ, 1994. 1201–1600 с.

3768. *Енциклопедія українознавства*. Словникова частина. Т. 5 / Гол. ред. В. Кубійович та ін.; перевид. в Україні. Львів: НТШ, 1996. 1601–2000 с.

3769. *Енциклопедія українознавства*. Словникова частина. Т. 6 / Гол. ред. В. Кубійович та ін.; перевид. в Україні. Львів: НТШ, 1996. 2001–2400 с.

3770. *Енциклопедія українознавства*. Словникова частина. Т. 7 / Гол. ред. В. Кубійович та ін.; перевид. в Україні. Львів: НТШ, 1998. 2401–2800 с.
3771. *Енциклопедія українознавства*. Словникова частина. Т. 8 / Гол. ред. В. Кубійович та ін.; перевид. в Україні. Львів: НТШ, 2000. 2801–3200 с.
3772. *Енциклопедія українознавства*. Словникова частина. Т. 9 / Гол. ред. В. Кубійович та ін.; перевид. в Україні. Львів: НТШ, 2000. 3201–3600 с.
3773. *Енциклопедія українознавства*. Словникова частина. Т. 10 / Гол. ред. В. Кубійович та ін.; перевид. в Україні. Львів: НТШ, 2000. 3601–4016 с.
3774. *Енциклопедія українознавства*. Словникова частина – доповнення. Т. 11 / Гол. ред. В. Кубійович; перевид. в Україні. Львів: НТШ, 2003. 398 с.
3775. *Енциклопедія українознавства*: загальна частина: в 3-х т. Київ: ІДАУ, 1994. Т. 1. 400 с.
3776. *Енциклопедія українознавства*: загальна частина: в 3-х т. Київ: ІДАУ, 1994. Т. 2. 401–800 с.
3777. *Енциклопедія українознавства*: загальна частина: в 3-х т. Київ: ІДАУ, 1995. Т. 3. С. 801–1230 с.
3778. *Енциклопедія українознавства*. Краків: Українське видавництво, 1941. Зош. 1. 400 с.
3779. Жолтовський П. Словник-довідник художників, що працювали на Україні в XIV–XVIII ст. *Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст.* Київ: Наукова думка, 1983. С. 109–178.
3780. Зленко П. Бібліографічний покажчик наукових праць української еміграції 1920–1931. Прага, 1932. 154 с.; Реедиція: КІУС. Едмонтон, 1990. 154 с.
3781. Ісаєвич Я. Д. Бабота Любиця. *Енциклопедія Сучасної України*: Т. 2. Б–Біо / Гол. ред. колегія: Дзюба І. М., Жуковський А. І., Романів О. М. та ін.; Кер. наук.-ред. підготовки ЕСУ Железняк М. С. [б. м.]: Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2003. С. 37–38.

3782. *Історіографічний словник*: Навч. посіб. для студентів історичних факультетів університетів / За ред. С. І. Посохова. Харків: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2004. 320 с.

3783. *Історія України в історичних портретах*: (Зб. наук. праць) / Ужгородський держ. ун-т; відп. за випуск С. В. Віднянський. Ужгород, 1996. 125 с.

3784. *Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2011 рік*: реком. бібліограф. посіб. / уклад.: Н. М. Вачиля, О. В. Малинич, Г. В. Бобонич, І. М. Горват та ін. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2010. 460 с.

3785. *Катальог видань Українського наукового інституту в Варшаві 1930–1939*. Варшава, 1939. 40 с.

3786. *Каталог виставки знаків українських видавництв* / склав В. Січинський. [Прага: Сіяч], 1926. 27, [1] с.: іл. Назва обкл.: Знаки українських видавництв.

3787. *Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина* / кол. авт.: П. Алеш, Л. Бабота, Т. Байцура та ін.; упоряд. Ф. Ковач. Пряшів: Союз русинів–українців Словацької республіки, 1999. 500 с.

3788. *Мацько В. П. Білий цвіт на калині*: довід. вид. Хмельницький: Просвіта, 2001. 174 с.: іл.

3789. *Митці України. Енциклопедичний довідник* / Упор. М. Г. Лабінський і В. С. Мирза; за ред. А. В. Кудрицького. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія». 1992. 848 с.

3790. *Новейший философский словарь* / Сост. А. А. Грицанов. Минск: Изд. В. М. Скакун, 1998. 896 с.

3791. *Павленко, Г. В. Діячі історії, науки і культури Закарпаття*: малий енцикл. словник: 270 біо-бібліогр. 2. вид., доп. і перероб. Ужгород: Патент, 1999. 196 с.: рис.

3792. *Поп Иван. Энциклопедия Подкарпатской Руси* / Карпато-русский этнологический исследовательский центр США / Ред. рус. текста М. Шабак; Ред. англ. текста К. А. Шабак; Ред. чеш., слов., гюльск., болг. текстов Д. Поп;

Ред. изд-ва и укр. текста к.ф.н. В. Падяк. Ужгород: Изд-во Б. Падяка, 2001. 431 с.; ил.

3793. Просопография. *Новая философская энциклопедия*. Москва: Мысль, 2000. Т. 1. С. 267.

3794.. Сецинский Е. Й. Брокгауз А. и Ефрон Н. *Энциклопедический словарь*. СПб., 1901. Т. 32А. С. 401.

3795. *Словник української мови*: В 11 т. / За ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1977. Т. 8. 930 с.

3796. *Словник української мови*: В 11 т. / За ред. І. К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1978. Т. 9. 918 с.

3797. *Словник художників України* / редкол. М. П. Бажан (відп. ред.) [та ін.] ; АН УРСР. Київ: Голов. ред. УРЕ, 1973. 291 с. : іл.

3798. Стиль. *Брокгауз А. и Ефрон Н. Энциклопедический словарь*. СПб., 1901. Т. XXXI. С. 653–654.

3799. Сѣцинскій, Евстафій Іосифовичъ. *Большая Энциклопедія*. Под ред. С. Н. Южакова / Словарь общедоступных свѣдѣній по всѣм отраслям знанія / Издатели: Библиографическій институт (Мейер) в Лейпцигѣ и Вѣнѣ; Книгоиздательское товарищество «Просвещеніе» в С.-Петербургѣ. С.-Петербург, 1900–1905. Т. 18: Статистика–Ундозеро. 1904. С. 227.

3800. *Українка у вільному світі 1884–1959*. Нью-Йорк: Видання СФУЖО, 1959. 91 с.

3801. *Українська Загальна Енциклопедія: Книга Знання*. В 3-х т. Т. 1: А–Ж / Під гол. ред. І. Раковського. Львів; Станіславів; Коломия: Рідна школа, 1930. 676 с.

3802. *Українська Загальна Енциклопедія: Книга Знання*. В 3-х т. Т. 2: З–Р / Під гол. ред. І. Раковського. Львів; Станіславів; Коломия: Рідна школа, б. р. 694 с.

3803. *Українська Загальна Енциклопедія: Книга Знання*. В 3-х т. Т. 3: С–Я / Під гол. ред. І. Раковського. Львів; Станіславів; Коломия: Рідна школа, 1933. 676 с.

3804. *Українська літературна енциклопедія*: в 5-ти т. Київ: Головна редакція УРЕ, 1988. Т. 1: А–Г [ред. І. Дзеверін]. 536 с., іл.

3805. *Українська літературна енциклопедія*: в 5-ти т. Київ: Головна редакція УРЕ, 1990. Том 2: Д–К. [ред. І. Дзеверін]. 576 с: іл.

3806. *Українська літературна енциклопедія*: в 5-ти т. Київ: Головна редакція УРЕ, 1995. Том 3: К–Н [ред. І. Дзеверін]. 496 с: іл.

3807.. *Українська мала енциклопедія* / ред. проф. Є. Онацький. Буенос-Айрес: Накладом Адміністрації УАП Церкви в Аргентині, 1965. Кн. XIV. С. 1717–1844.

3808. *Українська мала енциклопедія* / ред. проф. Є. Онацький. Буенос-Айрес: Накладом Адміністрації УАП Церкви в Аргентині, 1967. Кн. XVI. С. 1973–2148.

3809. *Українці у вільному світі. Ювілейна книга Українського народного союзу. 1894–1954* / Зредагували Л. Мишуга й А. Драган. Джерсі Сіті: Видання Українського народного союзу, 1954. 383 с.

3810. Урсу Н. О. Митці Кам'янця-Подільського: архітектори, мистецтвознавці, художники. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин Я. І., 2016. 240 с.

3811. *Хмельничани в діаспорі. Вип. 1.: довід.-інформ. вид.* / Упр. культури, туризму і курортів Хмельниц. облдержадмін., Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського. Хмельницький, 2009. 104 с.

3812. Шандор Вікентій: громад.-політ. діяч (1907–2003). *Дочинець Мирослав, Пагіря Василь. Енциклопедія Мукачєва в іменах*. Мукачєво: Карпатська вежа, 2006. С. 62–63.

3813. *II Український науковий з'їзд у Празі 20–24 березня 1932. Розклад праць*. Прага: Друкарня «Політика», 1932. 16 с.

3814. Hordynsky S. Sichynsky Volodymyr [Sicyns'kyj]. *Encyclopedia of Ukraine*. Toronto-Buffalo-London: University of Toronto Press Incorporated, 1993. Vol. III: Ph–Sr. S. 706–707.

VI. Електронні публікації

3815. Архівні матеріали, повернуті та передані в Україну у 1993–2009 рр. [Електронний ресурс]: URL: http://www.archives.gov.ua/Archives/Returned_fonds_arkhiv.php (дата звернення: 14.03.2016). Назва з екрану.

3816. Бабота Любиця, кандидат філософських наук, доцент кафедри української мови і літератури та протодекан філософського факультету Пряшівського університету [Електронний ресурс] / Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека. URL: www.biblioteka.uz.ua/public/.../k_dat2006.htm (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3817. Білокінь С., Ігнатуша О. Українська автокефальна православна церква [Електронний ресурс] / Віртуальна Русь: Бібліотека. URL: vesna.org.ua/txt/dov/istukr/Шу_1.html (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3818. Буднікова Леся. Українсько-словацькі наукові контакти в Ужгородському національному університеті [Електронний ресурс]: URL: www.brana.webex.sk/index.php?ids=15 (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3819. Верклер Генри А. Герменевтика. Принципы и процесс толкования Библии. Schaumburg (Illinois): Gospel Literature Services, 1995. 133 с. [Електронний ресурс]: URL: http://www.pbsu.org/images/stories/wa_lib_book/file_132937587585.pdf (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану

3820. Відкриття виставки в. о. ректора ЛНАМ Роксолани Шафран [Електронний ресурс]: URL: <http://kipdm.com/92-pro-nas/novyny/263-vidkrittuya-vistavki-v-o-rektora-lnam-roksolani-shafran.html> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3821. Воробкало Дзвінка. До історії журналу «Українське мистецтво» [Електронний ресурс]: URL: <https://zbruc.eu/node/57439> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3822. Горобець Сергій. Володимир Чехівський – громадсько-політичний діяч, член Центральної Ради, прем'єр-міністр УНР, один із засновників УАПЦ [Електронний ресурс]: URL: http://eukraina.com/news/volodimir_chekhivskij_gromadsko_politichnij_dijach_cc/2017-07-19-23798 (дата звернення: 08.02.2019). Назва з екрану.

3823. Дашкевич Я. Р. Українська Бопланіана [Електронний ресурс]: URL: <http://izbornyk.org.ua/boplan/bop03.htm> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3824. Думка думкою. Меч мечем. Легія українських націоналістів [Електронний ресурс]: URL: <http://dontsov-nic.com.ua/dumka-dumkoju-mech-mechem-lehiya-ukrajinskyh-natsionalistiv> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3825. Закон про державну мову в Українській Народній Республіці. Ухвалений Радою народних міністрів 1 січня 1919 року. Друкований примірник [Електронний ресурс]: URL: https://constituanta.blogspot.com/2012/08/1919_28.html (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3826. Ігнатуша О. Чехівський Микола Мусійович [Електронний ресурс]: URL: history.franko.lviv.ua/IIIch.htm (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3827. «Іржик». Кат українських націоналістів Вірзінг Вільгельм (Віллі) [Електронний ресурс]: URL: <http://forum.milua.org/viewtopic.php?f=8&t=17428> 23 травня 2013 р. (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3828. Історія кафедри [Електронний ресурс]: URL: www.ff.unipo.sk/ku/index.php (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3829. Історія України [Електронний ресурс]: URL: www.repetitor.ua/res/file/books/.../istoria_ukraini_turchenko_profil.pdf (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3830. Карпатика нашої країни: до 70-річчя від дня народження педагога, історика, літературознавця Любиці Баботи [Електронний ресурс]: URL: <http://www.biblioteka.uz.ua/vistavka/?presentation=60> (дата звернення: 03.09.2014). Назва з екрану.

3831. Кафедрі україністики Пряшівського університету виповнилося 60 років [Електронний ресурс]: URL: <https://zakarpattia.net.ua/Special/110261-Kafedri-ukrainistyky-Priashivskoho-universytetu-vypovnylosia-60-rokiv-FOTO> (дата звернення: 17.05.2013). Назва з екрану.

3832. Легія українських націоналістів [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Легія_українських_націоналістів (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3833. Любиця Бабота про життя і творчість несправедливо забутого письменника вченого і публіциста Юрія Жатковича [Електронний ресурс]: URL: www.svoboda-news.com/arxiv/pdf/1990/Svoboda-1990-226.pdf (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3834. Мапи Кам'янця-Подільського [Електронний ресурс]: URL: https://k-p.net.ua/istoriya_kamyantca/istoriya/1565-mapi-kamyantsya-podliskogo.html (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3835. Мірчук Петро. Нарис історії Організації українських націоналістів. Т. 1: 1920–1939 / за редакцією Степана Ленкавського. Мюнхен; Лондон; Нью-Йорк: Українське видавництво, 1968. IV частина: проти червоного окупанта. Харківський процес проти СВУ і СУМ в 1930 році [Електронний ресурс]: URL: lib.oun-ura.org.ua/narys_oun/part_4.html (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3836. Місто народної творчості. Косів Івано-Франківської області вважається столицею народної творчості Гуцульщини [Електронний ресурс]:

URL: hm.20minut.ua/news/144336 (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3837. Мушинка Микола. Закарпатська Україна вшанувала 100-річчя Зореслава [Електронний ресурс]: URL: ukrslovo.net/ukrainian.../6139.html (дата звернення: 22.01.2010). Назва з екрану.

3838. Надмогильний пам'ятник на могилі Володимира Січинського і Михайлини Орісік [Електронний ресурс] <https://commons.wikimedia.org/wiki/> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3839. Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького [Електронний ресурс]: URL: http://www.histans.com/index.php?termin=Natsionalnyj_Lvovi (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3840. Нестер Карина. Михайлина Орісік активна діячка Подільської «Просвіти» [Електронний режим]. *Доля жінки в історії Хмельниччини ХХ–ХХІ століть*. URL: <http://asyan.org/potra/%/main.html> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3841. Особистість [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Особистість> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3842. Особистість в історії [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Особистість_в_історії (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3843. Пеленська Оксана. Музей визвольної боротьби України в Празі [Електронний ресурс]: URL: <http://www.ukrajinci.cz/ua/diaspora-cr/detail> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3844. Пеленська Оксана. Фотовиставку розсекречених архівних документів про Голодомор в Україні відкрили на Словаччині [Електронний ресурс]: URL: memorial.kiev.ua/content/view/453/71 (дата звернення: 22.11.2007). Назва з екрану.

3845. Покровська церква (Сутківці) [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Покровська_церква_\(Сутківці\)](http://uk.wikipedia.org/wiki/Покровська_церква_(Сутківці)) (дата звернення: 15.04.2013). Назва з екрану.

3846. Полторак Володимир. Калина над морем. Минуло 100 років від заснування Українського клубу в Одесі [Електронний ресурс]: URL: <http://tyzhden.ua/Publication/3622> (дата звернення: 11.06.2010). Назва з екрану.

3847. Рід (значення) [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Рід_\(значення\)](http://uk.wikipedia.org/wiki/Рід_(значення)) (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3848. Рог Віктор. Життя для України [Електронний ресурс]: URL: chtyvo.org.ua/.../Zhyttia_dlia_Ukrainy.txt (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3849. Роксолани [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Роксолани> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3850. Світлій пам'яті Маргарети Баботи [Електронний ресурс]: URL: <http://zakarpattia.net.ua/News/34886-SVITLII-PAM%E2%80%99IATI-MARHARYTU-BABOTY> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3851. Світова федерація українських жіночих організацій [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Світова_федерація_українських_жіночих_організацій (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3852. Середня доба. Століття XIV–XV. Оборонні церкви [Електронний ресурс]: URL: <http://litopys.org.ua/krypcult/krcult37.htm> (дата звернення: 15.04.2013). Назва з екрану.

3853. Сім'я [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Сім'я> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3854. Січинський Володимир Юхимович [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL:

http://uk.wikipedia.org/wiki/Січинський_Володимир_Юхимович (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3855. Склад хору (що виїхав з України) в 1919 р. [Електронний ресурс]: URL: www.pisni.org.ua/articles/190.html (дата звернення: 17.03.2013). Назва з екрану.

3856. Склад хору на Польщу (виїхав з Чехії) в 1920 р. [Електронний ресурс]: URL: www.pisni.org.ua/articles/190.html (дата звернення: 17.03.2013). Назва з екрану.

3857. Скрипка Тамара. Архів ім. Дмитра Антоновича Української вільної академії наук у США [Електронний ресурс]: URL: uvan.plast-passaic.org/?page_id=50 (дата звернення: 01.09.2012). Назва з екрану.

3858. Спорідненість [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Спорідненість> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3859. Старенький Ігор. Кам'янецький архітектор, графік та мистецтвознавець [Електронний ресурс]: URL: <http://klyuch.com.ua/articles/history/kamyanetskyu-arkhitektor-grafik-ta-mystetstvoznaveets> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3860. Стряпко І. О. Товариство «Просвіта» в культурному житті Закарпаття 20–30 рр. ХХ ст. [Електронний ресурс]: URL: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N133-134/N133p143-148.pdf (дата звернення: 17.03.2013). Назва з екрану.

3861. Тетеріна-Блохін Дарина. Незалежна асоціація дослідників советської теорії і практики в національних проблемах. Ю. Бойко-Блохін – засновник незалежної асоціації [Електронний ресурс]: URL: <http://archive.nndiuv.org.ua/text.html?> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3862. Товариство українських інженерів Америки [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL:

http://uk.wikipedia.org/wiki/Товариство_українських_інженерів_Амери́ки
(дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3863. Товариство українських правників [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Товариство_українських_правників (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3864. Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Упор. С. В. Ульяновська; Вст. ст. І. М. Дзюби; Перед. слово М. Антоновича; Додатки С. В. Ульяновської, В. І. Ульяновського [Електронний режим]: URL:<http://litopys.org.ua/cultur/cult25.htm> (дата звернення: 02.03.2017). Назва з екрану.

3865. Українська республіканська капела [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_республіканська_капела (дата звернення: 17.03.2013). Назва з екрану.

3866. Українська соціал-демократична робітничка партія [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_соціал-демократична_робітничка_партія (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3867. Українське товариство прихильників книги в Празі [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Українське_товариство_прихильників_книги_в_Празі (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3868. Український літературно-мистецький клуб / Ukrainian Art & Literary Club of New York. t: (212)260-4490 [Електронний ресурс]: URL: <http://ukrartlitclub.com> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3869. Український народний союз [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Український_народний_союз (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3870. Український робітничий університет у Празі (1927–1931 рр.) [Електронний ресурс]: URL: <http://vuzlib.com/content/view> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3871. Українцю Миколі Мушинці присуджено Міжнародну літературну премію «Corona Carpathica» 2006-03-22 [Електронний ресурс]: URL: ua-reporter.com/uk/novosti/15979 (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3872. Фонди та колекції МЕХП ІН НАН України. Графіка. Сайт Інституту народознавства НАН України [Електронний ресурс]: URL: http://ethnology.lviv.ua/ua/59/fondy_ta_kolektsi%D1%97.html (дата звернення: 23.10.2018). Назва з екрану.

3873. Хроніка українознавчих заходів у Нью-Йорку. 26-та українознавча конференція в Урбана-Шампейн [Електронний ресурс]: URL: www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3874. Церква Покрови Пресвятої Богородиці [Електронний ресурс]: URL: <http://ukrainianplaces.com/tegi/volodimir-sichinskiy> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3875. Церква Пресвятої Трійці УГКЦ (Львів) [Електронний ресурс]: URL: <http://www.lvivcenter.org/uk/uid/picture/?> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3876. Цілісність українського культурного простору: культура діаспори [Електронний ресурс]: URL: www.info-library.com.ua/books-text-1165.html (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3877. Чепелик Віктор. Петербурзька громада ентузіастів українського архітектурного стилю [Електронний ресурс] / Український архітектурний модерн. URL: http://alyoshin.ru/Files/publika/4enelik/4enelik_09.html (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3878. Чехівський Володимир Мусійович [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL:

http://uk.wikipedia.org/wiki/Чехівський_Володимир_Мусійович (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3879. Чехівський Микола Мусійович [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Чехівський_Микола_Мусійович (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3880. Чуприна-Чехівський Олекса [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Чуприна-Чехівський_Олекса (дата звернення: 17.03.2013). Назва з екрану.

3881. Шандор Вікентій [Електронний ресурс] / Вікіпедія. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Шандор_Вікентій (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

3882. Шмагало Роман. Українська графіка і мистецька освіта першої третини ХХ століття [Електронний ресурс]: URL: www.nbu.gov.ua/portal/ (дата звернення: 02.03.2007). Назва з екрану.

3883. Штефаньо Оксана. В'язень Ковнерівських таборів Маргарета Бабота перед смертю марила Закарпаттям [Електронний ресурс]: URL: <https://ua-reporter.com/uk/content/vyazen-kovnerivskyh-taboriv-margareta-babota-pered-smertyu-maryla-zakarpattyam> (дата звернення: 01.03.2018). Назва з екрану.

3884. XI Світовий конгрес українців відбудеться 24–26 листопада 2018 р. у Києві [Електронний ресурс]: URL: <http://ukrainianworldcongress.org/news.php/ua> (дата звернення: 08.08.2018).

Назва з екрану.

3885. 19 липня 1876 р. народився Володимир Чехівський [Електронний ресурс]: URL: <http://www.gazeta-misto.te.ua/119076/> (дата звернення: 08.08.2018). Назва з екрану.

ДОДАТКИ

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

*Публікації, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації**Монографія*

1. Трембіцький А. М. Родинна династія Січінських-Чехівських-Січинських-Шандорів: просопографічний портрет (XVIII–XXI ст.): монографія / [наук. ред. – проф. О. М. Завальнюк]. Хмельницький: ФОП Стрихар А. М., 2019, 850 с.

Рецензії: Alexander Grigorenko. Review on Anatoly Trembitsky monography: Family dynasty of Sitsinsky-Chekhivski-Sichinski-Shandorov: prospographic portrait (XVIII–XXI century): a monograph. Khmelnytsky: FOP Strihar A. M., 2019. 850 p. *Scientife development, advanced technologies, innovations* [матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції]. Nemoros s.r.o., Prague, 2019. S. 10–16.

Григоренко Олександр. Рецензія на монографію: Родинна династія Січінських-Чехівських-Січинських-Шандорів: просопографічний портрет (XVIII–XXI ст.): монографія / [наук. ред. проф. О. М. Завальнюк]. Хмельницький : ФОП Стрихар А. М., 2019, 850 с. *Гілея: науковий вісник*. Київ: Вид-во «Гілея», 2019. Вип. 144 (№ 5). Ч. 1. Історичні науки. С. 158–161.

Мушинка Микола. Рецензія на монографію: Родинна династія Січінських-Чехівських-Січинських-Шандорів: просопографічний портрет (XVIII–XXI ст.): монографія / наук. ред. – проф. О. М. Завальнюк. Хмельницький: ФОП Стрихар А. М., 2019, 850 с. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / головний редактор Іван Зуляк. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. Вип. 1. С. 223–225.*

Публікації у зарубіжних виданнях і виданнях, уведених до міжнародних наукометричних баз

2. Трембіцький А. М. Микола Мушинка – дослідник славної родини Січинських. *Дукля: журнал Спілки українських письменників Словаччини (Пряшів)*, 2003. № 1. С. 42–46.
3. Трембіцький А. М. Поділля і Пряшівщина – від Федора Коріатовича до Євфимія Січинського та Володимира Січинського. *Дукля: журнал Спілки українських письменників Словаччини (Пряшів)*, 2003. № 5. С. 65–76.
4. Trembitsky Anatolij. Osobní a individuální svět Jaroslava Sičinského. *Modern Science – Moderní věda*. Praha. Česká republika, Nemoros. 2018. № 2. С. 133–139.
5. Trembitsky Anatolij. Osobní a individuální potenciál Margaret Baboty. *Modern Science – Moderní věda*. Praha. Česká republika, Nemoros. 2018. № 3. С. 124–129.
6. Trembitsky Anatolij. Osobní a individuální potenciál Ljubica Bobota. *Modern Science – Moderní věda*. Praha. Česká republika, Nemoros. 2018. № 4. С. 140–145.
7. Trembitsky Anatolij, Volodymyr Kotzук. Osobní a zvláštní svět Vincent Šándora. *Modern Science – Moderní věda*. Praha (Česká republika), Nemoros. 2018. № 5. С. 125–129.

Статті у наукових фахових виданнях

8. Трембіцький А. М. Внесок членів родини Січинських-Чехівських-Січинських-Шандорів у творення українознавчих енциклопедично-довідкових видань. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2017. Т. 24: Присвячено 100-річчю подій Української революції 1917–1921 років. С. 411–435.
9. Трембіцький А. М. Володимир Січинський про переклад Біблії Іваном Огієнком. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник: серія історична та філологічна* [редкол: О. М. Завальнюк (гол. ред.), Є. І. Сохацька

(від. ред.)]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. Вип. VII. С. 286–292.

10. Трембіцький А. М. Володимир Чехівський – державний і громадсько-просвітницький діяч (до 130-річчя з дня народження). *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2006. Т. 8: Матеріали круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі». С. 184–204.

11. Трембіцький А. М. До проблеми створення колективної біографії родини Січінських-Чехівських-Січинських-Шандор. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія: Збірник наукових праць / [за заг. ред. проф. П. С. Григорчука]. Вінниця, 2010. Вип. 18. С. 247–254.

12. Трембіцький А. М. Екслібриси подільської родини Січінських-Січинських. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. Т. 9: Матеріали п'ятого круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі». С. 380–392.

13. Трембіцький А. М. Енциклопедична діяльність Володимира Січинського. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія: Збірник наукових праць / [за заг. ред. проф. П. С. Григорчука]. Вінниця, 2007. Вип. 12. С. 244–248.

14. Трембіцький А. М. Євфимій Січінський і Володимир Січинський – дослідники українського гончарства, кераміки та порцеляни. *Красзнавство: науковий журнал*. Київ, 2006. № 1–4. С. 45–49.

15. Трембіцький А. М. Євфимій Січінський: життя віддане науці (до 150-річчя від дня народження). *Археологія*. Київ, 2009. № 4. С. 76–78.

16. Трембіцький А. М. Життєві шляхи і педагогічна діяльність Володимира Чехівського. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія:

Збірник наукових праць / [за заг. ред. проф. П. С. Григорчука]. Вінниця, 2008. Вип. 13. С. 48–51.

17. Трембіцький А. М. Історик Української автокефальної православної церкви – Олена Чехівська (Сіцинська). *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2010. Т. 15: Присвячено 65-річчю Великої Перемоги. С. 228–247.

18. Трембіцький А. М. Історія Поділля та музеєзнавство в епістолярній спадщині відомих істориків України Є. Сіцинського, Д. Яворницького, М. Рудинського. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2011. Т. 18: Матеріали круглого столу «Освіта, культура і просвітницький рух на Поділлі», 22 жовтня 2011 р. С. 580–587.

19. Трембіцький А. М. Мистецька діяльність Василя Тропініна в дослідженнях Є. Сіцинського та К. Широцького. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. Т. 11: Матеріали сьомого круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі. Присвячено 90-річчю Кам'янець-Подільського національного університету». С. 385–392.

20. Трембіцький А. М. Напрями релігійно-богословської діяльності членів родини Сіцинських-Січинських: проблеми наукової розробки. *Наукові записки*. Збірник праць молодих вчених та аспірантів Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України. Київ-Хмельницький: ХмЦНТЕІ, 2008. Т. 17. С. 244–285.

21. Трембіцький А. М. Науково-богословська діяльність Володимира Чехівського. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. Т. 13: Присвячено 90-річчю Кам'янецької доби УНР. С. 199–213.

22. Трембіцький А. М. Науково-освітня діяльність Володимира Чехівського. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія: Збірник

наукових праць / [за заг. ред. проф. П. С. Григорчука]. Вінниця, 2009. Вип. 16. С. 39–49.

23. Трембіцький А. М. Освітньо-педагогічна діяльність Володимира Чехівського. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. Т. 12: Матеріали восьмого круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі. Присвячено 90-річчю Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка». С. 312–333.

24. Трембіцький А. М. Перебіг життя та освітньої діяльності Володимира Чехівського (за матеріалами Державного архіву Вінницької області). *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Історичні науки / [редкол.: В. С. Степанков (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. Вип. 3: До 20-річчя кафедри історії України. С. 348–353.

25. Трембіцький А. М. Подоляни в еміграційному українському мистецькому середовищі (20-ті – 80-ті рр. ХХ століття). *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Історичні науки / [редкол.: В. С. Степанков (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2009. Вип. 2. С. 208–221.

26. Трембіцький А. М. Просопографічний портрет родини Січінських-Січинських за матеріалами родинного архіву Ярослава Січинського. *Наукові записки*. Збірник праць молодих вчених та аспірантів Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України. Київ-Хмельницький, 2006. Т. 14. С. 321–348.

27. Трембіцький А. М. Родина Січінських-Січинських та Українське історико-філологічне товариство в Празі (1923–1945 рр.). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки*. Острог: РВВ Національного університету «Острозька академія», 2008. Вип. 11. С. 301–326.

28. Трембіцький А. М. Родина Чехівських в українському історико-культурному просторі. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2010. Т. 16: Матеріали круглого столу «Освіта, культура і просвітницький рух на Поділлі», 22 жовтня 2010 року. С. 248–263.

29. Трембіцький А. М. Співпраця Михайла Грушевського і членів родини Сіцинських-Січинських на мистецтвознавчій ниві. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Історичні науки. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2010. Т. 20: на пошану професора І. В. Рибачака. С. 120–127.

30. Трембіцький А. М. Часопис «Нотатки з мистецтва» (Філадельфія) Об'єднання мистців українців в Америці про життєві шляхи і творчу діяльність мистців-подолян. *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2014. Т. 21: Присвячено 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка. С. 234–256.

31. Трембіцький А. М. Члени відомих українських родин Сіцинських-Чехівських-Січинських-Шандорів і Солухи-Приходьків-Герасименка-Філя в Українській республіканській капелі (березень 1919 – липень 1920). *Освіта, наука і культура на Поділлі*. Зб. наукових праць. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2013. Т. 20: 95-річчю заснування Кам'янець-Подільського державного українського університету присвячується. С. 175–210.

32. Трембіцький А. М., Трембіцький А. А. Діяльність Українського клубу в Кам'янці-Подільському (1919–1920 рр.). *Освіта, наука і культура на Поділлі: збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. Т. 14. С. 122–146.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

33. Трембіцький А. М. Бібліотекознавча діяльність родини Сіцинських-Січинських. *Бібліотека в контексті світової культури, науки, інформації*.

Мат. Всеукр. наук.-прак. конф. / [Вінниц. ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва]. Вінниця, 2007. С. 127–135.

34. Трембіцький А. М. Володимир Чехівський – голова уряду Директорії. *Формування та діяльність українських національних урядів періоду Української революції 1917–1921 рр.* Мат. Всеукраїнської наукової конференції. Кам'янець-Подільський, 6–7 грудня 2007 р. / [ред. кол.: Смолій В. А. (спів гол.), Завальнюк О. М. (спів гол.), Реєнт О. П. та ін.]. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. С. 249–268.

35. Трембіцький А. М. Володимир Чехівський – науковець і богослов. *Духовні витоки Поділля: науковці в історії краю: матеріали V всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 23 квітня 2015 р.).* Хмельницький : ХГПА, 2015. С. 364–370.

36. Трембіцький А. М. Історія Волині в дослідженнях членів родини Січінських-Січинських. *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Олександр Цинкаловський і край.* Наук. зб. Матеріали XXVII Міжнародної наукової історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 1020 річниці від першої писемної згадки про Володимир та 110-річчю від дня народження О. Цинкаловського, м. Володимир-Волинський, 22 лютого 2008 р. Луцьк: Пульс, 2008. Вип. 27. С. 275–281.

37. Трембіцький А. М. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст. у працях Володимира Січинського. *Берестецька битва в історії України.* Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 360-річчю Берестецької битви / [упоряд. Л. Гарбуз, О. Борисюк]. Рівне, 2011. С. 145–152.

38. Трембіцький А. М. Новознайдена рукописна праця Володимира Січинського «Наукові дослідження над українським мистецтвом». *Ukrajinskévýtvarne umění v meziválečném Československu: k 80. výročí založení Ukrajinského studia výtvarných umění v Praze: sborník příspěvků z mezinárodní konference..., pořádané Slovanskou knihovnou, Českou asociací ukrajinistů, Ukrajinskou iniciativou v České republice a Velvyslanectvím Ukrajiny v České*

republice 12.–14. listopadu 2003 v Praze. 1 vyd. Praha: Narodni knihovna ČR – Slovanska knihovna, 2005. С. 267–280.

39. Трембіцький А. М. Олена Чехівська (Січінська) і Українська автокефальна православна церква. *Релігійне життя Поділля: минуле і сучасне*. Мат. Всеукраїнської науково-теоретичної конф. До 1020-ліття хрещення Русі та 250-річчя Вінницького кафедрального Спасо-Преображенського собору. Вінниця, 2008. С. 200–213.

40. Трембіцький А. М. Празький період діяльності Володимира Січинського – засновника та активного діяча Музею визвольної боротьби України (1925–1943). *Muzeum osvobozenéckého boje Ukrajiny: k 80. výročí založení : sborník příspěvků z konference : (Praha, 12.–14. října 2005) / [sestavila Dagmar Petišková. 1. vyd.]*. Praha: Narodni knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2006. С. 221–236.

41. Трембіцький А. М. Сутковецкая церковь-замок в работах Евфимия Сицинского и Владимира Сичинского. *Замкі, палацы і сядзібы ў кантэксце еўрапейскай культуры, зборнік навуковых артыкулаў / [Мін-ва к-ры Рэсп. Беларусь, Установа «Музей «Замкавы комплекс «Мір»»; рэдкал.: В. М. Папко [і інш.]. Мінск : Медысонт, 2013. С. 213–223.*

42. Трембіцький А. М. Ставлення творця нації Тараса Шевченка до Богдана Хмельницького як національного провідника. *VII Міжнародний конгрес українців. Історія. Політологія. Філософія. Збірник наукових статей / [голов. ред. Г. Скрипник ; НАН України ; МАУ ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського]*. Київ, 2017. С. 299–309.

43. Трембіцький А. М. Шевченкознавчі дослідження Євфимія Січінського та Володимира Січинського. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005. Вип. 9: За матеріалами міжнародної конференції, присвяченої 190-й річниці з дня народження Т. Г. Шевченка (17–18 травня 2004 року). С. 289–301.

*Публікації, які додатково відображають наукові результати
дисертації*

44. Трембіцький А. М. Володимир Січинський – дослідник і творець української сакральної архітектури. *Історія релігій в Україні*. Науковий щорічник. 2005 рік. Львів: «Логос», 2005. Кн. II. С. 796–804.

45. Трембіцький А. М. Володимир Січинський – дослідник українського граверства. *Бердичів древній і вічно молодий: науковий збірник «Велика Волинь»*: Праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині / [голов. ред. М. Ю. Костриця]. Житомир: Косенко, 2005. Т. 32. С. 272–277.

46. Трембіцький А. М. Замок і Сутковецька Свято-Покровська церква-фортеця XV ст. у працях Є. Січинського та В. Січинського. *Стародавній Меджибіж в історико-культурній спадщині України*: науковий вісник з проблем регіональної історії та пам'яткознавства (Науковий вісник «Межибіж» – 1'2013). Хмельницький : ІРД, 2013. Ч. 2. С. 262–284.

47. Трембіцький А. М. Історія волинської порцеляни кінця XVIII – початку XX ст. у працях Володимира Січинського. *Музейна справа на Житомищині: історія, досвід, проблеми: науковий збірник «Велика Волинь»*: Праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині / [гол. ред. М. Ю. Костриця]. Житомир: Косенко, 2005. Т. 33. С. 225–233.

48. Трембіцький А. М. Музеезнавча діяльність членів родини Січинських-Січинських. *Літопис Хмельниччини–2007*: краєзнавчий зб. Хмельницький. 2007. С. 40–61.

49. Трембіцький А. М. Науковець і богослов Володимир Чехівський. *Історія релігій в Україні*: науковий щорічник / [упор. О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич]. Львів: Львівський музей історії релігії; вид-во «Логос», 2010. Кн. I. С. 803–810.

50. Трембіцький А. М. Науково-богословська спадщина Володимира Чехівського. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Наукова бібліотека: редкол.:

О. М. Завальнюк (голова), В. С. Прокопчук (відп. ред.) [та ін.]. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. С. 74–86.

51. Трембіцький А. М. Острозька академія у працях Володимира Січинського. *Острозький краєзнавчий збірник* / [Державний історико-культурний заповідник м. Острога; Острозьке науково-краєзнавче товариство «Спадщина» імені князів Острозьких]. Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2012. Вип. 5. С. 475–483.

52. Трембіцький А. М. Родинний архів – складова ретроспективних матеріалів життєпису родини Січинських-Січинських. *Вісник Державного архіву Хмельницької області «Подільська старина»*. Хмельницький : ФОП Стрихар А. М., 2017. № 1 (1). С. 297–303.

53. Трембіцький А. М. Садиба Григорія Галагана у Лебединцях – пам'ятка доби розквіту української архітектури та парко-будівничого мистецтва ХІХ ст. *Маєток: науково-краєзнавчий збірник ДІКЗ «Самчики»*. Самчики, 2015. С. 249–269.

54. Трембіцький А. М. Участь членів родини Січинських-Чехівських-Січинських-Шандорів у протестних акціях з нагоди річниць голодової облоги України. *Музей пам'яті жертв Голодомору на Хмельниччині 1932–1933 років (до 5-річчя від дня створення)* / [упоряд. і передм. А. М. Трембіцький]. Хмельницький : ІРД, 2013. С. 201–205.

55. Трембіцький А. М. Члени відомих родин Січинських-Приходьків в Українській республіканській капелі (березень 1919 – липень 1920 рр.). *Історія, культура та освіта: християнський вимір* (до 20-річчя заснування Хмельницького інституту МАУП): зб. наук. пр. Хмельницького ін-ту МАУП. Хмельницький : Вид-во ХІ МАУП, 2016. Вип. 6. С. 312–371.

МИХАЙЛИНА ОРИСИК - СІЧИНСЬКА

ХРОНОЛОГІЧНО ЗІСТАВЛЕНІ ВІДОМОСТІ ПРО МОЮ МАМУ
ЗІСТАВИВ СИН ЯРОСЛАВ СІЧИНСЬКИЙ 2012 Р., США

- 1895-11-09 : народжена в м. Львів. Мама дівоче прізвище :
Анастасія Бонковська.
Було ще дві сестри: Зоня та Марійка.
- 1913 ? : Закінчила Учитильську Семінарію.
- ? : Членка першого жіночого відділу Січових
Стрільців.
- ? : Говернентка для двох хлопчиків, синів - украї-
нець, офіцер російської армії, вдовець- який
хотів виховувати синів в українському дусі, в
м. Винниця.
- ? : Секретарка Віктора Приходька в Подільському
Земстві в м. Кам'янець-Подільський.
- ? : Познакомилася з Володимиром Січинським на
одній вечорниці - які улаштувала "Просвіта"
- 1919- : Виїжджає з Державною Капелою як хористка-
сопрано на турне по Європі. Вол.Січ. теж виїзд-
жає як курієр хору.
- 1920-07-21 : Взяла шлюб з Вол. Січ. в м. Берлін
- 1920 : Повертаються, як вже подружжя, назад до К.-П.
але не на довго.
- 1920- : Виїжджають перед приходом большевиків до
Галичини - і осіли в м. Львів.
- 1921-08-13 : Народилася донька Оксана у Львові.
- 1923 : Переїжджають до Чехословаччини - де життя для
емігрантів було більш можливе.
- 1924-08-02 : Народився син Ярослав в м. Прага
та проживають в м. Добржіховіце (Dobrichovice),
на південь від Праги.
- 1931-осінь : Переїжджає з родиною до сусіднього містечка :
Ржевнице (Revnice) - де існувала Українська
Реальна Гімназія, до якої вписують в 1932 р.

ст. 2 із 6

доньку Оксану.

Бере участь як хористка - сопрано в Академічному Хорі під дир. п. Щуровської. Доїжджаючи потягом пильно на співанки до Праги.

1938-осінь : Родина переїздить до Праги (Praha) бо Укр. Гімназія вже в осени 1937 р. переїхала до м. Модржани (Modrany) коло Праги. Тим більше, що син Ярослав доїжджав теж денно потягом до Праги, до чеської Реальної Школи. В Празі, окрім хору, ще включається до УЖАС- у (Український Жіночий Академічний Союз) Де жінки академіків створили їдальню - і фізично там працювали, щоби дати можливість за дешеву ціну добре зісти , домашні українські страви. Їдальньою користувалися не лише професура чи студенти - але всі охочі. Життя української громади в Празі було дуже активне. Вищі школи, студії, концерти, академії, забави, тощо.

1945-05-04 : Перед приходом Червоної Армії (1945-05-09) - та чеським повстанням (1945-05-05), покидає Прагу з чоловіком та донькою в напрямку на Захід - потяг мав їх завезти до м. Пльзень - але став в м. Рокицани (Rokycany), перед м. Пльзень - і треба було десь приміститися - там знайшли кімнату - та мали рішити, що далі робити. Коло хати був маленький потічок - а запотічком два дні пізніше запримітили танки американської армії -та заспокоїлися, що територія занята американцями. Одного вечора як пішли спати - чують якусь метішню за стінкою і чують голоси російською мовою - довго не думали, зібралися, та вночі, тишком-нишком перейшли потічок де стояла амер. армія. - та добралися до табору для біженців в м. Пльзень (Plzen). Ген. Паттон визволив м. Пльзень в неділю 8:00 рано 6-го квітня 1945 р. від німців.

ст.3 із 6

- Син Ярослав був вивезений на примусову роботу до Німеччини вже раніше (1944-08-08).
- ? : Американські власті вивозять біженців з табору з Чехії на захід - до Баварії (Амер. Зона Німеччини.)
- 1945-10- : Син Ярослав, по довгих розшуках, віднайшов родичів в маленькій місцевості (Burgoberbach) недалеко м. Ansbach, та зустрівся з родиною, в день коли сестра Оксана мала заручини. Всі
- 1945-12- : переїжджають до м. Ansbach, де Оксана виходить заміж за Др. Вікентія Шандора (1945-12-18).
- 1946-01- : Умови на приватці не були легкими - тоді Січинські (Володимир, Михайлина та Ярослав) були змушені переїхати до українського табору біженців "Д.П." в м. Ashaffenburg, Bavaria, US Zone. Шандорі (Вікентій та Оксана) поїхали до м. Frankfurt am Main на приватне помешкання де 1946-09-26 06:50 народився перший внук М.О.С. - Іван Шандор.
- Табір "D.P. Camp Lagarde" в м. Ашаффенбург був вигідно розположений - близько до Франкфурта, де жила донька Оксана з чоловіком та сином Іваном. І м. Дармштадт, де син Ярослав записався на студії архітектури (Technische Hochschule Darmstadt) - спочатку доїздив щоденно потягом а пізніше собі знайшов кімнату і стало легше і мав більше часу на студії. Кінець 1948- початок 1949 табір в "Lagarde" треба було звільнити для американських військ - і треба було переїхати до сусідного табору " Artelerie "- звідки Січинські (Володимир, Михайлина та Ярослав) в лютому вже виїжджають до переходового табору " IRO " в м. Schweinfurt - для перевірки - для виїзду до США. Після перевірки - 31-го березня 1949 р. переїжджають до остаточного табору в м. Bremen-Vegesack - звідки 15-го квітня 1949 р.

ст. 4 із 6

їдуть потягом до пристані в м. Bremenhaven і навантажуються на амер. військовий транспортний корабель :

S. S. General Langfitt - та відпливають до США.

1949-04-26 : Причалили до порту New York City - де на них чекали : Оксана та Вікентій Шандорі - і завезли до свого помешкання в м. Elizabeth, N.J.

1949- : Син Яросла знайшов собі першу працю ще в м. Елізабет - прасував мужиські сорочки в маленькому підприємстві. Опісля (завдяки інж. американця укр. походження) у фабриці в м. Paterson, N.J.) спочатку жив сам в нанатій кімнаті над барою (власителі були теж американці укр. походження.

Опісля стягнув своїх батьків - де ми наняли кімнату у вдови теж американки укр. походження - і опісля стягнули Шандорів до Патерсону - і вже тоді наняли помешкання - особисто кожна родина собі - на вул. : East 25th Street, Paterson, N.J. Це було на другому поверсі - одно коло другого зі спільним бальконом - де було лише низеньке поруччя - яке можна було легко переступити і нетреба було виходити на вулицю, щоби відвідати оден другого. Над бальконом був ще дах такщо можна було посидіти навіть як ляв дощ. Помекання були вигідні (після довгої скитальщини - та були всі разом.) Тут М.О.С. знаходить працю - шиє на швейній машині. Робота була виснажуюча - бо чим більше виготовиш - то ліпше заробиш. Вікентій доїжджає до Нью Йорку - працює в П. А.У.К. (Пан Американський Український Конгрес). сестра Оксана пильнує сина Івана. В. С. працює науково на ниві укр.культури.

1951-07-07 : Син Ярослав жениться з Ніною, родом з Кам'янця Подільського - та покидає родинне гніздо і переїжджає до нанятого помешкання в м.

Нью Йорк.

- 1952-05-21 : Родився Богдан Шандор (другий внук М.О.С.)
- 1957-03-15 : Родився Андрій Ярославувич (третій внук М.О.С.)
- 1961- : Недуга (артеріосклероз) виявляється у чоловіка Володимира - і треба було доглядати в хаті до якої спровадили шпитальне ліжко. Багато допомагала донька Оксана - навіть син з невісткою - приїзджали щоби викупати у ванні. 10 місяців В.С. страждав.
- 1962-06-25 : В.С. помер в шпиталі - до якого завезли тиждень перед смертю - бо неміг вже навіть напитися води за допомогою соломки.
- 1963 ? Шандорі рішили купити дім на 360 15-th Ave. буде жити з ними (маючи окреме помешкання) і таким способом допоможе сплачувати пожичку. М,О.С. покидає працю у фабриці та улаштовується в шпиталі в кухні у відділі розподілення їжі для пацієнтів які є на спеціальній дієті. На 81 році свого життя пішла щойно на пенсію.
- 1970-07-02 : Ціла родина зустрічає на летовищі в Ньюарк, Н. Дж. прилету Івана Шандора з війни в В'єтнамі в ранзі лейтенанта першої ранги.
- 1975-06-15 Богдан Шандор (молодший внук М.О.С бере шлюб з : Марія (Муся) Кочержук.
- 1979-10-20 : народилася їм донечка : Христина Романа Богданівна а в
- 1982-11-11 : син Александер Вікентій Богданович.
- 1980 ? Шандорі купують маленьку хатину в м. Едісон, Н. Дж. близько місцевості де проживає син Богдан з родиною.
М.О.С. рішила переїхати до Філядельфії до українського будинку для старших віком - щоби мати своє товариство і не бути самотною в хаті, як дітей нема - бо пішли на роботу, та де прожила аж до смерти.
- 1987-02-14 : Внук Іван Шандор бере шлюб з Лідєю Бойдуй - і М.О.С. навіть танцює на весіллі з внуком .
Мають троє дітей : Микола (Коля), Марія (Міка),

ст. 6 із 6

та Григорій (Грицько).

М.О.С. любила жити в будинку для старших віком, який називався : ВОЗНЕСІННЯ - мала там своїх подруг - брала активну участь у виготовленні кераміки з укр. зорами - їздили собі пані на закупи чи концерти чи до кіна. Була теж "офіційним фототографом" - любила з залюбки фотографувати - навіть були її фото виставлені в залі Вознесіння.

У Вознесінні мала мале але все що потрібне для життя. Помешкання мало маленький передпокій, маленьку кухню. вітальню зі столом до їжі, спальню з роздягальною та лазничкою.

Діти (Оксана, Ярослав) та внук Іван часто відвідували. Все було гаразд поки не стало вже сил коло себе дбати. Тоді донька приїжджала на декілька днів, щоби допомогти а то і син приїжджав на декілька днів, щоби поприбирати, чи піти на закупи потрібного. Це не було їм легко - синові було легше бо їхав своїм авто (три години) а донці було далеко тяжче - бо мусіла їхати автобусом і то з декількома пересядками.

1989-06-11 : не стало М.О.С.

1989-06-22 : похована на цвинтарі св. Андрія в С. Бавнд Брук коло мужа Володимира Ю. Січинського.

2012-04-01 : Вище подані інформації склав - син Ярослав. Як будуть якісь зміни чи поправки - дам знати. Пересилаю лише для загальної інформації.

РОДОВІД о. ЙОСИПА СІЧИНСЬКОГО ст. 3 із 3

Продовження

4

о. Прот. ЮХИМ СІЧИНСЬКИЙ (СІЦІНСЬКИЙ)

* **1859-XII-0**   де: с. Мазники
 Жив.: с. Мазники, Бахмут, Київ, К.-П.
 + **1937-XII-07**   де: К.-П.
 Цв: Руські Фільварки   де: К.-П.

МАРІЯ СТЕПАНІВНА ТЛУСТОВСЬКА

* **1868-X-27**   де: К.-П.
 Жилас: К.-П., Бахмут, К.-П.
 + **1923-V-31**   де: К.-П.
 Цв: Руські-Фільварки   де: К.-П.

Дивись: "Родовід о. Прот. Юхима Січинського"

5

ОЛЕКСАНДРА СІЧИНСЬКА

*   де: с. Мазники
 Жила: / у Колінських/ в Оринин, Одеса,
 +   де: Одеса
 Цв:

о. ПАВЛО ЖДАНОВ

*   де:
 Жив:
 +   де:
 Цв: в с. Мазники коло дер. Церкви

Дивись: "Родовід о. Павла Жданова"

6

ЮЛІЯ СІЧИНСЬКА

*   де: с. Мазники
 Жила: Оринин, с.Брониця, Умань
 +   де:
 Цв: Умань

АНТОН КОЛІНСЬКИЙ Батько Константина**о. КОНСТАНТИН КОЛІНСЬКИЙ**

*   де:
 Жив: Свящ. В мст. Оринин, с.Брониця, Умань
 +   де:
 Цв: Умань

Дивись: "Родовід о. Константин Колінський"

7

ГЛАФИРА СІЧИНСЬКА

*   де: с. Мазники
 Жила: Вінниця, Курськ
 +   де:
 Цв:

АВГУСТИН АЛЕКСАНДРОВИЧ ПЕТРУСЕВИЧ

*   де:
 Жив: Вінниця /-урядовець податкового біора /
 +   де:
 Цв:

Дивись: "Родовід Августин А. Петрусевич"

8

ЄЛИЗАВЕТА СІЧИНСЬКА

*   де: с. Мазники
 Жила: с. Мазники
 + в 30-их р.   де: Одеса
 Цв:

о. ВСЕВОЛОД А. ДОБ'Я

*   де:
 Жив: свящ. в с. Мазники, висланий на Сибір
 +   де:
 Цв: с. Мазники

Дивись: "Родовід о. Всеволод Доб'я"

РОДОВІД о.ЮХИМА СІЧИНСЬКОГО ст. 1 із 4

ВИГОТОВИВ : ЯРОСЛАВ СІЧИНСЬКИЙ, США 1991 (о.Ю.С. - це мій дід)

ДОПОВНИВ : 2008, 2010, 2011,

СІЧИНСЬКИЙ		
* Жив: с. Студена + Цв:	де: де:	Жила: + Цв:
		де:
о. ІОАНН СІЧИНСЬКИЙ		
Жив:	де: с. Студена	* Жила:
+ Цв:	де:	+ Цв:
		де:
Дивись : Родовід о. Іоанна Січинського		
СІЧИНСЬКА		1x о. СТАРОЖИНСЬКИЙ,
* Жила:	де:	* Жив:
+ Цв:	де:	+ Цв:
		де: ?
		2x о. МАКОГОНСЬКИЙ
		* Жив:
		+ Цв:
		де: ?
За словами Ю.І.С. – це сталося ще за Юнії		
о. ФЕДІР СІЧИНСЬКИЙ		
* 1742 Жив:	де:	* Жила:
+ 1819-VII-29 Цв:	де:	+ Цв:
		де:
1770 : рукоположений Львівським Метрополитом Левом Шептицьким і післаний до с. Мазники на Поділлі. 1794-XI-29 : перейшов до православ'я і священствував в с. Мазники до 1820. 1819 р. : донька МАРІЯ з трьома дітьми вже залишилася вдовою. Дивись : " Володимир Січинський та Україна ", Київ 1996, ст. 148		
о. СИМЕОН ФЕДОРОВИЧ СІЧИНСЬКИЙ */1 (СЕМЕН)		ФЕОДОСІЯ ПАВЛІНА БЕЗБІДОВИЧ */2
* 1799 – V – 29 Жив: с. Мазники + 1839 Цв : с. Мазники	де: с. Мазники де: с. Мазники	* 1809 Жила: с. Мазники + Цв : с. Мазники
		де: де:
*/1 : з 1825 р. священником в с. Мазники аж до смерті. */2 : з 1844 – IX – 12 займала посаду просвірни та мешкала на парафії. Як подано в автобіографії Ю. Січинського, яка знаходиться в архіві ХОДА/Хмельницький. Державний Архів / ф. 3333, спр. "особистий арх. Ю. С.-го".		

РОДОВІД о. ЮХИМА СІЧИНСЬКОГО ст.2 із 4 продовження

о. ЙОСИП СІЧИНСЬКИЙ/протоіерей
(СІЧІНСЬКИЙ) */3

* 1826 де: с. Мазники

Жив: с. Мазники

+ 1903 де: с. Мазники

Пох. Коло дер. Церкви */4

КСЕНЯ ФЕДОРОВИЧНА ЧЕМЕЛЬ

* де:

Жила:

+1901 де: с. Мазники

Цв: с. Мазники

*/3 в 1851 р. закінчив Подільську Духовну Семінарію та прийняв парафію в с. Мазники. в 1898 р. вийшов за штат у сані протоіеррея, передав парафію, через стан здоров'я, затью о. Всеволоду Доб'я

*/4 в 1991 р. підчас моїх відвідин с. Мазники – за словами старенької жінки – за совітської влади могилку розрили, шукаючи за золотом, – а тлінні останки викинули десь на смітник.

Дивись : Родовід о. Йосипа Січинського

СТЕПАН ТЛУСТОВСЬКИЙ

* де:

Жив: +1899

де: К.-П.

Цв:

ЄЛИЗАВЕТА

* де:

Жила: +1902

де: К.-П.

Цв:

Предки походили з м. Тлустого коло Мельниці – Под. В Галичині

МИХАЙЛО ТЛУСТОВСЬКИЙ */5

* де:

Жив: Петербург

+ де:

Цв:

*/5 = був прокурором в Петербурзі

о.прот. ЮХИМ ЙОСИПОВИЧ СІЧИНСЬКИЙ
(СІЧІНСЬКИЙ)

* 1859-ХІІ-10 де: с. Мазники

Жив: с. Мазники, Бахмут, Київ, К.-П.

+ 1937-ХІІ-07 де: К.-П.

Цв: Руські-Фільварки, К.-П.

1x **МАРІЯ ТЛУСТОВСЬКА**

* 1868-Х-27 де: К.-П.

Жила: К.-П., Бахмут, К.-П.

+ 1923-V-31 де: К.-П.

Цв: Руські-Фільварки, К.-П.

2x **ОЛЕНА КУППРІЯНІВНА ПЕРЦЕЛЬ**

* 1888 де: с. Маків

Жила: К.-П.,

+ 1956 де: К.-П. Вул. Кіпрізова 4

Цв: Руські-Фільварки, К.-П.

о+о 1925 К.-П. Цв. шлюб

СЕРГІЙ СІЧИНСЬКИЙ

* 1889 де: К.-П.

Жив: К.-П., Краків,

+ Краків

Цв: Краків

нежонатий

РОДОВІД о. ЮХИМА СІЧИНСЬКОГО ст.3 із 4
продовження

<p align="center">2</p> <p>ВАЛЕНТИНА (ВАЛЯ) СІЧИНСЬКА (СІЧИНСЬКА) * 1888-XII-29 де: К.-П. Жила: де: + де: Цв: де:</p>	<p>о. ВОЛОДИМИР ТРЕМБОВЕЦЬКИЙ парох в с. Фрідріхівка, Волинського пов. * де: Жив: де: + де: Цв: де: ?</p>
<p align="center">4</p> <p>ТАТЯНА (ТАНЯ) СІЧИНСЬКА (СІЧИНСЬКА) * 1906-XII-30 де: К.-П. Жив: К.-П., Львів, Прага, Німеччина, США + де: Цв: де:</p>	<p>1х ІВАН ЛИПСЬКИЙ, Др. Мед. * де: Жив: де: + де: Цв: де: ∅</p>
<p align="center">3</p> <p>ВОЛОДИМИР /ВОВА/ СІЧИНСЬКИЙ * 1894-VI-24 де: К.-П., Україна Жив: К.-П., Львів, Прага, Німеччина, США + 1962-VI-25 де: Патерсон, Н. Дж., США Цв: св. Андрія, С. Бавна Брук, Н. Дж., США (Sec. 2, Plot "Q", Grave 39)</p>	<p>2х</p> <p>Полковник в сов. армії * де: Жив: К.-П., Самара, /або Саратов/ + де: Цв: де: ∅</p>
<p align="center">1</p> <p>ОКСАНА СІЧИНСЬКА * 1921-VIII-13 де: Львів Жив: Львів, Чехія /Прага/, Нім., США + 2006-IX-02 де: Сомерсет, Н. Дж., США Цв: св. Андрія, С. Бавна Брук, Н. Дж. (Sec. 4, Plot "E", Grave)</p>	<p>3</p> <p>МИХАЙЛИНА /МІСЯ/ ОРИСИК /ОРИСІК/ * 1895-XI-09 де: Львів Жив: Львів, Вінниця, К.-П., Прага, Німеччина, США + 1989-VI-19 де: Філадельфія, ПА., США Цв: св. Андрія, С. Бавна Брук, Н. Дж., США (Sec. 2, Plot "Q", Grave 38)</p>
<p>Дивись: " Родовід Шандорів "</p>	
<p align="center">2</p> <p>ЯРОСЛАВ /ЯРКО/ СІЧИНСЬКИЙ * 1924-VIII-02 де: Прага, ЧСР Жив: ЧСР, Німеччина, США + де: Цв: св. Андрія, С. Бавна Брук, Н. Дж. (Sec. 2, Plot "Q", Grave 31)</p>	<p>1х</p> <p>НІНА НІЖНАНСЬКА /була розведена/ * 1927-V-31 де: К.-П., Україна Жив: Словаччина, Німеччина, США + 2010-VIII-14 де: у власній хаті 6135 Ivey Manor Dr., Cummings, GA 30040 Цв.: Green Lawn Cemetery – Roswell, GA, USA</p>
<p>1х ○+○ Нью Йорк, 1951-VII-07 Розвед. 1980-I-18</p>	
<p align="center">2х</p> <p>МАРІЯ О. КОЛЕНСЬКА – БАРАНСЬКА ВДОВА * 1922-V-26 де: Львів Жив: Галичині, Відень, США + де: Цв: св. Андрія, С. Бавна Брук, Н. Дж., США</p>	<p>2х</p> <p>○+○ Гантер, Н. И., США 1980-II-19</p>

РОДОВІД о.ЮХИМА СІЧИНСЬКОГО ст. 4 із 4

АНДРІЙ СІЧИНСЬКИЙ

* 1957 – III – 15 де : Нью Йорк/США

Жив : Нью Йорк, Нью Джерзі, Джорджія, Флорида

+

Цв :

1X **ЛАРИСА СТАСІВ**

* де : Нью Йорк/США

Жила : Нью Йорк

+

○+○ Укр. Прав. Церква Св. Вознесіння - Кліфтон, Н. Дж. 1981-VIII-29 Розв'ід :

2X **ТЕРЕСА ФЕРНАНДЕЗ**

* 1960 – XI -01 де : Куба

Жила : Куба, Нью Йорк, Флорида, Джорджія

+

Цв

○+○ Мілано, Італія 1988-V-07 (Цивільний шлюб)

1

ТАНЯ СІЧИНСЬКА

* 1993 – VII – 24 0 : 39 де : Атланта, Дж., США

Жила : Джорджія, Флорида

+

Цв :

2

ОЛЕКСАНДЕР СІЧИНСЬКИЙ

* 1997 – VII - 31 де : Флорида, США

Жив : Флорида, Джорджія,

+

Цв :